Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ये पुनः सद्विचारेण चालयन्त्यात्मकल्मषम् ॥
नयन्ति स्थिरतां चित्तं सर्वज्ञागमचिन्तया ।
पश्यन्त्युन्मार्गयायित्वं मूढानां च कुतीर्थिनाम् ॥
तेषामेष जनानां भो निर्मलीभूतसद्धियाम् ।
न बाधकः प्रकृत्यैव महामोहमहत्तमः ॥
याप्येषा गृहिणी पूर्वं वर्णिता वीर्यशालिनी ।
कुदृष्टिः सापि तद्वीर्याद्दूरतः प्रपलायते ॥
ये पुनर्भावयन्त्येवं मध्यस्थेनान्तरात्मना ।
शरीरचित्तयो रूपं योषितां परमार्थतः ॥

यदुत ।

सितासिते विशाले ते ताम्रराजिविराजिनी ।
जीव चिन्तय निर्मिथ्यमक्षिणी मांसगोलकौ ॥
सुमांसकौ सुसंस्थानौ सुश्लिष्टौ वक्त्रभूषणौ ।
लम्बमानाविमौ वश्यौ कर्णौ यौ ते मनोहरौ ॥
यावेतावुल्लसद्दीप्ती भवतश्चित्तरञ्जकौ ।
ततचर्मावृतं स्थूलमस्थिमात्रं कपोलकौ ॥
ललाटमपि तादृक्षं यत्ते हृदयवल्लभम् ।
दीर्घोत्तुङ्गा सुसंस्थापि नासिका चर्मखण्डकम् ॥
यदिदं मधुनस्तुल्यमधरोष्ठं विभाति ते ।
मांसपेशीद्वयं स्थूरमिदं लालामलाविलम् ॥
ये कुन्दकलिकाकारा रदनाश्चित्तहारिणः ।
एतेऽस्थिखण्डकानीति पद्धतिस्थानि लक्षय ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

य एषोऽलिकुलच्छायः केशपाशो मनोहरः।
योषितां तत्तमो हार्दं प्रकाशमिति चिन्तय॥
यौ काञ्चनमहाकुम्भविभ्रमौ ते हृदि स्थितौ।
स्त्रीस्तनौ मूढ बुध्यस्व तौ स्थूलौ मांसपिण्डकौ॥
यल्लासयति ते चित्तं ललितं दोर्लताद्वयम्।
तत्तचर्मावृतं दीर्घं तदस्थियुगलं चलम्॥
अशोकपल्लवाकारौ यौ करौ ते मनोहरौ।
तावस्थिघटितौ विद्धि चर्मनद्धौ करङ्कको॥
यद्रञ्जयति ते चित्तं वलित्रयविराजितम्।
उदरं मूढ तद्विष्ठामूत्रान्त्रमलपूरितम्॥
यदाक्षिपति ते स्वान्तं श्रोणीविम्बं विशालकम्।
प्रभूताशुचिनिर्वाहद्वारमेतद्विभाव्यताम्॥
यौ मूढैर्हाटकस्तम्भसन्निभौ परिकल्पितौ।
तावूरू पूरितौ विद्धि वसामज्जाशुचेर्नलौ॥
सञ्चारिरक्तराजीवबन्धुरं भाति यच्च ते।
तदंघ्रियुगलं स्नायुबद्धास्थ्नां पञ्जरद्वयम्॥
यत्ते कर्णामृतं भाति मन्मनोल्लापजल्पितम्।
तन्मारणात्मकं मूढ विषं हालाहलं तव॥
शुक्रशोणितसंभूतं नवच्छिद्रं मलोल्वणम्।
अस्थिशृङ्खलिकामात्रं हन्त योषिच्छरीरकम्॥
न चास्माद्भिद्यते जीव तावकीनं शरीरकम्।
कश्चैवं ज्ञाततत्त्वोऽपि कुर्यात्कङ्कालमीलकम्॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रचण्डपवनोद्धूतध्वजचेलाग्रचञ्चलम् ।
चित्तं तु विदुषां स्त्रैणे कथं रागनिबन्धनम् ॥
विलसल्लोलकल्लोलजालमालाकुले जले ।
शशाङ्कबिम्बवल्लोकैस्तद् ग्रहीतुं न पार्यते ॥
स्वर्गापवर्गसन्मार्गनिसर्गार्गलिकासमाः ।
एता हि योषितो नूनं नरकद्वारदेशिकाः ॥
न भुक्तासु न युक्तासु न वियुक्तासु देहिनाम् ।
विद्यमानासु नारीषु सुखगन्धोऽपि विद्यते ॥
याश्चैवं योषितोऽनेकमहानर्थविधायिकाः ।
सुखमार्गार्गलास्तासु तुच्छं स्नेहनिबन्धनम् ॥
एवं व्यवस्थिते नृणां यदिदं मूढचेष्टितम् ।
तदीदृशं ममाभाति पर्यालोचयतोऽधुना ॥

यदुत ।

महाविगोपको भूयान् हसनं च विडम्बनम् ।
बिब्बोका बध्यभूमीषु गच्छतां पटहोपमाः ॥
नाट्यं तु प्रेरणाकारं गान्धर्वं रोदनोपमम् ।
विवेकिकरुणास्थानं योषिदात्मनिरीक्षणम् ॥
विलासाः सन्निपातानामपथ्याहारसन्निभाः ।
उच्चैर्विनाटनं योषिदाश्लेषसुरतादिकम् ॥
तदेवंविधसद्भूतभावनाभावितात्मभिः ।
तैर्जितो भद्र सत्पुम्भिरेषोऽपि मकरध्वजः ॥

अन्यच्च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

याप्येषा वर्णिता पूर्वं महावीर्या रतिर्मया ।
भार्यास्य सापि तैर्नूनं भावनाबलतो जिता ॥
तथैवंविधसद्भावभावनासक्तचेतसाम् ।
तेषामेषोऽप्यहो हासो दूरद्दूरतरं गतः ॥

तथा ।

सद्भावनिर्मलजलैः चालितामलचेतसाम् ॥
सर्वत्र निर्व्यलीकानां जुगुप्सापि न बाधिका ॥

तथाहि ।

यैस्तत्त्वतो विनिर्णीता शरीराशुचिरूपता ।
जलशौचाग्रहस्तेषां नात्यन्तं मनसः प्रियः ॥
यदेव चेतसः शुद्धेः सम्पादकमनिन्दितम् ।
तदेव शौचं विज्ञेयं यत एतदुदाहृतम् ॥
सत्यं शौचं तपः शौचं शौचमिन्द्रियनिग्रहः ।
सर्वभूतदया शौचं जलशौचं तु पञ्चमम् ॥

एवं च स्थिते ।

कार्यं जलैर्न नोऽकार्यं किं तु तत्कार्यमीदृशम् ।
विधीयमानं यच्छौचं भूतानां नोपघातकम् ॥
तच्च संजायते नूनं बहिर्मलविशुद्धये ।
नान्तरङ्गमलक्षालि यत उक्तं मनीषिभिः ॥
चित्तमन्तर्गतं दुष्टं न स्नानाद्यैर्विशुध्यति ।
शतशोऽपि हि तद्धौतं सुराभाण्डमिवाशुचि ॥

किंच ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शरीरमलमप्येतज्जलशौचं कृतं जनैः ।
तेषां विशोधयत्येकं क्षणमात्रं न सर्वदा ॥

यतः ।

रोमकूपादिभिर्जन्तोः शरीरं शतजर्जरम् ।
धौतं धौतं स्रवत्येव नैतच्छुचि कदाचन ॥

तथापि ।

क्वचित्प्रवर्तमानानां देवतातिथिपूजने ।
केषांचित्कारणं भक्तेर्जलशौचमनिन्दितम् ॥
केवलं नाग्रहः कार्यो विदुषा तत्त्ववेदिना ।
तत्रैव जलजे शौचे स हि मूर्खत्वकारणम् ॥

ततश्च ।

एवं विशुद्धबुद्धीनां जलशौचादि कुर्वताम् ।
संज्ञानपरिपूतानां तेषां तात महात्मनाम् ॥
याप्येषा कथिता पूर्वमिहामुत्र च दुःखदा ।
जुगुप्सा सापि नष्टत्वान्नैव बाधाविधायिका ॥
यावप्येतौ जगच्छत्रू पूर्वं व्यावर्णितौ मया ।
ज्ञानसंवरणो राजा दर्शनावरणस्तथा ॥
तौ सर्वज्ञागमाभ्याससवासनावासितात्मनाम् ।
अप्रमादपराणां च नैव तेषां कदर्थकौ ॥
योऽप्यन्तरायनामायं राजा पर्यन्तसंस्थितिः ।
दानादिविघ्नहेतुस्ते मया पूर्वं निवेदितः ॥
निराशानां निरीहानां दायिनां वीर्यशालिनाम् ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेषां भद्र मनुष्याणां सोऽपि किं किं करिष्यति ॥
अन्येऽपि ये भटा दुष्टा या नार्यो ये च डिम्भकाः ।
केचिदत्र बले तेऽपि न तेषां भद्र बाधकाः ॥
एते तु भूपास्तत्वारः सप्तानां मध्यवर्तिनः ।
तेषां भोः सुन्दराण्येव सर्वकार्याणि कुर्वते ॥

ततश्च ।

इदं निर्जित्य वीर्येण तेऽन्तरङ्गबलं जनाः ।
तिष्ठन्ति सततानन्दा निर्बाधाः शान्तचेतसः ॥
स्वसाधनयुतो यस्मान्महामोहनराधिपः ।
अयमेव बहिर्लोके परत्रेह च दुःखदः ॥

एवं च स्थिते ।

सद्भावभावनास्त्रेण यैः स एष वशीकृतः ।
कुतो दुःखोद्भवस्तेषां निर्द्वन्द्वा सुखपद्धतिः ॥
केवलं तादृशास्तात बहिरङ्गेषु देहिषु ।
अत्यन्तविरला लोकास्तेनेदं गीयते जनैः ॥
शैले शैले न माणिक्यं मौक्तिकं न गजे गजे ।
साधवो न हि सर्वत्र चन्दनं न वने वने ॥
तदेवं कथितं तुभ्यं सन्ति ते बाह्यदेहिनः ।
केवलं विरला राज्ञां येऽमीषां दर्पनाशिनः ॥
प्रकर्षः प्राह ते माम कुत्र तिष्ठन्ति देहिनः ।
यैरीदृशोऽपि विक्षिप्तः शत्रुवर्गो महात्मभिः ॥

विमर्शेनाभिहितं । वत्स समाकर्णय । श्रुतं मयाप्तजनसकाशा-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्पूर्वं। यदुतास्ति समस्तवृत्तान्तसन्तानाधारविस्तारमनादिनिधनं भूरिप्रकाराद्भुतभूमिभूतं भवचक्रं नाम नगरं। अतिविस्तीर्णतया च तस्य नगरस्य विद्यन्ते तत्र बह्वन्यवान्तरपुराणि सन्ति बहुतराः पाटकाः संभवन्ति बहुतमा भवनपङ्क्तयः संभाव्यन्ते भूयांसि देवकुलानि। सङ्ख्यातीतास्तु नानाजातयस्तत्र लोकाः प्रतिवसन्ति। ततोऽहमेवं वितर्कयामि। यदुत विद्यन्ते तत्र भवचक्रे नगरे बहिरङ्गलोका यैरेष महामोहनरेन्द्रप्रमुखः शत्रुवर्गः स्ववीर्येण विजित इति॥ प्रकर्षः प्राह। माम किमन्तरङ्गं तन्नगरं किं वा बहिरङ्गमिति। विमर्शेनोक्तं। तात न शक्यते तदेकपक्षनिक्षेपेणावधारयितुं यथान्तरङ्गं यदि वा बहिरङ्गमिति। यस्मात्तत्र यथा बहिरङ्गजनास्तथैतेऽपि सर्वेऽन्तरङ्गलोका विद्यन्ते। यतोऽमीषां प्रतिपक्षभूतोऽसौ सन्तोषस्तत्रैव नगरे श्रूयते ततोऽमीभिरनुविद्धं समस्तं नगरं। प्रकर्षेणोक्तं। नन्वमी अत्र वर्तमानाः कथं तत्र विद्येरन्। विमर्शेनोक्तं। तात योगिनः खल्वेते महामोहराजादयः सर्वेऽप्यन्तरङ्गलोकाः। तस्मादत्रापि दृश्यन्ते तत्रापि वर्तन्ते न कश्चिद्विरोधः। यतो जानन्ति यथेष्टबहुविधरूपकरणं कुर्वन्ति परपुरप्रवेशं समाचरन्ति चान्तर्धानं पुनः प्रकटीभवन्ति यथेष्टस्थानेषु ततोऽचिन्त्यमाहात्म्यातिशयाः खल्वेते राजानः। ते यथाकामचारितया कुत्र न विद्येरन्। तस्मादुभयरूपलोकाधारतयोभयरूपमेवैतद्भद्र भवचक्रं नगरं॥ प्रकर्षेणोक्तं। तर्हि यदि तत्र सन्तोषो वर्तते ते चामीषां भूभुजां दर्पोद्दलनकारिणो महात्मानो लोका विद्यन्ते ततो द्रष्टव्यं तन्नगरं। महन्मे कुतूहलं। अनुग्रहेण दर्शयतु माम। गच्छावस्तावत्तत्रैव

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नगरे । विमर्शेनोक्तं । ननु सिद्धमिदानीमावयोः समीहितं । दृष्टो विषयाभिलाषो मन्त्री । निश्चितमस्य रसनाजनकत्वं । अतोऽवगता तस्य सम्बन्धिनी मूलशुद्धिः संपादितं राजशासनं। अतः किमधुनान्यत्र गतेन । स्वस्थानमेवावयोर्गन्तुं युक्तं । प्रकर्षेणोक्तं । माम मैवं वोचः । यतो वर्धितं भवचक्रव्यतिकरं वर्णयता भवता मम तद्दर्शनकौतुकं ततो नादर्शितेन तेन गन्तुमर्हति मामः । दत्तश्चावयोः कालतः संवत्सरमात्रमवधिस्तातेन । निर्गतयोश्चाद्यापि शरद्धेमन्तलक्षणमृतुद्वयमात्रमतिक्रान्तं। यतोऽधुना शिशिरो वर्तते। तथाहि। पश्यतु मामो मञ्जरीबन्धुरा वर्तन्ते सांप्रतं प्रियङ्गुलताः । विकासहासनिर्भरा विराजन्तेऽधुना रोध्रवल्लर्यः । विदलितमुकुलमञ्जरीकमिदानीं विभाति तिलकवनं । अपि च ।

शिशिरतुषारकणकनिर्दग्धमशेषसरोजमण्डलं
सहकिसलयविलाससुभगेन महातरुकाननेन भोः ।
पथिकगणं च शीतवातेन विकम्पितगात्रयष्टिकं
ननु खलसदृश एष तोषादिव(वि)हसति कुन्दपादपः ॥
नूनमत्र शिशरे विदेशगाः सुन्दरीविरहवेदनातुराः ।
शीतवातविहताः क्षणे क्षणे जीवितानि रहयन्ति मूढकाः ॥
पश्य माम कृतमुत्तरायणं भास्करेण परिवर्धितं दिनम् ।
शर्वरी च गमितेषदूनतां पूर्वरात्रिपरिमाणतोऽधुना ॥
बहलागरुधूपवरेऽपि गृहे वररल्लककम्बलतूलियुते ।
बङ्गमोहनृणां शिशिरेऽत्र सुखं न हि पीनवपुर्ललनाविरहे ॥
अथापि वर्धितं तेजो महत्त्वं च दिवाकरे ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ वा ।

विमुक्तदक्षिणाशे किं स्वानिलाघवकारणम् ।

कार्यभारं महान्तं निजस्वामिनो
यान्त्यनिष्पन्नमेते विमुच्याधुना ।
पश्य माम स्वदेशेषु दुःसेवकाः
शीतभीताः स्वभार्याकुचोष्माशया ॥
ये दरिद्रा जराजीर्णदेहाश्च ये
वातला ये च पान्था विना कन्थया ।
भोः कदा शीतकालोऽपगच्छेदयं
माम जल्पन्ति ते शीतनिर्वेदिताः ॥
यावमश्वादिभक्ष्याय लोलूयते
भूरिलोकं तुषारं तु दोदूयते ।
दुर्गतापत्यवृन्दं तु रोरूयते
जम्बुकः केवलं माम कोकूयते ॥
वहन्ति यन्त्राणि महेक्षुपीडने
हिमेन शीता च तडागसन्ततिः ।
जनो महामोहमहत्तमाज्ञया
तथापि तां धर्मधियावगाहते ॥

अन्यच्च ।

अयं हि लङ्घितप्रायो वर्तते शिशिरोऽधुना ।
ततः षण्मासमात्रेऽपि किमु नश्यति मामकः ॥
गम्यतां भवचक्रोऽतो ममानुग्रहकाम्यया ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मामेन परतो यत्ते रोचते तत्करिष्यते ॥
अनिवर्तकनिर्बन्धमेवं विज्ञाय भावतः ।
ततस्तदनुरोधेन विमर्शो गन्तुमुद्यतः ॥
अथ मिथ्या[भि]निवेशादिस्यन्दनव्रातसुन्दरम् ।
ममत्वादिगजस्तोमगलगर्जितबन्धुरम ॥
अज्ञानादिमहाश्वीयहेषारवमनोहरम् ।
दैन्यचापललौल्यादिपादातपरिपूरितम् ॥
महामोहनरेन्द्रस्य चतुरङ्गं महाबलम् ।
अपसृत्य ततः स्थानात्ताभ्यां सर्वं विलोकितम् ॥
ततो निर्णीतमार्गेण दृष्टौ स्वस्त्रीयमातुलौ ।
गच्छतस्तत्पुरं तूर्णमविच्छिन्नप्रयाणकैः ॥
मार्गोत्तारणकामेन मातुलं प्रति भाषितम् ।
ततः प्रकर्षसंज्ञेन तदेवं पथि गच्छता ॥
माम यः श्रूयते लोके सार्वभौमो महीपतिः ।
स कर्मपरिणामाख्यः प्रतापाक्रान्तराजकः ॥
तस्य सम्बन्धिनीमाज्ञां महामोहनराधिपः ।
किमेष कुरुते किं वा नेति मे संशयोऽधुना ॥
विमर्शः प्राह नैवास्ति भद्र भेदः परस्परम् ।
अनयोः परमार्थेन स हि ज्येष्ठः सहोदरः ॥
अयं पुनः कनिष्ठोऽस्यां महाटव्यां व्यवस्थितः ।
यतोऽयं चरटप्रायो महामोहनराधिपः ॥
ये दृष्टाः केचिदस्याग्रे भवताच महीभुजः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समस्ता अपि विज्ञेयास्ते तस्यापि पदातयः ॥

केवलं ।

स कर्मपरिणामाख्यः सुन्दराणीतराणि च ।
कार्याणि कुरुते लोके प्रकृत्या सर्वदेहिनाम् ॥
अयं तु सर्वलोकानां महामोहनरेश्वरः ।
करोत्यसुन्दराण्येव कार्याणि ननु सर्वदा ॥

अन्यच्च ।

अयं जिगीषुर्भूपालः स राजा नाटकप्रियः ।
एते भूपा निषेवन्ते महामोहमतः सदा ॥
किं तु लोके महाराजो यतोऽस्यापि महत्तमः ।
स कर्मपरिणामाख्यो भ्रातेति परिकीर्तितः ॥
तस्मादेते महीपालास्तस्यापि पुरतः सदा ।
गत्वा गत्वा प्रकुर्वन्ति नाटकं हर्षवृद्धये ॥
भवन्ति गायनाः केचित्केचिदातोद्यवादकाः ।
वादित्ररूपतामेव भजन्ते भक्तितोऽपरे ॥

किं बहुना ।

महामोहनरेन्द्राद्याः सर्वेऽमी तात भूभुजः ।
सर्वथा हेतुतां यान्ति तत्र संसारनाटके ॥
स तावन्मात्रसंतुष्टः सपत्नीको नराधिपः ।
तदेव नाटकं पश्यन्नित्यमास्ते निराकुलः ॥

अन्यच्च ।

एतेषां तावदस्यैव सर्वेषां स प्रभुर्नृपः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अन्येषामपि स स्वामी प्रायेणान्तरभूभुजाम् ॥

किं बहुना ।

स सर्वसमुदायात्मा सुन्दरेतरनायकः ।
अयं तदेकदेशात्मा तदादेशविधायकः ॥

तथाहि ।

येऽन्तरङ्गजनाः केचिद्दिद्यन्ते सुन्दरेतराः ।
स कर्मपरिणामाख्यस्तेषां प्रायः प्रवर्तकः ॥
यावन्ति चान्तरङ्गाणि निर्वृतिं नगरीं विना ।
पुराणि तेषु स स्वामी बहिरङ्गेषु भावतः ॥
अयं पुनर्महामोहो यावन्तोऽत्र विलोकिताः ।
भवता भूभुजः स्वामी तदादेशेन तावताम् ॥
यदेष निजवीर्येण किंचिदर्जयते धनम् ।
समर्पयति तत्तस्य निःशेषं नतमस्तकः ॥
अनेनोपार्जितस्योच्चैर्धनस्य विनियोजनम् ।
स राजा कुरुते नित्यं सुन्दरेतरवस्तुषु ॥
अयं हि विग्रहारूढः सदास्ते विजिगीषया ।
स तु भोगपरो राजा न जानात्येव विग्रहम् ॥

एवं च स्थिते ।

एष वत्स करोत्याज्ञां भक्तिनिर्भरमानसः ।
तस्य किं तु ततो भिन्नं नात्मानं मन्यते नृपः ॥

अन्यच्च ।

यद्दृष्टं भवता पूर्वं महामोहपुरद्वयम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्कर्मपरिणामेन भटभुक्त्यास्य योजितम् ॥
अतः पुरद्वये तत्र सैन्यमस्य सुभक्तिकम् ।
तथाटव्यां च निःशेषमास्ते विग्रहतत्परम् ॥
प्रकर्षः प्राह मामेदमनयोः किं क्रमागतम् ।
राज्यं किं वान्यसम्बन्धि गृहीतं बलवत्तया ॥
विमर्शेनोदितं वत्स नानयोः क्रमपूर्वकम् ।
परसत्कमिदं राज्यं हठादाभ्यां विनिर्जितम् ॥

यतः ।

जीवः सकर्मको यस्तु बहिरङ्गजनस्तथा ।
संसारिजीव इत्येवं मया पूर्वं निवेदितः ॥
तस्यैषा भुज्यते सर्वा चित्तवृत्तिर्महाटवी ।
वीर्येण तं बहिष्कृत्य स्वीकृताभ्यां न संशयः ॥

प्रकर्षेणोक्तम् ।

कियान् कालो गृहीताया वर्तते माम मे वद ।
विमर्शः प्राह नैवाहं जानेऽहमपि तत्त्वतः ॥
तदेष परमार्थस्ते कथ्यते वत्स साम्प्रतम् ।
निःशेषः प्रलयं याति येन तावकसंशयः ॥
स कर्मपरिणामाख्यो दानोद्दालनतत्परः ।
प्रणताशेषसामन्तकिरीटस्फुरितक्रमः ॥
प्रभावमात्रसंसिद्धकार्यविस्तारसुस्थितः ।
राजाधिराजः सर्वत्र निविष्टो विष्टराधिपः ॥
अयं पुनर्महामोहस्तत्सैन्यपरिपालकः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तद्वृत्तमन्त्रसेव्यश्च तत्कोशपरिवर्धकः ॥
तदादेशकरो नित्यं तथापि गुरुपौरुषः ।
नूनं तं पालयत्येष राजकार्ये यथेच्छया ॥
तेनैष लौकिकीं वाचो युक्तिमाश्रित्य पण्डितैः ।
महासननिविष्टोऽपि ऊर्ध्वो राजा निगद्यते ॥
नानयोर्भिद्यते तात तस्माद्भेदः परस्परम् ।
यस्मादेकमिदं राज्यमेतत्तुभ्यं निवेदितम् ॥
प्रकर्षः प्राह मे माम विनष्टः संशयोऽधुना ।
अथ वा त्वयि पार्श्वस्थे कुतः सन्देहसम्भवः ॥
तदेवंविधसज्जल्पकल्पनापगतश्रमौ ।
तौ विलङ्घ्य दिनैर्मार्गं भवचक्रे परागतौ ॥
इतश्च परिपाट्यैव शिशिरो लङ्घितस्तदा ।
संप्राप्तश्च जनोन्मादी वसन्तो मन्मथप्रियः ॥
स ताभ्यां नगरासन्ने भ्रमन्नुद्दामलीलया ।
वसन्तः काननेषूच्चैः कीदृशः प्रविलोकितः ॥

यदुत । नृत्यन्निव दक्षिणपवनवशोद्वेल्लमानकोमललतावाहुदण्डै-र्गायन्निव नानाविहङ्गकलकलकलविरुतैर्महाराजाधिराजप्रियवयस्य-कमकरकेतनस्य राज्याभिषेके जयजयशब्दमिव कुर्वाणो मत्तकल-कोकिलाकुलकोलाहलकण्ठकूजितैस्तर्जयन्निव विलसमानवरचूतैक-कलिकातर्जनीभिराकारयन्निव रक्ताशोककिसलयदललिततरल-करविलसितैः प्रणमन्निव मलयमारुतान्दोलितनमच्छिखरमहातरू-त्तमाङ्गैर्हसन्निव नवविकसितकुसुमनिकराट्टहासै रुदन्निव त्रुटितवृन्त-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बन्धननिपतमानसिन्दुवारसुमनोनयनसलिलैः पठन्निव शुकसारिका-स्फुटाक्षरोल्लापजल्पितेन सोत्कण्ठक इव माधवीमकरन्दबिन्दुसन्दो-हास्वादनमुदितमत्तमधुकरकुलझणझणायितनिर्भरतया । अपि च

इति नर्तनरोदनगानपरः पवनेरितपुष्पजधूलिधरः ।
स वसन्तऋतुर्ग्रहरूपकरः कलितो नगरोपवनान्तचरः ॥

ततो विमर्शनाभिहितः प्रकर्षः । यथा । वत्स काले तव भव-चक्रनगरदर्शनकुतूहलं संपन्नं । यतोऽत्रैव वसन्ते प्रायेणास्य नगरस्य सौन्दर्यसारमुपलभ्यते । तथाहि । पश्यामीषां काननाभोगविलो-कनकौतुकेन निर्गतानां नागरकलोकानां यावस्था वर्तते ।

सन्तानकवनेषु परिमुह्यति धावति वकुलवृक्षके
विकसितमाधवीषु धृतिमेति विलुभ्यति सिन्दुवारके ।
पाटलपल्लवेषु न च तृप्यति नूनमशोकपादपे
चूतवनेषु याति चन्दनतरुगहनमथावगाहते ॥
इति मधुमासविकासिते रमणीयतरे द्विरेफमालिकेव ।
एतेषां ननु दृष्टिका विलसति सुचिरं वरे तरुप्रताने ॥
बहुविधमन्मथकेलिरसा दोलारमणसहेन ।
एते सुरतपरास्तु गुरुतरमधुपानमदेन ॥

अन्यच्च ।

विकसिते सहकारवने रतः कुरवकस्तवकेषु च लम्पटः ।
मलयमारुतलोलतया वने सततमेति न याति गृहे जनः ॥
इदमहो पुरलोकशताकुलं प्रवरचूतवनावलिमध्यगम् ।
विलसतीह सुरासवपायिनां ननु विलोकय भद्र कदम्बकम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मणिविनिर्मितभाजनसंस्थितैरतिविनीतजनप्रविढौकितैः।
प्रियतमाधरमृष्टविदंशनैश्चषकरत्नमयूखविराजितैः॥
सुरभिनीरजगन्धसुवासितैः सुवनितावदनाम्बुरुहार्पितैः।
विविधमद्यरसैर्मुखपेशलैः कृतमिदं तदहो मदनिर्भरम्॥

तथाहि। पश्य वत्स यदत्रापानके ऽधुना वर्तते।

पतन्ति पादेषु पठन्ति मादिताः पिबन्ति मद्यानि रणन्ति गायनाः।
रसन्ति वक्त्राम्बुरुहाणि योषितामनेकचाटूनि च कुर्वते जनाः॥
वदन्ति गुह्यानि सशब्दतालकं मदेन नृत्यन्ति लुठन्ति चापरे।
विघूर्णमानैर्नयनैस्तथापरे मृदङ्गवंशध्वनिना विकुर्वते॥
स्वपूर्वजोल्लासनगर्वनिर्भरा धनानि यच्छन्ति जनाय चापरे।
भ्रमन्ति चान्ये विततैः पदक्रमैरितस्ततो यान्ति विना प्रयोजनम्॥

एवं च यावद्दर्शयति प्रकर्षस्य विमर्शस्तदापानकं तावन्निपतिता माधवीलतावितानमण्डपे कुवलयदलविलासलासिनी प्रकर्षस्य दृष्टिः। अभिहितमनेन। मामेदमपरमापानकमेतस्मात्सविशेषतरं विजृम्भते। विमर्शेनाभिहितं। ननु सुलभात्र भवचक्रनगरे वसन्तसमयागमप्रमोदितानां नागरकलोकानामापानपरम्परा। तथाहि। पश्य चम्पकवीथिकां निरूपय मृद्वीकामण्डपान् विलोकय कुब्जकवनगहनानि निरीक्षस्व कुन्दपादपसन्दोहं निभालय रक्ताशोकतरुस्तोमं साक्षात्कुरु बकुलविटपिगहनानि। यद्येतेषामेकमपि विलसदुद्दामकामिनीवृन्दपरिकरितमहेश्वरनागरकलोकविरचितापानकविरहितमुपलभ्येत भवता ततो मामकीनवचनेऽन्यत्रापि न सम्प्रत्ययो विधेयः प्रतारकत्वाशङ्कयेति। प्रकर्षेणोक्तं। ननु कोऽत्र सन्देहः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दृश्यन्ते प्रायेणैवात्र प्रदेशे स्थितैर्य एते मामेनोद्घाटिता वनविभागा इति। किंच न केवलमेते काननाभोगाः सर्वेऽपि विविधमधुपानमत्तोत्तालकलितललितमर्दलोल्लासमिलितबहललोककलकलाकुलाः किं तर्हि।

क्वचिद्रसन्नूपुरमेखलागुणैर्नितम्बबिम्बातुलभारमन्थरैः॥

तरुप्रसूनोच्चयवाञ्छयागतैः सभर्तृकैर्भान्ति विलासिनीजनैः॥

क्वचित्तु तैरेव विघट्टिताः स्तनैर्महेभकुम्भस्थलविभ्रमैरिमे।

विभान्ति दोलापरिवर्तिभिः हृताः सकामकम्पा इव माम शाखिनः॥

क्वचित्ससद्रामनिबद्धकौतुकाः क्वचिद्रहःस्थाननिबद्धमैथुनाः।

इमे क्वचिन्मुग्धविलासिनीमुखैर्न पद्मषण्डादधिका न शोभया॥

विमर्शेनाभिहितं। साधु भद्र साधु सुन्दरं विलोकितं भवता। नूनमेवंविधा एव सर्वेऽपीमे काननाभोगाः। अत एव मयाभिहितं यथावसरे भवतो भवचक्रनगरदर्शनकुतूहलं संपन्नं यतोऽस्मिन्नेव वसन्तकाले नगरस्यास्य सौन्दर्यसारमुपलभ्यते। तदेते विलोकिता भद्र भवता तावद्बहिर्वनाभोगाः। साम्प्रतं प्रविशावो नगरं। विलोकयावस्तदीयश्रियं येन तव कौतुकमनोरथः परिपूर्णो भवति। प्रकर्षेणोक्तं। अतिदर्शनीयमिदं बहिर्लोकविलसितं। रमणीयतरोऽयं प्रदेशः। पथि श्रान्तश्चाहं। अतः प्रसादं करोतु मे मामः। तिष्ठतु तावदत्रैव क्षणमेकं। स्तोकवेलायां नगरे प्रवेक्ष्याव इति। विमर्शेनाभिहितं। एवं भवतु॥ ततो यावदेष जल्पस्तयोः संपद्यते तावत् किं संवृत्तम्।

रथघणघणारावगर्जितः करिसङ्घातमहाभ्रविभ्रमः।

निशितास्त्रवितानवैद्युतस्खलशृङ्खलाश्वमहावलाहकः॥

75

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

निपतन्मदवारिसुन्दरः प्रमदभरोद्धुरलोकसेवितः ।
जनिताखिलसुन्दरीमनोहृदुन्माथकरूपधारकः ॥
मधुमासदिदृक्षया पुरादथ वरराजकपौरवेष्टितः ।
नृपतिर्निरगात्समं बलैर्ऋतुरिव बन्धुधिया घनागमः ॥
स च वादितमर्दलैर्लसद्दरकंसालकवेणुराजितैः ।
कृतनृत्तविलासचारुभिर्न न भाति स्म सुचर्चरीशतैः ॥

ततो दृष्टस्ताभ्यां विमर्शप्रकर्षाभ्यां नगरान्निर्गतो महासामन्तवृन्दपरिकरितो वरवारणस्कन्धारूढो विकसितोद्दण्डपुण्डरीकपरिमण्डलपाण्डुरेण महता छत्रेण वारितातपो मघवानिवाधिष्ठितैरावतो विबुधसमूहमध्यगतश्च स नरेन्द्रः । विलोकितश्च तस्य पुरतो दृष्टः कलकलायमानो भूरिसितातपत्रफेनपिण्डः जृम्भित इव महासागरस्खलत्कदलिकासहस्रकरैः स्पर्द्धया त्रिभुवनमिवाधिक्षिपन्नतिभूरितयासौ जनसमुदायः । प्राप्तश्चोद्यानपरिसरे राजा । अत्रान्तरे विशेषतः समुल्लसितास्तूर्यः प्रहता मृदङ्गा वादिता वेणवः समुल्लासितानि कंसालकानि रणरणायितानि मञ्जीरकाणि प्रवर्धितस्तालरवो विजृम्भितः खिङ्गकोलाहलः प्रवृत्तो जयजयरवः समर्गलीभूतो वन्दिवृन्दशब्दः प्रवृत्ता गणिकागणाः क्षुभितः प्रेक्षकजनः संजाताः केलयः । ततस्ते लोकाः केचिन्नृत्यन्ति केचिद्वल्गन्ति केचिद्धावन्ति केचित्कलकलायन्ते केचित्कटाक्षयन्ति केचिल्लुठन्ति केचिदुपहसन्ति केचिद्गायन्ति केचिद्वादयन्ति केचिदुल्लसन्ते केचिदुत्कृष्टिशब्दान् मुञ्चन्ति केचिद्बाहुमूलमास्फोठयन्ति केचित्परस्परं मलयजकश्मीरजक्षोदरसेन कनकशृङ्गकैः सिञ्चन्ति । ततश्चैवं सति ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लसदुद्भटभूरिविलासकरे मदनानलदीपितसर्वजने।
अथ तादृशलोचनगोचरतां किमचिन्ति गते तु महामतिना॥

इदं हि तदा मधुमाससवशमत्तजनजनितं तत्तादृशं गुन्दलमवलोक्य विमर्शेन चिन्तितं। यदुत अहो महामोहसामर्थ्यं अहो रागकेसरिविलसितं अहो विषयाभिलाषप्रतापः अहो मकरध्वजमाहात्म्यं अहो रतिविजृम्भितं अहो हासमहाभटोल्लासः अहो अमीषां लोकानामकार्यकरणधीरता अहो प्रमत्तता अहो स्रोतोगामिता अहो अदीर्घदर्शिता अहो विचिप्तचित्तता अहो अनालोचकत्वं अहो विपर्यासातिरेकः अहो अशुभभावनापरता अहो भोगतृष्णादौर्ललित्यं अहो अविद्यापहृतचित्ततेति॥ ततः प्रकर्षो विस्फारिताचो निरीक्षमाणस्तल्लोकविलसितमभिहितो विमर्शेन। भद्र एते बहिरङ्गजना यद्विषयो मया वर्णितस्तेषां महामोहादिमहीभुजां प्रतापः। प्रकर्षः प्राह। माम केन पुनर्वृत्तान्तेन कतमस्य वा भूभुजः प्रतापेन खल्वेते लोका एवं चेष्टन्ते। विमर्शेनोक्तं। निरूप्य कथयामि। ततः प्रविश्य ध्यानं निश्चित्य परमार्थमभिहितमनेन। भद्र समाकर्णय। असौ चित्तवृत्तिमहाटव्यां प्रमत्ततानदीपुलिनवर्तिनि चित्तविक्षेपमहामण्डपे महामोहराजसम्बन्धिन्यां तृष्णावेदिकायां महाविष्टरे निविष्टो दृष्टस्त्वया मकरध्वजः। तस्यायं वसन्तः प्रियवयस्यको भवति। ततो लङ्घितप्राये शिशिरे गतोऽयमासीत् तन्मूले। स्थितस्तेन सह सुखासिकया। अयं च वसन्तः कर्मपरिणाममहादेव्याः कालपरिणतेरनुचरः। ततस्तस्मै मकरध्वजाय प्रियसुहृदे निवेदितमनेन वसन्तेनात्मगुह्यं। यदुत

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्वामिनीनिर्देशेन गन्तव्यमधुना मया भवचक्रनगरमध्यवर्तिनि मानवावासाभिधानेऽवान्तरपुरे । तेनाहं चिरविरहकातरतया भवतो दर्शनार्थमिहागत इति । ततः सहर्षेण मकरध्वजेनोक्तं । सखे वसन्त किं विस्मृतं भवतोऽतीतसंवत्सरे यन्मया भवता च तत्र पुरे विलसितं येनैवं भाविविरहवेदनाविधुरचित्ततया खिद्यसे । तथाहि । यदा यदा भवतस्तत्र पुरे गमनाय स्वामिनीनिर्देशोऽभवत् तदा तदा मह्यमप्येष महामोहनरेन्द्रस्तत्रैव पुरे राज्यं वितरति स्म । तत्किमितीयमकारणे भवतो मया सह वियोगाशङ्का । वसन्तेनोक्तं । वयस्य प्रत्युज्जीवितोऽहमधुना तेन कमनीयवचनेन । इतरथा विस्मृत एवासीन्नूनं ममैष व्यतिकरः । तथाहि ।

अकाण्डापन्नकार्याणां सुहृद्विरहचिन्तया ।
विस्मरत्येव हस्तेऽतिगृहीतं निखिलं नृणाम् ॥

तत्सुन्दरमेवेदं । गच्छाम्यहमधुना । भवद्भिस्तूर्णमागन्तव्यं । मकरध्वजेनोक्तं । विजयस्व । ततः समागतोऽत्र पुरे वसन्तः । दर्शितं काननादिषु निजविलसितं । मकरध्वजेनापि विज्ञापितो विषयाभिलाषः । यथा पाल्यतां ममानुग्रहेण सा चिरन्तनी सम्भावना । चित्तस्थ एव भवतामेष वसन्तवृत्तान्तः । ततो निवेदितं विषयाभिलाषेण रागकेसरिणे तदवस्थमेव तन्मकरध्वजवचनं । तेनापि कथितं महामोहराजाय । ततश्चिन्तितमनेन । अरे कृतपूर्व एवास्य वसन्तगमनावसरे प्रतिसंवत्सरं मया मकरध्वजस्य मानवावासपुरे राज्यप्रसादः । तदधुनापि दीयतामस्मै मकरध्वजाय राज्यं । यतो न लङ्घनीया कदाचिदप्युचितस्थितिरस्मादृशैः प्रभुभिः पालनीया

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भृत्याश्चिरन्तनसम्भावनया। ततश्चैवमवधार्य महामोहराजेनामन्त्रितास्ते सर्वेऽपि निजास्थानस्थायिनो महीपालाः। यदुत भो भोः समाकर्णयत यूयं। दातव्यं मया भवचक्रनगरान्तर्भूते मानवावासपुरे मकरध्वजाय राज्यं। तत्र युष्माभिः समस्तैःसन्निहितैर्भाव्यमङ्गीकर्तव्योऽस्य पदातिभावो विधातव्यो राज्याभिषेको भवितव्यमाज्ञानिर्देशकारिभिरनुशीलनीयानि यथार्हं राज्यकार्याणि सर्वथा कर्तव्यमचुखं समस्तस्थानेषु। मयापि प्रतिपत्तव्यमस्य राज्ये स्वयमेव महत्तमत्वं। तस्मात्सज्जीभवत यूयं। गच्छामस्तत्रैव पुरे। ततस्तैर्भूपतिभिरवनितलविन्यस्तहस्तमस्तकैः समस्तैरभिहितं। यदाज्ञापयति देवः। ततोऽभिहितो महामोहराजेन मकरध्वजः। यथा भद्र भवतापि राज्ये स्थितेन तत्र पुरे न हरणीयमेतेषां नरपतीनाँ निजं निजं यत्किमपि यथार्हमाभाव्यं। द्रष्टव्याः सर्वेऽप्यमी पुरातनसम्भावनया। मकरध्वजेनोक्तं। यदादिशति मोहराजः॥ ततः समागतास्ते सर्वेऽप्यत्र नगरे। अभिषिक्तो मानवावासपुरे राज्ये मकरध्वजः। प्रतिपन्नः शेषैर्यथार्हं तन्नियोगः। इतश्च योऽयं गजस्कन्धारूढो दृश्यत एष मानवावासवर्तिनि ललितपुरे लोलाक्षो नाम बहिरङ्गो राजा। ततस्तेन मकरध्वजेन ससैन्यपौरजनपदः स्वमाहात्म्येन निर्जित्य निःसारितोऽयमित्थं बहिः काननेषु। न चायमात्मानं तेन जितं वराको लक्षयति। नाप्येते लोकास्तेनाभिभूतमात्मानमवबुध्यन्ते। ततो भद्रानेन व्यतिकरेण तस्य मकरध्वजस्य महामोहादिपरिकरितस्य प्रतापादेते लोकाः खल्वेवं विचेष्टन्त इति। प्रकर्षेणोक्तं। सोऽधुना कुत्र मकरध्वजो वर्तते।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विमर्शः प्राह । नन्वेष सन्निहित एव सपरिकरः । सोऽमूनेवं त्रिनाटयति । प्रकर्षः प्राह । माम तर्हि स कस्मान्नोपलभ्यते । विमर्शेनोक्तं । ननु निवेदितमेव मया भवतः पूर्वं । जानन्त्येतेऽन्तरङ्गलोकाः कर्तुमन्तर्धानं समाचरन्ति परपुरुषप्रवेशं । ततोऽमीषां जनानां शरीरेष्वनुप्रविष्टा निजविजयहृष्टास्ते भद्र प्रेक्षणकमिदं प्रेक्षन्ते । प्रकर्षः प्राह । माम कस्तर्हि कथं तानेवंस्थितानपि साक्षात्कुरुते । विमर्शेनोक्तं । अस्ति मे योगाञ्जनं विमलालोकं नाम । तद्बलेनेति । प्रकर्षेणोक्तं । ममापि क्रियतां तस्याञ्जनस्य दानेनानुग्रहो येनाहमपि तानवलोकयामि । ततो विमर्शेनाञ्जितं प्रकर्षस्य तेन योगाञ्जनेन लोचनयुगलं अभिहितश्च । वत्स निरूपयेदानीं निजहृदयानि । निरूपितानि प्रकर्षेण । ततः सहर्षेणाभिहितमनेन । माम दृश्यते मयाप्यधुना कृतराज्याभिषेको महामोहादिपरिकरितो मकरध्वजः । तथाहि ।

एष सिंहासनस्थोऽपि जनमेनं धनुर्धरः ।
आकृष्याकृष्य निर्भिन्ते आकर्णान्तं शिलीमुखैः ॥
तैर्विद्धं विह्वलं दृष्ट्वा ततो लोकं सराजकम् ।
प्रहारजर्जरं चेत्थं विकारकरणाकुलम् ॥
महाकहकहध्वानैः सह रत्या प्रमोदितः ।
हस्ते तालान्विधायोच्चैर्हसत्येष नराधिपः ॥
सुहृतं सुहृतं देव वदन्ति इति किङ्कराः ।
महामोहादयोऽप्यस्य हसन्तीमे पुरः स्थिताः ॥
तत्किमत्र बहुना जल्पितेन ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

महाप्रसादो मे माम कृत एवातुलस्त्वया ।
यद्राज्यलीलां भुञ्जानो दर्शितो मकरध्वजः ॥

विमर्शेनोक्तं । वत्स कियदद्यापीदं । बहुतरमत्र भवचक्रनगरे भवतान्यदपि द्रष्टव्यं । संभवन्त्यत्र भूरिप्रकाराणि प्रेक्षणकानि । प्रकर्षः प्राह । माम त्वयि सप्रसादे दर्शके किं वा मम दर्शनकुतूहलं न परिपूर्येत । केवलं मकरध्वजस्य समीपे महामोहरागकेसरिविषयाभिलाषहासादयः सपत्नीकाः समुपलभ्यन्ते । अधुना मया ते तु द्वेषगजेन्द्रारतिशोकादयो नोपलभ्यन्ते । तत् किमत्र कारणं । किं नागतास्तेऽत्र मकरध्वजराज्ये । विमर्शेनोक्तं । वत्स समागता एव तेऽत्र भवचक्रनगरे न सन्देहो विधेयः । किं तु निवेदितमेव मया यथाविर्भावतिरोभावधर्मकाः खल्वेतेऽन्तरङ्गलोकाः । ततस्ते द्वेषगजेन्द्रशोकादयोऽत्रैव तिरोभूतास्तिष्ठन्ति राज्ञः सेवावसरमपेक्षन्ते । एते तु महामोहादयो लब्धावसरतया राज्ञः सभायामाविर्भूताः स्वनियोगमनुशीलयन्ति । किं तु प्रचण्डशासनः खल्वेष मकरध्वजनरेन्द्रः । ततोऽस्य राज्ये यस्य यावान्नियोगस्तेन तावाननुष्ठेयः । यस्य यावन्माहात्म्यं तेन तावद्दर्शनीयं । यस्य यावद्यदाभाव्यं तेन तावत्तदेव ग्राह्यं नाधिकमूनं वा । तथाहि । यदयं लोलाक्षो राजा महाशेषराजवृन्देन निखिललोकाश्च जिता अप्यनेन मकरध्वजेन न जानन्ति सपरिकरमेनं बन्धुभूतं मन्यन्ते तदिदं महामोहेन विहितमयमेवास्य नियोगोऽत्रैव माहात्म्यमिदमेवास्याभाव्यमिति । यत्पुनरेते लोकाः प्रीतिमुद्वहन्तो वल्गन्ते कृतकृत्यमात्मानमवगच्छन्ति तदिदं रागकेसरिणा जनितं अस्यैव च नियोगमाहात्म्याभाव्यगोच-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रभूतं । यत्पुनरेते लुभ्यन्ति शब्दादिषु कुर्वन्ति विकारशतानि तदिदं विषयाभिलाषस्य विजृम्भितं नियोगादिकं च । यत्पुनरट्टाट्टहासैर्हसन्ति दर्शयन्ति विब्बोकान् इदं हास्यस्य विलसितं । एवं तत्पत्नीनामपि यथार्हं शेषाणामपि नरपतीनां च डिम्भरूपाणां च नियोगमाहात्म्याभाष्यग्रहणव्यापाराः प्रतिनियता एव द्रष्टव्याः । यत्पुनरमी जनाः शब्दादिकं भोगजातमुपभुञ्जते सहर्षमनुकूलयन्ति कलत्राणि स्तुवन्ति तेषां वस्त्राणि समाश्लिष्यन्ति गात्राणि सेवन्ते मैथुनानि तत्रैवमादिके कर्मणि नैष मकरध्वजराजोऽन्यस्य नियोगं ददाति किं तर्हि रत्या सह स्वयमेव कुरुते । यतोऽस्यैव तत्र कर्मणि सामर्थ्यं नान्यस्येति । तदेवं वत्स विद्यन्ते तत्र द्वेषगजेन्द्रशोकादयः । केवलं स्वकीयं नियोगावसरं प्रतीक्षन्ते । तेन नाविर्भवन्ति ॥ प्रकर्षेणोक्तं । यद्येवं ततः किं शून्यीभूतोऽधुना चित्तवृत्तौ स महामोहास्थानमण्डपः । विमर्शेनोक्तं । नैतदेवं । निवेदितमेव तुभ्यं । कामरूपिणः खल्वमी अन्तरङ्गजनाः ततः समागताः सर्वेऽप्यत्र मकरध्वजराज्ये । तथापि तन्महामोहास्थानं तदवस्थमेवास्ते । इदं हि कतिचिद्दिनभावि मुहूर्तसुन्दरं मकरध्वजराज्यं । तत्तु महामोहराज्यमाकालप्रतिष्ठमनन्तकल्पविमर्दसुन्दरं अतः का तत्र विचलनाशङ्का । अन्यच्च । तत्समस्तभुवनव्यापकं महामोहराज्यमिदं पुनरत्रैव मानवावासपुरे मकरध्वजराज्यं । केवलं चिरन्तनस्थितिपालनव्यसनितया निजपादातैरपि स्वयमेव राज्येऽभिषिक्तस्य पुरतोऽस्य मकरध्वजस्य महामोहनरेन्द्रोऽयमेवं भृत्यभावमाचरति । तस्मादविचलमेव भद्र तन्महामोहास्थानं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्र वर्तमाना एवामी नूनमत्र दृश्यन्ते। प्रकर्षेणोक्तं। नष्टो मे संशयोऽधुना।

अत्रान्तरे करिवरादवतीर्णः स लोलाचो राजा प्रविष्टश्चण्डिकायतने। तर्पिता मद्येन चण्डिका। विहितपूजः समुपविष्टस्तस्या एव चण्डिकायाः पुरोवर्तिनि महति परिसरे मद्यपानार्थं। ततः सहैव तावता जनसमाजेन बद्धमापानकं। प्रकटितानि नानारत्नविघटितानि विविधमद्यभाजनानि। समर्पिताः समस्तजनानां कनकचषकानिकराः। प्रवर्तिता मधुधाराः। ततो विशेषतः पीयते प्रसन्ना। गीयते हिन्दोलकः। उपरि परिधीयते नवरङ्गकः। दीयते वादनेभ्यः। विधीयते नर्तनं। अभिनीयते करकिसलयेन। विधीयते प्रियतमाधरबिम्बं। अवदीर्यते रदनकोटिविलसितेन। उपचीयते मदिरामदनिर्भरता। प्रहीयते लज्जाशङ्कादिकं। निमीयते दयितावदनेषु दृष्टिः। विलीयते गाम्भीर्यं। स्थीयते जनैर्बालविजृम्भितेन। व्यवसीयते सर्वमकार्यमिति॥ इतश्च लोलाचनृपतेः कनिष्ठो भ्राता रिपुकम्पनो नाम युवराजः। तेन मदपरवशतया कार्याकार्यमविचार्याभिहिता निजा महादेवी रतिललिता। यदुत। प्रियतमे नृत्य नृत्येति। ततः सा गुरुसमक्षमतिलज्जाभरालसापि लङ्घयितुमशक्नुवती भर्तुरादेशं नर्तितुं प्रवृत्ता। तां च नृत्यन्तीमवलोकयमानो मनोहरतया तल्लावण्यस्य विकारकारितया मधुमदस्याछिन्नचित्तस्ताडितोऽनवरतपातिना शरनिकरेण स लोलाचो नृपतिर्मकरध्वजेन तां प्रति गाढमध्युपपन्नश्चेतसा। न च शक्नोत्यध्यवसातुं। स्थितः कियतीमपि वेलाम्॥ इतश्च

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भूरिमद्यपानेन मदनिर्भरं निश्चेष्टीभूतमापानकं। प्रलुठिताः सर्वे लोकाः। प्रवृत्ताश्छर्दयः। संजातमशुचिकर्दमपिच्छिलं। निपतिता वायसाः। समागताः सारमेयाः। अवलीढानि जनवदनानि। प्रसुप्तो रिपुकम्पनः। जागर्ति रतिललिता॥ अत्रान्तरे वशीकृतो महामोहेन क्रोडीकृतो रागकेसरिणा प्रेरितो विषयाभिलाषेण अभिभूतो रतिसामर्थ्येन निर्भिन्नो हृदयमर्मणि शरनिकरप्रहारैर्मकरध्वजेन म्रियमाण इवात्मानमचेतयमानः प्रचलितो लोलाक्षो रतिललिताग्रहणार्थं वेगेन। प्राप्तस्तत्समीपं। प्रसारितौ बाहुदण्डौ। ततः किमेतदिति चिन्तितं रतिललितया। लक्षितं तदाकूतमनया। समुत्पन्नं साध्वसं। संजातं भयं। विगलितो मदिरामदः। पलायितुं प्रवृत्ता गृहीता लोलाक्षेण। विमोचितोऽनयात्मा। धावन्ती पुनर्गृहीता लोलाक्षेण। ततः पुनर्विमोच्यात्मानं प्रविष्टा तत्र चण्डिकायतने। स्थिता चण्डिकाप्रतिमायाः पृष्ठतो भयेन कम्पमाना॥ अत्रान्तरे द्वेषगजेन्द्रस्य संपन्नो राजादेशः। आविर्भूतोऽसौ। दृष्टः प्रकर्षेण। स प्राह। माम स एष द्वेषगजेन्द्रः सहितो निजडिम्भरूपैः। विमर्शेनोक्तं। वत्स संपन्नोऽस्य नियोगावसरः। केवलमस्य विलसितमधुना विलोकयतु वत्सः। प्रकर्षेणोक्तं। एवं करोमि॥ ततः प्रतिपन्नं द्वेषगजेन्द्रेण राजशासनं। अधिष्ठितो लोलाक्षः। चिन्तितमनेन। मारयाम्येनां पापां रतिललितां या मां विहायेत्थं नष्टेति। गृहीतोऽनेन खड्गः। प्रविष्टश्चण्डिकायतने। मदिरामदान्धतया तद्बुद्ध्या विदारितानेन चण्डिका। नष्टा रतिललिता। बहिर्निर्गत्य तयार्यपुत्रार्यपुत्र त्रायस्व त्रायस्वेति कृतो हाहारवः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विबुद्धो रिपुकम्पनः सहितो लोकेन । अभिहितमनेन । प्रियतमे कुतस्ते भयं । कथितमनया लोलाक्षचेष्टितं । ततोऽधिष्ठितः सोऽपि द्वेषगजेन्द्रेण । सक्रोधं सतिरस्कारमाहूतोऽनेन रणाय लोलाक्षः । प्रक्षुभिताः सुभटाः । समुत्थितानि शेषजनापानकानि । समुल्लसितः कलकलः । सन्नद्धं चतुरङ्गबलं । प्रादुर्भूतं गुन्दलं । ततश्चाविज्ञात-व्यतिकरतया मदिरामदपरवशतया च परस्परमेव कातरनराः कातरनरैः खरैः खरा वेगसरैर्वेगसरास्तुरगैस्तुरगा वरकरभैर्वरकरभा रथवरै रथवराः कुञ्जरैः कुञ्जरास्तदपरैर्वरकुञ्जरैर्वरकुञ्जरा नरवर-प्रेरितैश्चूर्णयितुमारब्धाः । संजातमकाण्डे बहुजनमर्दनं ॥ इतश्च तथा रिपुकम्पनेनाहूतो लोलाक्षश्चलितस्तदभिमुखं द्वेषगजेन्द्राधिष्ठितः । मदिरामदान्धतया लग्नौ तौ करवालयुद्धेन । ततो गाढामर्षा-न्निपातितोऽरिपुकम्पनेन लोलाक्षः । संजातो महाविप्लवः । तमवलोक्य प्रविष्टौ नगरे विमर्शप्रकर्षौ । स्थितौ निराबाधस्थाने । विमर्शेनोक्तं । वत्स दृष्टं द्वेषगजेन्द्रमाहात्म्यं । स प्राह । सुष्ठु दृष्टं माम तावतां विलासानामीदृशं पर्यवसानं । विमर्शेनोक्तं । भद्र मद्यपायिनामेवं-विधमेव पर्यवसानं भवति । मदिरामत्ता हि प्राणिनः कुर्वन्त्यगम्य-गमनानि न लक्षयन्ति पुरःस्थितं मारयन्ति प्रियबान्धवान् जन-यन्त्यकाण्डविड्वरं समाचरन्ति समस्तपातकानि भवन्ति सर्वजगत्सन्ता-पकाः निपात्यन्ते निष्प्रयोजनं मृत्वा च गच्छन्ति दुर्गतौ । किम-त्राश्चर्यमिति ।

किं च ।

मद्ये च पारदार्ये च ये रताः क्षुद्रजन्तवः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेषामेवंविधानर्थान् वत्स कः प्रष्टुमर्हति ॥
मद्यं हि निन्दितं सद्भिर्मद्यं कलहकारणम् ।
मद्यं सर्वापदां मूलं मद्यं पापशताकुलम् ॥
न त्यजेद्गमनं मद्ये पारदार्ये च यो नरः ।
यथायं वत्स लोलाचस्तथासौ लभते चयम् ॥
मद्यं च पारदार्यं च यः पुमांस्तात मुञ्चति ।
स पण्डितः स पुण्यात्मा स धन्यः स कृतार्थकः ॥

प्रकर्षेणोक्तं । एवमेतन्नास्त्यत्र संशयः । ततस्तयोस्तत्र नगरे विचरतोर्गतानि कतिचिद्दिनानि । अन्यदा मानवावासपुरे राजकुलासन्ने दृष्टस्ताभ्यां पुरुषः । प्रकर्षेणोक्तं । माम स एष मिथ्याभिमानो दृश्यते । विमर्शेनोक्तं । सत्यं स एवायं । प्रकर्षः प्राह । ननु राजसचित्तनगरे किलाविचलोऽयं । तत् कथमिहागतः । विमर्शेनोक्तं । एवं नाम मकरध्वजस्योपरि सप्रसादो महामोहराजो येनास्य राज्ये यद्बलं निजबलं तदप्यानीतं । केवलं कामरूपितयायं मिथ्याभिमानो मतिमोहश्च यद्यपीहानीतौ दृश्येते तथापि तयोरेव राजसचित्ततामसचित्तपुरयोः परमार्थतस्तिष्ठन्तौ वेदितव्यौ । प्रकर्षेणोक्तं । माम कुत्र पुनरेषोऽधुना गन्तुं प्रवृत्तः । विमर्शेनोक्तं । भद्राकर्णय । योऽसौ दृष्टस्त्वया रिपुकम्पनः स निहते लोलाचेऽधुना राज्येऽभिषिक्तः । तस्य चेदं भवनं । अतोऽयं मिथ्याभिमानः केनचित् कारणेनेदं राजसदनं प्रवेष्टुकाम इव लक्ष्यते । प्रकर्षः प्राह । ममापीदं नरपतिनिकेतनं दर्शयतु मामः । विमर्शेनोक्तं । एवं करोमि । ततः प्रविष्टौ तौ तत्र नृपतिगेहे ॥ इतश्च तस्य रिपुकम्पनभूपतेरस्ति

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

द्वितीया मतिकलिता नाम महादेवी । सा च तस्मिन्नेव समये दारकं प्रसूता । अथ तत्र जातमात्रे राजसूनौ भास्करोदये विकसित-मिव तामरसं व्यपगततिमिरनिकरमिव गगनतलं विनिद्रमिव सुन्दरजननयनयुगलं भुवनमिव स्वधर्मैककर्मव्यापारपरायणं तद्राज-भवनं राजितुं प्रवृत्तं। कथं। विरचिता मणिप्रदीपनिवहाः। विस्ता-रिता मङ्गलदर्पणमालाः। संपादितानि भूतिरक्षाविधानानि। निर्वर्तिता गौरसिद्धार्थकैर्नन्द्यावर्तशतपत्रलेखाः। निवेशिताः सित-चामरधारिण्यो विलासिन्यः। ततः प्रचलिता वेगेनास्थानस्थायिनो भूपतेः सुतजन्ममहोत्सवं निवेदयितुं प्रियंवदिका। कथं।

रभसोद्दामविसंस्थुलगमनं गमनस्खलितसुनूपुरचरणम् ।
चरणचलत्तोत्तालितहृदयं हृदयविकम्पस्फुरितनितम्बम् ॥
स्फुरितनितम्बनिनादितरसनं रसनालग्नपयोधरसिचयम् ।
सिचयनिपातनलज्जितवदनं वदनशशाङ्कोद्योतितभुवनम् ॥

अपि च ।

नितम्बबिम्बवक्षोजदुर्वारभरनिःसहा ।
तथापि रभसाद्बाला वेगाद्धावति सा तदा ॥
निवेदिते तया राजपुत्रजन्ममहोत्सवे ।
आनन्दपुलकोद्भेदनिर्भरः समपद्यत ॥

अत्रान्तरे प्रविष्टो मिथ्याभिमानः। ततोऽधिष्ठितमनेन रिपुक-म्पनशरीरं । ततश्च ।

तेनावष्टब्धचित्तोऽसौ तदानीं रिपुकम्पनः ।
न मानसे न वा देहे नापि माति जगत्त्रये ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चिन्तितं च पुनस्तेन विपर्यासितचेतसा।
अहो कृतार्थो वर्तेऽहमहो वंशसमुन्नतिः॥
अहो देवप्रसादो मे अहो सल्लक्षणयुक्तता।
अहो राज्यमहो स्वर्गः संपन्नं जन्मनः फलम्॥
अहो जगति जातोऽहमहो कल्याणमालिका।
अहो मे धन्यता सर्वमहो सिद्धं समीहितम्॥
अपुत्रेण मया योऽयमुपयाचितकोटिभिः।
प्रार्थितः सोऽद्य संपन्नो यस्य मे कुलनन्दनः॥
ततः कटककेयूरहारकुण्डलसौलयः।
निवेदिकायै लक्षेण दीनाराणां समर्पिताः॥
उल्लसत्सर्वगात्रेण हर्षगद्गदभाषिणा।
प्रकृतीनां समादिष्टः सुतजन्ममहोत्सवः॥
ततो नरपतेर्वाक्यं श्रुत्वा मन्त्रिमहत्तमैः।
क्षणेन सदने तत्र वत किं किं विनिर्मितम्॥

पवननिहतनीरसङ्घातमध्यस्थितानेकयादःसमूहोर्ध्वपुच्छच्छटाघात-संपन्नकल्लोलमालाकुले यादृशः स्यान्निनादो महानीरधौ तत्र गेहे समन्तादथो तादृशस्तूर्यसङ्घातघोषः क्षणादुत्थितः। तथा। प्रवरमलयसम्भवचोदकश्मीरजातागुरुस्तोमकस्तूरिकापूरकर्पूरनीरप्र-वाहोच्चसंपन्नसत्कर्दमामोदसन्दोहनिष्यन्दबिन्दुप्रपूरेण संपादिताशेष-जन्तुप्रमोदं तथा रत्नसङ्घातविद्योतनिर्नष्टसूर्यप्रभाजालसञ्चारमालो-क्यते तत्तदा मन्दिरम्॥

बहुनाटितकुब्जकवामनकं प्रविघूर्णितकञ्चुकिहासनकम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जनदापितरत्नसमूहचितं त्रुटितातुलमौक्तिकहारभृतम् ॥
लसदुद्भटवेषभटाकुलकं ललनाजनलासविलासयुतम् ।
वरखाद्यकपानकतुष्टजनं जनितं प्रमदादिति वर्धनकम् ॥
अथ तादृशि वर्धनके निखिले प्रमदेन च नृत्यति भृत्यगणे ।
अतिहर्षवशेन कृतोर्ध्वभुजः स्वयमेव ननर्त चिरं स नृपः ॥

ततस्तत्तादृशं दृष्ट्वा महासंमर्दगुन्दलम् ।
प्रकर्षः संशयापन्नः प्रत्याह निजमातुलम् ॥
निवेदयेदं मे माम महदत्र कुतूहलम् ।
किमितीमे रटन्त्युच्चैर्निर्वादितमुखा जनाः ॥
अत्यर्थमुच्छलन्ते च किमर्थमिति मोदिताः ।
किं चामी मृत्तिकाभारं निजाङ्गेषु वहन्ति भोः ॥
चर्मावनद्धकाष्ठानि दृढमास्फोटयन्ति किम् ।
विष्टासंभारमुक्तोत्यो मन्दं मन्दं चलन्ति किम् ॥
किं वैष सदनस्यास्य नायकः पृथिवीपतिः ।
बालहास्यकरं मूढः करोत्यात्मविडम्बनम् ॥
तदत्र कारणं माम यावन्नो लक्षितं मया ।
इदं तावन्ममाभाति महाकौतुककारकम् ॥
विमर्शः प्राह ते वत्स कथ्यतेऽत्र निबन्धनम् ।
यदस्य सकलस्यापि वृत्तान्तस्य प्रवर्तकम् ॥
पश्यतस्ते प्रविष्टोऽत्र य एष नृपमन्दिरे ।
मिथ्याभिमानस्तेनेदं तात सर्वं विजृम्भितम् ॥
अयं हि राजा जातो मे सूनुरेवं विचिन्तयन् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न माति देहे नो गेहे न पुरे न जगत्त्रये ॥
ततो मिथ्याभिमानेन विक्लवीकृतचेतसा ।
आत्मा च सकलश्चेत्थं लोकोऽनेन विडम्बितः ॥
न चेदं लक्षयत्येष नूनमात्मविडम्बनम् ।
यतो मिथ्याभिमानेन वराकं मन्यते जगत् ॥
प्रकर्षः प्राह यद्येवं ततोऽस्य परमो रिपुः ।
माम मिथ्याभिमानोऽयं यः खल्वेवं विडम्बकः ॥
विमर्शः प्राह को वात्र संशयो भद्र वस्तुनि ।
निश्चितं रिपुरेवायं बन्धुरस्य प्रभासते ॥
प्रकर्षः प्राह यद्येवं ततो योऽस्य वशं गतः ।
स एष नृपतिर्माम कीदृशो रिपुकम्पनः ॥
विमर्शेनोदितं वत्स न भावरिपुकम्पनः ।

किंतु ।

बहिर्वैरिषु शूरोऽयं तेनेत्थमभिधीयते ॥

इह च ।

यो बहिः कोटिकोटीनामरीणां जयनक्षमः ।
प्रभविष्णुर्विना ज्ञानं सोऽपि नान्तरवैरिणाम् ॥
तन्नास्य वत्स दोषोऽयं नाप्येषां शेषदेहिनाम् ।
यतोऽत्र परमार्थेन ज्ञानाभावोऽपराध्यति ॥
यस्मादज्ञानकाचान्धाः किंचिदासाद्य कारणम् ।
यान्ति मिथ्याभिमानस्य ध्रुवमस्य वशं नराः ॥
तेनाभिभूतचित्तास्ते बाला इव जनैः सह ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विडम्बयन्ति चात्मानं यथैष रिपुकम्पनः ॥
ज्ञानावदातबुद्धीनां पुत्रे राज्ये धनेऽपि वा ।
लोकाश्चर्यकरे जाते महत्यप्यस्य कारणे ॥
चित्ते न लभते ढौकं धन्यानामान्तरो रिपुः ।
वत्स मिथ्याभिमानो ऽयं ते हि मध्यस्थदेहिनः ॥
यावच्च कथयत्येवं विमर्शस्तत्र कारणम् ।
तावद्राजकुलद्वारे नरौ द्वौ समुपागतौ ॥
प्रकर्षेणोदितं माम दृश्येते काविमौ नरौ ।
स प्राह मतिमोहेन युक्तः शोकोऽयमागतः ॥

अत्रान्तरे सूतिकागृहे समुल्लसितः करुणकोलाहलोन्मिश्रः पूत्काररावः । प्रधावन्ति स्म महाहाहारवं कुर्वाणा नरपतेरभिमुखं दासचेट्यः । प्रशान्तमानन्दवृन्दलं । किमेतदिति पुनः पुनः पृच्छन् कातरीभूतो राजा । ताभिरभिहितं । चायस्व देव चायस्व । कुमारो भग्नलोचनो जातः । कण्ठगतप्राणस्ततो धावत धावत । ततो वज्राहत इव संजातो राजा । तथापि सत्त्वमवलम्ब्य सपरिकरो गतः सूतिकागृहे । दृष्टः स्वप्रभोद्भासितभवनभित्तिभागः संपूर्णलक्षणधरः किंचिच्छेषजीवितव्यो दारकः । समाहूतं वैद्यमण्डलं । पृष्टो वैद्याधिपतिः । किमेतदिति । स प्राह । देव समापतितो ऽस्य कुमारस्य सद्योघाती बलवानातङ्कः । स च प्रचण्डपवन इव प्रदीपमेनमुपसंहरति लग्नः पश्यतामेवास्माकं मन्दभाग्यानां । नृपतिराह । भो भो लोकाः शीघ्रमुपक्रमध्वं यथाशक्त्या । कुमारं यो जीवयति तस्मै राज्यं प्रयच्छामि स्वयं च पदातिभावं प्रतिपद्येऽहं ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदाकर्ण्य सर्वादरेण लोकैः प्रयुक्तानि भेषजानि वाहिता मन्त्राः निबद्धानि कण्डकानि लिखिता रक्षा कृतानि भूतिकर्माणि नियोजिता विद्या वर्तितानि मण्डलानि संस्मृता देवता विन्यासितानि तन्त्राणि । तथा कुर्वतामपि च गतः पञ्चत्वमसौ दारकः । अत्रान्तरे कामकुपितया शोकमतिमोहाभ्यां सपरिकरयोर्मतिकलितारिपुकम्पनयोः कृतः शरीरानुप्रवेशः । ततश्च ।

हा हतास्मि निराशास्मि मुषितास्मीति भाषिणी ।
त्रायस्व देव देवेति वदन्ती नष्टचेतना ॥
क्षणान्निपतिता भूमौ मृतं वीक्ष्य कुमारकम् ।
सा देवी वज्रसङ्घाततताडितेवातिविह्वला ॥
हा पुत्र जात तातेति ब्रुवाणो मूर्छया यथा ।
राजापि पतितो भूमौ मुक्तः प्राणैस्तथैव सः ॥
ततो हाहारवो घोरो महाक्रन्दश्च भैरवः ।
जनोरस्ताडशब्दश्च क्षणेन समजायत ॥
अथ मुक्तविलोलकेशकं दलितविभूषणभग्नशंखकम् ।
रिपुकम्पनयोषितां शतैर्हृदाक्रन्दनकं प्रवर्तितम् ॥
लालाविलवक्त्रकोटरं लुठितं भूमितले सुदीनकम् ।
उल्लुञ्चितकेशपाशकं हृदाराटिविमोचनतत्परम् ॥
हाहा हाहेति सर्वतः करुणध्वानपरायणं जनम् ।
अथ वीक्ष्य स विस्मितेक्षणो बुद्धः सूनुरुवाच मातुलम् ॥

यदुत ।

किमेतैः क्षणमात्रेण हित्वा तत्पूर्वनर्तनम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रकारान्तरतो लोकैः प्रारब्धं नर्तनान्तरम् ॥
विमर्शेनोदितं वत्स यौ तौ दृष्टौ त्वया नरौ।
ताभ्यां निजप्रभावेण प्रविश्येदं प्रवर्तितम् ॥
निवेदितं मया तुभ्यं यथैते नैव मुत्कलाः।
कुर्वन्त्यत्र पुरे लोकाः स्वतन्त्राः कर्म किंचन ॥

किं तर्हि।

यथा यथा स्ववीर्येण कारयन्ति शुभेतरम्।
अन्तरङ्गजनाः कर्म कुर्वन्त्येते तथा तथा ॥
ततो मिथ्याभिमानेन तादृक्षं नाटिताः पुरा।
एताभ्यां पुनरीदृक्षं किं कुर्वन्तु वराककाः ॥
सज्ज्ञानपरिपूतानां मतिमोहो महात्मनाम्।
बाधां न कुरुते ह्येष केवलं शुभचेतसाम् ॥
नापि शोको भवेत्तेषां बाधको भद्र भावतः।
यैरादावेव निर्णीतं समस्तं क्षणभङ्गुरम् ॥

अत्र पुनः।

पुत्रस्नेहवशेनैष मतिमोहान्मृतो नृपः।
शोकस्तु कारयत्येवं प्रलापं करुणं जनैः ॥
प्रकर्षेणोदितं माम किमत्र नृपमन्दिरे।
क्षणमात्रेण संजातमीदृशं महदद्भुतम् ॥
किं वान्यत्रापि जायेत विरुद्धमिदमीदृशम्।
विमर्शेनोदितं नात्र भवचक्रे ऽतिदुर्लभम् ॥
एतद्धि नगरं भद्र परस्परविरोधिभिः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अमुक्तमीदृशैः प्रायो विविधैः संविधानकैः ॥
यावच्च मुक्तपूत्कारं दारुणाक्रन्दभीषणम् ।
पताकाजालबीभत्सं विषमाहतडिण्डिमम् ॥
उद्वेगहेतुस्ते भद्र नितरां जनतापकम् ।
इदं हि स्थापकं रौद्रं न निर्गच्छति मन्दिरात् ॥
तावदन्यत्र गच्छावो न युक्तं द्रष्टुमीदृशम् ।
परदुःखं कृपावन्तः सन्तो नोद्वीचितुं चमाः ॥
एवं भवतु तेनोक्ते निर्गतौ राजमन्दिरात् ।
संप्राप्तौ हट्टमार्गेषु ततः स्वस्रीयमातुलौ ॥
अत्रान्तरे कृतस्नानिर्विज्ञाय रिपुकम्पनम् ।
मृतं समुद्रस्नानार्थं पश्चिमे याति भास्करः ॥
अथादित्ये तिरोभूते तिमिरेण मलीमसे ।
जगत्यशेषे संजाते बोधिते दीपमण्डले ॥
गोधनेषु निवृत्तेषु विलीनेषु शकुन्तिषु ।
वेतालेषु करालेषु कौशिकेषु विचारिषु ॥
मूकीभूतेषु काकेषु निद्रिते नलिनीवने ।
निजावश्यकलग्नेषु मुनिषु ब्रह्मचारिषु ॥
रटत्सु चक्रवाकेषु रहितेषु स्वकान्तया ।
उल्लसत्सु भुजङ्गेषु मतोषे कामिनीजने ॥
इत्थं प्रदोषे संपन्ने प्रहृष्टजनमानसे ।
कश्चिन्निजापणद्वारे दृष्टस्ताभ्यां महेश्वरः ॥
उत्तुङ्गविष्टरे रम्ये निविष्टः किल लीलया ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विनीतैर्बहुभिर्दक्षैर्वणिक्पुत्रैर्विवेष्टितः ॥
वज्रेन्द्रनीलवैदूर्यपद्मरागादिराशिभिः ।
पुरतः स्थापितैस्तुङ्गैर्नाशिताशेषतामसः ॥
विकटैर्हाटकस्तोमै राजतैश्च पुरः स्थितैः ।
दीनारादिमहाकूटैर्गर्वितोऽग्रे विवर्तिभिः ॥
प्रकर्षेणोदितं माम किमित्येष महेश्वरः ।
उत्तामितैकभूर्मन्दं वीक्षते मन्थरेक्षणः ॥
अर्थिनां वचनं किं वा सादरं बहुभाषितम् ।
एष बाधिर्यहीनोऽपि नाकर्णयति लीलया ॥
कृतप्राञ्जलयो नम्रा य एते चाटुकारिणः ।
एतांश्चो वीक्षते कस्मात्तृणतुल्यांश्च मन्यते ॥
दृष्ट्वा दृष्ट्वा स रत्नानि किंचिद्धाला मुहुर्मुहुः ।
स्तब्धाङ्गः स्मेरवदनः किं भवत्येव वाणिजः ॥

विमर्शेनाभिहितं । भद्राकर्णय । अस्ति तस्यैव मिथ्याभिमानस्य स्वाङ्गभूतो धनगर्वो नाम वयस्यः । तेनाधिष्ठितोऽयं वराकः । तेनाधिष्ठितानामीदृशमेव स्वरूपं भवति । अयं हि मन्यते । ममेदं रत्नकनकादिकं धनमहमस्य स्वामी । ततः कृतकृत्योऽहं । संपन्नं जन्मनः फलं । मत्तो वराकं भुवनं । ततश्चेत्थं विकारबहुलः परिप्लवते न लक्षयति धनस्वरूपं न चिन्तयति परिणामं नालोचयत्यायतिं न विचारयति तत्त्वं न गणयति क्षणनश्वरतामिति । प्रकर्षः प्राह । माम योऽसौ रागकेसरिडिम्भरूपाणां मध्ये दृष्टो मया पञ्चमो डिम्भः सोऽस्य निकटवर्ती दृश्यते । विमर्शेनोक्तं ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सत्यमेतस्य एवायं ॥ अत्रान्तरे समायातः कश्चिद्भुजङ्गः । निविष्टो महेश्वरसमीपे । याचितोऽनेनोत्सारकं महेश्वरः । दत्तोऽनेन । ततो रहसि स्थितस्य प्रकाशितदिक्चक्रवालं बहुविधानर्घ्यरत्नघटितं दर्शितं भुजङ्गेन तस्य महेश्वरवाणिजकस्य मुकुटं । प्रत्यभिज्ञातश्चानेन भुजङ्गः यथैष हेमपुराधिपतेर्विभीषणनृपतेः पदातिर्दुष्टशीलश्च । ततो नूनं हृतमनेनेदं भविष्यति । अत्रान्तरे प्रविष्टोऽसौ रागकेसरितनयो वाणिजकशरीरे । ततस्तत्प्रतापाच्चिन्तितमनेन । भवतु नाम हृतं तथापि ग्रहीतव्यमेवेदं मया । ततोऽभिहितोऽनेन भुजङ्गः । भद्र किं ते क्रियतां । भुजङ्गेनोक्तं । अस्योचितं मूल्यं दत्त्वा गृह्यतामिदं भवतेति । तुष्टो वाणिजकः । तोषितो मूल्येन भुजङ्गः । पलायितो वेगेन । गते च तस्मिंस्तत्पदानुसारेण समागतं विभीषणराजबलं । लब्धा कुतश्चिद्विक्रयवार्ता । प्राप्तः सलोप्त्रो वाणिजकः । गृहीतः पुरत एव लोकस्य ।

ततश्च क्षणमात्रेण लुप्तास्ते रत्नराशयः ।
बद्धोऽसावारटन्नुच्चै राजकेन महेश्वरः ॥
इतस्ततो भयोद्भ्रान्ता वणिक्पुत्राः सकिङ्कराः ।
सर्वेऽपि बान्धवैः सार्धं नष्टास्ते पार्श्ववर्तिनः ॥
ततो विलुप्तसर्वस्वः स्वजनैः परिवर्जितः ।
आबद्धलोप्त्रकः कण्ठे महारासभरोपितः ॥
भूत्वा विलिप्तसर्वाङ्गस्तस्कराकारधारकः ।
स राजापथ्यकारीति निन्द्यमानः पृथग्जनैः ॥
महाकलकलध्वानसंपूरितदिगन्तरैः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नीयमानो नृपेणोक्तैः पुरुषैः कृतताडनैः ॥
विद्राणवदनो दीनः सर्वाशानाशविक्लवः ।
तस्मिन्नेव क्षणे दृष्टः स ताभ्यामिभ्यवाणिजः ॥
प्रकर्षेणोदितं माम किमिदं दृष्टमद्भुतम् ।
किमिन्द्रजालं किं स्वप्नः किं वा मे मतिविभ्रमः ॥
यदस्य क्षणमात्रेण न सा लीला न तद्धनम् ।
न ते लोका न तत्तेजो न गर्वो न च पौरुषम् ॥
विमर्शेनोदितं वत्स सत्यमेतन्न विभ्रमः ।
अत एव न कुर्वन्ति धनगर्वं महाधियः ॥
धनं हि घर्मसंतप्तविहङ्गगलचञ्चलम् ।
ग्रीष्मोष्माक्रान्तशार्दूलजिह्वातरलमीरितम् ॥
इन्द्रजालमिवानेकदर्शिताद्भुतविभ्रमम् ।
क्षणदृष्टविनष्टं च नीरबुद्बुदसन्निभम् ॥
अस्य वाणिजकस्येदं तात दुर्नयदोषतः ।
नष्टं महापदस्थानं जातं च विविधं धनम् ॥
दूरान्येषां पुनर्भद्र दोषसंश्लेषवर्जिनाम् ।
अपि नश्येदिदं रिक्थं भवेच्च भयकारणम् ॥

तथाहि ।

येऽपि फूत्कृत्य फूत्कृत्य पादं मुञ्चन्ति भूतले ।
तेषामपि क्षणार्धेन नश्यतीदं न संशयः ॥
प्राप्नुवन्ति च दुःखानि धनिनो धनदोषतः ।
जलज्वलनलुण्टाकराजदायादतस्करैः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अन्यच्चेदं धनं वत्स मेघजालमिवातुलम् ।
हतं प्रचण्डवातेन यदा याति कथंचन ॥

तदा नालोकयति रूपं न विगणयति परिचयं न निरूपयति कुलीनतां नानुवर्तयति कुलक्रमं नाकलयति शीलं नापेक्षते पाण्डित्यं नालोचयति सौन्दर्यं नावरुध्यते धर्मपरतां नाद्रियते दानव्यसनितां न विचारयति विशेषज्ञतां न लक्षयति सदाचारपरायणतां न परिपालयति चिरस्नेहभावं नोररीकरोति सत्त्वसारतां न प्रमाणयति शरीरलक्षणम् । किं तर्हि

गन्धर्वनगराकारे पश्यतामेव देहिनाम् ।
तद्धनं क्षणमात्रेण क्वापि न ज्ञायते गतम् ॥
आर्जितं बहुभिः क्लेशैः पालितं जीवितं यथा ।
नष्टं तु यादृङ् नृत्यन्तु नटेष्वपि तदीक्षितम् ॥
तथाप्यमी महामोहनिहताः क्षुद्रजन्तवः ।
ईदृशेऽपि धने भद्र चिन्ताबद्धं वितन्वते ॥
अलीकधनगर्वेण विह्वलीभूतमानसाः ।
विकारकोटीः कुर्वन्ति यथैवैष महेश्वरः ॥
तदीदृशो धनस्येह पर्यन्तस्तात जन्मनि ।
परलोके पुनर्घोरा धनाद्दुःखपरंपरा ॥
प्रकर्षेणोदितं माम येन स्यान्निश्चलं धनम् ।
तथा शुद्धविपाकं च स्यात् कल्याणनिबन्धनम् ॥
तत्तादृशं जगत्यत्र किमस्ति बत कारणम् ।
किं वा न संभवत्येव तदिदं मे निवेदय ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विमर्शेनोदितं तात संभवत्येव तादृशम् ।
कारणं विरलानां भोः केवलं तेन मौलकः ॥
करोति वर्धनस्थैर्य अजातं जनयेद्धनम् ।
अत्यन्तदुर्लभं भद्र पुण्यं पुण्यानुबन्धि यत् ॥

यच्च ।

दया भूतेषु वैराग्यं विधिवद्गुरुपूजनम् ।
विशुद्धा शीलवृत्तिश्च पुण्यं पुण्यानुबन्ध्यदः ॥

अथवा ।

परोपतापविरतिः परानुग्रह एव च ।
स्वचित्तदमनं चैव पुण्यं पुण्यानुबन्ध्यदः ॥
एतच्चान्यभवे धन्यैर्यैरुपात्तमिहापि वा ।
स्थिरमेव धनं तेषां सुमेरोः शिखरं यथा ॥
अन्यच्च ते महात्मानस्तत्पुण्यपरिढौकितम् ।
बाह्यं तुच्छं मलप्रायं विज्ञाय चणगत्वरम् ॥
योजयन्ति शुभे स्थाने स्वयं च परिभुञ्जते ।
न च तत्र धने मूर्छामाचरन्ति महाधियः ॥
ततश्च तद्धनं तेषां सत्पुण्यावाप्तजन्मनाम् ।
इत्थं विशुद्धबुद्धीनां जायते शुभकारणम् ॥
निन्द्ये बाह्ये महानर्थकारणे मूर्छिता धने ।
शून्यास्ते दानभोगाभ्यां ये पुनः चुद्रजन्तवः ॥
इहैव चित्तसन्तापं घोरानर्थपरंपराम् ।
यत्ते लभन्ते पापिष्ठास्तत्र किं भद्र कौतुकम् ॥

78

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यदत्र परमार्थोऽयं मूर्छागर्वौ धने मति ।
न कार्यौ दानभोगौ तु कर्तव्यौ तत्त्ववेदिना ॥
यस्तु नैवं करोत्युच्चैः स वराको निरर्थकम् ।
अमूल्यकः कर्मकरः केवलं परिताम्यति ॥
स्तेयदुर्नयगन्धोऽपि वर्जनीयश्च जानता ।
अन्यथा जायते कष्टं यथास्य वणिजो महत् ॥
यावत्स कथयत्येवं बुद्धिसूनोः स्वमातुलः ।
अन्यस्तावत्समापन्नो वृत्तान्तस्तं निबोधत ॥
दृष्टस्ताभ्यां युवा कश्चिदवतीर्णो वणिक्पथे ।
दुर्बलो मलिनः क्षामो जरच्चीवरधारकः ॥
आपणे ग्रन्थिमुन्मोच्य रूपकैस्तेन मोदकाः ।
स्रजः पर्णानि गन्धाश्च क्रीतं वस्त्रयुगं तथा ॥
गत्वा च निकटे वाप्यां भक्षितं तेन भोजनम् ।
संमानितं च ताम्बूलं स्नातः संपूरितोदरः ॥
बद्धश्चामोटकः पुष्पैः सद्गन्धैर्वासितं वपुः ।
ततः परिहिते वस्त्रे प्रस्थितो राजलीलया ॥
निरीक्षतेऽभिमानेन निजदेहं पुनः पुनः ।
समारयति चामोटं गन्धमाघ्राय मोदते ॥
प्रकर्षेणोदितं माम क एष तरुणस्तथा ।
क्व प्रस्थितः किमर्थं वा विकारैरिति भण्यते ॥
विमर्शेनोदितं वत्स महतीयं कथानिका ।
लेशोद्देशेन ते किंचित् कथ्यते तन्निबोध मे ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समुद्रदत्तस्य सुतो वास्तव्योऽत्रैव पत्तने ।
अयं हि रमणो नाम तरुणो भोगतत्परः ॥
बालकालात्समारभ्य गणिकाव्यसने रतः ।
अयं च रमणो भद्र न चेतयति किंचन ॥
गृहं समुद्रदत्तस्य रत्नसम्भारपूरितम् ।
यदासीद्विभवैः पूर्वं विचित्रधनदालयम् ॥
तदनेन दिनैः स्तोकैर्गणिकारतबुद्धिना ।
अनाशकुटेस्तुल्यं विहितं पापकर्मणा ॥
अधुना निर्धनो दीनः परकर्मकरो लघुः ।
जातोऽयमीदृशः पापो दुःखार्त्तो निजकर्मणा ॥
परकर्मकरत्वेन कतिचिद्रूपकानयम् ।
अद्यागतः समासाद्य हट्टे व्यसननाटितः ॥
ततः परं पुनर्वत्स यदनेन विचेष्टितम् ।
तद्दृष्टमेव निःशेषं त्वया किं तत्र कथ्यताम् ॥
अस्ति चात्र पुरे ख्याता गणिका मदनमञ्जरी ।
तस्याश्च कुन्दकलिका दुहिता यौवनोद्भटा ॥
तस्यामासक्तचित्तेन नाशितो धनसञ्चयः ।
अनेन धनहीनस्य गेहान्निःसारितस्तया ॥
ततोऽद्य रूपकानेष कियतोऽप्यतिनिष्ठया ।
संप्राप्य प्रस्थितस्तस्याः सदने रतकाम्यया ॥
अत्रान्तरे सतूणीरमाकृष्टशरदारुणम् ।
नरं सानुचरं वीक्ष्य प्रकर्षः प्राह मातुलम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हा माम माम पश्य त्वं शरेण रमणं नरः ।
कश्चिदेष निहन्त्युच्चैस्तदेनं ननु वारय ॥
विमर्शेनोदितं वत्स स एष मकरध्वजः ।
चर्यया निर्गतो रात्रौ भयेन सह लीलया ॥
वर्तते को ममाज्ञायां को वा नेत्यत्र पत्तने ।
परीक्षार्थं जनोल्लापवेषकर्तव्यचेतसाम् ॥
शरमाकृष्य वीर्येण तदेष रमणो ननु ।
अनेनैव गृहं तस्या वराको वत्स नीयते ॥
तत्किं ते वारणेनास्य यदनेन पुरस्कृतः ।
रमणोऽनुभवत्येष तन्निभालय कौतुकम् ॥
एवं भवतु तेनोक्ते तौ गतौ गणिकागृहे ।
दृष्टा च कुन्दकलिका गृहद्वारेऽतिचर्चिता ॥
तदभ्यर्णे विमर्शेन कुञ्चिता निजनासिका ।
निष्ठ्यूतं धूनितं शीर्षं वालितान्यत्र कन्धरा ॥
ततो हाहेति जल्पन्तमुद्विग्नं तं स्वमातुलम् ।
प्रकर्षः प्राह ते माम किं व्यलीकस्य कारणम् ॥
स प्राह वसनच्छन्नां पुष्पालङ्कारभारिताम् ।
किमेनां निकटे त्वं नो वीक्षसेऽशुचिकोष्ठिकाम् ॥
तदस्या दूरतः स्थित्वा देशे गन्धविवर्जिते ।
वृत्तान्तो योऽत्र जायेत पश्यावस्तं निराकुलौ ॥
निश्छिद्रा च भवेत् काचिदशुचेरपि कोष्ठिका ।
इयं तु नवभिर्द्वारैः क्षरत्येवातिमुत्कला ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रणाय रमणः। ततो गतेन दैन्यं प्राप्तेन नैर्लज्ज्यं नीतेन क्लीबतां भयेनाभिभूतेन तेन रमणेनागत्य कृतं चण्डस्याङ्गुलीगृहीतदन्तेनाष्टाङ्गपादपतनं। त्रायस्व देव त्रायस्वेति भाषितानि करुणवचनानि। संपन्ना चण्डस्य दया। न मारितोऽसौ केवलं रोषोत्कर्षेण च्छिन्नोऽनेन रमणस्यामोटकः त्रोटिता नासिका विलूनौ कर्णौ विदलिता दशनपंक्तिः कूषितमधरोष्ठं विकर्तितौ कपोलौ उत्पाटितमेकं लोचनं दत्तो महापार्ष्णिप्रहारः निःसारितो भवनात्। हसितं सहस्ततालं मदनमञ्जरीकुन्दकलिकाभ्यां। प्रत्यायितश्चण्डोऽपि पेशलवचनैः कृतो हृतहृदयः। रमणस्तु निर्गच्छन्नितरां जर्जरितः प्रहारै राजलोकेन प्राप्तो नारकसमं दुःखं वियुक्तः प्राणैः कृच्छ्रेण॥

ततः प्रकर्षेणोक्तं। अहो मकरध्वजसामर्थ्यमहो भयविलसितं अहो कुट्टनीप्रपञ्चचातुर्यं अहो सर्वथा करुणास्थानं सोपहासप्रेक्षणकप्रायं चेदं रमणचरितमिति। विमर्शेनोक्तं। वत्स।

[ये] गणिकाव्यसने रक्ता भवन्त्यन्येऽपि मानवाः।
तेषामेवंविधान्येव चरितानि न संशयः॥
वस्त्रभूषणताम्बूलगन्धमाल्यविलेपनैः।
हृतास्ते न पश्यन्ति सहजाशुचिरूपताम्॥
संचरिष्णुमहाविष्टाकोष्ठिकाभिर्विमूढकाः।
वाञ्छन्तस्ताभिराश्लेषं कुर्वन्त्येव धनक्षयम्॥
ततो भिक्षाचरप्राया भवन्ति कुलदूषणाः।
न च मूढा विरज्यन्ते तामवस्थां गता अपि॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदहं क्षणमप्येकं नात्र भोः स्थातुमुत्सहे ।
तुभ्यं शपे शिरोऽनेन गन्धेन मम दुष्यति ॥
प्रकर्षेणोदितं माम सत्यमेतन्न संशयः ।
ममापि नासिका व्याप्ता गन्धेनोत्पादितारतिः ॥

तत्तूर्णमपसराव: । ततोऽपसृतौ विमर्शप्रकर्षौ स्थितौ सविलोके दूरदेशे । अत्रान्तरे संप्राप्तो रमणः । तदनु चाकृष्टबाणः समागत एव भयसहितो मकरध्वजः । दृष्टा रमणेन कुन्दकलिका । ततः प्रत्युज्जीवित इव सुधासेकसिक्त इव संप्राप्तरत्ननिधान इव महाराज्येऽभिषिक्त इव गतः परमहर्षं रमणः । अत्रान्तरे निर्गता गृहान्मदनमञ्जरी । दृष्टस्तयासौ लज्जिता च सकिञ्चनता । ततः संज्ञिता कुन्दकलिका । निरीक्षितः कुन्दकलिकया रमणः । संजातः प्रहृष्टतरः । अत्रान्तरे विज्ञायावसरमाकर्णान्तमापूर्य विमुक्तो मकरध्वजेन शिलीमुखः । ताडितस्तेन रमणः । गृहीतानेन कण्ठे कुन्दकलिका । प्रविष्टोऽभ्यन्तरे । निकटीभूता मदनमञ्जरी । समर्पितं रूपकादि सर्वस्वं । गृहीतमनया । कृतोऽसौ यथाजातः । ततोऽभिहितं मदनमञ्जर्या । वत्स सुन्दरमनुष्ठितं भवता यदिहागतोऽसि । समुत्सुका त्वयि वत्सा कुन्दकलिका । किं तु नृपतेः सुतश्चण्डो नाम राजपुत्रः साम्प्रतमिहाजिगमिषुर्वर्तते । तत्रावलीनो भवतु वत्सः । एतच्चाकर्णयतो रमणस्य कृतो भयेन शरीरेऽनुप्रवेशः । अत्रान्तरे समागतो द्वारि चण्डः । समुल्लसितो वञ्चलकलकलः । विजृम्भितो भयः । प्रकम्पितो रमणः । प्रविष्टश्चण्डः । दृष्टोऽनेन रमणः । गृहीतः क्रोधेन चण्डः । समाकृष्टासिपुत्रिका । समाहतो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततस्ते प्राप्नुवन्त्येव वेश्याव्यसननाटिताः ।
एवंविधानि दुःखानि वत्स किं वात्र कौतुकम् ॥
चलचित्ताः प्रकृत्यैव कुलजा अपि योषितः ।
चटुलत्वेन वेश्यानां तात कः प्रश्नगोचरः ॥
कुलीना अपि भो नार्यः सर्वमायाकरण्डिकाः ।
को मायां जीर्णवेश्यानां वत्स पृच्छेत्सकर्णकः ॥
शेषाभिरपि नारीभिः स्नेहे दत्तो जलाञ्जलिः ।
यस्यास्था गणिकास्नेहे स मूर्खः पट्टबद्धकः ॥
अन्यस्मै दत्तसंकेता वीक्षतेऽन्यं गृहे परः ।
अन्यश्चित्ते परः पार्श्वे गणिकानामहो नरः ॥
कुर्वन्ति चाटुकर्माणि यावत्स्वार्थः प्रपूर्यते ।
च्युतसारं विमुञ्चन्ति निर्लाचालक्तकं यथा ॥
पुरापघसरप्राया गणिकाः परिकीर्तिताः ।
ये तास्वपि च गृध्यन्ति ते श्वानो न मनुष्यकाः ॥
तस्मादेवंविधं नूनमन्येषामपि देहिनाम् ।
चरितं यैः कृतं पापैर्गणिकाव्यसने मनः ॥

प्रकर्षेणोक्तं । सत्यमेतन्नास्त्यत्र सन्देहः । ततोऽतिवाहितस्ताभ्यां क्वचिद्देवमन्दिरे रात्रिशेषः ॥

अत्रान्तरे गलत्तारा कुषितध्वान्तकेशिका ।
नभःश्रीः पाण्डुरा जाता रोगाघ्रातेव बालिका ॥
आदधानः श्रियं तस्या निजवीर्येण भास्करः ।
कारुण्यादिव संजातः सप्रभावो भिषग्वरः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततोऽरुणप्रभाभिन्ने पूर्वे गगनमण्डले ।
जाते रक्तेऽभ्रसङ्घाते गतच्छाये निशाकरे ॥
तस्करेषु निलीनेषु लपत्सु कृकवाकुषु ।
कौशिकेषु च मूकेषु कुररेषु विराविषु ॥
स्वकर्मधर्मव्यापारच्छलेनेव कृतादरम् ।
सर्वं तदा जगज्जातमारोग्यार्थं नभःश्रियः ॥
अथोदिते सहस्रांशौ प्रबुद्धे कमलाकरे ।
सङ्गमे चक्रवाकानां जने धर्मपरायणे ॥
विमर्शः प्राह ते वत्स महच्च कुतूहलम् ।
भवचक्रं च विस्तीर्णं नानावृत्तान्तसङ्कुलम् ॥
लोककालावधिः शेषो द्रष्टव्यं बहु तिष्ठति ।
न शक्यते ततः कर्तुमेकैकस्थानवीक्षणम् ॥
तदिदं वचनं तात मामकीनं समाचर ।
अकालहीनं ते येन पूर्यते तत्कुतूहलम् ॥
य एष दृश्यते तुङ्गः शुभ्रः स्फटिकनिर्मलः ।
महाप्रभावो विस्तीर्णो विवेको नाम पर्वतः ॥
आरूढैर्दृश्यते भद्र समस्तमिह पर्वते ।
इदं विविधवृत्तान्तं भवचक्रं महापुरम् ॥
तदत्रारुह्यतां तात निपुणं च विलोक्यताम् ।
यच्च न ज्ञायते सम्यक् पृच्छ्यतामेष तज्जनः ॥
यतोऽत्राखिलवृत्तान्ते विदिते नगरे तव ।
पश्चादपि न जायेत चित्तौत्सुक्यं कदाचन ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवं भवतु तेनोक्ते समारूढौ च पर्वते ।
अथ तत्र विवेकाख्ये तुष्टौ स्वस्रीयमातुलौ ॥
प्रकर्षः प्राह मामैष रमणीयो महागिरिः ।
दृश्यते सर्वतः सर्वं भवचक्रं मयाधुना ॥
किं तु देवकुले माम नग्नो ध्यानपरायणः ।
वेष्टितः पुरुषैर्दीनः चामो मुत्कलकेशकः ॥
नंष्टुकामो दिगालोकी सेटिकाशुभ्रहस्तकः
दृश्यते पुरुषः कोऽयं पिशाचाकारधारकः ॥
विमर्शेनोदितं वत्स विख्यातातुलसंपदः ।
कुबेरसार्थवाहस्य सूनुरेष कपोतकः ॥
धनेश्वर इति ख्यातमभिधानं प्रतिष्ठितम् ।
अस्य पूर्वगुणैः पश्चादाहूतोऽयं कपोतकः ॥
अनर्घरत्नकोटीभिः पूरितं पापकर्मणा ।
अनेनापि पितुर्गेहं श्मशानसदृशं कृतम् ॥
द्यूतेषु रतचित्तोऽयं न चेतयति किंचन ।
निर्वाहिते धने स्वीये द्यूतार्थं चौरिकापरः ॥
चौर्यं पुरे ऽत्र कुर्वाणो भूरिवाराः कदर्थितः ।
राज्ञासामान्यपुत्रत्वात्केवलं न विनाशितः ॥
अद्य रात्रौ पुनः सर्वं हारितं कर्पटादिकम् ।
ततो व्यसनतप्तेन मस्तकेन कृतः पणः ॥
एभिरेव महाधूर्तैर्वराकः कितवैर्जितः ।
शिरोऽपि लातुमिच्छद्भिरधुनैवं विनाश्यते ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संष्टुमेभ्यो न शक्नोति स्वपापभरपूरितः ।
क्षुद्रैर्वितर्ककल्लोलैः केवलं परितप्यते ॥
प्रकर्षः प्राह न ज्ञातं किमनेन तपस्विना ।
द्यूतं हि देहिनां लोके सर्वानर्थविधायकम् ॥
धनक्षयकरं निन्द्यं कुलशीलविदूषणम् ।
प्रसूतिः सर्वपापानां लोके लाघवकारणम् ॥
संक्लिष्टचेतसो मूलमविश्वासकरं परम् ।
पापैः प्रवर्तितं द्यूतं किमनेन न लक्षितम् ॥
विमर्शेनोदितं वत्स महामोहमहीपतेः ।
वराकः किं करोत्येष यो वशः सैन्यवर्तिनः ॥

यतः ॥

महामोहहता येऽत्र विशेषेण नराधमाः ।
द्यूते त एव वर्तन्ते प्राप्नुवन्ति च तत्फलम् ॥
यावच्च कथयत्येवं विमर्शः किल चेष्टितम् ।
तावच्चोटितमेवोच्चैः कितवैस्तस्य मस्तकम् ॥
प्रकर्षः प्राह ये माम महानर्थविधायकम् ।
रमन्ते द्यूतमत्रैव तेषामेवंविधा गतिः ॥
तं मातुलोऽब्रवीद्भद्र सम्यक् संलक्षितं त्वया ।
न द्यूते रक्तचित्तानां सुखमत्र परत्र वा ॥
अत्रान्तरे महारण्ये निपपात कथंचन ।
दृष्टिः प्रकर्षसंज्ञस्य नीलाब्जदललासिनी ॥
ततश्च तन्मुखं हस्तं कृत्वा स प्राह मातुलम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क एष तुरगारूढः प्रखिन्नः श्रमपीडितः ॥
उद्गीर्णहेतिः पापात्मा जीवमारणतत्परः ।
स्वयं दुःखपरीतोऽपि दुःखदो ऽरण्यदेहिनाम् ॥
मध्याह्नेऽपि पिपासार्तो बुभुक्षाक्षामकुक्षिकः ।
जम्बुकं पुरतः कृत्वा प्रधावन्नुपलभ्यते ॥

विमर्शेनोक्तम् ।

अत्रैव मानवावासे विद्यते चान्तरं पुरम् ।
ललितं नाम तस्यायं राजा ललननामकः ॥
मृगयाव्यसने सक्तो न लक्षयति किंचन ।
अयमत्र महारण्ये तिष्ठत्येव दिवानिशम् ॥
सामन्तैः स्वजनैर्लोकैस्तथा मन्त्रिमहत्तमैः ।
वार्यमाणोऽपि नैवास्ते मांसखादनलालसः ॥
सीदन्ति राज्यकार्याणि विरक्तं राजमण्डलम् ।
ततस्तं तादृशं वीक्ष्य चिन्तितं राज्यचिन्तकैः ॥
नोचितो राज्यपट्टाय ललनोऽयं दुरात्मकः ।
ततः पुत्रं व्यवस्थाप्य राज्ये गेहाद्बहिष्कृतः ॥
तथाप्याखेटके रक्तो मांसलोलो नराधमः ।
एकाकी दुःखितोऽरण्ये नित्यमास्ते पिशाचवत् ॥

इह च वत्स ।

परमारितजीवानां पिशितं योऽपि खादति ।
इहामुत्र च दुःखानां पद्धतेः सोऽपि भाजनम् ॥
यस्तु क्रूरो महापापः स्वयमेव निहन्ति ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्फुरन्तं जीवसङ्घातं तस्य मांसं च खादति ॥
तस्येह यदि दुःखानि भवन्त्येवंविधानि भोः ।
परत्र नरके पातो वत्स किं तत्र कौतुकम् ॥
बीभत्समशुचेः पिण्डो निन्द्यं रोगनिबन्धनम् ।
कृमिजालोल्बणं मांसं भक्षयन्तीह राक्षसाः ॥
येस्त्विदं धर्मबुद्ध्यैव भक्ष्यते स्वर्गकाम्यया ।
कालकूटविषं नूनमद्युस्ते जीवितार्थिनः ॥
अहिंसा परमो धर्मः स कुतो मांसभक्षणे ।
अथ हिंसा भवेद्धर्मः स्यादग्निर्हिमशीतलः ॥

किमत्र बहुना ।

धर्मार्थं रसगृद्ध्या वा मांसं खादन्ति ये नराः ।
निघ्नन्ति प्राणिनो वा ते पच्यन्ते नरकाग्निना ॥

अन्यच्च ।

यथा गोमायुघाताय ताम्यत्येष निरर्थकम् ।
आखेटके रतात्मानस्तथैवान्येऽपि जन्तवः ॥
यावच्च वर्णयत्येवं विमर्शस्तस्य चेष्टितम् ।
तावन्मृगनवृत्तान्तो यो जातस्तं निबोधत ॥
स जम्बुकविनाशार्थं धावन्नुच्चैर्दुरुत्तरे ।
सतुरङ्गो महागर्ते पतितोऽधोमुखस्तले ॥
ततः संचूर्णिताङ्गोऽसौ क्षुद्यमानो हयेन च ।
अत्राणो विरटन्नुच्चैस्तत्रैव निधनं गतः ॥
ततः प्रकर्षेणाभिहितम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अधुनैवामुना प्राप्तं मृगयाव्यसने फलम्।
विमर्शः प्राह न फलं पुष्पमेतद्विभाव्यते॥
फलं तु नरके घोरं स्यादेवंविधकर्मणाम्।
तथापि मूढाः खादन्ति मांसं हिंसन्ति देहिनः॥
इतश्च राजपुरुषैर्जिह्वामुत्पाट्य दारुणैः।
तप्तं ताम्रं नरः कश्चित्पाय्यमानो निरीक्षितः॥
ततो दयापरीतात्मा प्रकर्षः प्राह मातुलम्।
हाहा किमेष पुरुषो निर्घृणैर्माम पीड्यते॥

विमर्शेनोक्तं। भद्राकर्णय। अयं पुरुषोऽत्रैव मानवावासान्तर्भूते चणकपुरे वास्तव्यो महाधनः सुमुखो नाम सार्थवाहः। अयं च बालकालादारभ्य वाक्पारुष्यव्यसनी। ततो लोकैर्गुणनिष्पन्नमस्य दुर्मुख इति नाम प्रतिष्ठितं। प्रकृत्यैव चास्य प्रतिभासते स्त्रीकथा रोचते भक्तकथा मनोभीष्टा राजकथा हृदयिता देशकथा सर्वथा जल्पे सति न कथंचिन्निजतुण्डं धारयितुं पारयति। इतश्च चणकपुराधिपतिरेव तीव्रो नाम राजा गतो रिपूणामुपरि विक्षेपेण। लग्नमायोधनं। जिता रिपवः। इतश्च निर्गते तस्मिन्नास्थायिकायां प्रस्तुतानेन राजकथा। यदुत प्रबलास्ते रिपवः पराभविष्यन्ति राजानं आगमिष्यन्ति ते पुरलुण्टनार्थं ततो यथा शक्त्या पलायध्वं यूयं। तदाकर्ण्य नष्टं समस्तं पुरं। समागतो राजा। दृष्टं तन्निरुद्वसं चणकपुरं। किमेतदिति पृष्टमनेन। कथितः केनचिद्व्यतिकरः। कुपितो दुर्मुखस्योपरि तीव्रनरेन्द्रः। ततः पुनरावासिते पुरे प्रख्याप्य तं दुर्वचनभाषणमपराधं पौराणामेवंविधो ऽस्य दण्डो निर्वर्तितो राज्ञेति॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रकर्षेणोदितं माम महाकष्टकमीदृशं ।
यद्दुर्भाषणमात्रेण संप्राप्तोऽयं वराककः ॥
मातुलेनोदितं वत्स विकथासक्तचेतसाम् ।
अनियन्त्रिततुण्डानां कियदेतद्दुरात्मनाम् ॥
इयं हि कुरुते वैरं देहिनां निर्निमित्तकम् ।
विधत्ते जनसन्तापं मुत्कला भद्र भारती ॥
ते धन्यास्ते महात्मानस्ते श्लाघ्यास्ते मनस्विनः ।
ते वन्द्यास्ते दृढास्तत्त्वे ते जगत्यमृतोपमाः ॥
येषां मिताक्षरा सत्या जगदाल्हादकारिणी ।
काले सद्बुद्धिपूता च वर्तते भद्र भारती ॥
ये तु मुत्कलवाणीका वदन्त्यर्दवितर्दकम् ।
तैरत्रैव महानर्था नेदृशा वत्स दुर्लभाः ॥
सुश्लिष्टा मोचयत्येषा भारती तात देहिनम् ।
उच्छृङ्खला पुनर्वत्स तमेषा बन्धयत्यलम् ॥
तदस्य विकथामूलं दुर्भाषाव्यसने फलम् ।
इदमीदृशमापन्नं परलोके च दुर्गतिः ॥
अत्रान्तरे प्रकर्षेण राजमार्गे निपातिता ।
दृष्टिर्दृष्टश्च तत्रैकः शुक्लवर्णधरो नरः ॥
ततः पप्रच्छ तं वीक्ष्य क एष इति मातुलम् ।
तेनोक्तं वत्स हर्षोऽयं रागकेसरिसैनिकः ॥
अस्त्यत्र मानवावासे वासवो नाम वाणिजः ।
इदं च दृश्यतेऽभ्यर्णे तस्य गेहं महाधनम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बालकालवियुक्तस्य वयस्योऽत्यन्तवल्लभः ।
धनदत्तः समायातो वासवानन्ददायकः ॥
इदं कारणमुद्दिश्य भवनेऽत्र प्रवेच्यति ।
अयं हर्षः प्रविष्टस्य पश्य किं किं करिष्यति ॥
ततो विस्फारिताक्षोऽसौ प्रकर्षस्तन्निरीक्षते ।
इतश्च वासवस्तेन धनदत्तेन मीलितः ॥
ततः प्रविष्टस्तद्गेहे स हर्षः सकुटुम्बके ।
संजातं च वणिग्गेहं हृद्दानन्दसुन्दरम् ॥
आहूता बान्धवाः सर्वे प्रवृत्तश्च महोत्सवः ।
ततो नृत्यन्ति गायन्ति वादितानन्दमर्दलाः ॥

अपि च ।

वरभूषणसूज्ज्वलवेषधरं प्रमदोद्धुरखादनपानपरम् ।
धनदत्तसमागमजातसुखं तदभूदथ वासवगेहमुखम् ॥
अथ तादृशि विस्मयसञ्जनके क्षणमात्रविवर्धितवर्धनके ।
निजमाममवोचत बुद्धिसुतः प्रविलोकनकौतुकतोषयुतः ॥

यदिदं वेल्लते माम सर्वमर्दवितर्दकम् ।
वासवीयगृहं तत्किं तेन हर्षेण नाटितम् ॥
विमर्शेनोदितं वत्स साधु साधु विनिश्चितम् ।
अकाण्डसदनक्षोभे हर्ष एवात्र कारणम् ॥
अत्रान्तरेऽतिबीभत्सः कृष्णवर्णधरो नरः ।
दृष्टो द्वारि प्रकर्षेण तस्य वासवसद्मनः ॥
ततस्तेनोदितं माम क एष पुरुषाधमः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विमर्शेनोक्तम् ।

वत्स शोकवयस्योऽयं विषादो नाम दारुणः ॥
यश्चैष पथिकः कश्चित्प्रवेष्टुमिह वाञ्छति ।
प्रविष्टेऽत्र विषादोऽयं भवनेऽत्र प्रवेच्यते ॥
ततः प्रविश्य पान्थेन तेन वासवसन्निधौ ।
एकान्ते वासवस्यैव गुह्यं किंचिन्निवेदितम् ॥
अत्रान्तरे प्रविष्टोऽसौ विषादस्तच्छरीरके ।
मूर्छया पतितश्चासौ वासवो नष्टचेतनः ॥
हा हा किमेतदित्युच्चैर्विलपन्निखिलो जनः ।
ततः समागतस्तस्य निकटे भयविह्वलः ॥
अथ वायुप्रदानाद्यैः पुनः संजातचेतनः ।
प्रलापं कर्तुमारब्धः सविषादः स वासवः ॥

कथम् ।

हा पुत्र तात वत्सातिसुकुमारशरीरक ।
ईदृशी तव संजाता कावस्था मम कर्मणा ॥
निर्गतोऽसि ममापुण्यैर्वत्स वारयतो मम ।
दैवेन निर्घृणेनेदं तव जात विनिर्मितम् ॥
हा हतोऽस्मि निराशोऽस्मि मुषितोऽस्मि विलक्षणः ।
एवं व्यवस्थिते वत्स त्वयि किं मम जीवति ॥
यावच्च प्रलपत्येवं स पुत्रस्नेहकातरः ।
तावद्विषादः सर्वेषु प्रविष्टः स्वजनेष्वपि ॥
अथ ते तस्य माहात्म्यात्सर्वे वासवबान्धवाः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हाहारवपरा गाढं प्रलापं कर्तुमुद्यताः ॥

ततश्च ॥

क्षणेन विगतानन्दं दीनविह्वलमानुषम्।
रुदन्नारीजनं मूढं जातं वासवमन्दिरम् ॥
ततस्तत्तादृशं दृष्ट्वा प्रकर्षः प्राह मातुलम्।
किमिदं माम संजातं गृहेऽत्र प्रेक्षणान्तरम् ॥
विमर्शः प्राह तत्तुभ्यमादावेव निवेदितम्।
मया यथान्तरायत्ता बहिरङ्गा इमे जनाः ॥
ततश्चेदं तथा पूर्वं हर्षेण प्रविनाटितम्।
अधुना नाटयत्येवं विषादोऽसौ वराककम् ॥
तदत्र भवने लोकाः किं कुर्वन्तु तपस्विनः।
ये हि हर्षविषादाभ्यां क्षणार्धेन विडम्बिताः ॥
प्रकर्षः प्राह किं गुह्यं कर्णाभ्यर्णविवर्तिना।
अनेन वासवस्यास्य पुरुषेण निवेदितम् ॥
विमर्शेनोदितं वत्स समाकर्णय साम्प्रतम्।
अस्त्यस्य वर्धनो नाम पुत्रो हृदयवल्लभः ॥
स चैक एव पुत्रोऽस्य यौवनस्थो मनोहरः।
उपयाचितकोटीभिर्जातो विनयतत्परः ॥
अनेन वार्यमाणोऽपि स धनार्जनकाम्यया।
प्रविधाय महासार्थं गतो देशान्तरे पुरा ॥
स चोपार्ज्य धनं भूरि स्वदेशागमकामुकः।
कादम्बर्यां महाटव्यां गृहीतो वत्स तस्करैः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विलुप्तं धनसर्वस्वं हतः सार्थः सबान्धवः ।
सद्धा गृहीता बन्द्यश्च तस्करैर्धनकामिभिः ॥
तासां मध्ये गृहीतश्च वर्धनः क्रूरकर्मभिः ।
स सार्थवाह इत्येवं वादिभिर्भद्र तस्करैः ॥
नीत्वा पल्लिं ततोऽनेकयातनाशतपीडितः ।
स चौरैर्विहितो वत्स वर्धनो धनवाञ्छया ॥
अयं च पुरुषस्तस्य सर्वदा पादधावकः ।
वत्स लम्बनको नाम गृहजो दासदारकः ॥
ततस्तत्तादृशं दृष्ट्वा स्वामिनं चौरपीडितम् ।
नंष्ट्वा कथंचिदायातो वृत्तान्तस्य निवेदकः ॥
निवेदिते च वृत्तान्ते तथा बासववाणिजः ।
यदकार्षीत्त्वया तच्च दृष्टमेव ततः परम् ॥
प्रकर्षेणोदितं माम प्रलापाक्रन्दरोदनैः ।
किममीभिः परित्राणं तस्य संजनितं कृतैः ॥
विमर्शेनोदितं वत्स नैतदेवं तथापि च ।
एवमेते प्रकुर्वन्ति विषादेन विनाटिताः ॥
धनदत्तागमं प्राप्य ये हर्षवशवर्तिनः ।
वर्धनापदमासाद्य विषादेन च बाधिताः ॥
तेषां हर्षविषादाभ्यामेतेषां पीडितात्मनाम् ।
कीदृशी वा भवेत्तात पर्यालोचितकारिता ॥

मतश्च ।

अवीच्य वस्तुनस्तत्त्वमनालोच्य हिताहितम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एते विडम्बयन्त्येवमात्मानं तद्वशानुगाः ॥

किं च।

नात्र केवलमीदृक्षं वासवीये गृहोदरे।
आभ्यां हर्षविषादाभ्यां प्रेक्षणं वत्स नाट्यते ॥

किं तर्हि।

सर्वत्र भवचक्रेऽस्मिन् कारणैरपरापरैः।
एतौ नर्तयतो नित्यं जनमेनं गृहे गृहे ॥

यतः।

पुत्रं राज्यं धनं मित्रमन्यद्वा सुखकारणम्।
हर्षस्यास्य वशं यान्ति प्राप्यास्मिन् मूढजन्तवः ॥
ततस्ते तत्पराधीनाः सद्बुद्धिविकला नराः।
वत्स किं किं न कुर्वन्ति हास्यस्थानं विवेकिनाम् ॥
न चिन्तयन्ति ते मूढा यथेदं पूर्वकर्मणा।
पुत्रराज्यादिकं सर्वं जन्तूनामुपपद्यते ॥
ततः कर्मपरायत्ते तुच्छे बाह्ये ऽतिगत्वरे।
कथंचित्तत्र संपन्ने हर्षः स्यात्केन हेतुना ॥

तथा।

विषादेन च बाध्यन्ते वियोगं प्राप्य वल्लभैः।
अनिष्टैः संप्रयोगं च नानाव्याधिशतानि च ॥
बाधिताश्च विषादेन सदामी मूढदेहिनः।
आक्रन्दनं मनस्तापं दैन्यमेवं च कुर्वते ॥
न पुनर्भावयन्त्येवं यथेदं पूर्वसंचितैः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कर्मभिर्जनितं दुःखं विषादावसरः कथम् ॥

अन्यच्च ।

विषादो वर्धयत्येव तद्दुःखं तात देहिनाम् ।
न त्राणकारकस्त्राणं केवलं शुभचेष्टितम् ॥

यतः ॥

दुःखानि पापमूलानि पापं च शुभचेष्टितैः ।
सर्वं प्रलीयते वत्स ततो दुःखोद्भवः कुतः ॥
प्रकर्षः प्राह यद्येवं ततः सुन्दरचेष्टिते ।
वरमेभिः कृतो यत्नो न विषादस्य शासने ॥

विमर्शेनाभिहितम् ।

चारु चारूदितं वत्स केवलं मूढजन्तवः ।
इदमेते न जानन्ति भवचक्रनिवासिनः ॥

अन्यच्चाच ॥

कियन्ति संविधानानि शृङ्गग्राहिकया तव ।
मया निवेदयिष्यन्ते नगरे पारवर्जिते ॥

इतश्च ।

अस्य स्वरूपविज्ञाने बलवत्ते कुतूहलम् ।
अतः समासतो वत्स तुभ्यमेतन्निवेदये ॥
आरूढः पर्वते तात विवेकाख्येऽत्र निर्मले ।
इदं विलोकयस्यैव रूपतः किं निवेद्यताम् ॥
गुणतस्तु पुनर्वत्स वर्ण्यमानं मया स्फुटम् ।
इदं यथाबुध्यस्व भवचक्रं महापुरम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अवान्तरपुरैर्वत्स भूरिभिः परिपूरितम् ।
यद्यपीदं तथाप्यत्र श्रेष्ठं पुरचतुष्टयम् ॥
एकं हि मानवावासं द्वितीयं विबुधालयम् ।
तृतीयं पशुसंस्थानं चतुर्थं पापिपञ्जरम् ॥
एतानि तानि चत्वारि प्रधानानीह पत्तने ।
पुराणि व्यापकानीति सर्वेषां मध्यवर्तिनाम् ॥
तत्रेदं मानवावासं महामोहादिभिः सदा ।
अन्तरङ्गजनैर्व्याप्तमेतैः कलकलाकुलम् ॥

कथम् ।

क्वचिदिष्टजनप्राप्तौ तोषनिर्भरमानुषम् ।
क्वचिद्द्वेष्यजनासत्तेर्विमनीभूतदुर्जनम् ॥
क्वचिद्धनलवावाप्तिजनितानन्दसुन्दरम् ।
क्वचिद्द्रविणनाशोत्थहृत्सन्तापतापितम् ॥
क्वचिद्दुर्लभसत्सूनुजन्मोद्भूतमहोत्सवम् ।
क्वचिदत्यन्तचित्तेष्टमरणाक्रन्दगुन्दलम् ॥
क्वचित्सुभटसङ्घातप्रारब्धरणभीषणम् ।
क्वचिन्मिलितसन्मित्रविमुक्तनयनोदकम् ॥
क्वचिद्दारिद्र्यदौर्भाग्यविविधव्याधिपीडितम् ।
क्वचिच्छब्दादिसंभोगाद्दृष्टलौकसुखनिर्भरम् ॥
क्वचित्सन्मार्गदूरस्थपापिष्ठजनपूरितम् ।
क्वचिच्च धर्मबुद्ध्यापि विपरीतविचेष्टितम् ॥
किं चेह बहुनोक्तेन चरितानि मया पुरा ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यावन्ति वर्णितान्युच्चैर्महामोहादिभूभुजाम् ॥
तावन्ति वत्स दृश्यन्ते सर्वाण्यत्र विशेषतः ।
सततं मानवावासे कारणैरपरापरैः ॥
तदिदं मानवावासं किंचिल्लेशेन वर्णितम् ।
अधुना कथ्यते तुभ्यं तत्पुरं विबुधालयम् ॥
नाकरूपमिदं ज्ञेयं सत्पुरं विबुधालयम् ।
सत्पारिजातमन्दारसन्तानकवनाकुलम् ॥
उल्लसद्भिश्च गन्धाढ्यैर्नमेरुहरिचन्दनैः ।
सदा विकसितै रम्यं कल्हारकमलाकरैः ॥
पद्मरागमहानीलवज्रवैडूर्यराशिभिः ।
दिव्यहाटकसन्मिश्रैर्घटितानेकपाटकम् ॥
प्रेङ्खन्मणिप्रभाजालैः सदा निर्नष्टतामसम् ।
विचित्ररत्नसङ्घातमयूखैः प्रविराजितम् ॥
दिव्यभूषणसद्गन्धमाल्यसंभोगलालितम् ।
नित्यप्रमोदमुद्दामगीतनृत्यमनोहरम् ॥
नित्यं प्रमुदितैर्दिव्यैस्तेजोनिर्जितभास्करैः ।
लसत्कुण्डलकेयूरमौलिहारविराजितैः ॥
कलालिकुलझङ्कारहारिमन्दारदामभिः ।
अम्लानवनमालाभिर्नित्यमामोदिताशयैः ॥
रतिसागरमध्यस्थैः प्रीणितेन्द्रियसुस्थितैः ।
सदेदमीदृशैर्लोकैः पूरितं विबुधालयम् ॥
यः पूर्वं वेदनीयाख्यनृपतेः पुरुषो मया ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

साताभिधानस्ते भद्र कथितस्तत्र मण्डपे ॥
स कर्मपरिणामेन जनाल्हादविधायकः ।
विहितो निखिलस्यास्य पुरस्य वरनायकः ॥
ततस्तेन समद्भोगं सतताल्हादसुन्दरम् ।
इदं हि वत्स निःशेषं धार्यते विबुधालयम् ॥
प्रकर्षेणोदितं माम महामोहादिभूभुजाम् ।
किमत्र प्रसरो नास्ति येनेदमतिसुन्दरम् ॥
विमर्शः प्राह मा मैवं मन्येथास्त्वं कथंचन ।
प्रभवन्ति प्रकर्षेण यतोऽत्रान्तरभूभुजः ॥
ईर्ष्याशोकभयक्रोधलोभमोहमदभ्रमैः ।
सतताकुलितं वत्स पुरं हि विबुधालयम् ॥
प्रकर्षः प्राह यद्येवं ततोऽत्र ननु किं सुखम् ।
किं वेदं हृष्टचित्तेन भवता चारु वर्णितम् ॥
ततस्तेनोदितं वत्स न सुखं परमार्थतः ।
नाप्यत्र सुन्दरं किंचित्तत्वतो विबुधालये ॥
केवलं मुग्धबुद्धीनां विषयामिषवाञ्छिनाम् ।
अत्रास्था महती वत्स मयेदं तेन वर्णितम् ॥

इतरथा ।

महामोहनरेन्द्रस्य परिवारसमायुजः ।
क्व राज्यं क्व च लोकानां सुखवार्तेति दुर्घटम् ॥
तदिदं ते समासेन कथितं विबुधालयम् ।
अधुना पशुसंस्थानं कथ्यमानं निबोध मे ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बुभुक्षारतिसन्तापपिपासावेदनातुराः ।
दाहशोषभयोद्वेगबन्धताड़नपीड़िताः ॥
सततं दुःखिता लोका धार्यन्तेऽत्र पुरेऽखिलाः ।
महामोहादिभिर्वत्स दीनाः शरणवर्जिताः ॥
धर्माधर्मविवेकेन विकलाः कलुषात्मकाः ।
तिष्ठन्त्यनन्तजातीया पुरेऽत्र पुरुषाः किल ॥
तदिदं पशुसंस्थानं वर्णितं ते महापुरम् ।
इदानीं वर्ण्यते वत्स तदिदं पापिपञ्जरम् ॥
येऽत्र लोका महापापप्राग्भारभरपूरिताः ।
वसन्ति तेषां दुःखस्य नास्ति विच्छेदसम्भवः ॥
योऽसौ ते वेदनीयाख्यनृपतेः पुरुषो मया ।
असातनामकः पूर्वं वर्णितस्तत्र मण्डपे ॥
तस्येदं भो महामोहराजेन निखिलं पुरम् ।
कचित्तोषितचित्तेन भटभुक्त्या समर्पितम् ॥
ततस्तेन पुरे सर्वे परमाधार्मिकनामकैः ।
अत्र लोकाः कदर्थ्यन्ते पुरुषैः स्वनियोजितैः ॥

कथम् ।

पाय्यन्ते तप्ततास्राणि नीयन्ते शतचूर्णताम् ।
खाद्यन्ते निजमांसानि दह्यन्ते तीव्रवह्निना ॥
शाल्मलीरभिरोह्यन्ते वज्रकण्टकसंकुलाः ।
तार्यन्ते क्लेदवडुलां वत्स वैतरणीं नदीम् ॥
छिद्यन्ते करुणाहीनैरसिपत्रवनेरितैः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कुन्ततोमरनाराचकरवालगदाशतैः ॥
पच्यन्ते कुम्भपाकेन पाट्यन्ते क्रकचादिभिः ।
कलम्बवालुकापृष्ठे भृज्यन्ते चणका इव ॥

अन्यच्च ।

पाटकाः सन्ति सप्ताच तत्राद्ये पाटकत्रये ।
परमाधार्मिकैरित्थं जन्यते दुःखपद्धतिः ॥
परस्परं च कुर्वन्ति दुःखमेते निरन्तरम् ।
षट्सु पाठकेषु भिद्यन्ते सप्तमे वज्रकण्टकैः ॥

किं च ।

बुभुक्षया कदर्थ्यन्ते प्रपीड्यन्ते पिपासया ।
काष्ठीभवन्ति शीतेन वेदनावेगविह्वलाः ॥
क्षणेन द्रवतां यान्ति क्षणेन स्थिररूपताम् ।
क्षणेन च विलीयन्ते घटन्ति च शरीरकम् ॥
न शक्तः कोटिजिह्वोऽपि दुःखं वर्णयितुं जनः ।
वसतामच लोकानां यादृशं पापिपञ्जरे ॥
एकान्तदुःखगर्भार्थं तदिदं पापिपञ्जरम् ।
कथितं ते समासेन पुरं वत्स मयाधुना ॥
तस्मादेतानि चत्वारि विज्ञातानि यदि त्वया ।
पुराणि विदितं वत्स भवचक्रं ततोऽधुना ॥

अत्रान्तरे ।

आकर्ण्य मातुलीयां तां भारतीं भगिनीसुतः ।
अदादादरतो दृष्टिं भवचक्रे समन्ततः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो निःशेषतो वीक्ष्य तारविस्फारितेक्षणः ।
त्वरयोद्विग्नचेतस्को निजगाद ससंभ्रमः ॥

कथम् ।

हा माम माम दृश्यन्ते कष्टाः सप्त महेलिकाः ।
अमूर्या नगरेऽमुष्मिन् दारुणाकारधारिकाः ॥
आक्रान्ताशेषधामानः कृष्णा बीभत्सदर्शनाः ।
वेताल्य इव नाम्नापि लोककम्पविधायिकाः ॥
एताः काः किंप्रयुक्ता वा किंवीर्याः किंपरिच्छदाः ।
चेष्टन्ते कस्य बाधायै तथैवंकृतनिश्चयाः ॥
इदं मे सर्वमाख्यातं यावदद्यापि नो त्वया ।
तावत्प्रतारणं मन्ये भवचक्रस्य वर्णनम् ॥
अतः समस्तं मामोऽद्दो मह्यमाख्यातुमर्हति ।
विमर्शेनोदितं वत्स निबोध त्वं निवेद्यते ॥
जरा रुजा मृतिश्चेति खलता च कुरूपता ।
दरिद्रता दुर्भगता नामतोऽमूः प्रकीर्तिताः ॥

तत्र ।

सा कालपरिणत्याख्या भार्या या मूलभूपतेः ।
तया प्रयोजिता तावज्जरेयं भुवनोदरे ॥
बाह्यान्यपि निमित्तानि वर्णयन्तीह केचन ।
अस्याः प्रयोजकानीति लवणाद्यानि मानवाः ॥
वीर्यं पुनरदो ऽमुष्या यदाश्लेषेण देहिनाम् ।
हरत्यशेषसद्वर्णलावण्यबलशालिताम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गाढाश्लेषात्पुनर्वत्स विपरीतमनस्कताम् ।
कुरुते प्रोच्यतां लोके देहिनां वीर्यशालिनी ॥
वलीपलितखालित्यपिप्लुव्यङ्गकुवर्णताः ।
कम्पकर्कशिकाशोकमोहशैथिल्यदीनताः ॥
मतिभङ्गान्ध्यबाधिर्यदन्तवैकल्यरीणताः ।
जरापरिकरः प्रौढो वायुरत्र बलाग्रणीः ॥
अनेन परिवारेण परिवारितविग्रहा ।
जरेयं विलसत्यत्र मत्तावद्गन्धहस्तिनी ॥
अधुना यस्य बाधायै चेष्टते कृतनिश्चया ।
जरेयमेव तं वत्स विपक्षं ते निवेदये ॥
तस्या एव महादेव्या विद्यतेऽनुचरः परः ।
यौवनाख्यो महावीर्यश्चरट उद्दामपौरुषः ॥
स च योगी तदादेशात्प्रविश्याङ्गेषु देहिनाम् ।
तनोति बलमौर्जित्यं बन्धुराकारधारितां ॥
विलासहासविब्बोकविपर्यासपराक्रमैः ।
वल्गनोत्प्लवनोल्लासलासधावनसम्मर्दैः ॥
गर्वशौण्डीर्यखिङ्गलमाहसादिभिरुद्धतैः ।
युतः पदातिभिर्लोकेर्लीलया स विजृम्भते ॥
तत्सम्बन्धादमी भोगसम्भोगसुखनिर्भरम् ।
आत्मानं मन्वते लोका भवचक्रनिवासिनः ॥
ततस्तं निजवीर्येण यौवनाख्यमियं जरा ।
म्रद्नाति सपरीवारं क्रुद्धा कृत्येव साधकम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततस्ते जरया वत्स जना मर्दितयौवनाः ।
परीता दुःखकोटीभिर्जायन्ते दीनविक्लवाः ॥
स्वभार्ययाप्यवज्ञाताः परिवारावधीरिताः ।
उत्प्रास्यमानाः स्वापत्यैस्तरुणीभिस्तिरस्कृताः ॥
स्मरन्तः पूर्वभुक्तानि काममाना मुहुर्मुहुः ।
श्लेष्माणमुद्गिरन्तश्च लुठन्तो जीर्णमञ्चके ॥
परतप्तिपराः प्रायः क्रुध्यन्तश्च पदे पदे ।
आक्रान्ता जरया वत्स केवलं शेरते जनाः ॥
एषा जरा समासेन लोकपीडनतत्परा ।
वर्णिता तेऽधुना वच्ये रुजां वैवस्वतीं भुजाम् ॥
यो वेदनीयनृपतेरसाताख्यो वयस्यकः ।
वर्णितस्तत्प्रयुक्तेयं रुजा तेन दुरात्मना ॥
वर्णयन्ति निमित्तानि बहिर्भूतानि सूरयः ।
अस्याः प्रयोजकान्युच्चैर्नानाकाराणि शास्त्रतः ॥
धीधृतिस्मृतिविभ्रंशः सम्प्राप्तिः कालकर्मणाम् ।
असात्म्यार्थागमश्चेति रुजाहेतुरयं गणः ॥
वातपित्तकफानां च यद्यत्संक्षोभकारणम् ।
रजस्तमस्करं चेति तत्तदस्याः प्रयोजकम् ॥
किं तु ।
बाह्यान्यपि निमित्तानि स एव परमार्थतः ।
असाताख्यः प्रयुङ्क्तेऽतः स एष परकारणम् ॥
प्रविष्टेयं शरीरेषु योगित्वेन शरीरिणाम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्वास्थ्यं निहत्य वीर्येण करोत्यातुरतां पराम् ॥
ज्वरातिसारकुष्ठार्शःप्रमेहश्लीहधूमकाः ।
अम्लकग्रहणीशूलहिक्काश्वासक्षयभ्रमाः ॥
गुल्महृद्रोगसंमोहहल्लासानाहकम्पकाः ।
कण्डूकोठारुचीशोफभगन्दरगलामयाः ॥
पामाजलोदरोन्मादशोषवीसर्पकर्दयः ।
नेत्ररोगशिरोरोगविद्रधिप्रमुखा भटाः ॥
सर्वेऽप्यस्याः परीवारः स्वात्मभूतो महाबलः ।
यत्प्रभावादियं वत्स रुजा जेतुं न पार्यते ॥
अस्ति नीरोगता नाम वेदनीयाख्यभूपतेः ।
पट्टातिनेह सातेन प्रयुक्ता भवचक्रके ॥
सावर्णबलसौन्दर्यधीधृतिस्मृतिपाटवैः ।
परीता कुरुते लोकं सुखसन्दर्भनिर्भरम् ॥
तां चैषा दारुणा हत्वा क्षणान्नीरोगतां रुजा ।
प्रवर्तयति लोकानां तीव्रार्तिं तनुचित्तयोः ॥
तेनेयं तद्विघाताय रुजेत्यं वत्स वल्गते ।
एतदाक्रान्तमूर्तीनां चेष्टाख्यातुं न पार्यते ॥
तथाहि ।

कूजन्ति करुणध्वानैः क्रन्दन्ति विकृतस्वराः ।
रुदन्ति दीर्घपूत्कारैरारटन्ति सुविक्लवाः ॥
गाढं दीनानि जल्पन्ति लुठन्ति च मुहुर्मुहुः ।
लुठन्तीतस्ततो मूढाश्चेतयन्ते न किंचन ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नित्यमार्ताः सदोद्विग्ना विक्लवास्त्राणवर्जिताः ।
भयोद्भ्रान्तधियो दीना नरकेष्विव नारकाः ॥
भवन्ति भवचक्रेऽत्र सत्त्वाः पापिष्ठयानया ।
हत्वा नीरोगतां वत्स रुजया परिपीडिताः ॥
तदेषा लेशतो वत्स रुजा ते गदिता मया ।
मृतिर्म्मृदितविश्वेयं साम्प्रतं ते निवेद्यते ॥
योऽसौ ते दर्शितः पूर्वमायुर्नामा महीपतिः ।
चतुर्नरपरीवारस्तत्क्षयोऽस्याः प्रयोजकः ॥
प्रयुज्यते विचित्रैश्च बहिर्हेतुशतैरिदम् ।
विषाग्निशस्त्रपानीयगिरिपातातिसाध्वसैः ॥
बुभुक्षाव्याधिदुर्व्यालपिपासोष्णहिमश्रमैः ।
वेदनाहारदुर्ध्यानपराघातारतिभ्रमैः ॥
प्राणापानोपरोधाद्यैः किं तु तैरप्युदीरिता ।
तमेवायुःक्षयं प्राप्य मृतिरेषा विवर्तते ॥
वीर्यं पुनरदोऽमुष्या यदियं देहिनां क्षणात् ।
हरत्युच्छ्वासनिश्वासं चेष्टां भाषां सचेतनाम् ॥
विधत्ते रक्तनिर्नाशं वैकृत्यं काष्ठभूतताम् ।
दौर्गन्ध्यं च क्षणादूर्ध्वं स्वपनं दीर्घनिद्रया ॥
परिवारस्तु नास्त्यस्या न चेयं तमपेक्षते ।
इयं हि तीव्रवीर्येण सदैका किंमनुष्यिका ॥
यतोऽस्या नाममात्रेण भुवनं सचराचरम् ।
सनरेन्द्रं सदेवेन्द्रं कम्पते त्रस्तमानसम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सद्वीर्यबलभाजोऽपि प्रभवोऽपि जगत्त्रये ।
आसन्नामपि सत्वैनां (मत्वैनां ?) भवन्ति भयकातराः ॥
अतः परिच्छदेनास्यास्तात किं वा प्रयोजनम् ।
एकिकापि करोत्येषा दूरे यच्छ्रूयतेऽद्भुतम् ॥
अत एव सदैश्वर्यादियमुद्दामचारिणी ।
किंचिन्नापेक्षते वत्स विचरन्ती यथेच्छया ॥
ईश्वरेषु दरिद्रेषु वृद्धेषु तरुणेषु च ।
दुर्बलेषु बलिष्ठेषु धीरेषु करुणेषु च ॥
आपद्गतेषु हृष्टेषु वैरभाजिषु बन्धुषु ।
तापसेषु गृहस्थेषु समेषु विषमेषु च ॥
किं वात्र बहुनोक्तेन सर्वत्रस्थागतेष्वियम् ।
प्रभवत्येव लोकेषु भवचक्रनिवासिषु ॥
अस्त्यङ्गभूता सद्भार्या जीविका नाम विश्रुता ।
तस्यायुर्नामनृपतेर्लोकाल्हादनतत्परा ॥
तद्बलादवतिष्ठन्ते निजस्थानेष्वमी जनाः ।
अतो हितकरत्वेन सा सर्वजनवल्लभा ॥
अतस्तां जीविकां हत्वा मृतिरेषा सुदारुणा ।
लोकं स्वस्थानतोऽन्यत्र प्रेषयत्येव लीलया ॥
प्रहितास्च तथा यान्ति दृश्यन्ते न यथा पुनः ।
नीयन्ते च तथा केचिद्यथामी रिपुकम्पनः ॥
व्रजन्तस्च धनं गेहं बन्धुवर्गं परिच्छदम् ।
सर्वं विमुच्य गच्छन्ति मृत्यादेशेन ते जनाः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एकाकिनः कृतोद्योगाः सुकृतेतरशम्बलाः ।
दीर्घं मार्गं प्रपद्यन्ते सुखदुःखसमाकुलम् ॥
तन्निजास्तु तथा कृत्वा रोदनाक्रन्दगुन्दलम् ।
लगन्ति स्वीयकृत्येषु खादन्ति च पिबन्ति च ॥
विभजन्ते धनं भोगैर्युध्यन्ते च तदर्थिनः ।
सारमेया इवासाद्य किंचिदामिषखण्डकम् ॥
तदर्थं तु कृताघौघास्ते जना दुःखकोटिभिः ।
केवलाः परिपीड्यन्ते मृत्यादिष्टा बहिर्गताः ॥

एवं च स्थिते ।

निवेदिता मृतिर्वत्स नानाकारेषु धामसु ।
संचार्यते यया लोको भवचक्रे मुहुर्मुहुः ॥
अधुना वर्णमानेयं खलताप्यवधार्यताम् ।
एतत्स्वरूपविज्ञाने यद्यस्ति तव कौतुकम् ॥
अस्ति पापोदयो नाम सेनानीर्मूलभूपतेः ।
प्रयुक्ता तात तेनैषा खलता भवचक्रके ॥
बहिर्निमित्तमप्यस्याः किल दुर्जनसङ्गमः ।
केवलं तत्त्वतः सोऽपि पापोदयनिमित्तकः ॥
वीर्यमस्याः शरीरेषु वर्तमानेयमुच्चकैः ।
कुरुते देहिनां दुष्टं मनः पापपरायणम् ॥
शाठ्यपैशुन्यदौःशील्यवैभाष्यगुरुदिस्रवाः ।
मित्रद्रोहकृतघ्नत्वनैर्लज्ज्यमदमत्सराः ॥
मर्माद्घट्टनवैयात्ये परपीडननिश्चयाः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ईर्ष्यादयश्च विज्ञेयाः खलतापरिचारिकाः ॥
अस्ति पुण्योदयो नाम द्वितीयो मूलभूपतेः ।
सेनानीस्तत्प्रयुक्तोऽस्ति सौजन्याख्यो नरोत्तमः ॥
स वीर्यधैर्यगाम्भीर्यप्रश्रयस्थैर्यपेशलैः ।
परोपकारदाक्षिण्यकृतज्ञत्वार्जवादिभिः ॥
युतः पदातिभिस्तात जनं बन्धुरमानसम् ।
कुर्वाणो निजवीर्येण सत्सुधाचोदपेशलम् ॥
सद्धर्मलोकमर्यादां सदाचारं सुमित्रताम् ।
घटयंश्चातुलां लोके सद्विश्रम्भसुखासिकाम् ॥
जनयत्येव केषांचिद्भवचक्रेऽपि देहिनाम् ।
निर्मिथ्यं चारुताबुद्धिं गाढसौन्दर्ययोगतः ॥
तस्येयं खलता तात नितरां परिपन्थिनी ।
यतः सोऽमृतमेषा तु कालकूटविषाधिका ॥
अतो निहत्य तं वीर्यादियं पापिष्ठमानसा ।
एवं विवल्गते वत्स पुरेऽत्र सपरिच्छदा ॥
एनया हतसौजन्याश्चेष्टन्ते यादृशं जनाः ।
तदुत्थालं तथापीषद्गणित्वा तव कथ्यते ॥
चर्चितानेकदुर्मायाः परवञ्चनतत्पराः ।
निष्पिष्टा द्वेषयन्त्रेण मुक्तस्नेहाः खलाः स्फुटाः ॥
अगृह्यमाणा सत्कृत्यैर्भषन्तः संस्तुतेष्वपि ।
खादन्तो निजवर्गांश्च ते खला मण्डलाधिकाः ॥
उत्पादयन्तश्छिद्राणि पातयन्तः स्थिरामपि ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कार्योच्चिपिटिकां कुर्युरुद्वेगं ते खलाखवः ॥
चित्तेन चिन्तयन्त्यन्यदन्यज्जल्पन्ति भाषया ।
क्रिययान्यच्च चेष्टन्ते ते खलाः खलताहताः ॥
कचिदुष्णाः कचिच्छीताः कचिन्मध्यमतां गताः ।
नैकरूपा भवन्त्येते सान्निपाता इव ज्वराः ॥

किं च ।

तवानुरोधतो वत्स कथाप्येषा मया कृता ।
स्वयं त्वमीषां नामापि नाहमाख्यातुमुत्सहे ॥
तदेषा खलता तात लेशतो गदिता मया ।
निबोध साम्प्रतं वत्स वर्ण्यमानां कुरूपताम् ॥
योऽसौ ते पूर्वमाख्यातो नामनामा महीपतिः ।
स दौष्ट्येन युनक्त्येनां भवचक्रे कुरूपताम् ॥
बाह्यविध्यं दधत्युच्चैर्बहिरङ्गानि भावतः ।
तस्यैवादेशकारीणि यान्यस्याः कारणानि भोः ॥

तथाहि ।

दुष्टाहारविहाराद्यैः प्रकुप्यन्तः कफादयः ।
भूयांसो देहिनां देहे जनयन्ति कुरूपताम् ॥
वीर्यं पुनरदोऽमुष्या यदेषा देहवर्तिनी ।
सदा हि कुरुते रूपं दृष्टेरुद्वेगकारणम् ॥
खञ्जताकुण्टताकाण्वामनत्वविवर्णताः ।
कुब्जत्वान्धत्ववाडव्यहीनाङ्गत्वादि(ति)दीर्घताः ॥
इत्याद्याः परिवारेऽस्या वर्तन्ते वत्स दुर्जनाः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यत्सम्पर्कादियं दृष्टा विलसत्यतिलीलया ॥
अस्ति प्रयुक्ता तेनैव नामनाम्ना सुरूपता ।
सुप्रसन्नेन तन्मूलवहिरङ्गनिमित्तजा ॥
तथाहि ।
शुभाहारविहाराद्यैः प्रसीदन्तः कफादयः ।
हेतवो देहिनां देहे जनयन्ति सुरूपताम् ॥
सा जनं भवचक्रेऽत्र दृष्टेराल्हादकारणम् ।
प्रसन्नवर्णं पद्माचं सुविभक्ताङ्गभूषणम् ॥
गजेन्द्रगामिनं रम्यं सुराकारानुकारिणम् ।
करोति निजवीर्येण लोकमोदनकारिणी ॥
तस्या विपचभूतेयं प्रकृत्यैव कुरूपता ।
तां हलाविर्भवत्येषा देहिदेहेषु योगिनी ॥
ततः सुरूपताहीनाः प्रादुर्भूतकुरूपताः ।
भवन्ति ते जना वत्स दृष्टेरुद्वेगकारिणः ॥
अनादेयाः खहीनत्वशङ्किता हास्यभूमयः ।
भवन्ति क्रीडनस्थानं बालानां रूपगर्विणाम् ॥
निर्गुणाश्च भवन्त्येते प्रायशो वामनादयः ।
आकृतौ च वसन्त्येते प्रकृत्या निर्मला गुणाः ॥
विडम्बनकरी लोके तदियं ते कुरूपता ।
निरूपिताधुना वत्स कथयामि दरिद्रताम् ॥
प्रयुक्ता तावदेषापि वत्स तेनैव पापिना ।
अन्तरायं पुरस्कृत्य पापोदयचमूभृता ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रयुञ्जते पुनर्लोके हेतवो ये बहिर्गताः ।
एनां दरिद्रतां तात तानहं ते निवेदये ॥
जलज्वलनलुण्टाकराजदायादतस्कराः ।
मद्यद्यूतादिभोगिल्लवेश्याव्यसनदुर्नयाः ॥
ये चान्ये कुर्वते केचिद्धनहानिवयस्थिकाम् ।
अस्यास्ते हेतवः सर्वे वत्स ज्ञेयाः प्रयोजकाः ॥
केवलं तत्त्वतस्तेऽपि सान्तरायं चमूभ्रतम् ।
पापोदयाख्यं कुर्वन्ति प्रव्हमस्याः प्रयोजकम् ।
दुराशापाशसंमूढं धनगन्धविवर्जितम् ।
वीर्येण कुरुते लोकमेषा तात दरिद्रता ॥
दैन्यं परिभवो मौढ्यं प्रायशो बहुपत्यता ।
हृदयन्यूनता याञ्चा लाभाभावो दुरिच्छता ॥
बुभुक्षारतिसन्तापाः कुटुम्बपरिदेवनम् ।
अस्या इत्यादयो वत्स भवन्ति परिचारकाः ॥
अस्ति पुण्योदयाख्येन प्रयुक्तः पृथिवीतले ।
जनाल्हादकरोऽत्यन्तमैश्वर्याख्यो नरोत्तमः ॥
स सौष्ठवमहोत्सेकहृदयोन्नतिगौरवैः ।
जनवाञ्छभ्यलालित्यमहेच्छादिविवेष्टितः ॥
सुभूरिधनसम्भारपूरितं जनताधिकम् ।
करोति सुखितं मान्यं लोकमुद्दामलीलया ॥
इयं च चेष्टते तात परिवारसमेयुषी ।
तदुद्दलनचातुर्यमाबिभ्राणा दरिद्रता ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न तेन सार्धमेतस्याः सहावस्थानमीच्यते ।
एतत्त्रासादसौ वत्स दूरतः प्रपलायते ॥
ततोऽनया हृतैश्वर्यास्ते जना दुःखपूरिताः ।
गाढं विक्लवतां यान्ति विधुरीभूतमानसाः ॥
दुराशापाशबद्धत्वाद्भूयो धनलवेच्छया ।
नानोपायेषु वर्तन्ते ताम्यन्ति च दिवानिशम् ॥
ते च पापोदयेनैषामुपाया बहवोऽप्यलम् ।
प्रबलेन विपाट्यन्ते खे घना इव वायुना ॥
ततो हृष्टन्त्यमी मूढाः खिद्यन्ते मनसाधिकम् ।
शोचन्ति पुरतोऽन्येषां वाञ्छन्ति परसम्पदः ॥
कुतो घृतं कुतस्तैलं कुतो धान्यं क चेन्धनम् ।
कुटुम्बचिन्तया दग्धा इति रात्रौ न शेरते ॥
कुर्वन्ति निन्द्यकर्माणि धर्मकर्मपराङ्मुखाः ।
व्रजन्ति शोच्यतां लोके लघीयांसस्तृणादपि ॥
परप्रेष्यकरा दीनाः क्षुत्क्षामा मलपूरिताः ।
भूरिदुःखशतैर्ग्रस्ता प्रत्यक्षा इव नारकाः ॥
भवन्ति ते जनास्तात येषामेषा दरिद्रता ।
ऐश्वर्याख्यं निहन्त्युच्चैः करोत्यालिङ्गनं मुदा ॥
तदेवमीरिता तात तुभ्यमेषा दरिद्रता ।
इयं दुर्भगतेदानीं गद्यमाना निशाम्यताम् ॥
दृष्टेन भवचक्रेऽत्र केषांचिद्देहिनामलम् ।
प्रयुक्तेयं विशालाक्षी तेन नाममहीभुजा ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बहिरङ्गं भवेदस्यास्तात चित्रं प्रयोजकम् ।
वैरूप्यदुःखभावत्वदुष्कर्मवचनादिकम् ॥
तच्च नैकान्तिकं ज्ञेयं स एव परमार्थतः ।
हेतुरैकान्तिकोऽमुष्या नामनामा महीपतिः ॥
वीर्यं तु वर्णयन्त्यस्या ज्ञाततत्त्वा मनीषिणः ।
अवल्लभमतिद्वेष्यं यदेषा कुरुते जनम् ॥
दीनताभिभवो लज्जा चित्तदुःखासिकातुला ।
न्यूनता लघुता वेषविज्ञानफलहीनता ॥
इत्याद्याः परिवारोऽस्या भवन्ति बहवो जनाः ।
पुरेऽत्र यद्बलादेषा बंभ्रमीति बलोद्धुरा ॥
अस्ति प्रयुक्ता तेनैव सुप्रसन्नेन देहिनाम् ।
नाम्ना सुभगता नाम्ना प्रख्याता जनमोदिनी ॥
सा सौष्ठवमनस्तोषगर्वगौरवसम्मदैः ।
आयत्यपरिभूताद्यैः परिवारितविग्रहा ॥
व्रजन्ती भवचक्रेऽत्र जनमानन्दनिर्भरम् ।
करोति सुखितं मान्यं निःशेषजनवल्लभम् ॥
तस्याश्च प्रतिपक्षत्वादियं दुर्भगताधमा ।
उन्मूलनकरी तात करिणीव लतातते: ॥
अतः सोन्मूलिता येषामेनया हितकारिणी ।
ते प्रकृत्यैव जायन्ते जनानां गाढमप्रियाः ॥
स्वभर्त्रेऽपि न रोचन्ते परेभ्यो नतरां पुनः ।
बन्धुभ्योऽपि न भासन्ते जना दुर्भगताहताः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गम्यत्वात्ते सपत्नानां वल्लभानामवल्लभाः ।
नयन्ति क्लेशतः कालमात्मनिन्दापरायणः ॥
तद्देषापि समासेन वत्स दुर्भगता मया ।
तुभ्यं निगदिता यासावुद्दिष्टा सप्तमी पुरा ॥

एवं च स्थिते ।

जरा रुजा मृतिश्चेति खलता च कुरूपता ।
दरिद्रता दुर्भगता उद्दिष्टाः क्रमशो यथा ॥
एता या यत्प्रयुक्ता वा यद्वीर्या यत्परिच्छदाः ।
चेष्टन्ते यस्य बाधायै निर्दिष्टाः क्रमशस्तथा ॥
एताश्चैवं विवल्गन्ते विपक्षचयमुच्चकैः ।
कुर्वाणा भवचक्रेऽत्र लोकपीडनतत्पराः ॥
प्रकर्षेणोदितं माम किमासां विनिवारकाः ।
लोकपाला न विद्यन्ते नगरेऽत्र नृपादयः ॥
विमर्शेनोदितं वत्स नैताः शक्या नृपादिभिः ।
निवारयितुमित्यत्र कारणं ते निवेदये ॥
ये केचिद्वीर्यभूयिष्ठाः प्रभवो भुवनोदरे ।
तेष्वपि प्रभवन्त्येताः सर्वेषु प्रसभं सदा ॥
सर्वत्र विचरन्तीनामासामुद्दामलीलया ।
गजानामिव मत्तानां नास्ति मल्लो जगत्त्रये ॥
स्वप्रयोजनवीर्येण विलसन्तीर्निरङ्कुशं ।
को नाम भुवने साक्षादेताः स्खलयितुं क्षमः ॥

प्रकर्षेणोक्तं । माम तत्किं पुरुषेण न यतितव्यमेवामूषां निग्र-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

करणे । विमर्शेनोक्तं । वत्स निश्चयतो निराकरणे न यतितव्यमेव । यतो न शक्यत एवावश्यंभाविनीनामासां निराकरणं कर्तुं । विमृश्यकारी च पुरुषः कथमशक्येऽर्थे प्रवर्तते । न हि कर्मपरिणामकालपरिणतिस्वभावलोकस्थितिभवितव्यतादिसंपूर्णकारणसामग्रीबलप्रवर्तितानामवश्यंभाविभवन्तीनाममूषामन्येषां वा कार्यविशेषाणां निराकरणे यतमानः पुरुषः प्रयासादृते कंचिदर्थं पुष्णाति । प्रकर्षः प्राह । माम पूर्वं भवता प्रत्येकमासां जरारुजादीनामपराण्यन्तरङ्गबहिरङ्गाणि प्रवर्तकानि निर्दिष्टानि । तत्कथमिदानीं कर्मपरिणामादीनि प्रवर्तकत्वेनोच्यन्ते । विमर्शेनोक्तं । तानि विशेषकारणानीति कृत्वा प्राधान्येनोक्तानि । परमार्थतस्तु यथानिर्दिष्टकर्मपरिणामादिकारणकलापव्यापारमन्तरेण न नयननिमेषोन्मेषमात्रमपि कार्यजातं किंचिज्जगति जायते । प्रकर्षः प्राह । माम यद्येवं ततः पुरुषेण किमात्मनो निजवर्गीणस्य वामूरभ्यर्णवर्तिनीरापतन्तीरुपलक्ष्य न कर्तव्य एव कश्चिदासां निवारणोपायः । किं नान्वेषणीया एव वैद्यौषधमन्त्रतन्त्ररसायनचतुर्विधदण्डनीत्यादयः समुपस्थितजरारुजामृत्यादिनिर्घातनोपायाः । किं सर्वथा पादप्रसारिकैवात्र श्रेयस्करी । किमकिंचित्कर एव पुरुषो हेयोपादेययोर्हानोपादाने । ननु प्रत्यक्षविरुद्धमिदं यतः प्रवर्तन्त एव पुरुषा हिताहितयोरवाप्तिनिराकरणकामतया । प्रवृत्ताश्चोपाये प्राप्नुवन्ति हितमर्थं निराकुर्वन्ति चोपस्थितमप्युपायत एवाहितमिति । विमर्शेनोक्तं । वत्स विश्रब्धो भव मोत्तालतां यासीः । परामृश वचनैदंपर्यं । निश्चयतो हि मयोक्तं यथा मा प्रवर्तिष्ट पुरुषः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

व्यवहारतस्तु तत्प्रवृत्तिं को वारयति । पुरुषेण हि सर्वत्र पुरुषापराधमलः सदनुष्ठाननिर्मलजलेन चालनीयः । तदर्थं हि तत्प्रवृत्तिः । यतो नाकलयत्यसौ तदा भाविकार्यपरिणामं ततो व्यवहारतः सर्वहेयोपादेयहानोपादानसाधनं समाचरत्येव । किं च । चिन्तितं चानेन । यदुताहं न प्रवर्ते तथाप्यसावप्रवर्तमानो नासितुं लभते । यतः कर्मपरिणामादिकारणसामग्र्या वेतालाविष्ट इव हठात्प्रवर्तत एव । न चाकिंचित्करः पुरुषः । किं तर्हि स एव प्रधानः । तदुपकरणत्वात्कर्मपरिणामादीनां । न च पादप्रसारिका श्रेयस्करी । व्यवहारतः पुरुषप्रवृत्तेर्हिताहितनिर्वर्तनापवर्तनक्षमत्वात् । निश्चयतस्तु निःशेषकारणकलापपरिणामसाध्यत्वात् कार्याणां । अन्यथा पूर्वमाकलिते पुरुषेण वैपरीत्येन तु परिणते पश्चात्प्रयोजनेन विधेयौ न हर्षविषादौ समालम्बनीयो निश्चयाभिप्रायो यथेत्थमेवानेन विधातव्यमिति भावनया विधेयो मध्यस्थभावः । न चैतच्चिन्तनीयं । यद्येवमहमकरिष्यं ततो नेत्थमभविष्यदिति । यतस्तथावश्यंभाविनः कार्यस्य कुतोऽन्यथाकरणं । नियता हि निश्चयाकूतेन नियतकारणसामग्रीजन्या च सकलकालं तथैवानन्तकेवलिज्ञानगोचरीभूता च समस्तापि जगति बहिरङ्गान्तरङ्गकार्यपर्यायमाला । सा यया परिपाट्या व्यवस्थिता यैश्च कारणैराविर्भावनीया तथैव परिपाट्या तान्येव च कारणान्यासाद्याविर्भवति । कुतस्तस्यामन्यथाभावः । अतोऽतीतचिन्ता मोहविलसितमेव । व्यवहारतोऽपि हितावाप्तये ऽहितनिषेधाय च प्रवर्तमानेन पुरुषेण सुपर्यालोचितकारिणा नानैकान्तिकानात्यन्तिके तत्साधने भेषजमन्त्रतन्त्ररसायनदण्डनीत्यादौ

83

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

महानादरो विधेयोऽपि लैकान्तिकात्यन्तिकं तत्साधनमन्वेषणीयं । सर्वथा सदनुष्ठानोपायेन तत्र यातव्यं यत्रैते जरारुजादयः सर्वेऽप्युपद्रवा न प्रभवन्ति । प्रकर्षः प्राह । माम कुत्र पुनरेते न प्रभवन्ति । विमर्शेनोक्तं ।

अस्ति सन्नगरी रम्या निर्वृतिर्नाम विश्रुता ।
अनन्तानन्दसन्दोहपरिपूर्णा निरत्यया ॥
तस्यां न प्रभवन्त्येव संस्थितानामुपद्रवाः ।
जरारुजाद्याः सा यस्मात्सर्वोपद्रववर्जिता ॥
तस्यां च गन्तुकामेन सेव्याः सद्वीर्यवृद्धये ।
पुरुषेण सदा तत्त्वबोधश्रद्धानसत्क्रियाः ॥
ततो विवृद्धवीर्याणां तस्या मार्गेऽपि तिष्ठताम् ।
तनूभवन्ति दुःखानि वर्धते सुखपद्धतिः ॥
इदं तु नगरं भद्र भवचक्रं चतुर्विधम् ।
सदैवासुक्तमेताभिस्तथान्यैर्भूर्युपद्रवैः ॥
को वात्र गणयेत्तात क्षुद्रोपद्रवकारिणाम् ।
पुरे संख्यानमप्येषां स्वस्थानमिदमीदृशम् ॥
प्रकर्षः प्राह मामेदं नगरं ननु सर्वथा ।
एवं कथयतो दुःखबहुलं कथितं त्वया ॥
साधु साधूदितं वत्स बुद्धं वत्सेन भाषितम् ।
विज्ञातं भवचक्रस्य सारमित्याह मातुलः ॥
प्रकर्षः प्राह यद्येवं ततोऽत्र नगरे जनाः ।
वसन्तः किं सुनिर्विण्णाः किं वा नेति निवेद्यताम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विमर्शनोदितं वत्स निर्वेदो नास्ति देहिनाम् ।
अत्रापि वसतां नित्यं तत्राकर्णय कारणम् ॥
य एते कथितास्तुभ्यं महामोहादिभूभुजः ।
अन्तरङ्गाः स्ववीर्येण वशीकृतजगत्त्रयाः ॥
एतेषां कौशलं किंचिदपूर्वं जनमोहने ।
विद्यते तद्वशेनैते निर्विद्यन्ते न नागराः ॥
एते हि चरटप्राया दुःखदाः शत्रवोऽतुलाः ।
महामोहादयो वत्स भवचक्रनिवासिनाम् ॥
तथापि प्रतिभासन्ते तेषां मोहितचेतसाम् ।
यथैते सुहृदोऽस्माकं वत्सलाः सुखहेतवः ॥
इदं च नगरं वत्स दुःखसङ्घातपूरितम् ।
तथाप्यत्र स्थिता लोका मन्यन्ते सुखसागरम् ॥
निश्चिन्ता निर्गमोपाये वसनेनात्र मोदिताः ।
निवसन्ति सदा तुष्टा महामोहादिबान्धवैः ॥
योऽपि निर्गमनोपायं भवचक्रात्प्रभाषते ।
तस्याप्येतेऽपि रुष्यन्ति यथैष सुखवञ्चकः ॥
तत्त्र तत्त्र प्रकुर्वन्ति महायत्नेन सर्वथा ।
येनात्रैव भवत्येषां वासः पापेन कर्मणा ॥
तदेवं निजवीर्येण महामोहादिशत्रुभिः ।
क्रोडीकृता न जानन्ति किंचिदेते तपस्विनः ॥
शब्दादिसुखसम्भोगं तुच्छं दुःखात्मकं सदा ।
एते मनसि मन्यन्ते यथेदममृतोपमम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततोऽमी यावदेतेषां प्रभवो वत्स भूभुजाम् ।
भवचक्रे न निर्विष्टास्तावल्लोकाः कदाचन ॥
प्रकर्षः प्राह यद्येवं ततोऽमीषां दुरात्मनाम् ।
मदोन्मत्तकतुल्यानां किमस्माकं विचिन्तया ॥
केवलं माम सर्वेषां महामोहादिभूभुजाम् ।
दर्शितं भवचक्रेऽत्र मम वीर्यं त्वया स्फुटम् ॥
यस्त्वसौ वर्णितः पूर्वं महामोहमहत्तमः ।
वष्टः कुदृष्टिपत्नीको मिथ्यादर्शननामकः ॥
तेन यद्भवचक्रेऽत्र स्ववीर्येण विजृम्भितम् ।
तन्मेऽद्यापि त्वयाख्यातं नापि संदर्शितं मम ॥
ततोऽहं द्रष्टुमिच्छामि श्रोतुं च गुणरूपतः ।
तद्वशीभूतलोकानां चरितं माम साम्प्रतम् ॥
विमर्शः प्राह नगरं समस्तमिदमञ्जसा ।
प्रायेण वर्तते तस्य वशे नास्त्यत्र संशयः ॥

तथा हि ।

यदिदं वर्णितं तेऽत्र मया पुरचतुष्टयम् ।
तत्र सर्वत्र विद्यन्ते लोकास्तद्वशवर्तिनः ॥
तथापि ये विशेषेण तस्याज्ञाकारिणो जनाः ।
तेषां स्थानानि ते भद्र दर्शयामि परिस्फुटम् ॥
ततश्चोर्ध्वं विशेषेण कृत्वासौ दक्षिणं करम् ।
तर्जन्या दर्शयत्येवं तानि स्थानानि यत्नतः ॥
अमूनि मानवावासे दृश्यन्ते यानि सुन्दर ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अवान्तरपुराणीह षडवान्तरमण्डले ॥

एतानि वत्स लोकानां तेषां स्थानानि लक्षय ।
मिथ्यादर्शनसंज्ञेन ये वशीकृतचेतसः ॥

प्रकर्षेणोक्तं । माम किन्नामकान्येतानि पुराणि किमभिधाना वैतेषु लोकाः प्रतिवसन्ति । विमर्शेनोक्तं । वत्स समाकर्णय ।

एकमत्र पुरे तावन्नैयायिकमितीरितम् ।
नैयायिकाश्च गीयन्ते ते जना येऽत्र संस्थिताः ॥
अन्यद्वैशेषिकं नाम पुरमत्राभिधीयते ।
वैशेषिकाश्च ते लोका येऽस्य मध्ये व्यवस्थिताः ॥
तथापरं जनैः सांख्यं पुरमत्र प्रकाशितम् ।
सांख्याश्च ते विनिर्दिष्टा लोका येऽत्र वसन्ति भोः ॥
इहापरं पुनर्बौद्धं पुरमाख्यायते जनैः ।
प्रसिद्धा बौद्धसंज्ञाश्च ते जना येऽस्य मध्यगाः ॥
मीमांसकपुरं नाम तथान्यत्परिकीर्तितम् ।
मीमांसकाश्च गीयन्ते ते लोका येऽत्र संस्थिताः ॥
लोकायतमिति प्रोक्तं पुरमत्र तथापरम् ।
बार्हस्पत्याश्च ते लोका ये वास्तव्याः पुरेऽत्र भोः ॥
तदेतेषु पुरेषूच्चैर्येऽमी लोकाः प्रकीर्तिताः ।
ते विशेषेण कुर्वन्ति मिथ्यादर्शनशासनम् ॥
यच्च प्रोक्तं मया पूर्वं सभार्यस्य विजृम्भितम् ।
तस्य सर्वं तदेतेषु लोकेषु ननु दृश्यते ॥

प्रकर्षेणोक्तं ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

षडत्र यानि श्रूयन्ते मण्डले लोकवार्तया ।
दर्शनानि किमेतानि तान्याख्यातानि मे त्वया ॥
विमर्शेनोदितं वत्स कथ्यते ते परिस्फुटम् ।
एतानि पञ्च तान्येव-मीमांसकपुरं विना ॥
अर्वाक्कालिकमेतद्धि मीमांसकपुरं मतम् ।
तेन दर्शनसंख्यायामेतल्लोकैर्न गण्यते ॥

तथा हि ।

जैमिनिर्वेदरक्षार्थं दूषणोद्धारणेच्छया ।
चकार किल मीमांसां दृष्ट्वा तीर्थिकविप्लवम् ॥
तस्मादेतानि पञ्चैव मीमांसकपुरं विना ।
लोकैर्दर्शनसंख्यायां गण्यन्ते नात्र संशयः ॥
प्रकर्षः प्राह यद्येवं ततो ब्रूहि क्व वर्तते ।
तत्पुरं माम यल्लोकैर्गीयते षष्ठदर्शनम् ॥

विमर्शेनाभिहितं ।

यदिदं दृश्यतेऽत्रैव विवेकवरपर्वते ।
निर्मलं शिखरं तुङ्गमप्रमत्तत्वनामकम् ॥
विस्तीर्णमिदमत्यर्थमत्रैव च निवेशितम् ।
पुरं लोकोत्तरं वत्स तज्जैनमभिधीयते ॥
तस्य ते कथयिष्यामि ये गुणाः शेषजित्वराः ।
तथापि लोकरूढ्यैव षष्ठं हि तदुदाहृतम् ॥
अन्यच्च तत्र ये लोकास्तेषामेष महत्तमः ।
न बाधकः प्रकृत्यैव मिथ्यादर्शननामकः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रकर्षेणोक्तं ।

अधःस्थितेषु बाध्यन्ते पुरेषु यदमी जनाः ।
शिखरस्थे न बाध्यन्ते माम किं तत्र कारणम् ॥

विमर्शेनोक्तं ।

अस्त्यत्र निर्वृतिर्लोके नगरी सुमनोहरा ।
सा च भुक्तेरतिक्रान्ता महामोहादिभूभुजाम् ॥
निर्द्वन्द्वानन्दसंपूर्णा सततं निरुपद्रवा ।
एभिश्चाकर्णिता सर्वैः सा लोकैः पुरवासिभिः ॥
ततो लोकायतं मुक्त्वा ये शेषपुरवासिनः ।
नगरीं गन्तुमिच्छन्ति तामेते वत्स निर्वृतिम् ॥
एते च सर्वे तां गन्तुमन्तरङ्गैर्महापथैः ।
स्वकल्पितैः प्रवाञ्छन्ति परस्परविरोधिभिः ॥

ततश्च ।

अमीभिर्वत्स भूमिष्ठैर्ये मार्गाः परिकल्पिताः ।
निर्वृतेः प्रापकास्ते हि न घटन्ते सुयुक्तितः ॥
विवेकपर्वतोत्तुङ्गशिखरस्थितसत्पुरे ।
वसद्भिर्यः पुनर्दृष्टः सन्मार्गोऽतिमनोहरः ॥
स निर्वृतिं नयत्येव लोकं नास्त्यत्र संशयः ।
पक्षपातविमुक्तेन मया तेनेदमुच्यते ॥
यथामी बाधिता लोका येऽधःस्थपुरवर्तिनः ।
मिथ्यादर्शनसंज्ञेन न गिरिस्थे महापुरे ॥

यतः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तन्मिथ्यादर्शनस्यैव माहात्म्यं स्फुटमुच्यते ।
यदेते न विजानन्ति सन्मार्गं निर्वृतेर्जनाः ॥
दिङ्मुढा इव मन्यन्ते कुमार्गमपि तत्त्वतः ।
सन्मार्ग इति यच्चैते तत्तस्यैव विजृम्भितम् ॥
ये लेते शिखरे लोका वर्तन्ते वत्स सत्पुरे ।
एषामेतद्द्वयं नास्ति तेनेमे तस्य दूरगाः ॥
एतानि च पुराण्यत्र प्रत्यासन्नानि तेन ते ।
दर्शितानि मया वत्स नेयत्ता परिकीर्तिता ॥

किं तर्हि ।

उपलक्षणमेतानि विज्ञातव्यानि भावतः ।
मिथ्यादर्शनवश्यानामन्येषामपि तादृशाम् ॥

यतः ।

यान्येतानि पुराण्यत्र दृश्यन्ते वत्स भूतले ।
तान्यन्यदेशकालेषु स्युः स्तोकानि बहूनि वा ॥
एतत्तु शिखरस्थायि सत्पुरं भद्र सर्वदा ।
अप्रच्युतमनुत्पन्नं शाश्वतं परमार्थतः ॥
प्रकर्षेणोदितं माम येऽमीभिः परिकल्पिताः ।
स्वबुद्ध्या निर्वृतेर्मार्गा लोकैः पुरनिवासिभिः ॥
तानहं श्रोतुमिच्छामि प्रत्येकं सकुतूहलः ।
ततो मेऽनुग्रहं कृत्वा भवानाख्यातुमर्हति ॥
विमर्शः प्राह यद्येवं ततः कृत्वा समाहितम् ।
चेतस्त्वं वत्स बुध्यस्व मार्गान्वच्म्ये परिस्फुटम् ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्र नैयायिकैस्तावदेष कल्पितो निर्वृतिमार्गः । यदुत प्रमाणप्रमेयसंशयप्रयोजनदृष्टान्तसिद्धान्तावयवतर्कनिर्णयवादजल्पवितण्डा — हेत्वाभासच्छलजातिनिग्रहस्थानानां तत्त्वपरिज्ञानान्निश्रेयसाधिगमः । तत्रार्थोपलम्भहेतुः प्रमाणं । तच्चतुर्धा । तद्यथा । प्रत्यक्षानुमानोपमानशब्दाः प्रमाणानि । तत्र प्रत्यक्षमिन्द्रियार्थसन्निकर्षोत्पन्नं ज्ञानमव्यपदेश्यमव्यभिचारि व्यवसायात्मकं प्रत्यक्षं। तत्पूर्वकं त्रिविधमनुमानं । तद्यथा। पूर्ववच्छेषवत्सामान्यतो दृष्टं च। तत्र पूर्ववत्कारणात्कार्यानुमानं यथा मेघोन्नतेर्भविष्यति वृष्टिरिति । शेषवत्कार्यात्कारणानुमानं यथा विशिष्टान्नदीपूरदर्शनादुपरि वृष्टो देव इति । सामान्यतोदृष्टं नाम यथा देवदत्तादौ गतिपूर्विकां देशान्तरप्राप्तिमुपलभ्य दिनकरेऽपि सा गतिपूर्विकैव समधिगम्यते । प्रसिद्धसाधर्म्यात्साध्यसाधनमुपमानं यथा गौस्तथा गवय इति । आप्तोपदेशः शब्द आगम इत्यर्थः । तदेवमिदं चतुर्विधं प्रमाणमभिहितं । तथा शरीरेन्द्रियार्थबुद्धिमनःप्रवृत्तिदोषप्रेत्यभावफलदुःखापवर्गास्तु प्रमेयं । किं स्यादित्यनवधारणात्मकः प्रत्ययः संशयः किमयं स्थाणुः स्यादुत पुरुष इति । येन प्रयुक्तः प्रवर्तते तत्प्रयोजनं । अविप्रतिपत्तिविषयापन्नो दृष्टान्तः । सिद्धान्तश्चतुर्विधः । तद्यथा । सर्वतन्त्रसिद्धान्तः प्रतितन्त्रसिद्धान्तः अधिकरणसिद्धान्तः अभ्युपगमसिद्धान्तश्चेति। प्रतिज्ञाहेतूदाहरणोपनयनिगमनान्यवयवाः। संशयादूर्ध्वं भवितव्यताप्रत्ययस्तर्कः यथा भवितव्यमत्र स्थाणुना पुरुषेण वेति । संशयतर्काभ्यामूर्ध्वं निश्चयतः प्रत्ययो निर्णयः यथा पुरुष एवायं स्थाणुरेव वा । तिस्रः कथा वादजल्पवितण्डाः । तत्र

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शिष्याचार्ययोः पक्षप्रतिपक्षपरिग्रहेणाभ्यासख्यापनाय वादकथा । विजिगीषुणा सार्धं छलजातिनिग्रहस्थानसाधनोपालम्भो जल्पः । स एव प्रतिपक्षस्थापनाहीनो वितण्डा । अनैकान्तिकादयो हेत्वाभासाः । नवकम्बलो देवदत्त इत्यादि छलं । दूषणाभासास्तु जातयः । निग्रहस्थानानि पराजयवस्तूनि । तद्यथा । प्रतिज्ञाहानिः प्रतिज्ञान्तरं प्रतिज्ञाविरोधः प्रतिज्ञासंन्यासः हेत्वन्तरं अर्थान्तरं निरर्थकं अविज्ञातार्थमपार्थकं अप्राप्तकालं न्यूनमधिकं पुनरुक्तं अननुभाषणं अप्रतिज्ञानं अप्रतिभा कथाविक्षेपो मतानुज्ञा पर्य्यनुयोज्योपेक्षणं निरनुयोज्यानुयोगः अपसिद्धान्तो हेत्वाभासाश्चेति निग्रहस्थानानि । तदेते प्रमाणादयः षोडश पदार्था नैयायिकदर्शनसमासः ॥

वैशेषिकैः पुनरयं वत्स परिकल्पितो निर्वृतिनगरीगमनमार्गः । यदुत द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेषसमवायानां षस्णां पदार्थानां तत्त्वपरिज्ञानान्निःश्रेयसाधिगमः । सा हि निर्वृतिर्निःश्रेयसरूपा । तत्र पृथिव्यापस्तेजो वायुराकाशं कालो दिगात्मा मन इति नव द्रव्याणि । रूपरसगन्धस्पर्शसंख्यापरिमाणपृथक्त्वसंयोगविभागपरत्वापरत्वबुद्धिसुखदुःखेच्छाद्वेषप्रयत्नधर्माधर्मसंस्कारगुरुत्वद्रवत्वस्नेहवेगशब्दाः पञ्चविंशतिर्गुणाः । उत्क्षेपणमवक्षेपणमाकुञ्चनं प्रसारणं गमनमिति पञ्च कर्माणि । सामान्यं द्विविधं परमपरं च । तत्र परं सत्तालक्षणं अपरं द्रव्यत्वादीति । नित्यद्रव्यवृत्तयोऽन्त्या विशेषाः । अयुतसिद्धानामाधाराधेयभूतानां यः सम्बन्ध इहप्रत्ययहेतुः समवायः । लैङ्गिकप्रत्यक्षे द्वे एव प्रमाणे । इति वैशेषिकदर्शनसमासार्थः ।

सांख्यैस्तु वत्स निजबुद्ध्या परिकल्पितोऽयं निर्वृतिनगर्याः पन्थाः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यदुत पञ्चविंशतितत्त्वपरिज्ञानान्निःश्रेयसाधिगमः । तत्र त्रयो गुणाः सत्त्वं रजस्तमश्च । तत्र प्रसादलाघवप्रसवानभिष्वङ्गादेषप्रतीतयः कार्यं सत्त्वस्य । शोषतापभेदस्तम्भोद्वेगापद्वेषाः कार्यं रजसः । वरणसादनबीभत्सदैन्यगौरवाणि तमसः कार्यं । ततः सत्त्वरजस्तमसां साम्यावस्था प्रकृतिः । सैव प्रधानमित्युच्यते । प्रकृतेश्च महानाविर्भवति बुद्धिरित्यर्थः । बुद्धेश्चाहङ्कारः । ततोऽहङ्कारादेकादशेन्द्रियाणि । तद्यथा । पञ्च बुद्धीन्द्रियाणि स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुःश्रोत्ररूपाणि पञ्च कर्मेन्द्रियाणि वाक्पाणिपादपायूपस्थलक्षणानि मनश्चाविर्भवति । तथा तत एवाहङ्कारात्तमोबहुलात्पञ्च तन्मात्राणि स्पर्शरसरूपगन्धशब्दलक्षणान्याविर्भवन्ति । तेभ्यश्च पृथिव्यादीनि पञ्च महाभूतानि । तदेषा चतुर्विंशतितत्त्वात्मिका प्रकृतिः । तथा परः पुरुषश्चैतन्यस्वरूपः । स चानेको जन्ममरणकरणानां नियमदर्शनाद्धर्मादिषु प्रवृत्तिनानात्वाच्च । प्रकृतिपुरुषयोश्चोपभोगार्थः संयोगः पंग्वन्धयोरिव । उपभोगश्च शब्दाद्युपलम्भो गुणपुरुषान्तरोपभोगश्च । प्रत्यक्षानुमानागमाः प्रमाणानीति । सांख्यदर्शनसंक्षेपार्थः ॥

बौद्धैः पुनर्भद्र परिकल्पितेयं निर्वृतिनगरीवर्तनी । यदुत द्वादशायतननि । तद्यथा । पञ्चेन्द्रियाणि पञ्च शब्दादयो मनो धर्मायतनं च । धर्मास्तु सुखादयो विज्ञेयाः । प्रत्यक्षानुमाने द्वे एव प्रमाणे इति बौद्धदर्शनसमासार्थः ॥

अथ वा वैभाषिकसौत्रान्तिकयोगाचारमध्यमकभेदाच्चतुर्विधा बौद्धा भवन्ति । तत्र वैभाषिकमतमिदं । यदुत क्षणिकं वस्तु । तद्यथा । जातिर्जनयति स्थितिः स्थापयति जरा जर्जरयति विनाशो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नाश्रयति । तथात्मापि तथाविध एव पुद्गलश्चासावभिधीयते ॥

सौत्रान्तिकमतं पुनरिदं । रूपवेदनाविज्ञानसंज्ञासंस्काराः सर्वशरीरिणामेते पञ्च स्कन्धा विद्यन्ते । न पुनरात्मा । त एव हि परलोकगामिनः । तथा क्षणिकाः सर्वे संस्काराः स्वलक्षणं परमार्थतः । अन्यापोहः शब्दार्थः । सन्तानोच्छेदो मोक्ष इति ॥

योगाचारमतं त्विदं । विज्ञानमात्रमिदं भुवनं । न विद्यते बाह्यार्थः। वासनापरिपाकतो नीलपीतादिप्रतिभासाः। आलयविज्ञानं सर्ववासनाधारभूतं । आलयविज्ञानविशुद्धिरेव चापवर्ग इति ॥

माध्यमिकदर्शने तु सर्वशून्यमिदं स्वप्नोपमः प्रमाणप्रमेयप्रविभागः । मुक्तिस्तु शून्यतादृष्टिस्तदर्थं शेषभावना इति बौद्धविशेषाणां मतसंक्षेपार्थः ॥

लोकायतैः पुनर्वत्स सा निर्वृतिनगरी नास्तीति प्रख्यापितं लोकायते। अमी ब्रुवते । नास्ति निर्वृतिर्नास्ति जीवो नास्ति परलोको नास्ति पुण्यं नास्ति पापमित्यादि । किं तर्हि पृथिव्यापस्तेजो वायुरिति तत्त्वानि तत्समुदाये शरीरेन्द्रियविषयसंज्ञा । तेभ्यश्चैतन्यं मद्याङ्गेभ्यो मदशक्तिवत् । जलबुद्बुदवज्जीवाः । प्रवृत्तिनिवृत्तिसाध्या प्रीतिः पुरुषार्थः । स च काम एव नान्यो मोक्षादिः । तस्मान्नान्यत्पृथिव्यादिभ्यस्तत्त्वमस्ति दृष्टहान्यदृष्टकल्पनासम्भवादिति । प्रत्यक्षमेव चैकं प्रमाणमिति लोकायतमतसमासः ॥

मीमांसकानां पुनरेष मार्गः । यदुत वेदपाठानन्तरं धर्मजिज्ञासा कर्तव्या । यतश्चैवं ततस्तस्य निमित्तपरीक्षा । निमित्तं च चोदना । यत उक्तं। चोदनालक्षणोऽर्थो धर्मः । चोदना च

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्रियायां प्रवर्तकं वचनमाकर्ण्यथाग्निहोत्रं जुहुयात्स्वर्गकाम इत्यादि। तेन धर्मो लक्ष्यते नान्येन प्रमाणेन प्रत्यक्षादीनां विद्यमानोपलम्भनत्वादिति। प्रत्यक्षानुमानशब्दोपमानार्थापत्त्यभावाः षट् प्रमाणानीति मीमांसकमतसमासः॥

अमीभिः पुनर्वत्स विवेकमहापर्वताच्छैरप्रमत्तत्वशिखरस्थितैर्जैनपुरनिवासिभिर्जैनलोकैरयं दृष्टो निर्वृतिनगरीगमनमार्गः। यदुत जीवाजीवास्रवसंवरनिर्जरामोक्षास्तत्त्वं। तत्र सुखदुःखज्ञानादिपरिणामलक्षणो जीवः। तद्विपरीतस्त्वजीवः। मिथ्यादर्शनाविरतिप्रमादकषाययोगा बन्धहेतवः। स आस्रवः। आस्रवकार्यं बन्धः। आस्रवविपरीतः संवरः। संवरफलं निर्जरा। निर्जराफलं मोक्ष इत्येते सप्त पदार्थाः। तथा विधिप्रतिषेधानुष्ठानपदार्थाविरोधश्च। अत्र जैनदर्शने स्वर्गकेवलार्थिना तपोध्यानादि कर्तव्यं। सर्वे जीवा न हन्तव्या इति वचनात्। सततसमितिगुप्तिशुद्धा क्रिया। असंपन्नो योग इति वचनात्। उत्पादविगमध्रौव्ययुक्तं सत्। एकं द्रव्यमनन्तपर्यायमर्थ इति। प्रत्यक्षपरोक्षे द्वे एव प्रमाणे इति जैनमतस्य दिग्दर्शनमात्रम्॥

तत्रैते प्रथमास्तावच्चत्वारो वत्स वादिनः।
नैयायिकादयो नैव निर्वृतेर्मार्गवेदकाः॥

यतः।

एकान्तनित्यमिच्छन्ति पुरुषं तत्र गामुकम्।
सर्वगं च वाञ्छन्ति तथान्ये क्षणनश्वरम्॥
नित्यश्चासौ कथं गच्छेत्तस्यामविचलो यतः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सर्वत्रगश्च यो भद्र स क्व गच्छेत्कुतोऽपि वा ॥
नश्वरोऽपि विनष्टत्वान्न तस्यां गन्तुमर्हति ।
तस्मादेते न जानन्ति मार्गं तस्यास्तपस्विनः ॥
लोकायतास्तु दूरेण वर्तन्ते वत्स निर्वृतेः ।
ये हि पापहतात्मानो निराकुर्वन्ति तामपि ।

किं च ।

लोकायतमतं प्राज्ञैर्ज्ञेयं पापौघकारणम् ।
निर्द्वन्द्वानन्दपूर्णाया निर्वृतेः प्रतिषेधकम् ॥
तस्माद्दुष्टाशयकरं क्लिष्टसत्त्वविचिन्तितम् ।
पापश्रुतं सदा धीरैर्वर्ज्यं नास्तिकदर्शनम् ॥
परमार्थेन सा वत्स नेष्टा मीमांसकैरपि ।
यैः सर्वज्ञं निराकृत्य वेदप्रामाण्यमीरितम् ॥
तदेवमेते सर्वेऽपि भूमिष्ठपुरवासिनः ।
अनेन कारणेनोक्ता मिथ्यादर्शनमोहिताः ॥
एते तु शिखरारूढाः पुरे वास्तव्यका जनाः ।
यं वदन्ति स निर्मिथ्यो निर्वृतेः प्रगुणः पथः ॥

ततश्च ।

यथावस्थितसन्मार्गवेदिनां वीर्यशालिनाम् ।
महत्तमो न बाधायै मिथ्यादर्शननामकः ॥
ज्ञानश्रद्धानपूतास्ते निःस्पृहा भवचारके ।
चारित्रयानमारुह्य निर्वृतिं यान्ति मानवाः ॥
यथा च सन्मार्गोऽयं यथा चान्ये न तद्विधाः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इदं च पुरतो वत्स यद्यहं ते विचारये ॥
ततो जन्म समाप्येति न विचारस्य निष्ठितिः ।
तेनेदं ते समासेन प्रविभज्य निवेद्यते ॥
ज्ञानदर्शनचारित्रलक्षणो ह्यान्तरो मतः ।
विद्वद्भिर्निर्वृतेर्मार्गः प्रगुणः सुपरिस्फुटः ॥
स दृष्टः पर्वतारूढैर्न दृष्टो भूमिवासिभिः ।
तेनैते तत्र गन्तारो न गान्तरो भुवि स्थिताः ॥
तदेते कथितास्तुभ्यं भवचक्रे मया जनाः ।
ये मिथ्यादर्शनाख्येन तेन भद्र विडम्बिताः ॥
प्रकर्षः प्राह मामेदं भवचक्रं मया पुरम् ।
सर्वं विलोकितं दृष्टं वीर्यमान्तरभूभुजाम् ॥
केवलं तदिदं ज्ञातं महाहास्यकरं परम् ।
आभाणकं जगत्यत्र यद्बालैरपि गीयते ॥
गन्त्रीमनुष्यसामग्र्या यो वधूमाहरिष्यति ।
तस्यैव विस्मृता हन्त सा वधूरिति कौतुकम् ॥
तथाहि ।
महामोहादिजेतारो महात्मानो नरोत्तमाः ।
द्रष्टव्या भवचक्रेऽत्र सन्तोषसहिताः किल ॥
एतदर्थमिहायातौ मामावामत्र पत्तने ।
न दृष्टास्ते महात्मानो न च सन्तोषभूपतिः ॥
अतोऽधुनापि तान्मामो मदनुग्रहकाम्यया ।
गत्वा ते यत्र वर्तन्ते तत्रस्थान् दर्शयत्वलम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विमर्शेनोदितं वत्स यदिदं शिखरे स्थितम्।
जैनं पुरं भवन्त्येव नूनमत्र तथाविधाः॥
तस्मादत्रैव गच्छावो येनेदं ते कुतूहलम्।
साचाद्दर्शनतो वत्स निःशेषं परिपूर्यते॥
एवं भवतु तेनोक्ते तौ गतौ तत्र सत्पुरे।
दृष्टाश्च साधवस्तत्र निर्मलीमसमानसाः॥
विमर्शः प्राह भद्रैते ते लोकार्यैर्महात्मभिः।
विच्छिन्ना निजवीर्येण महामोहादिभूभुजः॥
सर्वे भगवतामेषां बान्धवा वत्स जन्तवः।
एतेऽत्र सेतराणां च बान्धवाः सर्वदेहिनाम्॥
समस्ता मातरोऽमीषां नरामरपशुस्त्रियः।
एतेऽपि सूनवस्तासां भगवन्तो नरोत्तमाः॥
बाह्यपरिग्रहे वत्स निजेऽपि च शरीरके।
चित्तं न लग्नमेतेषां पद्मवज्जलपङ्कयोः॥
सत्यं भूतहितं वाक्यमम्तचरणोपमम्।
एते परीक्ष्य भाषन्ते कार्ये सति मिताचरम्॥
असङ्गयोगसिद्ध्यर्थं सर्वदोषविवर्जितम्।
आहारमेते गृह्णन्ति लौल्यनिर्मुक्तचेतसः॥
किं चेह बहुनोक्तेन चेष्टा या या महात्मनाम्।
सा सा भगवतामेषां महामोहादिसूदनी॥

तेन वत्स भगवतामेतेषां सम्बन्धिन्यापेक्षया तस्यां चित्तवृत्ति-महाटव्यामेवं जानीहि। यदुतात्यन्तशुष्का सा प्रमत्तता नदी।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Padumawati, Fasc. 1-4 @ 2/	**Rs. 8**	**0**
Pariçiṣta Parvan, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	**1**	**14**
Prākṛita-Paingalam, Fasc. 1-7 @ /6/ each	**2**	**10**
Prithivirāj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1-5 @ /6/ each	**1**	**14**
Ditto (English) Part II, Fasc. 1	**0**	**12**
Prākṛta Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1	1	8
Parāçara Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /6/ each	7	8
Parāçara, Institutes of (English)	0	12
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	2	4
*Sāma Vēda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-6; V, 1-8, @ /6/ each Fasc.	12	6
Sāṇkhya Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	1	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	2	4
Sraddha Kriya Kaumudi, Fasc. 1-5	1	14
Suçruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	0	12
*Taittereya Saṁhitā, (Text) Fasc. 14-45 @ /6/ each	12	0
Tāṇdya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	7	2
Trantra Vartika (English) Fasc. 1-2 @ /12/	1	8
Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 2-10, Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /6/ each	14	4
Tattvarthadhigama Sutrom, Fasc. 1-2	0	12
Trikāṇda-Maṇdanam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/	1	2
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	2	4
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/	4	8
Vallala Carita, Fasc. 1	0	6
Varāha Purāṇa, (Text) Fasc. 1-14 @ /6/ each	5	4
Varsa Krya Kaumudi, Fasc. 1-6 @ /6/	2	4
*Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /6/ each	4	8
Vidhano Parīgata, Fasc. 1-5	1	14
Viṣṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each	0	12
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	2	10
Vṛhannāradīya Purāṇa, (Text) Fasc. 2-6 @ /6/	1	14
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6	2	4
Tibetan Series.		
Pag-Sam Thi S'iñ, Fasc. 1-4 @ 1/ each	4	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-5 @ 1/ each	13	0
Rtogs *brjod dpag ñkhri* S'iñ (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II. Fasc. 1-5 @ 1/ each	10	0
Arabic and Persian Series.		
'Ālamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ each	4	14
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/	2	4
Āīn-i-Akbarī, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each	22	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 1/12/ each	29	12
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each	37	0
Ditto English Fasc, 1-8 @ 1/ each; Vol II, Fasc. 1	9	0
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	0	6
Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	7	
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2	2	0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each	3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @ 1/ each	21	0
Farhang-i-Rashīdī, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each	14	0
Fihrist-i-Ṭūsī, or, Ṭūsy's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	3	0
Futūḥ-ush-Shām of Wāqidī, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	3	6
Ditto of Āzādī, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	1	8
Haft Āsmān, History of the Persian Masnawi, (Text) Fasc. 1	0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each	4	8
Iqbālnāmah-i-Jahāngīrī, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	1	2
Iṣābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	38	4
Maāsir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12@ /6/ each	13	2
Maghāzi of Wāqidī, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1	14

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Muntakhabu-t-Tawārikh, (Text) Fasc. 1–15 @ /6 each ...	**Rs. 5**	**10**
Muntakhabu-t-Tawārikh, (English) Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ /12/ each	**12**	**0**
Muntakhabu-l-Lubāb, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each	**7**	**2**
Ma'āsir-i-'Ālamgīrī, (Text), Fasc. 1–6 @ /6/ each	**2**	**4**
Nukhbatu-l-Fikr, (Text) Fasc. 1	**0**	**6**
Nizāmī's Khiradnāmah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1–2 @ /12/ each	**1**	**8**
Riyāzu-s-Salātīn, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	**1**	**14**
Ditto Ditto (English) Fasc. 1–5	**3**	**12**
Tabaqāt-i-Nāṣirī, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	**1**	**14**
Ditto (English) Fasc. 1–14 @ /12/ each	**10**	**8**
Ditto Index	**1**	**0**
Tārīkh-i-Fīrūz Shāhi of Ziyāu-d-dīn Barni (Text) Fasc. 1–7 @ /6/ each ...	**2**	**10**
Tārīkh-i-Fīrūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each ...	**2**	**4**
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1–2 @ 1/8/ each	**3**	**0**
Wis o Rāmīn, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	**1**	**14**
Zafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 1–8 @ /6/ each ..	**6**	**6**
Tuzuk-i-Jahāngīrī (Eng.) Fasc. 1	**0**	**12**

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. Asiatic Researches. Vols. XIX and XX @ 10/ each 20 0
2. Proceedings of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.
3. Journal of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8) 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882, (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/per No. to Non-Members.

N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.

4.	Centenary Review of the Researches of the Society from 1784–1883 ...	3	0
	A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., *J.A.S.B.*, 1878)	4	0
	Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., *J.A.S.B.*, 1868)	2	0
	Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., *J.A.S.B.*, 1875)	4	0
5.	Anīs-ul-Musharrahīn	3	0
6.	Catalogue of Fossil Vertebrata	3	0
7.	Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal	3	8
8.	Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each...	32	0
9.	Jawāmlu-l-'ilm ir-riyāzī, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ...	2	0
10.	Khizānatu-l-'ilm	4	0
11.	Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each	40	0
12.	Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I–III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each	18	0
13.	Sharaya-ool-Islām	4	0
14.	Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös	10	0
15.	Ditto Grammar " "	8	0
16.	Kaçmīraçabdāmṛta, Parts I and II @ 1/8/	3	0
17.	A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. R. Wilson...	1	0
18.	Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kaśmir, by M. A. Stein, Ph.D., Jl. Extra No. 2 of 1899	4	0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1–29 @ 1/ each	29	0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ...	5	0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

9-9-04.

Books are supplied by V.-P.P.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

BIBLIOTHECA INDICA:

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1110.

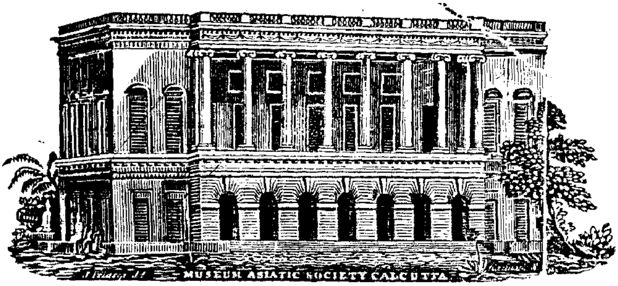

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा ।

सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPAÑCĀ KATHĀ

OF

SIDDHARṢI.

ORIGINALLY EDITED BY

THE LATE PETER PETERSON, M.A.,

AND CONTINUED BY

PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,

of the University of Bonn.

FASCICULUS VIII.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1905.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MR. BERNARD QUARITCH, 15, PICCADILLY, LONDON, W., AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each ... Rs.	1	8
Advaitachinta Kaustubhe, Fasc. 1–2	0	12
*Agni Purana, (Text) Fasc. 4–14 @ /6/ each	4	2
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1–5 and Vol. II, Fasc. 1–5; Vol. III, Fasc. 1–5, Vol. IV, Fasc. 1–5 @ /6/	7	8
Aṇu Bhāṣyam, (Text) Fasc. 2–5 @ /6/ each	1	8
Aphorisms of Sāṇḍilya, (English) Fasc. 1	0	12
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each ...	2	4
Açvavaidyaka, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 2–5; Vol. II. Fasc. 1–5 @ 1/ each	9	0
Bāla Bhaṭṭī, Vol. I, Fasc. 1	0	6
Baudhayana Srauta Sutra, Fasc. 1–2 @ /6/ each	0	12
*Bhāmatī, (Text) Fasc. 4–8 @ /6/ each	1	14
Bhāṭṭa Dīpikā Vol. I, Fasc. 1–5	1	14
Bṛhaddēvatā (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each	1	8
Bṛhaddharma Purāṇa, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each	2	4
Bodhicaryavatara of Cantidevi, Fasc. 1–3	1	2
Catadusani, Fasc. 1–2	0	12
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1–4 @ 2/ each ...	8	0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. III, Fasc. 1–5 ...	4	8
Çatasahasrika-prajnaparamita (Text) Part I, Fasc. 1–8 @ /6/ each ...	3	0
*Caturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1–25; III. Part I, Fasc. 1–18. Part II, Fasc. 1–10 @ /6/ each; Vol IV, Fasc. 1–3	21	0
Çlokavartika, (English) Fasc. 1–5	3	2
*Çrauta Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 4–17 @ /6/ each ...	5	4
Ditto Çānkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–4; Vol. III, Fasc. 1–4 @ /6/ each; Vol 4, Fasc. 1	6	0
Çrī Bhāshyam, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each	1	2
Dan Kriya Kaumudi, Fasc. 1-2	0	12
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol I, Fasc. 1–7...	2	10
Kāla Mādhava, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each	1	8
Kāla Viveka, Fasc. 1–6	2	4
Kātantra, (Text) Fasc. 1–6 @ /12/ each	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1–14 @ /12/ each	10	8
Kūrma Purāṇa, (Text) Fasc. 1–9 @ /6/ each	3	6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each	2	4
Madana Pārijāta, (Text) Fasc. 1–11 @ /6/ each...	4	2
Mahā-bhāṣya-pradīpōdyōta, (Text) Fasc. 1–9 & Vol. II, Fasc. 1–12 @ /6/ each	7	14
Manutīkā Saṅgraha, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each	1	2
Mārkaṇḍēya Purāṇa, (English) Fasc. 1–8 @ /12 each	6	0
*Mīmāṁsā Darçana, (Text) Fasc. 7–19 @ /6/ each	4	14
Nyāyavārtika, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/	2	4
*Nirukta, (Text) Vol. III, Fasc. 1–6; Vol. IV, Fasc. 1–8 @ /6/ each ...	5	4
Nityacarapaddhati Fasc. 1–7 (Text) @ /6/	2	10
Nityacarapradiph Fasc. 1–5	1	14
Nyayabindutīkā, (Text)	0	10
Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa (Text) Vol. I, Fasc. 1–6 Vol. II, Fasc. 1–3 @ /6/ each	3	6

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

खिलीभूतं तद्विलसितपुलिनं। परिभग्नश्चित्तविक्षेपमण्डपः। निरस्ता तृष्णावेदिका। विघटितं विपर्यासविष्टरं। संचूर्णिता चाविद्यागात्रयष्टिः। प्रलीनो महामोहराजः। उच्चाटितो महामिथ्यादर्शनपिशाचः। निर्नष्टो रागकेसरी। निर्भिन्नो द्वेषगजेन्द्रः। विपाटितो मकरध्वजः। विदारितो विषयाभिलाषः। निर्वासिता महामूढतादयस्तद्भार्याः। विहिंसितो हासभटः। विकर्तिते जुगुप्सारती। निषूदितौ भयशोकौ। विदलिता दुष्टाभिसन्धिप्रभृतयश्चरटाः। पलायितानि डिम्भरूपाणि। विद्राविता ज्ञानसंवरणादयस्ते चयो दुष्टनरपतयः। अनुकूलीभूतास्ते चत्वारः सप्तानां मध्यवर्तिनो वेदनीयाद्याः। व्यपगतं चतुरङ्गमपि तत्सकलं बलं। प्रशान्ता विब्बोकाः। विगलिता विलासाः। तिरोभूताः समस्तविकाराः। किं बहुना। सर्वथा

यद्दृष्टं भवता तस्यां वर्णितं च मया पुरा।
वस्तु किंचित्समस्तानां दुःखदं बाह्यदेहिनाम्॥
चित्तवृत्तिमहाटव्यां तत्सर्वमिह संस्थिताः।
प्रलीनं वत्स पश्यन्ति नूनमेते महाधियः॥
सा सर्वोपद्रवैर्मुक्ता श्वेता रत्नौघपूरिता।
एतेषां ध्यानयोगेन चित्तवृत्तिः प्रभासते॥
तदेते ते महात्मानो ये मया वत्स वर्णिताः
पूर्वं तपोधनाः सम्यक् पश्य विस्फारितेक्षणः॥

प्रकर्षेणोक्तं।

चारु चारु कृतं माम विहितो मदनुग्रहः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जनितः धूतपापोऽहमेतेषां दर्शनात्त्वया ॥
कृतं मानसनिर्वाणं विहितः पटुलोचनः ।
आनन्दामृतसेकेन गात्रं निर्वापितं च मे ॥
केवलं दर्शनीयोऽसौ ममाद्यापि ननु त्वया ।
यो वर्णितो महावीर्यो साम सन्तोषभूपतिः ॥

विमर्शेनोक्तं ।

य एष दृश्यते वत्स स दृष्टेः सुखदायकः ।
शुभ्रश्चित्तसमाधानो नाम विस्तीर्णमण्डपः ॥
सर्वेषां वल्लभोऽमीषां जनानां पुरवासिनाम् ।
स सन्तोषमहाभूपो नूनमत्र भविष्यति ॥
प्रकर्षः प्राह यद्येवं ततोऽत्रैव प्रविश्यताम् ।
एवं भवतु वत्सेति बभाषे तस्य मातुलः ॥
प्रविश्य चोचिते देशे ताभ्यां दृष्टः स मण्डपः ।
निजप्रभावविच्छिन्नजनसन्तापसुन्दरः ॥

तत्र च ।

राजमण्डलमध्यस्थं दीप्तिनिर्धूततामसम् ।
वेष्टितं भूरिलोकेन सचित्तानन्ददायकम् ॥
विशालवेदिकारूढमुपविष्टं वरासने ।
दत्तास्थानं नरेन्द्रं तौ पश्यतः स्म चतुर्मुखम् ॥
ततः प्रकर्षस्तं वीक्ष्य मनसा हर्षनिर्भरः ।
मनाक् संजातसन्देहो मातुलं प्रत्यभाषत ॥
अहो रम्यमिदं जैनं पुरं यत्रेदृशः प्रभुः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ईदृशो मण्डपो लोका वास्तव्या यत्र चेदृशाः ॥

एवं च स्थिते ।

यत्रेदृशं पुरं माम विवेकवरपर्वते ।
किं सोऽयं भवचक्रेऽत्र वर्तते दोषपूरिते ॥

विमर्शेनोदितं वत्स यस्मिन्नेष महागिरिः ।
वर्तते तदहं वच्मि स्थानमस्य निशामय ॥

चित्तवृत्तिमहाटव्यां वर्तते परमार्थतः ।
भवचक्रे तु विद्वद्भिरुपचारेण कथ्यते ॥

यतोऽत्र विद्यते वत्स सल्लोकपरिपूरितम् ।
अन्तरङ्गं सुविस्तीर्णं पुरं सात्त्विकमानसम् ॥

तत्रायं संस्थितो वत्स विवेकवरपर्वतः ।
आधाराधेयसम्बन्धस्तेनैवं परिकीर्तितः ॥

प्रकर्षेणोदितं । माम यद्येवं ततो यदिदमस्य पर्वतस्याधारभूतं सात्त्विकमानसं पुरं ये च तत्सेविनो बहिरङ्गलोका यश्चायं विवेकमहागिरिर्यच्चेदमप्रमत्तत्वं शिखरं यच्चादो जैनं पुरं ये चात्र स्थिता बहिरङ्गजनाः यश्चायं चित्तसमाधानमहामण्डपो या चेयं वेदिका यच्चेदं सिंहासनं यश्चायं नरेन्द्रो यश्चायमस्य परिवारः तदिदं सर्वं मम जन्मापूर्वं । ततो ममानुग्रहधिया प्रत्येकं विशेषतस्तद्वर्णयितुमर्हति मामः । विमर्शेनोक्तं । वत्स यद्येवं ततः समाकर्णय ।

यदिदं पर्वताधारं पुरं सात्त्विकमानसम् ।
तदन्तरङ्गरत्नानां सर्वेषामाकरो मतम् ॥

अनेकदोषपूर्णेऽपि भवचक्रे व्यवस्थितम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नेदं स्वरूपतो वत्स दोषसंश्लेषभाजनम् ॥
अधन्या भवचक्रेऽत्र वर्तमाना मनुष्यकाः ।
इदं स्वरूपतो वत्स न पश्यन्ति कदाचन ॥
यानि निर्मलचित्तादिपुराण्यन्तरभूमिषु ।
अत्रैव प्रतिबद्धानि तानि जानीहि भावतः ॥
स कर्मपरिणामाख्यो राजा नेदं महापुरम् ।
सभुक्तिकं ददात्येकं महामोहादिभूभुजाम् ॥

किं तर्हि ।

स्वयमेव भुनक्तीदं तथान्यैर्वरभूमिपैः ।
शुभाशयादिभिर्वत्स भोजयेच्च सभुक्तिकम् ॥
इदं हि जगतः सारमिदं च निरुपद्रवम् ।
इदमेव कृताल्हादं बहिर्जनमनोहरम् ॥
तदिदं ते समासेन पुरं सात्त्विकमानसम् ।
निवेदितं मया वत्स शृणु चात्राधुना जनम् ॥
ये लोका निवसन्त्यत्र पुरे सात्त्विकमानसे ।
बहिरङ्गा भवन्त्येषां शौर्यवीर्यादयो गुणाः ॥
बहिरङ्गा जनास्ते हि निवसन्त्यत्र सत्पुरे ।
पुरमाहात्म्यमात्रेण गच्छन्ति विबुधालये ॥
अन्यच्च वसतामत्र पुरे सात्त्विकमानसे ।
प्रत्यासन्नतया याति विवेको दृष्टिगोचरे ॥

ततश्च ।

यद्यारोहन्त्यमुं लोका विवेकवरपर्वतम् ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो जैनं समासाद्य पुरं यान्ति सुखास्पदम् ॥

एवं च स्थिते ।

पुरप्रभावमात्रेण सदैते सुन्दरा जनाः ।
विवेकशिखराऋढाः पुनः सुरतिसुन्दराः ॥

किं च ।

अन्येषां पापिनां वत्स भवचक्रनिवासिनाम् ।
सदा न प्रतिभातीदं जनानां जैनसत्पुरम् ॥
निवसन्ति पुनर्येऽत्र पुरे सात्त्विकमानसे ।
बहिरङ्गजनास्तेषां भातीदं जैनसत्पुरम् ॥
तदमी भाविकल्याणा लोका मार्गानुयायिनः ।
वास्तव्यकाः पुरे येऽत्र सदा प्रकृतिसुन्दरे ॥
तदेते कथितास्तुभ्यं पुरे सात्त्विकमानसे ।
लोका महागिरे रूपं समाकर्णय साम्प्रतम् ॥
तावद्दारुणदुःखार्ता भवचक्रनिवासिनः ।
जना यावन्न पश्यन्ति ते विवेकमहागिरिम् ।
तदा न रमते तेषां भवचक्रे मतिर्नृणाम् ॥

ततश्च ।

विहाय भवचक्रं ते समारुह्य महागिरिम् ।
विमुच्य दुःखं जायन्ते निर्द्वन्द्वानन्दभाजिनः ॥
यतोऽत्र निर्मले तुङ्गे स्थितानां वत्स देहिनाम् ।
भवचक्रमिदं सर्वं करस्थमिव भासते ॥
ततो विविधवृत्तान्तं दुःखसङ्घातपूरितम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विलोक्येदं विरज्यन्ते नगरान्तेऽमुतो जनाः ॥
विरक्ताश्च भवन्त्यत्र प्रतिबद्धा महागिरौ ।
विवेके भावतः सौख्यहेतुरेष च सद्गिरिः ॥

ततश्च ।

विवेकसद्गिरेरेवंस्य माहात्म्येनास्य ते जनाः ।
भवन्ति सुखिनोऽत्यन्तं भवचक्रेऽपि संस्थिताः ॥
तदेष सर्वलोकानां सुखहेतुर्महागिरिः ।
विवेको वर्णितस्तुभ्यमधुना शिखरं शृणु ॥
इदं हि शिखरं तात सर्वदोषनिबर्हणम् ।
उत्त्रासकारणं मन्ये दुष्टान्तरमहीभुजाम् ॥

यतः ।

विवेकारूढलोकानां यद्युपद्रवकारिणः ।
आगच्छेयुः कचिद्भद्र महामोहादिशत्रवः ॥
ततस्ते निर्दयैर्भूत्वा विवेकारूढजन्तुभिः ।
शिखरादप्रमत्तत्वात्क्षिप्यन्तेऽस्मान्न संशयः ॥
ततस्ते चूर्णिताशेषशरीरावयवाः पुनः ।
दूरतः प्रपलायन्ते शिखरं वीक्ष्य कातराः ॥
तदिदं नूनमेतेषां दलनार्थं विनिर्मितम् ।
विवेकवासिशत्रूणामन्तरङ्गमहीभुजाम् ॥

किं च ।

शुभ्रं विशालमुत्तुङ्गं सर्वलोकसुखावहम् ।
वत्सेदमप्रमत्तत्वं शिखरं गाढसुन्दरम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदिदं ते समासेन कथितं शिखरं मया ।
अधुना वर्ण्यते जैनं पुरं तत्त्वं निशामय ॥
इदं हि सत्पुरं वत्स निरन्तानन्दकारणम् ।
दुर्लभं भवचक्रे तु जन्तुभिः पुण्यवर्जितैः ॥

यतः ।

कालेन भूयसा लोकाः पर्यटन्तः कथंचन ।
आसादयन्ति कृच्छ्रेण पुरं सात्त्विकमानसम् ॥
स्थित्वा तत्र पुनर्यान्ति भवचक्रे निरन्तके ।
एनं वत्स न पश्यन्ति विवेकवरपर्वतम् ॥
भूरिभिर्विहितैस्तात ततस्त्वेत्थं गमागमैः ।
कदाचित्तेऽत्र पश्येयुर्विवेकवरपर्वतम् ॥
नारोहन्ति च दृष्टेऽपि तथान्ये वत्स सद्गिरौ ।
प्रयान्ति च विदन्तोऽपि भवचक्रे स्ववैरिणः ॥
आरोहेयुः कदाचिच्च तत्रारूढाः सुदुर्लभम् ।
शिखरं ते न पश्येयुरिदं वत्सातिसुन्दरम् ॥
दृष्टेऽपि नानुतिष्ठन्ति तत्रारोहणमुच्चकैः ।
शैथिल्येनैव तिष्ठन्ति भवचक्रे सकौतुकाः ॥
यदा तु धन्याः शिखरमारोहन्ति मनोहरम् ।
इदं वत्स जना जैनं पश्यन्त्येव तदा पुरम् ॥
सा चैषा भवचक्रेऽत्र वर्तमानैः सुदुर्लभा ।
सामग्री जन्तुभिर्वत्स यास्य दर्शनकारिणी ॥
तेनेदं सततानन्दकारणं जैनसत्पुरम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भवचक्रे मया तुभ्यं दुर्लभं प्रतिपादितम् ॥
इदं रत्नौघसंपूर्णमिदं सर्वसुखास्पदम् ।
इदमेव जगत्यत्र सारात्सारतरं मतम् ॥
तदिदं ते समासेन वर्णितं जैनसत्पुरम् ।
अधुना येऽत्र वास्तव्या लोकास्तानवधारय ॥
एते हि सततानन्दाः सर्वाबाधाविवर्जिताः ।
पुरप्रभावतो वत्स वर्तन्ते जैनसज्जनाः ॥
प्रस्थिता नगरीं सर्वे निर्वृतिं कृतनिश्चयाः ।
आरात्प्रयाणकैः किंचिद्वसन्ति विबुधालये ॥
वीर्यं वीक्ष्य भयोद्भ्रान्तैर्महामोहादिशत्रुभिः ।
एते जैना जना वत्स दूरतः परिवर्जिताः ॥

प्रकर्षेणोदितं। माम नैतदेवं। यतः

यथैव ते मया दृष्टा भवचक्रनिवासिनः ।
महामोहादिभिर्ग्रस्तास्तथैतेऽपि न संशयः ॥

तथाह्येतेष्वपि जैनलोकेषु दृश्यन्ते सर्वाणि तत्कार्याणि। यस्मादेतेऽपि मूर्छन्ति भगवद्बिम्बेषु रज्यन्ते स्वाध्यायकरणेषु स्निह्यन्ति साधर्मिकजनेषु प्रीयन्ते सदनुष्ठानेषु तुष्यन्ति गुरुदर्शनेषु हृष्यन्ति सदर्थोपलम्भेषु द्विषन्ति व्रतातिचारकरणेषु क्रुध्यन्ति सामाचारीविलोपेषु रुष्यन्ति प्रवचनप्रत्यनीकेषु माद्यन्ति कर्मनिर्जरणेषु अहंकुर्वन्ति प्रतिज्ञातनिर्वाहणेषु अवष्टभ्नन्ति परीषहेषु स्मयन्ते दिव्याद्युपसर्गेषु गूहयन्ति प्रवचनमालिन्यं वञ्चयन्तीन्द्रियधूर्तगणं लुभ्यन्ति तपश्चरणेषु गृध्यन्ति वैयावृत्याचरणेषु अभ्युपपद्यन्ते सद्ध्यानयोगेषु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हृष्यन्ति परोपकारकरणेषु। निघ्नन्ति प्रमादचौरवृन्दं। बिभ्यति भवचक्रभ्रमणात्। जुगुप्सन्ते विमार्गचारितां। रमन्ते निर्वृतिनगरीगमनमार्गे। उपहसन्ति विषयसुखशीलतां। उद्विजन्ते शैथिल्याचरणात्। शोचन्ति चिरन्तनदुश्चरितानि। गर्हन्ते निजशीलस्खलितानि। निन्दन्ति भवचक्रनिवासं। आराधयन्ति जिनाज्ञायुवतिं। प्रतिसेवन्ते द्विविधशिक्षाललनां॥

तदेवं सर्वकार्याणि महामोहादिभूभुजाम्।
एतेषु साम दृश्यन्ते जैनेषु सुपरिस्फुटम्॥
तत्कथं भवता प्रोक्तमेवं सति ममाग्रतः।
यथैते दूरतस्त्यक्ता महामोहादिशत्रुभिः॥
विमर्शेनोदितं वत्स य एते भवतोदिताः।
महामोहादयस्तेऽन्ये वत्सला जैनबान्धवाः॥
एते हि द्विविधा वत्स महामोहादयो मताः।
एकेऽरयोऽत्र जन्तूनामपरेऽतुलबान्धवाः॥

यतः।

प्रथमा भवचक्रेऽत्र पातयन्ति सदा जनम्।
अप्रशस्ततया तेषां प्रकृतिः खलु तादृशी॥
इतरे निर्वृतिं लोकं नयन्ति निकटे स्थिताः।
प्रशस्तास्ते यतस्तेषां प्रकृतिः सापि तादृशी॥
तदेते शत्रुभिस्त्यक्ता बन्धुभिः परिवेष्टिताः।
महामोहादिभिर्वत्स मोदन्ते जैनसज्जनाः॥

एवं च।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अमी सकलकल्याणभाजिनो जैनसज्जनाः ।
निवेदिता मया तुभ्यमधुना शृणु मण्डपम् ॥
अयं चित्तसमाधानो मण्डपः सर्वदेहिनाम् ।
संप्राप्तः कुरुते सौख्यमतुलं निजवीर्यतः ॥
अस्यैव भूपतेर्नूनमास्थानार्थं विनिर्मितः ।
वेधसा त्रिजगद्बन्धोरादरादेष मण्डपः ॥
नास्त्येव भवचक्रेऽत्र सुखगन्धोऽपि सुन्दर ।
यावच्चित्तसमाधानो नैष संप्राप्यते जनैः ॥
तदेष लेशतो वत्स वर्णितो वरमण्डपः ।
एषा निःस्पृहता नाम वेदिका ते निवेद्यते ॥
ये लोका वेदिकां वत्स स्मरन्त्येनां पुनः पुनः ।
तेषां शब्दादयो भोगाः प्रतिभान्ति विषोपमाः ॥
न तेषु वर्तते चित्तं चीयते कर्मसञ्चयः ।
जायन्ते निर्मलत्वेन भवचक्रपराङ्मुखाः ॥
येषामेषा स्थिता चित्ते धन्यानां वत्स वेदिका ।
नेन्द्रैर्न देवैर्नो भूपैर्नान्यैस्तेषां प्रयोजनम् ॥
एषापि नूनमस्यैव निविष्टा वरभूपतेः ।
आस्थानार्थं विधात्रेति वत्स सुन्दरवेदिका ॥
इयं निःस्पृहता तात वर्णिता ते सुवेदिका ।
जीववीर्यमिदं नाम साम्प्रतं शृणु विष्टरम् ॥
जीववीर्यमिदं येषां परिस्फुरति मानसे ।
सुखमेव परं तेषां दुःखानामुद्भवः कुतः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अयं हि राजा दीप्ताङ्गो दृश्यते यश्चतुर्मुखः ।
निविष्टोऽत्र जगद्बन्धुर्दलास्थानो मनोरमः ॥
यः शुभ्रः परिवारोऽस्य यद्राज्यं या विभूतयः ।
यच्चातुलं महत्तेजो विष्टरं तत्र कारणम् ॥
किं वात्र बहुनोक्तेन पुरं लोका महागिरिः ।
शिखरं सत्पुरं लोका मण्डपो वरवेदिका ॥
राजायं सह सैन्येन राज्यं भुवनसुन्दरम् ।
जगज्ज्येष्ठमिदं सर्वं माहात्म्येनास्य नन्दति ॥

तथाहि ।

यद्येतत्र भवत्यत्र जीववीर्यं वरासनम् ।
महामोहादिभिः सर्वं तदिदं परिभूयते ॥
विद्यमाने पुनर्वत्स जीववीर्यवरासने ।
महामोहादयो नैव प्रविशन्त्यत्र मण्डपे ॥

अन्यच्च ।

कचित्तिरस्कृतं तात महामोहादिभिर्बलम् ।
इदमाविर्भवत्येव जीववीर्यप्रभावतः ॥
इदं सिंहासनं वत्स यावदत्र प्रकाशते ।
तावद्धि सर्वतोभद्रं राजा सैन्यं गिरिः पुरम् ॥
तदिदं वर्णितं वत्स जीववीर्यवरासनम् ।
परिवारयुतो राजा साम्प्रतं ते निवेद्यते ॥

प्रकर्षेण चिन्तितं । अये यान्येतानि प्रतिपादितान्यनेन मे वस्तूनि तेषामेष भावार्थो मम स्फुरति हृदये । यदुत ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकामनिर्जरापेक्षं जन्तुवीर्यं यदुत्कटम् ।
मिथ्यादृष्टेर्विनाज्ञानं तद्धि सात्त्विकमानसम् ॥
ये तेन संयुता लोका वास्तव्यास्ते प्रकीर्तिताः ।
त एव तत्प्रभावेण प्रयान्ति विबुधालये ॥
धनपुत्रकलत्रादेः शरीरात्कर्मणस्तथा ।
अन्योऽहं भेदतो दृष्टा महामोहादिशत्रवः ॥
अज्ञातजैनसिद्धान्ते कर्मनिर्जरणाञ्जने ।
या स्यादेवविधा बुद्धिः स विवेक इहेष्यते ॥
विवेकादप्रमत्तत्वं कषायादिनिवर्तने ।
यद्भवेल्लघुदोषाणां शिखरं तदुदाहृतम् ॥
चतुर्वर्णमहासङ्घप्रमोदपरकारणम् ।
द्वादशाङ्गं पुनर्जैनं वचनं पुरमुच्यते ॥
वास्तव्यका जनास्तत्र ये तदादेशकारिणः ।
त एव च चतुर्वर्णा यथोक्तगुणभूषणाः ॥
एष एव च सारोऽत्र यथार्थो वरमण्डपः ।

यतः ।

विना चित्तसमाधानं पुरमेतन्न शोभते ॥
वेदिका वासनं वेदं कथितं प्रकटाचरैः ।
यथार्थमेव विज्ञेयमिदं द्वितयमञ्जसा ॥
ततो येन मया सर्वमिदं भावार्थसंयुतम् ।
बुद्धं सोऽहं नृपं सैन्यं भोत्स्ये नास्त्यत्र संशयः ॥

ततश्च

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बोधावष्टम्भतुष्टात्मा स प्राह निजमातुलम्।
माम वर्णय राजानं येनाहमवधारये॥
ततस्तन्मातुलेनोक्तं वत्स योऽयं नराधिपः।
लोके चारित्रधर्मोऽयं प्रसिद्धोऽत्यन्तसुन्दरः॥
अनन्तवीर्यो विख्यातः प्रगुणो जगते हितः।
समृद्धः कोशदण्डाभ्यां ज्ञेयः सर्वगुणाकरः॥
यान्यस्य वत्स दृश्यन्ते चत्वारि वदनानि भोः।
तेषां नामानि ते वक्ष्ये वीर्याणि च निबोध मे॥
दानं शीलं तपस्तात चतुर्थं शुद्धभावनम्।
एतानि ननु वक्त्राणां नामान्येषां यथाक्रमम्॥
तत्राद्यं दापयत्यत्र पात्रेभ्यो जैनसत्पुरे।
सज्ज्ञानं मोहज्ञानार्थमभयं जगतः प्रियम्॥

तथा।

सद्धर्माधारदेहानां यदुपग्रहकारणम्।
आहारवस्त्रपात्रादि दीयतामिति भाषते॥
दीनान्धकृपणेभ्यश्च दीयमानं कृपापरैः।
आहारादिकमेतच्चो वदनं न निषेधति॥
गवाश्वभूमिहेमानि यच्चान्यदपि तादृशम्।
तन्नेच्छति गुणाभावाद्दीयमानमिदं मुखम्॥

अन्यच्च।

सदाशयकरं वक्त्रमाग्रहच्छेदकारकम्।
इदं जगति लोकानामनुकम्पाप्रवर्तकम्॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दानाख्यं तदिदं भद्र वर्णितं प्रथमं मुखम् ।
भूपतेरस्य शीलाख्यं द्वितीयमधुना शृणु ॥
य एते साधवो वत्स वर्तन्ते जैनसत्पुरे ।
यदिदं भाषते वक्त्रं तत्ते सर्वं प्रकुर्वते ॥
अष्टादशसहस्राणि नियमानां नरोत्तमाः ।
अस्यादेशेन कुर्वन्ति सदैते वत्स साधवः ॥
इदमेव हि सर्वस्वमिदमेव विभूषणम् ।
इदमालम्बनं वत्स साधूनां शीलमुत्तमम् ॥
तेभ्यः संपूर्णमादेशं मुखमेतत्प्रयच्छति ।
किंचिन्मात्रं प्रकुर्वन्ति वचोऽस्य मुनिशेषकाः ॥
शीलाख्यं वदनं वत्स तदिदं वर्णितं मया ।
तृतीयं तु तपोनाम वदनं तन्निबोध मे ॥
चारित्रधर्मराजस्य वक्त्रमेतन्मनोहरम् ।
आकाङ्क्षार्त्तिविनाशेन जनेऽत्र कुरुते सुखम् ॥
विशिष्टज्ञानसंवेगशमसातकरं परम् ।
तपःसंज्ञमिदं वक्त्रमव्याबाधसुखावहम् ॥
इदमस्य नरेन्द्रस्य वदनं वीक्ष्य सज्जनाः ।
आराध्य च महासत्त्वा निर्वृतिं यान्ति लीलया ॥
तदिदं ते तपोनाम भूपतेर्वदनं मया ।
कथितं साम्प्रतं वक्ष्ये चतुर्थं शुद्धभावनम् ॥
स्मृतं निरीक्षितं भक्त्या सज्जनैरिदमञ्जसा ।
निःशेषपापसङ्घातदलनं कुरुते सुखम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अस्यादेशादिमे जैना भावयन्तीह सज्जनाः।
समस्तवस्तुविस्तारमतितुच्छं विनश्वरम्॥
नास्तीह शरणं लोके दुःखपीडितदेहिनाम्।
एकश्च जायते जन्तुर्म्रियते च भवोदधौ॥
यदिदं देहिनां किंचिच्चित्तावन्धविधायकम्।
शरीरं धनमन्यद्वा सर्वं तद्भिन्नमात्मनः॥
मूत्रान्त्रक्लेदजाम्बालपूरितं च कलेवरम्।
तदत्रात्यन्तबीभत्से शुचिगन्धो न विद्यते॥
माता भूत्वा पुनर्भार्या भवत्यत्र भवोदधौ।
कर्मास्रवो भवत्येव पापानुष्ठानकारिणाम्॥
निवृत्तानां कदाचाराज्जायते वरसंवरः।
तपसा तु भवत्येव सततं कर्मनिर्जरा॥
मृता जाताश्च सर्वेषु लोकोद्देशेषु जन्तवः।
भचितानि च सर्वेषु रूपिद्रव्याणि जन्तुना॥
संसारसागरोत्तारकारकश्च जिनोदितः।
धर्मः सुदुर्लभा चात्र बोधिः सर्वज्ञदर्शने॥
ये चैवं भावयन्त्यत्र शुद्धाः संशुद्धबुद्धयः।
आदेशं वदनस्यास्य ते धन्यास्ते मनस्विनः॥
चारित्रधर्मराजस्य वदनं चारुदर्शनम्।
इदं वत्स प्रकृत्यैव सर्वसौख्यकरं परम्॥
तदेष वदनैर्वत्स चतुर्भिः पुरवासिनाम्।
एषां निःशेषसौख्यानि करोत्येव महानृपः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

किं च ।

सर्वेषामेव सुखदो भुवनोदरचारिणाम् ।
वत्स चारित्रधर्मोऽयममृतं कस्य दुःखदम् ॥
तथापि पापिनः सत्त्वा भवचक्रनिवासिनः ।
एके नैनं विजानन्ति निन्दन्त्यन्ये विपुण्यकाः ॥
तदेष ते महाराजश्चतुर्वदनसुन्दरः ।
वर्णितः साम्प्रतं वक्ष्ये परिवारमथाधुना ॥
यैषा विलोक्यते वत्स शुद्धस्फटिकनिर्मला ।
अर्धासने निविष्टास्य नारी सर्वाङ्गसुन्दरी ॥
इयं हि विरतिर्नाम भार्यास्य वरभूपतेः ।
समानगुणवीर्या च भूभुजानेन वर्तते ॥

तथा हि ।

आल्हादजननी लोके निर्वृतेर्मार्गदेशिका ।
गता तादात्म्यमेतेन न भिन्नेयं प्रतीयते ॥
य एते पञ्च दृश्यन्ते राजानोऽभ्यर्णवर्तिनः ।
एतस्यैव नरेन्द्रस्य स्वाङ्गभूता वयस्यकाः ॥

तत्र च ।

आद्यः सामयिकाख्योऽयं भूपतिर्जैनसत्पुरे ।
निःशेषपापविरतिं वत्स कारयते सदा ॥
छेदोपस्थापनो नाम द्वितीयो वत्स भूपतिः ।
पापानुष्ठानसङ्घातं विशेषेण निषेधति ॥
परिहारविशुद्धीयस्तृतीयस्तु नरेश्वरः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

साधूनां दर्शयत्युग्रं तपोऽष्टादशमासिकम् ॥
यस्त्वेष दृश्यते वत्स चतुर्थो वरभूपतिः ।
स सूक्ष्मसंपरायाख्यः सूक्ष्मपापाणुनाशकः ॥
अत्यन्तनिर्मलो वत्स निर्धूताशेषकल्मषः ।
एष सारो यथाख्यातः पञ्चमो वरभूपतिः ॥
शरीरं जीवितं प्राणाः सर्वस्वं तत्त्वमुत्तमम् ।
चारित्रधर्मराजस्य पञ्चाप्येते वयस्यकाः ॥
यस्त्वेष निकटे वत्स दृश्यते मूलभूपतेः ।
सोऽस्यैव यतिधर्माख्यः सुतो राज्यधरः परः ॥
बहिर्विलोकिता भद्र ये त्वया मुनिपुङ्गवाः ।
अत्यन्तवल्लभस्तेषामेष राजसुतः सदा ॥
यैरेष दशभिर्वत्स परिवारितविग्रहः ।
मानुषाणि प्रकुर्वन्ति तानि यत्तन्निबोध मे ॥
योषिदाद्या क्षमा नाम मुनीनामपि वल्लभा ।
तेषामुपदिशत्येषा सदा रोषनिवारणम् ॥
डिम्भरूपमिदं तात द्वितीयमिह मार्दवम् ।
करोति निजवीर्येण साधूनामतिनम्रताम् ॥
तृतीयमार्जवं नाम डिम्भरूपमिदं सदा ।
सर्वत्र सरलं भावं विधत्ते वत्स सत्क्रियाम् ॥
एषा तु मुक्तता तात चतुर्थी ललना सदा ।
निःसङ्गं बहिरन्तश्च मुनीनां कुरुते मनः ॥
तपोयोग इति ख्यातः संशुद्धः पञ्चमो नरः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

युक्तो द्वादशभिर्वत्स स्वाङ्गिकैर्वरमानुषैः ॥
एतेषां च प्रभावेण मानुषाणां नरोत्तमः ।
यदेष कुरुते जैने पुरे तत्ते निवेदये ॥
सर्वाहारपरित्यागान्निःस्पृहं कुरुते जनम् ।
वीर्यं च वर्धयत्येष कारयन्नूनभोजनम् ॥
अस्यादेशेन कुर्वन्ति नानाभिग्रहसुन्दरम् ।
मुनयो वृत्तिसङ्क्षेपं शमसातविवर्धनम् ॥

तथा ।

रसभोगं न कुर्वन्ति मोहोद्रेकादिकारणम् ।
अस्यादेशान्निषेवन्ते कायक्लेशं सुखावहम् ॥
कषायेन्द्रिययोगैश्च संलीनास्तात साधवः ।
विविक्तचर्यया नित्यमासते तेन चोदिताः ॥
प्रायश्चित्तं च दशधा विनयं च चतुर्विधम् ।
वैयावृत्यं च कुर्वन्ति दशधैवास्य वीर्यतः ॥
पञ्चप्रकारं स्वाध्यायं द्वेधा ध्यानं च सत्तमम् ।
सततं कारयत्येष मुनिलोकं नरोत्तमः ॥
गणोपधिशरीराणामाहारस्य च निःस्पृहाः ।
प्राप्ते काले प्रकुर्वन्ति त्यागमेतेन चोदिताः ॥
लेशोद्देशादिदं वत्स तपोयोगविचेष्टितम् ।
वर्णितं विस्तरेणास्य वर्णने नास्ति निष्ठितिः ॥
यस्त्वयं दृश्यते वत्स षष्ठोऽमीषां मनोरमः ।
वल्लभो मुनिलोकस्य संयमाख्यो नरोत्तमः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स सप्तदशभिर्युक्तो मानुषैर्जिनसत्पुरे ।
यथा विजृम्भते तात तत्ते सर्वं निवेदये ॥
पापास्रवपिधानेन शान्तबोधनिराकुलम् ।
पञ्चेन्द्रियविरोधेन संतुष्टं विगतस्पृहम् ॥
कषायतापप्रशमाच्चित्तनिर्वाणबन्धुरम् ।
मनोवाक्काययोगानां नियमेन मनोहरम् ॥
सततं धारयत्येष मुनिलोकं नरोत्तमः ।
संयमाङ्कः स्ववीर्येण निमग्नं धृतिसागरे ॥

अथवा ।

दृलाजलानलगतामनिलाखिलशाखिनाम् ।
हिंसां द्वित्रिचतुष्पञ्चहृषीकाणां निषेधति ॥
अचित्तमपि यद्वस्तु हिंसाकरमसुन्दरम् ।
ग्रहणं तस्य यत्नेन वारयत्येष संयमः ॥
प्रेक्षणं स्थण्डिलादीनां गृहस्थानामुपेक्षणम् ।
स्थानादिकरणं सम्यक् तद्भूमीनां प्रमार्जनम् ॥
आहारोपधिशय्यानामशुद्धाधिकभावतः ।
परिष्ठापनमन्तस्थ मनोवाक्काययन्त्रणम् ॥
विमुक्तभवकर्तव्यैः सततं सुसमाहितैः ।
मुनिभिः कारयत्येष सर्वमेतन्नरोत्तमः ॥
तदिदं लेशतो वत्स चरितं परिकीर्तितम् ।
नरस्य संयमाख्यस्य शेषाणां शृणु साम्प्रतम् ॥
य एष सप्तमो वत्स दृश्यते पुरुषोत्तमः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यतिधर्मपरीवारे सत्यनामातिसुन्दरः ॥
हितं मिताचरं काले जगदाल्हादकारणम् ।
अस्यादेशेन भाषन्ते वचनं मुनिपुङ्गवाः ॥
शौचाभिधानो यो वत्स वर्तते चाष्टमो नरः ।
द्रव्यभावात्मिकां शुद्धिमस्यादेशेन कुर्वते ॥
यदिदं नवमं तात डिम्भरूपं मनोहरम् ।
आकिञ्चन्यमिदं नाम मुनीनामतिवल्लभम् ॥
अवाप्तसौष्ठवं वत्स बाह्यान्तरपरिग्रहम् ।
मुनिभिर्मोचयत्येतच्छुद्धस्फटिकनिर्मलम् ॥
इदं तु दशमं तात गर्भरूपं मनोहरम् ।
ब्रह्मचर्यमिति ख्यातं मुनीनां हृदयप्रियम् ॥
दिव्यौदारिकसम्बन्धं मनोवाक्काययोगतः ।
अब्रह्म वारयत्येतत्सतकारणमोदनैः ॥
तदेष दशभिर्वत्स मानुषैः परिवारितः ।
पुरेऽत्र विलसत्येवं यतिधर्मः स्वलीलया ॥
एषात्र विलसद्दीप्तिर्बालिकामललोचना ।
सद्भावसारता नाम भार्यास्य मुनिवल्लभा ॥
अस्यां जीवति जीवन्त्यां मरणेऽस्या न जीवति ।
अत्यर्थरतचित्तोऽस्यां राजसूनुरयं सदा ॥
किं चेह बहुनोक्तेन दाम्पत्यमिदमीदृशम् ।
निर्मिथ्यस्नेहगर्भार्थं न दृष्टं कुत्रचिन्मया ॥
यः पुनर्दृश्यते तात द्वितीयोऽयं कुमारकः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गृहिधर्माभिधानोऽसौ कनिष्ठोऽस्य सहोदरः ॥
यदेष कुरुते वत्स युक्तो द्वादशमानुषैः।
जैनेन्द्रसत्पुरे चित्तं लसदुद्दामलीलया ॥
तदहं वर्णयिष्यामि पुरतस्ते वरेक्षण।
चेतः समाहितं कृत्वा तच्च वत्सावधारय ॥
अत्यन्तस्थूलवत्साया: क्वचिद्विरतिसुन्दरम्।
स्थूलालीकनिवृत्तं च करोत्येष पुरे जनम् ॥
स्थूलस्तेयनिवृत्तं च परदारपराङ्मुखम्।
क्वचित्संक्षिप्तमानं च सकलेऽपि परिग्रहे।
परित्यक्तनिशाभक्तं कृतमानं च संवरे।
युक्तोपभोगसम्भोगं कर्मानुष्ठानकारकम् ॥
अनर्थदण्डविरतं सामायिकरतं सदा।
देशावकाशिके सक्तं पौषधे कृतनिश्चयम् ॥
अतिथेः संविभागेन परिपूतमनोमलम्।
करोत्येष जनं वत्स गृहिधर्मोऽत्र सत्पुरे ॥

किं च।

यो यावन्तं करोत्यत्र निर्देशं शक्तितो जनः।
तस्य तावत्करोत्येष फलं नास्त्यत्र संशयः ॥
या त्वेषा बालिका वत्स विस्फारितवरेक्षणा।
दृश्यतेऽस्यैव भार्येयं नाम्ना सद्गुणरक्तता ॥
वत्सला मुनिलोकस्य गुरूणां विनयोद्यता।
भर्तरि स्नेहवद्धेयं वत्स सद्गुणरक्तता ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदेतौ जैनलोकानां राजपुत्रौ सभार्यकौ ।
विज्ञातव्यौ प्रकृत्यैव सततानन्दकारकौ ॥
अनयोश्च सदा पित्रा विहितः परिपालकः ।
अयं महत्तमो वत्स सम्यग्दर्शननामकः ॥
अनेन रहितावेतौ दृश्येते न कदाचन ।
एतौ हि वर्धयत्येष निकटस्थोऽतिवत्सलः ॥

अन्यच्च ।

यानि ते कथितान्यत्र सप्त तत्त्वानि सत्पुरे ।
दृढनिश्चयमेतेषु भवचक्रे पराङ्मुखम् ॥
शमसंवेगनिर्वेदकृपास्तिक्यविराजितम् ।
मैत्रीप्रमोदकारुण्यमाध्यस्थ्यैर्भावितात्मकम् ॥
सदा प्रयाणकारूढं निर्वृतौ गमनेच्छया ।
करोत्येष जनं वत्स सम्यग्दर्शननामकः ॥
या त्वेषा दृश्यते वत्स शुभवर्णा मनोहरा ।
इयमस्यैव सद्भार्या सुदृष्टिर्नाम विश्रुता ॥
इयं हि जैनलोकानां सन्मार्गे वीर्यशालिनी ।
चित्तस्थैर्यकरी ज्ञेया विधिना पर्युपासिता ॥

एवं च स्थिते ।

योऽसौ निवेदितस्तुभ्यं कुदृष्टिसहितः पुरा ।
विचित्रचरितस्तात महामोहमहत्तमः ॥
तदाचारविरुद्धं हि सर्वमस्य विचेष्टितम् ।
विज्ञेयं जगदानन्दं सुविचारितसुन्दरम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स तन्त्रयति यत्नेन महामोहबलं सदा ।
चारित्रधर्मराजस्य बलमेष महत्तमः ॥
सम्यग्दर्शनसंज्ञस्य तस्माद्‌ब्च व्यवस्थितः ।
स एव शत्रुः परमो मिथ्यादर्शननामकः ॥

एवं च स्थिते ।

त्रिरूपस्य भवत्येष किंचिदासाद्य कारणम् ।
क्षयेण प्रतिपक्षस्य प्रशमेनोभयेन वा ॥
तच्च रूपत्रयं वत्स जायेतास्य स्वभावतः ।
यदा संपादयेदेष मन्त्री सद्बोधनामकः ॥
अयं हि सचिवो वत्स सद्बोधो भुवनोदरे ।
तन्नास्ति यन्न जानीते पुरुषार्थप्रसाधकम् ॥
भवद्भूतभविष्यत्सु भावेषु भवभाविषु ।
विज्ञातुं प्रभवत्येष सूक्ष्मव्यवहितेषु च ॥
किं चात्र बहुनोक्तेन जगदेष चराचरम् ।
अनन्तद्रव्यपर्यायं वीक्षते विमलेक्षणः ॥
निपुणो नीतिमार्गेषु वत्सलस्य महीपतेः ।
चिन्तको राज्यकार्याणां बले च विहितादरः ॥
प्रियो महत्तमस्योच्चैस्तस्य च स्थिरताकरः ।
सकलेऽपि जगत्यत्र सचिवो नास्त्यमूदृशः ॥

किं च ।

ज्ञानसंवरणस्यायं प्रतिपक्षतया स्थितः ।
क्षयोपशमतस्तस्य क्षयाच्च द्विविधो मतः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इयं तु निकटे वत्स निर्मलाङ्गी सुलोचना ।
मन्त्रिणोऽवगतिर्नाम भार्यास्यैव वरानना ॥
स्वरूपं जीवितं प्राणाः सर्वस्वं वर्ततेऽनघा ।
इयमस्य सदा पत्नी शरीराव्यतिरेकिणी ॥

तथा ।

य एते पञ्च दृश्यन्ते त इमे पुरुषोत्तमाः ।
अस्यैव तु सद्बोधस्य स्वाङ्गीभूता वयस्यकाः ॥
आद्योऽत्राभिनिबोधोऽयं वयस्यः पुरवासिनाम् ।
इन्द्रियानिन्द्रियज्ञानं जनानां जनयत्यलम् ॥
द्वितीयः पुरुषो भद्र प्रसिद्धोऽयं सदागमः ।
यस्यादेशे स्थितं सर्वं पुरमेतन्न संशयः ॥
कार्याणि मन्त्रयत्येष निखिलान्यपि भूभुजाम् ।
वचःपाटवयुक्तोऽयं मूकाः शेषा मनुष्यकाः ॥
यतः सदागमस्यास्य दृष्ट्वा वचनकौशलम् ।
सद्बोधोऽनेन भूपेन मन्त्रित्वे स्थापितः पुरा ॥
अयं सदागमोऽमीषां सर्वेषां वत्स भूभुजाम् ।
बहिस्थ जैनलोकानां श्रेयः परमकारणम् ॥
अनेन रहितं वत्स न कदाचिदिदं बलम् ।
पुरं चेदं जगत्यत्र स्वरूपेण प्रकाशते ॥
तदेष सर्वकार्याणामुपदेष्टा सदागमः ।
द्वितीयः पुरुषो वत्स प्रधानोऽनेन हेतुना ॥
तृतीयोऽवधिनामायं सद्बोधस्य वयस्यकः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनेकरूपविस्तारकारकोऽयमुदाहृतः ॥
क्वचिद्दीर्घं क्वचिद्ध्रस्वं क्वचित् स्तोकं क्वचिद्बहु ।
वस्तुजातं जगत्यत्र विलोकयति लीलया ॥
चतुर्थः पुरुषो वत्स मनःपर्यायनामकः ।
साक्षात्करोति वीर्येण परेषां यन्मनोगतम् ॥
मनुष्यलोके नास्त्यत्र चित्तं तत्तात किंचन ।
अनेन यन्न दृश्येत धीमता भाववेदिना ॥
पञ्चमः पुरुषो वत्स केवलो नाम विश्रुतः ।
निःशेषज्ञेयविस्तारमेष पश्यति सर्वदा ॥
निर्वृतिं नगरीं यान्ति ये जना जैनसत्पुरात् ।
तेषामेष प्रकृत्यैव नायकः पुरुषोत्तमः ॥
तदेष पञ्चभिर्वत्स वयस्यैः परिवारितः ।
सद्बोधसचिवो लोके साक्षादिव दिवाकरः ॥
प्रकर्षेणोदितं माम स सन्तोषमहीपतिः ।
न दर्शितस्त्वयाद्यापि यत्र मेऽत्यन्तकौतुकम् ॥
ततस्तन्मातुलेनोक्तं वत्स योऽयं पुरः स्थितः ।
संयमस्य स विज्ञेयः सन्तोषो नात्र संशयः ॥

प्रकर्षेणोक्तम् ।

यस्योपरि समायाता महामोहादिभूभुजः ।
विक्षेपेण स सन्तोषो नैष किं मूलनायकः ॥
विमर्शेनोदितं वत्स नैवायं मूलनायकः ।
चारित्रधर्मराजस्य पदातिरिति गृह्यताम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शूरो नीतिपरो दक्षः सन्धिविग्रहवेदकः।
तेनैष तन्त्रपालत्वे नियुक्तो मूलभूभुजा॥
संपूर्णबलसामग्र्या भ्रमतोद्दामलीलया।
अनेन स्पर्शनादीनि तानि दृष्टानि कुत्रचित्॥
ततोऽभिभूय तान्येष स्वमाहात्म्येन निर्वृतौ।
नयति स्म जनं कंचिद्बलेनैषां महीभुजाम्॥
ततो विज्ञाय वृत्तान्तमेनं ते जनवार्तया।
महामोहादिभूपालास्वलिता रणकाम्यया॥
ततस्तैः स्वधिया वत्स कल्पितो मूलनायकः।
पदातिरपि सन्तोषस्तत्रेदं हन्त कारणम्॥
तावन्मात्रं जनो वेत्ति यावन्मात्रं किलेक्षते।
यतः सितोदरोऽपीह कृष्णः सर्पोऽभिधीयते॥
अनेन स्पर्शनादीनि निहतानीति वार्तया।
अस्योपरि यथा रोषस्तेषां शेषेषु नो तथा॥
सन्तोषमुररीकृत्य ततो विग्रहवाञ्छया।
महामोहादयो वत्स स्वपुरेभ्यो विनिर्गताः॥
चित्तवृत्तिमहाटव्यां रणमेषामनेकशः।
संजातं न च संजातौ स्फुटौ जयपराजयौ॥

यतः।

क्वचिज्जयति सन्तोषस्तन्त्रपालोऽरिसंहतिम्।
प्रभवन्ति क्वचित्तेऽपि महामोहादिभूभुजः॥

एवं च स्थिते।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सदा सैन्यद्वयस्यास्य रुषान्योन्यं जिगीषतः ।
काले गच्छति पश्चाच्च न जाने किं भविष्यति ॥
स एष दर्शितस्तुभ्यं मया सन्तोषतन्त्रपः ।
आख्यातश्चास्य वृत्तान्तो यत्र तेऽत्यन्तकौतुकम् ॥
या तस्य पार्श्वे पश्चाची दृश्यते वत्स बालिका ।
सा निष्पिपासिता नाम भार्यास्यैव वरानना ॥
शब्दरूपरसस्पर्शगन्धेषु सुधियां मनः ।
निस्तृष्णकं करोत्येषा रागद्वेषविवर्जितम् ॥
लाभालाभे सुखे दुःखे सुन्दरेऽसुन्दरेऽपि च ।
तथाहारादिके जाते सन्तुष्टिं जनयत्यलम् ॥
तदेवं वत्स बुध्यस्व निर्विकल्पेन चेतसा ।
चारित्रधर्मराजोऽत्र नायकः परमार्थतः ॥

अस्य च

यतिधर्मः सुतो ज्यायान् गृहिधर्मः कनिष्ठकः ।
मन्त्री सद्बोधनामायं निविष्टो राज्यचिन्तकः ॥
महत्तमस्तु विज्ञेयः सम्यग्दर्शननामकः ।
सन्तोषस्तन्त्रपालोऽयमेवं वत्सावधारय ॥
महामोहादयः सर्वे यथा भुवनतापकाः ।
तथैते वत्स विज्ञेया भुवनाल्हादकारिणः ॥
एते हि जगदालम्बा एते हितविधायकाः ।
एते समस्तजन्तूनां पारमार्थिकबान्धवाः ॥
एते निरन्तसंसारसागरोत्तारकारकाः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनन्ताह्लादसन्दोहदायका जगतो मताः ॥
चारित्रधर्मराजाद्याः सर्वेऽप्येते नरेश्वराः ।
सुखहेतव एवात्र सर्वेषामपि देहिनाम् ॥
तदेते स्वाङ्गिकास्तात तावदित्थं मयाखिलाः ।
चारित्रधर्मराजस्य बान्धवास्ते निवेदिताः ॥
ये त्वमी वेदिकाभ्यर्णे वर्तन्ते मण्डपस्थिताः ।
शुभाशयादयस्तात तेऽप्यस्यैव पदातयः ॥
अस्यादेशेन कुर्वन्ति सुन्दराणि सदा जने ।
एते कार्याणि भूपाला निर्मिथ्यममृतोपमाः ॥

किं च ।

मनुष्या योषितो डिम्भा ये लोकसुखहेतवः ।
विवर्तन्ते समस्तास्ते मध्येऽमीषां महीभुजाम् ॥

ततश्च ।

असंख्यातजनं वत्स पूरितं भूरिभूमिपैः ।
निःशेषमिदमास्थानं को हि वर्णयितुं क्षमः ॥
ततो मयेदं ते वत्स समासेन निवेदितम् ।
गच्छावः साम्प्रतं द्वारे यदि पूर्णं कुतूहलम् ॥
एवं भवतु तेनोक्ते विनिर्गत्य विलोकितम् ।
चतुरङ्गं बलं ताभ्यां तदीयं तच्च कीदृशम् ॥
गाम्भीर्यौदार्यशौर्यादिनामभिः स्यन्दनैः सदा ।
प्रेंखद्घण्घणारावपूरिताशेषदिक्पथम् ॥
यशःसौष्ठवसौजन्यप्रश्रयादिमहागजैः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विलसत्कण्ठनिर्घोषसंरुद्धभुवनोदरम् ॥
बुद्धिपाटववाग्मित्वनैपुण्यादितुरङ्गमैः ।
महाहेषारवापूर्णसत्प्रजाकर्णकोटरम् ॥
अचापलमनस्वित्वदाक्षिण्यादिपदातिभिः ।
अलब्धगाधविस्तीर्णस्तिमितोदधिविभ्रमम् ॥
ततस्त्वेवंविधं वीक्ष्य चतुरङ्गं महाबलम् ।
प्रकर्षस्तेनसा तुष्टः प्रोवाच निजमातुलम् ॥
यथेष्टमधुना माम पूरितं मे कुतूहलम् ।
यदत्र किंचिद्द्रष्टव्यं तत्सर्वं दर्शितं त्वया ॥

तथाहि ।

दर्शितं भवचक्रं मे नानावृत्तान्तसङ्कुलम् ।
महामोहादिवीर्यं च कारणैरपरापरैः ॥
विवेकपर्वतश्चायं दर्शितो मे मनोहरः ।
निवेदितं च सल्लोकैः पूर्णं सात्त्विकमानसम् ॥
शिखरं चाप्रमत्तत्वं जैनं चेदं साधुपुरम् ।
युक्तं महात्मभिर्लोकैर्दर्शितं मम सुन्दरम् ॥
तथा चित्तसमाधानो मण्डपो वेदिका च मे ।
त्वया निःस्पृहताख्याता जीववीर्यं च विष्टरम् ॥
वर्णितश्च महाराजः साक्षात्करणपूर्वकम् ।
प्रत्येकं वर्णिताः सर्वे भूपालास्तस्य सेवकाः ॥
इदं च दर्शितं रम्यं चतुरङ्गं महाबलम् ।
एवं च कुर्वता माम नास्ति तद्यन्न मे कृतम् ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जनितः पूतपापोऽहं कृतो बृहदनुग्रहः ।
कृपापरीतचित्तेन पूरिता मे मनोरथाः ॥
तथापि रमणीयेऽत्र वस्तुमिच्छामि साम्प्रतम् ।
दिनानि कतिचिन्माम लीलया जैनसत्पुरे ॥

किं च ।

यथा यथात्र तिष्ठामि सद्विचारपरायणः ।
पुरे तथा तथा प्राज्ञो जायेऽहं त्वत्प्रभावतः ॥
अहं च परमां काष्ठां नेयो मामेन सर्वथा ।
अतो जैनपुरे तावदत्र त्वं वस्तुमर्हसि ॥
ततस्तन्मातुलेनोक्तं या तवेच्छा प्रवर्तते ।
तामेष त्वत्सुखाकाङ्क्षी किं भनक्ति वशो जनः ॥
महाप्रसाद इत्युक्त्वा ततस्तत्रैव सत्पुरे ।
स्थितो मासद्वयं यावत्स प्रकर्षः समातुलः ॥
इतश्च मानवावासे वसन्तो लङ्घितस्तदा ।
आदेशेन महादेव्याः प्राप्तो ग्रीष्मः सुदारुणः ॥

यत्र ग्रीष्मे ।

जगत्कोष्ठकमध्यस्थो लोहगोलकसन्निभः ।
ध्मायते चण्डवातेन जगद्दाहकरो रविः ॥

जायते पत्रशाटस्तरूणामलं हीयते देहिनां यत्र देहे बलम् ।
पीयते प्राणिभिर्भूरिधाराजलं शुष्यते चास्त्रमेषां तृषात्यर्गलम् ॥
दह्यते तीव्रतापेन सर्वो जनः खिद्यते खेदनिर्वेदितं तन्मनः ।
वान्ति वाताः सतप्ता जगत्तापिनः शुष्कपत्रावलीमर्मरारविणः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अपि च ।

भानोरिव प्रतापेन संतुष्टं वर्धितं दिनम् ।
स्वामिनोऽभ्युदये सर्वः सन्तोषादभिवर्धते ॥

यत्र च विदलिता मल्लिकाः । विकसिता जात्यपाटलाः । श्यामलितं कुसुमभरेण शिरीषवनं । सुभगीभूताश्चन्द्रकिरणाः । हृदयदयिता जलाशयाः । मनोभिरुचिता मौक्तिकहारयष्टयः । अतिवल्लभानि विमलहर्म्यतलानि । प्रियतमानि चन्दनविलेपनानि । अमृतायन्ते तालवृन्तव्यजनकानि । सुखायन्ते शिशिरकिसलयकुसुमस्रस्तराः । लगन्ति बहिःशरीरनिहिता अपि जनानामन्तर्मानसे चन्दनजलार्द्रा इति ।

ततश्चैवंविधे काले भागिनेयमभाषत ।
गच्छावः साम्प्रतं वत्स स्वस्थानमिति मातुलः ॥
प्रकर्षः प्राह गमने दारुणोऽवसरोऽधुना ।
तन्नाहं माम शक्नोमि गन्तुमेवंविधेऽध्वनि ॥
ततो मासद्वयं तिष्ठ माम सन्तापदारुणम् ।
येनाहं शीतलीभूते दिक्चक्रे यामि सत्वरम् ॥

किंच ।

विचारपरयोः स्थानमावयोर्गुणकारणम् ।
अत्र जैनपुरे माम मा मंस्था निष्प्रयोजनम् ॥

यतः ।

मम स्थैर्यं भवेदेवं पुरस्यास्य गुणोत्करे ।
ततस्तातोऽपि जायेत मद्गुणादत्र बद्धधीः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवं भवतु तेनोक्ते ततस्तत्रैव सत्पुरे ।
तिष्ठतोः प्रावृडायाता तयोः सा हन्त कीदृशी ॥
घनतुङ्गपयोधरभारधरा लसदुज्ज्वलविद्युदलङ्करणा ।
कृतसन्ततगर्जितधीररवा दृढगोपितभास्करजाररता ॥
रटदुद्भटदर्दुरखिन्ननरा चलशुभ्रवलाहकहासपरा ।
गिरिकोटरनृत्तशिखण्डिवरा बहुलोकमनोहररूपधरा ॥
सुसुगन्धिकदम्बपरागवहा विटकोटिविदारणमोदसहा ।
इति रूपविलासलसत्कपटा भुवनेऽत्र रराज यथा कुलटा ॥
अथ तां तादृशीं वीक्ष्य प्रावृषं हृष्टमानसः ।
प्रकर्षो गमनोद्युक्तः प्रोवाच निजमातुलम् ॥
गम्यतामधुना माम त्वरितं तातसन्निधौ ।
यतोऽमी शीतलीभूता वर्तन्ते सुगमाः पथाः ॥
विमर्शेनोदितं वत्स मैवं वोचः कदाचन ।
यतोऽधुना व्यवच्छिन्नौ विशेषेण गमागमौ ॥
तथाहि ।
सुच्छन्नगृहमध्यस्थाः स्वाधीनदयिताननाः ।
वर्षासु धन्या गण्यन्ते जनैर्ये न प्रवासिनः ॥
तथाहि । पश्यतु वत्सः ।
जलपूरितमार्गेषु पङ्कक्लिन्नेषु गच्छतः ।
स्खलित्वा पतितानेते हसन्ति कुटजोत्कराः ॥
निपतद्वारिधारौघहता ये यान्ति पापिनः ।
देशान्तरेषु तान्मेघो मारयामीति गर्जति ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवं व्यवस्थिते तात मुच्यतां गमनादरः ।
यथेयन्तं स्थितः कालं तिष्ठात्रैव तथाधुना ॥

किं च ।

गच्छतस्तत्र बहुः कालो न दोषाय गुणावहः ।
यतः सोऽनुक्षणं वत्स जायते तव हृद्गये ॥
एवं भवतु तेनोक्ते पुनर्मासचतुष्टयम् ।
स्थित्वा समागतौ गेहे हृष्टौ स्वस्त्रीयमातुलौ ॥
अथ प्रविष्टौ तौ गेहे दत्तास्थाने शुभोदये ।
भार्यायुक्ते च तत्रैव निकटस्थे विचक्षणे ॥
ततो विधाय सद्भक्त्या प्रणामं विहिताञ्जली ।
तेषां पुरो निविष्टौ तौ विनयाच्छुद्धभूतले ॥
बलादुत्थाप्य बुद्ध्यासौ विमर्शः स्निग्धचेतसा ।
आलिङ्गितः प्रयत्नेन तद्भर्त्रा च पुनः पुनः ॥
प्रकर्षोऽपि समालिङ्ग्य स्नेहनिर्भरमानसैः ।
निजाङ्के स्थापितः सर्वैः परिपाट्यातिवल्लभः ॥
आघ्रातो मूर्धदेशे च कुशलं च मुहुर्मुहुः ।
आनन्दोदकपूर्णाक्षैः पृष्टः सर्वैः समातुलः ॥
ततो यथा विनिर्गत्य गेहाद्बाह्येषु हिण्डितौ ।
ततोऽन्तरङ्गदेशेषु यथा पर्यटितौ पुनः ॥
यथा पुरद्वयं दृष्टं यथा दृष्टा महाटवी ।
विलोकितं यथा स्थानं महामोहादिभूभुजाम् ॥
रसनामूलशुद्धिश्च यथा सम्यग्विनिश्चिता ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथेयं वर्तते पुत्री रागकेसरिमन्त्रिणः ॥
कुतूहलवशेनैव भवचक्रं यथा गतौ ।
निरीक्षितं च तत्सर्वं नानावृत्तान्तसङ्कुलम् ॥
यथा दृष्टा महात्मानो विवेकवरपर्वते ।
चारित्रधर्मराजस्य यथा स्थानं विलोकितम् ॥
यथा दृष्टः स सन्तोषो यच्च तेन विचेष्टितम् ।
यच्च कारणमुद्दिश्य भूरिकालोऽतिवाहितः ॥
तदिदं तेन निःशेषं विमर्शेन परिस्फुटम् ।
पुरो विचक्षणादीनां विस्तरेण निवेदितम् ॥
इतश्च मांसमद्याद्यैर्लालयंस्तामसौ जडः ।
रसनां लोलतावाक्यैर्न चेतयति किंचन ॥
स तस्या लालने सक्तः कुर्वाणः कर्म गर्हितम् ।
न पश्यति महापापं न लज्जां न कुलक्रमम् ॥
अन्यदा लोलतावाक्यैर्मद्यविक्लवचेतसा ।
महाजं मारयामीति मारितः पशुपालकः ॥
ततश्च तमजारवं पशुभ्रान्त्या निपातितम् ।
निरीक्ष्य लोलतादुःखाज्जडेनेदं विचिन्तितम् ॥
लालिता रसना नूनं मांसैर्नानाविधैर्मया ।
इदं तु मानुषं मांसं नैव दत्तं कदाचन ॥
ततोऽधुना ददामीदमस्यै पश्यामि यादृशः ।
अनेन जायते तोषो रसनायाः सुखावहः ॥
ततः संस्कृत्य तद्दत्तं तेन जाता प्रमोदिता ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रसना लोलता तुष्टा सोऽपि हर्षमुपागतः ॥
भूयश्च लोलतावाक्यैरपरापरमानुषान् ।
निहत्य भार्यया सार्धं खादञ्जातः स राक्षसः ॥
ततो बालजनेनापि निन्दितो बन्धुवर्जितः ।
लोकेन परिभूतश्च स जातः पापकर्मणा ॥
अन्यदा लोलतायुक्तो मनुष्याणां जिघांसया ।
प्रविष्टश्चौरवद्रात्रौ गृहे शूरकुटुम्बिनः ॥
ततः प्रसुप्तं तत्सूनुं गृहीत्वा निःसरन् बहिः ।
स दृष्टस्तेन शूरेण जडः क्रोडान्धचेतसा ॥
ततः कलकलारावं कुर्वता सह बान्धवैः ।
तेनास्फोट्य निबद्धोऽसौ मारितो यातनाशतैः ॥
प्रभाते च स वृत्तान्तः संजातः प्रकटो जने ।
तथापि किंचिच्छूरस्य न कृतं जडबन्धुभिः ॥

किं तर्हि प्रत्युत तैश्चिन्तितं । यदुत ।

शूरेण विहितं चारु यदसौ कुलदूषणः ।
अस्माकं लाघवोत्पादी जडः पापो निपातितः ॥
अमुं च जडवृत्तान्तं निरीक्ष्य स विचक्षणः ।
ततश्च चिन्तयत्येवं निर्मलीमसमानसः ॥

अये ।

इह लोके जडस्येदं रसनालालने फलम् ।
संजातं परलोके तु दुर्गतिः संजनिष्यति ॥
ततोऽत्यर्थं विरक्तोऽसौ रसनालालनं प्रति ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्थितौ विचक्षणः पूर्वं यावत्तौ समुपागतौ ॥

ततश्च ।

कथितायां विमर्शेन मूलशुद्धौ विचक्षणः ।
रसनां त्यक्तुकामोऽसौ पितरं प्रत्यभाषत ॥
तात दृष्टविपाकेयं रसना साम्प्रतं जडे ।
दुहिता दोषपुञ्जस्य रागकेसरिमन्त्रिणः ॥
तदेनामधुना दुष्टां भार्यां दुष्टकुलोद्गताम् ।
सर्वथा त्यक्तुमिच्छामि ताताहं त्वदनुज्ञया ॥
ततः शुभोदयेनोक्तं भार्येति प्रथिता जने ।
तवेयं रसना तस्मान्नाकाण्डे त्यागमर्हति ॥
अतः क्रमेण मोक्तव्या त्वयेयं वत्स सर्वथा ।
यदत्र प्राप्तकालं ते तदाकर्णय साम्प्रतम् ॥
ये ते तुभ्यं महात्मानो विमर्शेन निवेदिताः ।
विवेकपर्वतारूढा महामोहादिसूदनाः ॥
तेषां मध्ये स्थितस्त्वेयं तदाचारेण तिष्ठतः ।
दुष्टापि रसना वत्स न ते किंचित्करिष्यति ॥
तस्मादारुह्य यत्नेन तं विवेकमहागिरिम् ।
रसनादोषनिर्मुक्तस्तिष्ठ त्वं सकुटुम्बकः ॥
ततो विचक्षणेनोक्तं तात दूरे स पर्वतः ।
कथं कुटुम्बसहितस्तत्राहं गन्तुमुत्सहे ॥
शुभोदयोऽब्रवीद्वत्स न कार्यं भवता भयम् ।
विमर्शो यस्य ते बन्धुश्चिन्तामणिरिवातुलः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यतोऽस्य विद्यते वत्स विमर्शस्य वराञ्जनम् ।
तद्बलाद्दर्शयत्येष तमिहैव महागिरिम् ॥
प्रकर्षेणोदितं तात सत्यमेतन्न संशयः ।
अनुभूतं मयाप्यस्य योगाञ्जनविजृम्भितम् ॥

किं बहुना ।

यावदेष महावीर्यं न प्रयुङ्क्ते वराञ्जनम् ।
तावदेव न दृश्यन्ते ते पर्वतपुरादयः ॥
यदा तु विमलालोकमयं युङ्क्ते तदञ्जनम् ।
तदा सर्वत्र भासन्ते ते पर्वतपुरादयः ॥
ततो विचक्षणेनोक्तो विमर्शो भद्र दीयताम् ।
मह्यं तदञ्जनं तूर्णं यद्यस्ति तव तादृशम् ॥
ततोऽनुग्रहबुद्ध्यैव सादरं प्रतिपादितम् ।
विचक्षणाय निःशेषं विमर्शेन तदञ्जनम् ॥
ततस्तदुपयोगेन क्षणादेव पुरः स्थितम् ।
विचक्षणेन यद्दृष्टं तदिदानीं निबोधत ॥
यत्तल्लोकशताकीर्णं पुरं सात्त्विकमानसम् ।
यश्चासौ विमलस्तुङ्गो विवेको नाम पर्वतः ॥
यच्च तच्छिखरं रम्यमप्रमत्तत्वनामकम् ।
यच्चोपरिष्टात्तस्यैव निविष्टं जैनसत्पुरम् ॥
ये च लोका महात्मानः साधवस्तन्निवासिनः
यश्च चित्तसमाधानो मध्यस्थस्तत्र मण्डपः ॥
या च निःस्पृहता नाम वेदिका तत्र संस्थिता ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तस्यास्योपरि यच्चारु जीववीर्यं महासनम् ॥
चारित्रधर्मराजस्य परिवारविवेष्टितः ।
ये च तस्य गुणाः शुभ्रा ये च तेषां महीभुजाम् ॥
तदिदं भो महाराज तदानीं नरवाहन ।
विचक्षणेन निःशेषं साक्षादेवावलोकितम् ॥

ततश्च भो भो महानरेन्द्र नरवाहन स विचक्षणः सहैव तेन शुभोदयेन पित्रा युक्त एव तया निजचारुतया मात्रा आलिङ्गित एव तया प्रियभार्यया बुद्ध्या सहित एव तेन श्वशुर्येण विमर्शेन अन्वित एव वक्षःस्थलशायिना तेन प्रकर्षेण प्रियतनयेन समुपेत एव वदनकोटरवने वर्तमानया रसनाभार्यया सर्वथा सकुटुम्बक एव। केवलं तामेकां लोलतां दासचेटीं परित्यज्य निराकृत्य च परुषक्रियया संप्राप्य गुणधरनामानमाचार्यं प्रव्राजितस्तेन स्थित-स्तेषां जैनपुरनिवासिनां भगवतां साधूनां मध्ये किलाहं प्रव्रजित इति मन्यमानः। ततः शिक्षितः समस्तोऽपि तेन तेषामाचारो निषेवितः परमभक्त्या विसर्जिता सा रसना सर्वथा विहितात्यर्थ-मकिञ्चित्करी। ततः स्थापितस्तेन गुरुणा निजपदे स विचक्षणः। स चान्यत्रापि दृश्यमानः परमार्थतस्तत्रैव विवेकगिरिशिखर-वासिनि जैनपुरे द्रष्टव्यः। यतो भो महाराज नरवाहन स विचक्षणोऽहमेव विज्ञेयः। एते च ते महात्मानः साधवो मन्तव्याः। ततो महाराज यद्भवद्भिरभ्यधायि यदुत किं ते वैराग्यकारणमिति तदिदं मम वैराग्यकारणं। इयं चेदृशी मदीया प्रव्रज्येति। एवं च व्यवस्थिते।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भार्यादोषेण यो नाम प्रव्रज्यां समुपागतः ।
न च सापि परित्यक्ता सर्वथा येन पापिनी ॥
यस्य पालयतेऽद्यापि कुटुम्बं तदवस्थितम् ।
तस्य मे कीदृशी नाम प्रव्रज्या भूप कथ्यताम् ॥
तथापि ते महाराज यन्ममोपरि गौरवम् ।
तर्कयन्नपि तत्राहं न जाने बत कारणम् ॥

यतः ।

सदोषेऽपि गुणारोपी जगदाह्लादकारकः ।
किमेषोऽचिन्त्यसौन्दर्यः सज्जनप्रकृतेर्गुणः ॥

तथाहि ।

नूनमेषा सतां दृष्टिस्तापयष्टिरपूर्विका ।
अकारणेऽपि या नित्यं गुणारोपपरायणा ॥
किं वा भुवनवन्द्यस्य गुणोऽयं हतविद्विषः ।
अस्यैव जैनलिङ्गस्य यत्रैते संस्थिता वयम् ॥

तथाहि ।

सुरेन्द्रा अपि वन्दन्ते तं भक्तिभरपूरिताः ।
करस्थं यस्य पश्यन्ति जैनेन्द्रं लिङ्गमञ्जसा ॥
किं वान्यत्कारणं किंचिद्रहस्याचारधारकः ।
येनेदृशोऽपि ते राजन्नहं दुष्करकारकः ॥

एवं च वदति भगवति विगलितमदचेतसि विचक्षणसूरौ नरवाहनराजेन चिन्तितं । अहो निजचरितकथनेन भगवता जनितो मे मोहविलयः । अहो भगवतां वचनविन्यासः । अहो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विवेकित्वं । अहो मय्यनुग्रहपरता । अहो दृष्टपरमार्थतेति ।
विज्ञातश्च मया सर्वस्यास्य भगवद्भाषितस्य गर्भार्थः ।

ततोऽभिहितमनेन ।

भदन्त यादृशं लोके संपन्नं ते कुटुम्बकम् ।
अधन्यास्तादृशं नूनं प्राप्नुवन्ति न मादृशाः ॥
इदं च पोषयन्नत्र जैनलिङ्गे च संस्थितः ।
भदन्त भगवानेव गृहस्थो भवतीदृशः ॥

अन्यच्च ।

कृताकिञ्चित्करी येन रसनापि महात्मना ।
अत्यन्तदुर्जया लोके लोलता च निराकृता ॥
महामोहादिवर्गं च जित्वा यो जैनसत्पुरे ।
स्थितोऽसि साधुमध्यस्थः कुटुम्बसहितो मुने ॥
स चेत्त्वं न भवस्यत्र हन्त दुष्करकारकः ।
कीदृशास्ते भवन्त्यन्ये ब्रूहि दुष्करकारकाः ॥
यस्यायं तव संपन्नो वृत्तान्तो जगदद्भुतः ।
एतद्वृत्तान्तयुक्ता ये ते वन्द्याः प्रतिभान्ति मे ॥
तद्भदन्त किमेतेषां साधूनामयमीदृशः ।
संपन्न एव वृत्तान्तः किं वा नेति निवेद्यताम् ॥
ततो विचक्षणेनोक्तं सर्वेषामयमीदृशः ।
साधूनां भूप संपन्नो वृत्तान्तो नास्ति संशयः ॥

अन्यच्च ।

संपद्यते तवापीह वृत्तान्तोऽयं नरेश्वर ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यदि त्वं कुरुषे सद्यो यादृशं मादृशैः कृतम् ॥
दर्शयामि क्षणेनैव तं विवेकमहागिरिम्।
ततस्तज्ज्ञायते तेऽत्र स्वयमेव कुटुम्बकम् ॥

ततश्च।

महामोहादिवर्गं च स्वयमेव विजेष्यसे।
लीलतां च निराकृत्य रंस्यसे साधुमध्यगः ॥
ततो भगवतो वाक्यमाकर्ण्येदं मनोरमम्।
स्वचित्ते चिन्तयत्येवं नरवाहनपार्थिवः ॥
अहो भगवता प्रोक्तमिदमत्र परिस्फुटम्।
य एवोत्सहते दोर्भ्यां तस्यैव प्रभुता करे ॥
ततो भागवतीं दीक्षां गृहाण किल भूपते।
तव संपद्यते येन संपन्नं यत्तु मादृशाम् ॥
अहो भगवता चारु ममादिष्टं महात्मना।
गृह्णाम्येवाधुना दीक्षामिति चित्तेऽवधारितम् ॥
ततो विघटितानिष्टदुष्टपापाणसञ्चयः।
अवोचत गुरुं नत्वा स राजा नरवाहनः ॥
भदन्त यदि मे काचिद्विद्यते योग्यतेदृशी।
ततः करोम्यहं तादृक् कृतं यादृग् भवादृशैः ॥

किं चानेन।

दीयतां जिनदीक्षा मे क्रियतां मदनुग्रहः।
ततो युष्मत्प्रसादेन सर्वं चारु भविष्यति ॥
सूरिणाभिहितं भूप सुन्दरस्ते विनिश्चयः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

युक्तमेतद्धि भव्यानां कृत्यमेतद्भवादृशाम् ॥
नूनं मदीयवाक्यस्य सद्भावार्थोऽवधारितः ।
संजातस्तेन ते भूप महोत्साहोऽयमीदृशः ॥

तथाहि ।

तादृशु वस्तमानेषु महामोहादिशत्रुषु ।
को वा नाश्रयते दुर्गं सुचेमं जैनसत्पुरम् ॥
निश्चिन्तो गृहवासेऽच को वा दुःखौघपूरिते ।
आसीत विदिते जैने सत्पुरे सुखसागरे ॥
अलं कालविलम्बेन राजन्नत्र महाभये ।
एवं ते ज्ञाततत्त्वस्य युक्तमत्र प्रवेशनम् ॥
ततो भावगतं वाक्यं श्रुत्वा संतुष्टचेतसा ।
तदेतच्चिन्तितं राज्ञा दीक्षाग्रहणकाम्यया ॥
राज्ये कं स्थापयामीति को वा योग्योऽस्य मत्सुतः ।
ततो विस्फारिता दृष्टिर्नीलाब्जदलसासिनी ॥
अथागृहीतसङ्केते तदाहं रिपुदारणः ।
तथा निषसस्तत्रैव निर्भाग्यो रोरूपकः ॥

इतश्च ।

कृशोऽप्यसौ शरीरेण तथा तातस्य पश्यतः ॥
पुण्योदयो वयस्यो मे मनाक् सस्फुरतां गतः ॥

ततश्च ।

दृष्टो निरीक्ष्यमाणेन तातेनामलचेतसा ।
ततो मां वीक्ष्य तातस्य पुनः प्रत्यागतं मनः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चिन्तितं च ततस्तेन स एष रिपुदारणः।
मया बहिष्कृतो गेहात्तपस्वी शोच्यतां गतः॥
हा हा मयेदं नो चारु कृतं यत्सुतभर्त्सनम्।
विषवृक्षोऽपि संवर्ध्य स्वयं छेत्तुमसाम्प्रतम्॥
तदिदं प्राप्तकालं मे तथेदं जनकोचितम्।
इदमेव सतां युक्तमिदं दुष्कृतशोधनम्॥

यदुत।

एनं राज्येऽभिषिञ्चामि संपूज्य रिपुदारणम्।
ततश्च कृतकृत्योऽहं दीक्षां गृह्णामि निर्मलाम्॥
भद्रेऽगृहीतसङ्केते तथाहं दोषपुञ्जकः।
तातस्य तादृशं चित्तं तत्रेदं हन्त कारणम्॥
नवनीतसमं मन्ये सुकुमारं सतां मनः।
तत्पश्चात्तापसम्पर्काद्द्रवत्येव न संशयः॥
आत्मा स्फटिकशुद्धोऽपि सदोषः प्रतिभासते।
परस्तु दोषपुञ्जोऽपि निर्मलोऽमलचेतसाम्॥
परोपकारसाराणां कारणेऽपि च निष्ठुरम्।
कृतं कर्म करोत्येव पश्चात्तापं महाधियाम्॥
ततश्चाहूय तातेन निजोत्सङ्गे निवेशितः।
तदाहं प्रश्रितश्चेत्थं सूरिर्गद्गदभाषिणा॥
भदन्त विदितस्तावन्नूनमेष भवादृशाम्।
ज्ञानालोकवतां लोके यादृशो रिपुदारणः॥
तदस्य मत्कुले जन्म सामग्रीयं मनोहरा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संजाता किं पुनर्जातं तादृशं चरितं पुरा ॥
सूरिणाभिहितं भूप न दोषो ऽस्य तपस्विनः ।
शैलराजमृषावादावस्य सर्वस्य कारणम् ॥

तातेनोक्तं ।

अनर्थसार्थहेतुभ्यां भदन्तेह कदा पुनः ।
आभ्यां पापवयस्याभ्यां वियोगोऽस्य भविष्यति ॥
सूरिराह महाराज वियोगो ऽद्यापि दुर्लभः ।
शैलराजमृषावादौ यतो ऽस्यात्यन्तवल्लभौ ॥
कारणेन पुनर्येन वियोगोऽस्य भविष्यति ।
भूरिकाले गते तत्ते संप्रत्येव निवेदये ॥
शुद्धाभिसन्धिर्विख्यातो नगरे शुभ्रमानसे ।
राजास्ति तस्य द्वे भार्ये वरतावर्यते किल ॥
मृदुतासत्यते नाम तस्य द्वे कन्यके शुभे ।
विद्येते भुवनानन्दकारिके चारुदर्शने ॥
साक्षादमृतरूपे ते ते सर्वसुखदायिके ।
अत्यन्तदुर्लभे भूप मृदुतासत्यते जनैः ॥

एवं च स्थिते ।

कदाचिदेष ते कन्ये लप्स्यते रिपुदारणः ।
तल्लाभे च वयस्याभ्यामाभ्यामेष वियोक्ष्यते ॥

यतः ।

गुणसन्दोहभूते ते तयेमौ दोषपुञ्जकौ ।
तस्मात्ताभ्यां सहावस्था नानयोर्भूप पापयोः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततः प्रयोजनस्यास्य कश्चिदन्यो विचिन्तकः ।
यत्तु तेऽभिमतं भूप तदेवाचर साम्प्रतम् ॥
तच्छ्रुत्वाचिन्तयद्राजा स तदा नरवाहनः ।
अहो कष्टमहो कष्टं सूनोर्मम तपस्विनः ॥
यस्येदृशौ रिपू नित्यं पार्श्वस्थौ दुःखदायिनौ ।
अहो वराको नैवासौ यथार्थो रिपुदारणः ॥
ततः किं क्रियतामत्र नैवास्त्यस्य प्रतिक्रिया ।
त्यक्तसङ्गो ऽधुनाहं तत्करोमि हितमात्मने ॥
ततोऽभिषिच्य मां राज्ये कृत्वा सर्वं यथोचितम् ।
विचक्षणगुरोः पार्श्वे निष्क्रान्तो नरवाहनः ॥

ततश्च ।

विवेकगिरिस्थोऽपि स विचक्षणसूरिणा ।
सार्धं बाह्येषु देशेषु विजहार महामतिः ॥
ममापि राज्ये संपन्ने लब्धावसरसौष्ठवौ ।
शैलराजमृषावादौ नितरामभिवर्धितौ ॥
तृणतुल्यं जगत्सर्वं पश्यामि सुतरां ततः ।
जलगण्डूषसंकाशमनन्तं प्रतिभाति मे ॥

एवं च ।

षिड्गैः श्लाघ्यमानस्य निन्द्यमानस्य पण्डितैः ।
तुष्टस्य धूर्तवचनैरलीकैश्चाटुकर्मभिः ॥
पुण्योदयस्य माहात्म्याद्राज्यं पालयतो मम ।
गतानि कतिचिद्भद्रे वर्षाणि किल लीलया ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इतश्चोग्रप्रतापज्ञः सार्वभौमो द्विषंतपः।
चक्रवर्ती तदा लोके तपनो नाम भूपतिः॥
स सर्वबलसामग्र्या महीदर्शनलीलया।
भ्रमंस्तत्र समायातः पुरे सिद्धार्थनामके॥
ततो विदिततद्वार्तैरहं मन्त्रिमहत्तमैः।
हितकारितया प्रोक्तो विज्ञातनृपनीतिभिः॥

यदुत।

चक्रवर्ती जगज्ज्येष्ठस्तपनोऽयं महीपतिः।
तदस्य क्रियतां देव गत्वा सन्मानपूजनम्॥
पूज्योऽयं सर्वभूपानामर्चितस्तव पूर्वजैः।
विशेषतो गृहायातः साम्प्रतं मानमर्हति॥
अहं तु शैलराजेन विधुरीकृतचेतनः।
आध्मातस्तब्धसर्वाङ्गस्तानाभाषे तदेदृशम्॥

यदुत।

अरे विमूढाः को नाम तपनोऽयं समागतः।
येनास्य पूजनं कुर्यामहं न पुनरेष मे॥

तदाकर्ण्य मन्त्रिमहत्तमैरुक्तं। देव मा मैवं वदतु देवः। अस्य हि पूजनमकुर्वता देवेन लङ्घितः पूर्वपुरुषक्रमः परित्यक्ता राजनीतिः प्रलयं नीताः प्रकृतयः समुज्झितं राज्यसुखं परिहापितो विनयः अपकर्णितमस्मद्वचनं भवति। तन्नैवं वदितुमर्हति देवः। क्रियतामस्माकमनुरोधेन तपनराजस्याभ्युद्गमनं देवेनेति वदन्तः पतिताः सर्वेऽपि मम चरणयोः। ततो मृदूभूतो मनाङ् मे

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शैलराजीयहृदयावलेपनावष्टब्धः । केवलं संज्ञितोऽहं मृषावादेन । ततो मयाभिहितं । न ममात्र चणे चित्तोत्साहः । तद्गच्छत यूयं कुरुत यथोचितं । अहं तु पश्चादागमिष्यामि । दत्तास्थाने राजनि प्रवेच्यामीति । ततो यदाज्ञापयति देव इति वदन्तो निर्गतास्तपनाभिमुखं मन्त्रिमहत्तमा राजलोकस्य । सन्ति च तस्य तपननृपतेर्विविधदेशभाषावेषवर्णस्वरभेदविज्ञानान्तर्धान-विज्ञातारो बहवश्चरविशेषाः । ततः केनचिच्चरेण विदितोऽयं वृत्तान्तो निवेदितस्तपनाय । इतश्च मन्त्रिमहत्तमैर्विहिता तपन-राजस्य प्रतिपत्तिरुपस्थापितानि महार्हप्राभृतानि समावर्जितं हृदयं । दत्तं चास्थानं तपननरेन्द्रेण । पृष्टा रिपुदारणवार्ता । मन्त्रिमहत्तमैरुक्तं । देव देवपादप्रसादेन कुशली रिपुदारणः । समागच्छति चैष देवपादमूलमिति । ततो दृष्टा ममाकारकाः । विजृम्भितौ शैलराजमृषावादौ । ततस्ते मयाभिहिताः । यदुत

अरे वदत तान् गत्वा सर्वान्मन्त्रिमहत्तमान् ।
यथा केनात्र प्रहिता यूयं दुरात्मानो नराधमाः ॥

ततो मया नागन्तव्यमेव । तूर्णमागच्छत यूयं । इतरथा नास्ति भवतां जीवितमिति । तदाकर्ण्य गतास्तत्समीपमाकारकाः । निवेदितं मन्त्रिमहत्तमानां मदीयवचनं । ततस्ते तत्र स्थाने सवैलच्याः सत्रासाः सोद्वेगा नष्टजीविताशाः परस्पराभिमुखमीच-माणा अहो रिपुदारणस्य मर्यादेति चिन्तयन्तः किमधुना कर्तव्य-मिति विमूढाः सर्वेऽपि मदीयमन्त्रिमहत्तमाः । लक्षितास्तपन-नरेन्द्रेण । ततोऽभिहितमनेन । भो भो लोका धीरा भवत ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मा भैषुर्न दोषोऽयं भवतां । प्रतीतं मे रिपुदारणस्य शीलं । ततोऽहं स्वयमेव तेन भणिष्यामि । केवलं भवद्भिरवस्तुनिर्बन्धपरैर्न भाव्यं । मोक्तव्यस्तस्योपरि स्वामिबुद्धमानः । नोचितोऽसौ राजलक्ष्म्याः । न योग्यो युष्मद्विधपदातीनाम् ।

तथाहि शुभ्ररूपाणां रतानां शुद्धमानसे ।
न जातु राजहंसानां काको भवति नायकः ॥

तन्मुञ्चत सर्वथा तस्योपरि स्नेहभावं । ततो मयि विरक्तत्वात्तेषामभिहितं सर्वैरपि । यदाज्ञापयति देव इति । ततोऽभिहितस्तपनराजेन योगेश्वरनामा तन्त्रवादी कर्णे । यदुत गत्वा तस्येदमिदं कुरुष्वेति । योगेश्वरेणोक्तं । यदाज्ञापयति देवः । ततः समागतो मत्समीपे सह भूरिराजपुरुषैर्योगेश्वरः । दृष्टो ऽहं कृतावष्टम्भशैलराजेन समालिङ्गितो मृषावादेन परिवेष्टितश्चोत्प्रासनपरैर्बहिरङ्गैः पिङ्गलोकैः । ततः पुरतः स्थित्वा तेन योगेश्वरेण तन्त्रवादिना प्रहतोऽहं मुखे योगचूर्णमुष्ट्या । ततोऽचिन्त्यतया मणिमन्त्रौषधीनां प्रभावस्य तस्मिन्नेव क्षणे संजातो मे प्रकृतिविपर्ययः संपन्नं शून्यमिव हृदयं प्रतिभान्ति विपरीता इवेन्द्रियार्थाः क्षिप्त इव महागह्वरे न जानाम्यात्मस्वरूपं । तपनभक्तोऽयं योगेश्वर इति भीतो मदीयपरिवारः स्थितः किंकर्तव्यतामूढो मोहितश्च तेन योगशक्त्या । ततो विहितभ्रुकुटिना आः पाप दुरात्मन्नागच्छसि त्वं देवपादमूलमिति वदता ताडितोऽहं वेत्रलतया योगेश्वरेण । संपन्नं मे भयं । गतो दैन्यं पतितश्चरणयोः । अत्रान्तरे नष्टोऽसौ मदयस्य पुण्योदयः । तिरोभूतो शैलराज-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मृषावादी। ततः संज्ञिता योगेश्वरेणात्ममनुष्यकाः। ततोऽहं क्षणेनैव संजातोन्मादो वेद्यमानस्तीव्रमन्तस्तापं विहितस्तैर्यथाजातः कृतः पञ्चजटो विलिप्तो भूत्या चर्चितो माषपुण्ड्रकैः। प्रवृत्तास्ते तालारवं कर्तुं। समवतारितोऽहं रासमध्ये। ततो मां नाटयन्तः प्रारब्धास्ते मनुष्यास्त्रितालकं रासं दातुं। कथम्।

यो हि गर्वमविवेकभरेण करिष्यते
बाधकं च जगतामनृतं च वदिष्यते।
नूनमत्र भव एव स तीव्रविडम्बनां
प्राप्नुवीत निजपापभरेण भृशं जनः॥ ध्रुवकः॥

एवं च गीताममुद्गायन्तस्ते वल्गमानाः कुण्डकमध्ये मां कृत्वा विजृम्भितुं प्रवृत्ताः। ततोऽहं पतामि तेषां प्रत्येकं पादेषु। नृत्यामि हास्यकरं जनानां। समुल्लसामि तेषूल्लसमानेषु। ददामि च तालाः। ततस्तैरभिहितं।

पश्यतेह भव एव जनाः कुतूहलं
शैलराजवरमित्रविलासकृतं फलम्।
यः पुरैष गुरुदेवगणानपि नो नतः
सोऽद्य दासचरणेषु नतो रिपुदारणः॥

पुनर्ध्रुवकः। यो हि गर्वमविवेकभरेण करिष्यत इत्यादि।

ततो ममापि मुखं स्फुटितेदमागतं। यदुत।

शैलराजवशवर्तितया निखिले जने
हिण्डितोऽहमनृतेन वृथा किल पण्डितः।
मारिता च जननी हि तथा नरसुन्दरी

91

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेन पापचरितस्य ममात्र विडम्बनम् ॥

पुनर्ध्रुवकः । यो हि गर्वमविवेकभरेण करिष्यत इत्यादि ।

ततो रासदायकाः प्रोक्ता विदितपूर्ववृत्तान्तेन योगेश्वरेण । अरेरे एवं गायत । इदं च कुरुत ।

योऽत्र जन्ममतिदायिगुरूनवमन्यते
सोऽत्र दासचरणाग्रतलैरपि हन्यते ।
यस्त्वलीकवचनेन जनानुपतापयेत्
तस्य तपननृप इत्युचितानि विधापयेत् ॥

पुनर्ध्रुवकः । यो हि गर्वमित्यादि ।

ततस्तेदं गायन्तस्ते गाढं पार्ष्णिप्रहारैर्मां निर्दयं चूर्णयितुं प्रवृत्ताः । ततो निबिडलोहपिण्डैरिव समकालं निपतद्भिरेतावद्भिः पादैर्दलितं मे शरीरं । विमूढा गाढतरं मे चेतना ।

तथापि ते राजपुरुषा नरकपाला इव मम कुण्डकान्निःसारम-यच्छन्तस्तथैवोल्ललमाना मां बलादाखेटयन्तस्त्विताालकं रासं दद-माना एव प्राप्तास्तपननरेन्द्रास्थानं । दर्शितं तत्र विशेषतस्तत्प्रेक्षणकं । प्रवृत्तं प्रहसनं । ईदृशस्यैव योग्योऽयं दुरात्मेति संजातो जनवादः । ततो योगेश्वरेण रासकदायकमध्ये स्थित्वाभिहितम् । यथा ।

नो नतोऽसि पितृदेवगणं न च मातरं
किं हतोऽसि रिपुदारण पश्यसि कातरम् ।
नृत्य नृत्य विहिताहति देवपुरोऽधुना
निपत निपत चरणेषु च सर्वमहीभुजाम् ॥

पुनर्ध्रुवकः । यो हि गर्वमविवेकभरेण करिष्यत इत्यादि ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततोऽहमुन्मादवशेन जीवितभयेन च दैन्यमुररीकृत्य नाटितोऽनेकधा पतितोऽन्यजानामपि चरणेषु संजातस्त्रावस्तुभूतः ॥

तपननरेन्द्रेण तु मदीय एव कनिष्ठो भ्राता कुलभूषणो नामाभिषेचितः सिद्धार्थपुरे राज्ये । ततो भद्रेऽगृहीतसङ्केते तथा तैर्गाढपार्ष्णिप्रहारैर्जर्जरितशरीरस्य मे निपतितमुदरे रक्तं संजातः सन्तापातिरेकः ॥

ततो जीर्णा मे सैकभववेद्या गुडिका । दत्ता च ममान्या गुडिका भवितव्यतया । तन्माहात्म्येन गतोऽहं तस्यां पापिष्ठनिवासायां नगर्यां महातमःप्रभाभिधाने पाटके समुत्पन्नः पापिष्ठकुलपुत्रकरूपः । स्थितस्तत्रैव त्रयस्त्रिंशत्सागरोपमानि कन्दुकवदुच्छलमानोऽधस्तादुपरि च वज्रकण्टकैस्तुद्यमानः । तदित्थमवगाहितो मयातितीव्रतरदुःखभरसागरः । ततस्तत्पर्यन्ते जीर्णायां पूर्वदत्तगुडिकायां दत्ता ममान्या गुडिका भवितव्यतया । तत्तेजसा समागतोऽहं पञ्चाक्षपशुसंस्थाने नगरे । दर्शितस्तत्र जम्बुकाकारधारको भवितव्यतया । एवं च भद्रेऽगृहीतसंकेते केलिपरतया तया निजभार्यया भवितव्यतया तस्यां पापिष्ठनिवासायां नगर्यामुपर्युपरि स्थितेषु सप्तसु पाटकेषु तया पञ्चाक्षपशुसंस्थाने विकलाक्षनिवासे एकाक्षनिवासे मनुजगतौ किं बहुना तदसंव्यवहारनगरं विहायापरेषु प्रायेण सर्वस्थानेषु । जीर्णायां तस्यामेकभववेद्याभिधानायां कर्मपरिणाममहाराजसमर्पितायां पुनरपरापरां गुडिकां योजयन्त्यारघट्टघटीयन्त्रन्यायेन भ्रमितोऽहमनन्तं कालं प्रतिस्थानमनन्तवाराः । सर्वस्थानेषु च पर्यटतो मे जघन्या जाति-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

निन्दितं कुलं अत्यन्तहीनं बलं गर्हितं रूपं निन्द्यं तपश्चरणं आजन्म दारिद्र्यं सततं च मूर्खता अलाभसन्तापदारुणं याचकत्वं सकलजनानिष्टत्वं च गुडिकाप्रयोगेणैव प्रकटितं भवितव्यतया। तथा जिह्वोत्पाटनं तप्तताम्रपानं मूकत्वं मन्मनत्वं जिह्वोच्छेदमित्यादि च विधापितवती।

एवं च वदति संसारिजीवे प्रज्ञाविशालया चिन्तितं। अहो मानमृषावादयोर्दारुणता। तथाहि। तद्वशवर्तिनानेन संसारिजीवेन हारितो मनुष्यभावः प्राप्तास्तत्रैव विडम्बनाः अवगाहितोऽनन्तः संसारसागरोऽनुभूतानि विविधदुःखानि प्राप्तानि गर्हितानि जात्यादीनीति। संसारिजीवः प्राह। ततोऽन्यदा दर्शितोऽहं भवचक्रपुरे मनुष्यरूपतया। संजाता मे तत्र मध्यमगुणता। ततस्तुष्टा ममोपरि भवितव्यता। आविर्भावितस्तया पुनरपि स सहचरो मे पुण्योदयः। ततोऽभिहितमनया। आर्यपुत्र गन्तव्यं मनुजगतौ भवता वर्धमानपुरे। स्थातव्यं तत्र यथासुखासिकया। अयं च तवानुचरः पुण्योदयो भविष्यति। मयाभिहितं। यदाज्ञापयति देवी। ततो जीर्णायां प्राचीनगुडिकायां दत्ता पुनरेकभववेद्या सा ममापरा गुडिका भवितव्यतयेति॥

भवगहनमनन्तं पर्यटद्भिः कथंचि-
न्नरभवमतिरम्यं प्राप्य भो भो मनुष्याः।
निरुपमसुखहेतावादरः संविधेयो
न पुनरिह भवद्भिर्मानजिह्मानृतेषु॥
इतरथा बहुदुःखशतैर्हता

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मनुजभूमिषु लब्धविडम्बनाः ।
मदरसानृतगृद्धिपरायणा
ननु भविष्यथ दुर्गतिगामुकाः ॥
एतन्निवेदितमिह प्रकटं मया भो
मध्यस्थभावमवलम्ब्य विशुद्धचित्ताः ।
मानानृते रसनया सह संविहाय
तस्माज्जिनेन्द्रमतलम्पटतां कुरुध्वम् ॥

इत्युपमितिभवप्रपञ्चायां कथायां मानमृषा-
वादरसनेन्द्रियविपाकवर्णनश्चतुर्थः
प्रस्तावः समाप्तः ॥ ४ ॥

For Private and Personal Use Only

अथ पञ्चमः प्रस्तावः ।

अथ तल्लोकविख्यातं सर्वसौन्दर्यमन्दिरम् ।
वहिरङ्गं जगत्यस्ति वर्धमानं पुरोत्तमम् ॥
पूर्वाभाषी शुचिः प्राज्ञो दक्षिणो जातिवत्सलः ।
नरवर्गः सदा यत्र जैनधर्मपरायणः ॥
विनीतः शीलसंपन्नः सर्वावयवसुन्दरः ।
सलज्जाभूषणो यत्र धार्मिकः सुन्दरीजनः ॥
तत्र दर्पोद्धुराराातिकरिकुम्भविदारणः ।
अभून्निर्व्याजसद्वीर्यो धवलो नाम भूपतिः ॥
यः शशाङ्कायते नित्यं स्वबन्धुकुमुदाकरे ।
कठोरभास्कराकारं बिभर्ति रिपुतामसे ॥
तस्यास्ति सर्वदेवीनां मध्ये लब्धपताकिका ।
सौन्दर्यशीलपूर्णाङ्गी देवी कमलसुन्दरी ॥
तस्या गर्भे समुद्भूतः सद्भूतगुणमन्दिरम् ।
सुतोऽस्ति विमलो नाम तयोर्देवीनरेन्द्रयोः ॥
यस्तदा बालकालेऽपि वर्तमानो महामतिः ।
लघुकर्मतया धन्यो न स्पृष्टो बालचेष्टितैः ॥
अथ तत्र पुरे ख्यातः समस्तजनपूजितः ।
अभ्द्भुतद्धितः श्रेष्ठी सोमदेवो महाधनः ॥
धनेन धनदं धन्यो रूपेण मकरध्वजम् ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धिया सुरगुरुं धीरो यो विजिग्ये गतस्मयः ॥
तस्यानुरूपा शीलाढ्या लावण्यामृतशालिनी ।
भर्तृभक्ताभवद्भार्या नाम्ना कनकसुन्दरी ॥
ततोऽहं गुटिकादानाद्भवितव्यतया तया ।
तस्याः प्रवेशितः कुक्षौ भद्रे पुण्योदयान्वितः ॥
अथ संपूर्णकालेन प्रविभक्तशरीरकः ।
स्थितश्चाहं बहिर्योनेे रङ्गमध्ये यथा नटः ॥
ततः किल प्रसूताहं जातो मे पुत्रकोऽनघः ।
इति भावनया चित्ते जनन्या प्रविलोकितः ॥
सोऽपि पुण्योदयो जातः केवलं नेक्षितस्तया ।
जनदृष्ट्या न दृश्यन्ते तेऽन्तरङ्गजना यतः ॥
ज्ञातोऽहं सोमदेवेन परिवारनिवेदितः ।
ततश्च कारितस्तेन सुतजन्ममहोत्सवः ॥
दत्तानि भूरिदानानि पूजिता गुरुसंहतिः ।
प्रनृत्ता बान्धवाः सर्वे वादितानेकमर्दलाः ॥
अथातीतेऽतितोषेण द्वादशाहे च सोत्सवम् ।
ततो मे विहितं नाम वामदेव इति स्फुटम् ॥
ततः संवर्धमानोऽहमत्यन्तसुखलालितः ।
यावद्भद्रे समापन्नो व्यक्तचैतन्यसंगतः ॥
तावद्दृष्टौ मया भद्रे कृष्णाकारधरौ नरौ ।
तयोश्च निकटे वक्रा नारी वलितदेहिका ॥
चिन्तितं च मया हन्त किमिदं मानुषत्रयम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मत्समीपे समायातं किं वाश्रित्य प्रयोजनम् ॥
अथैकस्तत्र मां गाढं बलादालिंग्य मानवः ।
निपत्य पादयोस्तेषां ततश्चेत्थमभाषत ॥
मित्र प्रत्यभिजानीषे किं मां किं नेति वा पुनः ।
मयोक्तं नेति तच्छ्रुत्वा स जातः शोकविक्लवः ॥
मयोक्तं तात किं जातस्त्वमेवं शोकविक्लवः ।
तेनोक्तं चिरदृष्टोऽपि यतोऽहं विस्मृतस्तव ॥
मयोक्तं कुत्र दृष्टोऽसि त्वं मया वरलोचन ।
तेनोक्तं कथयाम्येष समाकर्णय साम्प्रतम् ॥
पुरेऽसंव्यवहारे त्वमासीर्वास्तव्यकः पुरा ।
तत्रासन्मादृशास्तात बहवस्ते वयस्यकाः ॥
केवलं तत्र नाभूवमहमद्यापि ते सखा ।
अन्यदा निर्गतोऽसि त्वं ततो भ्रमणकाम्यया ॥
ततश्चैकाक्षवासे त्वं विकलाक्षपुरे भ्रमन् ।
पञ्चाक्षपशुसंस्थाने कदाचित्पुनरागतः ॥
तत्र ये गर्भजाः सन्ति संज्ञिनः कुलपुत्रकाः ।
अन्यस्थानानि पर्यस्य तेषु प्राप्तोऽसि सुन्दर ॥
अथ तत्र स्थितस्यायं जातस्तव वयस्यकः ।
तिरोभूतपरत्वेन न सम्यग् लक्षितस्त्वया ॥
ततो भ्रमणशीलत्वात्तातानन्तेषु धामसु ।
अनन्तवारा भ्रान्तोऽसि सह स्वीयमहेलया ॥
कुतूहलवशेनाथ पुरे सिद्धार्थनामके ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बहिरङ्गे गतस्तात कदाचित्त्वं सभार्यकः ।
नरवाहनराजस्य भवने त्वं तदा स्थितः ॥
दिनानि कतिचिन्नाम्ना प्रसिद्धो रिपुदारणः ।
संसारिजीव इत्येतत्तात ते नामपूर्वकम् ।
वासके वासके नाम जायते चापरापरम् ॥
ततस्तत्र स्थितेनाहं भवता वरलोचन ।
वयस्य प्रत्यभिज्ञातो मृषावाद इति स्फुटम् ॥
ततस्तत्र मया सार्धं ललितोऽसि वरानन ।
संजाता च परा प्रीतिर्मदीयज्ञानकौशले ॥
पृष्टश्चाहं त्वया तोषाद्यथेदं तव कौशलम् ।
जातं कस्य प्रसादेन ममानन्दविधायकम् ॥
मयोक्तं प्रतिपन्नास्ति भगिनी मे महत्तमा ।
मूढतानन्दिनी माया रागकेसरिणोऽङ्गजा ॥
इदं तस्याः प्रसादेन संजातं मम कौशलम् ।
सा हि संनिहिता नित्यं मम मातेव वत्सला ॥
यत्र यत्र मृषावादस्तत्र तत्रेह मायया ।
भवितव्यमिति प्रायो विज्ञातं बालकैरपि ॥
त्वयोक्तं दर्शनीयेति सात्मीया भगिनी मम ।
मयापि प्रतिपन्नं तत्तावकीनं वचस्तदा ॥
ततस्तद्वचनं तात स्मरन्नेषोऽहमागतः ।
भगिनीं पुरतः कृत्वा दर्शयामीति ते किल ॥

यावता ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स तदा तादृशः स्नेहस्तव तात मया सह ।
ते तादृशाः समुल्लापाः सा च मैत्री मनोहरा ॥

तथापि ।

न त्वं प्रत्यभिजानीषे दृष्टमप्यधुना जनम् ।
महत्तरमतोऽपि स्यात्किं शोकभरकारणम् ॥
तदेष मन्दभाग्योऽहं भवता परिवर्जितः ।
क्व यामि क्व च तिष्ठामि संजातश्चिन्तयातुरः ॥
मयोक्तं न स्मरामीमं वृत्तान्तं भद्र भावतः ।
तथापि हृदये मेऽस्ति यथा त्वं चिरसंगतः ॥

यतः ।

दृष्टिर्मे शीतलीभूता चित्तमानन्दपूरितम् ।
त्वयि भद्र मृषावादे जाते दर्शनगोचरे ॥
नूनं जातिस्मरा मन्ये दृष्टिरेषा शरीरिणाम् ।
प्रिये हि विकसत्येषा दृष्टे दन्दह्यते ऽप्रिये ॥
तस्मादत्र न कर्तव्यः शोको भद्रेण वस्तुनि ।
वयस्यः प्राणतुल्यस्त्वं ब्रूहि यत्ते प्रयोजनम् ॥
तेनोक्तमियदेवात्र मम तात प्रयोजनम् ।
यदेषात्मीयभगिनी दर्शिता तेऽतिवत्सला ॥
मायेति सुप्रसिद्धापि जनैश्चरितरञ्जितैः ।
इयं बकुलिका तात प्रियनाम्नाभिधीयते ॥
तदेनया समं तात वर्तितव्यं यथा मया ।
अहं तिरोभविष्यामि नास्ति मेऽवसरोऽधुना ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

किं तु ।

यत्रेयमास्ते तत्राहं स्थित एवेह तत्त्वतः ।
परस्परानुविद्धं हि स्वरूपमिदमावयोः ॥
अयं तु पुरुषस्तात कनिष्ठो मे सहोदरः ।
युक्तस्ते मित्रभावस्य तेन संदर्शितो मया ॥
स्तेयनामा महावीर्यस्तिरोभूतः स्थितः पुरा ।
प्रस्तावमधुना ज्ञात्वा सोऽयं तात समागतः ॥
तद्देषोऽपि त्वया नित्यं यथाहमवलोकितः ।
तथैव स्नेहभावेन द्रष्टव्यः प्रियबान्धवः ॥

मयोक्तं ।

येयं ते भगिनी भद्र सा ममापि न संशयः ।
यस्ते सहोदरो भ्राता स ममाप्येष बान्धवः ॥

तेनोक्तं ।

अहो महाप्रसादो मे विहितो मदनुग्रहः ।
संजातः कृतकृत्योऽहमेवं सति नरोत्तम ॥
इत्युक्त्वा स मृषावादस्तिरोभावमुपागतः ।
ततो मे हृदि संजातो वितर्कः स च कीदृशः ॥
अहो मे धन्यता नूनं संपन्नं जन्मनः फलम् ।
भगिनी भ्रातरौ यस्य समापन्नौ ममेदृशौ ॥
ततो विलसतस्ताभ्यां सार्धं मे मनसीदृशाः ।
जाता वितर्ककल्लोला भद्रे विभ्रान्तचेतसः ॥
वञ्चयामि जगत्सर्वं नानारूपैः प्रतारणैः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

परेषां धनसर्वस्वं मुष्णामि च यथेच्छया ॥
ततोऽहं वञ्चनेऽन्येषां हरणे चान्यसम्पदाम् ।
प्रवर्तमानो निःशङ्कस्तुलितो लोकबान्धवैः ॥
ततस्तत्तादृशं वीच्य मामकीनं कुचेष्टितम् ।
गणितस्तृणतुल्योऽहं तैः सर्वैर्लोकबान्धवैः ॥
इतश्च नृपतेर्भार्या या सा कमलसुन्दरी ।
साभूत्कनकसुन्दर्याः सर्वकालं सखी प्रिया ॥
ततोऽसौ तनयस्तस्या विमलो राजदारकः ।
जातो मे मातृसम्बन्धात्सखा निर्व्याजवत्सलः ॥
सदोपकारपरमः स्नेहनिर्भरमानसः ।
स महात्मा मया सार्धं शाठ्यहीनः प्रमोदते ॥
अहं तु तस्या वीर्येण भगिन्याः शठमानसः ।
निर्मलेऽपि मलापूर्णः संजातः कौटिल्यालयः ॥
निर्मिथ्यशाठ्यभावेन तदेवं वर्तमानयोः ।
अनेकक्रीडनासारमावयोर्यान्ति वासराः ॥

ततश्च ।

कौमारे वर्तमानेन विमलेन महात्मना ।
आसाद्य सदुपाध्यायं गृहीताः सकलाः कलाः ॥
योषितां नयनानन्दं मीनकेतनमन्दिरम् ।
लावण्यसागराधारं तारुण्यकमवाप सः ॥
अथान्यदा मया सार्धं ललमानो महामतिः ।
स क्रीडानन्दनं नाम संप्राप्तो वरकाननम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तच्च कीदृशम् ।

अशोकनागपुन्नागबकुलाङ्कोल्लराजितम् ।
चन्दनागरुकर्पूरतरुषण्डमनोहरम् ॥
द्राक्षामण्डपविस्तारवारितातपसुन्दरम् ।
विलसत्केतकीगन्धगृद्धान्धीकृतषट्पदम् ॥
अनेकतालहिंतालनालिकेरमहाद्रुमैः ।
यदाकर्षति हस्ताभैः सस्पर्धमिव नन्दनम् ॥

अपि च ।

विविधाद्भुतचूतलतागृहकं क्वचिदागतसारसहंसबकम् ।
सुमनोहरगन्धरणद्भ्रमरं सुमदामपि विस्मयतोषकरम् ॥
स च तत्र मया सहितो विमलः सरलो मनसा बहुपूतमलः ।
उपगत्य तदा सुचिरं विजने रमते स्म मृगाक्षि मनोज्ञवने ॥

अत्रान्तरे किं संपन्नं ।

नूपुरारवसंमिश्रः साशङ्को निभृतो ध्वनिः ।
कयोश्चिज्जल्पतोर्दूरादागतः कर्णकोटरम् ॥

ततो विमलेनाभिहितं । वयस्य वामदेव कस्यायं ध्वनिः श्रूयते । मयोक्तं । कुमार अस्फुटाक्षरतया न सम्यङ् मयापि लक्षितो बहूनां चात्र ध्वनिः संभाव्यते । यतोऽत्र काननाभोगे विचरन्ति यक्षाः परिभ्रमन्ति नरवराः संभाव्यन्ते विबुधा रमन्ते सिद्धा हिण्डन्ति पिशाचाः संभवन्ति भूता गायन्ति किन्नराः पर्यटन्ति राक्षसा निवसन्ति किम्पुरुषा विलसन्ति महोरगा ललन्ते गान्धर्वाः क्रीडन्ति विद्याधराः । तस्मात्पुरतो गत्वा निरूपयावः येन निश्ची-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यते कस्यार्थं शब्द इति । प्रतिपन्नमनेन । गतौ स्तोकं भूमिभागं । दृष्टा पदपद्धतिः । विमलेनोक्तं । वयस्य वामदेव मनुषमिथुनस्य कस्यचिदेषा पदपद्धतिः । यतः ।

पश्चैकानि पदान्यत्र कोमलानि लघूनि च ।
दृश्यन्ते वालुकामध्ये सूक्ष्मरेखाङ्कितानि च ॥
तथान्यानि पुनर्व्यक्तचक्राङ्कुशझषादिभिः ।
लाञ्छितानि विभाव्यन्ते पदानि विरलानि च ॥
लगन्ति च न देवानां पदानीह भुवस्तले ।
सामान्यपुरुषाणां च नेदृशी पदपद्धतिः ॥

तदत्र वयस्य वामदेव विशिष्टेन केनचिन्नरमिथुनेन भाव्यं। मयोक्तं! कुमार सत्यमेवमिदमग्रतो गत्वा निरूपयावः । ततो गतौ पुनः स्तोकं भूभागं । दृष्टमतिघनतरुगहनमध्ये लतागृहकं । निरूपितं लतावितानविवरेण । तत्र च निलीनं दृष्टमपहसितरतिमन्मथसौन्दर्यं तन्मिथुनं। विलोकितं विमलेन नखाग्रेभ्यो वालाग्राणि यावत् । न दृष्टौ मिथुनेनावां। अपसृतौ कतिचित्पदानि । विमलेनोक्तं। वयस्य न सामान्याविमौ स्त्रीपुरुषौ । यतोऽनयोः शरीरे विशिष्टानि लक्षणान्युपलभ्यन्ते । मयोक्तं । कीदृशानि नरनार्योर्लक्षणानि भवन्ति । महत्कुतूहलं मे । ततस्तान्येव तावन्निवेदयतु कुमारः । विमलेनोक्तं ।

लक्षग्रन्थसमाख्यातं विस्तरेण वरानन ।
पुंलक्षणं झटित्येव कस्तद्दर्शयितुं क्षमः ॥
तथैव लक्षणं नार्या विज्ञेयं बहुविस्तरम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तद्वर्णनं हि को नाम पारयेत्कोऽवधारयेत् ॥
अतः समासतस्तुभ्यं यदि गाढं कुतूहलम् ।
ततोऽहं कथयाम्येष लक्षणं नरयोषितोः ॥

मयोक्तं । अनुग्रहो मे । विमलेनोक्तं ।

रक्तस्निग्धमवक्रं च पद्माभं मृदु कोमलम् ।
प्रशस्तं वर्णितं प्राज्ञैः सुश्लिष्टं पादयोस्तलम् ॥
शशिवज्राङ्कुशच्छत्रशङ्खादित्यादयस्तले ।
पादयोर्यस्य दृश्यन्ते स धन्यः पुरुषोत्तमः ॥
एत एव च चन्द्राद्या यद्यसंपूर्णभिन्नकाः ।
भवेयुः पश्चिमाभोगाः संपद्यन्ते तदा नरे ॥
रासभो वा वराहो वा जम्बुको वा परिस्फुटम् ।
दृश्येत पादतलयोर्यस्यासौ दुःखितो नरः ॥

मयोक्तं ।

लक्षणे प्रस्तुते वक्तुं लयेदमपलक्षणम् ।
किमुक्तं विमलः प्राह समाकर्णय कारणम् ॥
लक्ष्यते दृष्टमात्रस्य नरस्येह शुभाशुभम् ।
येन तल्लक्षणं प्रोक्तं तद्द्वेधा सुन्दरेतरम् ॥
ततः सर्वं समासेन सुखदुःखनिवेदकम् ।
शरीरसंस्थितं चिह्नं लक्षणं विदुषां मतम् ॥
तेनापलक्षणस्यापि यदिदं प्रतिपादनम् ।
युक्तं तद्भद्र जानीहि प्रस्तुते नरलक्षणे ॥

मयोक्तं ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कुमार परिहासोऽयं व्युत्पत्त्यर्थं मया कृतः ।
तद्ब्रूहि सर्वं यद्वाच्यं द्विगुणोऽयमनुग्रहः ॥

विमलेनोक्तं ।

उत्तुङ्गाः पृथुलास्ताम्राः स्निग्धा दर्पणसन्निभाः ।
नखा भवन्ति धन्यानां धनभोगसुखप्रदाः ॥
सितैः श्रमणता ज्ञेया रूक्षपुष्पितकैः पुनः ।
जायते किल दुःशीलो नखैर्लोकेऽत्र मानवः ॥
मध्ये संक्षिप्तपादस्य स्त्रीकार्ये मरणं भवेत् ।
निर्मांसावुत्कटौ पादौ न प्रशस्तावुदाहृतौ ॥
कूर्मोन्नतौ घनौ स्निग्धौ मांसलौ समकोमलौ ।
सुश्लिष्टौ चरणौ धन्यौ नराणां सुखसाधकौ ॥
ये काकजङ्घाः पुरुषास्तथैवोद्बद्धपिण्डिकाः ।
ये दीर्घस्थूलजङ्घाश्च दुःखितास्तेऽध्वगामिनः ॥
ये हंसशिखिमातङ्गवृषगत्यनुकारिणः ।
नरास्ते सुखिनो लोके दुःखिनोऽन्ये प्रकीर्तिताः ॥
जानुद्वयं भवेद्गूढं गुल्फौ वा सुसमाहितौ ।
यस्यासौ सुखितो ज्ञेयो घटजानुर्न सुन्दरः ॥
ह्रस्वं राजीवसच्छायमुन्नतं मणिके शुभम् ।
वक्रं दीर्घं विवर्णं च न लिङ्गमिह शस्यते ॥
दीर्घायुष्का भवन्तीह प्रलम्बवृषणा नराः ।
उत्कटाभ्यां पुनस्ताभ्यां ह्रस्वायुष्काः प्रकीर्तिताः ॥
मांसोपचितविस्तीर्णं शुभकारि कटीतटम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदेव दारिद्र्यकरं विज्ञेयं कूटसङ्कटम् ॥
यस्योदरं भवेत्तुल्यं सिंहव्याघ्रशिखण्डिनाम् ।
तथैव वृषमत्स्यानां भोगभोगी स मानवः ॥
वृत्तोदरोऽपि भोगानां भाजनं किल गीयते ।
शूरो निवेदितः प्राज्ञैर्मण्डूकसमकुक्षिकः ॥
गम्भीरा दक्षिणावर्ता नाभिरत्रेह सुन्दरा ।
वामावर्ता च तुङ्गा च नेष्टा लक्षणवेदिभिः ॥
विशालमुन्नतं तुङ्गं स्निग्धलोमशमार्दवम् ।
वक्षःस्थलं भवेद्धन्यं विपरीतमतोऽपरम् ॥
कूर्मसिंहाश्वमातङ्गसमपृष्ठाः सुशोभनाः ।
उद्बद्धबाहवो दुष्टा दासास्तु लघुबाहवः ॥
प्रलम्बबाहवो धन्याः प्रशस्ता दीर्घबाहवः ।
अकर्मकठिनौ हस्तौ विज्ञेयाः पादवन्नखाः ॥
दीर्घो मेषसमः स्कन्धो निर्मांसो भारवाहकः ।
मांसलो लक्षणज्ञानां लघुस्कन्धो मतः किल ॥
कष्टो दुःखकरो ज्ञेयः कृशो दीर्घश्च यो भवेत् ।
स कम्बुसन्निभः श्रेष्ठो वलित्रयविराजितः ॥
लम्बोष्ठो दुःखितो नित्यं पीनोष्ठः सुभगो भवेत् ।
विषमोष्ठो भवेद्भीरुर्लम्बोष्ठो भोगभाजनम् ॥
शुद्धाः समाः शिखरिणो दन्ताः स्निग्धा घनाः शुभाः ।
विपरीताः पुनर्ज्ञेया नराणां दुःखहेतवः ॥
द्वात्रिंशद्रदनो राजा भोगी स्यादेकहीनकः ।

93

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चिंशता मध्यमो ज्ञेयस्ततोऽधस्ताच्च सुन्दरः ॥
स्तोकदन्ता अतिदन्ता श्यामदन्ताश्च ये नराः।
मूषकैः समदन्ताश्च ते पापाः परिकीर्तिताः ॥
बीभत्सैश्च करालैश्च दन्तैर्विषमसंस्थितैः।
तेऽत्यन्तपापिनो ज्ञेया दुष्टशीला नराधमाः ॥
या पद्मदलसच्छाया सूक्ष्मा सा शास्त्रवेदिनाम्।
भवेज्जिह्वा विशालाचिचिचिता मद्यपायिनाम् ॥
शूराणां पद्मसच्छायं भवेत्तालु मनोरमम्।
कृष्णं कुलक्षयकरं नीलं दुःखस्य कारणम् ॥
हंससारसनादानुकारिणः सुस्वरा नराः।
भवन्ति सुखिनः काकखरनादास्तु दुःखिताः ॥
दीर्घया सुखिनो नित्यं सुभगस्तु विशुद्धया।
नसा चिपिटया पापश्चौरः कुञ्चितनासिकः ॥
नीलोत्पलदलच्छाया दृष्टिरिष्टा मनस्विनाम्।
मधुपिङ्गा प्रशस्तैव पापा मार्जारसन्निभा ॥
सद्दृष्टिर्जिह्मदृष्टिश्च रौद्रदृष्टिश्च केकरा।
दीनातिरक्ता रूक्षा च पिङ्गला च विगर्हिता ॥
इन्दीवराभा धन्यानां गम्भीरा चिरजीविनाम्।
विपुला भोगिनां दृष्टिरुच्छला स्तोकजीविनाम् ॥
काणाद्वरतरोऽन्धः स्यात्केकरादपि काणकः।
वरमन्धोऽपि काणोऽपि केकरोऽपि न कातरः ॥
अबद्धलक्ष्या सततं घूर्णते कारणं विना।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रूक्षाभा म्लानरूपा च सा दृष्टिः पापकर्मणाम् ॥
अधो निरीक्षते पापः सरलं ऋजुरीक्षते ।
ऊर्ध्वं निरीक्षते धन्यस्तिरश्चीनं तु कोपनः ॥
दीर्घे पृथुलरूपे च मानसौभाग्यशालिनाम् ।
भ्रुवौ नराणां हीने तु योषिदर्थे महापदाम् ॥
लघुस्थूलौ महाभोगौ कर्णौ तौ धनभागिनाम् ।
आखुकर्णे भवेन्मेधा लोमशौ चिरजीविनाम् ॥
ललाटपट्टो विपुलश्चन्द्राभः सम्पदाकरः ।
दुःखिनामतिविस्तीर्णः संक्षिप्तः स्वल्पजीविनाम् ॥
वामावर्तो भवेद्यस्य वामायां दिशि मस्तके ।
निर्लक्षणः क्षुधाक्षामो भिक्षामश्नात्यसौ रूक्षिकाम् ॥
दक्षिणो दक्षिणे भागे यस्यावर्तस्तु मस्तके ।
तस्य नित्यं प्रजायेत कमला करवर्तिनी ॥
यदि स्याद्दक्षिणे वामो दक्षिणो वामपार्श्वके ।
पश्चात्काले ततस्तस्य भोगा नास्त्यत्र संशयः ॥
स्फुटिता रूक्षमलिनाः केशा दारिद्र्यहेतवः ।
सुखदास्ते मृदुस्निग्धा वल्याभाः केचिद्धेतवः ॥

अन्यच्च ।

उरोमुखललाटानि पृथूनि सुखभागिनाम् ।
गम्भीराणि पुनस्त्रीणि नाभिः सत्त्वं स्वरस्तथा ॥
केशदन्तनखाः सूक्ष्मा भवन्ति सुखहेतवः ।
कण्ठः पृष्ठं तथा जङ्घे ह्रस्वं लिङ्गं च पूजितम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रक्ता जिह्वा भवेद्धन्या पाणिपादतलानि च ।
पृथुलाः पाणिपादास्तु धन्यानां दीर्घजीविनाम् ॥
स्निग्धदन्तः शुभाहारः सुभगः स्निग्धलोचनः ।
नरोऽतिदीर्घो ह्रस्वश्च स्थूलः कृष्णश्च निन्दितः ॥
त्वचि रोमसु दन्तेषु जिह्वायां चिकुरेषु च ।
नेत्रयोश्चातिरूक्षा ये ते न धन्याः प्रकीर्तिताः ॥
पञ्चभिः शतमुद्दिष्टं चतुर्भिर्नवतिस्तथा ।
त्रिभिः षष्टिः समुद्दिष्टा लेखाङ्कैर्भालवर्तिभिः ॥
चत्वारिंशत्पुनः प्रोक्तं वर्षाणि नरजीवितम् ।
ताभ्यां द्वाभ्यां तथैकेन त्रिंशद्वर्षाणि सुन्दर ॥

किं च ।

अस्थिष्वर्थाः सुखं मांसे त्वचि भोगाः स्त्रियोऽक्षिषु ।
गतौ यानं स्वरे चाज्ञा सर्वं सत्त्वे प्रतिष्ठितम् ॥
गतेर्धन्यतरो वर्णो वर्णाद्धन्यतरः स्वरः ।
स्वराद्धन्यतरं सत्त्वं सर्वं सत्त्वे प्रतिष्ठितम् ॥
यथा वर्णस्तथा रूपं यथा रूपं तथा मनः ।
यथा मनस्तथा सत्त्वं यथा सत्त्वं तथा गुणाः ॥
तदिदं ते समासेन वर्णितं नरलक्षणम् ।
अधुना योषितां भद्र लक्षणं मे निशामय ॥

मयोक्तं ।

कुमार भवता तावदाधारमिह कीर्तितम् ।
सर्वस्य लक्षणस्यास्य सत्त्वमत्यन्तनिर्मलम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तच्च किं यादृशं जातं तादृगेवावतिष्ठते ।
किं वा कथंचिद्वर्धेत नराणामिह जन्मनि ॥

विमलेनोक्तं ।

सन्ति संवर्धनोपायाः सत्त्वस्यात्रैव जन्मनि ।
ते चेमे ज्ञानविज्ञानधैर्यस्मृतिसमाधयः ॥
ब्रह्मचर्यं दया दानं निःस्पृहत्वमृतं तपः ।
औदासीन्यं च सर्वत्र सत्त्वसंशुद्धिहेतवः ॥
एतैरविमलं सत्त्वं शुद्ध्युपायैर्विशुध्यति ।
मृज्यमान इवादर्शः चारचेलकरादिभिः ॥

यतः ।

भावस्नेहं निराकृत्य रूचयन्ति न संशयः ।
भावा एतेऽन्तरात्मानं सेव्यमानाः पुनः पुनः ॥
रूचीभूतात्पतत्यस्मादात्मनो मलसञ्चयः ।
ततः शुद्धा भवेल्लेश्या सा च सत्त्वमिहोच्यते ॥
शुद्धे च सत्त्वे कुर्वन्ति लक्षणानि बहिर्गुणम् ।
अपलक्षणदोषाश्च जायन्ते नैव बाधकाः ॥
तदेवं भद्र विद्यन्ते ते भावा यैर्विवर्धते ।
समस्तगुणसम्भाराधारं तत्सत्त्वमुत्तमम् ॥

एवं च वदति विमले

मया भद्रे न विज्ञातो भावार्थस्तत्र कश्चन ।
तथापि भगिनीदोषात्तं प्रतीदं प्रजल्पितम् ॥
कुमार साधु साधूक्तं नष्टो मे संशयोऽधुना ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्तावद्वर्णयेदानीं लक्षणं मम योषिताम् ॥
अन्यच्च कीदृशं तावदिदं ते प्रतिभासते ।
मिथुनं लक्षणैर्येन जातस्ते विस्मयोऽतुलः ॥

विमलेनोक्तं । आकर्णय ।

चक्रवर्ती भवत्येव नरोऽमूदृशलक्षणैः ।
ललनाप्यीदृशी भद्र भार्या तस्यैव जायते ॥
तेन मे विस्मयो जातो दृष्ट्वेदं मिथुनोत्तमम् ।
निशामय ततो भद्र लक्षणं योषितोऽधुना ॥

मयोक्तं । कथयतु कुमारः । विमलेनोक्तं ।

मुखमर्धं शरीरस्य सर्वं वा मुखमुच्यते ।
ततोऽपि नासिका श्रेष्ठा नासिकातोऽपि लोचने ॥
चक्रं पद्मं ध्वजं छत्रं स्वस्तिकं वर्धमानकम् ।
यासां पादतले विद्यास्ताः स्त्रियो राजयोषितः ॥
दासत्वं पृथुलैः पादैर्वक्रैः शूर्पनिभैस्तथा ।
शुष्कैर्दारिद्र्यमाप्नोति शोकं चेति मुनेर्वचः ॥
अङ्गुल्यो विरला रूक्षा यस्याः कर्मकरी तु सा ।
स्थूलाभिर्दुःखमाप्नोति दारिद्र्यं च न संशयः ॥
सूक्ष्माभिः संहताभिश्च सुवृत्ताभिस्तथैव च ।
रक्ताभिर्नातिदीर्घाभिरङ्गुलीभिः सुखान्विता ॥
पीनौ सुसंहतौ स्निग्धौ सिरारोमविवर्जितौ ।
हस्तिहस्तनिभौ यस्या जङ्घोरू सा प्रशस्यते ॥
विस्तीर्णमांसला गुर्वी चतुरस्रातिशोभना ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समुन्नतनितम्बा च कटिः स्त्रीणां प्रशस्यते ॥
उदरेण सिरालेन निर्मांसेन क्षुधार्दिता।
विलग्नमध्यशोभेन तेनैव सुखभागिनी ॥
कुनखैः सव्रणैः खिन्नैर्विस्तीर्णै रोमशैः खरैः।
विकृतैः पाण्डुरे रूक्षैर्नार्यो हस्तैः सुदुःखिताः ॥

यावच्चैवं किल विस्तरेण निवेदयिष्यति मम नारीलक्षणं विमलास्तवदकाण्ड एव किं संपन्नं।

आकाशे भास्कराकारौ निष्कृष्टासी विभीषणौ।
नरौ विलोकितौ तूर्णमागच्छन्तौ तदा मया ॥

ततः ससंभ्रमं तदभिमुखमवलोकयता मयाभिहितं। कुमार कुमारेति। ततो विमलेनापि विस्फारिता किमेतदिति चिन्तयता तदभिमुखं विमलकोमलकमलदलविलासशालिनी दृष्टिः। अत्रान्तरे प्राप्तौ लतागृहकस्योपरि तौ पुरुषौ। ततोऽभिहितमेकेन। अरेरे निर्लज्ज पुरुषाधम नास्ति नश्यतोऽपि भवतो मोक्षः। तदिदानीं सुदृष्टं कुरु जीवलोकं। स्मरेष्टदेवतां पुरुषो वा भवेति। एतच्चाकर्ण्यासौ लतागृहकमध्यवर्ती पुरुषो धीरा भवेति संस्थाप्य तां ललनामरेरे न विस्मर्तव्यमिदमात्मजल्पितं पश्याम को वात्र नश्यतीति ब्रुवाणः समाकृष्य करवालमुत्पतितस्तदभिमुखं।

ततस्ताभ्यां समं तस्य विमलत्खड्गवारणम्।
प्रेङ्खत्खणखणारावसिंहनादातिभीषणम् ॥
अनेककरणोद्दामवल्गनोद्धुतिबन्धुरम्।
जातमायोधनं भीममाकाशे कृतविस्मयम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तयोश्चैकः पुरुषो मुहुर्मुहुर्लतागृहकं प्रवेष्टुमभिवाञ्छति स्म। ततः सा बाला भयविह्वला वेपमानपयोधरा हरिणिकेव सिंह-त्रासिता दशस्वपि दिक्षु चक्षुः क्षिपन्ती निर्गत्य पलायितुं प्रवृत्ता। ततो दृष्ट्वा विमलकुमारमभिहितमनया। त्रायस्व पुरुषोत्तम त्रायस्व गतास्मि तवाहं शरणं। विमलेनोक्तं। सुन्दरि धीरा भव नास्त्यधुना ते भयं। अत्रान्तरे तद्ग्रहणार्थं प्राप्तः स पुरुषः। स च विमलकुमारगुणगणोपार्जिततया तस्मिन्नेव गगने स्तम्भितो वनदेवतया।

ततो विस्फारिताक्षोऽसौ विलक्षो विगतक्रियः।
चित्रभित्ताविव न्यस्तो गगनस्थः स्थितो नरः॥

अत्रान्तरे स तस्य द्वितीयः पुरुषो निर्जितस्तेन मिथुनकेन पलायितुं प्रवृत्तः। लग्नस्तत्पृष्ठतो मिथुनकः। दृष्टः स्तम्भितनरेण। गृहीतोऽसौ रोषोत्कर्षेण। प्रवृत्ता पृष्ठतो गमनेच्छा। लक्षितो देवतया तद्भावः। ततश्चोत्तम्भितोऽसावनया। प्रवृत्तः पृष्ठतो वेगेन। इतश्च लङ्घितौ दृष्टिगोचरमितरौ। गतः सोऽपि तदनुमार्गेणादर्शनं। ततः सा बाला आर्यपुत्र हा आर्यपुत्र क्व यासि मां मुक्त्वा मन्द-भाग्यामिति प्रलपितुं प्रवृत्ता। संस्थापिता कथंचिद्विमलेन मया च। गता कियत्यपि वेला। अत्रान्तरे

जयश्रिया परीताङ्गो लसत्कान्तिमनोहरः।
समागतः स वेगेन तस्या मिथुनको नरः॥

ततस्तं दृष्ट्वा सा बालिकामृतसेकसिक्तेव गता परमपरितोषं। निवेदितश्च तया तस्मै वृत्तान्तः। ततः स पुरुषो विमलकुमारं प्रणम्येदमाह।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बन्धुर्भ्राता पिता माता जीवितं च नरोत्तम ।
त्वं मे येन प्रिया धीर रचितेयं मम त्वया ॥

अथवा ।

दासोऽहं किङ्करो वश्यः प्रेष्यस्ते कर्मकारकः ।
तद्दीयतां ममादेशः किं करोमि तव प्रियम् ॥

विमलेनोक्तं । महासत्त्व अलमत्र सम्भ्रमेण । के वयमत्र रचितुं । रचितेयं स्वमाहात्म्येनैव भवता । केवलं महत्कौतुकं मे । कथयतु भद्रः कोऽयं वृत्तान्तः किं वा ते गतस्य संपन्नमिति । तेनोक्तं । यद्येवं ततो निषीदतु कुमारः । महतीयं कथा । ततो निषण्णाः सर्वेऽपि लतागृहके । स प्राह । कुमाराकर्णय ।

अस्ति शरच्छशधरकरनिकरधवलो रजतमयो वैताढ्यो नाम पर्वतः । तत्र चोत्तरदक्षिणे द्वे श्रेणी । तयोश्च षष्टिः पञ्चाशच्च यथाक्रमं विद्याधरपुराणि वसन्ति । तत्र दक्षिणश्रेण्यामस्ति गगनशेखरं नाम पुरं । तत्र मणिप्रभो राजा । तस्य कनकशिखा देवी । तस्याश्च रत्नशेखरस्तनयो रत्नशिखामणिशिखे च दुहितरौ । तत्र रत्नशिखा मेघनादस्य दत्ता मणिशिखा त्वमितप्रभस्य । ततस्तयो रत्नशिखामेघनादयोर्जातोऽहं तनयः । प्रतिष्ठितं मे नाम रत्नचूड इति । मणिशिखामितप्रभयोस्तु द्वौ सूनू जातावचलश्च चपलश्च । रत्नशेखरस्य च रतिकान्ता पत्नी । तस्याश्चेयमेका चूतमञ्जरी दुहिता जातेति । सहक्रीडितानि सर्वाण्यपि वयं बालकाले । प्राप्तानि कुमारभावं । गृहीताः कुलक्रमायाता विद्याः । इतश्च रत्नशेखरस्य बालवयस्योऽस्ति चन्दनो नाम सिद्धपुत्रकः । स च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सर्वज्ञागमसद्भावभावितो निपुणस्तथा ।
निमित्ते ज्योतिषे मन्त्रे सतन्त्रे नरलक्षणे ॥
ततस्तदीयसम्पर्कात्संजातो रत्नशेखरः ।
गाढं रक्तो दृढं भक्तो धर्मे सर्वज्ञभाषिते ॥
ततो मदीयतातायं मेघनादाय सादरम् ।
दत्तस्तेनापि सद्धर्मा भगिन्यै सह्यमेव च ॥

इतश्च ।

निर्दिष्टश्चन्दनेनाहं किंचिदालोक्य लक्षणम् ।
यथायं दारको विद्याचक्रवर्ती भविष्यति ॥

अत्रान्तरे मयोक्तं । कुमार संवदति तत्तावकीनं वचनं । विमलेनोक्तं । वयस्य वामदेव न मामकीनं तत्किं तर्ह्यागमवचनं । तत्र च कुतो विसंवादः । रत्नचूडेनोक्तं । ततस्तेन मदीयमातुलेन रत्नशेखरेण साधर्मिकोऽयमुचितोऽयं सलक्षणोऽयमिति मत्वा दत्ता मह्यमियं चूतमञ्जरी । परिणीता मया । ततः प्रकुपितावचल-चपलौ । न च मां परिभवितुं शक्नुतः । मृगयेते छिद्राणि । ततो मया छलघाताशङ्कया मुक्तो मुखरनामा चरः । तेन चागत्य निवेदितं मे । यथा कुतश्चिदवाप्ता ताभ्यामचलचपलाभ्यां काली विद्या तत्साधनार्थं तौ कुत्रचिद्गताविति । मयोक्तं । भद्र यदा तावागच्छतस्तदा निवेदनीयं भवता । मुखरेणोक्तं । यदाज्ञापयति देवः । ततोऽद्य प्रभातसमये निवेदितं तेन मे । यथा । देव समा-यातौ तौ । सिद्धा काली विद्या । जातं तयोर्मन्त्रणं । अभिहित-मचलेन यथा चपल मया रत्नचूडेन सह योद्धव्यं भवता तु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चूतमञ्जरी हरणीयेति । एतदाकर्ण्य देवः प्रमाणं । ततो मया चिन्तितं । शक्तोऽहं सविद्ययोरपि तयोर्निराकरणे । केवलं न मारयितव्यौ मातृस्वसुः पुत्रौ तौ तावदचलचपलौ मया धर्मक्षति-भयाल्लोकापवादभयाच्च । दुष्टशीलश्चासौ चपलः । ततश्छलेन हत्वा यद्येनां चूतमञ्जरीं विनाशयिष्यति ततो मे गृह्णतो मुञ्चतश्चैनां लाघवं संपत्स्यते । न चान्योऽस्ति मे सहायो यो युध्यमानस्य मे चूतमञ्जरीं रक्षति । तस्मादत्रावसरे ममापक्रमणं श्रेयः । ततो गृहीत्वा चूतमञ्जरीमपक्रान्तोऽहं । दृष्टपूर्वं च मयेदं बहुशः क्रीडानन्दनमुद्यानं । ततोऽत्र समागत्य स्थितो लतागृहके याव-दनुमार्गेणैव मे समागतौ तावचलचपलौ । समाहूतश्चाहं गगन-वर्तिनैव सतिरस्कारं सस्पर्धं निष्ठुरमचलेन । ततस्तद्वचनमाकर्णयतो मे हृदयं कीदृशं संपन्नं ।

इतः प्रियतमास्नेहतन्तुभिर्बन्धकीलितम् ।
इतश्च शत्रुदुर्वाक्यैः सङ्ग्रामरसभासुरम् ॥
न तिष्ठति न वा याति मूढं कर्तव्यताकुलम् ।
डोलारूढमिवाभाति क्षणं मे हृदयं तदा ॥

तथापि गाढामर्षवशेन समुत्पतितोऽहं तदभिमुखं । लग्नमा-योधनं । दृष्टं च तत्प्रायो युष्माभिः । यावन्नष्टोऽचलो गतोऽहं तदनुमार्गेण । यावत्प्राप्तोऽसौ मया उत्तेजितः परुषवचनैः वलितो मदभिमुखं । पुनर्लग्नमायोधनं । ततो मया दत्त्वा बन्धमास्फोटि-तोऽसावचलो गगनस्थेनैव भूतले । ततस्तस्य चूर्णितान्यङ्गोपाङ्गानि विगलितं पौरुषं संजातं दैन्यं न वहन्ति विद्या निष्पन्दं शरीरं ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो मया चिन्तितं। सर्वथा तथा संपन्नो यथा न पुनरागच्छति । किं तु ।

हतं मुष्टिभिराकाशं कण्डिताश्च तुषा मया ।
योऽस्याहं पृष्ठतो लग्नस्तां हित्वा चूतमञ्जरीम् ॥
यतः सैकाकिनी बाला भयेनैव मरिष्यति ।
अथवा चपलः पापः स तां नूनं हरिष्यति ॥
यद्वा किमत्र वक्तव्यं हृतैव ननु बालिका ।
गृहीत्वा तां गतो दृष्टः किं तु नो लक्षितो मया ॥

तदधुना क्व याति स दुरात्मेति विचिन्त्य चलितोऽहं वेगेन। यावद्दृष्टो मया सम्मुखमागच्छंश्चपलः। ततो मया चिन्तितं । अये किमेष चपलः समागतः। किं न दृष्टानेन चूतमञ्जरी। किं वानिच्छन्ती सुरतं रोषान्निपातितानेन पापेन। सर्वथा तस्यां स्वाधीनायां जीवन्त्यां वा न कथंचिदस्यागमनं युज्यते । तथाहि ।

शून्ये दधिघटीं दृष्ट्वा काकः स्थगनवर्जिताम् ।
लब्धस्वादोऽपि तां मुक्त्वा कथमन्यत्र गच्छति ॥

ततो निश्चितं न जीवति मे प्रियतमा। यावच्चैवमहं चिन्तयामि तावदापतितश्चपलः। लग्नं युद्धं। ततः सोऽपि मया तथैवास्फोटितो भूतले। जाता तस्यापि सैव वार्ता। ततो हा हन्त किं मृता सा किं नष्टा सा किं विनष्टा सा किं क्वचिद्गोपायिता सा किमन्यस्य कस्यचित्करीभूतेति प्रियतमागोचरानेककुविकल्पलोलकल्लोलजालमालाकुलचेतोनदीस्रोतःप्लवे प्लवमानः प्राप्तोऽहमिममुद्देशं। दृष्टा प्रियतमा। ततः समुच्छ्वसितं हृदयेन पुलकितमङ्गेन

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्थिरीभूतं चेतनया कृतमास्पदं शरीरे सुखासिकया विगतं चित्तो-द्वेगेनेति। कथितं चानया मे समस्तवृत्तान्तं भवदीयमाहात्म्यं। तदेष मया निवेदितः समासेन प्रस्तुतवृत्तान्तः। एवं च स्थिते।

तदेनां रक्षता तात रक्षितं मम जीवितम्।
कृता कुलोन्नतिर्धीर दत्तं मे निर्मलं यशः॥
किं वाच बहुनोक्तेन नास्ति तद्वस्तु किंचन।
महानुभाव लोकेऽत्र यन्न मे विहितं त्वया॥

सुप्रसिद्धं चेदं लोके। यदुत

कृते प्रत्युपकारोऽत्र वणिग्धर्मो न साधुता।
ये तु तत्रापि मुह्यन्ति पशवस्ते न मानुषाः॥
तद्दीयतां ममादेशः क्रियतां मदनुग्रहः।
येन संपादयत्येष प्रियं ते किङ्करो जनः॥

विमलेनोक्तं। अहो कृतज्ञशेखर अलमतिसम्भ्रमेण। किं वा न संपन्नमस्माकं युष्मद्दर्शनेन। किमतोऽप्यपरं प्रियतरमस्ति। तथाहि।

वचःसहस्रेण सतां न सुन्दरं हिरण्यकोट्यापि न वा निरीक्षितम्।
अवाप्यते सज्जनलोकचेतसा न कोटिलक्षैरपि भावमीलनम्॥

किं वात्र मया विहितं ते येनैवमात्मानं पुनः पुनः संभ्रमयति भद्रः। इत्येवं वदति विमले कुतः सुजनेऽर्थित्वं कर्तव्यश्चास्य मया कश्चित्प्रत्युपकारो न भवत्यन्यथा मे चित्तनिर्वृत्तिरिति मन्यमानेन प्रकटितं रत्नचूडेनैकं रत्नं हस्ततले। तच्च कीदृशं।

किं नीलं किमिदं रक्तं किं पीतं यदि वा सितम्।
किं कृष्णमिति सुव्यक्तं लोकदृष्ट्या न लक्ष्यते॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

द्योतिताशेषदिक्चक्रं सर्ववर्णविराजितम् ।
लसदच्छप्रभाजालैर्दिवु बद्धेन्द्रकार्मुकम् ॥

तच्च दर्शयित्वाभिहितं रत्नचूडेन । कुमार ।

सर्वरोगहरं धन्यं जरादारिद्र्यनाशनम् ।
गुणैश्चिन्तामणेस्तुल्यमिदं रत्नं सुरोचकम् ॥
दत्तं ममेदं देवेन तोषितेन स्वकर्मणा ।
इह लोके करोत्येतत्सर्वाशापूरणं नृणाम् ॥

तदस्य ग्रहणेन ममानुग्रहं करोतु कुमारो नान्यथा मे धृतिः संपद्यते । विमलेनोक्तं । महात्मन्न कर्तव्यो भवताग्रहो न च विधेया चेतस्यवभावना । दत्तमिदं त्वया गृहीतं मया । केवलं तवैवेदं सुन्दरं । अतः संगोप्यतामिदं । मुच्यतामतिसम्भ्रमः । ततश्चूतमञ्जर्योक्तं । कुमार न कर्तव्यो भवतार्यपुत्रस्यायमभ्यर्थनाभङ्गः । तथाहि ।

निःस्पृहा अपि चित्तेन दातरि प्रणयोद्यते ।
सन्तो नाभ्यर्थनाभङ्गं दाक्षिण्यादेव कुर्वते ॥
एवं च चूतमञ्जर्यां वदन्त्यां विमलः किल ।
किमुत्तरं ददामीति यावच्चिन्तयते हृदि ॥
तावदस्याञ्चले तस्य रत्नचूडेन सादरम् ।
तद्रत्नं बद्धमेवोच्चैर्दिव्यकर्पटके स्थितम् ॥
अथ तादृशरत्नस्य लाभेऽपि विगतस्पृहम् ।
मध्यस्थं हर्षनिर्मुक्तं विमलं वीक्ष्य चेतसा ॥
स रत्नचूडः स्वे चित्ते तद्गुणैर्गाढभावितः ।
तदा विचिन्तयत्येवं विस्मयोत्फुल्ललोचनः ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अहो अपूर्वं माहात्म्यमहो निःस्पृहतातुला ।
इदमस्य कुमारस्य लोकातीतं विचेष्टितम् ॥
यद्वा यस्येदृशं जातं चित्तरत्नं महात्मनः ।
तस्यास्य बाह्यैर्लोकेऽत्र किं वा रत्नैः प्रयोजनम् ॥
एतदेवंविधं चित्तं जायते पुण्यकर्मणाम् ।
प्रायोऽनेकभवैर्धर्मकर्मरञ्जितचेतसाम् ॥
ये तु पापाः सदा जीवाः शुद्धधर्मबहिष्कृताः ।
तेषां न संभवेत्प्रायो निर्मलं चित्तमीदृशम् ॥

ततश्चैवमवधार्य चिन्तितं रत्नचूडेन । अये पृच्छामि तावेदनमस्य कुमारस्य सहचरं । यदुत कुतत्योऽयं कुमारः किंनामा किंगोत्रः किमर्थमिहागतः किं वास्यानुष्ठानमिति । ततः पृष्टोऽहं यथाविवचितमेकान्ते कृत्वा रत्नचूडेन । मयापि कथितं तस्मै । यथा । अत्रैव वर्धमानपुरे क्षत्रियस्य धवलनृपतेः पुत्रोऽयं विमलो नाम । अभिहितं चाद्यानेन । यथा वयस्य वामदेव यदिदं क्रीडानन्दनमुद्यानमतिरमणीयं जनवादेन श्रूयते तन्मम जन्मापूर्वं ततोऽद्य गच्छावस्तद्दर्शनार्थं । मयोक्तं । यदाज्ञापयति कुमारः । ततः समागताविह । अतो युवयोः शब्दः । तदनुसारेण गच्छद्भ्यां दृष्टा पदपद्धतिः । तया लक्षितं नरमिथुनं । ततो लतागृहके दृष्टौ युवां । निरूपितौ कुमारेण । कथितं मे लक्षणं । निर्दिष्टं च यथायं चक्रवर्तीयं चास्यैव भार्या भविष्यति । तदिदमिहास्यागमनप्रयोजनं । अनुष्ठानं पुनरस्य सर्वं यथा चेष्टितं श्लाघनीयं विदुषामभिमतं लोकानामाह्लादकं बन्धूनामभिरुचितं वयस्यानां स्पृहणीयं मुनीना-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मपीति । केवलं न प्रतिपन्नमनेनाद्यापि किंचिद्दर्शनं । रत्नचूडेन चिन्तितं । अये सर्वं सुन्दरमाख्यातमनेन । तदिदमत्र प्राप्तकालं । दर्शयाम्यस्य भगवद्बिम्बं । उचितोऽयं तद्दर्शनस्य । संपत्स्यतेऽस्य तद्दर्शनेन महानुपकारः । एवं च कुर्वतो ममापि प्रत्युपकारकरणमनोरथः परिपूर्णो भविष्यतीति । विचिन्त्याभिहितोऽनेन विमलकुमारः । यथा । कुमार इह क्रीडानन्दने समागतः कश्चित्पूर्वं मदीयमातामहो मणिप्रभः । प्रतिभातमिदमतिकमनीयं काननं । ततोऽत्र पुनः पुनर्विद्याधराणामवतारार्थं महाभवनं विधाय प्रतिष्ठितं तेन भगवतो युगादिनाथस्य बिम्बं । अत एव वन्दकोऽहमिहागतः पूर्वं । ततो ममानुग्रहेण तद्द्रष्टुमर्हति कुमारः । विमलेनोक्तं । यदादिशत्यार्यः । तदाकर्ण्य हृष्टो रत्नचूडः । ततो गता वयं भवनाभिमुखं । दृष्टं भगवतो मन्दिरं । तच्च कीदृशम् ।

विमलस्फटिकच्छायं स्वर्णराजिविराजितम् ।
तडिद्वलयसंयुक्तशरदम्बुधरोपमम् ॥
विलसद्वज्रवैडूर्यपद्मरागमणित्विषा ।
नष्टान्धकारसम्बन्धमुद्योतितदिगन्तरम् ॥

अपि च ।

लसदच्छाच्छनिर्मलस्फटिकमणिनिर्मितकुट्टिमसंक्रान्तविलसत्तापनीयस्तम्भं स्तम्भविन्यस्तविद्रुमकिरणकदम्बकरक्तमुक्ताफलावचूलं अवचूलविरचितमरकतमयूखश्यामायमानसितचमरनिकरं सितचमरनिकरदण्डचामीकरप्रभापिञ्जरितादर्शमण्डलं आदर्शमण्डलगतविराजमानारुणमणिहारनिकुरम्बं हारनिकुरम्बावलम्बितविशदहाटक-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

किङ्किणीजालमिति। तत्र चैवंविधे भुवननाथस्य भवने प्रविश्य तैरवलोकितं भगवतो युगादिनाथस्य बिम्बं। तच्च।

दिक्षु प्रेङ्खत्प्रभाजालं शातकुम्भविनिर्मितम्।
शान्तं कान्तं निराटोपं निर्विकारं मनोहरम्॥

ततः सर्वैरपि विहितो हर्षभरविस्फारिताक्षैः प्रणामः। वन्दितं च विशदानन्दपुलकोद्भेदसुन्दरं वपुर्दधानाभ्यां विधिवच्चूतमञ्जरीरत्नचूडाभ्यां। तच्चेदृशं सचराचरभुवनबन्धोर्भगवतो बिम्बं निरूपयतो विमलकुमारस्य सहसा समुल्लसितं जीववीर्यं विदारितं भूरिकर्मजालं वृद्धिमुपगता सद्बुद्धिः प्रादुर्भूतो दृढतरं गुणानुरागः। ततश्चिन्तितमनेन। अहो भगवतोऽस्य देवस्य रूपं। अहो सौम्यता अहो निर्विकारता अहो सातिशयत्वं अहो अचिन्त्यमाहात्म्यता। तथाहि।

आकार एव व्याचष्टे निष्कलङ्को मनोहरः।
अनन्तमस्य देवस्य गुणसम्भारगौरवम्॥
वीतरागो गतद्वेषः सर्वज्ञः सर्वदर्शनः।
सुनिश्चितमयं देवो बिम्बादेवावगम्यते॥
यावत्संचिन्तयत्येवं मध्यस्थेनान्तरात्मना।
विमलः क्षालयन्नुच्चैर्मलमात्मीयचेतसः॥
तावत्तस्य समुत्पन्नं स्वजातेः स्मरणं तदा
अतीतभवसन्तानवृत्तान्तस्मृतिकारणम्॥
अथ संजातमूर्छोऽसावचिन्त्यरसनिर्भरः।
पतितो भूतले सद्यः सर्वेषां कृतसंभ्रमः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ वायुप्रदानेन संजातः स्पष्टचेतनः ।
पृष्टं किमेतदित्येवं रत्नचूडेन सादरम् ॥
ततः प्रादुर्भवद्भक्तिः स्फुटरोमाञ्चभूषणः ।
हर्षोत्फुल्लविशालाक्षः प्रबद्धाञ्जलिबन्धुरः ॥
विमलो रत्नचूडस्य गृहीत्वा चरणद्वयम् ।
आनन्दोदकपूर्णाक्षः प्रणनाम मुहुर्मुहुः ॥

आह च ।

शरीरं जीवितं बन्धुर्नाथो माता पिता गुरुः ।
देवता परमात्मा च त्वं मे नास्त्यत्र संशयः ॥
येनेदं दर्शनादेव पापप्रक्षालनक्षमम् ।
त्वया मे दर्शितं धीर सद्बिम्बं भवभेदिनः ॥

एतद्धि दर्शयता रत्नचूड भवता दर्शितो मे मोक्षमार्गः कृतं परमसौजन्यं छेदिता भववल्लरी उन्मूलितं दुःखजालं दत्तं सुखकदम्बकं प्रापितं शिवधामेति । रत्नचूडेनोक्तं । कुमार नाहमद्यापि विशेषतोऽवगच्छामि किमत्र संपन्नं भवतः । विमलेनोक्तं । आर्य संपन्नं मे जातिस्मरणं । स्मृतोऽद्यदिनमिवातीतो भूरिभवसन्तानः । यतः पुरोऽपि निवेशिता मया भक्तिभरनिर्भरेण भूरिभवेषु वर्तमानेन भगवद्बिम्बे दृष्टिः निर्मलीकृतं सम्यग्ज्ञाननिर्मलजलेन चित्तरत्नं रञ्जितं सम्यग्दर्शनेन मानसं सात्मीकृतं सदनुष्ठानं भावितो भावनाभिरात्मा वासितं तत्साधुपर्युपासनयान्तःकरणं सात्मीभूता मे समस्तभूतेषु मैत्री गतोऽङ्गाङ्गीभावं गुणाधिकेषु प्रमोदः धारितं बहुशश्चित्ते क्लिश्यमानेषु कारुण्यं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दृढीभूता दुर्विनीतेषूपेक्षा निश्चलीभूतं वैषयिकसुखदुःखयोरौदासीन्यं तथा परिणतः प्रशमः परिचितः संवेगः चिरसंस्तुतो भवनिर्वेदः प्रगुणिता करुणा अनुगुणितमास्तिक्यं प्रगुणीभूता गुरुभक्तिः चेत्रीभूतौ तपःसंयमाविति ततो यावद्दृष्टं मयेदं भुवनभर्तुर्भगवतो निष्कलङ्कं बिम्बं तावदहं सिक्त इवामृतरसेन पूरित इव रत्या स्वीकृत इव सुखासिकया भृत इव प्रमोदेन। ततः स्फुरितं मम हृदये। यदुत

रागद्वेषभयाज्ञानशोकचिह्नैर्विवर्जितः।
प्रशान्तमूर्त्तिर्देवोऽयं लोचनानन्ददायकः॥
दृश्यमानो यथा धत्ते ममाह्लादं तथा पुरा।
नूनं क्वचिन्मया मन्ये दृष्टोऽयं परमेश्वरः॥
एवं च चिन्तयन्नेव लोकातीतं रसान्तरम्।
प्रविष्टोऽनुभवद्वारसंवेद्यमतिसुन्दरम्॥
यतो भवात्समारभ्य प्राप्तं सम्यक्त्वमुत्तमम्।
ततः स्मृता मया सर्वे तदारान्निखिला भवाः॥

तदिदं महात्मन्नत्र मे संपन्नं। अतः कृतं तन्मे भवता यत्परमगुरवः कुर्वन्तीति ब्रुवाणो रत्नचूडचरणयोर्निपतितः पुनर्विमलकुमारः। ततो नरोत्तम अलमलमतिसंभ्रमेणेति वदता समुत्थापितोऽसौ रत्नचूडेन साधर्मिक इति वन्दितः सविनयं अभिहितं च। कुमार संपन्नमधुना मे समीहितं परिपूर्णा मनोरथाः कृतस्ते प्रत्युपकारो यदेवं मादृशजनोऽपि ते परिचिततत्त्वमार्गप्रत्यभिज्ञाने कारणभावं प्रतिपन्न इति। स्थाने च कुमारस्यायं हर्षातिरेकः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यतः ।

सत्कलत्रे सुते राज्ये द्रविणे रत्नसञ्चये ।
अवाप्ते स्वर्गसौख्ये च नैव तोषो महात्मनाम् ॥

तथाहि ।

तुच्छानि स्वल्पकालानि सर्वाणि परमार्थतः ।
एतानि तेन धीराणां नैव तोषस्य कारणम् ॥
जैनेन्द्रं पुनरासाद्य मार्गं भीमे भवोदधौ ।
सुदुर्लभं महात्मानो जायन्ते हर्षनिर्भराः ॥

तथाहि ।

संप्राप्तस्तत्क्षणादेव मार्गः सर्वज्ञभाषितः ।
प्रमसातामृतास्वादसंवेदनकरो नृणाम् ॥
अनन्तानन्दसंपूर्णमोक्षहेतुश्च निश्चितः ।
अतः सतां कथं नाम न हर्षोल्लासकारणम् ॥

अन्यच्च ।

सत्त्वानुरूपं वाञ्छन्ति फलं सर्वेऽपि जन्तवः ।
श्वा हि तुष्यति पिण्डेन गजघातेन केसरी ॥
मूषको व्रीहिमासाद्य नृत्यत्युत्तालहस्तकः ।
गजेन्द्रोऽवज्ञया भुंक्ते यत्नदत्तं सुभोजनम् ॥

तथा ।

अदृष्टतत्त्वा ये मूढाः स्तोकचित्ता मनुष्यकाः ।
धनराज्यादिकं प्राप्य जायन्ते ते मदोत्कटाः ॥

त्वं तु पूर्वं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चिन्तामणिसमे रत्ने लब्धे मध्यस्थतां गतः।
न लक्षितो मया धीर हर्षदोषकलङ्कितः॥
अधुनैवं पुनर्धन्यः स्फुटरोमाञ्चसुन्दरः।
सन्मार्गलाभे तुष्टोऽसि साधु साधु नरोत्तम॥

केवलमत्र जने नैवमतिगुरुत्वमारोपणीयं कुमारेण। किमत्र मया विहितं कुमारस्य। निमित्तमात्रं अत्र संपन्नोऽहं। स्वयमेव योग्योऽसि त्वमेवंविधकल्याणपरम्परायाः। मयापि हि तावकीनां पात्रतामुपलक्ष्यायं विहितो यत्नः। तथाहि।

स्वयंविज्ञातसद्भावा लोकान्तिकसुरैस्तदा।
यदि नाम प्रबोध्यन्ते तीर्थनाथाः कथंचन॥
तथापि ते सुरास्तेषां न भवन्ति महात्मनाम्।
गुरवस्तादृशे पक्षे द्रष्टव्योऽयं त्वया जनः॥

विमलेनोक्तं। महात्मन्मा मैवं वोचः। न सदृशमिदमस्योदितं भवता। नहि भगवति बोधयितव्ये लोकान्तिकसुराणां निमित्तभावः। भवता तु दर्शयता भगवद्विम्बं संपादितमेव ममेदं सकलं कल्याणं। इह च।

निमित्तमात्रतां योऽपि धर्मे सर्वज्ञभाषिते।
प्रतिपद्येत जीवस्य स गुरुः पारमार्थिकः॥
एवं मे विदधानस्त्वं गुरुरेव न संशयः।
उचितं तु सतां कर्तुं सद्गुरोर्विनयादिकम्॥

तस्मादुचितमेवेदं सर्वं तावकोपकारस्येति। किं च।

एषा भगवतामाज्ञा सामान्यस्यापि सुन्दरम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कार्यः साधर्मिकस्येह विनयो वन्दनादिकः ॥
किं पुनस्ते महाभाग नैवं सद्धर्मदायिनः ।
युज्यते विनयः कर्तुं निर्मिथ्यस्यापि सद्गुरोः ॥

रत्नचूडेनोक्तं । मा मैवमादिशतु कुमारः । तथाहि ।

गुणप्रकर्षरूपस्त्वं पूजनीयः सुरैरपि ।
त्वमेव गुरुरस्माकं तन्नैवं वक्तुमर्हसि ॥

विमलेनोक्तं ।

गुणप्रकर्षरूपाणां क्वतज्ञानां महात्मनाम् ।
इदमेव स्फुटं लिङ्गं यद्गुरोर्भक्तिपूजनम् ॥
स महात्मा स पुण्यात्मा स धन्यः स कुलोद्गतः ।
स धीरः स जगद्वन्द्यः स तपस्वी स पण्डितः ॥
यः किङ्करत्वं प्रेष्यत्वं कर्मकारत्वमञ्जसा ।
दासत्वमपि कुर्वाणः सद्गुरूणां न लज्जते ॥
स कायः श्लाघितः पुंसां यो गुरोर्विनयोद्यतः ।
सा वाणी या गुरोः स्तोत्री तन्मनो यद्गुरौ रतम् ॥
अनेकभवकोटीभिरुपकारपरैरपि ।
धर्मोपकारकर्तृणां निष्क्रयो न विधीयते ॥

अन्यच्चेदमधुना पर्यालोच्यं भवता सार्धं मया । यदुत विरक्तं तावन्मे भवचारकवासाच्चित्तं गृहीता दुःखात्मकतया विषयाः भाविता लोकोत्तरायातास्वादरूपतया प्रशमः । न स्थातव्यमधुना गृहपञ्जरे । ग्रहीतव्या भागवती दीक्षा । केवलं सन्ति मे तातप्रभृतयो बहवो बान्धवाः । तेषां कः प्रतिबोधनोपायः स्यात् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवं हि तेषां मया बन्धुत्वकार्यमाचरितं भवति यदि तेऽपि मन्निमित्तकं भगवद्भाषिते धर्मे प्रतिबुध्यन्ते नान्यथा। रत्नचूडेनोक्तं। अस्ति बुधो नामाचार्यः। स यदीह कथंचिदागच्छेत्ततस्तानपि तव ज्ञातीनवश्यं प्रतिबोधयेत्। स हि भगवान्निधिरतिशयानामाकरश्चित्तज्ञतानैपुण्यस्य प्रकर्षः प्राणिप्रशमलक्ष्मेरियत्ताभूमिर्वचनविन्यासस्येति। विमलेनोक्तं। आर्य क्व पुनरसौ दृष्टो बुधसूरिर्भवता। रत्नचूडेनोक्तं। अत्रैव क्रीडानन्दने ऽस्यैव च भगवद्भवनस्य द्वारभूमिभागे दृष्टोऽसौ मया यतः समागतोऽहमतीताष्टम्यां सपरिकरो भगवत्पूजनार्थमिह मन्दिरे। प्रविशता च दृष्टं मया बृहत्तपोधनमुनिवृन्दं। तस्य च मध्ये स्थितः कृष्णो वर्णेन बीभत्सो दर्शनेन त्रिकोणेन शिरसा वक्रदीर्घया शिरोधरया चिपिटया नासिकया विरलविकरालेन दशनमण्डलेन लम्बेनोदरेण सर्वथा कुरूपतयोद्वेगहेतुर्दृश्यमानः केवलं परिशुद्धमधुरगम्भीरेण ध्वनिना विशदेन वर्णोच्चारणेनार्थसमर्पिकया गिरा धर्ममाचक्षाणो दृष्टो मयैकस्तपस्वी। संजातश्च मे चेतसि वितर्कः। यथा बत भगवतो न गुणानुरूपं रूपं। प्रविष्टोऽहं चैत्यभवने। निवेशिता भक्तिसारं भगवद्बिम्बे दृष्टिः। अवतारितं निर्माल्यं। विधापितं सन्मार्जनं। कारितमुपलेपनं। विरचिता पूजा। विकीर्णः पुष्पप्रकरः। प्रज्वालिता मङ्गलप्रदीपाः। समुल्लासितः सुगन्धिधूपः। निःशेषितं पूर्वकरणीयं। प्रमार्जितमुपवेशनस्थानं। न्यस्तानि भूमौ जानुकरतलानि। निबद्धा भगवद्वदने दृष्टिः। प्रवर्धितः सद्भावनया शुभपरिणामः। संजातो भक्त्यतिशयः। श्रावितमानन्दोदकबिन्दुनिष्यन्द-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सन्दोहेण लोचनयुगलं। संपन्नं कदम्बकुसुमसन्निभं वृहदानन्द-विसदपुलकोद्भेदसुन्दरं मे शरीरं। पठितो भावार्थानुस्मरणगर्भं भक्तिनिर्भरतया शक्रस्तवः। कृतः पञ्चाङ्गप्रणिपातः। निषण्णो भूतले। स्तुतः सर्वज्ञप्रणीतप्रवचनोन्नतिकरैर्योगमुद्रया प्रधानस्तोत्रैर्भावसारं भगवान्। रञ्जितं भगवद्गुणैरन्तःकरणं। विहितो भूयः पञ्चाङ्गप्रणिपातः। तदवस्थेनैव वन्दिताः प्रमोदवृद्धिजनकाः सूरिप्रभृतयः। समुत्थितो जिनमुद्रया। संपादितं चैत्यवन्दनं। तदन्ते कृतं प्रणिधानं मुक्ताशुक्तिमुद्रया॥ अत्रान्तरे मत्परिवारेण निर्वर्तितं भगवतो बलिविधानं सज्जीकृतं स्नात्रोपकरणं विस्तारिता विचित्रवस्त्रालङ्कारोल्लोचाः। प्रारब्धं सङ्गीतकं। समापूरिताः कलकाहलाः। चालिताः सुघोषघण्टाः। राणितानि कणकणकभाणकानि। ध्वानिता दिव्यदुन्दुभयः। नादिता मधुरशङ्खाः। वादिताः पटुपटहाः। आस्फालिता घर्घरिकया मृदङ्गाः। समुच्छलितानि कंसालकानि। विजृम्भितः स्तोत्ररवः। प्रवर्तितो मन्त्रजापः। विमुक्तं कुसुमवर्षं। झणझणायिता मधुपावली। अभिषेचितं महार्हरसगन्धौषधिसत्तीर्थोदकैर्विधिना जगज्जीवबन्धोर्भगवतो बिम्बं। प्रवृत्ता मन्थरं चूतमञ्जरी। विलसितमुद्दामानन्दोचितं शेषविलासिनीजनेन। दत्तानि महादानानि। कृतमुचितकरणीयं॥ एवं महता विमर्देन विधाय भगवदभिषेकपूजनं निर्गतोऽहं साधुवन्दनार्थं यावत्तथैव तस्य सुसाधुवृन्दस्य मध्ये स्थितः स तपस्वी निविष्टः कनककमले रतिविरहित इव मकरकेतनो रोहिणीवियोजित इव मृगलाञ्छनः शचीविनाकृत इव पुरन्दरः उत्तमकार्तस्वरभास्वरेणाकारेण उल्लसन्महाप्रभाप्रवाह-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पिञ्जरितमुनिमण्डलः कूर्मोन्नतेन पादतलेन गूढसिराजालेन प्रशस्तशङ्खनलाञ्छितेन दर्पणाकारनखेन सुश्लिष्टाङ्गुलिना चरणयुगलेन वरकरिकराकारेण जङ्घाद्वयेन कठिनपीनसुवृत्तविस्तीर्णेन केसरिकिशोरलीलाविडम्बिना कटीतटेन त्रुटितमनोहरेणोदरदेशेन विशालेन वक्षःस्थलेन प्रलम्बेन भुजदण्डयुगलेन मत्तमहेभकुम्भास्फालनसहाभ्यां कराभ्यां त्रिवलिविराजितेन कण्ठेन अधरितशशधरारविन्दशोभेन वदनेन उत्तुङ्गसुसंस्थितेन नासिकावंशेन सुश्लिष्टमांसलप्रलम्बेन कर्णयुगलेन अपहसितकुवलयदलाभ्यां लोचनाभ्यां संहतसमया स्फुरत्किरणजालरञ्जिताधरपुटया दन्तपङ्क्त्या सुश्लिष्टाष्टमीशशधरसन्निभेन ललाटपट्टेन अधस्तनावयवचूडामणिनोत्तमाङ्गभागेन किं बहुना सर्वथोपमातीतरूपधारी दृष्टो ऽसौ मया तथैव धर्ममाचक्षाणः । प्रत्यभिज्ञातश्च तेन पूर्वावधारितेन ध्वनिना । संजातो मे मनसि विस्मयः । ततश्चिन्तितं मया । स एवायं तपस्वी । कथं पुनरीदृशकमनीयरूपः क्षणादेव संपन्न इति । अथवा किमत्राश्चर्यं । निवेदितं मे पूर्वं धर्मगुरुणा चन्द्रेन । यथा । भवन्ति भगवतां सुसाधूनां लब्धयः । तन्माहात्म्येन च भवन्त्येते यथेच्छया विविधरूपधारिणः । जायन्ते परमाणुवत्सूक्ष्माः । संपद्यन्ते पर्वतवद्गुरवः । वर्तन्तेऽर्कतूलवल्लघवः । पूरयन्ति स्वदेहविस्तारेण भुवनं । आज्ञापयन्ति किङ्करमिव देवेश्वरं । निमज्जन्ति कठिनशिलातले । कुर्वन्त्येकघटाद्घटशतसहस्रं । दर्शयन्त्येकपटात्पटशतसहस्रं । आकर्णयन्ति सर्वाङ्गोपाङ्गैः । हरन्ति स्पर्शमात्रेण निःशेषरोगगणं । गच्छन्ति पवनवद् गगने । सर्वथा नास्ति किंचिदसाध्य-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मेतेषां भगवतां सुसाधूनां। प्राप्तलब्धयो ह्येते सर्वस्य करणपटवो भवन्ति। अतोऽयं मुनिसत्तमः पूर्वं तथा कुरूपो मया दृष्टोऽधुना पुनरेवंविधरूपधारी दृश्यते। तन्नूनं प्राप्तलब्धिरेष भगवानित्यहो भगवतोऽतिशयः। ततः प्रहृष्टचेतसा वन्दितो मया भगवानन्यमुनयश्च। अभिनन्दितोऽहं सर्वैः स्वर्गापवर्गमार्गसंसर्गनिसर्गहेतुना धर्मलाभेन। निविष्टो भूतले। श्रुता चामृतकल्पा आक्षेपकारिणी भव्यचित्तानां विक्षेपजननी विषयविषाभिलाषस्य अभिलाषोत्पादनी शिवसुखे निर्वेदसम्पादनी भवप्रपञ्चे बाधनी विमार्गस्य भगवतो धर्मदेशना। रञ्जितोऽहं तस्य गुणप्राग्भारेण। पृष्टश्च निकटोपविष्टः शनैरेको मुनिर्मया। यदुत कोऽयं भगवान् किंनामा कुत्रत्यो वेति। तेनोक्तं। सूरिरेष गुरुरस्माकं बुधो नाम। स धरातलपुरवास्तव्यस्तदधिपतेरेव शुभविपाकनृपतेस्तनयो निजसाधुतानन्दनस्तृणवदपहाय राज्यं निष्क्रान्तः साम्प्रतमनियतविहारेण विहरतीति। ततोऽहमाकर्ण्य तच्चरितं दृष्ट्वा तदतिशयं निरीक्ष्य रूपं श्रुत्वा धर्मदेशनाकौशलं संचिन्त्य च हृदये यथाहो रत्नाकरकल्पमिदं भगवतां दर्शनं यत्रैवंविधानि पुरुषरत्नान्युपलभ्यन्ते ततः संजातो भगवदर्हत्प्रणीते मार्गे मेरुशिखरवन्निष्प्रकम्पः। स्थिरीभूतश्च धर्मे तेनैव बुधसूरिदर्शनेन मदीयः सर्वोऽपि परिकरः। ततोऽभिवन्द्य भगवन्तं गतोऽहं स्वस्थानं। भगवानपि क्वचिदन्यत्र विहरतीति। तेनाहं ब्रवीमि। यद्यसौ बुधसूरिरागच्छेत्ततस्ते बन्धुवर्गं बोधयति। परोपकारकरणैकव्यसनी हि स भगवान्। यतस्तदापि मम मत्परिकरस्य च सद्धर्मे स्थैर्यार्थं विहितं तेन तत्तादृशं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वैक्रियरूपमिति ॥ विमलेनोक्तं । आर्य सोऽपि कथंचिदिहागमनाय भवतैवाभ्यर्थनीयः । रत्नचूडेनोक्तं । यदादिशति कुमारः । केवलमस्मद्वियोगेन साम्प्रतं विधुरस्तातो विसंस्थुलाम्बा वर्तते । तद्गच्छामि तावदहं तयोः संधीरणार्थं स्वस्थाने । ततः करिष्यामि युष्मदादेशं । नात्र कुमारेण विकल्पो विधेय इति । विमलेनोक्तं । आर्य किं गन्तव्यं । रत्नचूडः प्राह । कुमार

युष्मत्सङ्गामृतक्षोदलब्धास्वादस्य मेऽधुना ।
गन्तव्यमिति वक्तव्ये भारती न प्रवर्तते ॥

तथाहि ।

जडोऽपि सज्जने दृष्टे जायते तोषनिर्भरः ।
उदिते विकसत्येव शशाङ्के कुमुदाकरः ॥
स तत्र क्षणमात्रेण प्रीतिसंबद्धमानसः ।
जीवन्नेव न तं मुक्त्वा नूनमन्यत्र गच्छति ॥

किं च ।

संसारेऽनन्तदुःखौघपूरितेऽप्यमृतं परम् ।
इदमेकं बुधैरुक्तं यत्सद्भिश्चित्तमीलनम् ॥
कोऽर्घं कर्तुं समर्थोऽत्र सतां सङ्गस्य भूतले ।
यदि तद्विघटने हेतुर्न स्याद्विरहमुद्गरः ॥
चिन्तामणिमहारत्नममृतं कल्पपादपम् ।
स दृष्टं संत्यजेन्मूढः सज्जनं यो विमुञ्चति ॥
कुमारविरहोत्त्रासाज्जिह्वा लगति तालुके ।
तथापि पुरतो मेऽद्य गन्तव्यमिति जल्पतः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इदं वज्राशनेस्तुल्यमिदमत्यन्तनिष्ठुरम् ।
यन्मे भवादृशामग्रे गच्छाम इति जल्पनम् ॥

तथापि

ताताम्बाचित्तसन्तापरूपं संचिन्त्य कारणम् ।
मयैद्गन्तव्यमेवेति मयेदमभिधीयते ॥

विमलेनोक्तं । आर्य यद्येवं ततो गम्यतां भवता । केवलं न विस्मरणीयमिदमार्येण मदीयमभ्यर्थनं आनेतव्यः स कथंचिद्व बुधसूरिरिति । रत्नचूडेनोक्तं । कुमार कोऽत्र विकल्पः । ततो भाविसुजनदर्शनविच्छेदकातरहृदया चूतमञ्जरी सबाष्पगद्गदया गिरा विमलं प्रत्याह । कुमार

सहोदरोऽसि मे भ्राता देवरोऽसि नरोत्तम ।
शरीरं जीवितं नाथस्त्वं मे भवसि सुन्दर ॥
तदेष गुणहीनोऽपि स्मरणीयः कचिज्जनः ।
भवादृशां महाभाग धन्या हि स्मृतिगोचरे ॥

विमलेनोक्तं । आर्य

गुरुश्च गुरुपत्नी च यदि न स्मृतिगोचरे ।
ततो मे कीदृशो धर्मः किं वा सौजन्यमुच्यताम् ॥

एवं च कृत्वा मयापि सह सम्भाषणं गतौ चूतमञ्जरीरत्नचूडौ । मम पुनरगृहीतसङ्केते भद्रे समाकर्णयतोऽपि तथा विमलरत्नचूडयोः सम्बन्धिनं धर्मजल्पं गुरुकर्मतया दूरभव्यतया च मत्तस्येव सुप्तस्येव विक्षिप्तचित्तस्येव मूर्छितस्येव प्रोषितस्येव मृतस्येव न तदा परिणतमेकमपि धर्मपदं हृदये वज्रशिलाशकलघटितमिव मना-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गपि द्राविते जिनवचनामृतरससेकेनापि चित्तं। ततो विशेषतः संस्तुत्य भगवन्तं निर्गतश्चैत्यभवनान्मया सहितो विमलः। ततोऽभिहितमनेन। वयस्य वामदेव यदिदं रत्नचूडेन मह्यं दत्तं रत्नं महाप्रभावमिदमाख्यातं तेन। ततः कदाचिदिदमुपयुज्यते क्वचिन्महति प्रयोजने। मम च नास्थाधुना रत्नादिके। ततो गृहीतमिदमनादरेण कथंचिन्नंक्ष्यति। तस्मादत्रैव कुत्रचित्प्रदेशे निधाय गच्छाव इति। मयोक्तं। यदादिशति कुमारः। ततो विमोच्य वस्त्राञ्चलं समर्पितं तद्रत्नं मे विमलेन। निखातं मयैकत्र भूप्रदेशे। कृतो निरुपलक्षः स प्रदेशः। प्रविष्टौ नगरे। गतोऽहं स्वभवने। कृतः स्तेयबहुलिकाभ्यां मम शरीरेऽनुप्रवेशः। ततश्चिन्तितं मया।

तद्रत्नं रत्नचूडेन सर्वकार्यकरं परम्।
निवेदितं समक्षं मे तुल्यं चिन्तामणेर्गुणैः॥
तत्तादृशमनर्घेयं रत्नं को नाम मुञ्चति।
हरामि त्वरितं गत्वा किं ममापरचिन्तया॥

ततोऽवलम्ब्य जघन्यतां विस्मृत्य विमलस्नेहं अविगणय्य सद्भावार्पणं अपर्यालोच्यायतिं अनाकलय्य महापापं अविचार्य कार्याकार्यं अधिष्ठितः स्तेयबहुलिकाभ्यां गतोऽहं तं प्रदेशं। उत्खातं तद्रत्नं निखातमन्यत्र प्रदेशे। चिन्तितं च मया। कदाचिदधुनैवागच्छति विमलः। ततो रिक्तेऽस्मिन्दृष्टे प्रदेशे भवेदस्य विकल्पो यथा वामदेवेन गृहीतं तद्रत्नं। यदि पुनरत्र प्रदेशे यथेदं कर्पटावगुण्ठितं निखातं तथैवान्यस्तत्प्रमाणः पाषाणो निखन्यते ततो विमलस्य तं दृष्ट्वा भवेदेवंविधो वितर्कः यथा तद्रत्नं ममैवापुण्यैरेवं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पाषाणीभूतमिति। एवं च विचिन्त्य मया निखातस्तत्प्रमाणः कर्पटावगुण्ठितस्तत्र प्रदेशे पाषाणः। समागतो गृहं। लङ्घितं तद्दिनं। समायाता रजनी। स्थितोऽहं पर्यङ्के। समुत्पन्ना मे चिन्ता। अये विरूपकं मया कृतं यन्नानीतं तद्रत्नं। दृष्टः केनचिदहं तथा कुर्वाणः। ग्रहीष्यति कश्चिदन्यस्तद्रत्नं। तदधुना किं करोमीति। वितर्ककल्लोलमालाकुलितचित्तवृत्तेश्चित्तसन्तापेन विनिद्रस्यैवातीता सर्वापि शर्वरी। प्रभाते च समुत्थायातित्वरितं गतोऽहं पुनस्तं प्रदेशं। इतश्च समागतो मद्भवने विमलः। न दृष्टोऽहमनेन। पृष्टो मत्परिजनः क्व वामदेव इति। कथितमनेन यथा क्रीडानन्दनोद्यानाभिमुखं गत इति। ततः समागतो ममानुमार्गेण विमलः। स चागच्छन् दूरे दृष्टो मया। ततः संजाता ममाकुलता। विस्मृतो रत्नप्रदेशः। समुत्खातः पाषाणो गोपितः कटीपट्यां। कृतो निरूपलचः स प्रदेशः। गतोऽहमन्यत्र गहनान्तरे। संप्राप्तो विमलः। दृष्टोऽहमनेन। लक्षितो भयतरललोचनः। ततोऽभिहितमनेन। वयस्य वामदेव किमेकाकी त्वमिहागतः। किं वा भीतोऽसि। मयोक्तं। श्रुतः प्रभाते मया त्वमिहागतः। तेनाहमप्यागतः। ततो न दृष्टस्त्वमत्र। तेन संजातो मम हृदये त्रासः क्व कुमारो गत इति चिन्तया। साम्प्रतं तु त्वयि दृष्टे यदि परं स्वस्थीभविष्यामीति। विमलेनोक्तं। यद्येवं ततः सुन्दरमिदं संपन्नं यदिहागतौ। साम्प्रतं गच्छावो भगवद्भवने। मयोक्तमेवं भवतु। ततो गतौ जिनमन्दिरे। प्रविष्टोऽभ्यन्तरे विमलः। स्थितोऽहं द्वारदेशे। चिन्तितं मया। नूनं विज्ञातमनेन। ततो नश्यामि त्वरितं। इतरथा ममेद-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मेष रत्नमुद्रालयिष्यति। न चात्र पुरे तिष्ठतो ममास्यस्मान्मोचः। अतः पतामि निर्देश इति। ततः पलायितोऽहं वेगेन। क्रान्तो बहुविषयं। ऊढस्त्रीणि रात्रिंदिनानि। गतोऽष्टाविंशतिर्योजनानि। छोटितो रत्नग्रन्थिः। दृष्टो निष्ठुरपाषाणः। ततो हा हतो ऽस्मीति गतो मूर्छां। लब्धा कृच्छ्रेण चेतना। गृहीतः पश्चात्तापेन प्रारब्धः प्रलपितुं भ्रष्टोऽहं। कथंचित्ततः स्थानात् तत्पुनर्गृह्णामीत्यभिप्रायेण वलितः स्वदेशाभिमुखं।

इतश्च जिनसद्मनान्निर्गतेन न दृष्टोऽहं विमलेन। ततः संजाता विमलस्य चिन्ता क्व पुनर्गतो वामदेव इति। गवेषितः सर्वत्र कानने न चोपलब्धः। ततो भवने पुरे च सर्वत्र गवेषितो यावत्तत्रापि न दृष्टः ततः सर्वदिक्षु प्रहिता ममान्वेषकपुरुषाः। प्राप्तोऽहमेकैर्भीतस्तेभ्यः। अभिहितस्तैः। यथा वामदेव शोकार्तस्त्वद्वियोगेन विमलो वर्तते वयमानेतारस्तवानेन प्रहितास्तेन गम्यतामिति। ततो मया चिन्तितं। अये न लक्षितोऽहं विमलेन। ततो विगतं मे भयं। नीतोऽहं तैर्विमलसमीपे। दृष्टो विमलेन समालिङ्गितः स्नेहेन। मुक्तमुभाभ्यां नयनैर्विमलसलिलं किं तु मया कपटेन प्रियमीलकमुदा विमलेन। निवेशितोऽहमर्धासने अभिहितश्चानेन। वयस्य वामदेव वर्णय किमनुभूतं भवता। मयोक्तं। कुमाराकर्णय। अस्ति तावत्प्रविष्टस्त्वं जिनमन्दिरे। ततो यावत्तत्र किलाहमपि प्रविशामि तावद्दृष्टा मया तूर्णमागच्छन्ती गगनतलेऽम्बरचरी। सा च कीदृशी।

प्रकाशयन्ती दिक्चक्रं रूपलावण्यशालिनी।
आकृष्टकरवाला च यमजिह्वेव भीषणा॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततस्तां दृष्ट्वा यावदहमभिलाषोत्तासमसंकीर्णं रसान्तरमनुभवामि तावदुत्पाटितस्तया नेतुमारब्धो गगनमार्गेण। ततोऽहं

हा कुमार कुमारेति रटन्नुच्चैः सुविक्लवः।
नीत एव तया दूरं भो विद्याधरयोषिता॥

किं च। पयोधरभरेणोच्चैः सस्नेहमवगूहितः।
चुम्बितश्च बलादङ्गे प्रार्थितो रतकाम्यया॥
तथा रक्तापि सा बाला विषरूपा प्रभासते।
कुमार वरमित्रेण त्वया विरहितस्य मे॥

चिन्तितं च तदा मया। यदुत।

अनुरक्ता सुरूपा च यद्यप्येषा तथापि मे।
वरमित्रवियुक्तस्य न सुखाय प्रकल्पते॥

अत्रान्तरे समायातान्याम्बरचरी। विलोकितोऽहमनया। गता सापि मय्यभिलाषं। प्रवृत्ता चोद्दालने। ततश्च

आः पापे कुत्र यासीति शब्दसन्दर्भभीषणम्।
जातं परस्परं युद्धं तयोः खचरयोषितोः॥

ततो व्याकुलितायां निस्रुटितोऽहं हस्तात्पतितो भूतले चूर्णितो गात्रभारेण। चिन्तितं मया। यद्यपि दलितोऽहं न शक्नोमि वेदनया नंष्टुं तथापि यावदनयोरेका न गृह्णाति मां तावन्नश्यामि येन जीवन्नेव विमलकुमारवरवयस्यं पश्यामि। ततः पलायितोऽहं त्वरया दृष्टश्चामीभिर्मनुष्यैः प्रापितः कुमारसमीपं। तदिदं कुमार मयानुभूतमिति। तच्छ्रुत्वा रञ्जितो विमलो मदीयनिष्कृत्रिमस्नेहेन। दृष्टा मेऽन्तर्गता वञ्चलिका किल प्रत्यायितोऽयं मया

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Padumawati, Fasc. 1–4 @ 2/ ... ... Rs.	8	0
Pariçista Parvan, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14
Prākrita-Paingalam, Fasc. 1–7 @ /6/ each	2	10
Prithivirāj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14
Ditto (English) Part II, Fasc. 1	0	12
Prākrta Laksanam, (Text) Fasc. 1	1	8
Parāçara Smrti, (Text) Vol. I, Fasc. 1–8 Vol. II, Fasc. 1–6; Vol. III, Fasc. 1–6 @ /6/ each	7	8
Parāçara, Institutes of (English)	0	12
Prabandhacintāmani (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each	2	4
*Sāma Vēda Samhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5–10; II, 1–6; III, 1–7; IV, 1–6; V, 1–8, @ /6/ each Fasc.	12	6
Sānkhya Sūtra Vrtti, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each	1	8
Ditto (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each	2	4
Sraddha Kriya Kaumudi, Fasc. 1–6	2	4
Suçruta Samhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	0	12
*Taittereya Samhitā, (Text) Fasc. 14–45 @ /6/ each	12	0
Tāndya Brāhmana, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each	7	2
Trantra Vartika (English) Fasc. 1–3 @ /12/	2	4
Tattva Cintāmani, (Text) Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 2–10, Vol. III, Fasc. 1–2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1–5, Part IV, Vol. II, Fasc. 1–12 @ /6/ each	14	4
Tattvarthadhigama Sutrom, Fasc. 1–2	0	12
Trikānda-Mandanam, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/	1	2
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1–7 @ /6/ each ...	2	10
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1–6 @ /12/	4	8
Vallala Carita, Fasc. 1	0	6
Varāha Purāna, (Text) Fasc. 1–14 @ /6/ each	5	4
Varsa Krya Kaumudi, Fasc. 1–6 @ /6/	2	4
*Vāyu Purāna, (Text) Vol. I, Fasc. 2–6; Vol. II, Fasc. 1–7, @ /6/ each	4	8
Vidhano Parigata, Fasc. 1–6	2	4
Visnu Smrti, (Text) Fasc. 1–2 @ /6/ each	0	12
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1–7 @ /6/ each	2	10
Vrhannāradīya Purāna, (Text) Fasc. 2–6 @ /6/	1	14
Vrhat Svayambhū Purāna, Fasc. 1–6	2	4

Tibetan Series.

Pag-Sam Thi S'in, Fasc. 1–4 @ 1/ each	4	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II, Fasc. 1–3; Vol. III, Fasc. 1–6 @ 1/ each	14	0
Rtogs *brjod dpag hkhri* S'in (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II. Fasc. 1–5 @ 1/ each	10	0

Arabic and Persian Series.

*Alamgirnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–13 @ /6/ each	4	14
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1–3 @ /12/	2	4
Āin-i-Akbarī, (Text) Fasc. 1–22 @ 1/ each	22	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1–7, Vol. II, Fasc. 1–5, Vol. III, Fasc. 1–5, @ 1/12/ each	29	12
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–37 @ 1/ each	37	0
Ditto English Vol. I, Fasc. 1–8; Vol. II, Fasc. 1 @ 1/ each ...	9	0
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	0	6
Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each	7	2
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1–2	2	0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1–3 @ 1/ each	3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1–21 @ 1/ each	21	0
Farhang-i-Rashīdī, (Text) Fasc. 1–14 @ 1/ each	14	0
Fihrist-i-Tūsī, or, Tūsy's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1–4 @ /12/ each	3	0
Futūh-ush-Shām of Wāqidī, (Text) Fasc. 1–9 @ /6/ each	3	6
Ditto of Āzādī, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each	1	8
Haft Āsmān, History of the Persian Masnawi, (Text) Fasc. 1 ...	0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1–6 @ /12/ each	4	8
Iqbālnāmah-i-Jahāngīrī, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each	1	2
Isābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	38	4
Maāsir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 1–9; Vol. III, 1–10; Index to Vol. I, Fasc. 10–11; Index to Vol. II, Fasc. 10–12; Index to Vol. III, Fasc. 11–12 @ /6/ each	13	2
Maghāzi of Wāqidī, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14

* The other Fasciculi of these works are out of stock, and complete copies cannot be supplied.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Muntakhabu-t-Tawārikh, (Text) Fasc. 1–15 @ /6 each ...	Rs. 5	10
Muntakhabu-t-Tawārikh, (English) Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ /12/ each	12	0
Muntakhabu-l-Lubāb, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each	7	2
Ma'āṣir-i-'Ālamgīrī, (Text), Fasc. 1–6 @ /6/ each	2	4
Nukhbatu-l-Fikr, (Text) Fasc. 1	0	6
Niẓāmī's Khiradnāmah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each	1	8
Riyāẓu-s-Salāṭīn, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14
Ditto Ditto (English) Fasc. 1–5	3	12
Tabaqāt-i-Nāṣirī, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14
Ditto (English) Fasc. 1–14 @ /12/ each	10	8
Ditto Index	1	0
Tārīkh-i-Fīrūz Shāhi of Ẓiyāu-d-dīn Barni (Text) Fasc. 1–7 @ /6/ each...	2	10
Tārīkh-i-Fīrūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each...	2	4
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	3	0
Wis o Rāmīn, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14
Ẓafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1–8 @ /6/ each ..	6	6
Tuzuk-i-Jahāngīrī (Eng.) Fasc. 1	0	12

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1.	Asiatic Researches. Vols. XIX and XX @ 10/ each	20	0
2.	Proceedings of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.		
3.	Journal of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8) 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882, (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/per No. to Non-Members.		
	N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.		
4.	Centenary Review of the Researches of the Society from 1784–1883 ...	3	0
	A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., *J.A.S.B.*, 1878)	4	0
	Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., *J.A.S.B.*, 1868)	2	0
	Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., *J.A.S.B.*, 1875)	4	0
5.	Anis-ul-Musharrahīn	3	0
6.	Catalogue of Fossil Vertebrata	3	0
7.	Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal	3	8
8.	Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each...	32	0
9.	Jawāmīu-l-'ilm ir-riyāẓī, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ...	2	0
10.	Khizānatu-l-'ilm	4	0
11.	Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each	40	0
12.	Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I–III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each	18	0
13.	Sharaya-ool-Islām	4	0
14.	Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös	10	0
15.	Ditto Grammar " "	8	0
16.	Kaçmīraçabdāmṛta, Parts I and II @ 1/8/	3	0
17.	A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. R. Wilson...	1	0
18.	Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kaśmir, by M. A. Stein, Ph.D., Jl. Extra No. 2 of 1899	4	0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1–29 @ 1/ each	29	0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ...	5	0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

12-12-04.

Books are supplied by V.-P.P.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

BIBLIOTHECA INDICA:

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1140.

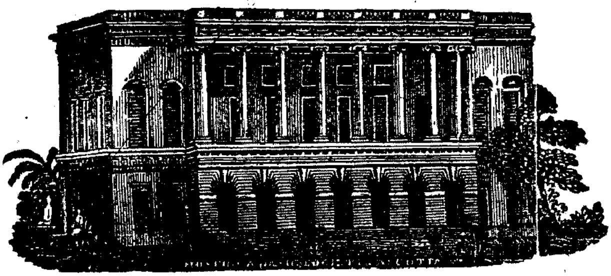

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा ।

सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPAÑCĀ KATHĀ

OF

SIDDHARṢI.

ORIGINALLY EDITED BY

THE LATE PETER PETERSON, M.A.,

AND CONTINUED BY

PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,

of the University of Bonn.

FASCICULUS IX.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1906.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MR. BERNARD QUARITCH, 15, PICCADILLY, LONDON, W., AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 2-4 @ /6/ each ... Rs.	1	12
Advaitachinta Kaustubhe, Fasc. 1-2	0	12
*Agni Purāṇa, (Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	4	2
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /6/	7	8
Aphorisms of Sāṇḍilya, (English) Fasc. 1	0	12
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each ...	2	4
Açvavaidyaka, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1	14
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 2-5; Vol. II. Fasc. 1-5 @ 1/ each	9	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1.	1	0
Bāla Bhaṭṭī, Vol. I, Fasc. 1-2	0	12
Baudhayana Srauta Sutra, Fasc. 1-3 @ /6/ each	1	2
Bhāṭṭa Dīpikā Vol. I, Fasc. 1-5	1	14
Bṛhaddēvatā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	1	8
Bṛhaddharma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	2	4
Bodhicaryavatara of Cantidevi, Fasc. 1-3	1	2
Catadusani, Fasc. 1-2	0	12
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each ...	8	0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-3, Vol. III, Fasc. 1-7	6	6
Çatasahasrika-prajnaparamita (Text) Part I, Fasc. 1-10 @ /6/ each ...	3	12
*Caturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1-25; III. Part I, Fasc. 1-18. Part II, Fasc. 1-10 @ /6/ each; Vol IV, Fasc. 1-5	21	12
Çlokavartika, (English) Fasc. 1-5	3	0
*Çrauta Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 6-17 @ /6/ each ...	4	8
Ditto Çāṅkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each; Vol 4, Fasc. 1	6	0
Çrī Bhāshyam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	1	2
Dan Kriya Kaumudi, Fasc. 1-2	0	12
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol I, Fasc. 1-7...	2	10
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1.	0	6
Kāla Viveka, Fasc. 1-6	2	4
Kātantra, (Text) Fasc. 1-6 @ /12/ each	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	10	8
Kūrma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	3	6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	2	4
Madana Pārijāta, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each...	4	2
Mahā-bhāṣya-pradīpōdyōta, (Text) Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-12 Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each.	9	6
Manutīkā Saṅgraha, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	1	2
Mārkaṇḍēya Purāṇa, (English) Fasc. 1-9 @ /12 each	6	12
*Mīmāṁsā Darçana, (Text) Fasc. 7-19 @ /6/ each	4	14
Nyāyavārtika, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/	2	
*Nirukta, (Text) Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /6/ each	3	
Nityacarapaddhati Fasc. 1-7 (Text) @ /6/	2	1

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विमलो मुग्धबुद्धिरिति ॥ अत्रान्तरे ग्रस्त इव मकरेण दलित इव वज्रेण समाघ्रात इव कृतान्तेन न जाने कां प्राप्तोऽहमवस्थां । यतः समुन्मूलयदिवान्त्राणि मे प्रादुर्भूतमुदरशूलं उत्पाटयन्तीव लोचने प्रवृद्धा शिरोवेदना प्रकम्पितानि सन्धिबन्धनानि प्रचलितं रदनजालं समुल्लसितः श्वाससमीरणः भग्ने नयने निरुद्धा भारती । समाकुलीभूतो विमलः । कृतो हाहारवः । समागतो धवलराजः । मिलितो जनसमूहः । समाहूतं वैद्यमण्डलं । प्रयुक्तानि भेषजानि । न संजातो विशेषः । स्मृतं विमलस्य तद्रत्नं । अयमवसरस्तस्येति मत्वा गतो वेगेन तत्प्रदेशं । निरूपितं यत्नेन यावन्न दृश्यते तद्रत्नं ततो जाता विमलस्य मदीयचिन्ता । कथमसौ जीविष्यति । ततः समागतो मम समीपे ॥ अत्रान्तरे विजृम्भितैका वृद्धनारी । मोटितमनया शरीरं उद्वेल्लितं भुजयुगलं मुत्कलीभूताः केशाः कृतं विकरालरूपं मुक्ताः फेत्काराराबाः वल्गितमुद्दामदेहया । भीतः सराजको जनः । ततो विधाय पूजामुत्पाद्य धूपं पृष्टासौ । भट्टारिके का त्वमसीति । सा प्राह । वनदेवताहं । मयायमेवं विहितो वामदेवो यतोऽनेन पापेन सद्भावप्रतिपन्नोऽपि वञ्चितोऽयं सरलो विमलः । हृतमस्य रत्नं निखातमन्यप्रदेशे पुनर्गृहीत्वा नष्टः पुनरानीतेन रचितमालजालं । एवं च कथितं तया वनदेवतया सविस्तरं मदीयं विलसितं दर्शितं तत्र प्रदेशे रत्नं । आह च । तदेष मया चूर्णनीयो दुष्टात्मा वामदेवः । विमलेनोक्तं । सुन्दरि मा मैवं कार्षीर्महानेवं क्रियमाणे मम चित्तसन्तापः संपद्यते । ततो विमलाभ्यर्थनया मुक्तोऽहं वनदेवतया । निन्दितोऽहं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लोकेन धिक्कारितः शिष्टजनेन हसितो बालसार्थेन बहिष्कृतः स्वजनवर्गेण। जातस्तृणादपि जनमध्ये लघुतरो ऽहमिति। तथापि महानुभावतया विमलो मामवलोकयति चिरन्तनस्थित्या न दर्शयति विप्रियं न मुञ्चति स्नेहभावं न शिथिलयति प्रसादं न रहयति मां क्षणमप्येकं। वदति च। वयस्य वामदेव न भवता मनागप्यज्ञजनवचनैश्चित्तोद्वेगो विधेयः। यतो दुराराधोऽयं लोकस्ततो भवादृशामेष केवलमवधीरणामर्हतीति। न च न प्रतीतं तस्य महात्मनो विमलस्य तदा मदीयचरितं। तथापि

अहं बकुलिकादोषात्तादृशो दुष्टचेष्टितः।
स तादृशो महाभागस्तत्रेदं विद्धि कारणम्॥
वारुण्यामुदयं गच्छेदस्तं प्राच्यां दिवाकरः।
लङ्घयेत स्वमर्यादां यदा क्षीरमहार्णवः॥

अथवा।

वह्निपिण्डोऽपि जायेत कदाचिद्धिमशीतलः।
अलाबुवत्तरेन्नीरे निक्षिप्तो मेरुपर्वतः॥
निर्व्याजस्नेहकारुण्यः सद्दाक्षिण्यमहोदधिः।
तथापि सुजनो भद्रे प्रतिपन्नं न मुञ्चति॥

अन्यच्च।

जानन्नपि न जानीते पश्यन्नपि न पश्यति।
न श्रद्धत्ते च शुद्धात्मा सज्जनः खलचेष्टितम्॥
ततोऽहं बन्धुभिस्त्यक्तो लोके संजातलाघवः।
विचरामि तदा सार्धं विमलेन महात्मना॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथान्यदा मया युक्तो विमलो विमलेक्षणः ।
संप्राप्तस्तत्र जैनेन्द्रमन्दिरे वन्दनेच्छया ॥
विधायाशेषकर्तव्यं प्रणिपत्य जिनेश्वरम् ।
अथासौ स्तोतुमारब्धो विमलः कलया गिरा ॥
अत्रान्तरे लसद्दीप्तिविद्योतितदिगन्तरः ।
स रत्नचूडः संप्राप्तः खचरैः परिवेष्टितः ॥
अथासौ मधुरध्वानमाकर्ण्य श्रुतिपेशलम् ।
ततः संचिन्तयत्येवं रत्नचूडः प्रमोदितः ॥
अये स स्तौति धन्यात्मा विमलो जन्तुबान्धवम् ।
भगवन्तं महाभागं तत्तावच्छ्रूयतामिदम् ॥
ततो निभृतसञ्चारो मूकीकृत्य स्वखेचरान् ।
सहैव चूतमञ्जर्या चित्रन्यस्त इव स्थितः ॥
अथ गम्भीरनिर्घोषः स्फुटकण्टकभूषणः ।
आनन्दोदकपूर्णाक्षः क्षिप्तदृष्टिर्जिनानने ॥
सद्भक्त्यावेशयोगेन साक्षादिव पुरः स्थितम् ।
जिनेशं परमात्मानं भगवन्तं सनातनम् ॥
सोपालम्भं सविश्रम्भं सस्नेहं प्रणयान्वितम् ।
ततः संस्तोतुमारब्धो विमलोऽमलमानसः ॥

अपारघोरसंसारनिमग्नजनतारक ।
किमेष घोरसंसारे नाथ ते विस्मृतो जनः ॥
सद्भावप्रतिपन्नस्य तारणे लोकबान्धव ।
त्वयास्य भुवनानन्द येनाद्यापि विलम्ब्यते ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आपन्नशरणे दीने करुणामृतसागर ।
न युक्तमीदृशं कर्तुं जने नाथ भवादृशाम् ॥
भीमेऽहं भवकान्तारे मृगशावकसन्निभः ।
विमुक्तो भवता नाथ किमेकाकी दयालुना ॥
इतश्चेतश्च निक्षिप्तचक्षुस्तरलतारकः ।
निरालम्बो भयेनैव विनश्येऽहं त्वया विना ॥
अनन्तवीर्यसम्भार जगदालम्बदायक ।
विधेहि निर्भयं नाथ मामुत्तार्य भवाटवीम् ॥
न भास्कराद्दृते नाथ कमलाकरबोधनम् ।
यथा तथा जगन्नेत्र त्वदृते नास्ति निर्वृतिः ॥
किमेष कर्मणां दोषः किं ममैव दुरात्मनः ।
किं वास्य हतकालस्य किं वा मे नास्ति भव्यता ॥
किं वा मद्भक्तिनिर्ग्राह्या मद्भक्तिस्त्वयि तादृशी ।
निष्फलाद्यापि संपन्ना न मे भुवनभूषण ॥
लीलादलितनिःशेषकर्मजाल कृपापर ।
मुक्तिमर्थयते नाथ येनाद्यापि न दीयते ॥
स्फुटं च जगदालम्ब नाथेदं ते निवेद्यते ।
नास्तीह शरणं लोके भगवन्तं विमुच्य मे ॥
त्वं माता त्वं पिता बन्धुस्त्वं स्वामी त्वं च मे गुरुः ।
त्वमेव जगदानन्द जीवितं जीवितेश्वर ॥
त्वयावधीरितो नाथ मीनवज्जलवर्जिते ।
निराशो दैन्यमालम्ब्य म्रियेऽहं जगतीतले ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्वसंवेदनसिद्धं मे निश्चलं त्वयि मानसम् ।
साक्षाद्भूतान्यभावस्य यद्वा किं ते निवेद्यताम् ॥
मच्चित्तं पद्मवन्नाथ दृष्टे भुवनभास्करे ।
त्वयीह विकसत्येव विदलत्कर्मकोशकम् ॥
अनन्तजन्तुसन्तानव्यापाराक्षणिकस्य ते ।
ममोपरि जगन्नाथ न जाने कीदृशी दया ॥
समुन्नते जगन्नाथ त्वयि सद्धर्मनीरदे ।
नृत्यत्येष मयूराभो मद्दोर्दण्डशिखण्डिकः ॥
तदस्य किमियं भक्तिः किमुन्मादोऽयमीदृशः ।
दीयतां वचनं नाथ कृपया मे निवेद्यताम् ॥
मञ्जरीराजिते नाथ सच्चूते कलकोकिलः ।
यथा दृष्टे भवत्येव लसत्कलकलाकुलः ॥
तथैष सरसानन्दबिन्दुसन्दोहदायक ।
त्वयि दृष्टे भवत्येवं मूर्खोऽपि मुखरो जनः ॥
तदेनं मावमन्येथा नाथासंबद्धभाषिणम् ।
मत्वा जनं जगज्ज्येष्ठ सन्तो हि नतवत्सलाः ॥
किं बालोऽलीकवाचाल आलजालं लपन्नपि ।
न जायते जगन्नाथ पितुरानन्दवर्धनः ॥
तथाश्लीलाक्षरोल्लापजल्पाकोऽयं जनस्तव ।
किं विवर्धयते नाथ तोषं किं नेति कथ्यताम् ॥
अनाद्यभ्यासयोगेन विषयाशुचिकर्दमे ।
गर्ते सूकरसंकाशं याति मे चटुलं मनः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न चाहं नाथ शक्नोमि तन्निवारयितुं चलम् ।
अतः प्रसीद तद्देव देव वारय वारय ॥
किं ममापि विकल्पोऽस्ति नाथ सावकशासने ।
येनैवं लपतोऽधीश नोत्तरं मम दीयते ॥
आरूढमियतीं कोटीं तव किङ्करतां गतम् ।
मामप्येतेऽनुधावन्ति किमद्यापि परीषहाः ॥
किं चामी प्रणताशेषजनवीर्यविधायक ।
उपसर्गा ममाद्यापि पृष्ठं मुञ्चन्ति नो खलाः ॥
पश्यन्नपि जगत्सर्वं नाथ मां पुरतः स्थितम् ।
कषायारातिवर्गेण किं न पश्यसि पीडितम् ॥
कषायाभिद्रुतं वीक्ष्य मां हि कारुणिकस्य ते ।
विमोचने समर्थस्य नोपेक्षा नाथ युज्यते ॥
विलोकिते महाभाग त्वयि संसारपारगे ।
आसितुं क्षणमप्येकं संसारे नास्ति मे रतिः ॥
किं तु किं करवाणीह नाथ मामेष दारुणः ।
आन्तरो रिपुसङ्घातः प्रतिबध्नाति सत्वरम् ॥
विधाय मयि कारुण्यं तदेनं विनिवारय ।
उद्दामलीलया नाथ येनागच्छामि तेऽन्तिके ॥
तवायत्तो भवो धीर भवोत्तारोऽपि ते वशः ।
एवं व्यवस्थिते किं वा खीयते परमेश्वर ॥
तद्दीयतां भवोत्तारो मा विलम्बो विधीयताम् ।
नाथ निर्गतिकोल्लापं न शृण्वन्ति भवादृशाः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इत्येवं विमलो यावत्सद्भावार्पितमानसः ।
भूतनाथमभिष्टुत्य पञ्चाङ्गप्रणतिं गतः ॥
तावदुल्लासितानन्दपुलकोद्भेदसुन्दरः ।
संतुष्टस्तस्य भारत्या रत्नचूडः स खेचरः ॥
साधु साधु कृतं धीर स्तवनं भवभेदिनः ।
त्वयेत्येव ब्रुवाणोऽसौ प्रादुरासीत्तदा पुनः ॥
धन्यस्त्वं कृतकृत्यस्त्वं जातोऽसि त्वं महीतले ।
यस्येदृशी महाभाग भक्तिर्भुवनबान्धवे ॥
मुक्त एवासि संसारान्निश्चितस्त्वं नरोत्तम ।
प्राप्य चिन्तामणिं नैव नरो दारिद्र्यमर्हति ॥
एवं च कलवाक्येन विमलं खचराधिपः ।
अभिनन्द्य ततो नाथं वन्दित्वा भक्तिनिर्भरः ॥
तदन्ते विमलस्योच्चैर्वन्दनं प्रविधाय सः ।
प्रथमं वन्दितस्तेन निविष्टः शुद्धभूतले ॥
ततो विहितकर्तव्या निषण्णा चूतमञ्जरी ।
विद्याधरनरेन्द्राश्च निषण्णा नतमस्तकाः ॥
अथ प्रहृष्टतनूदन्तौ जाततोषौ परस्परम् ।
विमलो रत्नचूडश्च सम्भाषं कर्तुमुद्यतौ ॥
उक्तं च रत्नचूडेन महाभाग निशम्यताम् ।
हेतुना येन संजातं मम कालविलम्बनम् ॥
नानीतो भवदादिष्टः स सूरिर्बुधनामकः ।
तत्रापि कारणं किंचिन्महाभाग निशामय ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इतो गतोऽहं वैताढ्ये दृष्टाम्बा शोकविह्वला ।
तातश्च मद्वियोगेन तौ च संधीरितौ मया ॥
अथातीते दिने तस्मिन् सङ्गमानन्दबन्धुरे ।
रात्रौ स्थितोऽहं शय्यायां कृतदेवनमस्कृतिः ॥
ध्यायतः परमात्मानं भगवन्तं जिनेश्वरम् ।
समागता च मे निद्रा द्रव्यतो न तु भावतः ॥
तावद् भो भो महाभाग भुवनेश्वरभक्तक ।
उत्तिष्ठेति गिरं शृण्वन् विबुद्धोऽहं मनोहराम् ॥
अथ विद्योतिताशेषदिक्चक्रप्रतिभास्वराः ।
तदाहं पुरतः साक्षात्पश्यामि बह्वदेवताः ॥
ततः ससम्भ्रमोत्थानविहितातुलपूजनम् ।
ताभिर्मां श्लाघयन्तीभिरिदमुक्तं वचस्तदा ॥
धन्योऽसि कृतकृत्योऽसि पूजनीयोऽसि मादृशाम् ।
यस्य भागवतो धर्मः स्थिरस्ते नरसत्तम ॥
रोहिण्याद्या वयं विद्यास्तव पुण्येन चोदिताः ।
सर्वास्ते योग्यतां मत्वा समायाताः स्वयंवराः ॥
आवर्जिता गुणैस्तात तावकीनैः सुनिर्मलैः ।
अत्यन्तमनुरक्तास्ते सर्वाः सर्वात्मना वयम् ॥
यस्य भागवतो धीर नमस्कारो हृदि स्थितः ।
सदा जाज्वल्यते लोके तस्य ते किमु दुर्लभम् ॥
एताः पञ्चनमस्कारमन्त्रमाहात्म्ययन्त्रिताः ।
आगत्य स्वयमेवेह वयं किङ्करतां गताः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

करिष्यामः प्रवेशं ते शरीरे पुरुषोत्तम ।
प्रतीच्छ भवितव्यं च भवता चक्रवर्तिना ॥
एतच्चास्माभिरादिष्टं विद्याधरबलं तव ।
पदातिभावमापन्नमायातं द्वारि वर्तते ॥
लसत्कुण्डलकेयूरकिरीटमणिभास्वराः ।
ततः प्रविश्य ते सर्वे खेचरा मे नतिं गता ॥

अत्रान्तरे प्रहतमुद्दामातोद्यशब्दं प्राभातिकतूर्यं । पठितं च काल-निवेदकेन । यदुत

एष भो भास्करो लोके स्वभावादुदयं गतः ।
प्रबोधकारको नृणां दृष्टिप्रसरदायकः ॥
सदनुष्ठानहेतुश्च सर्वासामर्थसम्पदाम् ।
सम्पादक इति ख्यातः सद्धर्म इव वर्तते ॥

ततः ।

भो भो लोकाः समुत्थाय सद्धर्मे कुरुतादरम् ।
येन वोऽतर्किता एव संपद्यन्ते विभूतयः ॥

एतच्चाकर्ण्य चिन्तितं मया । अये भगवद्भाषितसद्धर्ममाहात्म्य-मिदं यदतर्कितोपनता एव सिद्धा ममैताः सर्वविद्याः । न चेदं मे हर्षस्थानं । विघ्नः खल्वेष समुपस्थितो मे । न भविष्यति विम-लेन सार्धं दीक्षाग्रहणं । यतः पुण्यानुबन्धि पुण्यमपि भगवता सौवर्णिकनिगडतुल्यं व्याख्यातं । आदिष्टं च पूर्वमेव मे चन्दनेन विद्याधरचक्रवर्तित्वं समर्थितं च महात्मना विमलेन । तत्का गतिः । भवितव्यमेवमनेन । तदेवं चिन्तयत एव मे कृतो देवताभिः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शरीरेऽनुप्रवेशः। प्रारब्धो विद्याधरसमूहैर्मे राज्याभिषेकः। कृतानि कौतुकानि विहितानि माङ्गलिकानि समुपनीतानि सत्तीर्थोदकानि प्रकटितानि रत्नानि सज्जीकृताः कनकरत्नकलशाः। एवं च महता विमर्देन निर्वर्तितो मे राज्याभिषेकः। ततः पूजयतो देवान् सन्मानयतो गुरून् स्थापयतो राजनीतिं निरूपयतो भृत्यवर्गं कुर्वतो यथार्हप्रतिपत्तिं समाचरतोऽभिनवराज्योचितं सर्वं करणीयं लङ्घितानि मम कियन्त्यपि दिनानि। ततो निराकुलीभूतस्य मे संस्मृतो युष्मदादेशः। चिन्तितं च। अये नान्वेषितोऽसौ मया बुधसूरिर्न नीतो विमलसमीपं। अहो मे प्रमत्तता। ततस्तद्गवेषणार्थं स्वयमेव भ्रान्तोऽहं भूरिभूमिमण्डलं। दृष्टश्चैकत्र नगरे मया बुधसूरिः। निवेदितो युष्मद्वृत्तान्तः। ततोऽभिहितमनेन। गच्छ त्वं तावदिदमिदं च विमलाय निवेदय। अहं तु पश्चादागमिष्यामि। अयमेव हि विमलबन्धूनां प्रतिबोधनोपायो नान्यः। ततः कर्णाभ्यर्णे स्थित्वा शनैः कथितो विमलाय रत्नचूडेन स प्रच्छन्नो बुधसूरिसन्देशकः। स तु मया नाकर्णित इति। प्राह च रत्नचूडः। तदनेन कारणेन संजातो मे कालविलम्बः। अमुना च हेतुना नानीतो बुधसूरिरिति। विमलेनोक्तं। सुन्दरमनुष्ठितमार्येण। ततः प्रविष्टाः सर्वेऽपि नगरे। स्थित्वा च महाप्रमोदेन कतिचिद् दिनानि गतः स्वस्थानं रत्नचूडः।

विमलस्तु ततः प्रभृति गाढतरमभ्यस्ततया कुशलभावस्य प्रहीणतया कर्मजालस्य विशुद्धतया ज्ञानस्य हेयतया विषयाणां उपादेयतया प्रशमस्य अविद्यमानतया दुश्चरितानां प्रबलतया जीववीर्यस्य

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रत्यासन्नतया परमपदसम्पत्तेर्न बहुमन्यते राज्यश्रियं न कुरुते शरीर-संस्कारं न ललति विचित्रलीलाभिः नाभिलषति ग्राम्यधर्मसम्बन्ध-गन्धमपीति । केवलं भवचारकविरक्तचित्तः शुभध्यानानुगतः कालं गमयति । तं च तथाविधमवलोक्य पितुर्धवलनृपतेर्मातुश्च कम-लसुन्दर्याः समुत्पन्ना चिन्ता । यथैष विमलकुमारः सत्यपि मनो-हरे तारुण्ये विद्यमानेऽप्यपहसितधनदविभवे विभवे पश्यन्नप्यधरिता-मरसुन्दरीलावण्या नरेन्द्रकन्यका अधःकृतमकरकेतनोऽपि रूपाति-शयेन संगतोऽपि कलाकलापेन नीरोगोऽपि देहेन संपूर्णोऽपीन्द्रिय-सामग्र्या रहितोऽपि मुनिदर्शनेन नालोयते यौवनविकारैर्न निरी-क्षते ऽर्धाक्षिनिरीक्षितेन न जल्पति मन्मनस्खलितवचनेन न सेवते गेयादिकला न बहुमन्यते भूषणानि न गृह्णाते मदान्धतया न विमुच्यते सरलतया न विषहते विषयसुखनामापीति । तत्कि-मिदमीदृशमस्य संसारातीतमलौकिकं चरितं । यावच्चैष प्रिय-पुत्रको विषयसुखविमुखः खल्वेवं मुनिवदवतिष्ठते तावदावयोरिदं निष्फलं राज्यं अकिञ्चित्करी प्रभुता निष्प्रयोजना विभवा मृत-समानं जीवितमिति । ततः कथं पुनरेष विषयेषु प्रवर्तिष्यते कुमार इति संपन्नो देवीनृपयो रहसि पर्यालोचः । स्थापितः सिद्धान्तः । यदुत स्वयमेव तावदभिधीयतां विषयसुखानुभवं प्रति कुमारः । स हि विनीततया दाक्षिण्यधनतया च न कदाचन पित्रोर्वचनमतिलङ्घयिष्यतीति । मत्वा ततोऽन्यदाभिहितो रहसि जननीजनकाभ्यां विमलकुमारः । यथा पुत्र मनोरथशतैस्त्वमावयो-र्जातोऽसि राज्यधूर्धरणक्षमश्च वर्तसे । तत्किमिति नानुशीलयसि

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

निजावस्थानुरूपं । किं नाधितिष्ठसि राज्यं । किं न कुरुषे दारसंग्रहं । किं नानुभवसि विषयग्रामं । किं न वर्धयसि कुलसन्ततिं । किं नोत्पादयसि प्रजानामानन्दं । किं नाह्लादयसि बन्धुवर्गं । किं न पूरयसि प्रणयिजनं । किं न तर्पयसि पितृदेवान् । किं न सन्मानयसि मित्रवर्गं । किं न जनयसि वचनमिदं कुर्वन्नावयोः प्रमोदसन्दोहमिति । विमलेन चिन्तितं । सुन्दरमिदमाभ्यामभिहितं । भविष्यत्ययमेव प्रतिबोधनोपायः । ततोऽभिहितमनेन । यदाज्ञापयति तातो यदादिशत्यम्बा तत्समस्तं मादृशां करणोचितं । नात्र विकल्पः । किं तु ममायमभिप्रायः । यदि सर्वेषां स्वराज्ये दुःखितलोकानामपहृत्य बाधां संपाद्य च सुखं ततः स्वयं सुखमनुभूयते तत्सुन्दरं । एवं हि प्रभुत्वमाचरितं भवति नान्यथा । तथाहि ।

विधाय लोकं निर्बाधं स्थापयित्वा सुखेऽखिलम् ।
यः स्वयं सुखमन्विच्छेत्स राजा प्रभुरुच्यते ॥
यस्तु लोके सुदुःखार्ते सुखं भुंक्ते निराकुलः ।
प्रभुत्वं हि कुतस्तस्य कुक्षिंभरिरसौ मतः ॥

तदिदमत्र प्राप्तकालं । वर्तते तावदेष संतापिताशेषभूमण्डलो ग्रीष्मसमयः । ततोऽहमत्रैव मनोनन्दनाभिधाने गृहोपवने युक्तो बन्धुवर्गेण परिवृतो मित्रवृन्देन सेवमानो घर्मसमयोचितां राजलीलां संपादयामि तातास्बयोः सम्बन्धिनमादेशं । केवलं निर्युज्यन्तां राजपुरुषा ये सर्वं दुःखदौर्गत्योपहतं लोकं गवेषयित्वा समानीय च मया सार्धं सुखमनुभावयन्तीति । एतच्चाकर्ण्य प्रहृष्टौ

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धवलराजः प्रमुदिता कमलसुन्दरी । ततोऽभिहितमाभ्यां । साधु वत्स गुरुवत्सल साधु चारु जल्पितं वत्सेन युक्तमिदमीदृशमेव भवतो विवेकस्येति ॥ ततस्तत्र मनोनन्दने गृहोपवने सज्जीकारितमति-विशालं नरेन्द्रेण हिमगृहं । तच्चाच्छादितं निरन्तरं नलिनीदलैः समन्तादुपगूढं मरकतहरितैः कदलीवनैर्वेष्टितं सततवाहिन्या कर्पूर-पूरितोदकप्रवाहया गृहनद्या विलेपितं मलयजकर्पूरचोद्गार्या कृतविभागमुशीरमृणालनालकल्पितैर्भित्तिभागैः । ततस्तत्र तादृशे ग्रीष्मसन्तापहारिणि शिशिरसुखोत्कम्पकारिणि महति हिमभवने विरचितानि शिशिरपल्लवशयनानि कल्पितानि शिशिरसुखदमृदू-न्यासनानि प्रवेशितः सह लोकसमूहेन विमलकुमारः । ततः समस्तेनापि जनसमुदयेन सहित एव विलिप्तः सरसचन्दनेन गुण्डितः कर्पूररेणुना मालितः सुरभिपाटलादामभिर्विराजितो मल्लिकाकुसुमस्तबकैरालिङ्गितः स्थूलमुक्ताफलकलापेन निवसितः सूक्ष्मकोमलवसनैर्वीज्यमानः शिशिरबिन्दुवर्षिभिस्तालवृन्तैर्लालितः स्वादुकोमलेनाहारेण प्रीत इव सुरभिताम्बूलेन प्रमोदित इव मनोहारिकाकलिगीतेन सानन्द इव विविधकरणाङ्गहारहारिणा नृत्तेन साह्लाद इव ललितविलासिनीलोककुवलयदललोललोचन-मालावलोकनेन प्रविष्ट इव सह लोकेनावगाहितुं रतिसागरं । तदेवं जननीजनकयोः प्रमोदसन्दोहदानार्थं सर्वेषामपि लोका-नामात्मनोऽप्यधिकतरं बहिःसुखं संपादयन्नासितुं प्रवृत्तो विमल-कुमारः । प्रवेशयन्ति च यथादृशं राजादेशेन नियुक्तपुरुषा दुःखदौर्गत्योपहतं तत्र लोकं । ततः क्रियते तेषां दुःखापनोदः संपाद्यते चानन्दातिरेक इति । एवं च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नृपतोषविधायिविलासकरे सुखसागरवर्तिनि राज्यधरे।
अथ तत्र सुते सुभगे विमले प्रमदः क्रियते नगरे सकले॥

एवं चानन्दिते राजनि तुष्टायां महादेव्यां प्रमुदिते सकले जने विमलसुखसागरावगाहनेन प्रविष्टाः केचिन्नियुक्तपुरुषास्तत्र हिमगृहे। दत्ता तैरन्तरा जवनिका। तया च व्यवहितमेकं पुरुषं संस्थाप्य कृतप्रणामैर्विज्ञपितं तैः। यथा देव देवादेशेन विचरद्भिरस्माभिर्दृष्टोऽयमत्यन्तदुःखितः पुरुषः समानीतश्च देवसमीपं। न चैष गाढबीभत्सतया देवदर्शनयोग्य इति मत्वा जवनिकया व्यवहितोऽस्माभिरिह प्रवेशित इत्येतदाकर्ण्य देवः प्रमाणं। धवलराजेनोक्तं। भो भद्राः क्व दृष्टोऽयं युष्माभिः कथं चात्यन्तदुःखित इति। ततोऽभिहितमेकेन। देव अस्ति तावदितो निर्गता वयं देवादेशेन दुःखदारिद्र्योपहतलोकानयनार्थं। निरूपितं नगरं यावद्दृष्टं समस्तमपि तत्सततानन्दं। ततो गता वयमरण्ये यावद्दृष्टो दूरादयं पुरुषः। कथं।

वर्तमानेऽतिमध्याह्ने भूतले वह्निसन्निभे॥
उत्तप्तलोहपिण्डाभे जगत्तपति भास्करे।
निर्दाहिमुर्मुराकारे सूक्ष्मधूलीमहाचये॥
पादत्राणविनिर्मुक्तो गच्छन्नेष विलोकितः।

ततोऽयं दुःखित इति कृत्वा दूरादुच्चैरभिहितो ऽस्माभिः। यदुत भो भो भद्र तिष्ठ तिष्ठेति। अनेनोक्तं। भो भद्राः स्थितोऽहं यूयं तिष्ठतेति। ब्रुवाणो गन्तुं प्रवृत्तः। ततो मया गत्वा वेगेन बलादानीतोऽयं तरुमूले। निरूपितः सर्वं राज-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पुरुषः यावद्दृष्टस्तदग्धस्थाणुरिवातिकृष्णो वर्णेन बुभुक्षाक्षामेणोदरेण पिपासाशोषितेनाधरोष्ठेन अध्वखेदनिःसहेनाङ्गेन बहिरन्तस्ताप-सूचकेन स्वेदजलेन कुष्ठेन गलता कृमिजालोल्बणेन देहेन अन्तः-शूलनिवेदकैर्मुखभङ्गैः प्रकम्पमानया जराजीर्णकपोलया गात्रयष्ट्या महाज्वरसूचकेन दीर्घोष्णनिःश्वासजालेन मलाविलेनाश्रुगलना-विकलेन लोचनयुगलेन प्रविष्टया नासिकया शटितप्रायैः करचर-णैरभिनवलुञ्चितेन मस्तकेनात्यन्तमलिनैश्चीवरखण्डैर्लम्बमानेन कम्ब-लेन गृहीतेन सदण्डेनालाबुद्वयेन करतलविलम्बिनौर्णिकपिच्छेन । सर्वथा

निधानं सर्वदुःखानां दारिद्र्यस्य परा गतिः ।
अयमेवेति सर्वेषां तदास्माकं हृदि स्थितम् ॥
एनं वीक्ष्य नरं नाथ गाढं बीभत्सदर्शनम् ।
चिन्तितं च तदास्माभिः सोऽयं प्रत्यक्षनारकः ॥

ततोऽभिहितोऽस्माभिः । भद्र किमित्येवंविधे मध्याह्ने बम्भ्र-मीषि । किमिति शीतलच्छायायामुपविष्टः सुखासिकया न तिष्ठ-सीति । अनेनोक्तं । भद्रा न खल्वहं स्वायत्तोऽस्मि । गुरोरादेशेन पर्यटामि । तदायत्तोऽहं । अस्माभिश्चिन्तितं । अये परवशोऽयं वराकः । अहो कष्टमिदमस्य महत्तरं दुःखकारणं यदीदृशावस्थ-स्यापि पराधीनत्वं नाम । ततोऽभिहितमस्माभिः । भद्र किं पुनरे-वमहर्निशमादेशं कुर्वतस्ते स गुरुः करिष्यति । अनेनोक्तं । भद्राः सन्ति मम कृतान्तसदृशा बलिनोऽष्टावृणिकाः । तेभ्यो ग्रन्थिदा-नेन मां मोचयिष्यति । ततोऽस्माभिश्चिन्तितं । अहो कष्टतरमि-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दमस्य वराकस्य महत्तमं दुःखकारणं यदेवंविधावस्थस्यापि दानग्रहणं तन्मोचनदुराशा चेति । सर्वथा नातः परतरो दुःखी जगति लभ्यते । ततोऽस्माभिरुक्तं । भद्र प्रवर्तस्व गच्छ राजकुले येन ते सर्वदुःखदारिद्र्यलक्षणविमोचः क्रियते । अनेनोक्तं । अलं भवतां मदीयचिन्तया । न खलु भवादृशैर्मोचितो मुच्येऽहमिति । ब्रुवाणो गन्तुं प्रवृत्तः । ततश्चिन्तितमस्माभिः । अरे सोन्माद इवायं दुरात्मा । तथापि कर्तव्यं राजशासनं । नेतव्योऽयं देवसमीपमित्याकलय्यानीतोऽस्माभिरिति । धवलराजेनोक्तं । महत्कुतूहलं मे । पश्याम्येनं । अपनयत जवनिकामिति । ततोऽपनीता तैर्जवनिका । दृष्टो यथानिर्दिष्टस्वरूपः पुरुषः । विस्मितः सपरिवारो राजा । विमलेन चिन्तितं । अये समागतः स एष भगवान् बुधसूरिः । अहो भगवतो वैक्रियरूपकरणातिशयः अहो ममोपरि करुणा अहो परोपकारकरणैकरसत्वं अहो स्वसुखकार्यनिरपेक्षता अहो निर्व्याजसौजन्यातिरेक इति । तथाहि ।

स्वकार्यमवधीर्यैव परकार्ये कृतोद्यमाः ।
भवन्ति सततं सन्तः प्रकृत्यैव न संशयः ॥

अथवा ।

स्वकार्यमिदमेतेषां यत्परार्थे प्रवर्तनम् ।
भानोः किं किंचिदस्त्यन्यल्लोकोद्योतादृते फलम् ॥

अथवा ।

निजे सत्यपि साधूनां कार्ये नैवादरः क्वचित् ।
सलाञ्छनो जगद्द्योती दृष्टान्तोऽत्र निशाकरः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नाभ्यर्थिताः प्रवर्तन्ते परकार्ये महाधियः ।
केन हि प्रार्थिता लोके वृष्टये धीर नीरदाः ॥
स्वप्नेऽपि न स्वदेहस्य सुखं वाञ्छन्ति साधवः ।
क्लिश्यन्ते यत्परार्थे ते सैव तेषां सुखासिका ॥
यथाग्निर्दाहपाकाय जीवनाय यथामृतम् ।
स्वभावेन तथा लोके परार्था साधुसन्ततिः ॥
कथं ते नामृतं सन्तो ये परार्थपरायणाः ।
तृणायापि न मन्यन्ते स्वसुखे धनजीविते ॥
इत्येवं ते महात्मानः परार्थे कृतनिश्चयाः ।
आत्मनोऽपि भवन्त्येव नूनं सिद्धप्रयोजनाः ॥

कुलकम् ।

तदेष भगवानेवं रूपमास्थाय वैक्रियम् ।
बोधनार्थं समायातो मद्बन्धूनां कृतोद्यमः ॥

संदिष्टं चानेन मम भगवता रत्नचूडस्य हस्ते । यथा-हमागमिष्यामि रूपान्तरेण भवता च दुःखितसत्त्वान्वेषणं कार्यं । न चाहं विज्ञातोऽपि वन्दनीयः । न तावदात्मा परिंचयितव्यो भवता यावत्स्वार्थसिद्धिर्न संपन्नेति । ततः कृतो विमलेन बुधसूरेर्मानसिको नमस्कारः । कथं ।

नमस्ते ज्ञातसद्भाव नमस्ते भव्यवत्सल ।
नमस्ते मूढजन्तूनां सम्बोधकरणे पटो ॥
अज्ञानापारनीरेशसन्तारणपरायण ।
स्वागतं ते महाभाग चारु चारु त्वया कृतम् ॥ इति ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भगवतापि मनसैवाभिहितं ।

संसारसागरोत्तारी सर्वकल्याणकारकः ।
स्वकार्यसिद्धये भद्र धर्मलाभोऽस्तु तेऽनघ ॥

अत्रान्तरे हिमभवनमध्ये प्रवेशितः स राजपुरुषैः पुरुषः । स च खेदनिःसहतया द्राटकृत्य निषण्णो भूतले प्रचलायितुं प्रवृत्तः । ततस्तं तादृशमवलोक्य केचिदुपहसन्ति केचिच्छोचन्ति केचिन्निन्दन्ति केचिदवधीरयन्ति । तथान्ये परस्परं जल्पन्ति । यदुत

दुःखी दीनो रुजाक्रान्तः श्रान्तः क्लान्तो बुभुक्षितः ।
एष प्रेक्षणकप्रायः समायातो नराधमः ॥
क्वानीतः केन वानीतः किंचिदेष सुदुःखितः ।
न वराको विजानीते केवलं प्रचलायते ॥

एतच्चाकर्ण्य तेन रूपान्तरवर्तिना बुधसूरिणा किं कृतम् ।

प्रदीपभास्वरौ कृत्वा समन्तादक्षिगोलकौ ।
कोपाटोपात्तदास्थानं ज्वलतेव निरीक्षितम् ॥

उक्तं च ।

आः पापाः किमहं जातो युष्मत्तोऽपि विरूपकः ।
दुःखितो वा यतो यूयं मामेवं हसथाधमाः ॥
कृष्णवर्णा बुभुक्षार्तास्तृष्णार्ताः खेदनिःसहाः ।
तापार्ताः कुष्ठिनो यूयं नाहं भो मूढमानवाः ॥
शूलाक्रान्ता जराजीर्णा महाज्वरविबाधिताः ।
सोन्मादा विकलाक्षाश्च यूयं नाहं नराधमाः ॥
यूयमेव परायत्ता यूयमेव क्षुणार्दिताः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यूयं च प्रचलायध्वे माहं भो मूढमानवाः ॥
हे पापाः कलिता यूयं नूनं कालेन वाञ्छिताः ।
मुनिं मां दुर्बलं मत्वा तेनैवं ह्रसथाधुना ॥
अथ तौ भास्कराकारौ दृष्ट्वा तस्याक्षिगोलकौ ।
जाज्वल्यमानौ सहसा प्रकाशितदिगन्तरौ ॥
जिह्वां च विद्युदाभासां दन्तपंक्तिं च भास्वराम् ।
दृष्ट्वा श्रुत्वा च तां वाचं जगतः कम्पकारिणीम् ॥
क्षणादेव तदास्थानं भीतकम्पितमानसम् ।
संजातं सिंहनादेन यथा हरिणयूथकम् ॥
ततो धवलराजेन विमलं प्रति भाषितम् ।
कुमार नैष कोऽपीह नरः प्रकृतिमानुषः ॥

तथाहि ।

मलाविलं पुरा चक्षुरधुना भास्कराधिकम् ।
अस्य देदीप्यते वत्स तेजसा वक्त्रकोटरम् ॥
अनेकरणसङ्घट्टभटकोटिविदारिणः ।
श्रुत्वास्य भारतीं वत्स कम्पते मम मानसम् ॥
तदेष न भवत्येव तावत्सामान्यमानवः ।
देवः कश्चिदिहायातः प्रच्छन्नो मुनिवेषकः ॥

एवं च स्थिते ।

यावन्न तेजसा वत्स सर्वं भस्मीकरोत्ययम् ।
तावत्प्रसादयाम्येनं क्रोधान्धं मुनिपुङ्गवम् ॥

विमलेनोक्तं ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवमेतस्य सन्देहः सम्यग्ज्ञातेन निश्चितम् ।
नैष सामान्यपुरुषो विषमः कोऽप्ययं महान् ॥

ततश्च

नूनं प्रसाद्यतामेष यावन्नो याति विक्रियाम् ।
भक्तिग्राह्या महात्मानः क्रियतां पादवन्दनम् ॥
तच्छ्रुत्वा विलसल्लोलकिरीटकटकुण्डलः ।
धावन्नुच्चैर्महाराजो मुनेः पादनतिं गतः ॥
ततो दृष्ट्वा महाराजं पतितं क्रमयोस्तथा ।
तथैव प्रणतं सूरेः सर्वं जनकदम्बकम् ॥

उक्तं च नरपतिना ।

क्षाम्यतेनं महाभागो दोषमज्ञजनैः कृतम् ।
ददातु च प्रसादेन स्वीयं मे दिव्यदर्शनम् ॥
ततो यावन्नृपो भूमेरुत्थाय पुनरीक्षते ।
तावत्स कीदृशस्तेन सलोकेन विलोकितः ॥
लोचनानन्दिलावण्यनिर्जितामरविग्रहः ।
विलसद्दीप्तिविस्तारः साक्षादिव दिवाकरः ॥
अशेषलक्षणोपेतः सर्वावयवसुन्दरः ।
निषण्णः कमले दिव्ये सत्कार्तस्वरभास्वरे ॥
अथ तं तादृशं वीक्ष्य कान्तरूपं मुनीश्वरम् ।
सनृपास्ते जना जाता विस्मयोत्फुल्ललोचनाः ॥

परस्परं च जल्पितुं प्रवृत्ताः । यदुत

कथं वा तादृशः पूर्वं कथमेवंविधोऽधुना ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नूनमेष महाभागो देव एव न संशयः ॥
ततः कृत्वा नरेन्द्रेण ललाटे करकुड्मलम् ।
स पृष्टो भगवानेवं कस्त्वं भो नाथ कथ्यताम् ॥

मुनिरुवाच ।

यतिरस्मि महाराज न देवो नापि दानवः ।
विशेषयतिरूपं तु लिङ्गादेवावगम्यते ॥

धवलराजेनोक्तं ।

यद्येवं किमिदं नाथ विहितं भवताद्भुतम् ।
ईदृशं रूपनिर्माणं पूर्वं बीभत्सदर्शनम् ॥
कृष्णवर्णादयो दोषा निजदेहविवर्तिनः ।
अस्माकं भवतादिष्टाः किं वा संचिन्त्य कारणम् ॥
कथं वा क्षणमात्रेण दिव्यरूपधरः परः ।
भगवान्नाथ संपन्नो मादृशां कृतविस्मयः ॥
तदिदं मे प्रसादेन सर्वं नाथ निवेदय ।
ममोत्पन्नं मनोमध्ये महदत्र कुतूहलम् ॥
मुनिराह महाराज कृत्वा मध्यस्थमानसम् ।
कथ्यमानमिदं सर्वं समाकर्णय साम्प्रतम् ॥
इदं विरचितं पूर्वं मया रूपं नरेश्वर ।
निदर्शनार्थं जीवानां संसारोदरवर्तिनाम् ॥

यतः

एवं भूता इमे सर्वे जीवाः संसारवर्तिनः ।
तथापि न विजानन्ति स्वरूपं मूढमानसाः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अतोऽमीषां प्रबोधार्थं तादृग् बीभत्सदर्शनम्।
दृष्टान्तभूतं भूतानां रूपं भूप निरूपितम्॥
मुनिवेषधरं तच्च यन्मया भूप निर्मितम्।
कृष्णवर्णादयो दोषा युष्माकं ये च योजिताः॥
तत्रापि कारणं भूप वर्ण्यमानं मया स्फुटम्।
विधाय निपुणां बुद्धिं धीर चित्ते ऽवधारय॥
मुनयो ये महात्मानो बुद्धाः सर्वज्ञदर्शने।
तपःसंयमयोगेन क्षालिताखिलकल्मषाः॥
ते कृष्णवर्णा बीभत्साः क्षुत्पिपासादिपीडिताः।
कुष्ठिनोऽपि बहिर्भूप सुन्दराः परमार्थतः॥
एते तु लोका राजेन्द्र ये सद्धर्मबहिष्कृताः।
गृहस्थाः पापनिरताः विषयामिषगृध्नवः॥
एते यद्यपि दृश्यन्ते नीरोगाः सुखनिर्भराः।
तथापि तत्त्वतो ज्ञेया दुःखिता रोगपीडिताः॥

किं च।

कृष्णवर्णादयो दोषा गृहिणां सन्ति ते यथा।
तथा न सन्ति साधूनां तदिदं ते निवेद्यते॥
बहिः कनकवर्णोऽपि पण्डितैः परमार्थतः।
अन्तः पापतमोलिप्तः कृष्णवर्णोऽभिधीयते॥
बहिरङ्गारवर्णोऽपि चित्ते स्फटिकनिर्मलः।
नरो विचक्षणैर्भूप स्वर्णवर्णो ऽभिधीयते॥
एवं च कृष्णवर्णोऽपि साधुः संशुद्धमानसः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विज्ञेयः परमार्थेन स्वर्णवर्णो नराधिप ॥
गृहस्थस्तु सदा भूप पापारम्भपरायणः ।
हेमावदाततदेहोऽपि विज्ञेयः कृष्णवर्णकः ॥
अनेन परमार्थेन मयोक्तमिदमञ्जसा ।
न कृष्णवर्णोऽहं लोका यूयमेव तथाविधाः ॥

तथा ।

संप्राप्तैरपि नो तृप्तिर्विषयैर्या नराधिप ।
विद्वद्भिः परमार्थेन सा बुभुक्षा प्रकीर्तिता ॥
तथा बुभुक्षिताः सर्वे भुवनोदरचारिणः ।
अमी वराकाः सद्धर्मविकला मूढजन्तवः ॥
ते हि यद्यपि दृश्यन्ते तृप्ताः संपूरितोदराः ।
तथापि तत्त्वतो ज्ञेया बुभुक्षाक्षामितोदराः ॥
साधवस्तु महात्मानः सदा सन्तोषपोषिताः ।
न पीडितास्तया भूप भीमभावबुभुक्षया ॥
तेन यद्यपि दृश्यन्ते विरिक्तजठराः परम् ।
तथापि तत्त्वतो ज्ञेयास्ते तृप्ताः स्वस्थमानसाः ॥
इदं कारणमालोच्य बुभुक्षार्ताः पुरा मया ।
यूयमुक्ता धरानाथ तृप्तस्त्वात्मा प्रकाशितः ॥

तथा ।

अनागतेषु भोगेषु योऽभिलाषो नराधिप ।
सा पिपासेति विज्ञेया भावकण्ठस्य शोषणी ॥
तथा पिपासिताः सर्वे पिबन्तोऽप्युदकं जनाः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ये केचिद्भूप दृश्यन्ते जैनधर्मबहिष्कृताः ॥
मुनयस्तु सदा धन्या भाविभोगेषु निःस्पृहाः ।
तेनोदकं विनाप्येते पिपासादूरवर्तिनः ॥
अतः पिपासिता यूयमहं तु न तृषार्दितः ।
मयेदं कारणं मत्वा पुरा राजन्निवेदितम् ॥

तथा ।

अलब्धमूलपर्यन्तो दोषचौरशताकुलः ।
विषमो विषयव्यालो दुःखधूल्या प्रपूरितः ॥
अयं नरेन्द्र संसारो विद्वद्भिर्भावचक्षुषा ।
अध्वा निरीक्षितो घोरः खेदहेतुः शरीरिणाम् ॥
एते च सततं जीवा गृहीत्वा कर्मशम्बलम् ।
वहन्तो भवमार्गेऽत्र न कुर्वन्त्युत्प्रयाणकम् ॥
तेनामी जैनसद्धर्मरहिता मूढजन्तवः ।
संसाराध्वमहाखेदखेदिताः सततं मताः ॥
ततो यद्यपि दृश्यन्ते गृहे शीतलमण्डपे ।
तथापि तत्त्वतो ज्ञेया गच्छन्तः पथि ते सदा ॥
मुनयस्तु सदा भूप विवेकवरपर्वते ।
आरूढाः सतताह्लादे वर्तन्ते जैनसत्पुरे ॥
तत्र चित्तसमाधानं मण्डपं हिमशीतलम् ।
आसाद्य निर्वृतात्मानस्तिष्ठन्ति विगतश्रमाः ॥
ततो यद्यपि दृश्यन्ते ते बहिः खेदनिःसहाः ।
विज्ञेयाः खेदनिर्मुक्तास्तथापि परमार्थतः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदिदं कारणं मत्वा भवन्तः खेदनिःसहाः ।
अहं तु नेति राजेन्द्र मया पूर्वं निवेदितम् ॥

तथा ।

क्रोधो मानस्तथा माया लोभश्चेति चतुर्विधः ।
तापः संसारिणां भूप सर्वाङ्गीणः सुदारुणः ॥
तेन दन्दह्यमानास्ते तापार्ताः सततं मताः ।
यद्यपीह विलोक्यन्ते चन्दनादिविलेपिताः ॥
साधवस्तु महाराज सततं शान्तमानसाः ।
निष्कषाया महात्मानो निस्तापाः पापसूदनाः ॥
ततो यद्यपि दृश्यन्ते ते बहिस्तापपीडिताः ।
तथापि परमार्थेन विज्ञेयास्तापदूरगाः ॥
इदमेव मया ज्ञात्वा यूयं तापार्दिताः पुरा ।
अहं तु नेति राजेन्द्र प्रतिज्ञातमशङ्कया ॥

तथा ।

कुविकल्पकृमिस्थानं मिथ्यात्वं भूप देहिनाम् ।
गलदास्तिक्यजाम्बालं कुष्ठमुक्तं मनीषिभिः ॥
विनाशयति तद्भूप सद्बुद्धिवरनासिकाम् ।
घर्घराव्यक्तघोषं च नरं धत्ते मदोद्धतम् ॥
शमसंवेगनिर्वेदकारुण्यानि च मूलतः ।
हस्तपादसमान्येषां शाटयत्येव देहिनाम् ॥
तेन मिथ्यात्वकुष्ठेन विद्वदुद्वेगहेतुना ।
आक्रान्ताः पृथिवीनाथ सदामी मूढजन्तवः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो यद्यपि दृश्यन्ते सर्वावयवसुन्दराः ।
तथापि भावतो ज्ञेयाः कृमिजालक्षताङ्गकाः ॥
सम्यग्भावेन पूतानां मुनीनां पुनरीदृशम् ।
कुष्ठं नास्त्येव तेनामी सर्वावयवसुन्दराः ॥

ततश्च ।

कथंचिदपि यद्येते बहिः कुष्ठसमन्विताः ।
भवेयुर्भावतो भूप तथापि न तथाविधाः ॥
अत एव मया पूर्वमिदमालोच्य कारणम् ।
तथोक्ताः कुष्ठिनो यूयं नाहं कुष्ठीति चोदितम् ॥

तथा ।

परेषु द्वेषदुष्टानां समृद्धिं वीक्ष्य देहिनाम् ।
ईर्ष्या या जायते भूप सा शूलमभिधीयते ॥
ईर्ष्याशूलेन चाक्रान्ताः परेषां व्यसने क्षमाः ।
द्वेषाध्माताः प्रकुर्वन्ति वक्त्रभङ्गं पुनः पुनः ॥
तच्च नास्ति महाशूलं मुनीनां धरणीपते ।
सर्वत्र समचित्तास्ते वीतद्वेषा हि साधवः ॥
इदं कारणमाश्रित्य शूलाक्रान्ताः पुरा मया ।
यूयमुक्तास्तथात्मा च शूलहीनः प्रकाशितः ॥
अनादिभवचक्रेऽत्र यथा भूताः कथंचन ।
तथाद्यापि प्रवर्तन्ते सदामी भूप जन्तवः ॥
कदाचिन्न पुनः प्राप्तं विद्याजन्म मनोहरम् ।
नैतैर्विवेकतारुण्यं न मृता भावमृत्युना ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जराजीर्णास्ततो भूप यावत्संसारजीविनः ।
जन्तवोऽनन्तदुःखालीवलीपलितसंगताः ॥
बहिस्ते तरुणाकारं धारयन्तोऽपि मानवाः ।
विज्ञेयास्तत्त्वतो भूप जराजीर्णकपोलकाः ॥
साधुभिर्भूपते लब्धं विद्याजन्म मनोहरम् ।
प्राप्तं विवेकतारुण्यं दीक्षासम्भोगसुन्दरम् ॥
अप्राप्य तां जरां घोरां तारुण्ये वर्तमानकाः ।
तथा च ते मरिष्यन्ति यथोत्पत्तिर्न जायते ॥
अतः सर्वे जराजीर्णा ये भवे दीर्घजीविनः ।
सन्तस्तु यौवनारूढाः कर्मनिर्दलनक्षमाः ॥

तथा ।

यतोऽमी देहिनो मूढा रागसन्तापतापिताः ।
तेनोच्यन्ते मया भूप महाज्वरविबाधिताः ॥
सत्साधूनां पुनर्नैव रागगन्धोऽपि विद्यते ।
ते बहिर्ज्वरवन्तोऽपि विज्ञेयास्तेन विज्वराः ॥

तथा ।

यत् कृत्यं सदनुष्ठानं तन्न कुर्वन्ति मूढकाः ।
वारिता अपि कुर्वन्ति पापानुष्ठानमञ्जसा ॥
ततोऽमी जगतीनाथ येऽपि पण्डितमानिनः ।
सोन्मादा इति विज्ञेयास्तेऽपि भावेन देहिनः ॥
सदनुष्ठानरक्तानां साधूनां पुनरीदृशः ।
नोन्मादोऽस्ति धरानाथ तस्मात्ते शुद्धबुद्धयः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जराजीर्णा रुजाक्रान्ताः सोन्मादा इति तत्पुरा ।
यूयं नाहमिति प्रोक्तं सर्वमेतेन हेतुना ॥

तथा ।

पश्यन्तोऽपि विशालेन चक्षुषा बहिरञ्जसा ।
अन्तर्वसुंधरानाथ कामान्धा मूढजन्तवः ॥
विकलाक्षा मया पूर्वं तेनामी परिकीर्तिताः ।
साधूनां विकलाक्षत्वं कामजन्यं न विद्यते ॥
अतो यद्यपि दृश्यन्ते ते बहिर्नष्टदृष्टयः ।
तथापि साधवो नैव विकलाक्षा नराधिप ॥
तेनामी जन्तवः प्रोक्ता विकलाक्षा मया पुरा ।
आत्मा प्रकाशितो भूप सज्ज्ञानस्याक्षलोचनः ॥
राजन्नेते परायत्ता यथा गेहस्थजन्तवः ।
साधवस्त्वपरायत्तास्तथा ते कथ्यतेऽधुना ॥
निःस्नेहं परमार्थेन भिन्नकर्मविनिर्मितम् ।
इदं कलत्रपुत्रादि तत्पोषणसदोद्यताः ॥
अदृष्टपरमार्थानामत्यन्तं मनसः प्रियम् ।
तत्त्वभूतमिदं तेषां मूढानां प्रतिभासते ॥
ततस्तदर्थं क्लिश्यन्ते दासाः कर्मकरा यथा ।
रात्रौ दिवा च मोहेन पशुभूता वराककाः ॥
आहारयन्ति न स्वस्था रात्रौ निद्राविवर्जिताः ।
चिन्तयाकुलिता नित्यं धनध्यानपरायणाः ॥
तदेवं ते कुटुम्बस्य सदैवादेशकारिणः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

परायत्ता न जानन्ति परमार्थममेधसः ॥

तथाहि ।

माता भ्राता पिता भार्या दुहिता पुत्र इत्यपि ।
सर्वेऽपि जन्तवो जाता निरादिभवचक्रके ॥
ततो विज्ञातसद्भावः को हि नाम सकर्णकः ।
तदायत्तो भृशं भूत्वा स्वकार्यं हारयेन्नरः ॥
अत एव महात्मानस्तत्कलत्रादिपञ्जरम् ।
संपरित्यज्य निःशेषं जाता निःसङ्गबुद्धयः ॥
त एव ह्यपरायत्तास्त एव कृतिनो नराः ।
त एव स्वामिनो भूप सर्वस्य जगतोऽनघाः ॥
गुरूणां ते परायत्ता भवन्तोऽपि महाधियः ।
निर्मुक्ता गृहपाशेन तस्मादत्यन्तमुत्कलाः ॥
इदं च हृदये कृत्वा कारणं मानवेश्वर ।
यूयमुक्ताः परायत्ता मयात्मा तद्विलक्षणः ॥

तथा ।

ये च तेऽष्टौ मया पूर्वं घण्टिकाः संप्रकाशिताः ।
विद्धि तान्यष्ट कर्माणि दुःखदानीह देहिनाम् ॥
ते चामी सततं जीवाः कदर्थ्यन्ते मुहुर्मुहुः ।
दानघण्टिकैर्भूप कर्मभिस्तीव्रदारुणैः ॥
बुभुक्षिताः क्वचिद्दीना धार्यन्तेऽत्यन्तविह्वलाः ।
क्वचिद्गाढं प्रपीड्यन्ते क्षिप्ता नरककोष्ठके ॥
साधूनामपि ते सन्ति घण्टिकाः किं तु नो तथा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कदर्थनं प्रकुर्वन्ति शुद्धप्रायमृणं यतः ॥
शोधयन्ति च ते नित्यं साधवः कृतनिश्चयाः ।
ऋणं तत्तेन ते तेषामृणिका नैव बाधकाः ॥
ऋणार्दिता मया पूर्वं यूयमेतेन हेतुना ।
प्रोक्ता भूप तथात्मा च ऋणमुक्तः प्रकाशितः ॥
यथा च प्रचलायन्ते भावतोऽमी नरेश्वर ।
जैनधर्मबहिर्भूता जन्तवस्तन्निशामय ॥
दुरन्तः कर्मसन्तानो घोरः संसारसागरः ।
रौद्रा रागादयो दोषास्तरलं देहिनां मनः ॥
चटुलश्चेन्द्रियग्रामो दृष्टनष्टं च जीवितम् ।
चला विभूतयः सर्वा देहश्च क्षणभङ्गुरः ॥
शत्रुः प्रमादो जीवानां दुस्तरः पापसञ्चयः ।
असंयतत्वं दुःखाय भीमो नरककूपकः ॥
अनित्याः प्रियसंयोगा भवन्त्यप्रियसङ्गमाः ।
क्षणरक्तविरक्ताश्च योषितो मित्रबान्धवाः ॥
उग्रो मिथ्यात्ववेतालो जरा करविवर्तनी ।
भोगाश्चानन्तदुःखाय दारुणो मृत्युभूधरः ॥
एतत्सर्वमनालोच्य कृत्वा पादप्रसारिकाम् ।
विवेकचक्षुः संमील्य स्वपन्ति ननु जन्तवः ॥
महाघुरघुरारावं कुर्वन्तो नष्टचेतनाः ।
कथंचिन्न प्रबुध्यन्ते शब्दैरपि विवेकिनाम् ॥
विबुद्धा अपि कृच्छ्रेण घूर्णमानेन चक्षुषा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भूयो भूयः स्वपन्त्येव ते महामोहनिद्रया ॥

अन्यच्च ।

कुतो वयं समायाताः प्रापिताः केन कर्मणा ।
क्वागताः क्व च यास्यामो विदन्त्येतन्न मूढकाः ॥
ततो यद्यपि दृश्यन्ते वल्गमानाः पृथग्जनाः ।
तथापि तत्त्वतो भूप विज्ञेयाः प्रचलायिताः ॥
साधूनां पुनरेषा भो महामोहतमोमयी ।
निद्रा नास्त्येव धन्यानां तेन ते नित्यजागराः ॥
सर्वज्ञागमदीपेन साधवस्ते महाधियः ।
गत्यागती प्रपश्यन्ति स्वस्यान्येषां च देहिनाम् ॥

ततश्च ।

ते बहिर्निद्रया भूप सुप्ता अपि कथंचन ।
असुप्ता इति विज्ञेया विवेकोन्मीलितेक्षणाः ॥
इदमेव मया सर्वं संचिन्त्य हृदये पुरा ।
यूयं भोः प्रचलायध्वे नाहमित्येव भाषितम् ॥

तथा ।

यूयमेव न जानीथ स्वरूपं मोहनिद्रिताः ।
मम प्रत्यक्षमेवेदं विवेकस्फुटचक्षुषः ॥

अन्यच्चैवं व्यवस्थिते ।

ये सद्धर्मबहिर्भूतास्त एव परमार्थतः ।
देहिनो भूप विज्ञेया दारिद्र्याक्रान्तमूर्तयः ॥

तथाहि ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ज्ञानदर्शनचारित्रवीर्यादीनि नरेश्वर ।
न सन्ति भावरत्नानि तेषां पापहतात्मनाम् ॥
तान्येव धनसाराणि तान्येवैश्वर्यकारणम् ।
तान्येव सुन्दराणीह तैर्विना कीदृशं धनम् ॥
अतस्तै रहिता येऽत्र दृश्यन्ते धनपूरिताः ।
विज्ञेयास्तेऽपि राजेन्द्र निर्धनाः परमार्थतः ॥
तस्माधूनां पुनस्तानि भावरत्नानि भूपते ।
चित्तापवरके नित्यं जाज्वल्यन्ते महात्मनाम् ॥
अतस्ते धनिनो धन्यास्त एव परमेश्वराः ।
ते शक्ता भुवनस्यापि पोषणे नास्ति संशयः ॥
मलिना मलिनैर्भूप बहिर्जीर्णवरखण्डकैः ।
अलाबुहस्ता दृश्यन्ते दरिद्रा इव मुग्धकैः ॥
तथापि परमार्थेन ते महारत्ननायकाः ।
विज्ञेयाः पण्डितैर्भूप मुनयः परमेश्वराः ॥

किं च ।

तृणाग्राद्रत्नकोटीश्च पातयन्ति स्वतेजसा ।
यदि कार्यं भवेत्ताभिस्तेषां भूप महात्मनाम् ॥
अतः स्वकीयं दारिद्र्यमनालोच्य भवादृशैः ।
महाधनोऽपि मादृक्षः कथमुक्तो दरिद्रकः ॥
मलिनोऽपि स एवात्र यः कर्ममलपूरितः ।
बहिः चालितसद्भाववस्त्रोऽपि जगतीपते ॥
तुषारहारगोक्षीरनिर्मलोमसमानसः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बहिर्मलधरोऽप्यत्र निर्मलो मानवेश्वर ॥
तदिदं भावमालिन्यमविचार्यात्मनि स्थितम् ।
अहं हा हसितः केन कारणेन पुरा जनाः ॥
सुभगोऽपि जगत्यत्र सद्धर्मनिरतो नरः ।
विवेकिनां समस्तानां यस्मादत्यन्तवल्लभः ॥
सुरासुरसमायुक्तं जगदेतच्चराचरम् ।
बन्धुभूतं हि वर्तेत सद्धर्मगतचेतसाम् ॥
तस्मात्साधुः सदाचारो लोके सौभाग्यमर्हति ।
तत्र ये कुर्वते द्वेषं पापिष्ठास्ते नराधमाः ॥
पुमानधर्मभूयिष्ठो दुर्भगो भावतो मतः ।
निन्दन्ति तं यतः सर्वे महाराज विवेकिनः ॥
तस्मात्पापे रतः प्राणी लोके दौर्भाग्यमर्हति ।
तमप्यत्र प्रशंसन्ति ये ते पापा नराधिप ॥

एवं च स्थिते ।

धार्मिको मुनिवेषेण प्रकटोऽपि पुरा जनैः ।
दुर्भगैः सुभगोऽप्यस्मि केन कार्येण निन्दितः ॥

एवं च स्थिते महाराज य इमे जिनवचनामृतबहिर्भूताः संसारोदरवर्तिनो जन्तवोऽनवरतं वराका बध्यन्ते दृढकर्मसन्तानरज्ज्वा पीड्यन्ते विषयासन्तोषबुभुक्षया शुष्यन्ति विषयाशापिपासया खिद्यन्ते निरन्तरभवचक्रभ्रमणेन सततोपतप्ताः कषायघर्मोष्मणा गृह्यन्ते मिथ्यात्वमहाकुष्ठेन तुद्यन्ते परेर्ष्याशूलेन जीर्यन्ते दीर्घसंसारावस्थानेन दन्दह्यन्ते रागमहाज्वरेण अन्धीक्रियन्ते कामकाच-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पटलेन आक्रम्यन्ते भावदारिद्र्येण अभिभूयन्ते जराराचस्या आच्छाद्यन्ते मोहतिमिरेण आकृष्यन्ते हृषीकतुरङ्गमैः पापच्यन्ते क्रोधतीव्रवह्निना अवष्टभ्यन्ते मानमहापर्वतेन वेष्ट्यन्ते मायाजालिकया म्लाव्यन्ते लोभसागरप्लवेन परिताप्यन्त इष्टवियोगवेदनया दोदूयन्तेऽनिष्टसङ्गमतापेन दोलायन्ते कालपरिणतिवशेन तन्त्म्यन्ते कुटुम्बपोषणपरायणतया कदर्थ्यन्ते कर्मदानग्रहणिकैः अभिद्रूयन्ते महामोहनिद्रया कवलीक्रियन्ते मृत्युमहामकरेणेति, त इमे महाराज जन्तवो यद्यपि शृण्वन्ति वेणुवीणामृदङ्गकाकलीगीतानि पश्यन्ति विभ्रमविब्बोककारिमनोहारिरूपाणि आस्वादयन्ति सुसंस्कृतकोमलपेशलहृद्येष्टविशिष्टाहारप्रकारजातं आजिघ्रन्ति कर्पूरागुरुकस्तूरिकापारिजातमन्दारनमेरुहरिचन्दनसन्तानकसुमनोहरकोष्ठपुटपाकादिगन्धजातं आलिङ्गन्ति कोमलललितललनातूल्यादिस्पर्शजातं तथा ललन्ते सह स्निग्धमित्रवृन्देन विलसन्ति मनोरमकाननेषु विचरन्ति यथेष्टचेष्टया क्रीडन्ति नानाक्रीडाभिः भवन्ति सुखाभिमानेनानाख्येयरसवशनिर्भरा निमीलिताक्षाः तथाप्यमीषां जन्तूनां क्लेशरूप एवायं यथासुखानुशयः । एवंविधविविधदुःखहेतुशतव्रातपूरितानां हि महाराज कीदृशं सुखं का वा मनोनिर्वृतिरिति ।

तदिमे दुःखपूरेण पूरिताः परमार्थतः ।
मोहादेवावगच्छन्ति जन्तवः सुखमात्मनः ॥
व्याधैर्विलुप्यमानस्य शक्तिनाराचतोमरैः ।
यत्सुखं हरिणस्येह तत्सुखं भूप गेहिनाम् ॥
गलेन गृह्यमाणस्य निर्भिन्ने तालुमर्मके ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यत्सुखं मूढमीनस्य तत्सुखं भूप गेहिनाम् ॥
एतावद्दुःखसङ्घातपातनिर्भिन्नमस्तकाः ।
सद्धर्मरहिता भूप गेहिनो नारकोपमाः ॥

सत्साधूनां पुनर्भगवतां महाराज नश्यन्त्येवामी पूर्वोदिताः सर्वेऽपि चुद्रोपद्रवाः । यतस्तेषां भगवतां प्रनष्टं मोहतिमिरं आविर्भूतं सम्यग्ज्ञानं निवृत्तः सर्वचाग्रहविशेषः परिणतं सन्तोषामृतं व्यपगता दुष्टक्रिया त्रुटितप्राया भववल्लरी स्थिरीभूतो धर्ममेघसमाधिः। तथा गाढानुरक्तमन्तरङ्गमन्तःपुरं । यतस्तेषां भगवतां सन्तोषदायिनी धृतिसुन्दरी चित्तप्रसादहेतुः श्रद्धा आल्हादकारिणी सुखासिका निर्वाणकारणं विविदिषा प्रमोदविधायिनी विज्ञप्तिः सद्बोधकारिणी मेधा प्रमदातिरेकनिमित्तमनुप्रेचा अनुकूलचारिणी मैत्री अकारणवत्सला करुणा सदानन्ददायिनी मुदिता सर्वोद्वेगघातिनी उपेचेति ।

तदेताभिः समायुक्ताः सुन्दरीभिर्नरेश्वर ।
दृष्टाभिर्दृढरक्ताभिर्मोदन्ते ते मुनीश्वराः ॥
संसारसागरोत्तीर्णं निर्वाणसुखसागरे ।
निमग्नं ते सदात्मानं मन्यन्ते मुनिपुङ्गवाः ॥
नेन्द्राणां तत्र देवानां नापि तच्चक्रवर्तिनाम् ।
सज्ज्ञानपरिपूतानां यत्सुखं शान्तचेतसाम् ॥
ये खकेऽपि महात्मानो वर्तन्ते देहपञ्जरे ।
परा इव सुखं तेषां भूप कः प्रष्टुमर्हति ॥
संसारगोचरातीतं यत्सुखं वेदयन्ति ते ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त एव यदि जानन्ति रसं तस्य न चापरे ॥
एवं व्यवस्थिते राजन् दुःखिभिः सुखपूरितः ।
परमार्थमनालोच्य निन्दितोऽस्मि मुधा जनैः ॥
किं वा सुखाभिमानेन यूयमेवं विनाटिताः ।
न लक्षयथ राजेन्द्र परमार्थसुखं परम् ॥

नृपतिरुवाच । भगवन्

यद्येवं विषया दुःखं प्रशमः सुखमुत्तमम् ।
तदेष लोकः सर्वोऽपि कस्मान्नेदं प्रबुध्यते ॥
मुनिराह महाराज महामोहवशादिदम् ।
न बुध्यते जनस्तत्त्वं यथासौ वठरो गुरुः ॥

धवलराजेनोक्तं । भदन्त कोऽसौ वठरगुरुः कथं चासौ न बुध्यते स्म तत्त्वं । बुधसूरिराह । महाराजाकर्णय ।

अस्ति भवो नाम विस्तीर्णो ग्रामः । तस्य च मध्ये स्वरूपं नाम शिवायतनं । तच्च सदा पूरितमनर्घेयरत्नैः भृतं मनोज्ञैर्विविधखण्डखाद्यकैः समायुक्तं द्राक्षापानादिपानकैः समृद्धं धनेन निचितं धान्येन संपन्नं हिरण्येन पर्याप्तं कनकेन अन्वितं वरचेलेन पुष्टमुपस्करेण ।

सर्वथा सर्वसामग्र्या संयुक्तं सुखकारणम् ।
तद्देवमन्दिरं शैवं तुङ्गं स्फटिकनिर्मलम् ॥

तत्र च शिवभवने तस्य स्वामी सारगुरुर्नाम शैवाचार्यः सकुटुम्बकः प्रतिवसति । स चोन्मत्तको हितमपि वत्सलमपि सुन्दरमपि तदात्मीयं कुटुम्बकं न पालयति न च जानीते तस्य स्वरूपं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न लक्षयति तां शिवभवनसमृद्धिं । ततो विज्ञातमिदं तस्य चेष्टितं तद्ग्रामवासिभिस्तस्करैः । ततो धूर्ततया तैरागम्य कृता तेन भौतेन सह मैत्री । तस्य चोन्मत्तकतयैव ते तस्कराः सुन्दरा वत्सला हितकारिणो वल्लभाश्च प्रतिभासन्ते । ततोऽपकर्ण्य तदात्मीयं कुटुम्बकं तैरेव सार्धमनवरतं विलसन्नास्ते । ततोऽसौ वारितो माहेश्वरैः । यथा भट्टारक चौराः खल्वेते मा कार्षीरमीभिः सह सम्पर्कमिति । स तु न शृणोति तद्वचनं । ततो मूर्ख इति मत्वा तैर्माहेश्वरैः सारगुरुरिति नामापहृत्य तस्य वठरगुरुरिति नाम स्थापितं । परित्यक्तं च सर्वमाहेश्वरैर्धूर्ततस्करपरिकरितं तन्मित्रभावमापन्नं वठरगुरुमुपलभ्य तद्देवमन्दिरं । ततो लब्धप्रसरैस्तैर्धूर्ततस्करैर्योगदानेन तस्य वर्धितो गाढतरमुन्मादो वशीकृतं शिवायतनं अभिभूतं तत्कुटुम्बकं क्षिप्तं मध्यापवरके तालितं तस्य द्वारं । ततो वशीभूतमस्माकं सर्वमिति मत्वा तुष्टचित्तैस्तैरेकः स्थापितो महाधूर्तस्तस्करो नायकः । ततः कृततालारवास्तस्याग्रतस्तं वठरगुरुं नाटयन्तस्तिष्ठन्ति । गायन्ति चेदं गीतकं । यदुत ।

धूर्तभावमुपगम्य कथंचिद्दहो जना
वञ्चयध्वमपि मित्रजनं हृतभोजनाः ।
मन्दिरेऽत्र वठरस्य यथेष्टविधायका
एत एत ननु पश्यथ वयमिति नायकाः ॥

क्वचित्पुनरेवं गायन्ति । यदुत ।

वठरो गुरुरेष गतो वशतां
वसतिं वयमस्य सरन्तगताम् ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

निजधूर्ततया प्रकटं जगतां
खादेम पिबेम च हस्तगताम् ॥

स पुनरधन्यो वठरगुरुर्न लक्षयति तामात्मविडम्बनां नावबुध्यते निजकुटुम्बव्यतिकरं न जानीते सम्यङ्गिवायतनहरणं नावगच्छति तेषां रिपुरूपतां मन्यते च महामित्रभावं। ततो हृष्टतुष्टो रात्रौ दिवा च तेषां तस्कराणां कुटुम्बस्य मध्यगतो नृत्यन्नास्ते। तत्र च ग्रामे चत्वारः पाटकाः प्रतिवसन्ति। तद्यथा। जघन्योऽतिजघन्य उत्कृष्ट उत्कृष्टतरश्चेति। ततोऽसौ वठरगुरुर्बुभुक्षाक्षामस्तान् भोजनं याचते। ततस्तैः समर्पितं तस्य तस्करैर्महाघटकर्परं। चर्चितो मषीपुण्ड्रकैरभिहितश्च। वयस्य गुरो भिक्षामट। विहितमेव तत्तेन। ततस्तैः परिवेष्टित एव गतोऽसौ तत्रातिजघन्यपाटके भिक्षार्थं। ततो गृहे गृहे नृत्यन्नसौ वेष्टितस्तैर्विहितताखारवैर्विचरितुं प्रवृत्तः। संज्ञितास्तस्करैः पिङ्गलोकाः यथा चूर्णयतैनं। ततस्तैः किं कृतं।

यष्टिमुष्टिमहालोष्टप्रहारैस्ताडितो भृशम्।
स वराको रटन्नुच्चैः कृतान्तैरिव दारुणैः ॥
अनुभूय महादुःखं चिरं भिक्षाविवर्जितः।
निर्गतः पाटकात्तस्मात्ततोऽसौ भग्नकर्परः ॥

ततः समर्पितं तैस्तस्करैस्तस्य शरावं। नीतस्तत्र जघन्यपाटके। तत्रापि न लभते भिक्षां बाध्यते पिङ्गजनेन।

ततस्तत्रापि पर्यट्य चिरं भग्ने शरावके।
उत्कृष्टपाटके नीतस्तैर्दत्त्वा ताम्रभाजनम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्रासौ विरलां भिक्षां लभते क्वापि या तया ।
यथायं देवगेहस्य रत्नपूर्णस्य नायकः ॥
कदर्थ्यते च तत्रापि पिङ्गलोकैस्तथा परैः ।
अथान्यदा क्वचित्तस्य भग्नं तत्ताम्रभाजनम् ॥
तत्र भग्ने पुनः पात्रे दत्त्वा राजतभाजनम् ।
तथैव वेष्टितश्चौरैर्नीतोऽसौ तुर्यपाटके ॥
तत्र चात्यन्तविख्यातः किलायं रत्ननायकः ।
ततः सुसंस्कृतां भिक्षां लभतेऽसौ गृहे गृहे ॥
एवं ते तस्करास्तेषु पाटकेषु पुनः पुनः ।
भ्रमयन्त्येव तं भीतं नाटयन्तो दिवानिशम् ॥
हसन्तश्चूर्णयन्तश्च वल्गमाना गृहे गृहे ।
कृततालारवा हृष्टा नानारूपैर्विडम्बनैः ॥
स तथा क्रियमाणोऽपि तस्करैर्वठरो गुरुः ।
भिक्षामात्रेण हृष्टात्मा वल्गते पूरितोदरः ॥

गायति च । कथम् ।

अतिवत्सलको मम मित्रगणः
कुरुते विनयं च समस्तजनः ।
तदिदं मम राज्यमहो प्रकटं
भ्रियते जठरं सुधया विकटम् ॥

आत्मानं मन्यते मूढो मग्नं च सुखसागरे ।
द्वेष्टि तस्करदोषाणां कथकं स जडो जनम् ॥

न पुनरसौ वराको बहिर्भावितं रत्नादिसमृद्धादात्मीयभवना-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

च्छावितमनुरक्तसुन्दरनिजकुटुम्बात् पातितं दुःखसमुद्रे शोच्यमात्मानमाकलयतीति ॥

तदेष महाराज निवेदितस्ते मया वठरगुरुर्येन सदृशोऽयं लोक इति ॥ नृपतिराह। कथमेतत्। भगवतोक्तं। आकर्णय।

ग्रामोऽत्र भूप संसारो विस्तीर्णस्तस्य मध्यगम्।
स्वरूपं जीवलोकस्य विज्ञेयं शिवमन्दिरम् ॥
तदेव ज्ञानवीर्यादिरत्नपूरैश्च पूरितम्।
संपूर्णं सर्वकामैश्च परमानन्दकारणम् ॥
जीवलोकश्च तत्स्वामी भौताचार्यो निगद्यते।
तस्य स्वाभाविकाः सर्वे ये गुणास्तत्कुटुम्बकम् ॥
तत्तु स्वाभाविकं तस्य सुन्दरं हितकारि च।
तथापि जीवलोकस्य न चित्ते प्रतिभासते ॥
सोऽयं लोकः सदोन्मत्तः कर्मयोगेन वर्तते।
न जानीते निजं रूपं गुणरत्नादिपूरितम् ॥
रागादिदोषाः सर्वेऽपि तस्कराः परिकीर्तिताः।
त एव हि महाधूर्ता जीवलोकस्य वञ्चकाः ॥
सुहृदस्ते प्रभासन्ते जीवलोकस्य वल्लभाः।
ते च गाढं प्रकुर्वन्ति कर्मोन्मादस्य वर्धनम् ॥
ते स्वरूपं वशीकृत्य जीवलोकस्य ये गुणाः।
कुटुम्बमन्तस्तत्क्षिप्त्वा चित्तद्वारं निरुन्धते ॥
तदेवं ते धरानाथ गुणसम्भारपूरितम्।
स्वरूपं जीवलोकस्य कृत्वा मन्दिरसन्निभम् ॥

For Private and Personal Use Only

अभिभूय तिरोधाय तस्य भावकुटुम्बकम् ।
चरहूतोपमं राज्ये महामोहं निधाय च ॥
रागादिदोषाः सर्वेऽपि तस्याग्रे हृष्टमानसाः ।
तं लोकं वर्धितोन्मादं नाटयन्ति वशीकृतम् ॥
स एष श्रूयते भूप महाकोलाहलः सदा ।
गीततालरवोन्मिश्रः कृतो रागादितस्करैः ॥
माहेश्वरास्तु विज्ञेयास्ते जीवा जैनदर्शने ।
प्रबुद्धास्ते हि तं लोकं वारयन्ति क्षणे क्षणे ॥

कथं ।

जीवलोक न युक्तस्ते सङ्गो रागादितस्करैः ।
सर्वस्वहारका दुष्टास्त्वेते भावशत्रवः ॥
स तु कर्ममहोन्मादविक्लवीभूतचेतनः ।
हितं तत्तादृशं वाक्यं जीवलोकोऽवमन्यते ॥
सुन्दराः सुहृदो धन्या ममैते हितहेतवः ।
एवं हि मन्यते मूढो रागादीनेष भावतः ॥
ततो माहेश्वराकारैः स सारगुरुसन्निभः ।
तैर्ज्ञाततत्त्वैर्मूर्खत्वाद्धठरो गुरुरुच्यते ॥
तं लोकभीतं विज्ञाय वृतं रागादितस्करैः ।
जैनमाहेश्वरास्तस्य त्यजन्ति शिवमन्दिरम् ॥
यथा च याचितास्तेन क्षुधाक्षामेण भोजनम् ।
ते तस्कराः करे दत्तं तैस्तस्य घटकर्परम् ॥
विलिप्तश्च मषीपुण्ड्रैर्नीतो भिक्षाटनेन सः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदिदं जीवलोकेऽपि समानमिति गृह्यते ॥

तथाहि ।

भोगाकांक्षाक्षुधाक्षामो जीवलोकोऽपि वर्त्तते ।
रागादीनेष यत्नेन याचते भोगभोजनम् ॥
ततस्तेऽपि भवग्रामे भिक्षाटनविधित्सया ।
निःसारयन्ति दुर्पिष्ठास्तं लोकं भौतसन्निभम् ॥

कथम् ।

कृष्णपापमषीलेपपुण्ड्रकैर्गाढचर्च्चितम् ।
विशालनरकायुष्कवितीर्णघटकर्परम् ॥
तिर्यङ्नारकमानुष्यदेवसम्बन्धिनो भवाः ।
विज्ञेयास्ते भवग्रामे चत्वारः पाटकास्त्वया ॥
जघन्यातिजघन्यौ द्वौ तत्राद्यौ परिकीर्त्तितौ ।
उत्कृष्टो मानुषो ज्ञेयस्तथोत्कृष्टतरः परः ॥
कर्परं च शरावं च ताम्रं राजतमेव च ।
भाजनं लोकभौतस्य तदायुष्कमुदाहृतम् ॥
स एष जीवलोकस्तैर्वेष्टितो भावतस्करैः ।
पापात्मा नरकं यायादाद्यपाटकसन्निभम् ॥
तत्रासौ याचमानोऽपि नाश्नुते भोगभोजनम् ।
घोरैर्नरकपालैश्च पीड्यते पिङ्गसन्निभैः ॥
तीव्रानन्तमहादुःखसङ्घातमनुभूय च ।
आयुष्ककर्परे भग्ने निर्गच्छेच्च ततः क्वचित् ॥
अथ तिर्यग्भवं प्राप्य द्वितीयमिव पाटकम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततोऽसौ पर्यटेत्तत्र भोगभोजनलम्पटः ॥
अथ तत्रापि नैवासौ लभते भोगभोजनम् ।
क्षुदादिपिङ्गलोकेन केवलं परिपीड्यते ॥
पुनश्च तिर्यगायुष्के क्वचिन्निष्ठां गते सति ।
तृतीयपाटकाकारं मानुष्यकमवाप्नुते ॥
अथ तत्र भवेदस्य पुण्यलेशः कथंचन ।
आन्तरैश्वर्ययुक्तस्य सा छाया परिकीर्तिता ॥

ततश्च ।

या छायास्य महाराज सा पुण्यलवलक्षणा ।
तया हि जीवलोकोऽत्र लभते भोगभोजनम् ॥
तथा मनुष्यभावेऽपि राजदायदतस्करैः ।
रागादिभिश्च पीड्येत धूर्तोक्तजनसन्निभैः ॥
स ताम्रभाजनाकारे नरायुष्केऽतिलङ्घिते ।
गच्छेद्देवभवं लोकस्तुर्यपाटकसन्निभम् ॥
अन्तरङ्गमहारत्नच्छाया तत्र गरीयसी ।
नरेन्द्र जीवलोकस्य देवलोके विभाव्यते ॥
ततस्तत्र भवे भूरि लभते भोगभोजनम् ।
दधानो राजताकारममरायुष्कभाजनम् ॥
एवमेष महाराज लोकभीतो दिवानिशम् ।
बुभुक्षितो भवग्रामे बम्भ्रमीति पुनः पुनः ॥
उन्मत्तः कर्मयोगेन पापमद्या विलेपितः ।
रागादिभिः कृतारावैर्वेष्टितो धूर्ततस्करैः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हसन् गायन् रटन्नुच्चैर्नृत्यन्नुद्दामलीलया ।
तेषु तेषु महाराज योनिगेहेषु हिण्डते ॥
यथा च हृदये तुष्टः स भौतो भिक्षया तथा ।
वराको नैव जानीते हृतं रत्नभृतं गृहम् ॥
अभिभूतं कुटुम्बं च सुन्दरं गाढवत्सलम् ।
न लक्षयति चात्मानं दुःखसागरमध्यगम् ॥
केवलं मोहदोषेण संतुष्टः सुखनिर्भरः ।
वल्गमानो जने गाढं करोत्यात्मविडम्बनम् ॥
तथायमपि राजेन्द्र जीवलोकः कथंचन ।
संसारे यद्यवाप्नोति तुच्छं वैषयिकं सुखम् ॥

तथा ।

इन्द्रत्वं विबुधत्वं वा राज्यं रत्नधनादिकम् ।
पुत्रं कलत्रमन्यद्वा लभते यदि किंचन ॥
ततोऽलीकाभिमानेन किलाहं सुखनिर्भरः ।
मीलन्निःस्यन्दमन्दाक्षो न चेतयति किंचन ॥

ततश्च ।

अहो सुखमहो स्वर्गो धन्योऽहमिति भावितः ।
एवं विचेष्टते भूप यथार्थं तावको जनः ॥
अनन्तदर्शनज्ञानवीर्यानन्दादिभिः सदा ।
भावरत्नैर्भृतं त्वात्मस्वरूपं नावबुध्यते ॥
वराको न च जानीते यथेदं भावतस्करैः ।
हृतं रागादिभिर्मेऽत्र स्वरूपं मन्दिरोपमम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्षमामार्दवसत्यादिरूपं भावकुटुम्बकम् ।
न चायं बुध्यते लोकः सुन्दरं हितवत्सलम् ॥
दृढं च न विजानीते चित्तापवरके यथा ।
अमीभिरेव रागाद्यैरभिभूय तिरोहितम् ॥
ततोऽयं तादृशैश्वर्यादनन्तानन्ददायिनः ।
भ्रंशितः सुखहेतोश्च कुटुम्बात्तैर्वियोजितः ॥
क्षिप्तश्चात्र भवग्रामे दुःखसङ्घातपूरिते ।
तथापि लोको रागादीन् वयस्यानिव मन्यते ॥
भिक्षाभूतमिदं लब्ध्वा तथा वैषयिकं सुखम् ।
हृष्टो नृत्यति मूढात्मा यथासौ वठरो गुरुः ॥
तदेवमेव राजेन्द्र जनस्तत्त्वं न बुध्यते ।
दुःखसागरमध्यस्थः सुखित्वं तेन मन्यते ॥

धवलराजेनोक्तं । भदन्त यद्येवं ततः सततमुन्मत्ता वयं विषमा रागादितस्कराः मुषितं स्वरूपशिवायतनं नाशितं भावकुटुम्बं पर्यटामो भवग्रामे सुदुर्लभा भोगभिक्षा तल्लवलाभेन तुष्टा वयं निमग्नाः परमार्थतो दुःखसागरे। अतः कथं पुनरितोऽस्माकं मोक्षो भविष्यतीति । बुधसूरिणोक्तं । महाराज भविष्यति भवतामितो भवविडम्बनान्मोक्षो यदि यादृशं तस्य वठरगुरोर्वृत्तान्तान्तरं संपन्नं तादृशं भवतामपि संपद्येत । नृपतिराह । भदन्त किं पुनस्तस्य संपन्नं । भगवतोक्तं । महाराज तं तथानवरतं तैर्धूर्ततस्करैः खलीक्रियमाणं वठरगुरुमुपलभ्य समुत्पन्ना कस्यचिदेकस्य महामाहेश्वरस्य तस्योपरि करुणा । यदुत कथमस्य दुःखविमोक्षो जायेत । ततः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पृष्टोऽनेनैको महावैद्यः। दत्तस्तेनोपदेशः। सम्यगवधारितोऽनेन। गृहीतमुपकरणं। गतो रात्रौ शिवायतनं। इतश्च बृहतीं वेलां नाटयित्वा वठरगुरुं श्रान्ता इव प्रसुप्तास्ते तस्मिन्नवसरे धूर्ततस्कराः। ततः प्रविष्टो माहेश्वरः। प्रज्वालितोऽनेन शिवमन्दिरे प्रदीपः। ततो दृष्टोऽसौ वठरगुरुणा माहेश्वरः। तथाभव्यतया च संजातखेदेन याचितोऽसौ जलपानं। माहेश्वरः प्राह। भट्टारक पिबेदं तत्त्वरोचकं नाम सत्तीर्थोदकं। पीतमनेन। ततः प्रनष्टः चणादुन्मादो निर्मलीभूता चेतना विलोकितं शिवमन्दिरं दृष्टास्ते धूर्ततस्कराः। किमेतदिति पृष्टो माहेश्वरः। कथितोऽनेन शनैः शनैः सर्वोऽपि वृत्तान्तः। ततोऽभिहितं शैवेन। तर्हि किं मयाधुना विधेयं। ततः समर्पितो माहेश्वरेणास्य वज्रदण्डः। प्राह च। भट्टारक वैरिणस्तवैते। ततो निपातय मा विलम्बिष्ठाः। ततः समुत्थाप्य चूर्णिता वज्रदण्डेन ते सर्वेऽपि तस्कराः शैवेन। प्रविघाटितश्चित्तापवरकः। प्रकटीभूतं कुटुम्बकं। आविर्भूता रत्नराशयः। प्रविलोकिता सर्वापि निजशिवमन्दिरविभूतिः। संजातः प्रमोदातिरेकः। ततो बकुतस्करं परित्यज्य तं भवग्रामं स्थितस्ततो बहिर्भूते निरुपद्रवे शिवालयाभिधाने गत्वा महामठे स सारगुरुरिति। तदयमीदृशो वृत्तान्तस्तस्य संपन्नः॥

नृपतिरुवाच। भदन्त कथमेष वृत्तान्तोऽत्र जने समानः। भगवानाह। महाराजाकर्णय। महामहेश्वरस्थानीयोऽत्र सद्धर्मप्रबोधकरो गुरुर्द्रष्टव्यो। यतः।

विडम्ब्यमानं रागादितस्करैर्दुःखपीडितम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भावैश्वर्यपरिभ्रष्टं स्वकुटुम्बवियोजितम् ॥
लोकभीतं भवग्रामे वीच्य भिक्षाचरोपमम् ।
तन्मात्रेणैव संतुष्टं कर्मोन्मादेन विह्वलम् ॥
सद्धर्मगुरुरेवात्र जायते करुणापरः ।
अमुष्माद्दुःखसन्तानात्कथमेष वियोच्यते ॥ इति ।

ततो जिनमहावैद्योपदेशादवधारयति सद्धर्मगुरुस्तत्रोपायं । ततो धूर्ततस्करेष्विव सुप्तेषु रागादिषु क्षयोपशममुपगतेषु प्रज्वालयति जीवस्वरूपशिवमन्दिरे सज्ज्ञानप्रदीपं पाययति सम्यग्दर्शनामलजलं समर्पयति चारित्रवज्रदण्डं । ततोऽयं जीवलोकः सज्ज्ञानप्रदीपोद्योतितस्वरूपशिवमन्दिरे महाप्रभावसम्यग्दर्शनसलिलपाननष्टकर्मोन्मादो गृहीतचारित्रदण्डभासुरो गुरुवचनेनैव निर्दलयति सस्पर्धमाहूय महामोहादिधूर्ततस्करगणं । तं च निर्दलयतोऽस्य जीवलोकस्य विशालीभवति कुशलाशयः क्षीयन्ते प्राचीनकर्माणि न बध्यन्ते नूतनानि विलीयते दुश्चरितानुबन्धः समुल्लसति जीववीर्यं निर्मलीभवत्यात्मा परिणमति गाढमप्रमादो निवर्तन्ते मिथ्याविकल्पाः स्थिरीभवति समाधिरत्नं प्रहीयते भवसन्तानः । ततः प्रविघाटयत्येष जीवलोकश्चित्तापवरकावरणकपाटं । ततः प्रादुर्भवति स्वाभाविकगुणकुटुम्बकं । विस्फुरन्ति ऋद्धिविशेषाः । विलोकयति तानेष जीवलोको विमलसंवेदनालोकेन । ततः संजायते निरभिष्वङ्गानन्दसन्दोहः । समुत्पद्यते बहुदोषभवग्रामजिहासा । उपशाम्यति विषयमृगतृष्णिका । रुचीभवत्यन्तर्यामी । विघटन्ति सूक्ष्मकर्मपरमाणवः । व्यावर्तते चिन्ता । संतिष्ठते विशुद्धध्यानं ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दृढीभवति योगरत्नं। जायते महासामायिकं। प्रवर्ततेऽपूर्वकरणं। विजृम्भते क्षपकश्रेणी। निहन्यते कर्मजालशक्तिः। विवर्तते शुक्लध्यानानलः। प्रकटीभवति योगमाहात्म्यं। विमोच्यते सर्वथा घातिकर्मपाशेभ्यः क्षेत्रज्ञः। स्थाप्यते परमयोगे। देदीप्यते विमलकेवलालोकेन। कुरुते जगदनुग्रहं। विधत्ते च केवलिसमुद्घातं। समानयति कर्मशेषं। संपादयति योगनिरोधं। समारोहति शैलेश्यवस्थां। त्रोटयति भवोपग्राहि कर्मबन्धनं। विमुञ्चति सर्वथा देहपञ्जरं। ततो विहाय भवग्राममशेष जीवलोकः सततानन्दो निराबाधो गत्वा तत्र शिवालयाभिधाने महामठे सारगुरुरिव सभावकुटुम्बकः सकलकालं तिष्ठतीति॥ अनेन हेतुना महाराज मयोक्तं। यथा यादृशं तस्य सारगुरोर्वृत्तान्तान्तरं संपन्नं तादृशं यदि भवतामपि संपद्येत ततो भवेदितो विडम्बनान्मोक्षो नान्यथेति।

ततः श्रुत्वा मुनेर्वाक्यमिदमत्यन्तसुन्दरम्।
हृष्टः स धवलो राजा ते च लोकाः प्रमोदिताः॥

ततश्च।

विदलत्कर्मजालैस्तैः समस्तैर्भक्तिनिर्भरैः।
इदमुक्तमनूचानैर्ललाटे कृतकुड्मलैः॥
येषां नो भगवान्नाथः संपन्नोऽत्यन्तवत्सलः।
तेषां न दुर्लभो नाम वृत्तान्तोऽयं यतीश्वर॥
अतो भगवतास्माकं निर्विकल्पेन चेतसा।
दीयतामधुनादेशो मादृशैः किं विधीयताम्॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बुधसूरिराह ।

चारु चारूदितं भद्राः सुन्दरा भवतां मतिः ।
विज्ञातं ननु युष्माभिः सर्वं मामकभाषितम् ॥
बुद्धो मदीयवाक्यार्थः सभावार्थो नरोत्तमाः ।
साम्प्रतं हि महाराज सफलो मे परिश्रमः ॥
इयानेव ममादेशो भवद्भिः क्रियतामिह ।
यन्मया विहितं भूप तद्भवद्भिर्विधीयताम् ॥

नृपतिरुवाच । भदन्त किं भवद्भिर्विहितं । बुधसूरिराह ।

पर्यालोच्य मयासारं संसारं चारकोपमम् ।
दीक्षा भागवती भूप गृहीता तन्निबर्हिणी ॥
युष्माकमपि चेज्जातो मदीयवचनेन भोः ।
अनन्तदुःखविस्तारे निर्वेदो भवचारके ॥
ततो गृह्णीत तां दीक्षां संसारोच्छेदकारिणीम् ।
हे लोका मा विलम्बध्वं धर्मस्य त्वरिता गतिः ॥

नृपतिरुवाच ।

यदादिष्टं भदन्तेन स्थितं तन्मम मानसे ।
किंचित्तु भवता तावत्कथ्यतां मे कुतूहलम् ॥
एते प्रबोधिता नाथ यत्नेन भवता वयम् ।
भवांस्तु बोधितः केन कथं वा कुत्र वा पुरे ॥
किं वा जातः स्वयंबुद्धो भदन्त परमेश्वरः ।
सर्वं निवेद्यतां नाथ ममेदं हितकाम्यया ॥
सूरिराह महाराज साधूनामात्मवर्णनम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नैवेह युज्यते कर्तुं तद्धि लाघवकारणम् ॥
ममात्मचरिते तच्च कथ्यमाने परिस्फुटम्।
यतः संपद्यते तस्मान्न युक्तं तस्य कीर्तनम् ॥
ततो धवलराजेन प्रणम्य चरणद्वयम्।
स पृष्टः कौतुकावेशान्निर्बन्धेन पुनः पुनः ॥
अथ विज्ञाय निर्बन्धं तादृशं तस्य भूपतेः।
कुतूहलं जनानां च ततः सूरिरभाषत ॥
यद्यस्ति ते महाराज महदत्र कुतूहलम्।
ततो निवेद्यते तुभ्यं समाकर्णय साम्प्रतम् ॥

अस्ति लोके सुविख्यातं विस्तीर्णमतिसुन्दरम्।
अनेकाद्भुतवृत्तान्तं पुरं नाम धरातलम् ॥
तत्र प्रसिद्धमाहात्म्यो जगदाह्लादकारकः।
राजा शुभविपाकोऽस्ति प्रतापाक्रान्तभूतलः ॥
तस्यातिवल्लभा साध्वी समस्ताङ्गमनोहरा।
विद्यते विदिता लोके सुन्दरी निजसाधुता ॥
अन्यदा कालपर्यायादासाद्य निजसाधुताम्।
समुत्पन्नो बुधो नाम तत्सुतो लोकविश्रुतः ॥
आकरो गुणरत्नानां कलाकौशलमन्दिरम्।
स वर्धमानः संजातो रूपेण मकरध्वजः ॥
भ्राता शुभविपाकस्य जगत्तापकरः परः।
तथाशुभविपाकोऽस्ति भीषणो जनमेजयः ॥
तस्य विख्यातमाहात्म्या लोकसन्तापकारिणी।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

देवी परिणतिर्नाम विद्यते भीमविग्रहा ॥
अथ ताभ्यां समुत्पन्नो दारुणाकारधारकः ।
विषाङ्कुरोपमः क्रूरो मन्दो नाम सुताधमः ॥
आवासो दोषकोटीनां गुणगन्धविवर्जितः ।
संपन्नो वर्धमानोऽसौ तथापि मदविक्लवः ॥
पितृव्यपुत्रभावेन तयोश्च बुधमन्दयोः ।
यदृच्छया वा संपन्ना भ्रात्रोर्मैत्री मनोहरा ॥
सहितावेव तौ नित्यं नगरे काननेषु च ।
ततो विचरतः स्वेच्छाक्रीडारसपरायणौ ॥
अथास्ति धिषणा नाम पुरे विमलमानसे ।
शुभाभिप्रायराजस्य दुहिता चारुदर्शना ॥
सा तेन यौवनस्थेन बुधेन वरलोचना ।
गृहे स्वयंवरायाता परिणीता कृतोत्सवा ॥
तस्याश्च कालपर्यायान्निःशेषगुणमन्दिरम् ।
मनोरथशतैर्जातो विचारो नाम पुत्रकः ॥
अथान्यदा निजे क्षेत्रे क्रीडतोर्बुधमन्दयोः ।
यस्तदानीं समापन्नो वृत्तान्तस्तं निबोधत ॥
अस्य क्षेत्रस्य पर्यन्ते दृष्टस्ताभ्यां मनोरमः ।
ललाटपट्टसन्नामा विशालो वरपर्वतः ॥
तस्योपरिष्टादुत्तुङ्गे शिखरे सुमनोहरा ।
निलीनालिकुलच्छाया कबर्याख्या वनावली ॥
ललाटपट्टनामानं पर्वतं तं निरीक्षितुम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ तौ लीलया तत्र प्रदेशे समुपागतौ ॥
यावद्दृष्टा सुदीर्घाभिः शिलाभिः परिनिर्मिता ।
तस्याधस्ताद्गता दूरं नासिकाख्या महागुहा ॥
अथ तां तादृशीं वीक्ष्य रमणीयां महागुहाम् ।
तन्निरूपणलाम्पठ्यं संजातं बुधमन्दयोः ॥
अथाग्रे संस्थितौ तस्यास्तन्निरीक्षणलालसौ ।
यावद्दृष्टं सुगम्भीरं तत्रापवरकद्वयम् ॥
युक्तं तदन्धकारेण लोचनप्रसरातिगम् ।
अदृश्यमानपर्यन्तं द्वाराभ्यामुपलक्षितम् ॥
ततो मन्दो बुधं प्राह पश्यापवरकद्वयम् ।
अनेनैव विभक्तेयं नासिकाख्या महागुहा ॥
तदाकर्ण्य बुधेनोक्तं भ्रातः सम्यग्विनिश्चितम् ।
एषा शिलानयोर्मध्ये विभागार्थं विनिर्मिता ॥
एवं च जल्पतोर्दूरं तदानीं बुधमन्दयोः ।
गुहातो निर्गता काचिद्दारिका चटुलाकृतिः ॥
प्रणम्य पादयोस्तूर्णं तयोः सा राजपुत्रयोः ।
पुरतो दर्शितप्रीतिस्ततस्त्वेत्यमभाषत ॥
स्वागतं भवतोरत्र विहितो मदनुग्रहः ।
प्रतिजागरणं मेऽद्य युवाभ्यां यदनुष्ठितम् ॥
ततो मन्दो लसत्तोषो दृष्ट्वा वचनपाटवम् ।
तां दारिकां मृदूल्लापैः सस्नेहं समभाषत ॥

कथम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

निवेदयावयोर्बाले कासि त्वं वरलोचने ।
किमर्थं वा वसस्यत्र गुहाकोटरचारिणी ॥
एतच्च वचनं श्रुत्वा सा शोकभरपीडिता ।
मूर्छया पतिता बाला भूतले नष्टचेतना ॥
ततो वायुप्रदानाद्यैर्मन्देनाश्वासिता पुनः ।
स्थूलमुक्ताफलानीव साश्रुबिन्दूनमुञ्चत ॥
भद्रे किमेतदित्येवं पृच्छतश्च पुनः पुनः ।
मन्दस्य साब्रवीदेवं स्नेहगद्गदया गिरा ॥
नाथ मे मन्दभाग्यायाः किं स्तोकं शोककारणम् ।
युवयोर्विस्मृतास्मीति याहं स्वस्वामिनोरपि ॥
अहं भुजङ्गता नाम भवतोः परिचारिका ।
युवाभ्यामेव देवाभ्यां गुहायां विनियोजिता ॥
अस्यां हि भवतोरस्ति घ्राणनामा वयस्यकः ।
तिष्ठामि युष्मदादेशात्तस्याहं परिचारिका ॥
चिरकालप्ररूढं हि युवयोस्तेन संगतम् ।
यथा चेदं तथा नाथ समाकर्णय साम्प्रतम् ॥
पुरेऽसंव्यवहाराख्ये पुराभूद्भवतोः स्थितिः ।
ततः प्रचलितौ कर्मपरिणामस्य शासनात् ॥
गतावेकाक्षसंस्थाने विकलाक्षे पुनस्ततः ।
भूरिलोकाकुलं तत्र विद्यते पाटकत्रयम् ॥
द्वितीये पाटके सन्ति बहवः कुलपुत्रकाः ।
तत्र त्रिकरणे नाम तन्मध्ये संस्थितौ युवाम् ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स कर्मपरिणामाख्यो नरेन्द्रस्तत्र तिष्ठतोः ।
प्रसन्नो युवयोस्तेन दत्तेयं वां महागुहा ॥
अयं च घ्राणसंज्ञोऽत्र वयस्यो हितकारकः ।
युवयोर्विहितस्तेन गुहायाः परिपालकः ॥
सुखसागरहेतुश्च युवयोरेष वत्सलः ।
वयस्योऽचिन्त्यमाहात्म्यस्ततः प्रभृति वर्तते ॥

किं तु ।

राजादेशवशादेष न गुहाया विनिर्गतः ।
तत्रैव वर्तमानोऽयं युवाभ्यां लालितः पुरा ॥
तथाविधेषु स्थानेषु यत्र यत्र गतौ युवाम् ।
लालितस्तत्र तत्रायं गन्धैर्नानाविधैः पुरा ॥
पुरीं मनुजगत्याख्यामन्यदा क्वचिदागतौ ।
तस्यां पुनर्विशेषेण युवाभ्यामेष लालितः ॥
अहं च विहिता स्नेहादस्यैव परिचारिका ।
युवाभ्यामेव मित्रस्य मन्दभाग्या भुजङ्गता ॥
तदेवं चिररूढैषा घ्राणेन सह मैत्रिका ।
युवयोरनुचरी लोके प्रसिद्धाहं भुजङ्गता ॥
तथापि देवौ यद्येवं कुर्वाते गजमीलिकाम् ।
अतः परतरं नाथ किं शोकभरकारणम् ॥
तस्माच्चिरन्तनस्थित्या दृश्यतां किङ्करो जनः ।
युवाभ्यां नाथ निर्मिथ्यं पाल्यतामेष बान्धवः ॥
एवं वदन्ती सालीकस्नेहदर्शितसम्भ्रमा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पादेषु पतिता गाढं बालिका बुधमन्दयोः ॥
बुधेन चिन्तितं हन्त दारिका नैव सुन्दरा।
इयं हि धूर्त्ततासारा कारणैः प्रविभाव्यते ॥

यतः।

कपोलसूचितं हास्यं सलज्जं मृदुभाषितम्।
भवतीह कुलस्त्रीणां निर्विकारं निरीक्षितम् ॥
एषा तु वृहदाटोपा विलासोल्लासिलोचना।
वागाडम्बरसारा च ततो दुष्टा न संशयः ॥
ततोऽवधार्य चित्तेन बुधेनेत्थं महात्मना।
कृतावधीरणा तस्याः किंचिन्नो दत्तमुत्तरम् ॥
मन्दस्तु पादपतितां समुत्थाप्य भुजङ्गताम्।
संजातनिर्भरस्नेहस्ततस्त्विदमवोचत ॥
विषादं मुञ्च चार्वङ्गि धीरा भव वरानने।
एवं हि गदितुं बाले युक्तं ते चारुलोचने ॥
वृत्तान्तो विस्मृतोऽप्येष तथा संपादितस्त्वया।
अनेन स्नेहसारेण यथा प्रत्यक्षतां गतः ॥
तदत्रभवती तावन्निवेदयतु मेऽधुना।
यदेष कुरुते भद्रे स्नेहक्रीतो जनस्तव ॥
तयोक्तमियदेवात्र कर्तव्यं नाथ साम्प्रतम्।
अयं चिरन्तनस्थित्या लालनीयो वयस्यकः ॥
मन्दः प्राह यथा कार्यं लालनं कमलानने।
मयास्य वरमित्रस्य तत्सर्वं मे निवेदय ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भुजङ्गताह सद्गन्धलुब्धबुद्धिरयं सदा।
अतः सुगन्धिभिर्द्रव्यैः क्रियतामस्य लालनम्॥
चन्दनागरुकर्पूरकुरङ्गमदमिश्रितम्।
कुङ्कुमक्षोदगन्धाढ्यं रोचतेऽस्मै विलेपनम्॥
एलालवङ्गकर्पूरसज्जातिफलसुन्दरम्।
तथा सुगन्धिताम्बूलं स्वदतेऽस्मै मनोरमम्॥
सधूपा विविधा गन्धा वर्तिकाः पुष्पजातयः।
यत्किंचित्सौरभोपेतं तदेवास्यातिवल्लभम्॥
दुर्गन्धिवस्तुनामापि नैवास्य प्रतिभासते।
तस्मात्सुदूरतस्त्याज्यं तदस्य सुखमिच्छता॥
तदेवं क्रियतां तावल्लालनं मित्रपालनम्।
एतद्धि भवतोर्दुःखवारणं सुखकारणम्॥
यदेवं लालितेनेह घ्राणेन भवतोः सुखम्।
संभविष्यति तद्देव को हि वर्णयितुं क्षमः॥
मन्देनोक्तं विशालाक्षि सुन्दरं गदितं त्वया।
सर्वं विधीयते सुभ्रु तिष्ठ भद्रे निराकुला॥

एवं च वदतो मन्दस्य

पादयोः पतिता भूयो हर्षविस्फारितेक्षणा।
महाप्रसाद इत्येवं वदन्ती सा भुजङ्गता॥
बुधस्तु मौनमालम्ब्य शून्यारण्ये मुनिर्यथा।
अवस्थितो यतस्तेन शठोऽयं लक्षितस्तया॥
ततो न किंचिदुक्तोऽसौ काकली विहिता परम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बुधेन तु तदालोक्य चित्तेनेदं विवेचितम् ॥

अये

क्षेत्रं मदीयं शैलस्य मामिकेयं महागुहा ।
अतोऽस्यां यः स्थितो घ्राणः स मे पाल्यो न संशयः ॥
केवलं यदियं वक्ति दारिका शाठ्यसारिका ।
तन्मया नास्य कर्तव्यं लालनं सुखकाम्यया ॥

किं तु

यावत् क्षेत्रं न मुञ्चामि तावदस्यापि पालनम् ।
कार्यं विशुद्धमार्गेण लोकयात्रानुरोधतः ॥
एवं निश्चित्य चित्तेन बुधस्तं पालयन्नपि ।
घ्राणं न युज्यते दोषैर्लभते सुखमुत्तमम् ॥
मन्दस्तु तां पुरस्कृत्य शठचित्तां भुजङ्गताम् ।
घ्राणलालनलाम्पट्याल्लभते दुःखसागरम् ॥

कथं ।

सुगन्धिद्रव्यसम्भारकरणोद्यतमानसः ।
तन्तम्यते वृथा मूढस्तन्निमित्तं दिवानिशम् ॥
दुर्गन्धपरिहारं च कुर्वाणः खिद्यते मुधा ।
शमसौख्यं न जानीते हस्यते च विवेकिभिः ॥
तथापि मोहदोषेण सुखसन्दर्भनिर्भरम् ।
आत्मानं मन्यते मन्दः प्रसक्तो घ्राणलालने ॥
इतस्य यौवनारूढो विचारो राजदारकः ।

104

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कथंचिल्लीलया गेहाद्देशकालिकया गतः ॥
बहिरङ्गान्तरङ्गेषु स देशेषु पुनः पुनः ।
पर्यट्य क्वचिदायातः स्वगेहे राजदारकः ॥
अथ तत्र समायाते प्रहृष्टौ धिषणाबुधौ ।
संजातो हृद्दानन्दः संतुष्टं राजमन्दिरम् ॥

ततश्च

वृत्ते महाविमर्देन समागममहोत्सवे ।
सा ज्ञाता मैत्रिका तेन घ्राणेन बुधमन्दयोः ॥
ततो रहसि संस्थाप्य तमात्मपितरं बुधम् ।
स विचारः प्रणम्येत्थं प्रोवाच कृतकुड्मलः ॥
तात यो युवयोर्जातो घ्राणनामा वयस्यकः ।
सोऽयं न सुन्दरो दुष्टस्तत्राकर्णय कारणम् ॥
अस्ति तावदहं तात देशदर्शनकाम्यया ।
अपृष्ट्वा तातमम्बां च निर्गतो भवनात्तदा ॥
ततोऽनेकपुरग्रामखेटाकरमनोहरा ।
विलोकिता मया तात भ्रान्त्वा भ्रान्त्वा वसुन्धरा ॥
अन्यदा भवचक्रेऽहं संप्राप्तो नगरे परे ।
राजमार्गे मया दृष्टा तत्रैका वरसुन्दरी ॥
सा मां वीक्ष्य विशालाक्षी परितोषमुपागता ।
रसान्तरं भजन्ती च कीदृशी प्रविलोकिता ॥
सिक्तेवामृतसेकेन कल्पपादपमञ्जरी ।
दृष्टा नीरदनादेन नृत्यन्तीव मयूरिका ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रगे सहचरस्येव मिलिता चक्रवाकिका ।
अम्भोदबन्धनेनेव विमुक्ता चन्द्रलेखिका ॥
राज्ये कृताभिषेकेव चिरेव सुखसागरे ।
मया सा लक्षिता साध्वी प्रीतिविस्फारितेक्षणा ॥
ततस्तां वीक्ष्य संपन्नो ममापि प्रमदस्तदा ।
चित्तं ह्यार्द्रीभवेद्दृष्टे सज्जने स्नेहनिर्भरे ॥
ततः कृतप्रणामोऽहं प्रोक्तो दत्ताशिषा तया ।
ब्रूहि वत्स कुतस्त्योऽसि त्वं मे हृदयनन्दनः ॥
मयोक्तमम्ब जातोऽहं धिषणाया धरातले ।
पुत्रोऽहं बुधराजस्य देशकालिकया गतः ॥
एतच्चाकर्ण्य सा नारी विलसन्नयनोदका ।
स्नेहेन मां परिष्वज्य चुम्बित्वा मस्तके मुहुः ॥
ततः प्राह महाभाग चारु चारु कृतं त्वया ।
[त्वमादावत्र मे वत्स विदितश्चित्तलोचनैः ॥
जातिस्मरे जनस्यैते लोचने हृदयं च भोः ।
यतोऽमूनि विजानन्ति दृष्टमात्रं प्रियाप्रियम् ॥]
वत्स त्वं नैव जानीषे मां प्रायेण विशेषतः ।
लघिष्ठोऽसि मया वत्स विमुक्तो बालकस्तदा ॥
अहं हि मातुस्ते वत्स धिषणाया वयस्यिका ।
वल्लभा बुधराजस्य नाम्ना मार्गानुसारिता ॥
शरीरं जीवितं प्राणाः सर्वस्वं मम सानघा ।
तव माता महाभाग पिता ते जीविताधिकः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तयोरेव समादेशादहं लोकविलोकनम् ।
कर्तुं विनिर्गता वत्स जातमात्रे पुरा त्वयि ॥
अतोऽस्मे भागिनेयस्त्वं पुत्रस्त्वं जीवितं तथा ।
सर्वस्त्वं परमात्मा च सर्वं भवसि सुन्दर ॥
सुन्दरं च कृतं वत्स देशदर्शनकाम्यया ।
यदेवं निर्गतो गेहाज्जिगीषुस्त्वं न संशयः ॥

तथाहि ।

यो न निर्गत्य निःशेषां विलोकयति मेदिनीम् ।
अनेकाद्भुतवृत्तान्तां स नरः कूपदर्दुरः ॥

यतः ।

क्व विलासाः क्व पाण्डित्यं क्व बुद्धिः क्व विदग्धता ।
क्व देशभाषाविज्ञानं क्व चैषाचारचारुता ॥
यावद्धूर्तशताकीर्णा नानावृत्तान्तसङ्कुला ।
नानेकशः परिभ्रान्ता पुरुषेण वसुन्धरा ॥
तद्यदं सुन्दरतरं वत्सेन विहितं हितम् ।
भवचक्रे यदायातस्त्वमत्र नगरे परे ॥
इदं हि नगरं वत्स भूरिवृत्तान्तमन्दिरम् ।
अनेकाद्भुतभूयिष्ठं विदग्धजनसङ्कुलम् ॥
विलोकयति यः सम्यगेतद्धि नगरं जनः ।
तेन सर्वमिदं दृष्टं भुवनं सचराचरम् ॥

अथवा किमनेन बहुना ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धन्यास्मि कृतकृत्यास्मि यस्या मे दृष्टिगोचरम् ।
स्वत एवागतोऽसि त्वं वत्स सद्गुणपुञ्जकः ॥
मयोक्तमम्ब यद्येवं ततो मे चारु वेधसा ।
इदं संपादितं हन्त मीलितोऽहं यदम्बया ॥
अधुना दर्शयत्वम्बा प्रसादेन विशेषतः ।
ममेदं बत निःशेषं भवचक्रं महापुरम् ॥
ततः सा बाढमित्युक्त्वा तात मार्गानुसारिता ।
समस्तं भवचक्रं मे सवृत्तान्तमदर्शयत् ॥
अथैकत्र मया दृष्टं पुरं तत्र महागिरिः ।
तच्छिखरे रमणीयं च निविष्टमपरं पुरम् ॥

ततो मयोक्तं ।

निवेदयाम्ब किंनाम पुरमेतदवान्तरम् ।
किंनामायं गिरिः किं च शिखरे दृश्यते पुरम् ॥
मार्गानुसारिता प्राह वत्स नो लक्षितं त्वया ।
सुप्रसिद्धमिदं लोके पुरं सात्त्विकमानसम् ॥
एषोऽपि सुप्रसिद्धोऽत्र विवेकवरपर्वतः ।
प्रऋढमप्रमत्तत्वमिदं च शिखरं जने ॥
इदं तु भुवनख्यातं वत्स जैनं महापुरम् ।
तव विज्ञातसारस्य कथं प्रष्टव्यतां गतम् ॥
यावत्सा कथयत्येवं मम मार्गानुसारिता ।
तावज्जातो ऽपरस्तत्र वृत्तान्तस्तं निबोध मे ॥
गाढं प्रहारनिर्भिन्नो नीयमानः सुविक्लवः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पुरुषैर्वेष्टितो दृष्टो मयैको राजदारकः ॥

ततो मयोक्तं ।

क एष दारको मातः किं वा गाढप्रहारितः ।
कुत्र वा नीयते लग्नः के वामी परिचारकाः ॥
मार्गानुसारिता प्राह विद्यतेऽत्र महागिरौ ।
राजा चारित्रधर्माख्यो यतिधर्मस्तु तत्सुतः ॥
तस्यायं संयमो नाम पुरुषः ख्यातपौरुषः ।
एकाकी च क्वचिद्दृष्टो महामोहादिशत्रुभिः ॥
ततो बहुत्वाच्चूर्णां प्रहारैर्जर्जरीकृतः ।
अयं निर्वाहितो वत्स रणभूमेः पदातिभिः ॥
अमी पदातयो वत्स नेष्यन्तीमं स्वमन्दिरे ।
अस्य चात्र पुरे जैने सर्वे तिष्ठन्ति बान्धवाः ॥

मयोक्तं । अम्बिके ।

दृष्टेमं यत्करिष्यन्ति शत्रुभिः परिपीडितम् ।
चारित्रधर्मराजाद्या दृहन्मे तत्र कौतुकम् ॥
अतो महाप्रसादेन नीत्वा मां गिरिमस्तके ।
अधुना दर्शयत्वम्बा स्वामिनोऽस्य विचेष्टितम् ॥

मार्गानुसारितयोक्तं । वत्सैवं क्रियते ।

ततस्तदनुमार्गेण विवेकगिरिमस्तके ।
आरूढा सा मया सार्धं तत्र मार्गानुसारिता ॥
अथ तत्र पुरे जैने राजमण्डलमध्यगः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दृष्टश्चित्तसमाधाने मण्डपे स महानृपः ॥
नामतो गुणतः सर्वे वर्णितास्ते पृथक् पृथक् ।
ममाग्रे ते महीपालास्तथा विज्ञाततत्त्वया ॥
इतश्च तैर्नरैस्तूर्णं समानीतः स संयमः ।
दर्शितश्च नरेन्द्रस्य वृत्तान्तश्च निवेदितः ॥
ततस्तं तादृशं ज्ञात्वा शत्रुजन्यं पराभवम् ।
तत्रास्थाने समस्तास्ते सुभटाः क्षोभमागताः ॥

ततश्च

भीमध्वानैः कराघातप्रकम्पितमहीतलैः ।
तैर्जातं तत्सदः क्षोभविभ्रान्तोदधिसन्निभम् ॥
केचिन्मुञ्चन्ति झङ्कारं कुपितान्तकसन्निभाः ।
भुजमास्फालयन्त्यन्ये पुलकोद्भेदसुन्दराः ॥
रोषरक्ताननाः केचिज्जाता भृकुटिभीषणाः ।
अन्ये दत्तानितोरस्काः खड्गे विन्यस्तदृष्टयः ॥
क्रोधान्धबुद्धयः केचित्संपन्ना रक्तलोचनाः ।
अन्ये स्फुटाट्टहासेन गर्जिताखिलभूधराः ॥
अन्येऽन्तस्तापसंरम्भादिगलत्स्वेदबिन्दवः ।
केचिद्रक्ताङ्गभीमाभाः साक्षादिव कृशानवः ॥
अतस्तं तादृशं वीक्ष्य क्षुभितं राजमण्डलम् ।
चारित्रधर्मराजेन्द्रं सद्बोधः प्रत्यभाषत ॥
देव नैष सतां युक्तो धीराणां कातरोचितः ।
अकालनीरदारावसन्निभः क्षोभविभ्रमः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तस्मादेते निवार्यन्तामलमुत्तालमानसाः ।
राजानः क्रियतामेषामभिप्रायपरीक्षणम् ॥
ततो निवारणाकूतलीलया प्रविलोकिताः ।
चारित्रधर्मराजेन क्षणं मौनेन ते स्थिताः ॥

उक्ताश्च ते तेन नराधिपेन ।

यथा भो भो महीपाला ब्रूत यद्वो विवक्षितम् ।
एवं व्यवस्थिते कार्ये किमत्र क्रियतामिति ॥

एतच्चाकर्ण्य

सत्यशौचतपस्त्यागब्रह्माद्यास्ते नराधिपाः ।
प्रवृद्धरभसोत्साहा योद्धुकामाः प्रभाषिताः ॥
इत्थं महापराधे तैः संयमस्य कदर्थने ।
प्रसह्य विहिते देव किमद्यापि विलम्ब्यते ॥
येऽपराधक्षमापथ्यसेवया वृद्धिमागताः ।
तेषामुच्छेदनं देव केवलं परमौषधम् ॥
अन्यच्चेह कुतस्तावत्सुखगन्धोऽपि मादृशाम् ।
न यावत्ते हताः पापा महामोहादिशत्रवः ॥
यावच्च देवपादानां नेच्छा तत्र प्रवर्तते ।
न स संपद्यते तावद्घातस्तेषां दुरात्मनाम् ॥

यतः ।

एकैकोऽपि भटो नाथ तावकीनो महाहवे ।
सर्वान्निर्दलयत्येव कुरङ्गानिव केसरी ॥
क्षणेन स्नावयन्तीमे क्षुभिताम्भोधिविभ्रमाः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रिपुसैन्यं न चेदेषां स्यात्तवाज्ञा विधारिका ॥
एवं च ते महीपालाः शौण्डीरा रणशालिनः ।
सर्वेऽपि स्वामिनोऽभ्यचमेकवाक्यतया स्थिताः ॥
रणकण्डूपरीताङ्गांस्तानेवं वीक्ष्य भूभुजः ।
दुर्दान्तमत्तमातङ्गनिर्दारिहरिसन्निभान् ॥
स राजा मन्त्रिणा सार्धं सद्बोधेन सभान्तरे ।
प्रविष्टो गुह्यमन्त्रार्थमाहूय च महत्तमम् ॥
अथ तत्रापि सा तात साध्वी मार्गानुसारिता ।
अन्तर्धानं विधायोच्चैः प्रविष्टा सहिता मया ॥
ततस्तत्रोचितं राज्ञा पृष्टौ मन्त्रिमहत्तमौ ।
स सम्यग्दर्शनस्तावद्राजानं प्रत्यभाषत ॥
देव यत्सुभटैः प्रोक्तं सत्याद्यैः प्रत्यविक्रमैः ।
तदेव प्राप्तकालं ते कर्तुं को ह्यत्र संशयः ॥

यतः ।

वध्यानां दुष्टचित्तानामपकारं सुदुःसहम् ।
शत्रूणामीदृशं प्राप्य मानी कः स्थातुमिच्छति ॥
वरं मृतो वरं दग्धो मा संभूतो वरं नरः ।
वरं गर्भे विलीनोऽसौ योऽरिभिः परिभूयते ॥
स धूलिः स तृणं लोके स भस्म स न किंचन ।
योऽरिभिर्मृद्यमानोऽपि स्वस्थचित्तोऽवतिष्ठते ॥
यस्यैकोऽपि भवेद्राज्ञः शत्रुः सोऽपि जिगीषति ।
तत्तेन युज्यते स्थातुमनन्ता यस्य शत्रवः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अतो निर्भिद्य निःशेषं शत्रुवर्गं नराधिप ।
निष्कण्टकां महीं कृत्वा ततो भव निराकुलः ॥
तदेवमुद्धतं वाक्यमभिधाय महत्तमः ।
मौनेनावस्थितः सद्यः कृत्वा कार्यविनिर्णयम् ॥
अथाभिधातुं यत्कृत्यं लीलामन्थरया दृशा ।
चारित्रधर्मराजेन सद्बोधः प्रविलोकितः ॥
ततो निर्णीय गर्भार्थं कार्यतत्त्वस्य कोविदः ।
सद्बोधः सचिवः सारं वाक्यमित्थमभाषत ॥
साधु साधूदितं देव विदुषा तेन ते पुरः ।
संप्रत्यसाम्प्रतं वक्तुं मादृशामत्र वस्तुनि ॥
तथापि ते महाराज यन्ममोपरि गौरवम् ।
तदेव लम्भितोत्साहं वाचालयति मादृशम् ॥

ततः सम्यग्दर्शनं प्रत्याह ।

अहो तेजःप्रधानत्वमहो वाचि प्रगल्भता ।
अहो ते स्वामिभक्तत्वं चारु चारु महत्तम ॥
सत्यं मानवतां धीर दुःसहोऽरिपराभवः ।
सत्यं पराभिभूतस्य लोके निःसारता परा ॥
सत्यं दुष्टाः शठा वध्या महामोहादिशत्रवः ।
सत्यं तद्घातुकाः सर्वे देवपादानुजीविनः ॥

किं च ।

तिष्ठन्तु पुरुषास्तावद्देवशासनवर्तिनः ।
नार्योऽपि देवसैन्यस्य तेषां निर्घातने क्षमाः ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

किं तु।

प्रस्तावरहितं कार्यं नारभेत विचक्षणः।
नीतिपौरुषयोर्यस्मात्प्रस्तावः कार्यसाधकः॥
अथवा देवपादानां भवतश्च पुरो मया।
नीतिशास्त्रं यदुच्येत हन्त तत्पिष्टपेषणम्॥

तथाहि।

षड् गुणाः पञ्च चाङ्गानि शक्तित्रितयमुत्तमम्।
सोदयाः सिद्धयस्तिस्रस्तथा नीतिचतुष्टयम्॥
चतस्रो राजविद्याश्च यच्चान्यदपि तादृशम्।
प्रतीतं युवयोः सर्वं तद्धि किं तस्य वर्ण्यते॥

यतः।

स्थानं यानं तथा सन्धिर्विग्रहश्च परैः सह।
संश्रयो द्वैधभावश्च षड् गुणाः परिकीर्तिताः॥

तथा।

उपायः कर्मसंरम्भे विभागो देशकालयोः।
पुरुषद्रव्यसम्पच्च प्रतीकारस्तथापदाम्॥
पञ्चमी कार्यसिद्धिश्च पर्यालोच्यमिदं किल।
अङ्गानां पञ्चकं राज्ञा मन्त्रमार्गे विजानता॥

तथा।

उत्साहशक्तिः प्रथमा प्रभुशक्तिर्द्वितीयिका।
तृतीया मन्त्रशक्तिश्च शक्तित्रयमिदं परम्॥
शक्तित्रितयसंपाद्यास्त्रय एवोदयास्तथा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हिरण्यमित्रभूमीनां लाभाः सिद्धित्रयं विदुः ॥

तथा ।

सामभेदोपदानानि दण्डश्चेति चतुष्टयम् ।
नीतीनां सर्वकार्येषु पर्यालोच्यं विजानता ॥

तथा ।

आन्वीक्षिकी त्रयी वार्ता दण्डनीतिस्तथा परा ।
विद्यास्तस्रो भूपानां कीर्तिताः सन्ति गोचरे ॥
तदेतद्देवपादानां भवतश्च विशेषतः ।
प्रतीतमेव निःशेषं वर्ण्यतां किं मयात्तम ॥
केवलं ज्ञातशास्त्रोऽपि स्वावस्थां यो न बुध्यते ।
तस्याकिञ्चित्करं ज्ञानमन्धस्येव सुदर्पणः ॥
प्रवर्तताविवेकेन स ह्यसाध्येऽपि वस्तुनि ।

ततश्च ।

लोके स जायते हास्यः समूलश्च विनश्यति ॥
इदं मूलविनष्टं हि तात सर्वं प्रयोजनम् ।
अतोऽद्य तावकोत्साहः कुत्र नामोपयुज्यताम् ॥

यतः ।

भवचक्रमिदं सर्वं वयं ते च महारयः ।
स कर्मपरिणामाख्यो यस्य राजा महाबलः ॥
आयत्तं सर्वमेवेदं तस्यैकस्य महात्मनः ।
तात संसारिजीवस्य यस्यायत्ता महाटवी ॥
स चाद्यापि न जानीते नामापि खलु मादृशाम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

महामोहादिसैन्यं तु मन्यते गाढवल्लभम् ॥

इतश्च ।

यत्र संसारिजीवस्य पक्षपातो बलेऽधिकः ।
तस्यैव विजयो नूनं स हि सर्वस्य नायकः ॥
ततो यावन्न जानीते सोऽस्माकं सैन्यमुत्तमम् ।
यावच्च पक्षपातोऽस्य नाद्याप्यस्मासु जायते ॥
तावन्न युक्तः संरम्भो न यानं न च विग्रहः ।
युक्तं साम तदा स्थानमुपेक्षा गजमीलिका ॥
संकुचन्ति हि विद्वांसः कार्यं संचिन्त्य किंचन ।
केसरी गजनिर्घाते यथोत्पातविधित्सया ॥
न पौरुषं गलत्यत्र नश्यतोऽपि विजानतः ।
मेषो ह्यपसरत्येव दृढास्फोटदित्सया ॥

सम्यग्दर्शनेनोक्तं ।

आर्य संसारिजीवोऽसौ न जाने ज्ञास्यते न वा ।
अस्मानेतेऽरयो नित्यमधुनैवं विबाधकाः ॥
तदद्य संयमस्तावदित्यमेभिः कदर्थितः ।
श्वः सर्वानपि हन्तारस्ततः स्थातुं न युज्यते ॥

सद्बोधेनोक्तं ।

आर्य मोत्तालतां कार्षीः कालसाध्ये प्रयोजने ।
ध्रुवं संसारिजीवोऽसौ ज्ञास्यते नः कदाचन ॥

यतः ।

स कर्मपरिणामाख्यो नरेन्द्रोऽत्र बलद्वये ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समानपक्षपातेन सदा प्रायेण वर्त्तते ॥

दूतश्च ।

तस्य संसारिजीवोऽपि निःशेषं कुरुते वचः ।
अतोऽस्मानेष तस्योच्चैः कदाचिज्ज्ञापयिष्यति ॥

ततश्च ।

ज्ञाताः संसारिजीवेन सप्रसादेन पूजिताः ।
वयमार्य भविष्यामः शत्रुनिर्दलनक्षमाः ॥

केवलमसावपि कर्मपरिणामः क्वचिदवसरे पर्यालोच्य महत्तमभगिन्या सह लोकस्थित्या पृष्ट्वा चावसरं निजभार्यां कालपरिणतिं कथयित्वात्मीयमहत्तमाय स्वभावाय कृत्वा विदितं नियतियदृच्छादीनां निजपरिजनानामनुकूलयित्वा संसारिजीवस्यैव महादेवीं भवितव्यतामपेक्ष्य सप्रसादोऽयमिति विज्ञप्तिकावसरं ततः संसारिजीवस्य समस्तमस्मद्वृत्तान्तं सर्वेषामभिरुचिते सति विज्ञापयिष्यति। ततः प्रतिबन्धकाभावाल्लगिष्यति सा विज्ञप्तिका। भविष्यति संसारिजीवोऽस्मासु सप्रसादः। ततश्च।

निर्मूलान्नाशयिष्यामः शत्रूनेतान्महत्तम ।
तेन कालविलम्बोऽत्र रुचितो मे प्रयोजने

सम्यग्दर्शनेनोक्तं ।

यद्येवं प्रेष्यतां तावद्दूतस्तेषां दुरात्मनाम् ।
न लङ्घयन्ति मर्यादां येन ते दूतभर्त्सिताः ॥

सद्बोधेनोक्तं ।

न कार्यं तत्र दूतेन प्रहितेन महत्तम ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तिष्ठामस्तावदत्रैव बकवन्निभृतेन्द्रियाः ॥

सम्यग्दर्शनेनोक्तं।

न भाव्यमतिभीतेन भवता पुरुषोत्तम।
सुरुष्टा अपि ते पापाः किं करिष्यन्ति मादृशाम् ॥

अन्यच्च।

यदि नो रोचते तात दूतस्ते दण्डपूर्वकः।
ततः सन्धिविधानार्थं सामपूर्वः प्रहीयताम् ॥

सद्बोधेनोक्तं। आर्य मा मैवं वोचः। यतः।

कोपाध्माते कृतं साम कलहस्य विवर्धकम्।
जाज्वलीति हि तोयेन तप्तं सर्पिर्न संशयः ॥

अथवा।

फलेन दृश्यतामेतत्पूर्यतां ते कुतूहलम्।
येन संपद्यते तात प्रत्ययो मम जल्पिते ॥
दूतः प्रहीयतां तेषां यदि देवाय रोचते।
ततो विज्ञाय तद्भावमुचितं हि करिष्यते ॥
अथ चारित्रधर्मेण तद्वाक्यमनुमोदितम्।
ततस्तैः प्रहितो दूतः सत्याख्यः शत्रुसंहतेः ॥
अथ दूतानुमार्गेण सापि मार्गानुसारिता।
गता तात मया सार्धं महामोहबले तदा ॥
प्रमत्ततानदीतीरे चित्तविक्षेपमण्डपे।
दृष्टश्च विहितास्थानो महामोहमहानृपः ॥
अथ दूतः स सत्याख्यस्तत्रास्थानेऽरिपूरिते।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रविष्टः प्रतिपत्त्या च निविष्टः शुभविष्टरे ॥
ततः पृष्टतनूदन्तो वाक्यमेवमुदारधीः ।
स प्राह साहसाढ्योऽपि कोपाग्नेः शान्तिकाम्यया ॥
चित्तवृत्तिमहाटव्यां यः प्रभुः परमेश्वरः ।
लोके संसारिजीवोऽसौ तावद्वो मूलनायकः ॥
बहिरङ्गान्तरङ्गाणां संसारोदरचारिणाम् ।
राज्ञां ग्रामपुराणां च स स्वामी नात्र संशय ॥

एवं च स्थिते

यूयं वयं च ये चान्ये केचिदान्तरभूभुजः ।
ते कर्मपरिणामाद्याः सर्वे तस्यैव किङ्कराः ॥
ततश्चैकमिदं राज्यं सर्वेषामेक एव च ।
स्वामी संसारिजीवोऽतः को विरोधः परस्परम् ॥

यतः ।

शक्ताः स्वस्वामिनो भक्ताः संहताश्च भवन्ति ते ।
भृत्या बन्धूपमा नैव स्वपक्षक्षयकारकाः ॥
तदस्तु सततानन्दमतः प्रभृति सुन्दरम् ।
युष्माभिः सह राजेन्द्र प्रेम नः प्रीतिवर्धनम् ॥
इदं सत्योदितं सत्यं वाक्यमाकर्ण्य सा सभा ।
माहामोही महाक्षोभमथ प्राप्ता मदोद्धुरा ॥

ततश्च ।

दष्टोष्ठा रक्तसर्वाङ्गा भूमिताडनतत्पराः ।
क्रोधान्धबुद्धयः सर्वे समकालं प्रभाषिताः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अरे रे दुष्ट केनेदं दुरात्मंस्ते निवेदितम्।
यथा संसारिजीवो नः स्वामी सम्बन्धिनो वयम्॥
पातालेऽपि प्रविष्टानां नास्ति मोक्षः कथंचन।
युष्माकमालजालेन किमनेन नराधमाः॥
संसारिजीवो नः स्वामी यूयं सम्बन्धिनः किल।
अहो सम्बन्धघटना अहो वाक्यमहो गुणाः॥
तत्तूर्णं गच्छ गच्छेति देवतास्मरणोद्यताः।
यूयं भवत यान्त्यर्थमेते वो वयमागताः॥

एवं च।

सहस्ततालमुत्तालाः प्रविहस्य परस्परम्।
तथान्ये निष्ठुरैर्वाक्यैः कृत्वा दूतकदर्थनम्॥
चलितास्तत्क्षणादेव क्रोधान्धास्ते महीभुजः।
संनद्धबद्धकवचा महामोहपुरस्सराः॥
सत्येनापि समागत्य सर्वं तच्चेष्टितं प्रभोः।
चारित्रधर्मराजस्य विस्तरेण निवेदितम्॥
अथाभ्यर्णगतां मत्वा महामोहमहाचमूम्।
चारित्रधर्मराजीयं संनद्धमखिलं बलम्॥
ततः परिसरे रम्ये लग्नमायोधनं तयोः।
चित्तवृत्तिमहाटव्यां सैन्ययोः कृतविस्मयम्॥

तच्च कीदृशं।

विलसितभटकोटिसङ्घातहेतिप्रभाजालविस्तारसञ्चारनिर्नाशिता-
शेषतामिस्रमेकत्र चारित्रधर्मानुसञ्चारिराजेन्द्रवृन्दैरतोऽन्यत्र दुष्टा-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भिसन्ध्याद्यनेक-प्रचण्डोग्रभूपेन्द्रशटङ्काङ्कसच्छायकायप्रभोल्लासबद्धान्धकारप्रतानप्रनष्टाखिलज्ञानसद्योतसन्तानजातं ततो भीषणे तादृशे कातराणां नराणां महाभीतिसम्पादके वादितानेकविब्बोकवादित्रनिर्घातसंत्रासिताशेषसंसारसञ्चारिजीवौघसंग्राम-सम्मर्दनालोकिसस्थितद्धविद्याधरे भो रणे ते महामोहराजेन्द्रसक्ता भटाः पाटयन्तः परानीकमुद्देल्लिता इति ॥

ततश्च ।

बहुदारुणशस्त्रशतैः प्रहतं दलिताखिलवारणवाजिरथम् ।
श्रुतभीषणवैरिनिनादभयात्तदशेषमकम्पत धर्मबलम् ॥
ततश्चारित्रधर्मोऽसौ सबलो बलशालिना ।
महामोहनरेन्द्रेण जितस्तात महाहवे ॥
नंष्ट्वा प्रविष्टः स्वस्थाने ततस्ते रिपवस्तकम् ।
लसत्कलकलारावा रोधयित्वा व्यवस्थिताः ॥
ततः परिणतं राज्यं महामोहनराधिपे ।
चारित्रधर्मराजस्तु निरुद्धोऽभ्यन्तरे स्थितः ॥
मार्गानुसारिता प्राह दृष्टं तात कुतूहलम् ।
सुष्ठु दृष्टं मयाप्युक्तमम्बिकायाः प्रसादतः ॥
केवलं कलहस्यास्य मूलमम्ब परिस्फुटम् ।
अहं विज्ञातुमिच्छामि तन्निवेदय साम्प्रतम् ॥
मार्गानुसारिता प्राह रागकेसरिणोऽग्रतः ।
योऽयं दृष्टस्त्वया वत्स मन्त्री निर्व्याजनैपुणः ॥
अनेन मन्त्रिणा पूर्वं जगत्साधनकाम्यया ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मानुषाणि प्रयुक्तानि पश्चात्मीयानि कुत्रचित् ॥
अभिभूतानि तानीह सन्तोषेण पुरा किल ।
चारित्रधर्मराजस्य तन्त्रपालेन लीलया ॥
तन्निमित्तः समस्तोऽयं जातोऽमीषां परस्परम् ।
कलहो वत्स साटोपमन्तरङ्गमहीभुजाम् ॥

मयाभिहितं । अम्बिके किन्नामानि तानि मानुषाणि कथं वा पञ्चैतानि जगत्साधयन्ति । मार्गानुसारितयोक्तं । वत्स विचार स्पर्शरसनाघ्राणदृष्टिश्रोत्राणि तान्यभिधीयन्ते ।

तानि च

स्पर्शे रसे च गन्धे च रूपे शब्दे च देहिनाम् ।
आक्षेपं मनसः कृत्वा साधयन्ति जगत्त्रयम् ॥
एकैकं प्रभवत्येषां वशीकर्तुं जगत्त्रयम् ।
यत्पुनर्वत्स पञ्चापि तत्र किं चित्रमुच्यताम् ॥
ततो मयोक्तं संपूर्णं देशदर्शनकौतुकं ।
अधुना तातपादानां पार्श्वे यास्यामि सत्वरम् ॥
तयोक्तं गम्यतां वत्स निरूप्य जनचेष्टितम् ।
अहमप्यागमिष्यामि तत्रैव तव सन्निधौ ॥
अथाहमागतस्तूर्णं निश्चित्येदं प्रयोजनम् ।
ततस्तात वयस्योऽयं घ्राणनामा न सुन्दरः ॥
वञ्चको मुग्धबुद्धीनां पर्यटत्येष देहिनाम् ।
मानुषाणां तृतीयोऽयं रागकेसरिमन्त्रिणाम् ॥
यावन्निवेदयत्येवं बुधाय निजदारकः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मार्गानुसारिता तावदायाता भो नरेश्वर ॥
समर्थितं तया सर्वं विचारकथितं वचः ।
त्यजामि प्राणमित्येवं बुधस्यापि हृदि स्थितम् ॥

इतश्च ।

भुजङ्गतासमायुक्तो घ्राणलालनलालसः ।
मन्दः सुगन्धिगन्धानां सदान्वेषणतत्परः ॥
तत्रैव नगरे भूप लीलावत्याः कथंचन ।
स देव राजभार्याया भगिन्या भवने गतः ॥

ततश्च ।

सपत्नीपुत्रघातार्थं तस्मिन्नेव क्षणे तथा ।
आप्तो डोम्बीकराद्गन्धसंयोगो मारणात्मकः ॥

ततश्च ।

तां गन्धपुटिकां द्वारे मुक्ता लीलावती गृहे ।
प्रविष्टा स च संप्राप्तो मन्दः सा तेन वीचिता ॥
ततो भुजङ्गतादेशाच्छोटयित्वा निरूपिता ।
दत्ता घ्राणाय ते गन्धास्ततस्तेन दुरात्मना ॥
ततश्चाघूर्णिते घ्राणे तैर्गन्धैस्तस्य मूर्छया ।
स्नेहमोहितचित्तत्वात्स मन्दः प्रलयं गतः ॥
ततो विनष्टमालोक्य घ्राणलालनलम्पटम् ।
तं मन्दं घ्राणसम्पर्काद्विरक्तो नितरां बुधः ॥
ततश्च सा बुधेनेदं पृष्टा मार्गानुसारिता ।
भद्रे कथं ममानेन संसर्गो न भविष्यति ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मार्गानुसारिता प्राह देव हित्वा भुजङ्गताम् ।
तिष्ठ त्वं साधु मध्यस्थः सदाचारपरायणः ॥
ततोऽयं विद्यमानोऽपि दोषसंश्लेषकारणम् ।
न ते संपत्स्यते देव ततस्त्यक्तो भविष्यति ॥
बुधेनापि कृतं सर्वं विज्ञाय हितमात्मने ।
मार्गानुसारितावाक्यं तत्तदा प्राप्य सद्गुरुम् ॥
ततो गृहीतदीक्षोऽसौ साध्वाचारपरायणः ।
विज्ञातागमसद्भावो गुरूपासनतत्परः ॥
आचार्यैः पात्रतां मत्वा गच्छनिक्षेपकाम्यया ।
उत्पन्नलब्धिमाहात्म्यः सूरिस्थाने निवेशितः ॥
स एष भवतां भूप सत्प्रबोधविधित्सया ।
विहाय गच्छमेकाकी बुधसूरिः समागतः ॥
योऽयं निवेदयत्येवं शृण्वन्ति च भवादृशाः ।
सोऽहमेव धरानाथ बुधनामेति गृह्यताम् ॥
प्रबोधकारणं भूप तदिदं संविधानकम् ।
मम संपन्नमेतद्धि तुल्यं युष्मादृशामपि ॥

यतः ।

विचरन्ति सदा तानि मानुषाणि जगत्त्रये ।
तत्पृष्ठतोऽनुधावन्ति महामोहादिशत्रवः ॥

ततश्च ।

यो यस्तैः प्राप्यते प्राणी स सर्वो गाढदारुणैः ।
निर्भिद्य खण्डशः कृत्वा क्षणेनैव विलुप्यते ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इदमेव परं भूप निर्भयस्थानमुत्तमम् ।
अमीभिर्लुप्यमानस्य जैनेन्द्रं वरशासनम् ॥
एवं च ज्ञाततत्त्वानां प्रवेष्टुमिह युज्यते ।
न युक्तं क्षणमप्येकं धरानाथ विलम्बितुम् ॥
त्यज्यन्तां विषया भूप कालकूटविषोपमाः ।
आस्वाद्यतामिदं दिव्यं प्रशमामृतमुत्तमम् ॥
ततो धवलराजेन विहस्य विमलः क्षणम् ।
तथा सर्वेऽपि ते लोकाः साकूतं प्रविलोकिताः ॥

उक्तं च ।

भो भो लोका यदादिष्टं भदन्तेन महात्मना ।
इदमाकर्णितं चित्ते लग्नं च भवतां वचः ॥
ततस्ते बुधसद्भानोः प्रतापेन प्रबोधिताः ।
कमलाकरसङ्काशा प्रोत्फुल्लमुखपङ्कजाः ॥
भक्त्या ललाटपट्टेषु विन्यस्तकरकुड्मलाः ।
सर्वेऽपि लोकास्तचेदं समकालं प्रभाषिताः ॥
बाढमाकर्णितं देव वचोऽस्माभिर्महात्मनः ।
विज्ञातस्तस्य सद्भावो महाभागप्रसादतः ॥
विधूयाज्ञानतामिस्रं मनोऽनेन प्रकाशितम् ।
जीविताश्चामृतेनैव मिथ्यात्वविषघूर्णिताः ॥
तल्लग्नमिदमस्माकं चित्ते गाढं मुनेर्वचः ।
संपाद्यतां तदादिष्टं मा विलम्बो विधीयताम् ॥
एतच्चाकर्ण्य राजेन्द्रः परं हर्षमुपागतः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो राज्याभिषेकार्थं विमलं प्रत्यबोचत ॥
गृह्णामि पुत्र प्रव्रज्यां राज्यं त्वमनुशीलय ।
पुण्यैर्मे भगवानेष संपन्नो गुरुरुत्तमः ॥
विमलः प्राह किं तात नाहं ते चित्तवल्लभः ।
येन दुःखाकरे राज्ये मां स्थापयितुमिच्छसि ॥
इत्थं क्षिपसि मां तात संसारे दुःखपूरिते ।
स्वयं गच्छसि निर्वाणमहो ते तात चारुता ॥
ततो गाढतरं तुष्टस्तच्छ्रुत्वा वैमलं वचः ।
साधु साधूदितं वत्स न मुञ्चामीत्यभाषत ॥
ततः कमलनामानं राज्ये संस्थाप्य पुत्रकम् ।
विधाय जिनपूजां च दिनान्यष्ट मनोहराम् ॥
तथा दत्त्वा महादानं विधाय नगरोत्सवम् ।
विहिताशेषकर्तव्यः शुभकाले समाहितः ॥
विमलेन समं राजा सपत्नीकः सबान्धवः ।
सपौरलोकः सहसा निष्क्रान्तो विधिपूर्वकम् ॥

किं बहुना ।

यैः समाकर्णितं सूरेस्तद्वाक्यममृतोपमम् ।
तेषां मध्ये जनाः स्तोका ये गृहेषु व्यवस्थिताः ॥
तेऽपि चावाप्तसम्यक्त्वा व्रतरत्नविभूषिताः ।
जाता रत्नाकरे प्राप्ते कः स्याद्दारिद्र्यभाजनम् ॥
अहं तु भद्रे तत्रापि वामदेवतया स्थितः ।
दृष्ट्वा तत्तादृशं सूरे रूपनिर्माणकौशलम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रुत्वा तत्तादृशं वाक्यं महामोहतमोपहम्।
तथापि च न बुद्धोऽस्मि तच्चाकर्णय कारणम्॥
यासौ बकुलिका पूर्वं योगिनी भगिनी मम।
शरीरेऽनुप्रविष्टासौत्था मे तत्र विजृम्भिता॥
यतोऽघटहीतसङ्केते तद्वशेन दुरात्मना।
स तादृशो महाभागो वञ्चकः परिकल्पितः॥
चिन्तितं च मया हन्त मुनिवेषविडम्बकः।
सिद्धेन्द्रजालचातुर्यः कश्चिदेष समागतः॥
अहो शाठ्यमहो जालमहो वाचालतातुला।
अहो मूढा नरेन्द्राद्या येऽमुनापि प्रतारिताः॥

तथाहि।

अङ्गे बकुलिका येषां विवर्तेत दुरात्मनाम्।
ते हि सर्वं शठप्रायं मन्यन्ते भुवनत्रयम्॥
तदेवं तं बुधाचार्यं तदालीकविकल्पनैः।
विकल्पयन्नहं भद्रे न प्रबुद्धो दुरात्मकः॥
प्रव्रज्यावसरे तेषां राजादीनां मया पुनः।
इदं विचिन्तितं भद्रे स्वचित्ते पापकर्मणा॥

अये।

प्रव्रज्यां ग्राहयेदेष विमलो मां बलादपि।
आदितो वञ्चयित्वेमं ततो नश्यामि सत्वरम्॥
बद्धा मुष्टिद्वयं गाढं ततोऽहं तारलोचने।
तथा नष्टो यथा नैव गन्धमप्येष बुध्यते॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ दीक्षादिने प्राप्ते विमलेन महात्मना ।
क्व वामदेव इत्येवं सर्वत्राहं निरूपितः ॥
अदृष्ट्वा मां पुनः पृष्टो बुधसूरिर्महात्मना ।
क्व गतो वामदेवोऽसौ किं वा संचिन्त्य कारणम् ॥
ज्ञानालोकेन विज्ञाय विमलाय निवेदितम् ।
ततो मदीयचरितं निःशेषं बुधसूरिणा ॥
विमलेनोदितं नाथ किं न भव्यः स मे सुहृत् ।
श्रुतेऽपि तावके वाक्ये येनैवं बत चेष्टते ॥
सूरिणाभिहितं भद्र नाभव्यः किं तु कारणम् ।
यत्तस्य तादृशे शीले तत्ते सर्वं निवेदये ॥
एका बहुलिका नाम भगिनी तस्य वल्लभा ।
अभ्यन्तरङ्गा भ्राता च द्वितीयः स्तेयनामकः ॥
ताभ्यामधिष्ठितेनेदं वामदेवेन चेष्टितम् ।
पुरा च विहितं तात रत्नस्य हरणादिकम् ॥
तस्मात्तस्य न दोषोऽयं प्रकृत्या सुन्दरो हि सः ।
स्तेयो बहुलिका चास्य दोषसंश्लेषकारणम् ॥
विमलेनोदितं नाथ किं ताभ्यां स वराककः ।
क्वचिन्मुच्येत पापाभ्यां किं वा नेति निवेद्यताम् ॥
सूरिराह महाभाग भूरिकालेऽतिलङ्घिते ।
स ताभ्यां मोक्ष्यते तत्र कारणं ते निवेद्यताम् ॥
शुभाभिसन्धिनृपतेः पुरे विशदमानसे ।
भार्ये स्तो निर्मलाचारे शुद्धतापापभीरुते ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तयोश्च गुणसंपूर्णे जनतानन्ददायिके।
ऋजुताचोरते नाम विद्येते कन्यके शुभे॥
अत्यन्तसरला साध्वी सर्वलोकसुखावहा।
ऋजुता सा महाभाग प्रतीतैव भवादृशाम्॥
अचोरतापि लोकेऽत्र निःस्पृहा शिष्टवल्लभा।
सर्वाङ्गसुन्दरी नूनं विदितैव भवादृशाम्॥
ते च कन्ये क्वचिद्धन्ये सुवृत्ते परिणेष्यति।
स्तेयोऽयं बकुला चास्य ततो भो न भविष्यतः॥
तयोराभ्यां सहावस्था प्रकृत्यैव न विद्यते।
ततस्तात तयोर्लाभे द्वाभ्यामप्येष मोक्ष्यते॥
ततो न योग्यताद्यापि वामदेवस्य विद्यते।
धर्मं प्रतीति निश्चित्य कुरु तस्यावधीरणम्॥
ततश्चेदं मुनेर्वाक्यं विमलेन महात्मना।
श्रुत्वा तथेति वदता विहिता सेऽवधीरणा॥

अहं तु प्राप्तः काञ्चनपुरे प्रविष्टो हट्टमार्गे। दृष्टः सरलो नाम वाणिजः। गतस्तस्यापणे। विजृम्भिता बकुलिका। कृतमस्य पादपतनं। नटेनेव भृतमानन्दोदकस्य नयनयुगलं। तदवालोक्यार्द्रीभूतः सरलः। ततोऽभिहितमनेन। भद्र किमेतत्। मयोक्तं। तात युष्मानवलोक्य मयात्मजनकस्य स्मृतं। सरलेनोक्तं। यद्येवं ततो वत्स पुत्र एवासि त्वं। ततो नीतोऽहमनेन स्वभवने समर्पितो बन्धुमत्याः स्वभार्यायाः। कारितः स्नानभोजनादिकं। पृष्टो नामकुलादिकं। निवेदितं मया। सजातीयोऽयमिति तुष्टः सरलः। अभिहितमनेन।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अपुत्रयोः प्रिये पुत्रो वृद्धयोः परिपालकः ।
दत्तः संचिन्त्य दैवेन वामदेवोऽयमावयोः ॥

तदाकर्ण्य हृष्टा बन्धुमती । निश्चितं सरलेन मय्येव गृहं । दर्शितमापणनिहितं रत्नादिकमन्तर्धनं । स च तस्यैव मूर्च्छया मया सहितस्तत्रैवापणे स्वपिति स्म । अन्यदा सन्ध्यायामावयोर्गृहे तिष्ठतोः समागतः सरलस्य बन्धुलनाम्नः प्रियमित्रस्य गृहादाह्वायकः । यथा मम पुत्रस्य षष्ठीजागरे भवतागत्येह वस्तव्यमिति । ततोऽभिहितोऽहं सरलेन । पुत्र वामदेव गन्तव्यं मया बन्धुलगृहे । त्वं पुनरापणे गत्वा वसेति । मयोक्तं । अलं मे तातरहितस्यापणे गमनेनाद्य तावदम्बाया एव पादमूले वत्स्यामि । ततोऽहो स्नेहसारोऽयमिति चिन्तयन्नेवं भवत्विति वदन् गतः सरलः । स्थितोऽहं गृहे । रात्रौ विजृम्भितः स्तेयः । चिन्तितं मया । हरामि तदन्तर्धनं । ततोऽर्धरात्रे गतस्तमापणं । उद्घाटयतश्च समागता दाण्डपाशिकाः । दृष्टोऽहमेतैः प्रत्यभिज्ञातश्च । ततः पश्यामस्तावत्किमेषोऽर्धरात्रे करोत्यापणमुद्घाट्येति संचिन्त्य स्थितास्तूष्णींभावेन प्रच्छन्नाः । उत्खातं मया तदन्तर्धनं निखातं तस्यैवापणस्य पश्चाद्भागे । विभातप्रायायां च रजन्यां कृतो हाहारवः । मिलितो नगरलोकः । संप्राप्तः सरलः । प्रकटीभूता दाण्डपाशिकाः । प्रवृत्तः कलकलः । सरलेनोक्तं । वत्स वामदेव किमेतत् । मयोक्तं । हा तात मुषिता मुषिताः स्म इति । दर्शितश्चोद्घाटितापणो निधानस्थानं च । सरलेनोक्तं । पुत्र त्वया कथमिदं ज्ञातं । मयोक्तं । अस्ति तावन्निर्गतस्तातः । ततो मे तातविरहवेदनया नागता निद्रा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्थितः शय्यायां विपरिवर्तमानः। रात्रिशेषे च चिन्तितं मया। अयि यदि परमेतस्यां तातस्यशंपूतायां आपणशय्यायां निद्रासुखं संपद्यते नान्यत्रेति संचिन्त्य समागतोऽहमापणे। दृष्टमिदमीदृशं चौरविलसितं। ततः कृतो हाहारव इति। दाण्डपाशिकैश्चिन्तितं। निश्चितमेतत्तस्करोऽयं दुरात्मा वामदेवः। अहो अस्या-लजालचातुर्यं अहो वाचालता अहो वञ्चकत्वं अहो कृतघ्नता अहो विश्रम्भघातित्वमहो पापिष्ठतेति। ततस्तैरुक्तं। श्रेष्ठिन्निरा-कुलो भव। लब्ध एवास्तेऽस्माभिश्चौरः। ततः साकूतमवलोकितं सर्वैर्मदभिमुखं। ज्ञातोऽहमेतैरिति संजातं मे भयं। ततः पुनः सलोप्त्रं ग्रहीष्याम इत्यालोच्य गतास्तावद्दाण्डपाशिकाः। दत्तो ममावरचकः। अनेककुविकल्पाकुलस्य मे लङ्घितं तद्दिनं। सन्ध्यायां गृहीत्वा तदन्तर्धनं पलायमानोऽहं गृहीतो दाण्डपाशिकैः। जातः कोला-हलः। मिलितं पुनर्नगरं। कथितो दाण्डपाशिकैः समस्तोऽपि लोकाय मदीयव्यतिकरः। संजातो मच्चरितेन विस्मयः। नीतो ऽहं रिपुसूदनराजसमीपे। आज्ञापितस्तेन वध्यतया। समागतः सरलः। पतितो नृपचरणयोः। अभिहितमनेन।

ममायं पुत्रको देव वामदेवोऽतिवल्लभः।
अतो मेऽनुग्रहं कृत्वा मुच्यतामेष बालकः॥
गृह्यतां मम सर्वस्वं मैष देव निपात्यताम्।
अन्यथा जायते देव मरणं मे न संशयः॥
ततोऽतिसरलं मत्वा सरलं तं नराधिपः।
अमुञ्चन्मां प्रसादेन तस्यायच्छच्च तद्धनम्॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

केवलं भरतस्तेन तदा प्रोक्तो महीभुजा ।
श्रेष्ठिन्नेष सुपुत्रस्ते समीपे मम तिष्ठतु ॥

यतः ।

अयं विषाङ्कुराकारस्तस्करो जनतापकः ।
तदेष मद्गृहाद्बाह्यो वामदेवो न सुन्दरः ॥

इतश्च ।

पुरापि दुर्बलीभूतः साम्प्रतं नष्ट एव सः ।
पुण्योदयो वयस्यो मे दृष्ट्वा तद्दुष्टचेष्टितम् ॥

ततश्च ।

श्रेष्ठिना प्रतिपन्नं तन्नरेन्द्रवचनं तदा ।
धिक्कारविहतो दीनः स्थितोऽहं राजमन्दिरे ॥
राजदण्डभयादुग्राद्भयेन प्रशमं गते ।
भद्रे निवसतस्तत्र ते मे स्तेयबहुलिके ॥
तथापि लोको मां भद्रे सर्वकार्येषु शङ्कते ।
अन्येनापि कृतं चौर्यं ममोपरि निपात्यते ॥
ब्रुवाणस्यापि सद्भूतं न प्रत्येति च मे जनः ।
धिक्कारैर्हन्ति मामेवं दृष्टा ते सत्यवादिता ॥
सर्वस्योद्वेगजनकः कृष्णाहेस्तुल्यतां गतः ।
तत्रागृहीतसङ्केते बहुकालं विडम्बितः ॥
अन्यदा श्रीगृहं राज्ञो विद्यासिद्धेन केनचित् ।
निःशेषं मुषितं भद्रे स च चौरो न लक्षितः ॥
ततोऽहं दृष्टदोषत्वादस्यैवंविधसाहसम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संभाव्यं नापरस्येति ग्राहितस्तेन भूभुजा ॥
अनेकयातनाभिश्च नानारूपैर्विडम्बनैः ।
ततोऽहं गाढरुष्टेन तेन भद्रे कदर्थितः ॥
न स्थितः सरलस्यापि वचनेन नराधिपः ।
उल्लम्बितो विशालाक्षि ततोऽहं विरटन्नलम् ॥

अत्रान्तरे च सा जीर्णा गुडिका मम पूर्विका ।
भवितव्यतया दत्ता ततोऽन्या गुडिका मम ॥
तस्याः प्रभावतो भद्रे तीव्रदुःखौघसम्पदि ।
गतः पापिष्ठवासायां नगर्यामन्त्यपाटके ॥
तत्रानुभूय दुःखानि तीव्रानन्तानि विक्लवः ।
असंख्यकालं भूयोऽपि गुडिकादानयोगतः ॥
पञ्चाक्षपशुसंस्थाने समागत्य पुरे ततः ।
भ्रान्तोऽहं बहुशोऽन्येषु नगरेषु पुनः पुनः
तन्नास्ति नगरं भद्रे ग्रामो वा वरलोचने ।
मुक्तासंव्यवहाराख्यं बहुशो यन्न वीक्षितम् ॥
तथापि पशुसंस्थाने योषिदाकारधारकः ।
बहुशो बहुलिकादोषाद्विशेषेण विडम्बितः ॥
सोढानि नानादुःखानि स्थाने स्थाने मया तदा ।
ताभ्यां पापवयस्याभ्यां प्रेरितेन वरानने ॥

एवं वदति संसारिजीवे प्रज्ञाविशालया ।
इदं विचिन्तितं गाढं संवेगापन्नचित्तया ॥
अहो दुरन्तः स्तेयोऽसौ माया चात्यन्तदारुणा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ययोरासक्तचित्तोऽयं वराको भूरि नाटितः ॥

तथाहि ।

वञ्चितस्तादृशोऽनेन महात्मा विमलः पुरा ।
तन्माहात्म्येन लोके च गतोऽयं तृणतुल्यताम् ॥
सरलो वत्सलः स्निग्धो मुषित्वा च प्रतारितः ।
प्राप्तोऽयं तत्प्रसादेन तत्र घोरविडम्बनम् ॥

तथा ।

यदयं तादृशेनापि महाभागेन सूरिणा ।
बुधेन बोधितो नासीत्सा माया तत्र कारणम् ॥
ब्रुवाणस्यापि सद्भूतं न प्रत्येति स्म यज्जनः ।
धिक्करोति च तत्रापि सैव मायापराध्यति ॥
यदन्यजनितेनापि दोषेणायं विबाधितः ।
संसारिजीवस्तत्रापि स्तेयो माया च कारणम् ॥
एवं चानन्तदोषाणामाकरस्ते दुरात्मिके ।
तथापि लोकः पापिष्ठः स्तेयमाये न मुञ्चति ॥

अन्यच्च ।

तथा संसारिजीवे भोः कथयत्यात्मचेष्टितम् ।
स भव्यपुरुषस्तत्र चिन्तयामास विस्मितः ॥
अपूर्वमिदमस्याहो तस्करस्यातिजल्पितम् ।
अतिचित्रमसंभाव्यं लोकमार्गातिदूरगम् ॥
अप्रसिद्धं ममात्यन्तं हृदयाक्षेपकारि च ।
तदस्य परमार्थो यः स मया नावधारितः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथाहि।

पूर्वं तावदनेनोक्तं यथामीत्किल सर्वदा।
पुरेऽसंव्यवहाराख्ये वास्तव्योऽहं कुटुम्बिकः॥
कालं तत्र स्थितोऽनन्तं भवितव्यतया सह।
स्वकर्मपरिणामाख्यराजादेशेन निर्गतः॥
एकाचपशुसंस्थाने तथान्येषु च भूरिषु।
तथाविधेषु स्थानेषु भ्रान्तो दुःखैः प्रपूरितः॥
अन्यच्चेदमनेनोक्तमनन्तं कालमेकशः।
सर्वेषु तेषु स्थानेषु नाटितः किल भार्यया॥

तथाहि।

नन्दिवर्धनरूपेण रिपुदारणलीलया।
वामदेवविधानेन किलाहं भ्रमितस्तया॥
अतीतोऽनन्तकालश्च सर्वेषामन्तरान्तरा।
कृतान्यनन्तरूपाणि तथान्यानि स्वभार्यया॥
गुडिकादानयोगेन किलेदं विहितं तया।
तदस्य चरितं सर्वं विरुद्धमिव भासते॥

तथाहि।

पुरुषश्चेत्कथं तस्य स्थितिः कालमनन्तकम्।
किं वाजरामरो हन्त भविष्यत्येष तस्करः॥
तावत्कालस्थितिर्हन्त का चेयं भवितव्यता।
कथं वा निजभार्यापि प्रतिकूलत्वमागता॥
का चेयं गुडिका नाम महावीर्या यया कृतः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एकोऽप्यनन्तरूपोऽयं भवितव्यतया तथा ॥

अन्यच्च।

नगराण्यन्तरङ्गाणि मित्राणि स्वजनास्तथा।
येऽमुना गदितास्तेऽपि न मया परिनिश्चिताः ॥
तदिदं स्वप्नसङ्काशमिन्द्रजालाधिकं गुणैः।
अस्य संसारिजीवस्य चरितं प्रतिभाति मे ॥
इयं च मुखरागेण बुध्यमानेव लक्ष्यते।
साध्वी प्रज्ञाविशालेदं निःशेषं चरितं हृदि ॥

अन्यच्च।

इदं मे लेशतः सर्वं निर्दिष्टमनया पुरा।
अस्य संसारिजीवस्य वृत्तं प्रज्ञाविशालया ॥
केवलं विस्मृतप्रायं मम तद्वर्ततेऽधुना।
अकाण्डे पृच्छतश्चेत्थं संजायेत ममाज्ञता ॥
तत्तावत्कथयत्येष तस्करो यद्विवक्षितम्।
अहं तु प्रश्नयिष्यामि पश्चादेनां रहःस्थिताम् ॥
इदं निश्चित्य हृदये स भव्यपुरुषस्तदा।
वचः संसारिजीवस्य तूष्णीमाकर्णयन् स्थितः ॥
मुखं संसारिजीवस्य पश्यन्ती विस्मितेक्षणा।
स्थितागृहीतसङ्केता सम्यगज्ञातभावना ॥
सदागमस्तु भगवान्निःशेषं तस्य चेष्टितम्।
वेत्ति संसारिजीवस्य ततो मौनेन संस्थितः ॥

संसारिजीवेनोक्तं।

अथाहमन्यदा भद्र तुष्टया निजभार्यया।
संजातकृपया प्रोक्तः केनचित्कुशकर्मणा ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्वयार्यपुत्र गन्तव्यमधुना लोकविश्रुते ।
आनन्दनगरे तत्र वस्तव्यं चारुलीलया ॥

मयोक्तं ।

यद्देवि रोचते तुभ्यं कर्तव्यं तन्मया ध्रुवम् ।
ततः पुण्योदयो भूयः स तया मे निदर्शितः ॥
तथान्यः सागरो नाम सहायो मे निरूपितः ।
प्रस्तावोऽस्येति विज्ञाय भवितव्यतया तया ॥

उक्तं च ।

मूढतानन्दनो नाम रागकेसरिणोऽङ्गजः ।
मयायं विहितोऽद्यैव सहायस्ते मनोहरः ॥
ततोऽहं सहितस्ताभ्यां सहायाभ्यां प्रवर्तितः ।
आनन्दनगरे गन्तुं गुडिकादानयोगतः ॥ इति ।

ये प्राणमायानृतचौर्यरक्ता भवन्ति पापिष्ठतया मनुष्याः ।
इहैव जन्मन्यतुलानि तेषां भवन्ति दुःखानि विडम्बनाश्च ॥
तथा परत्रापि च तेषु रक्ताः पतन्ति संसारमहासमुद्रे ।
अनन्तदुःखौघचितेऽतिरौद्रे तेषां ततश्चोत्तरणं कुतस्त्यम् ॥
जैनेन्द्रादेशतो वः कथितमिदमहो लेशतः किंचिदत्र
प्रस्तावे भावसारं कृतविमलधियो गाढमध्यस्थचित्ताः ।
एतद्विज्ञाय भो भो मनुजगतिगता ज्ञाततत्त्वा मनुष्याः
स्तेयं मायां च हित्वा विरहयत ततो प्राणलाम्पट्यमुच्चैः ॥

इत्युपमितिभवप्रपञ्चायां कथायां मायास्तेयघ्राणेन्द्रियविपाकवर्णनः पञ्चमः प्रस्तावः समाप्तः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ षष्ठः प्रस्तावः ।

अथास्ति सततानन्दमन्दिरं दोषदूरगम् ।
आनन्दनामकं लोके बहिरङ्गं महापुरम् ॥
विलासोल्लासलावण्यललिता लोचनैर्नरा ।
सोन्मेषैर्यत्र भाव्यन्ते देवेभ्योऽभिन्नमूर्तयः ॥
आकृष्टदृष्टयो नृणां नार्यो निष्पन्दलोचनाः ।
यत्र संपादयन्त्युच्चैरमराकारधारिताम् ॥
चित्रांशुरत्नसञ्चारतारं यत्र विभाव्यते ।
आखण्डलधनुर्दण्डखण्डमण्डितमम्बरम् ॥
परेभकुम्भनिर्भेदवर्धितोत्साहसाहसः ।
तत्राक्रान्तमहीपीठः केसरी नाम भूपतिः ॥
अनेकसुन्दरीवृन्दमध्ये लब्धपताकिका ।
देवी कमलपत्राक्षी तस्यास्ति जयसुन्दरी ॥
अथास्ति नगरे तत्र वल्लभस्तस्य भूपतेः ।
निःशेषनगराधारो वाणिजो हरिशेखरः ॥
येन मेघायितं दानादर्थिसस्येषु सर्वदा ।
सुहृत्कमलखण्डेषु सततं भास्करायितम् ॥
तस्यास्ति हृदयस्येष्टा लावण्यामृतकुण्डिका ।
साध्वी बन्धुमती नाम भार्यार्यकुलसम्भवा ॥
या रूपमिव रूपस्य प्रत्यादेश इव श्रियः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आवास इव शीलस्य भर्तृभक्तेस्तु मन्दिरम् ॥
अथागृहीतसङ्केते भवितव्यतया तया ।
तदाहं गुडिकादानात्तस्याः कुक्षौ प्रवेशितः ॥
ततः संपूर्णकालेन मित्राभ्यां परिवारितः ।
नरकादिव निष्क्रान्तो योनियन्त्रनिपीडितः ॥
ततो बन्धुमती तुष्टा मुदितो हरिशेखरः ।
संजातं पुत्रजन्मेति कारितश्च महोत्सवः ॥
आनन्दपूर्वकं ताभ्यां द्वादशाहेऽतिलङ्घिते ।
प्रतिष्ठितं च मे नाम यथार्थं धनशेखरः ॥
जातावपि मया सार्धं तौ पुण्योदयसागरौ ।
अन्तरङ्गवयस्यौ मे जनकाभ्यां न लक्षितौ ॥
ततोऽहं सहितस्ताभ्यां वर्धमानः सुखैः किल ।
संप्राप्तो यौवनं भद्रे मीनकेतनमन्दिरम् ॥
अथ कंचित्समासाद्य कलाचार्यं तदा मया ।
एकां धर्मकलां मुक्त्वा गृहीताः सकलाः कलाः ॥
संपादिताः स्ववीर्येण चित्तकल्लोलकाश्च मे ।
तदानेन वयस्येन सागरेण क्षणे क्षणे ॥

अथ कीदृशाः पुनस्ते सागरवीर्योल्लासिताश्चित्तकल्लोलाः संपादिताः ॥

धनमत्र जगत्सारं धनमेव सुखाकरः ।
धनमेव जनश्लाघ्यं धनमेव गुणाधिकम् ॥
धनमेव जगद्वन्द्यं धनं तत्त्वमुत्तमम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धनं हि परमात्मेति धने सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥
धनेन रहितो लोके पुरुषः परमार्थतः ।
तृणं भस्माशुचिर्धूलिर्यद्वा नास्त्येव किंचन ॥
धनादिन्द्रो धनाद्देवा धनादेते महीभुजः ।
अन्येभ्योऽभ्यधिका भान्ति नान्यत्किंचन कारणम् ॥
एको दाता परोऽर्थीति स्वाम्येकः सेवकोऽपरः ।
पुरुषत्वे समानेऽपि धनस्येदं विजृम्भितम् ॥
तदच परमार्थोऽयं सर्वयत्नेन तद्धनम् ।
स्वीकर्तव्यं नरेणोच्चैरन्यथा जन्म निष्फलम् ॥

एवं च स्थिते ।

कुलक्रमागतं भूरि यद्यप्यस्ति गृहे धनम् ।
ममात्मीयं तथाप्यन्यदर्जयामि ततोऽधिकम् ॥
कुतः सुखासिका तावज्जायेत मम मानसे ।
विलसद्दीप्तयो यावन्न दृष्टा रत्नराशयः ॥
गत्वा देशान्तरं कृत्वा सर्वकर्माणि सर्वथा ।
मयात्मभवनं कार्यं रत्नराशिप्रपूरितम् ॥
ततोऽनेकविकल्पैस्तैराकुलीकृतमानसः ।
तदागृहीतसङ्केते ताताभ्यर्णमहं गतः ॥

उक्तं च मया ।

तात मामनुजानीहि धनोपार्जनकाम्यया ।
गच्छाम्यहं विदेशेषु करोमि पुरुषक्रियाम् ॥

हरिशेखरेणोक्तं ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विद्यते विपुलं वत्स कुलक्रमसमागतम् ।
धनं ते दानसम्भोगविलासकरणक्षमम् ॥
तत्तदेव धनं वत्स नियुञ्जानो यथेच्छया ।
गृहे तिष्ठ न शक्तोऽस्मि स्थातुं हि रहितस्त्वया ॥

मयोक्तं ।

या पूर्वपुरुषैस्तात भूरिलक्ष्मीरुपार्जिता ।
तां भुञ्जानस्य सत्पुंसः कथं न त्रपते मनः ॥
मातेव स्तनपानेन सा बालैः परिभुज्यते ।
अवाप्तपौरुषाणां तु तद्भोगो लज्जनीयकः ॥
भुज्यमाना च सा तात कियत्कालं भविष्यति ।
बिन्दुभिः क्षयमायाति समुद्रोऽप्यनुपार्जनः ॥
तन्मे धनार्जनोत्साहं न तातो भंक्तुमर्हति ।
अत एव विसोढव्या तातेन विरहव्यथा ॥

किं बहुना ।

यावद्भुजबलेनोच्चैर्नोपात्ता रत्नराशयः ।
गत्वा देशान्तरं तात तावन्मे न सुखासिका ॥
तत्सर्वथापि गन्तव्ये मदीयमनसि स्थिते ।
कथं विघातस्तातेन गमनस्य विधीयताम् ॥
ततो विज्ञाय निर्बन्धं तादृशं हरिशेखरः ।
मामुवाच तथा भद्र स्नेहार्द्रीभूतमानसः ॥
यद्येष निश्चयो वत्स स्थितस्ते मनसि स्थिरः ।
तद्विधेहि निजाकूतं पूर्यतां ते मनोरथः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

केवलं वत्स सुखलालितस्त्वमसि सरलः प्रकृत्या। दवीयो देशान्तरं। विषमा मार्गाः । कुटिलहृदया लोकाः । वञ्चनप्रवणाः कामिन्यः । भूयांसो दुर्जनाः । विरलविरलाः सज्जनाः । प्रयोगचतुरा धूर्ताः । मायाविनो वाणिजकाः । दुष्परिपालं भाण्डजातं । विकारकारि नवयौवनं । दुरधिगमाः कार्यगतयः । अनर्थरुचिः कृतान्तः । अनपराधक्रुद्धाश्चौरचरटादयः । तत्सर्वथा भवता क्वचित्पण्डितेन क्वचिन्मूर्खेण क्वचिद्दक्षिणेन क्वचिन्निष्ठुरेण क्वचिद्दयालुना क्वचिन्निष्कृपेण क्वचित्सुभटेन क्वचित्कातरेण क्वचित्त्यागिना क्वचित्कृपणेन क्वचिद्वक्रवृत्तिना क्वचिद्विदग्धेन सर्वथा परैरलब्धमध्यागाधदुग्धनीरधिधीरगम्भीरधिषणेन भवितव्यं । मयोक्तं । । तात महाप्रसादः। सम्यगनुशिष्टोऽस्मि तातेन । पश्यतु च तातो मे बुद्धिपौरुषमाहात्म्यं। तथाहि ।

सत्त्वमात्रधनो गत्वा रूपकेण विवर्जितः ।
आगच्छेयं कृतार्थोऽहं यदि तात पुनर्गृहम् ॥

ततः ।

धनशेखरनामाहं तव सूनुर्न संशयः ।
अन्यथा मृत एवास्मि दातव्यो मे जलाञ्जलिः ॥

यतः ।

सार्थभाण्डसहायादिसामग्रीं धनसाधनीम् ।
प्राप्यार्जयति योषापि धनं किमु युवा नरः ॥
मम त्वेष विशेषः स्यात्सामग्रीरहितोऽपि यत् ।
पूरयामि गृहं तात स्वोपात्तै रत्नराशिभिः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवं ब्रुवाणस्तातस्य वन्दित्वा चरणद्वयम् ।
नत्वा चाम्बां सुतस्नेहजाताश्रुक्षतदुर्द्दिनाम् ॥
कृतार्धस्फालको गेहान्निर्गतः कृतनिश्चयः ।
सार्धमन्तरमित्राभ्यां ततोऽहं रुदतोस्तयोः ॥

ततः पौरुषमवलम्ब्य स्थापिता रुदती हरिशेखरेण बन्धुमती । अभिहितमनेन । प्रियतमे मा रुदिहि हर्षस्थानमेतत् । तथाहि ।

या साहसविनिर्मुक्तमलसं दैवतत्परम् ।
निर्वीर्यं जनयेत्पुत्रं सा हि रोदितुमर्हति ॥
त्वया तु जनितो धीरः सुतोऽयं कुलभूषणः ।
निर्व्याजसाहसस्तस्मान्नास्ति रोदनकारणम् ॥
अयं नूनं गुणोऽस्माकं व्यवसायपरायणः ।
यदेष पुत्रको जातस्ततो मुञ्च विषादिताम् ॥

इति । इतश्च निर्गतोऽहं नगराद्गन्तुं प्रवृत्तो दक्षिणसमुद्रवेलाकूलाभिमुखं । प्राप्तश्च क्रमेणोदधितटाभ्यर्णवर्तिनि जयपुरे । निषण्णो बहिष्कानने । तत्र तु चिन्तितुं प्रवृत्तः । कथं ।

विलसल्लोलकल्लोलमालं किं मकराकरम् ।
लङ्घयित्वा व्रजाम्युच्चै रत्नद्वीपे धनाकरे ॥
किं वा रणे विनिर्भिद्य हठादीश्वरमण्डलम् ।
तल्लक्ष्मीं स्वीकरोम्यस्या न दृष्टो हि स्वयंग्रहः ॥
किं वा पाटितदोर्दण्डखण्डै रुधिरपिच्छिलैः ।
चण्डिकां तर्पयित्वोच्चैस्तुष्टां तां धनमर्थये ॥
किं वा रात्रिं दिवं शेषव्यापाररहितः स्वयम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa (Text) Vol. 1,
1–8 @ /6/ each ... ...
Padumawati, Fasc. 1–4 @ 2/ ... ...
Pariçiṣṭa Parvan, (Text) Fasc. -5 @ /6/ each ...
Prākrita-Paingalam, Fasc. 1–7 @ /6/ each ... 1, Fasc.
Prithivirāj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1 5 @ /6/ each ... Rs. 3 6
Ditto (English) Part II, Fasc. 1 ... ... 8 0
Prākṛta Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1 ... ... 0 6
Parāçara Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1–8 Vol. II, Fasc. 1–6; Vol. III, 14
Fasc. 1–6 @ /6/ each 14
Parāçara, Institutes of (English 7
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each 0
*Sāma Vēda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5–10; II, 1–6; III, 1 7. 2 4
IV, 1–6; V, 1–8, @ /6/ each Fasc. 12 6
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each 8
Ditto (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each 2 4
Sraddha Kriya Kaumudi, Fasc. 1–6 ... ... 2 4
Suçruta Saṁhitá, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/ 0 12
Suddhi Kaumudi, Fasc. 1–4 ... ... 1 8
Shaddarsana-Samucchchaya, Fasc. 1, ... 0 6
*Taittereya Saṁhitā, (Text) Fasc. 22–45 @ /6/ 9 0
Tāṇdya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each 7 2
Trantra Vartika (English) Fasc. 1–4 @ /12/ 3 0
*Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 2–10,
Vol. III, Fasc. 1–2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1–5, Part IV, Vol. II,
Fasc. 1–12 @ /6/ each 14 4
Tattvarthadhigama Sutrom, Fasc. 1–8 ... ... 1 2
Trikāṇda-Maṇdanam, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ 1 2
Tul'si Satsai (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ 1 14
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1–8 @ /6/ each ... 3 0
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1–6 @ /12/ 4 8
Vallala Carita, Fasc. 1 ... ... 0 6
Varsa Krya Kaumudi, Fasc. 1–6 @ /6/ 2 4
*Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2–6; Vol. II, Fasc. 1–7, @ /6/ each 4 8
Vidhano Parigata, Fasc. 1–7 ... ... 2 10
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1–7 @ /6/ each 2 10
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1–6 ... ... 2 4

Tibetan Series.

Pag-Sam Thi S'iñ, Fasc. 1–4 @ 1/ each 4 0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II, Fasc. 1–3; Vol. III, Fasc. 1–6
@ 1/ each 14 0
Rtogs brjod dpag hkhri S'iñ (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II.
Fasc. 1–5 @ 1/ each 10 0

Arabic and Persian Series.

*Ālamgirnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–13 @ /6/ each... ... 4 4
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1–3 @ /12/ 2 0
Āin-i-Akbarī, (Text) Fasc. 1–22 @ 1/ each ... ...
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1–7, Vol. II, Fasc. 1–5, Vol. III 29 12
Fasc. 1–5, @ 1/12/ each 37 0
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–37 @ 1/ each 10 0
Ditto English Vol. I, Fasc. 1–8; Vol. II, Fasc. 1–2 @ 1/ ... 0 6
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger 7 2
Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1–19 @ /6/ each 2 0
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1–2 ...
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the
Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1–3 @ 1/ each ... 3 0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1–21 @
1/ each 21 0
Farhang-i-Rashīdī, (Text) Fasc. 1–14 @ 1/ each 14 0
Fihrist-i-Tūsī, or, Tūsy's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1–4 @ /12/
each 3 0
Futūh-ush-Shām of Wāqidī, (Text) Fasc. 1–9 @ /6/ each 3 6
Ditto of Āzādī, (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each 1 8
Haft Āsmān, History of the Persian Masnawī, (Text) Fasc. 1 ... 0 12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1–6 @ /12/ each 4 8
Iqbālnāmah-i-Jahāngīrī, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each 1 2
Iṣābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each 38 4
Māāṣir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 1–9; Vol. III, 1–10;
Index to Vol. I, Fasc. 10–11; Index to Vol. II, Fasc. 10–12;
Index to Vol. III, Fasc. 11–12 @ /6/ each 13 2
Maghāzi of Wāqidī, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each 1 14
... ... complete copies cannot

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

...sc. 1-15 @ /6 each ...	Rs. 5	10
...h) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc.		
..., Fasc. 1 @ /12/ each	12	0
...) Fasc. 1-19 @ /6/ each	7	2
Muntakhabu-t-Tawā...), Fasc. 1-6 @ /6/ each	2	4
Muntakhabu-t-...t) Fasc. 1	0	6
1-5 and ...mah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each	1	8
Muntakh...n, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1	14
Ma'ā... Ditto (English) Fasc. 1-5	3	12
N...-i-Nāṣirī (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	10	8
Ditto Index	1	0
Tārīkh-i-Fīrūz Shāhi of Ẓiyāu-d-dīn Barni (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each ...	2	10
Tārīkh-i-Fīrūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each ...	2	4
T... Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	3	0
...is o Rāmin, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1	14
...afarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /6/ each ..	6	6
Tuzuk-i-Jahāngīrī (Eng.) Fasc. 1	0	12

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. Asiatic Researches. Vols. XIX and XX @ 10/ each	20	0
2. Proceedings of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.		
3. Journal of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8) 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882, (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/per No. to Non-Members.		
N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.		
4. Journal and Proceedings, N.S., Vol. I, Nos. 1-10, 1905, @ 1-8 per No. to members and Rs. 2 per No. to non-members.		
Memoirs Vol. I, No. 1, 4, 5, @ 1/8 to non-members and to members ...	1	2
Ditto No. 2 @ 1/ Ditto Ditto ...	0	12
Ditto No. 3 @ 2/ Ditto Ditto ...	1	8
5. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 ...	3	0
A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., *J.A.S.B.*, 1878)	4	0
Theobald's Catalogue of Reptiles in th Museum of the Asiatic Society (Extra No., *J.A.S.B.*, 1868)	2	0
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., *J.A.S.B.*, 1875)	4	0
6. ...is-ul-Musharrahīn	3	0
7. ...alogue of Fossil Vertebrata	3	0
8. Cat...gue of the Library of the Asiatic Society, Bengal	3	8
9. Ināy... a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each ...	32	0
10. Jawām...-l-'ilm ir-riyāẓī, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ...	2	0
11. Khizāna...-l-'ilm	4	0
12. Mahābhā...a, Vols. III and IV, @ 20/ each	40	0
13. Moore an... Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each	18	0
14. Sharaya-ool-Islam	4	0
15. Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös	10	0
16. Ditto Grammar	8	0
17. Kaçmīraçabdāmṛta, Parts I and II @ 1/8/	3	0
18. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. R. Wilson...	1	0
19. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kaśmir, by M. A. Stein, Ph.D., Jl. Extra No. 2 of 1899	4	0
20. Persian Translation of Haji Baba of Ispahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. C. Phillott.	10	0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-29 @ 1/ each	29	0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ...	5	0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

14-7-05

Books are supplied by V.-P.P.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

BIBLIOTHECA INDICA
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS
PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1153.

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा ।

सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPAÑCĀ KATHĀ

OF

SIDDHARṢI.

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.

FASCICULUS X.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1906.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MR. BERNARD QUARITCH,
15, PICCADILLY, LONDON, W., AND MR. OTTO
HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

*Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 2, 4 @ /6/ each ...	Rs. 0	12
Advaitachintā Kaustūbha, Fasc. 1–2	0	12
*Agni Purāṇa, (Text) Fasc. 4–14 @ /6/ each	4	2
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1–5 and Vol. II, Fasc. 1–5; Vol. III, Fasc. 1–5, Vol. IV, Fasc. 1–8 @ /6/	8	10
Aphorisms of Sāṇḍilya, (English) Fasc. 1	0	12
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each ...	2	4
Açvavaidyaka, (Text) Fasc. 1–5 @ /6/ each	1	14
*Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II. Fasc. 1–5 @ 1/ each	10	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1–2	2	0
Bāla Bhaṭṭī, Vol. I, Fasc. 1–2	0	12
Baudhāyana S'rauta Sūtra, Fasc. 1–3 @ /6/ each	1	2
Bhāṭṭa Dīpikā Vol. I, Fasc. 1–5	1	14
Bṛhaddēvatā (Text) Fasc. 1–4 @ /6/ each	1	8
Bṛhaddharma Purāṇa, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/ each	2	4
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1–4	1	8
Çatadūṣaṇī, Fasc. 1–2	0	12
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1–4 @ 2/ each ...	8	0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–3, Vol. III, Fasc. 1–7	6	6
Çatasāhasrikā-prajnāpāramitā (Text) Part I, Fasc. 1–12 @ /6/ each ...	4	8
*Caturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1–25; III. Part I, Fasc. 1–18. Part II, Fasc. 1–10, Vol IV, Fasc. 1–5 @ /6/ each	21	12
Çlokavartika, (English) Fasc. 1–5 @ /12/ each	3	12
*Çrauta Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 6–17 @ /6/ each ...	4	8
Ditto Çāṅkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–4; Vol. III, Fasc. 1–4 @ /6/ each; Vol 4, Fasc. 1	6	0
Çrī Bhāshyam, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each	1	2
Dān Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2	0	12
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol I, Fasc. 1–7...	2	10
Ditto Acārasāra, Vol. II, Fasc. 1–2	0	12
Kāla Viveka, Fasc. 1–7	2	10
Kātantra, (Text) Fasc. 1–6 @ /12/ each	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1–14 @ /12/ each	10	8
Kūrma Purāṇa, (Text) Fasc. 1–9 @ /6/ each	3	6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1–3 @ /12/ each	2	4
Madana Pārijāta, (Text) Fasc. 1–11 @ /6/ each...	4	2
Mahā-bhāṣya-pradīpodyota, (Text) Vol. I, Fasc. 1–9 & Vol. II, Fasc. 1–12 Vol. III, Fasc. 1–4 @ /6/ each.	9	6
Manuṭīkā Saṅgraha, (Text) Fasc. 1–3 @ /6/ each	1	2
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1–9 @ /12 each	6	12
*Mīmāṁsā Darçana, (Text) Fasc. 7–19 @ /6/ each	4	14
Nyāyavārtika, (Text) Fasc. 1–6 @ /6/	2	4
*Nirukta, (Text) Vol. IV, Fasc. 1–8 @ /6/ each	3	0
Nityācārapaddhati, Fasc. 1–7 (Text) @ /6/	2	10
Nityācārapradīpa, Fasc. 1–7	2	10
Nyāyabinduṭīkā, (Text)	0	10

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

खनामि रोहणं यावत्पातालतलमुच्चकैः ॥
अहो गिरिदरीं गत्वा संप्राप्य रसकूपिकाम् ।
धातुवादबलेनैव दधे स्वर्णं यथेच्छया ॥
एवं विविधकल्लोलैर्धनोपार्जनकाम्यया ।
मित्रसागरवीर्येण हतोऽहं बहुशस्तदा ॥
अत्रान्तरे मच्चित्तस्य दृष्टिस्तरलतारिका ।
पुरःस्थिते गता भद्रे मम किंशुकपादपे ॥
यावद्विनिर्गतस्तस्य शाखाया वीक्षितो मया ।
प्रारोहो भूमिसंप्राप्तः कृशीयान् कृतविस्मयः ॥

तं च किंशुकपादपप्रारोहमवलोक्य स्मृतो मयाभिनवशिक्षितः खन्यवादः। चिन्तितं च। नूनमस्त्यत्र किंचिद्धनजातं । यतोऽभिहितं खन्यवादे ।

नास्त्येव क्षीरवृक्षस्य प्रारोहो धनवर्जितः ।
स्तोकं वा भूरि वा तत्र ध्रुवं बिल्वपलाशयोः ॥
प्रारोहे भूरि तत् स्थूले तनुके स्तोकमुच्यते ।
रात्रौ ज्वलति तद्भूरि सोष्मणि स्वल्पमीरितम् ।
विद्धे तत्र भवेद्रक्तं यदि रत्नानि लक्षयेत् ।
अथ क्षीरं ततो रूप्यं पीतं चेत् कनकं भवेत् ॥
प्रारोहः स्यादुपर्युच्चैर्यन्मात्रेऽधोऽपि तावति ।
प्रदेशे निहितं नूनं विद्यते तन्निधानकम् ॥
उपरिष्टात्तनुस्थेत्स्यादधस्तात् पृथुलो यदि ।
प्रारोहोऽसौ निधिं प्राप्तो विपरीतस्तु सोऽन्यथा ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो निरूपितोऽसौ मया पलाशपादपप्ररोहो यावत्तनुकः तत्र चिन्तितं मया। स्तोकमत्र द्रविणं। ततो नखशुक्त्या विद्धोऽसौ मया यावन्निर्गतं पीतवर्णं क्षीरं ततः स्थितं मम मानसे यथा कनकेनात्र भवितव्यं। ततः प्रेरितोऽहं सागरेण तस्योत्खननार्थं। ततो नमो धरणेन्द्राय नमो धनदाय नमो धनपालायेति मन्त्रं पठता खातः प्रदेशो मया। दृष्टं दीनारभृतं ताम्रभाजनं। हृष्टः सागरः। परिगणितं प्रयत्नेन यावत्सहस्रमात्रं। तच्च मे तेन पुण्योदयेन निजवीर्येण संपादितं। मम तु तदा महामोहवशात्संजातः सागरे पक्षपातो ममेदमनेन जनितमिति भावनया। ततः संपन्नं मे तावद्भाण्डमूल्यमिति तुष्टोऽहं चेतसा। प्रविष्टो जयपुरेऽवतीर्णो हट्टमार्गे दृष्टो बकुलश्रेष्ठिना। चोदितोऽसौ मत्पुण्योदयेन समागतो मम समीपं। कृतं सम्भाषणं। संजाता प्रीतिः। प्रसारिताः स्नेहतन्तवः। नीतोऽहं स्वभवने। समादिष्टा भार्या भोगिनी। कुरुष्वातिथेयमस्मै। ततः कारितोऽहं मज्जनं परिधापितो कोमलदुकूलयुगलं निवेशितो वरविष्टरे भोजितो मनोज्ञादि भोजनं सह श्रेष्ठिना ग्राहितः सुरभि ताम्बूलं। पृष्टः सप्रश्रयं कुलाभिधानादिकं। यथावस्थितमेव निवेदितं सर्वं मया। ततः कुलेन शीलेन यौवनेन रूपेण सर्वथायमुचितो मद्दुहितुर्भर्तेति संचिन्त्य समुपस्थापिता मेऽपकर्णितमकरकेतनवधूरूपविभवा कमलिनी नाम कन्यका। शुभमुहूर्ते ग्राहितोऽहं पाणिमस्याः। ततोऽभिहितोऽहं बकुलश्रेष्ठिना। वत्स स्वभवनमिदं ते। ततोऽत्र निरुद्विग्नो वत्सया सह ललमानस्तिष्ठेति। मयोक्तं। तात

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यावन्निजभुजाभ्यां भो नार्जिता रत्नराशयः ।
तावत्सर्वामहं मन्ये भोगलीलां विडम्बनाम् ॥
ततस्तात न दातव्यो ममादेशोऽयमीदृशः ।
प्रस्थापय सुसार्थेन रत्नद्वीपं व्रजाम्यहम् ॥

श्रेष्ठिनोक्तं । यद्येवं ततः

अलं ते वत्स दुर्लंघ्यसागरोत्तरणेच्छया ।
मदीयधनमादाय कुर्वन्नेव धनार्जनम् ॥

मयोक्तं । तात यद्येष ते निर्बन्धो यदुत न गन्तव्यमन्यत्र मया ततः

भाण्डमूल्यं ममाख्येव न गृह्णामि च तावकम् ।
पृथग्गृहे स्थितस्तेन पणेऽहं पृथगापणे ॥

बकुलेनोक्तं । एवं कुरु । ततः प्रारब्धोऽहं वाणिज्यं विधातुं । तेन च सागरेण प्रियमित्रेण प्रतिक्षणं प्रेर्यमाणस्य मे विवर्धन्ते मनोरथकल्लोलाः विगलति धर्मबुद्धिः अपसरति दयालुता नश्यति सरलता प्रभवति धने तत्त्वबुद्धिः विघटते दाक्षिण्यं प्रलीयते सन्तोषोऽपीति । ततः संगृह्णामि धान्यानि । भाण्डशालयामि कार्पासतैलादिकं । स्वीकरोमि लाक्षां । व्यवहरामि गुलिकया । पीडयामि जन्तुसंसक्ततिलान् । दाहयाम्यङ्गारान् । छेदयामि वनं । जल्पाम्यलीकं । मुष्णामि मुग्धजनं । वञ्चयामि विश्रब्ध-ज्ञायकं । करोम्यूनाधिकं मानोन्मानेन विनिमयं । सर्वथा

न पिबामि तृषार्त्तोऽपि न भुञ्जे च बुभुक्षितः ।
रात्रावपि न सुप्तोऽहं धनोपार्जनलोलुपः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नैव भृङ्गायितं तस्याः कमलिन्याः क्वचिन्मया।
वदनाम्बुरुहे दिव्ये धनाघूर्णितचेतसा॥

ततश्च।

तावता क्लेशजातेन कालेन कमलेक्षणे।
तद्दीनारसहस्रं मे सार्धं वर्धयतः स्थितम्॥
ततः प्रवृत्ता मे वाञ्छा सहस्रद्वयमीलने।
तत्रापि जाते जातोऽहं दीनारायुतलालसः॥
कथंचित्तच्च संपन्नं ततो लक्षे मतिर्गता।
नानोपायैर्मया भद्रे कृतं तस्यापि मीलनम्॥
ततोऽपि लक्षदशके सागरप्रेरितस्य मे।
बुद्धिर्धावति कालेन भूयसा तच्च मीलितम्॥
ततः स सागरो भूयः कोटीमीलनकाम्यया।
उत्साहयति मां भद्रे नियुञ्जानः क्षणे क्षणे॥
सा च पूर्वोक्तवाणिज्यैर्न कथंचित्प्रपूर्यते।
ततः कृता बहूपायास्तस्याः पूरणकाम्यया॥

तद्यथा। प्रवर्तिता देशान्तरेषु बृहद्गन्त्रीसार्थाः। प्रस्थापिता महोष्ट्रमण्डलिकाः। प्रेषितान्यनेकबोहित्थानि। प्रवाहितानि रासभमण्डलानि। निरूपिता भाण्डवाणिजकाः। गृहीता राजकुलशुल्कादेशाः। कारितानि षण्डपोषणानि। विहिता धनोपार्जनगणिकाः। समाश्रिता हैयङ्गवतवृत्तिका। विधापितो रससन्धानविक्रयः। क्रापिता वरकरिदशनाः। वापिता विविधकृषिसङ्घाताः। प्रकीर्णानि महेक्षुकरणानि। सर्वथा

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नास्ति प्रायेण तल्लोके धनोपार्जनसाधनम् ।
यत्तदा न कृतं भद्रे सागरस्येच्छया मया ॥
नास्ति मे पातकाशङ्का न तदा क्लेशभीरुता ।
न सुखेच्छा न वा तोषस्तस्याज्ञावशवर्तिनः ॥
अथानेकमहापापैर्मया कालेन भूयसा ।
पुण्योदयस्य माहात्म्यात्सा कोटिः परिपूरिता ॥
ततः स सागरो भूयः प्रवृत्तोत्साहसाहसः ।
अवाप्तप्रसरो नित्यं प्रेरयत्येव मामलम् ॥

कथं ।

यथेदं मत्प्रसादेन संपन्नं विपुलं धनम् ।
तथोत्साहेन ते रत्नकोटयोऽपि न दुर्लभाः ॥
ततः संपादिता तेन बुद्धिः सागरलङ्घने ।
मम रत्नौघलाभाय देवैरप्यनिवर्तिका ॥

ततः कथितो बकुलश्रेष्ठिने मया निजोऽभिप्रायः । तेनाभिहितं । वत्स ।

यथा यथायं पुरुषः पूर्यते भूरिभिर्धनैः ।
तथा तथास्य गुरवो विवर्धन्ते मनोरथाः ॥
नैव ते विनिवर्तन्ते रत्नकोटिशतैरपि ।
को हि वैश्वानरं दीप्तमिन्धनैस्तर्पयिष्यति ॥
तत्सन्तोषः परं श्रेयास्त्वार्जितं विपुलं धनम् ।
इदमेव नियुञ्जानस्तिष्ठास्वैव निराकुलः ॥

मयोक्तं । तात मा मैवं वद । यतः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यावन्नरो निरारम्भस्तावल्लक्ष्मीः पराङ्मुखा ।
सारम्भे तु नरे लक्ष्मीः स्निग्धलोलविलोचना ॥
आश्लिष्टमपि मुञ्चेत्सा नरं साहसवर्जितम् ।
कुलटेव विटभ्रान्त्या गृहीतं दुर्भगं नरम् ॥
निर्माय कार्यं योऽन्यत्र दत्तधीस्तं निरीक्षते ।
कमला कुलबालेव व्याक्षिप्तं लज्जया प्रियम् ॥
विषमस्थोऽपि यो धीरो धनोत्साहं न मुञ्चति ।
वक्षःस्थले पतत्युच्चैस्तस्य लक्ष्मीः स्वयंवरा ॥
यो बध्नाति धिया धीरो विक्रमेण नयेन च ।
पद्मा प्रतीक्षते तं भो यथा प्रोषितभर्तृका ॥
यस्तु स्तोकां समासाद्य लक्ष्मीं तुष्यति मानवः ।
तं तुच्छप्रकृतिं मत्वा सा लक्ष्मीर्नाभिवर्धते ॥
इत्येवं स्वगुणैः पद्मां यो नरो नैव रञ्जयेत् ।
सिद्धोऽपि न भवेत्तस्य प्रेमाबन्धश्चिरं तया ॥
तस्मान्न तोषः कर्तव्यो विदुषा धनसङ्ग्रहे ।
अतस्तातोऽनुजानातु रत्नद्वीपे गमं मम ॥

श्रेष्ठिनोक्तं । वत्स ।

पाताले मेरुशिखरे रत्नद्वीपे गृहेऽपि च ।
पूर्वोपात्तं भवेत् पुंसः सोद्यमस्येतरस्य च ॥
तथापि यदि निर्बन्धस्तवायमतुलस्ततः ।
अनुज्ञातो मयावत्स गम्यतां यत्र रोचते ॥

मयोक्तं । तात महाप्रसादः । ततो गृह्यन्ते भाण्डानि उप-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चर्यन्ते निर्यामकाः गण्यते गमनदिनं विचार्यते लग्नशुद्धिः निरूप्यन्ते निमित्तानि क्रियन्तेऽवश्रुतयः संस्मर्यन्तेऽभीष्टदेवताः पूज्यते समुद्रदेवः सज्जीक्रियन्ते सितपटाः ऊर्ध्वीक्रियन्ते कूपकस्तम्भाः बध्यन्ते काष्ठसञ्चयाः भ्रियन्ते जलभाजनानि आरोप्यते भाण्डोपस्करः विधीयते रणसामग्री मील्यन्ते तद्द्वीपगामिनः सांयात्रिका इति।

संपूर्णसर्वसामग्र्या सममन्यैर्महाधनैः।
स्थितोऽहं गमने सज्जो हित्वा भार्यां पितुर्गृहे॥
अथ प्राप्ते शुभे काले कृतनिःशेषमङ्गलः।
यानपात्रे समारूढो मित्राभ्यां परिवारितः॥

चलत्सु च यानपात्रेषु प्रहतानि तूराणि प्रवादिताः शङ्खाः प्रगीतानि मङ्गलानि पठन्ति पटुबटवः आशिषं ददतो निवर्तन्ते गुरुजनाः दैन्यमवलम्बन्ते मुक्तप्रियतमाः हृष्टविषण्णो मित्रलोकः मनोरथप्रवणाः सज्जना इति। एवं च।

पूरयित्वार्थिसङ्घातं कृत्वा कालमहोत्सवम्।
अनुकूले समुद्वाते सर्वेऽपि चलिता वयम्॥

ततः पूरिताः सितपटाः। उत्क्षिप्ता नङ्गराः। चलिताश्चावल्पकाः। दत्तावधानाः कर्णधाराः। पतितानि वर्तन्यां यानपात्राणि। प्रवृत्तो मनोभिमतः पवनः। ततश्च

प्रबलपवनवेगकल्लोलमत्स्यौघपुच्छच्छटाघातसंजातखाङ्कारचित्रस्तयादःसमूहेन संबन्धफेनेन निर्नष्टकूर्मेण मार्गेण गन्तुं प्रवृत्तानि तानि प्रभूतानि बोहित्थरूपाणि विस्तीर्णदीर्घं च तीर्णं समुद्रेऽत्र

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भूरिप्रकारेण वृत्तान्तजातेन तद्रत्नपूर्णं महाद्वीपमुच्चैः प्रयातानि तानि प्रमोदेन तूर्णमिति ॥

ततः समुत्तीर्णा वाणिजकाः। गृहीतं दर्शनीयं। दृष्टो नरपतिः। विहितोऽनेन प्रसादः। वर्तितं शुल्कं। परिकलितं भाण्डं। दत्ता हस्तसंज्ञाः। विक्रीतं स्वरुच्या। गृहीतं प्रतिभाण्डं। वितीर्णं दानं। प्रतिनिवृत्ताः स्वकूलाभिमुखं शेषवाणिजकाः। धृतोऽहं सागरेण। उक्तं चानेन। वयस्य।

निम्बपत्रादिभिर्यत्र लभ्यन्ते रत्नसञ्चयाः।
विमुच्य तदिदं द्वीपं किं झटित्येव गम्यते ॥

ततः स्थितोऽहं विधायापणं। प्रारब्धं रत्नग्रहणवाणिज्यं ॥

अन्यदा समागतैका वृद्धनारी। तयाभिहितं। वत्स अस्ति भवता सह किंचिद्वक्तव्यं। मयोक्तं। वदतु भवती। तयोक्तं। अस्त्यानन्दपुरे केसरी नाम राजा। तस्य द्वे भार्ये जयसुन्दरी कमलसुन्दरी च। स च राज्यसुखलोलतया जाताञ्जातान्निजसुतान्मारयति। अतः सा कमलसुन्दरी संजातगर्भापत्यस्नेहमोहिता मां सहचरीं गृहीत्वा रात्रौ पलायिता। पतिता महाटव्यां। अनुभूतो भूरिक्लेशः। संजातो रात्रिशेषः। अत्रान्तरे तस्या मे स्वामिन्या विजृम्भितं नितम्बबिम्बं स्फुरितं सवेदनं नाभिमण्डलं प्रवृत्तानि दारुणानि उदरशूलानि स्तम्भितमूरुयुगलं विदलन्ति चाङ्गानि समुद्वेलितं हृदयेन मुकुलिते लोचने प्रवृत्ता जृम्भिका। ततोऽभिहितमनया। सखि वसुमति न शक्नोम्यहं गन्तुं। महती मे शरीरबाधा वर्तते। मया चिन्तितं। हा हन्त किमेतत्। ततो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लचितं मया। अथ प्रत्यासन्नोऽस्याः प्रसवसमयः। ततो धीरा भवेति वदन्त्या एव मम कुर्वत्यास्तत्कालोचितं कर्म वेदनाविह्वला द्राटकृत्य पतिता स्वामिनी भूतले। तस्मिंश्चेतश्चेतश्च वेल्लमाना करुणानि कूजितुं प्रवृत्ता। निर्गच्छति च योनिद्वारेण दारके विमुक्ता प्राणैः। निर्गतो दारकः। ततोऽहं मन्दभाग्या तं तादृशं वृत्तान्तमुपलभ्य वज्राहतेव भीतेव विलचेव नष्टसर्वस्वेव मूर्छितेव मृतेव ग्रहगृहीतेव सर्वथा शून्यहृदया न जाने किं करोमि स्म केवलं विलपितुं प्रवृत्ता। कथं।

हा देवि देहि मे वाचं किं न जल्पसि सुप्रिये।
जातस्ते तनयो दिव्यः पश्येमं चारुलोचने॥
यस्यार्थे सुन्दरं राज्यं भर्तारमतिवत्सलम्।
हित्वा क्वचित् प्रवृत्तासि पश्येमं तं सुपुत्रकम्॥
हा हा हतास्मि दैवेन गाढवैमनस्यकारिणा।
येन संपादितो वत्सः स्वामिनी च निपातिता॥
हा हा वत्स न युक्तं ते यत्ते रचणतत्परा।
मातातिवत्सला साध्वी जायमानेन घातिता॥
किलैषा पुत्रसौख्यानि प्राप्स्यते त्यक्तभर्तृका।
यावदीदृक्सुखं मातुस्त्वया वत्स विनिर्मितम्॥

एवं प्रलपन्त्या एव मे विभाता रजनी समुद्गतो दिनकरः। समागतस्तेन पथा सार्थः। दृष्टाहं प्रलपन्ती सार्थवाहेन। संस्थापितानेन। पृष्टो वृत्तान्तः। कथितो मया। विस्मितोऽसौ। पृष्टश्च मया। क्व यातव्यं भवता। तेनोक्तं। वेलाकूलं प्राप्य बोहित्थेन

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रत्नदीपं यास्यामि । मया चिन्तितं । अतो मयास्ति रत्नदीपे कमलसुन्दर्याः सहोदरो नीलकण्ठो राजा । तदेनं दारकं भागिनेयमनेनैव सुसार्थेन गत्वा तस्मै मातुलाय समर्पयामि । ततः समागताहं तेन धरणेन सार्थवाहेन सार्धमिमं दीपं । दारकस्नेहेन च प्रस्नुतं मे स्तनयुगलं । वर्धितोऽसौ मदीयस्तन्येन । दर्शितो नीलकण्ठाय । कथिता कमलसुन्दरीवार्ता । जातो नीलकण्ठस्य विषादगर्भो हर्षः । प्रतिष्ठितं दारकस्य हरिरिति नाम । अपि च ।

वर्धमानः क्रमेणासौ जीवितादपि वल्लभः ।
भागिनेयोऽस्य संपन्नो नीलकण्ठस्य भूपतेः ॥

ततो ग्राहितः कलाकलापं संप्राप्तो यौवनं संजातः सुरकुमाराकारधारक इति । कथितश्चास्य मया पूर्वको वृत्तान्तः । अतश्च तेन भवान् यदानन्दपुरादागत इति । ततो वत्स स हरिकुमारो भवन्तं सदेशजं मत्वा द्रष्टुमभिलषति । ततस्तत्समीपं गन्तुमर्हति वत्सः ।

मयोक्तं । यदाज्ञापयत्यम्बा । ततः सह तया वसुमत्या गतोऽहं हरिकुमारसमीपं । दृष्टो मित्रवृन्दमध्यगतो हरिकुमारः । विहितो मया पादप्रणामः । निवेदितोऽहमस्मै वसुमत्या । ततः

मद्दर्शनात्स तुष्टात्मा प्रीतिविस्फारितेक्षणः ।
गाढमाश्लिष्य मां स्वीये स्थापयत्यर्धविष्टरे ॥

उक्तं चानेन । भद्र

अम्बया कथितस्तात वयस्यो हरिशेखरः ।
मया तस्य च सूनुस्त्वं विज्ञातो जनवार्तया ॥
ततो भ्रातासि मे भद्र शरीरं जीवितं तथा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संपन्नं सुन्दरं चेदं यद्वागमनं तव ॥

मयोक्तं।

देव श्रुतो मया सर्वो वृत्तान्तः कथितोऽम्बया।
अत्यादरं भृत्यजने न देवः कर्तुमर्हति ॥
यथानुजीवी तातो मे तत्र केसरिभूपतेः।
तथाहमपि देवस्य किङ्करो नात्र संशयः ॥
ततो गाढतरं तुष्टः श्रुत्वा तन्मामकं वचः।
स हरिः कारयत्युच्चैर्मित्रागममहोत्सवम् ॥
ततो हरिकुमारेण सार्धं मित्रसमायुजा।
ललमानस्य मे तत्र लीलया यान्ति वासराः ॥

अन्यदा मन्मथोद्दीपो वनराजिविभूषणः।
प्रमोदहेतुर्जन्तूनां वसन्तः समुपागतः ॥
ततो हरिकुमारोऽसौ गृहीत्वा मित्रमण्डलम्।
बंभ्रमीति मया युक्तो दिदृक्षुः काननश्रियम् ॥
अथ चूतवनं प्राप्य प्रकूजत्कलकोकिलम्।
सहितो मित्रवृन्देन निविष्टस्तत्र लीलया ॥
यावज्जराविशीर्णाङ्गी रौद्राकारविधारिणी।
आशीर्वादं च कुर्वाणा व्रतिनी काचिदागता ॥
अथ प्रणामसम्भाषैः कुमारेणाभिनन्दिता।
सा दर्शयति सानन्दं चित्रविन्यस्तकन्यकां ॥
तां चार्पयित्वा सा प्रौढा गाढदर्शितविक्रिया।
कुमारभावं पश्यन्ती संस्थिता स्तिमितेक्षणा ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततः कुमारमाचिप्तं सविकारं विलोक्य सा ।
व्रजामीत्यभिधायोच्चैः शीघ्रमेव विनिर्गता ॥
कुमारोऽपि च तां पश्यन्शरीरशरेरितः ।
विकारकातरः सर्वैर्वयस्यैरुपलचितः ॥

यतः ।

चणं हुङ्कारकरणं चणं मूर्ध्नः प्रकम्पनम् ।
चणं च स्फोटिकादानं चणमव्यक्तभाषणम् ॥
चणं दीर्घोष्णनिःश्वासं चणं च करधूननम् ।
मुहुर्मुहुश्चित्रगतां तां वीच्य कुरुते हरिः ॥
चणं स्मेरमुखोऽत्यन्तं विस्फारयति लोचने ।
चणं निष्पन्दमन्दाचः स्निग्धचचुर्निरीचते ॥

ततोऽभिहितं स्मितबन्धुरं मन्मथेन । कुमार किमिदमात्मगत-विविधरससारमप्रकटितकरणाङ्गहारं नरीनृत्यते । ततः कृतमा-कारसंवरणं हरिणा । अभिहितमनेन । अहो रञ्जितोऽहमनेन चित्र-करकौशलेन । तथाहि । अत्र सुविशुद्धा रेखा संगतानि भूषणानि उचितक्रमा वर्णविच्छित्तिः परिस्फुटो भावातिशय इति । दुष्करं च चित्रे भावाराधनं तदेव चाभिमतमतिविदग्धानां । तस्य चात्र प्रकर्षः परिस्फुटो दृश्यते । यस्मादुपारूढयौवना समदना चेयमालि-खिता कन्यका तदस्यां सम्बन्धिनमसुं भावविशेषमनिवेदितमपि लचयन्ति बालका अपि किमुत विद्वांसः । तथाहि ।

लावण्यमुद्गिरन्तीव शोज्झितस्तनचूचुका ।
एषा प्रोद्दामतारुण्यमात्मानं कथयत्यलम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उन्नामितैकभ्रूभङ्गैर्लीलामन्थरितेक्षणा।
मन्दं निवेदयत्येषा वचनैरिव कन्यका॥
कपोलस्फुरितैर्दिव्यैः स्मेरवक्त्राब्जबन्धुरा।
विभाव्यतेऽतिलोलाक्षी वहन्ती मकरध्वजम्॥

तदनेन केनचिच्चित्रकरेणालिखितामूं कन्यकां जनितो मे चेतश्चमत्कारः। स्थितमिदं मनसि मे यथा नास्तीदृशमन्यस्य जगति कौशलमिति। मन्मथः प्राह। पद्मकेसर किं सत्यमिदं। पद्मकेसरेणोक्तं। सखे सत्यं। केवलं विचित्ररूपाः प्राणिनां चित्तवृत्तयः। ततो मे चित्रकरादपि चित्रे कुशलतरेयमेव कन्यका प्रतिभासते। ललितेनोक्तं। सखे किमनया विहितं। कच्चिच्चित्रमवलोकितं भवता। पद्मकेसरः प्राह। बाढमवलोकितं। विलासेनोक्तं। सखे वर्णय तत्कीदृशं। पद्मकेसरः प्राह। यदनया कन्यकया दुर्गममन्यनारीणां दुर्लंघ्यमम्बरचरीणामहार्यं किन्नरीणां असाध्यममरसुन्दरीणां अविषयो गन्धर्वादिपुरन्ध्रीणां मदनातुराणामपि सत्त्वैकसारमपहस्तितरजस्तमोविकारं कुमारमानसं चित्रविन्यस्तरूपयापि दृढमवगाहितं इदमनया कन्यकया चित्रं विहितं। तच्च मयैव न केवलमवलोकितं किं तर्हि स्फुटतरं भवद्भिरपि। विभ्रमः प्राह। नन्वाश्चर्यमिदं कथं चित्रं। पद्मकेसरेणोक्तं। ननु मूर्खचूडामणे आश्चर्यमेव चित्रशब्देनोच्यते। कपोलः प्राह। कथमिदमवगतं भवता यथा कुमारमानसमनयावगाहितमिति। पद्मकेसरेणोक्तं। ननु वठरशेखर किमिदमेतावन्मात्रमपि न लक्षयसि। तथाहि।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नो झङ्कारादयस्तावद्भवन्त्येवं परिस्फुटाः ।
भद्र कल्लोलका यावन्न क्षुब्धं मानसं सरः ।

यदि च मद्वचने न प्रत्ययो भवतस्ततः कुमारमेव पृच्छ येन परिस्फुटीभवत्येषोऽर्थः । हरिकुमारेणोक्तं । सखे पद्मकेसर अलमनेनासंबद्धप्रलापेन । पठ तावत्किंचिच्चारुप्रश्नोत्तरं । ततः सहासमभिहितमनेन । यदाज्ञापयति कुमारः । पठितं च ।

पश्यन् विस्फारिताक्षोऽपि वाचमाकर्णयन्नपि ।
कस्य को याति नो तृप्तिं किं च संसारकारणम् ॥

हरिकुमारेण तु तथा चित्रोपलब्धकन्यकापहृतचित्तेन दत्तः शून्यो झङ्कारः । पद्मकेसरेण चिन्तितं । नेदं प्रायः सम्यगवधारितं कुमारेण । ततः पुनः स्फुटतरं पठामि । पठितमनेन । पुनर्दत्तो हरिकुमारेण शून्य एव झङ्कारः । ततो लक्षितं पद्मकेसरेण यथा शून्यीकृतहृदयोऽयमनया चित्रकन्यकया । ततो हसितमनेन । निरूपितानि समस्तैः स्मितगर्भं परस्परं वदनानि । तदालोक्य प्रत्यागतं हरिकुमारस्य चित्तं । अमीभिरप्याकलितोऽहमिति संजातोऽस्याभिमानः । संहृतः कुविकल्पः । विहितोऽवष्टम्भः । संपन्नो दत्तावधानः । प्रवर्तितो विमर्शः । ततोऽभिहितमनेन । मा हस सखे । पुनः पठ । पठितः पद्मकेसरेण पश्यन्नित्यादि पुनः प्रश्नः । ततोऽनन्तरमेव हरिकुमारेणोपलब्धमुत्तरं । उक्तमनेन । ऊं ममल-मिति । विस्मितः पद्मकेसरः । पुनरन्यत्पठितमनेन ।

कस्मा बिभ्यङ्गीरुर्न भवति सङ्ग्रामलम्पटमनस्कः ।
वाताकम्पितवृक्षा निदाघकाले च कीदृशाः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हरिकुमारेणोक्तं । पुनः पठ । पठितं पद्मकेसरेण । विचिन्त्योक्तं हरिणा । इदमत्रोत्तरं दलनायाः । ततोऽर्हद्दर्शनवासितमतिनाभिहितं विलासेन । कुमार मयापि चिन्तितं किंचित्प्रश्नोत्तरं । हरिकुमारेणोक्तं । पठ । पठितं विलासेन ।

कीदृग्राजकुलं विषीदति विभो नश्यन्ति के पावके
बोध्यं काननमच्युतस्य बहवः काले भविष्यन्त्यलम् ।
कीदृक्षाश्च जिनेश्वरा वद विभो कस्मै तथा रोचते
गन्धः कीदृशि मानवे जिनवरे भक्तिर्न संपद्यते ॥

हरिकुमारः प्राह । इहदिदं व्यस्तं समस्तं च । अतो भूयः स्पष्टतरं पठतु भवान् । पठितं विलासेन । विमृश्योक्तं हरिणा । इदमत्रोत्तरं । अकुशलभावनाभावितमानसे । हसितं विभ्रमेण । कुमारेणोक्तं । भद्र किमेतत् । विभ्रमेणोक्तं । कुमार चारु विहितं भवता यदस्य विलासस्यापनीतः प्रश्नोत्तरगर्वः । न लब्धमिदमस्माभिरासीत् । ततोऽयं गर्वितोऽभूदिति । विलासेनोक्तं । वत्स न केवलं मम किं तर्हि निर्दलयति सर्वेषामप्यत्र गर्वं कुमारः । पठत्वन्योऽपि येन यत्किंचिच्चिन्तितमिति । मन्मथेनोक्तं । कुमार मया स्पष्टान्धकद्वयं चिन्तितं । कुमारेणोक्तं । झटिति पठत्वार्यः । पठितं मन्मथेन ।

दास्यसि प्रकटं तेन गृह्णामि न करात्तव ।
भिक्षामित्युदिता काचिद्भिक्षुणा लज्जिता किल ॥

तथा

करोति कठिनो राजन्नरीभकटघट्टनम् ।
विधत्ते करवालस्ते निर्मूलां शत्रुसंहतिम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो विहस्योक्तं हरिकुमारेण। प्रथमं तावदेवं भण्यते। दासी असि गणिका भवसि तेन कारणेन तव हस्ताङ्घ्रिणं न गृह्णामि। शेषं स्फुटमेव। द्वितीयस्य पुनरेष भङ्गः। करो हस्तोऽतिकठिनो गाढनिष्ठुरस्तव हे राजन् अरीभकटघट्टनं शत्रुकरिकुम्भास्फालनं विधत्ते कुरुते तथा करवालस्ते निर्मूलां शत्रुसंहतिं विधत्त इति सम्बन्धः। मन्मथेनोक्तं। अहो कुमारस्य प्रज्ञातिशयः। इतश्च तस्मिन्नेव क्षणे मयापि चिन्तितं गूढचतुर्थकमेकं। निवेदितं हरिकुमाराय। ततस्तदुक्तेन पठितं मया। यदुत

विभूतिः सर्वसामान्या परं शौर्यं नृपा मदे।
भूत्यै यस्य स्वतः प्रज्ञा ॥

विचिन्त्य हरिकुमारेण लब्धं हृदये। तुष्टश्चेतसाभिहितमनेन। साधु सखे धनशेखर साधु चारु विरचितं गूढचतुर्थं भवता। ततः समस्तैरभ्यधायि। कुमार कीदृशोऽस्य तुरीयः पादः। कुमारेणोक्तं। "पात्रभूतः स भूपतिः"इति। एतदाकर्ण्य विस्मिता वयस्याः। कपोलः प्राह। मदीयमपि गूढचतुर्थमाकर्णयतु कुमारः। वद वदेत्युक्ते हरिणा पठितं कपोलेन।

न भाषणः परावर्णे यः समो रोषवर्जितः।
भूतानां गोपकोऽत्रस्तः ॥

तदनन्तरमेवोक्तं हरिकुमारेण। "स नरो गोत्रभूषणः"। कपोलः प्राह। मादृशामिदं कुर्वतां केवलं कालविलम्बोऽभून्न पुनः कुमारस्य। अहो सर्वत्राप्रतिहतशक्तिः कुमारस्य बुद्धिप्रकर्षः। शेषैरभिहितं। एवमिदं नात्र सन्देहः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवं दत्तावधानस्य हरेः प्रश्नोत्तरादिषु।
सा चित्रकन्यका भद्रे विस्मृतासीत्तदा क्षणम्॥
अथ पारापतं दृष्ट्वा गृहिण्याश्चाटुकारिणम्।
सा कन्यका पुनश्चित्ते तस्य शीघ्रं समागता।

ततः प्रदीप इव खरतरपवनोत्कलिकया ह्रद इव पतन्त्या महाशिलया दरिद्र इव निजकुटुम्बभरणचिन्तया मानधन इव परपरिभूत्या अविरतसम्यग्दृष्टिरिव संसारभीरुतया क्षणादेव चेतसि विवर्तमानया तया गाढमाघूर्णितोऽसौ हरिकुमारः। ततश्च

बहिर्व्याक्षेपनिर्मुक्तः सोऽस्याभिस्तत्परायणः।
योगीव ध्यानमारूढः क्षणादेव निरीक्षितः॥

ततो मयोक्तं। कुमार किमेतत्। कुमारः प्राह। सखे धनशेखर नागतासीन्मे शिरोवेदनया रात्रौ निद्रा। तथाद्यापि च मे मनाक्कणकणायते मस्तकं। तदेते गच्छन्तु मन्मथादयोऽत्रैव वा यथेष्टं विहरन्तु। त्वमेकोऽत्र मे पार्श्ववर्ती भव। येनात्र प्रविश्य चन्दनलतागृहके तावन्निद्रामासादयामि। मयोक्तं। यदादिशति कुमारः। ततो गता मन्मथादयः। स्थितोऽहं। प्रविष्टो लताभवने कुमारः। विरचितं मया शिशिरपल्लवशयनीयं। समारूढोऽसौ। तत्र च मत्स्यक इव तप्तसैकते दन्दह्यमानो न लभते रतिं। ततो विहितं मया कोमलमासनं। उपविष्टो हरिकुमारः। तत्रापि शूकिकाशिरःप्रोततस्कर इव न प्राप्नोति सुखासिकां। ततो मदीयस्कन्धावलग्नः करोतीतश्चेतश्च चङ्क्रमणं। यावता तथापि न मुच्यतेऽन्तस्तापेन। सर्वथा

111

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न सुप्तो नोपविष्टोऽसौ नोर्ध्वो न भ्रमणोद्यतः
सुखमाप्नोति दुःखार्त्तो नरकेष्विव नारकः ॥
एवं दन्दह्यमानस्य हरेर्मदनवह्निना ।
लङ्घिता महती वेला शीतलेऽपि लतागृहे ॥
कुतूहलवशात्तच्च प्रच्छन्नैर्मन्मथादिभिः ।
स्थितैर्निरीक्षितं सर्वं कुमारस्य विचेष्टितम् ॥

अत्रान्तरे

पूत्कुर्वन्निव नामेदं कामस्तापाय देहिनाम् ।
मध्याह्नसमये दीर्घः शङ्खनादः समुत्थितः ॥
ततः सर्वेऽपि संभूय वयस्या मन्मथादयः ।
निनीषवो हरिं गेहे लतागृहमुपागताः ॥

ततस्तैः समस्तैरभिहितं ।

गम्यतां भवने देव मध्याह्नो वर्ततेऽधुना ।
क्रियतां देवपूजादि कर्तव्यं दिवसोचितम् ॥

हरिकुमारेणोक्तं ।

यात यात गृहे यूयं विमुच्य धनशेखरम् ।
अहमप्यागमिष्यामि यावच्छाम्यति वेदना ॥
गाढं मे शिरसः शूलमन्तस्तापोऽभिवर्धते ।
अतोऽहं स्थातुमिच्छामि शीतलेऽत्र लतागृहे ॥
तच्च प्रतीतं सर्वेषां तस्यान्तस्तापकारणं ।
तथापि कैतवान्मित्रैरित्थं जल्पः प्रवर्तितः ॥

भो भो कपोल निपुणोऽसि त्वमायुर्वेदे । तन्निरूपय किंनि-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मित्रकः खल्वयमीदृशः कुमारस्य शरीरविकारः को वास्य प्रशमनोपायो भविष्यति । कपोलेनोक्तं । एवं भो तावद् वैद्यकशास्त्रे पठ्यते । यदुत ।

वायुः पित्तं कफश्चोक्तः शारीरो दोषसङ्ग्रहः ।
मानसः पुनरुद्दिष्टो रजश्च तम एव च ॥

ततः ।

प्रशाम्यत्यौषधैः पूर्वो दैवयुक्तिव्यपाश्रयैः ।
मानसो ज्ञानविज्ञानधैर्यस्मृतिसमाधिभिः ॥

अन्यच्च ।

रूक्षः शीतो लघुः सूक्ष्मश्चलोऽथ विशदः खरः ।
विपरीतगुणैर्द्रव्यैर्मारुतः संप्रशाम्यति ॥
[सस्नेहमुष्णं तीक्ष्णं च द्रवमम्लं रसं पटुः ।
विपरीतगुणैः पित्तं द्रव्यैराशु प्रशाम्यति ॥]
गुरुशीतमृदुस्निग्धमधुरस्थिरपिच्छिलाः ।
श्लेष्मणः प्रकृतिं यान्ति विपरीतगुणैर्गुणाः ॥
स्वादुरम्लोऽथ लवणः कटुकस्तिक्त एव च ।
कषाय इति षट्कोऽयं रसानां सङ्ग्रहो मतः ॥

तत्र ।

कफं स्वाद्वम्ललवणाः कषायकटुतिक्तकाः ।
जनयन्त्यनिलं पित्तं कट्वम्ललवणा रसाः ॥
स्वाद्वम्ललवणा वायुं कषायस्वादुतिक्तकाः ।
जयन्ति पित्तं श्लेष्माणं कषायकटुतिक्तकाः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

[आमे सदृशगन्धः स्याद्विदग्धे धूमगन्धता।
विष्टब्धे गात्रभङ्गश्च रसशेषेऽन्नद्वेषिता॥
आमेषु वमनं कुर्याद्विदग्धे चाम्लकं पिबेत्।
विष्टब्धे स्वेदनं कुर्याद्रसशेषे तथा स्वपेत्॥]

अन्यच्च।

अजीर्णप्रभवा रोगास्तच्चाजीर्णं चतुर्विधम्।
आमं विदग्धं विष्टब्धं रसशेषं तथा परम्॥

एवं च स्थिते यथायं कुमारस्यान्तस्तापस्तथाजीर्णविकारो लक्ष्यते। विदग्धावस्थां गतेन हि तेन क्षोभितमस्य वायुना सहितं पित्तं। ततो जनितोऽयमन्तस्तापः। विहितं शूलं। यत एवं पठ्यते।

भुक्ते जीर्यति जीर्णेऽन्ने जीर्णे भुक्ते च जीर्यति।
जीर्णे जीर्यति भुक्तेऽन्ने दोषैर्नानाभिभूयते॥

विभ्रमेणोक्तं। सखे कपोल न सम्यग् लक्षितं भवता। वैद्येन ह्यातुरं निरूपयता रोगनिदानमेवमुपलब्धव्यं। आदित एवातुरस्य समुपलक्षणीया प्रकृतिः पर्यालोच्यं शरीरसारं विचार्यं संहननं विज्ञातव्यं प्रमाणं लक्षयितव्यं सात्म्यं वेदितव्यं सत्त्वं मन्तव्याहारशक्तिः बोद्धव्यं व्यायामसौष्ठवं परिकलनीयं वयःप्रमाणमिति।

अन्यच्च।

संचयं च प्रकोपं च प्रसरं स्थानसंश्रयम्।
व्यक्तिभेदांश्च यो वेत्ति दोषाणां स भिषग्वरः॥
सञ्चयेऽपहृता दोषा लभन्ते नोत्तरां गतिम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ते हूत्तरासु गतिषु भवन्ति बलवत्तराः॥

त्वया पुनरत्र किंचिन्नालोचितं। केवलमुद्घाटमुखतया विहितः कुमारशरीरविकारनिर्देशः। कपोलः प्राह। ननु प्रतीता एव कुमारस्य सम्बन्धिनो मे प्रकृत्यादयः। संचयादयोऽपि दोषाणां ज्ञायन्त एव। तथाहि।

ग्रीष्मान्होरात्रवयसामन्तेऽजीर्णस्य चानिलः।

कफस्तदादौ तन्मध्ये पित्तं कुप्येज्ज्वरश्यपि॥

ग्रीष्माद्येषु समीरस्य पित्तस्य प्रावृडादिषु।

चयप्रकोपप्रशमाः कफस्य शिशिरादिषु॥

हेमन्तशिशिरौ तुल्यौ शिशिरेऽल्पं विशेषणम्।

रूक्षमादानजं शीतं मेघमारुतवर्षजम्॥

अथवा परिस्फुरति मम हृदये सर्वमिदं। किं बहुनालोचितेन। अजीर्णविकार एवायं कुमारस्य। ततोऽहो विमूढतास्य कपोलस्येति चिन्तयता हसितं हरिकुमारेण। वयस्यैरुक्तं। कुमार किमेतत्। कुमारेणोक्तं। भो भावितोऽहमस्य कपोलस्य मूर्खतया। ततः समुद्भूतं मे धारयतोऽपि हसनं। पद्मकेसरेणोक्तं। कुमार महाप्रसादः। सिद्धं नः समीहितं। तथाहि।

कुमारस्य विनोदार्थं मनस्तापनिवृत्तये॥

इदमस्माभिरारब्धमालजालप्रभाषणम्।

यतः।

चित्तोद्वेगनिराशार्थं सुहृदां तोषवृद्धये।

तज्ज्ञाः प्रहसनं दिव्यं कुर्वन्त्येव विचक्षणाः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भेषजं पुनरस्य निर्मूलोच्छेदकं भवतो विकारस्य यदि परं सैव परिव्राजिका विज्ञास्यति संपादयिष्यति वा नापरः। तद्विधीयतां कुमार तस्याः पर्येषणमलं कालविलम्बेन। कुमारेणोक्तं। पद्मकेसर यत्त्वं जानासि तदेव क्रियतां। पद्मकेसरः प्राह। यद्येवं तर्हि कस्तदन्वेषणार्थं प्रहीयतामिति। ततः शेषमित्रेष्वविश्वासात्कुमारेणोक्तं। धनशेखरः प्रस्थाप्यतामिति। मयोक्तं। महाप्रसादः।

ततो निर्गतोऽहं। गन्तुं प्रवृत्तो नगराभिमुखं। दृष्टान्तराले सा परिव्राजिका। विहितः प्रणामः। पृष्टा च। भगवति कोऽयं चित्रपट्टिकावृत्तान्तः का सा कन्यका किमर्थं चोच्चलितासि। तयोक्तं। आकर्णय। अस्ति तावत्प्रत्यूषस्येव प्रविष्टाहं कणभिक्षार्थं। इतस्यास्यैव नीलकण्ठनरपतेरस्ति शिखरिणी नाम महादेवी। प्राप्ताहं तस्या भवने यावद्दृष्टा मया सचिन्ता महादेवी समुद्विग्नः परिकरो विषण्णः कन्यकाजनः पर्याकुलाः कञ्चुकिनः आशीर्वादमुखरः स्थविरिकालोक इति। ततो मया चिन्तितं। हा किमेतत्। उपसर्पिता शिखरिणी। विहितमाशीर्दानं। कृतस्तया मे शिरःप्रणामः। दापितमासनं। उपविष्टाहं। अभिहितमनया। भगवति बन्धुले प्रतीतैव तावदियं भगवत्या मम जीवितादपि वल्लभतरा मयूरमञ्जरी वत्सा। इयं चाद्य सूर्योदयादारभ्य केनचित्कारणेन समध्यासिता चिन्तया गृहीता रणरणकेन स्वीकृता हृदरत्या प्रतिपन्ना विकारजालेन अङ्गीकृता शून्यतया अवष्टब्धा महाज्वरेण। परित्यक्तमनया राजकन्योचितं करणीयं। न करोति देवगुरुप्रणामं। न परिवर्तयति राचिवस्त्राणि। न गृह्णाति

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भूषणानि । न विदधत्यङ्गरागं । न समानयति ताम्बूलं । न प्रतिजागर्ति स्वयमारोपितं बालारामकं । न सम्मानयति वयस्याजनं । न संभालयति शुकसारिकागणं । न ललते लीलाकन्दुकेन । आलिखति विद्याधरमिथुनानि । प्रलोकयति सारसयुगलानि । धावति पुनः पुनर्द्वाराभिमुखं । निन्दति मुहुर्मुहुरस्फुटाचरैरात्मानं । रुष्यति निष्कारणमेव सखीजनाय । न ददाति पृष्टापि प्रतिवचनं । किं बहुना ।

उन्मत्तेव शून्येव भूताविष्टेव सर्वदा ।
मयूरमञ्जरी वत्सा चणादन्येव संस्थिता ॥

तत्कथय भगवति—निपुणासि त्वं निमित्तशास्त्रे—किं पुनरेषा चिन्तयति । अन्यच्च । लप्स्यते तदभीष्टं वस्तु न वा कियता वा कालेनेति । मयोक्तं । एषा निरूपयामि । ततः कष्टुमारब्धा मया होरा । न्यस्तं सिद्धिरिति पदं । आलिखितं सरस्वतीवदनं । विन्यस्ता ध्वजादयोऽष्टायाः । विरचितं नारीहृदयवर्तिनी कौटिल्यगोमूत्रिकाचयं । व्युत्सृष्टा विगणय्य विगणय्याष्टकाः । पातितमनुक्रमं तच्छेषानुसारेणाङ्कत्रयं । ततोऽभिहितं मया । महादेवि समाकर्णय ।

ध्वजो धूमस्तथा सिंहः श्वा बलीवर्द इत्यपि ।
खरो गजेन्द्रो ध्वांचश्च अष्टायाः परिकीर्तिताः ॥

एतेषां चाष्टानामप्यायानामष्टविधं बलं भवति । तद्यथा ।

कालवासरवेलानां मुहूर्तककुभोस्तथा ।
नचत्रग्रहयोश्चैव निसर्गबलमष्टमम् ॥

तत्रामी महादेवि

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ध्वजः खरस्तथा ध्वांचः प्रस्तुतेऽत्र प्रयोजने ।
समापन्नास्त्रयो ह्यायास्तेषां बुध्यस्व यत्फलम् ॥
प्रथमाज्जायते चिन्ता द्वितीयात्तु शुभाशुभम् ।
तृतीयात्कालनिर्देशं कुर्यादायादिति श्रुतिः ॥

तत्र ।

शुनि ध्वजे वृषे चैव जीवचिन्ता प्रकीर्तिता ।
सिंहवायसयोर्मूलं धातुं धूम्रेभरासभे ॥

अतो ध्वजस्य प्रथमं पातादियं मयूरमञ्जरी वत्सा जीवं चिन्तयति । कालवेलादिभिश्च लक्षयामि तमपि जीवं पुरुषं तमपि राजपुत्रं तमपि हरिनामकमेषा चिन्तयति । तस्य चावश्यं भावी लाभो यतो धूमस्योपरि निपतितोऽत्र रासभः । तत्र चैवं पठ्यते ।

स्थानं लाभं च कुरुते रासभो ध्वजधूमयोः ।
सिंहस्योपरि नाशं भोः शेषेषु तु स मध्यमः ॥

तस्य तु कालतोऽद्यैव लाभो भविष्यति । यतोऽत्र तृतीयो निपतितो ध्वांचः । तत्र चेदमुक्तं ।

ध्वजकुञ्जरयोर्वर्षं मासो वृषभसिंहयोः ।
पक्षः श्वखरयोर्ज्ञेयो धूमवायसयोर्दिनम् ॥

ततः संजातप्रत्यया चिन्तानिर्वाटनेन हृष्टा प्रत्यासन्नेष्टजामातृलाभेन निपतिता मच्चरणयोः शिखरिणी । प्राह च । भगवति महाप्रसादः । सत्यमिदं यदादिष्टं भगवत्या । कथितं हि मे वत्साया मयूरमञ्जर्याः प्रियसख्या लीलावत्या । यथा दृष्टोऽनया

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सूर्योदयसमये मित्रवृन्दपरिकरितो लीलासुन्दरमुद्यानं प्रति प्रवृत्तो हरिकुमारः। चिरं च विलोकितो लोललोचनया वत्सया। न च कथंचिद्दृष्टिगोचरमागता तस्य वत्सा मयूरमञ्जरी। ततस्तदभिलाषेण दुर्भगताशङ्कया चात्मनस्तत एव चणादारभ्येयमीदृशीमवस्थां प्राप्नेति। तदिदं ज्ञानालोकेन यथावलोकितं भगवत्या तथा भगवत्येव करोतु तेन सह वत्सायाः समागममिति। मयोक्तं। यद्येवं ततो निरूपयामि तस्य कुमारस्य कीदृशोऽभिप्राय इति। महादेवी प्राह। यत्त्वं जानीषे किमत्र वयं ब्रूम इति। ततो निर्वर्ण्य लिखिता मया तथा चित्रपट्टिकायां मयूरमञ्जरी। गता लीलासुन्दरोद्याने। दृष्टो हरिकुमारः। समर्पिता चित्रपट्टिका। निरूपितोऽस्य भावः। लचितोऽयं साभिलाषः। ततः सिद्धं नः समीहितं पृच्छामि यदतः परं कर्तव्यं महादेवीमिति चिन्तयन्ती शीघ्रं ततोऽपक्रान्ताहं। निवेदितं महादेव्यै। यथा मुष्टिमध्ये मम वर्तते हरिकुमारः। तत्कथय किमधुना क्रियतामिति। तदाकर्ण्य हृष्टा शिखरिणी दुहितरं प्रत्याह। वत्से मयूरमञ्जरि समाकर्णितं त्वयेदं भगवतीवचनं यल्लब्धस्ते हृदयवल्लभ इति। मयूरमञ्जरी प्राह। आः मातः किमित्येवमालजालेन मां विप्रतारयसि। ततो नास्याः संप्रत्यय इति किं कालक्षेपेणेति कथितो महाराजाय शिखरिण्या समस्तोऽपि व्यतिकरः। ततोऽभिरुचितो नीलकण्ठाय मयूरमञ्जर्या वरो हरिकुमारः। ततस्तदानयनार्थमहमेव प्रहिता ताभ्यामिति। तदेष भद्र चित्रपट्टिकावृत्तान्तः। एषा सा कन्यका। एतदर्थं चाहमुच्चलितास्मि॥ मयोक्तं।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भगवति किं पुनरिदं करे तव दृश्यते । बन्धुलयोक्तं । भद्र मयूरमञ्जरीखहस्तलिखितं चित्रमिदं । मयोक्तं । किमर्थमिदं गृहीतं भगवत्या । बन्धुलयोक्तं । मा भूत्कुमारस्य मदीयवचनादसंप्रत्ययः । अतस्तस्याः स्वभावसूचकमेतत् । मयोक्तं । चारु विहितं भगवत्या । दत्ता कुमारस्य प्राणाः । ततो मया सहिता गता सा हरिकुमारसमीपं । निवेदितं राजशासनं बन्धुलया । कथितो मयापि तन्निवेदितः समस्तोऽपि वृत्तान्तः । न च श्रद्धत्ते हरिकुमारः । ततः समर्पितो बन्धुलयासौ द्विपुटसंवर्तितश्चित्रपटः । प्रविघाट्य निरूपितो हरिकुमारेण । यावद्दृष्टमालिखितमेकपुटे सुविभक्तोज्ज्वलेन वर्णक्रमेण अलक्ष्यमाणैस्तूलिकापदकैरनुरूपया सूक्ष्मरेखया प्रकटदर्शनेन निम्नोन्नतविभागेन समुचितेन भूषणकलापेन सुविभक्तयावयवरचनयातिविलक्षणया बिन्दुवर्तिन्या अभिनवस्नेहरभोत्सुकतया परस्परं हर्षोत्फुल्लबद्धदृष्टिकं समारूढप्रेमातिबन्धुरैकतयालङ्घितचित्तनिवेशं विद्याधरमिथुनकमिति । दृष्टं च तस्याधस्तालिखितमिदं द्विपदीखण्डं । तद्यथा ।

प्रियतमरतिविनोदसंभाषणरभसविलाससलालिताः ।
सततमहो भवन्ति ननु धन्यतमा जगतीह योषितः ॥
अभिमतवदनकमलरसपायनलालितलोललोचना: ।
सुचरितफलमनर्घ्यमनुभवति शमियमम्बरचरी यथा ॥

ततो निरीक्षितं राजतनयेन द्वितीयं चित्रपटपुटं । यावत्तत्र दृष्टा दवप्लोषितेव वनलतिका हिमहतेव नलिनिका दिनकरकरनिकरमुषितप्रभेव चन्द्रलेखिका उत्खोटितस्थानेव चूतमञ्जरिका

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विनष्टसर्वस्खेव रूपणिका सर्वथा गतच्छाया शोकातिरेकपरिदुर्बलाङ्गी कण्ठगतप्राणा लिखिता राजहंसिका । दृष्टं चाधस्तालिखितमिदं तस्या द्विपदीखण्डं । तद्यथा ।

इयमिह निजकहृदयवल्लभतरदृष्टवियुक्तहंसिका ।
तदनुस्मरणखेदविधुरा बत शुष्यति राजहंसिका ॥
रचितमनन्तमपरभवकोटिषु दुःसहतरफलं यथा ।
पापमसौ नितान्तमसुखानुगता भवतीदृशी जनाः ॥

ततः स्थितं हरिकुमारस्य हृदये । यथा । अहो राजदुहितुः कौशलं अहो रसिकत्वं अहो सारग्राहिता अहो सद्भावार्पणं अहो मयि दृढानुरागः । तथाहि । विद्याधरमिथुनानुलेखनेन दर्शितोऽनया स्वाभिलाषातिरेकः । राजहंसिकाविन्यासेन प्रकटितमभिलषितवस्त्वप्राप्तिकृतमात्मनि दैन्यं । भावदानेनैव परिस्फुटं द्विपदीखण्डद्वयेन पुनर्नितरां परिस्फुटीकृतोऽयमेव भावार्थः । ततो दर्शितो मन्मथादीनां चित्रपटः । तैरभिहितं । कुमार गत्वा संधार्यतामियं वराकी राजहंसिका । अलं म्रियमाणयोपेक्षितया । कुमारेणोक्तं । एवं भवतु ॥

ततो गताः सर्वेऽपि राजसदने । दत्ता सबहुमानं नीलकण्ठराजेन हरिकुमाराय मयूरमञ्जरी । ततः शुभदिने प्रवृत्तो विवाहमहोत्सवः । स च कीदृशः ।

मधुमत्तविघूर्णितभूरिजनो बहुलोकयथेप्सितदत्तधनः ।
सुसदामपि विस्मयतोषकरो जननर्तनखादनपानपरः ॥

ततः पूजिता देवगुरवः सम्मानिताः सामन्ताः पूरिताः

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रणयिवर्गः संवर्गितो राजलोकः तोषिताः प्रकृतयः कृतमुचित-करणीयं । वृत्तो विवाहानन्द इति ।

अथ तां नीलकण्ठस्य जीविताद्पि वल्लभाम् ।
मयूरमञ्जरीं प्राप्य भार्यां सर्वाङ्गसुन्दराम् ॥
स हरिर्मित्रवृन्देन परिवारितविग्रहः ।
लभमानः परां ख्यातिं रत्नद्वीपे तदा गतः ॥
अमूनोर्नीलकण्ठस्य परिवारः सबान्धवः ।
तत्रानुरक्तः संपन्नो हरौ भूरिगुणोत्करे ॥
अन्तःपुरं पुरं लोकाः सदेशं राजमण्डलम् ।
नाम्ना हरिकुमारस्य जायते तोषनिर्भरम् ॥

इतश्च ।

ममागृहीतसंकेते स हरिः स्नेहनिर्भरः ।
वियोगं क्षणमप्येकं नेच्छत्येव तदात्मना ॥
मम पुण्योदयेनासौ जनितस्तेन मीलकः ।
सद्भावस्नेहसारेण वयस्येन महात्मना ॥

तथाहि । तेन सह तिष्ठतो मे निरुपमं विषयसुखं देवदुर्लभा विलासा विशिष्टजनस्पृहणीया गोष्ठी वर्धते प्रज्ञातिशयः समुल्लसति लोके यशःपटहः संपद्यते गौरवं ।

तथापि प्रेर्यमाणस्य सागरेण क्षणे क्षणे ।
मम जातास्तदा भद्रे विकल्पा मनसीदृशाः ॥

यदुतार्थोपार्जनक्षतिहेतुरेष मम हरिकुमारसम्बन्धः । न सुन्दरो मे ग्रहगोचरः । अनर्थः पर्युपस्थितोऽयं । कृतोऽहमात्मनो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

निर्मूल्यकर्मकरोऽनेन हरिणा । न विठपितास्ते मयेहापि प्राप्ते-नाभीष्टा रत्नसञ्चयाः । तदिदमापतितं यद्गीयते लोके । यदुत ।

रासभः किल संप्राप्तः स्वर्गे सर्वसुखाकरे ।
यावत्तत्रापि संप्राप्तो रजको दामहस्तकः ॥

तथाहि ।

निर्विघ्नः किल लास्यामि रत्नसङ्घातमुच्चकैः ।
यावदत्रापि संजातो विघ्नोऽयं मित्ररूपकः ॥

न चैषोऽधुना सर्वथा परिहर्तुं शक्यो यतो राजपुत्रोऽयं प्रचण्डश्च रुष्टः सर्वस्वमपहरति । तस्मात्

क्वचिदत्यन्तदूरेण क्वचिदासन्नवर्तिना ।
क्वचित्सामान्यरूपेण वर्तितव्यं मया सदा ॥
रत्नोपार्जनतन्निष्ठः स्वार्थचतिविवर्जकः ।
हरेरपि क्वचिद्गत्वा करिष्ये चित्तरञ्जनम् ॥

ततः कृतं मया यथा चिन्तितं । मीलितो रत्नराशिः । तत्र च मूर्छितः करोमि विवेकिलोकहास्या नानारूपा विडम्बनाः ।

तथाहि तानि रत्नानि मूर्छाविक्लवचेतनः ।
क्वचिद्विस्फारिताक्षोऽहं संपश्यामि पुनः पुनः ॥
क्वचित्स्पृशामि हस्तेन मुहुरुत्क्षालयामि च ।
क्वचिद्वक्षःस्थले दत्त्वा हृष्टतुष्टो भवामि च ॥
निखनामि क्वचिद्गर्ते कुर्वे चिह्नशतानि च ।
दृष्टः केनचिदित्येवमुत्खनामि पुनः क्षणात् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

निखाय पुनरन्यत्र लाञ्छितप्रतिलाञ्छितम् ।
कृत्वा निरीक्षमाणस्तं निधिं तिष्ठामि सर्वतः ॥
अविश्वासान्न मे रात्रौ निद्रा नापि दिवा सुखम् ।
धने मूर्छितचित्तस्य भद्रे सागरदोषतः ॥
ततोऽन्तरान्तरा गत्वा क्वचित्पश्यामि तं हरिम् ।
तिष्ठामि सततं गेहे रत्नोपार्जनलोलुपः ॥
चिन्तयामि च रत्नानि द्वीपे यान्यत्र कानिचित् ।
यद्यहं तानि सर्वाणि गृहीत्वा यामि पत्तनम् ॥
एवं च तिष्ठतस्तत्र रत्नद्वीपे तदा मम ।
भद्रे योऽन्योऽपि संपन्नो वृत्तान्तस्तं निशामय ॥
या कर्मपरिणामस्य महादेवी पुरोदिता ।
सा कालपरिणत्याख्या प्रसिद्धा भुवनत्रये ॥
तस्या अनुचरौ लोके ख्यातौ यौवनमैथुनौ ।
अत्यन्तरसिकौ भद्रे कचिदेवं प्रजल्पितौ ॥

यौवनेनोक्तं ।

मित्र संसारिजीवोऽसौ संप्राप्तो वशवर्तिताम् ।
धनशेखररूपेण वर्तमानो ममाधुना ॥
अतोऽस्ति तत्समीपे भो भवतोऽपि न संशयः ।
प्रस्तावो गन्तुमित्येवं संस्थिते गम्यतामिति ॥

मैथुनेनोक्तं ।

यद्येवं दर्शयैनं मे कुत्रचिद्धनशेखरम् ।
सम्बन्धं च ममानेन मित्र योजय साम्प्रतम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यौवनेनोक्तं।

गतोऽहं पूर्वमेवास्य समीपं सेवितो मया।
ततो बाढं नयामि त्वां सम्बन्धं लगयामि च॥
एवं तौ कृतसम्भाषावन्तरङ्गवयस्यकौ।
अथ तत्र समभ्यर्णं प्राप्तौ यौवनमैथुनौ॥

यौवनेनोक्तं।

अयं मया समानीतो वयस्योऽत्यन्तवत्सलः।
अतो मामिव सर्वत्र पश्येमं धनशेखर॥
अत्यन्तसुखहेतुस्ते वयस्योऽयं मया युतः।
यद्वा नियुक्तवत्सा गौर्नैवं श्लाघनमर्हति॥
स चानन्तमहादुःखगर्तसम्पातकारणम्।
तथापि च मया भद्रे मोहदोषान्न लक्षितः॥
न स्थितः सागरं कृत्वा वयस्यं मे विधिस्तदा।
मैथुनं चाकरोदेष तदिदं लोकजल्पितम्॥

यथा।

महाभारसमाक्रान्तमूर्तेरारारटिकारिणः।
यत्पृष्ठे माति नोष्ट्रस्य गलके तन्निबध्यते॥
ततो यौवनवाक्येन मोहविक्लवचेतसा।
प्रतिपन्नौ मया भद्रे तौ हि प्रीतान्तरात्मना॥

इतश्च।

ममान्तरङ्गप्रासादो विद्यते स्वान्तनामकः।
अथ तस्य कृतः स्वामी स तदा मैथुनो मया॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथा ।

तस्यैव प्रतिबद्धोऽस्ति द्वितीयो गोत्रनामकः ।
प्रासादः स्थापितस्तत्र स मया यौवनस्तदा ॥
अथ तौ निजवीर्येण ततः प्रासादयोस्तयोः ।
ललमानौ मया सार्धं किं किं कर्तुं समुद्यतौ ॥
यौवनेन कृता भद्रे बलान्मेऽतिमनोहराः ।
लीलाविलासविब्बोकहास्यशौर्यादयो गुणाः ॥
मैथुनेन पुनर्भद्रे कृतोऽहं योषितां प्रतिः ।
सुभुक्तैरप्यतृप्तात्मा दावानल इवेन्धनैः ॥
प्रधानगणिकासङ्गं कुर्वाणं मैथुनेच्छया ।
मामसौ वारयत्युच्चैः सागरो धनलम्पटः ॥
इतो हि मैथुनस्याज्ञा इतः सागरवारणम् ।
स व्याघ्रदुस्तटीन्यायः संजातो मे सुदुस्तरः ॥
तथातिवल्लभो भद्रे सागरो मे विशेषतः ।
केवलं मैथुनस्याज्ञां नाहं लङ्घयितुं क्षमः ॥
उभयस्यापि कर्तव्यं मयेति वचनं किल ।
एवं संचिन्त्य विहितं मयेदं कर्म दारुणम् ॥

किं च तत्कर्म ।

याः काश्चिद्बालविधवा रण्डाः प्रोषितभर्तृकाः ।
व्रतिन्योऽन्याश्च मूल्येन विनैव वशगाः स्त्रियः ॥
तासु सागरभीतोऽहं मैथुनाज्ञाविपालकः ।
कार्याकार्यमनालोच्य प्रवृत्तो मूढचेतनः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततोऽहं त्यक्तमर्यादो गाढं निर्लज्जतां गतः ।
अन्त्यजास्वप्यदृष्टात्मा प्रवृत्तो मैथुनेच्छया ॥

ततश्च ।

बद्धस्ताडितो भद्रे बद्धो गाढं विगोपितः ।
प्रापितो लाघवं लोके योषित्सम्बन्धिभिर्नरैः ॥
केवलं हरिदाक्षिण्यात्पुण्योदयबलेन च ।
न मारितस्तदा स्त्रीणां स्वजनैर्नापि दण्डितः ॥
धिक्कारविहितो लोके निन्द्यः सर्वविवेकिनाम् ।
तदा मैथुनदोषेण संजातोऽहं सुलोचने ॥
तथापि मूढचित्तस्य तदा भद्रे स मैथुनः ।
सुखसागरहेतुर्मे निर्व्याजं प्रतिभासते ॥
चिन्तयामि च यस्यायं मैथुनो न वयस्यकः ।
किं तेन जीवितेनेह जीवन्नेव मृतो ह्यसौ ॥
ततोऽहं तत्र निर्मिथ्यस्नेहनिर्भरमानसः ।
तस्य दोषान्न पश्यामि पश्यामि गुणसंहतिम् ॥
एवं विपर्यस्तधियः स मे वल्लभतां गतः ।
ततोऽपि वल्लभतरः सागरो मे विशेषतः ॥

चिन्तितं च तदा मया ।

प्रभावः सागरस्यायं यदेते देवदुर्लभाः ।
अकिञ्चनेन संप्राप्ता मया माणिक्यराशयः ॥
तदेवं मित्रयुग्मेन तेन दुःखैः प्रपीडितः ।
तथापि सुस्थितंमन्यो मोहादस्मि स्थितोऽनघे ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ तं नीलकण्ठस्य राज्यमन्तःपुरं पुरम् ।
अनुरक्तं हरौ सर्वं स्नेहनिर्भरमानसम् ॥
ततः कोशेन दण्डेन हरिर्वृद्धिमुपागतः ।
जनानुरागप्रभवाः सुप्रसिद्धा हि सम्पदः ॥
अथासौ राजलोकेन वेष्टितो वरकुञ्जरम् ।
आरूढो मित्रवृन्देन वृतो लोकविलोकितः ॥
उद्दण्डपुण्डरीकेण भ्रियमाणेन शक्रवत् ।
मयूरमञ्जरीयुक्तो विचचार पुरेऽखिले ॥

ततश्च ।

जनानुरागमतुलं हरौ वीक्ष्य दुराशया ।
संजातं नीलकण्ठस्य चित्तं कालुष्यदूषितम् ॥
चिन्तितं च ततस्तेन वृद्धोऽहं पुत्रवर्जितः ।
अनुरक्तं हरौ सर्वं मम तन्त्रं सबान्धवम् ॥

एवं च व्यवस्थिते ।

बलादुत्तोल्य मामेष वर्धमानो महाबलः ।
हरिर्हरिष्यते सर्वं मम राज्यं न संशयः ॥
तस्मान्नोपेक्षणीयोऽयं गीतं नीतिविशारदैः ।
अर्धराज्यहरं भृत्यं यो न हन्यात्स हन्यते ॥
अतः सुबुद्धिना सार्धं पर्यालोच्य सुमन्त्रिणा ।
हरिं निपातयामीति चित्ते तेनावधारितम् ॥
अथाहूय रहस्ये तं सुबुद्धिवरमन्त्रिणम् ।
स नीलकण्ठराजेन्द्रः स्वाभिप्रायं न्यवेदयत् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स च तादृशवाक्येन वज्राहत इवान्तरा।
तथापि नीलकण्ठस्य कृतवाननुवर्तनम्॥

उक्तं च तेन सुबुद्धिमन्त्रिणा। यदुत।

एवं विधीयतां देव यत्ते मनसि रोचते।
अयुक्ते न प्रवर्तन्ते बुद्धयो हि महात्मनाम्॥

ततश्च।

स सुबुद्धिर्नरेन्द्रश्च कर्तव्यं हरिमारणम्।
एवं संस्थाप्य सिद्धान्तं स्वं स्वं गेहमुपागतौ॥
अथावदातसद्बुद्धेः सुबुद्धेर्मनसीदृशाः।
तदा विकल्पाः संजातास्तच्छ्रुत्वा राजजल्पितम्॥
धिग् धिग् भोगसुखासङ्गं धिगज्ञानविजृम्भितम्।
धिगहो राज्यलाम्पट्यं कुविकल्पशतालयम्॥
यदेष पूर्वं देवस्य जीवितादपि वल्लभः।
जामाता भागिनेयश्च हरिः सर्वगुणाकरः॥
अधुना वर्तते द्वेष्यो वध्यः शत्रोः समर्गलः।
तदत्र भोगतृष्णान्ध्यं विमुच्यान्यन्न कारणम्।

तथाहि।

कथं विनीतः शुद्धात्मा निर्लोभः पापभीरुकः।
स हरिः स्वप्नकालेऽपि हरेद्देवस्य शासनम्॥
तदयं राज्यमोहेन मूढो राजा न संशयः।
तथापि रक्षणीयोऽसौ रक्षभूतो मया हरिः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो दमनको नाम खचेटस्तेन मन्त्रिणा ।
प्रच्छन्नं प्रहितस्तूर्णं हरेर्वृत्तान्तसूचकः ॥
संदिष्टं च यथा शीघ्रं कुमार कुलभूषण ।
त्वया ममानुरोधेन देशः संत्यज्यतामयम् ॥
ततो दमनकाच्छ्रुत्वा सुबुध्यभ्यर्थनां हरिः ।
समुद्रलङ्घने चित्तमभीतोऽपि चकार सः ॥
अथैकान्ते ममानेन वृत्तान्तो निखिलस्तदा ।
कथितो हरिणा भद्रे गाढं विश्रब्धचेतसा ॥

उक्तं च हरिणा ।

अकार्यकुपितो राजा समादिष्टं च मन्त्रिणा ।
अतः समुद्रमुल्लंघ्य गन्तव्यं भारते मया ॥
न चाहं क्षणमप्येकं शक्नोमि रहितस्त्वया ।
भ्रातुं ततः प्रतिष्ठस्व गच्छामो धनशेखर ॥

मया चिन्तितं ।

रत्नोपार्जनविघ्नो हि सर्वथायं हरिर्मम ।
तथापि का गतिर्नूनं गन्तव्यममुना सह ॥

ततो मयोक्तं । कुमार यत्ते रोचते किमत्र वयं ब्रूमः । हरिराह । यद्येवं ततो वयस्य निरूपय किंचिन्निष्ठुरं यानपात्रं । यतोऽस्ति मे भाण्डागारे महत्तमो रत्नराशिस्तं गृहीत्वा गच्छाम इति । मयोक्तं। यदादिशति कुमारः । ततो निरूपिते द्वे यानपात्रे । भृतमेकं हरिरत्नानामपरमात्मरत्नानामिति । ततः संजातः प्रदोषसमयः । गतो वञ्चयित्वा निःशेषं परिजनं वसुमतीमयूरम-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्त्रीसहितो जलधितीरं हरिकुमारोऽहं च। निरूपिताः सांयात्रिकपुरुषाः। अतिलङ्घिता स्तोकवेला। समुद्गतः कामिनीगण्डपाण्डुरः शशधरः। समागता संक्षोभितजलचरनिनादगर्भा समुद्रवेला। समारूढो यानपात्रमात्मीयं सपत्नीको हरिकुमारः। अहं तु स्वकीयं यानपात्रमारुरुक्षुरुक्तो हरिणा। यथा धनशेखर त्वमप्यत्रैव मदीयपोते समारुह। न शक्नोम्यहं भवन्तं विहाय निमेषमप्यासितुं। ततः समारूढोऽहमपि तत्समीपे। कृतानि मङ्गलानि। उपयुक्तः कर्णधारः। आपूरिते यानपात्रे प्रवृत्ते पवनवेगेन। तथा वहतां च गतानि कतिचिद्दिनानि। लङ्घितो भूयान् समुद्रः। अत्रान्तरे

समागृहीतसङ्केते भद्रे पापवयस्यकौ।
सागरो मैथुनश्चोच्चैः प्रेरकौ समुपस्थितौ॥

ततश्च।

सागरेण कृता बुद्धिर्ममैषा पापकर्मणा।
यथेदं रत्नसंपूर्णं बोहित्थं कस्य मुच्यते॥

ततो मया चिन्तितं। अहो मे भाग्यातिशयः। तथाहि।

एकं तावन्ममात्मीयं बोहित्थं रत्नपूरितम्।
द्वितीयमिदमायातं संपूर्णा मे मनोरथाः॥
विहिता मैथुनेनापि मम बुद्धिर्दुरात्मना।
तदेदृशी महापापपूरपूरितचेतसः॥
मयूरमञ्जरी यावन्न भुक्तेयं वरानना।
पृथुस्तनी विशालाक्षी क्षाममध्यातिकोमला॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हृद्यनितम्बबिम्बेन मन्दसञ्चारमन्थरा।
लावण्यामृतपूर्णाङ्गी सर्वथा भुवनातिगा॥
तावत्किं जीवितेनेह निष्फलेन प्रयोजनम्।
अतोऽहं मानयाम्येनां सर्वथा चारुलोचनाम्॥
तदिदं रत्नबोहित्थमेषा च हरिणेक्षणा।
न मे संपद्यते तावद्यावन्नो घातितो हरिः॥
ततः पातकपूर्णेन मित्रद्रुयवशात्तदा।
हरिं व्यापादयामीति मया चित्तेऽवधारितम्॥
नालोचितं हरेश्चित्तं निर्व्याजस्नेहनिर्भरम्।
न विज्ञातं महापापं न दृष्टं कुलदूषणम्॥
लङ्घिता च परा मैत्री विस्मृता साधुकारिता।
उपचाराः परिभ्रष्टा निर्नष्टं सत्यपौरुषम्॥
अथ बोहित्थपर्यन्ते रात्रावुत्थाय संस्थितः।
हरिः शरीरचिन्तार्थं पापेन प्रेरितो मया॥
ततो मां वीक्षमाणोऽसौ किमेतदिति चिन्तया।
व्याकुलो विषमस्थलाद्द्राङ्कृत्य पतितो जले॥
द्राङ्कारादुत्थिता लोकाः कोलाहलपरायणाः।
मयूरमञ्जरी त्रस्ता स्थितोऽहं शून्यमानसः॥
अथ तत्तादृशं वीक्ष्य नृशंसं कर्म मामकम्।
समुद्राधिपतिर्देवो गतः कोपं ममोपरि॥
तुष्टो हरिकुमारस्य कुन्देन्दुविशदैर्गुणैः।
स कृत्वा भीषणं रूपमायातो घोरमानसः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेन चासौ क्षणादेव देवेन विहितादरम् ।
उत्पाद्य जलधेनीराद्दोहित्थे स्थापितो हरिः ॥

इतश्च

योऽभूत्पुण्योदयो नाम वयस्योऽत्यन्तवत्सलः ।
अत्रान्तरे स नष्टो मे दृष्टवद्दुष्टकर्मणा ॥
अथाकाशे लसद्दीप्तिविद्योतितदिगन्तरः ।
स देवो भीषणं रूपमास्थाय मम सम्मुखम् ॥
ततो रे रे महापाप दुर्बुद्धे कुलदूषण ।
निर्लज्ज त्यक्तमर्याद हीनसत्त्व नराधम ॥
विधायापीदृशं कर्म घोरं रौद्रेण चेतसा ।
तथापि न लसद्यापि शतशर्करतां गतः ॥
एवं ब्रुवाणो दष्टौष्ठो भीमभ्रुकुटिदारुणः ।
स देवः कम्पमानं मां गृहीत्वा गगने स्थितः ॥
ततो हरिकुमारस्तं देवं प्रणतमस्तकः ।
इत्थं विज्ञापयत्युच्चैर्मयि स्नेहपरायणः ॥

यथा ।

ममोपरि दया देव यद्यस्ति तव मानसे ।
ततः पादनतस्यायं वयस्यो मुच्यतां मम ॥
आकृष्टोऽहं त्वया देव कृतान्तवदनादिव ।
अतः प्रियवयस्यं मे न देवो हन्तुमर्हति ॥
रहितस्य ममानेन निष्फलं बत जीवितम् ।
धनं सुखं शरीरं च देव तन्मुच्यतामयम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विज्ञातेऽपि महाभागो मदीये खलचेष्टिते ।
तथापीदृक्चित्तोऽसौ निर्विकारा हि साधवः ॥
स तु देवो महाकोपादाकर्ण्य हरियाचनाम् ।
मयि गाढतरं रुष्टस्तं प्रतीदमभाषत ॥
मुग्धोऽसि त्वं महाभाग गच्छाभिमतपत्तनम् ।
अहमस्यानुरूपं तु करोम्येष दुरात्मनः ॥
ततश्चोल्ललमानेन तत्रागाधे महोदधौ ।
आस्फोटितस्तथा भद्रे यथावनितलं गतः ॥
ततस्तमोन्धपाताले नरकेष्विव नारकः ।
स्थिताहं पुनरुद्भूतो भद्रे पापेन कर्मणा ॥
स तु देवो मृतं मत्वा मां खस्थानमुपागतः ।
वेलाकूले च संप्राप्तं हरेः पोतद्वयं क्रमात् ॥
इतश्चानन्दनगरे स केसरिनराधिपः ।
मृतो हरिकुमारेण विज्ञातो जनवार्तया ॥
ततो हरिकुमारेण शीघ्रं गत्वा सबान्धवम् ।
भद्रे तत्पैतृकं राज्यं क्लेशहीनमधिष्ठितम् ॥

यतो निवेदितो वसुमत्या समस्तोऽपि बान्धवानां कमलसुन्दरीवृत्तान्तः स्थापितः केशरिराजपुत्रतया हरिकुमारः ततोऽनुरक्ताः सर्वेऽपि हरिकुमारे लोकाः परिणतं राज्यं । संजातो भूरिमण्डलाधिपतिर्निजपुण्यप्राग्भारेण । समर्पितं च मदीयपितुर्हरिशेखरस्य तन्नामकं रत्नबोहित्थं हरिकुमारेणेति ॥

अतश्चाहं तथा पातालतलादुन्मग्नस्ततः प्रेर्यमाणः शैलकू-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

टविकटैः चारजलकल्लोलैरास्फोट्यमानो गुरुमत्स्यपुच्छच्छटाघातैर्व्यमानस्तनुकतन्तुजन्तुसन्तानैर्विलोलमानो धवलशङ्खकुलावलीमण्डले विमुह्यमानो घनविद्रुमवनगहनेषु जनितभयो विविधमकरजलमानुषविषधरनक्रचक्रैरुल्लिख्यमानः कठिनकमठपृष्ठकण्टकैः कथंचित्कण्ठगतप्राणः सप्तरात्रेण संप्राप्तो जलधितीरं। आश्वासितः पवनेन। लब्धा चेतना। ततो बाधते मां बुभुक्षा अभिभवति पिपासा। ततोऽहं फलजलार्थी पर्यटितुं प्रवृत्तो यावत्

पुण्योदयस्य नष्टत्वाद्भ्रमतात्र मया वनम्।
प्राप्तं पुष्पफलैः शून्यं मरुभूमेः समप्रभम्॥

तथापि तत्र वने

अद्यापि करणीयं मे यतोऽस्ति बहुपातकम्।
ततः कृच्छ्रेण संपन्ना प्राणवृत्तिः कथंचन॥

अथ ग्रामपुराकीर्णं वसन्तं देशमागतः।
न च शून्याभिमानेन पितुः पार्श्वमहं गतः॥

किं तु

नष्टपुण्योदयस्ताभ्यां मित्राभ्यां परिवारितः।
भ्रान्तो विविधदेशेषु भूयो भूयो धनेच्छया॥

तत्र च

यद्याचरामि वाणिज्यं रूपेणार्धं प्रजायते।
करोमि कृषणं तत्र वृष्टिर्दग्धोऽपि नश्यति॥

ततः सेवां करोम्युच्चैर्विनयोद्यतमानसः।
यावन्मम विना कार्यं स राजा रोषमागतः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तोषार्थं स्वामिनो भीमे रणे योद्धुमुपागतः ।
तत्रापि तीक्ष्णशस्त्रौघप्रहारैः पीडितः परम् ॥
अथान्यदा बलीवर्दवाहनं विहितं मया ।
यावत्तिलकरोगेण मृताः सर्वेऽपि ते वृषाः ॥
अथ रासभसार्थेन वाणिज्यं कर्तुमुद्यतः ।
यावच्चौरैः पतित्वासौ सर्वः सार्थो विलोपितः ॥
ततः कुटुम्बिनो गेहे जातोऽहं कर्मकारकः ।
स चोक्तामपि मे वृत्तिं न ददाति प्रकुप्यति ॥
ततो भूयः समुद्रेऽहं वणिजोऽन्यस्य सेवकः ।
भूत्वा प्रविष्टो बोहित्थं समारुह्य वरानने ॥
यावन्ममानुभावेन तदपि प्रलयं गतम् ।
यानपात्रं समुत्तीर्णः फलकेन कथंचन ॥
अथ रोधनमासाद्य द्वीपं संतुष्टमानसः ।
ततः खनितुमारब्धो यावद्धूलिः परं करे ॥
अथान्यत्र पुनर्गत्वा नरेन्द्रं प्राप्य कंचन ।
धातुवादः समारब्धो विधातुं धनकाम्यया ॥
पाषाणैर्मूलजालैश्च मृद्भिः पारदमर्दनैः ।
क्षपितोऽहं तदा भद्रे जातः क्षारः परं करे ॥
ततो द्यूतं मया चित्रं शिक्षितं धनकाम्यया ।
यावत्तत्रापि जित्वाहं बद्धो द्यूतकरैर्नरैः ॥
भ्रष्टः कथंचित्तेभ्योऽपि समासाद्य परं नरम् ।
गृहीतपुस्तको रात्रौ प्रविष्टो रसकूपिकाम् ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यावद्गोषणनादेन लाङ्गूलोल्लासकारिणा ।
त्रासितो मृगनाथेन कथंचिन्न मृतस्तदा ॥

किं बहुना ।

यद्यत्कृतं मया कर्म तदानीं धनकाम्यया ।
तत्तत्पुण्योदयाभावाद्विपरीतमुपस्थितम् ॥
किं वापरं निगद्येत बुभुक्षाक्षामकुक्षिणा ।
भिक्षापि च न लब्धाहो मया पुण्योदयं विना ॥
ततो विषादमापन्नः सर्वकर्मपराङ्मुखः ।
स्थितोऽहं मौनमालम्ब्य कृत्वा पादप्रसारिकाम् ॥
ततः स सागरो भद्र ममोत्साहविधित्सया ।
हितोपदेशदायीति तवाहमिति जल्पितः ॥

उक्तं च तेन सागरेण । यथा ।

न विषादपरैरर्थः प्राप्यते धनशेखर ।
अविषादः श्रियो मूलं यतो धीराः प्रचक्षते ॥

ततः सर्वथा विषादं विरहय्य प्रतिकूलेऽपि विधौ पुरुषः पुरुषकारेण धनमुपार्जयन्नेव पौरुषं लभते नान्यथा । किं बहुना । अलीकमपि गदित्वा परमपि मुषित्वा मित्रद्रोहमपि कृत्वा मातरमपि हत्वा पितरमपि व्यापाद्य सहोदरमपि निपात्य भगिनीमपि विनाश्य बन्धुवर्गमपि मारयित्वा समस्तपातकान्यपि विधाय पुरुषेण सर्वथा धनं स्वीकर्तव्यं । यतः कृतपातकोऽपि पुरुषो धनी धनमाहात्म्यादेव पूज्यते लोकेन परिवार्यते बन्धुवर्गेण श्लाघ्यते बन्दिवृन्देन बहुमन्यते विद्वज्जनेन गम्यते विशुद्धधार्मिकजनादपि

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समर्गलतरो धार्मिक इति । ततो भो भो धनशेखर विमुञ्च विषादं अवलम्बस्व धैर्यं कुरु पुनर्धनार्जनोत्साहं पश्य मदीयवीर्यं विधेहि मामकमेनमुपदेशमिति ।

ततोऽहं तेन चार्वङ्गि सागरेण दुरात्मना ।
एवं विधाय दुर्बुद्धिं पातकेषु प्रवर्तितः ॥
कृतानि च मया तानि नानादेशविचारिणा ।
यानि यान्युपदिष्टानि तेन पापानि बन्धुना ॥
केवलं पापकर्माणि कुर्वतोऽप्यनिशं मम ।
न जातो धनगन्धोऽपि भद्रे पुण्योदयं विना ॥

अन्यच्च ।

पुण्योदयविनिर्मुक्तो मिथ्यामानेन सुन्दरि ।
न गतः श्वशुरस्यापि बकुलस्य गृहे तदा ॥

किं च ।

स यौवनवयस्येन युक्तो मैथुननामकः ।
मां तस्यामप्यवस्थायां प्रेरयन्नेव तिष्ठति ॥
केवलं तदवस्थं मां पुण्योदयविवर्जितम् ।
नारी निर्धनमेकापि काणाक्ष्यापि न वीचते ॥
ततो दन्दह्यते चेतो गाढं मे मैथुनेच्छया ।
न च संपद्यतेऽभीष्टं किंचित्पुण्योदयं विना ॥
एवं विविधदेशेषु दुःखसङ्घातपीडितः ।
मैथुनेच्छापरीतोऽहं बभ्रमीमि धनाशया ॥

इतश्चानन्दनगरे तेन भूरिगुणाकरः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दृष्टो हरिनरेन्द्रेण सूरिरुत्तमनामकः ॥
सत्साधुसङ्घमध्यस्थमथोद्याने मनोरमे ।
दृष्ट्वा तमुत्तमाचार्यं हरिस्तोषमुपागतः ॥
ततश्च ।
सहितो राजवृन्देन तं मुनिं स नरेश्वरः ।
वन्दित्वा सपरीवारं निषसः शुद्धभूतले ॥
ततो भगवता तेषाममृतास्वादनोपमा ।
सर्वेषामेव जन्तूनां विहिता धर्मदेशना ॥
ततो भगवतो वाक्यमाकर्ण्य स महीपतिः ।
अत्यन्तं रञ्जितश्चित्ते ततश्चेदमचिन्तयत् ॥
सूक्ष्मव्यवहितातीतभाविभावेषु भूरिषु ।
नूनं भगवतो ज्ञानमस्य सर्वेषु विद्यते ॥
तदेनं प्रश्नयाम्यद्य सूरिं किं तत्र कारणम् ।
येनाहं प्रेरितस्तेन वयस्येन जले तदा ॥
वल्लभोऽहं पुरा तस्य स च मे धनशेखरः ।
किं पुनः क्षणमात्रेण तेन तादृग् विचेष्टितम् ॥
किं वा रुष्टः स देवोऽस्य कस्मादास्फोटितस्तथा ।
किं जीवति मृतो वा मे वयस्यो धनशेखरः ॥
यावत्स चिन्तयत्येवं चेतसा हरिपार्थिवः ।
तावद्विज्ञाय तत्सर्वं सूरिरित्यमवोचत ॥
यच्चिन्तितं त्वया भूप किं पुनस्तत्र कारणम् ।
वत्सलेनापि मित्रेण यदहं प्रेरितो जले ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तन्नाकर्ण्य ।

अन्तरङ्गौ हि विद्येते तस्य सागरमैथुनौ ।
वयस्यौ स तयोर्दोषो नैव तस्य तपस्विनः ॥
स हि चारुः स्वरूपेण भद्रको धनशेखरः ।
ताभ्यां पापवयस्याभ्यां केवलं क्रियतेऽन्यथा ॥

तथाहि । तस्य वराकस्य धनशेखरस्य

मयूरमञ्जरीं भुङ्क्ते मैथुनेन कृता मतिः ।
हरामि रत्नचोटिकां(?) सागरेण कृतं मनः ॥
ततश्च तद्वशात्तेन प्रेरितस्त्वं तथा जले ।
अत एव गतः कोपं समुद्राधिपतिस्तदा ॥
तेन त्वं रक्षितो नीतः स पातालतलं तथा ।
तथापि न मृतस्तीर्णः समुद्रं धनशेखरः ॥
अधुनानेकदेशेषु नानारूपा विडम्बनाः ।
ताभ्यां पापवयस्याभ्यां स वराको विधाप्यते ॥
एवं तेन चतुर्ज्ञानयुक्तेन वरसूरिणा ।
निवेदिते तथा भद्रे मदीये दुष्टचेष्टिते ॥
स हरिश्चिन्तयत्येवमहो ज्ञानं महामुनेः ।
अहो निपतितः क्लेशे वराको धनशेखरः ॥
ततो हरिनरेन्द्रेण करुणागतचेतसा ।
पृष्टः स उत्तमाचार्यः प्रणम्येदं सुमेधसा ॥

यथा ।

स ताभ्यां पापमित्राभ्यां भदन्त धनशेखरः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कदा पुनर्वियुज्येत येन स्यात्सुखभाजनम् ॥

सूरिरुवाच ।

अस्ति भोः सततानन्दं शुभ्रचित्तं महापुरम् ।
विद्यते भुवनानन्दस्तत्र राजा सदाशयः ॥
तस्य चास्ति महादेवी लोके ख्याता वरेण्यता ।
तस्या द्वे कन्यके धन्ये विद्येते चारुलोचने ॥
एका ब्रह्मरतिर्नाम द्वितीया मुक्ततोच्यते ।
तयोश्च गुणविस्तारं कोऽत्र वर्णयितुं क्षमः ॥

तथाहि ।

यं नरं चारुसर्वाङ्गी विलोकयति लीलया ।
लोके ब्रह्मरतिः साध्वी स पवित्रो निगद्यते ॥
सा हि सर्वगुणाधारा सा वन्द्या योगिनामपि ।
सानन्तवीर्यसन्दोहदायिनीति निगद्यते ॥
सा मैथुनाभिधानस्य धनशेखरवैरिणः ।
तिष्ठतो मित्ररूपेण केवलं नाशकारिणी ॥
मुक्तता हि महाराज निःशेषगुणमन्दिरम् ।
अशेषदोषसंशोषकारिणी च न संशयः ॥
विरोधोऽस्ति तया सार्धं स्वभावेनैव सर्वदा ।
धनशेखरमित्रस्य सागरस्यास्य पापिनः ॥
तां शुद्धधर्मपूर्णाङ्गीमेष सागरनामकः ।
पापात्मा कन्यकां दृष्ट्वा दूरतः प्रपलायते ॥

एवं च स्थिते ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यदा ते कन्यके भार्ये लप्स्यते धनशेखरः ।
तदाभ्यां पापमित्राभ्यां निःसन्देहं वियोक्ष्यते ॥
ललमानस्ततस्ताभ्यां सार्धमेष स्वलीलया ।
अनन्तानन्दसन्दोहभाजनं च भविष्यति ॥

ततो हरिनरेन्द्रेण भूयोऽपि स मुनिस्तदा ।
पृष्टो ललाटविन्यस्तकरकुड्मलशालिना ॥

यथा ।

गुणसन्दोहसंपूर्णे पापमित्रवियोजिके ।
कथं ते लप्स्यते कन्ये भदन्त धनशेखरः ॥

सूरिणोक्तं ।

अन्तरङ्गो महाराजः प्रतापाक्रान्तमण्डलः ।
स कर्मपरिणामाख्यः प्रतीतो हि भवादृशाम् ॥
स तोषितो महादेव्या काले भाविनि जातुचित् ।
तत्पित्रा तव मित्राय ते कन्ये दापयिष्यते ॥
ततो वयस्यस्ते भूयः प्राप्स्यते परमं सुखम् ।
नान्यः कश्चिदुपायोऽस्ति विमुञ्चाकुलचित्तताम् ॥
तदाकर्ण्य मुनेर्वाक्यं मां प्रत्येष निराकुलः ।
संजातो हरिराजेन्द्रः पुनरित्थमभाषत ॥

भदन्त यदुक्तं भगवता यथा तेन धनशेखरेण पापमैथुनसागरदोषात्तादृशं कर्माचरितं स्वरूपेण पुनर्भद्रकोऽसौ धनशेखर इति तत्र ममायमधुना वितर्को यथा किं स्वरूपेण निर्मलः परदोषेणापि दुष्टः पुरुषो भवति । सूरिणोक्तं । महाराज भवत्येव ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथाहि । द्विविधोऽत्र लोको बहिरङ्गोऽन्तरङ्गश्च । तत्र बहिरङ्गलोकदोषाः पुरुषस्य लगन्ति वा न वा । अन्तरङ्गलोकदोषाः पुनर्लगन्त्येव ।

तत्रान्तरङ्गलोकानां दोषकारित्वसूचकम् ।
आकर्णय महाराज कथयिष्ये कथानकम् ॥

नृपतिराह । निवेदयतु भगवान् । सूरिणोक्तं । प्रतीतमेव तावदिदं भवादृशां यथा कर्मपरिणाममहाराजस्य कालपरिणतेश्च महादेव्याः सम्बन्धीन्यपत्यानि दुर्जनचक्षुर्दोषभयादविवेकादिभिर्मन्त्रिभिर्भुवने गोपितानीति । इतश्चास्ति शुद्धसत्यवादी समस्तसत्त्वसङ्घातहितकारी सर्वभावस्वभाववेदी तयोः कालपरिणतिकर्मपरिणामयोर्देवीनृपयोः समस्तरहस्यस्थानेष्वत्यन्तभेदज्ञः सिद्धान्तो नाम परमपुरुषः । तस्य चाप्रबुद्धो नाम संपन्नो विनेयः । स च तं पप्रच्छ । भगवन्निह पुरुषस्य किमिष्टं किं वानिष्टमिति । सिद्धान्तः प्राह । भद्र सुखं पुरुषस्येष्टं दुखं पुनरनिष्टमिति। सुखार्थं हि सर्वे पुरुषाः प्रवर्तन्ते दुःखात्तु सर्वे निवर्तन्त इति । अप्रबुद्धः प्राह । भदन्त किं पुनस्तस्य सुखस्य कारणं किं वा दुःखस्य । सिद्धान्तेनोक्तं । राज्यं सुखस्य कारणं तदेव च दुःखस्य । अप्रबुद्धः प्राह । भदन्त एकमेव द्वयस्यापि कारणं ननु विरुद्धमिदं । सिद्धान्तेनोक्तं । नास्त्यत्र विरोधः । यतः सुपालितं तत्सुखस्य कारणं दुष्पालितं तदेव दुःखस्येति । अप्रबुद्धः प्राह । किं राज्यमेव सुखदुःखयोः कारणं नापरं किंचिदपि । सिद्धान्तः प्राह । बाढं राज्यमेव सुखदुःखयोः कारणं नापरं किंचिदपि । अप्रबुद्धेनोक्तं । ननु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रत्यक्षविरुद्धमिदं । यतः स्वल्पतराणामिह जीवानां राज्यमुपलभ्यते यावता सर्वेऽपि जीवाः सुखं दुःखं चानुभवन्तो दृश्यन्ते । सिद्धान्तेनोक्तं । भद्र न बहिरङ्गमिदं राज्यं यत्सुखदुःखयोः कारणं किं तर्ह्यन्तरङ्गं । तच्च सर्वेषां संसारोदरविवरवर्तिनां जीवानामस्त्येव । ततो ये जीवास्तत्सम्यक् पालयन्ति तेषां सुखं संपादयति । ये तु दुष्पालितं तद्राज्यं कुर्वन्ति तेषां दुःखं जनयति । ततो नास्ति प्रत्यक्षविरोधः । अप्रबुद्धः प्राह । भदन्त तत् किमेकरूपं राज्यं किं वानेकरूपं । सिद्धान्तेनोक्तं । सामान्येनैकरूपं विशेषेण पुनरनेकरूपं । अप्रबुद्धः प्राह । यद्येवं ततस्तत्र सामान्यराज्ये तावत्को राजा कः कोशः किं बलं कात्र भूमिः के देशाः का वा सामग्रीति श्रोतुमिच्छामि । सिद्धान्तेनोक्तं । भद्राकर्णय ।

सर्वस्याधारभूतोऽस्य राज्यभारस्य सुन्दर ।
एकः संसारिजीवोऽत्र महाराजो निगद्यते ॥
कोशस्तत्र महाराज्ये भाविके रत्नराशिभिः ।
परिपूर्णः शमध्यानज्ञानवीर्यादिभिः परैः ॥
भुवनानन्दसन्दोहदायकं चात्र सुन्दरम् ।
चीरनीरधिसङ्काशं चतुरङ्गं महाबलम् ॥

तत्र च महासैन्ये गाम्भीर्यौदार्यशौर्यादयः स्यन्दनाः । यशःसौष्ठवसौजन्यप्रश्रयादयः करिवराः । बुद्धिपाटववाग्मित्वनैपुण्यादयस्तुरङ्गमाः । अचापलसौमनस्यमनस्वित्वदाक्षिण्यादयः पदातिवर्गाः । संसारिजीवमहाराजहितकारी चतुर्मुखश्चारित्रधर्मनामा प्रतिनायकः । तस्य च सम्यग्दर्शनो नाम महत्तमः सद्बोधो मन्त्री यति-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धर्मगृहिधर्मौ सुतौ सन्तोषस्तन्त्रपालः शुभाशयादयो महाभटाः।

अपि च।

संसारिजीवराजेन सौराज्यं प्रकटीकृतम्।
चतुरङ्गं महासैन्यं कस्तद्वर्णयितुं क्षमः॥
अनन्तगुणसम्भारगौरवं तस्य सुन्दरम्।
स एव विमलीभूतः केवलं यदि बुध्यते॥
भूमिस्तत्र महाराज्ये चित्तवृत्तिर्महाटवी।

सर्वाधारतया वर्तते। तस्यां निविष्टानि सात्त्विकचित्तजैनपुरविमलमानसशुभ्रचित्तादीनि नानारूपाणि नगराणि। तदनुकारिणो ग्रामाकरादयः। तदुपलक्षिता विविधरूपा देशाः। तस्यां च राज्यभुक्तिभूमौ विद्यन्ते घातिकर्मसंज्ञा भूयांसश्चरटाः सन्तीन्द्रियनामानस्तस्कराः परिभ्रमन्ति कषायरूपा लूषकाः विचरन्ति नोकषायाख्या लुण्टाकाः उपप्लवन्ते परीषहाक्रान्तारभटाः संभवन्त्युपसर्गाभिधाना दुष्टभुजङ्गाः विलसन्ति प्रमादनामकाः षिङ्गाः। तेषां च सर्वेषां द्वौ भ्रातरौ सर्वप्रधानौ कर्मपरिणामो महामोहश्च।

एतौ चात्यन्तदर्पिष्ठौ सम्बद्धौ रणशालिनौ।
चतुरङ्गबलोपेतौ भटकोटिभिरावृतौ॥

ततश्चेमौ मन्येते। यदुत।

कोऽयं संसारिजीवोऽत्र को वा चारित्रधर्मकः।
आवयोर्भुक्तिभूरेषा चित्तवृत्तिर्महाटवी॥
अस्मदीयमिदं राज्यं नास्त्यन्यः परिपन्थिकः।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स कर्मपरिणामाख्यस्ततो राजा व्यवस्थितः॥

निवेशितानि राजसचित्ततामसचित्तरौद्रचित्तपुरादीनि भिल्लपल्लिप्रायाणि नानाविधनगराणि। प्रस्थापितस्तेषु महामोहनरेन्द्रः। समर्पितं तस्य चतुरङ्गं बलं। व्यवस्थापिता समस्तराज्यनीतिः। न्यस्तः समस्तोऽपि महामोहे राज्यभारः। स्वयं पुनरसौ कर्मपरिणामः सह महादेव्या कालपरिणत्या मनुजगतौ संसाराभिधानं नाटकं पश्यन्नास्ते। केवलं स कर्मपरिणामो जानन्निव संसारिजीवमहाराजवीर्यमाकलयन्निव चारित्रधर्मप्रतिनायकसामर्थ्यं लक्षयन्निव सद्बोधमन्त्रिमन्त्रशक्तिं परिच्छिन्दन्निव सम्यग्दर्शनमहत्तमबलं निश्चिन्वन्निव सन्तोषतन्त्रपालव्यवसायं पश्यन्निव शुभाशयाद्यनेकभटकोटियुक्तचतुरङ्गबलोत्साहं नात्यन्तनिरपेक्षः संसारिजीवराज्ये ऽपेक्षते चायतिं कुरुते चारित्रधर्मादीनामनुवर्तनं दर्शयत्यात्मभावं वर्धयति प्रीतिं संपादयति कानिचित्सुन्दरप्रयोजनानि। [ततस्तैरपि चारित्रधर्मादिभिर्मध्यस्थोऽयमिति कृत्वा गृहीतोऽसौ कर्मपरिणामः स्वामिबुद्ध्या। जातः संसारिजीवमहाराजश्चापि प्रष्टव्यस्थाने]। महामोहः पुनर्निजभुजबलावलेपेन सांसारिजीवं चारित्रधर्मादिकं तावद्बलं न तृणतुल्यं मन्यते। ततो यावन्न जानीते संसारिजीवस्तदात्मीयं महाराज्यं न लक्षयति तच्चतुरङ्गं महाबलं न वेदयते तां महासमृद्धिं नो कलयत्यात्मनः परमेश्वरतां तावदसौ महामोहो लब्धावसरस्फुरटवृन्दपरिकरितः समाक्रामति समस्तां तां राजभुक्तिं स्वीकरोति निःशेषनगरग्रामाकरादीन् विलसति यथेच्छया करोत्यकिंचित्करं संसारिजीवं निर्णाशयति

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तद्बलं भवति स्वयमेव तत्र संसारिजीवमहाराज्ये प्रभुरिति। यदा तु कथंचित्संसारिजीवस्तदात्मीयं राज्यं बलं समृद्धिं स्वरूपं च लक्षयेत् तदा विगृह्णाति तेन महामोहेन सार्धमुत्कर्षयति निजबलं वर्धयति स्वसमृद्धिं। विग्रहारूढस्य बहुशो महामोहं विजयते ऽनेकशो महामोहेनाप्यसौ विजीयते। यावन्मात्रं यदा विजयते तावन्मात्रं तदा सुखमाप्नोति। यावन्मात्रं यदा विजीयते तावन्मात्रं तदा दुःखमास्कन्दति।

यदा तु वीर्यमाप्नोति सङ्ग्रामाभ्यासयोगतः।
भद्र संसारिजीवोऽसावचिन्त्यमतुलं किल॥
तदा निःशेषमुन्मूल्य महामोहपुरःसरम्।
शत्रुवर्गं समाप्नोति राज्यं निष्कण्टकं हि सः॥
ततो विगतचित्तोऽसौ सततानन्दपूरितः।
ललमानः सुखेनास्ते साम्राज्यं प्राप्य सुन्दरम्॥
तदेवं तस्य तद्राज्यं कारणं सुखदुःखयोः।
पालनापालनाज्जातमेकमेव न संशयः॥
सुखदुःखनिमित्तस्य सामान्यस्य तदीदृशी।
तस्यान्तरङ्गराज्यस्य सामग्री भद्र कीर्तिता॥

अप्रबुद्धेनोक्तं। भदन्त किमधुना तस्य संसारिजीवस्य सौराज्यं किं वा दौराज्यमिति। सिद्धान्तः प्राह। भद्रात्र प्रस्तावे तावत्तस्य दौराज्यं वर्तते। न जानीते वराकोऽद्यापि संसारिजीवस्तदा-त्मीयं राज्यं न बलं न समृद्धिं नापि स्वरूपमिति। स हि तपस्वी संसारिजीवो बहिरङ्गेषु देशेषु दुःखसागरावगाढो मैथुनसागरा-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ज्यामधुना भण्यते । तत्पुनस्तस्य सम्बन्धि चारित्रधर्मादिकं समस्तमपि महाबलं महामोहादिशत्रुभिर्निरुद्धमास्ते । अप्रबुद्धेनोक्तं । श्रुतं तावदिदं मया सामान्येनैकरूपं सुखदुःखकारणं तदन्तरङ्गराज्यं । अथ यदुक्तं भगवता यथा तदेव विशेषेणानेकरूपमिति तदधुना श्रोतुमिच्छामि । सिद्धान्तेनोक्तं । आकर्णय ।

स कर्मपरिणामाख्यो यो मया वर्णितः पुरा ।
स प्रमाणं कृतस्तेन राज्ञा सर्वेषु कर्मसु ॥

ततश्च ।

इदमेव महाराज्यं परिपूर्णं पृथक् पृथक् ।
सर्वेभ्यो निजपुत्रेभ्यः स ददाति यथेच्छया ॥
सूनवस्तस्य चानन्तास्तेभ्यस्तद्दत्तमुच्चकैः ।
अनेकरूपतां याति राज्यं पात्रविशेषतः ॥

ततस्तेषां भद्र कर्मपरिणाममहाराजपुत्राणामनन्तरूपाणां तद्राज्यं केषांचिद्दुःखकारणं केषांचित्सुखकारणमतो विशेषेणानेकरूपं भवति । अप्रबुद्धेनोक्तं । भदन्त तेषां कर्मपरिणामसुतानां तद्राज्यं कुर्वतां कस्य किं संपन्नमिति श्रोतुमिच्छामि । सिद्धान्तेनोक्तं । निवेदितमेव भद्राय यथानन्तास्ते कर्मपरिणामपुत्राः । ततः कियतां सम्बन्धि स्वरूपं भद्राय कथयिष्यते । तथापि यदि महत्कुतूहलं भद्रस्य ततोऽस्त्येको व्यापकः कथनोपायः । तेनैव कथयिष्ये । अप्रबुद्धेनोक्तं । अनुग्रहो मे । सिद्धान्तेनोक्तं । भद्र सन्ति तस्य कर्मपरिणामस्य षट् पुत्राः । तद्यथा । निकृष्टोऽधमो विमध्यमो मध्यम उत्तमो वरिष्ठश्चेति । तेभ्योऽहं कथंचिद्वचनवि-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न्यासेन कर्मपरिणाममहाराजमभ्यर्थ्यैकैकं संवत्सरं राज्यं दापयिष्यामि । ततो भवता तेषां षसामपि राज्यानां निरीक्षणार्थं प्रहेतव्योऽन्तरङ्गो वितर्को नामायमात्मीयोऽनुचरः । ततस्तेषु षट्सु राज्येषु दृष्टेषु भवतः सर्वोऽप्यर्थः प्रतीतो भविष्यति । अप्रबुद्धेनोक्तं । यदाज्ञापयति भगवान् । ततोऽनुष्ठितं सिद्धान्तेन सर्वं यथोक्तं । प्रहितोऽप्रबुद्धेन निरीक्षणार्थं वितर्कः । समागतो लङ्घिते तन्मनुष्यजन्माभिधाने वर्षषट्के । दृष्टोऽप्रबुद्धः । विहिता प्रतिपत्तिः । अभिहितमनेन । देव अस्ति तावत्प्रविष्टोऽहं तस्यामन्तरङ्गराज्यभुक्तौ । अतो मया नगरग्रामादिषु दीयमानस्तन्मनुष्यभावावेदनाभिधानो डिण्डिमकः । तत्र चेदमुद्घोषितं । यथा ।

निकृष्टो वर्तते राजा प्राक्प्रवाहेन हे जनाः ।
समाचरत कृत्यानि तथा पिबत खादत ॥
ततस्तां घोषणां श्रुत्वा सर्वं तद्राजमण्डलम् ।
कीदृक् स्यादेष राजेति चिन्तया क्षोभमागतम् ॥
आलोचयन्ति राजानः स्वस्थानेषु परस्परम् ।
मन्त्रयन्ति च विद्वांस इति भोः किं भविष्यति ॥
संप्रसारं प्रकुर्वन्ति स्वगेहेषु कुटुम्बिनः ।
कीदृशोऽयं भवेद्राजा निकृष्ट इति चिन्तया ॥
ते च सर्वेऽपि संभूय चरटा निजसंसदि ।
महामोहादयो देव पर्यालोचमुपागताः ॥

ततो विषयाभिलाषमन्त्रिणा महामोहनरेन्द्रं प्रत्यभिहितं । यथा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

किन्त्वेष राजा संजातो निकृष्टो यत्करिष्यति ।
तन्न जानीम इत्येवं जाताश्चिन्तातुरा वयम् ॥
तद्देव देव संजातः क्षोभो नो निर्निमित्तकः ।
वृथात्वमाकुलीभूता वयमत्र प्रयोजने ॥

यतः ।

स कर्मपरिणामेन निकृष्टः स्वयमेव भोः ।
जनितस्तादृशो यादृग् न क्षमोऽस्मत्प्रपीडने ॥

किं तर्हि ।

वशवर्ती सदास्माकमाज्ञानिर्देशकारकः ।
अस्मत्पदातिवर्गेऽपि किङ्करः कर्मकारकः ॥
तत्कर्मपरिणामेन चेत्तस्मै विनियोजितम् ।
इदं राज्यं ततो देव वयमेवात्र नायकाः ॥
लब्धे निष्कण्टके राज्ये तदेवं देव भावतः ।
हर्षस्थाने किमस्माभिरातुरैर्वत भूयते ॥
अथ प्राह महामोहो द्रुतमार्य निवेद्यताम् ।
स कर्मपरिणामेन कीदृशो जनितः किल ॥

विषयाभिलाषेणोक्तं । देवाकर्णय ।

कुरूपो दुर्भगः क्रूरः परलोकपराङ्मुखः ।
धर्मार्थकाममोक्षैश्च दूरतः परिवर्जितः ॥
गुरूणां निन्दकः पापो देवविद्वेषकारकः ।
विशुद्धाध्यवसायस्य गन्धेनापि विनाकृतः ॥
जगदुद्वेगहेतुश्च साक्षादिव विषाङ्कुरः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

निःशेषदोषसङ्घस्य स निकृष्टो निकेतनम् ॥
गाम्भीर्यौदार्यशौण्डीर्यधैर्यवीर्यादयो गुणाः।
ततो निकृष्टात्सद्वैव दूराद्दूरतरं गताः ॥
स ईदृशो महाराज्ये लब्धेऽप्यत्राधमाधमः।
निःशेषशक्तिशून्यात्मा किमस्माकं करिष्यति ॥

अन्यच्च।

न जानीते वराकोऽसौ राज्यं नापि निजं बलम्
न समृद्धिं न वा मूढः स्वरूपमपि तत्त्वतः ॥
न चास्मान् गणयत्येष चरटान् राज्यहारकान्।
मन्यते बन्धुभूतांश्च स्वामिभूतांश्च भावतः ॥
तदेवं संस्थिते देव विहायाकुलतां हृदि।
महावर्धनकं युक्तं विधातुं जनतुष्टये ॥
ततो यदादिशत्यार्य इत्युक्त्वा हर्षनिर्भरः।
तदेव कारयत्युच्चैर्महामोहनराधिपः ॥
अथ तच्चरितं लोके निःशेषं मन्त्रिभाषितम्।
ततो वर्धनके तुष्टास्तत्र नृत्यन्ति ते जनाः ॥
गायन्ति च महामोहराजपादानुजीविनः।
ज्ञात्वा निकृष्टराज्यं तन्निर्भरानन्दपूरिताः ॥

कथं।

येनेदमवाप्तमीदृशं राज्यमनन्तविभूतिपूरितं।
सोऽस्माकमहो वशे स्थितो नृपतिः शेषजनं न बुध्यते ॥
तदिदं बत जातमुत्तमं सुखकरमद्य निकृष्टराज्यकम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

खादत पिबताथ गायत प्रसभं नृत्यत चारु हे जनाः ॥

एवं च तेषु भिल्लपल्लिप्रायेषु महामोहसम्बन्धिषु नगरग्रामाकरादिषु प्रवृत्तं महावर्धनकं । कारिता हट्टशोभाः । समुच्छ्रायिता ध्वजपताकाः । प्रभविष्याम इति समुल्लसिता घातिकर्मचरटाः । हरिष्याम इति परितुष्टा इन्द्रियतस्कराः । लूषयिष्याम इति प्रमोदिताः कषायलूषकाः । लुण्टयिष्याम इति हृष्टा नोकषायलुण्टाकाः । उपप्लावयिष्याम इति समानन्दिताः परीषहचारभटाः । त्रिलासयिष्याम इति विजृम्भिता उपसर्गदुष्टभुजङ्गाः । उपहसिष्याम इति तरलिताः प्रमादपिङ्गलोकाः । अपि च ।

येऽन्यदापि मदेनान्धा महामोहादयः सदा ।
निष्कण्टराज्ये संजाते किं किं किं ते न कुर्वते ॥
तदिदं तावदाख्यातं महामोहादिचेष्टितम् ।
चारित्रधर्मसैन्येऽपि यज्जातं तन्निबोध मे ॥
तेऽपि चारित्रधर्माद्याः श्रुत्वा तां राज्यघोषणाम् ।
कीदृक् स्यादेष राजेति पर्यालोचमुपागताः ॥
सद्बोधमन्त्रिणा प्रोक्तं देव विज्ञातमेव ते ।
निर्लष्टस्यास्य यद्रूपमेकान्तेन दुरात्मनः ॥
अयं दुरात्मा राज्यस्य नामाप्यस्य न बुध्यते ।
न चास्मान् गणयत्येष प्रभुभूतांश्च मन्यते ॥
पक्षपातान्महामोहसाधनं वर्धयत्ययम् ।
स्वराज्यलोकदेशानां वार्तामपि न पृच्छति ॥

ततश्च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एकं तावत्परभूता महामोहादिभिर्वयम्।
द्वितीयमीदृशो राजा दैवो दुर्बलघातकः॥

एवं च स्थिते।

निकृष्टराज्यं देवेदं यज्जातं दैवदोषतः।
अहो प्रलयकालोऽयं जातोऽस्माकं न संशयः॥
तदाकर्ण्य महामन्त्रिवचनं ते नरेश्वराः।
सलोकास्तत्क्षणादेव विद्राणवदनाः स्थिताः॥
यादृशो बन्धुवर्गे स्वे मृते लोकस्य वल्लभे।
संजायते महाशोको दैन्यवैक्लव्यदारुणः॥
निकृष्टराज्ये संजाते श्रुत्वा सद्बोधभाषितम्।
चारित्रधर्मलोकानां जातस्तादृश एव भोः॥

तथा।

चारित्रधर्मराजस्य वर्तन्ते यानि भुक्तिषु।
तेषु सात्त्विकचित्तादिपुरेषु बत भूरिषु॥
निरानन्दा निराटोपास्ते लोकाः शोकपूरिताः।
श्रुत्वा निकृष्टराज्यं तत्संजाता दैन्यविक्लवाः॥
अथ तत्तादृशं वीक्ष्य सैन्ययोर्महदन्तरम्।
आनन्दशोकसम्पत्तेर्जातं मम कुतूहलम्॥

यदुत।

क्व वर्तते निकृष्टोऽसौ राजा यस्येदृशा गुणाः।
द्रष्टुमीहागतं यद्वा राज्यार्थं तं नरेश्वरम्॥
यावत्तस्य वराकस्य राज्ये तत्र प्रवेशनम्।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न दत्तमेव तेर्देव महामोहादितस्करैः ॥

किं तर्हि ।

स्वयमेव वशीकृत्य निःशेषं भूमिमण्डलम् ।
चारित्रधर्मसैन्यं च विनिर्जित्य विनाश्य च ॥
तदन्तरङ्गतद्राज्यं महामोहादितस्करैः ।
अधिष्ठितं बहिष्कृत्य निकृष्टं स्वयमेव भोः ॥
ततस्तत्तादृशं दृष्ट्वा देव सर्वं विसंस्थुलम् ।
गतोऽहं बहिरङ्गेषु तं दिदृक्षुर्जनेषु भोः ॥
अथ दृष्टो मया देव स निकृष्टो नराधिपः ।
बहिरङ्गेषु देशेषु राज्यभ्रष्टः सुदुःखितः ॥

स च कीदृशः ।

पापकर्मरतो दीनः क्रूरात्मा लोकनिन्दितः ।
निःशेषपुरुषार्थेभ्यः परिभ्रष्टो नराधमः ॥
स्फुटिताङ्गो मलक्लिन्नः पापपुञ्जकसन्निभः ।
स निकृष्टो मया दृष्टः परप्रैष्यकरः सदा ॥
स्वीयराज्यपरिभ्रष्टो लोके दुर्भगतां गतः ।
यो गृहे परिभूतोऽत्र स बहिः परिभूयते ॥
विक्रीय तृणकाष्ठानि कृत्वा वा हलखेटनम् ।
हत्वा वा जन्तुसङ्घातं नीत्वा वा लेखमालिकाम् ॥
विधाय निन्द्यकर्माणि सोढाक्रोशशतानि च ।
स निकृष्टः करोत्युच्चैर्दुष्पूरोदरपूरणम् ॥
ये केचिद्दुःखिताः पापाः क्रूरकर्मविधायिनः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लोके मातङ्गडोम्बाद्यास्तेषां रूपं भजत्यसौ ॥
तथापि वल्लभास्तेऽस्य महामोहादितस्कराः।
चारित्रधर्मसैन्यस्य नामाप्येष न बुध्यते ॥

किं च।

दुष्पालितं कृतं राज्यं भवतेत्यस्य चोपरि।
स कर्मपरिणामाख्यो राजा रोषमुपागतः ॥
ततोऽस्ति भवचक्रे यद्दुष्करं पापिपञ्जरम्।
नीतस्तत्र निकृष्टोऽसौ तेन राज्ञा वराककः ॥
पीड्यते च महादुःखैस्तत्रानन्तैरनेकशः।
स कर्मपरिणामेन निकृष्ट इति विश्रुतम् ॥

ततो मया चिन्तितं।

एकं राज्ये प्रवेशोऽपि न लब्धस्तेन तस्करैः।
हारितं च निजं राज्यं समृद्धं सैन्यमुत्तमम् ॥
स्थितस्तेहापि दुःखार्त्तो राज्यभ्रष्टो बहिष्कृतः।
द्वितीयं पीड्यते तत्र स निकृष्टो निरर्थकम् ॥
तदस्य सकलं हन्त निकृष्टस्य दुरात्मनः।
अज्ञानदोषतो जातमिदं दुःखकदम्बकम् ॥

तथाहि।

यद्यात्मानं विजानीत तद्राज्यं रत्नपूरितम्।
चारित्रधर्मसैन्यं च प्रपद्येत सुहृत्तमम् ॥
महामोहादिसैन्यं च यद्यसौ शत्रुसन्निभम्।
अवगच्छेत्ततस्तस्य कुतो दुःखपरम्परा ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यतः ।

हत्वा चरटसङ्घातं नयपौरुषसंयुतः ।
सदा निष्कण्टकं राज्यं स भुञ्जीत न संशयः ॥

अथ वा ।

किं तस्य चिन्तयास्माकं राजादेशो मया परम् ।
कर्तव्योऽतः प्रपश्यामि द्वितीयस्यापि चेष्टितम् ॥
ततोऽधमस्य तद्राज्यं संजातं देव वत्सरे ।
द्वितीये घोषितं चोच्चैर्डिण्डिमेन यथा पुरा ॥
समस्तोऽपि च संपन्नो वृत्तान्तो यो निवेदितः ।
निकृष्टराज्ये सोऽस्यापि राज्ये सैन्यद्वये तथा ॥
वर्णितास्च गुणास्तस्य महामोहस्य मन्त्रिणा ।
यादृशाः परिषन्मध्ये तानहं ते निवेदये ॥

उक्तं हि तदा विषयाभिलाषेण मन्त्रिणा । यथैवंविधोऽसावधमराजो जनितः कर्मपरिणामेन निजपित्रा । यदुत ।

इहलोकपरो गाढं परलोकपराङ्मुखः ।
धर्ममोक्षकृतद्वेषः प्रतिबद्धोऽर्थकामयोः ॥
शब्दे रूपे रसे गन्धे स्पर्शे चात्यन्तलोलुपः ।
तपोदानदयाशीलब्रह्मचर्यविदूषकः ॥
अत्यन्तवत्सलोऽस्माकं सदैवादेशकारकः ।
चारित्रधर्मसैन्यस्य विद्विष्टो वैरिसन्निभः ॥
न चायमपि जानीते राज्यं नापि निजं बलम् ।
न स्वरूपं न चास्माकं तस्कराकारधारिताम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततश्च ।

अधमस्यापि यद्राज्यं तद्राज्यं परमार्थतः ।
अस्माकमेव संपन्नं देव नास्त्यत्र संशयः ॥
केवलं न प्रवेशोऽस्य दातव्यो भुक्तिमण्डले ।
प्रविष्टो हि विजानीयादास्माकीनं विचेष्टितम् ॥
अस्ति किंचनमात्रं हि वीर्यमस्य दुरात्मनः ।
बहिष्करणमेवातो युक्तं नात्र प्रवेशनम् ॥
ततः प्राह महामोहो यः स्यादस्य बहिष्कृतौ ।
उपायः कोऽपि निःशेषं तमार्या वक्तुमर्हति ॥
ततः प्राह महामन्त्री देव विज्ञापितं मया ।
यथासावधमो राजा प्रतिबद्धोऽर्थकामयोः ॥
ततः सर्वेऽपि संभूय वयं तं धनकामयोः ।
आसक्तं बाह्यदेशेषु धारयामो बहिष्कृतम् ॥

ततः ।

एवं विधीयतामार्य महामोहेन जल्पितम् ।
बहिष्करणकामेन सज्जीभूतास्च तस्य ते ॥
अथास्ति मन्त्रिणस्तस्य सुता परमयोगिनी ।
दृष्टिर्नाम विशालाक्षी सा तत्रेदमभाषत ॥
देव यूयं जिताशेषदेवदानवमानुषाः ।
सोऽधमः कियती मात्रा यतस्तं प्रति गामुकाः ॥
तद्दीयतां ममादेशो येन तं वशवर्तिनम् ।
एकाप्यहं करोम्येषा युष्माकं किं विचिन्तया ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

राज्यभ्रष्टं बहिर्भूतं भवतां कर्मकारकम् ।
स्वसैन्यरुष्टं तं देव करिष्यामि न संशयः ॥

अन्यच्च ।

यत्र मे प्रभवो देव तत्रैते सहचारिणः ।
स्पर्शनाद्या भवन्त्येव सोदर्याः स्त्रीयमानुषाः ॥
सन्निधानं भवत्येव भावतो भवतामपि ।
सर्वेषां तत्र पुरुषे यो वशीक्रियते मया ॥

तथाहि ।

धनकामविहीनोऽपि भवद्भिर्युक्तया मया ।
निकृष्टोऽपि पुरा देव प्रापितः पापिपञ्जरम् ॥
तद्दीयतां ममादेशो मा विलम्बो विधीयताम् ।
गच्छाम्यहं बहिष्कर्तुमधमं तं नरेश्वरम् ॥
ततो योग्येत्यनुज्ञाता महामोहमहीभुजा ।
सा दृष्टिः प्रगता तत्र यत्रास्ते सोऽधमो नृपः ॥

इतश्च ।

वृत्तान्तं तादृशं श्रुत्वा सर्वं तद्भूमिमण्डलम् ।
चारित्रधर्मसैन्यं च जातं चलत्प्रकम्पितम् ॥
निकृष्टराज्ये ये जाताः शोकाक्रन्दादयः पुरा ।
अधमस्यापि ते राज्ये संपन्नाः साधुमण्डले ॥
अथ सा योगिनी गत्वा कृतान्तर्धानविभ्रमा ।
अधमस्य नरेन्द्रस्य तस्य लोचनयोः स्थिता ॥
ततश्च तद्बलेनासौ रूपालोकनलोलुपः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संजातोऽन्यन्न जानीते संसारे सुखकारणम् ॥
स्त्रीणां कटाक्षविक्षेपविभ्रमेङ्गितसंस्थितम् ।
लावण्यं हसितं लीलां लोलचक्षुर्निरीक्षते ॥
नेत्रवक्त्रस्तनाद्येषु तदङ्गेषु च मूढधीः ।
नीलाब्जेन्दुलसत्कुम्भकल्पनां प्रतिपद्यते ॥
विलासलासविब्बोकहावभावविराजितम् ।
रूपाढ्यं सुन्दरीसारं प्रेक्षणं वीक्ष्य मोदते ॥
विचित्रचित्रविन्यासांस्तथान्यच्च सकौतुकम् ।
सोऽधमो रूपमुत्पश्यन्नानन्दमवगाहते ॥

चिन्तयति च ।

अहो सुखमहो स्वर्गस्तथाहो पुण्यकर्मता ।
यस्य मे जायते नित्यं साश्चर्यं रूपदर्शनम् ॥
ततो रात्रिंदिवं मूढो रूपदर्शनलोलुपः ।
सोऽन्यत्किंचिन्न जानीते कोऽहं किं वा मया कृतम् ॥
तथा च वर्तमानस्य स्पर्शनाद्यैस्तथापरैः ।
महामोहादिभिस्तस्य स्वं स्वं वीर्यं निदर्शितम् ॥
अथ तैर्लुप्तसंज्ञानः सोऽधमो निजराज्यतः ।
बहिर्भूतः कृतो देव प्रसक्तो धनकामयोः ॥
न ज्ञातं तेन तद्राज्यं निजं न च महाबलम् ।
न सम्टद्धिर्न वा तेन राजाहमिति निश्चितम् ॥
गृहीता बन्धुबुद्ध्या च सा दृष्टिस्तेन योगिनी ।
महामोहमहासैन्यं सुहृद्भूतं निरीक्षितम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततश्चरटसैन्येन तेन तद्राज्यमञ्जसा ।
वशीकृत्य हृताः सर्वे तस्यानुचरपार्थिवाः ॥
स तु राज्यपरिभ्रष्टः स्वीयबान्धववर्जितः ।
रिपुसैन्यवृतोऽप्युच्चैर्मन्यते सुखमात्मनः ॥
दुःखरूपं पुनर्दुःखकारणं दुःखजन्मकम् ।
मन्यते हि विपर्यासाच्छब्दाद्यनुभवं सुखम् ॥
राजसेवकशैलूषबन्दिद्यूतकरोपमः ।
संजातो बहिरङ्गेषु स देशेषु महीपतिः ॥
षिङ्गप्रायो महापापः कृपास्थानं विवेकिनाम् ।
नास्तिको हतमर्यादो धर्मानुष्ठानदूषकः ॥
मन्यते धार्मिकं लोकं सहास्यं भोगवञ्चितम् ।
विदग्धं मन्यते मोहादर्थकामपरायणम् ॥

चिन्तयति च ।

यस्य रूपेक्षणं नित्यं गृहिणी वशवर्तिनी ।
धनं च भूरि तस्येह मोक्षः शेषा विडम्बनाः ॥
एवं च बहिरङ्गेषु स देशेषु विचेष्टते ।
राजा विलुप्तसर्वस्वः सुखंमन्यस्तथापि च ॥
अन्यदा तेन मातङ्गी वीक्षिता रूपशालिनी ।
तस्यामभ्युपपन्नश्च ततोऽसौ दृष्टिदोषतः ॥

ततश्च ।

अनालोच्य कुलस्योच्चैः कलङ्कमतिदारुणम् ।
अदृष्ट्वा पापसङ्घातमकलायतिवीक्षणम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनाकलय्य लोकेऽसौ लाघवं चात्मनोऽतुलम् ।
कार्याकार्यविचारेण रहितात्मा स पार्थिवः ॥
तां मातङ्गीं समादाय सद्रूपालोकलम्पटः ।
तद्वक्त्रमीक्षमाणोऽसौ नान्यत्किंचन बुध्यते ॥
ततस्तं तादृशं वीक्ष्य वृत्तान्तं सोऽधमो नृपः ।
बहिरङ्गजनेऽप्युच्चैर्निन्दायाः पात्रतां गतः ॥
समस्तैरपि संभूय स गाढाकार्यकारकः ।
राज्यान्निष्कासितो लोकैर्गुणाः सर्वत्र पूजिताः ॥
ततो दुःखशतापूर्णः क्लिश्यमानोऽसौ बहिर्जने ।
प्राप्तो निकृष्टराजीयामवस्थां पापिपञ्जरे ॥
स कर्मपरिणामेन राज्यं दुष्टं कृतं त्वया ।
इत्युक्त्वा पीड्यते दुःखैरनन्तैस्तत्र रोषतः ॥

ततो मया चिन्तितं ।

इदमप्यस्य संजातमधमस्येदृशं फलम् ।
अज्ञानदोषतो हन्त नान्यत्किंचन कारणम् ।
तृतीयवत्सरे देव जातो राजा विमध्यमः ॥
राज्ये तत्रान्तरङ्गे च विहितं घोषणादिकम् ।
समस्तोऽपि च वृत्तान्तः पर्यालोचादिकस्तथा ॥
ततः सैन्यद्वये जातो यथानन्तरराज्ययोः ।

ततश्च ।

महामोहमहाराजो मन्त्रिणं प्रत्यभाषत ।
आर्य वर्णय कीदृक्षो गुणैरेष विमध्यमः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मन्त्रिणोक्तं महाराज वत्सलोऽयं नराधिपः।
अस्माकं किं तु चारित्रधर्मसैन्यमपीक्षते॥

तथाहि।

यथास्मान्मन्यते चित्ते बन्धुभूतानयं सदा।
तथानुवर्तयत्येष सैन्यं तदपि पार्थिवः॥
केवलं पक्षपातोऽस्य गाढमस्मासु दृश्यते।
चारित्रधर्मसैन्ये तु राजायं शिथिलादरः॥
इहलोके यथा सक्तं चित्तमस्य महीभुजः।
तथान्तरान्तरा किंचित्परलोकमपीक्षते॥
प्रतिबद्धं मनो नित्यं यथास्य धनकामयोः।
तथानुशीलयत्येष धर्मकार्यमपि क्वचित्॥
भद्रकः सर्वदेवानां श्रोता सर्वतपस्विनाम्।
दानशीलपरः किंचिन्न सच्छास्त्रविदूषकः॥
तदेवं देव राजायं नास्माकमतिसुन्दरः।
यस्माच्चारित्रधर्मादिसैन्यं जानाति किंचन॥
तदत्रावहितैर्भाव्यं देवास्माभिः प्रयोजने।
प्रवेशोऽस्यापि राज्येऽत्र न दातव्यः कथंचन॥
प्रविष्टो हि भवेदेष स्वसैन्यपरिपालकः।
आस्माकीनं पुनः सैन्यं बाधते नात्र संशयः॥
बहिर्भूतः स्वसैन्यस्य यद्येष परिपालनम्।
कुर्यात्तथापि नास्माकं भवेदत्यन्तबाधकः॥
अस्यापि च तदेवात्र बहिष्करणकारणम्।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दृष्ट्वा सह यदस्माभिरधमस्य कृतं पुरा ॥
अकालहीनं भो देव तत्तदेव विधीयताम् ।
यावन्नाक्रामति प्राज्यं राज्यमेष विमध्यमः ॥
एवं भवतु तेनोक्ते महामोहमहीभुजा ।
बहिष्कृतः स तैश्चौरैः सर्वैर्दृष्टिपुरःसरैः ॥
वशीकृतं च तद्राज्यं किं तु नात्यन्तपीडितम् ।
चारित्रधर्मसैन्यं च मनागेतैरपेक्षितम् ॥
स तु राजा बहिर्भूतो मानसन्मानपूजनैः ।
तदात्मसैन्यं राज्यं च पालयत्यन्तरान्तरा ॥
प्रविभागेन संस्थाप्य सोऽहोरात्रं क्षणे क्षणे ।
धत्ते धर्मार्थकामेषु कार्यं कालोचितं सदा ॥
तेऽपि चारित्रधर्माद्या मनागाप्यायितास्तथा ।
तेन राज्ञा न कुर्वन्ति शोकाक्रन्दनरोदनम् ॥
राजानो ब्राह्मणाद्याश्च ये सदाचारवर्तिनः ।
त्रिवर्गसाधनोद्युक्तास्तेषां रूपं भजत्यसौ ॥
अथ तत्तादृशं कुर्वन्निजराज्यं स पार्थिवः ।
जनमध्ये गतः श्लाघां धन्योऽयं पुण्यकर्मकः ॥
स कर्मपरिणामाख्यो यः पिता तस्य भूपतेः ।
असावपि मनाक् तुष्टो दृष्ट्वा तत्तस्य चेष्टितम् ॥
ततस्तं पशुसंस्थाने कदाचित्सुखकारणे ।
कदाचिन्मानवावासे नगरे सुखपूरिते ॥
कदाचिच्च सुखोपेते नगरे विबुधालये ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रापयत्येष राजेन्द्रो मयेत्याकर्णितं तदा ॥
अथातीते पुनस्तत्र भुक्तराज्ये विमध्यमे ।
जातोऽन्तरङ्गराज्येऽसौ मध्यमो नाम भूपतिः ॥
विहितं घोषणं जातः पर्यालोचो महीभुजाम् ।
निवेदितास्त्र तस्यापि गुणास्तेनैव मन्त्रिणा ॥

कथं ।

अयं राजा महाराज मध्यमः सततोद्यतः ।
धर्मार्थकाममोक्षेषु पुरुषार्थेषु भावतः ॥
परमार्थं तथाप्येकं मन्यते मोक्षमञ्जसा ।
तद्धेतुभूतं धर्मं च न प्रसक्तोऽर्थकामयोः ॥
उदारसत्त्वविरहात्केवलं धनकामयोः ।
प्रवृत्तिं कुरुते नित्यं तद्दोषांश्चिन्तयन्नपि ॥
बन्धुपुत्रकलत्रादिरूपं यद्भावबन्धनम् ।
तत्त्रोटनं न शक्नोति कर्तुमेष नराधिपः ॥
तदिदं मन्त्रिणा तावन्महामोहादिभूभुजाम् ॥
निवेदितं मया तत्र श्रुतं च जनवार्तया ।

अप्रबुद्धेनोक्तं । किं पुनरपरमाकर्णितं जनवार्तया भवता । वितर्केणोक्तं । आकर्णयतु देवः ।

येन ते कथितं देव सिद्धान्तेनाखिलं पुरा ।
सार्धं परिचयस्तेन तस्याप्यस्ति महीपतेः ॥
ततस्तदुपदेशेनानेन मध्यमभूभुजा ।
तदात्मीयं महाराज्यं लेशोद्देशेन लक्षितम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तच्च चारित्रधर्माद्यं सैन्यमीषद्धि भावितम् ।
समृद्धिर्निजरूपं च विज्ञातप्रायमञ्जसा ॥
महामोहादिशत्रूणां तेषां चरटवृत्तिता ।
तेनावधारिता राज्ञा सिद्धान्तवचनात्किल ॥
ततोऽसौ मध्यमो राजा वीर्येण कियतीमपि ।
आक्रम्य भूमिं राज्यस्य मध्यभागे व्यवस्थितः ॥
अथ चारित्रधर्माद्याः स्वाङ्गभूताः पदातयः ।
मनागाह्लादितास्तेन चौराश्चेषन्निपीडिताः ॥
ततस्तद्वीर्यमुद्वीक्ष्य महामोहादितस्कराः ।
सेवका इव तल्लीनाः स्थिताः कम्पितमानसाः ॥
मनागाह्लादिताश्चित्ते स्वामिवीर्यं निरीक्ष्य ते ।
नृपाश्चारित्रधर्माद्याः ससैन्यपुरबान्धवाः ॥
यया वशीकृताः पूर्वं राजानः सापि योगिनी ।
तस्य मध्यमराजस्य दृष्टिर्नात्यन्तबाधिका ॥
ततोऽसौ मध्यमो राजा मनाङ्निर्जितमण्डलः ।
राज्यं यापनयात्मीयं कालापेक्षी भुनक्ति तत् ॥
बहिरङ्गेषु देशेषु सज्जने श्लाघ्यतां गतः ।
धन्योऽयं पुण्यकर्मेति लब्धमार्गो नराधिपः ॥

किं बहुना ।

ये केचिल्लब्धसन्मार्गा जीवा जैनेन्द्रशासने ।
जीवादितत्त्ववेत्तारः श्रद्धासंशुद्धमानसाः ॥
यथाशक्ति कियद्भ्योऽपि पापेभ्यो विरतास्तथा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समस्तभुवनाह्लादकारिणः शुद्धलेश्यया ॥
तेषां हि यदनुष्ठानं तत्तेनापि निषेवितम् ।
देव मध्यमराजेन तद्राज्यं भुञ्जताखिलम् ॥
ये चान्ये तादृशा लोकाः परलोककृतोद्यमाः ।
गृहीतमोचतत्त्वार्थास्तद्रूपोऽसौ नराधिपः ॥
ततोऽसौ यः पिता तस्य सार्वभौमो नरेश्वरः ।
स कर्मपरिणामाख्यस्तोषितस्तेन कर्मणा ॥
ततोऽसंख्यसुखापूर्णे नगरे विबुधालये ।
स राजा मध्यमस्तेन नीतो राज्येऽतिलङ्घिते ॥

ततोऽहं चरितं वीक्ष्य चतुर्णामपि भूभुजाम् ।
तेषां सकौतुको जातः पञ्चमः किं करिष्यति ॥
यावत्तत्र महाराज्ये ग्रामेषु नगरेषु च ।
घोषितं डिण्डिमेनोच्चैरुत्तमोऽत्र महीपतिः ॥
ततस्तां घोषणां श्रुत्वा तेऽन्तरङ्गनराधिपाः ।
पुनः पर्याकुलीभूताः सुन्दरा इतरेऽपि च ॥
ततश्चारित्रधर्माय तेन सद्बोधमन्त्रिणा ।
सन्धीरणार्थं सैन्यस्य तद्गुणा प्रतिवेदिताः ॥

उक्तं हि तेन सद्बोधमन्त्रिणा ।

मा भैषुरत्र भो लोकाः सुन्दरोऽयं नराधिपः ।
अत्यन्तवत्सलोऽस्माकं महानन्दविधायकः ॥
जानात्येष निजं राज्यमिदं रत्नौघपूरितम् ।
अस्मांश्च लक्षयत्येष नामतो गुणतोऽपि च ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यत्सैन्यं ये गुणास्तस्य ये ग्रामनगराकराः ।
ये देशा येऽत्र चरटा ये लोकाः शुद्धवृत्तयः ॥
या च राज्यस्थितिः काचिदत्र राज्येऽतिसुन्दरा ।
तदिदं बुध्यते देव सर्वमुत्तमभूपतिः ॥
वर्धकोऽस्मद्बलस्यायं महामोहादिसूदनः ।
सर्वैर्नृपगुणैर्युक्तस्त्वारेष महीपतिः ॥
तदस्य यदिदं राज्यं तद्राज्यं परमार्थतः ।
अस्माकमेव संजातं देव नास्त्यत्र संशयः ॥
सद्बोधमन्त्रिणो वाक्यमेवमाकर्ण्य ते नृपाः ।
जाताश्चारित्रधर्माद्याः प्रोत्फुल्लमुखपङ्कजाः ॥
ततश्चारित्रधर्माद्यैः कृतलोकचमत्कृति ।
कृतं वर्धनकं तोषादानन्दरसनिर्भरम् ॥

गायन्ति च ते । यथा ।

इदमुत्तमराज्यमहो प्रबलं
दलिताखिलतस्करवृन्दबलम् ।
अचिरेण भविष्यति तत्सदृशं
प्रमदाय च साधुजनस्य भृशम् ॥

इतश्च ।

महामोहादयः सर्वे श्रुत्वा राज्यं तदीत्तमम् ।
प्रलीना वयमित्येवं मुक्तप्राणा इव स्थिताः ॥
क्व यामः क्व च नश्यामः कथं जीवितरक्षणम् ।
इत्येवमाकुलीभूतास्ते किं किं किं न कुर्वते ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ राज्यं समासाद्य पितुस्तेन महीभुजा ।
उत्तमेन स सिद्धान्तः पृष्टो राज्यस्थितिं तदा ॥

तद्यथा ।

कथं नाथ प्रवेक्ष्यामि तत्र राज्येऽतिदुर्गमे ।
कथं वा निहनिष्यामि प्रचण्डचरटानहम् ॥
कथा वशीभवेन्नीत्या तत्पुराज्यं ममाखिलम् ।
कुत्र स्थाने मया नाथ नियोज्यं निजपौरुषम् ॥
सर्वोपायविधेर्वेत्ता त्वं महाभाग वर्तसे ।
यथा निष्कण्टकं राज्यं स्यान्मे तद्वक्तुमर्हसि ॥
तदेवमुत्तमेनोक्ते सिद्धान्तः समभाषत ।
वत्स योग्योऽसि राज्यस्य तस्य नास्त्यत्र संशयः ॥

तथाहि ।

मोक्षकाङ्क्षैकतानस्त्वं तदर्थं धर्मसाधकः ।
संसाराद्विरतोऽत्यन्तमर्थकामपराङ्मुखः ॥
मोक्षे प्रवर्तमानस्य या कीर्तिर्यच्च ते सुखम् ।
प्रसङ्गजनितं तत्ते वत्स नो बन्धकारणम् ॥
भवप्रपञ्चः सर्वोऽपि विदितो भवतः स्फुटम् ।
तच्च राज्यं त्वया ज्ञातं यत्पित्रा ते निवेदितम् ॥
यश्च प्रवेशनोपायस्तत्र राज्ये नरोत्तम ।
तं ते निवेदयिष्यामि निःशेषमवधारय ॥

तत्र भोः प्रविशतान्तरङ्गराज्ये नरपतिना प्रथममेव प्रष्टव्या गुरवः । सम्यगनुष्ठेयस्तदुपदेशः । विधेयाहिताग्निनेवाग्नेस्तदुपचर्या ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कर्तव्यं धर्मशास्त्रपारगमनं। विमर्शनीयस्तात्पर्येण तद्भावार्थः। जनयितव्यस्तेन चेतसोऽवष्टम्भः। अनुशीलनीया धर्मशास्त्रे यथोक्ताः क्रियाः। पर्युपासनीयाः सन्तः। परिवर्जनीयाः सततमसन्तः। रक्षणीयाः स्वरूपोपमया सर्वजन्तवः। भाषितव्यं सत्यं सर्वभूतहितमपरुषमनतिकाले परीक्ष्य वचनं। न ग्राह्यमणीयोऽपि परधनमदत्तं। विधेयं सर्वासामस्मरणमसंकल्पनमप्रार्थनमनिरीक्षणमनभिभाषणं च स्त्रीणां। कर्तव्यो बहिरङ्गान्तरङ्गसङ्गत्यागः। धारणीयः संयमोपकारी सहायतिवेषः। यापनीयं नवकोटिविशुद्धेनाहारोपधिशय्यादिनात्मशरीरं। विहर्तव्यमनियतविहारेण। न दातव्यस्तन्द्रानिद्रालस्यविषादादीनामवकाशः। न मूर्छितव्यं मृदुस्पर्शेषु। न गर्धितव्यं स्वादुरसेषु। न मोहितव्यं सुरभिगन्धेषु। नाध्युपपत्तव्यं कमनीयरूपेषु। नाभिकांक्षितव्यं कलध्वानेषु। नोद्वेजितव्यं कर्कशशब्देभ्यः। न जुगुप्सनीयानि बीभत्सरूपाणि। न द्वेष्टव्यमसनोज्ञरसेषु। न निन्दितव्या दुरभिगन्धाः। न गर्हणीयमकान्तस्पर्शेषु। प्रतिक्षणं क्षालनीयो विशुद्धभावनयात्मा। भवितव्यं सदा संतुष्टचित्तेन। समाचरणीयं विचित्रं तपश्चरणं। विधातव्योऽनवरतं पञ्चविधः स्वाध्यायः। प्रणिधेयं परमेश्वरे सततमन्तःकरणं। वर्तितव्यं समितिगुप्तिपरिपूतेन मार्गेण। परिसोढव्याः क्षुत्पिपासादयः परीषहाः। तितिक्षितव्या दिव्याद्युपसर्गाः। अभ्यसनीयं धीधृतिस्मृतिबलाधानं। यतितव्यमसंपन्नयोगेषु। एवं हि कुर्वतो नृपतेर्भवति तत्र राज्ये प्रवेशः। तद्भवताप्येवं तत्र प्रवेष्टव्यं। उक्तमेनोक्तं। यदाज्ञापयति नाथः। सिद्धान्तेनोक्तं। वत्स यद्येवं ततो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भविष्यति तत्र राज्ये तव प्रवेशः। केवलं गृहीतव्यस्त्वयायमन्तरङ्गोऽभ्यासनामा खाङ्गिकः सहायः। तथा चारित्रधर्मसैन्यादागमिष्यति ते वैराग्याभिधानो द्वितीयः सहचरः। ततस्ताभ्यामभ्यासवैराग्याभ्यां सहितेन भवता तत्र राज्ये प्रवेष्टव्यं। निरोद्धव्यो महामोहादिसैन्यस्य यत्नतो बहिःप्रचारः। निहन्तव्या यथादृष्टं बलान्निर्गच्छन्तस्तत्सैनिकाः। संधीरणीयं चारित्रधर्मसैन्यं। स्थिरीकर्तव्या चित्तवृत्तिराज्यभूमिः। प्रवर्तितव्या मैत्रीमुदिताकरुणोपेक्षाभिधानास्तस्तो महादेव्यः। ततः समग्रसामग्रीकेण सता पूर्वद्वारेण प्रवेष्टव्यं तत्र राज्ये भवता। तस्य च वामे दिग्भागे महामोहादिसैन्याधारभूतानि सर्वाण्यपि ग्रामनगराकरपर्वतनद्यादीनि प्रतिवसन्ति। दक्षिणे तु दिग्भागे चारित्रधर्मसैन्यस्य सम्बन्धीनि ग्रामादीनि विद्यन्ते। सर्वाधारा पुनस्तेषां चित्तवृत्तिर्महाटवी वर्तते। तस्याश्च पर्यन्ते पश्चिमे दिग्भागे विद्यते निर्वृतिर्नाम नगरी। सा हि तां महाटवीमतिलङ्घ्य व्यवस्थिता। तां च निर्वृतिनगरीं प्राप्तस्य ते परिपूर्णं भविष्यत्यस्य राज्यस्य फलं। अतस्तद्गमनार्थमेव प्रस्थानं विधेयं। न कर्तव्योऽन्यत्र भवता प्रतिबन्धः। गन्तव्यं च तस्यां नगर्यामनवरतप्रयाणकैश्चित्तवृत्तिमध्यभागवर्तिनात्यन्तप्रगुणेन महामोहादिसैन्यास्पृष्टेन चारित्रधर्मादिसैन्यातिवल्लभेन सततमौदासीन्यनामकेन महाराजमार्गेण। इतश्चादावेवास्ति तावदध्यवसायो नाम महाह्रदः। स यदा पङ्ककलुषो भवति तदा प्रकृत्यैव महामोहादिसैन्यं पोषयति चारित्रधर्मानीकं तु पीडयति। यदा पुनः प्रसन्नतया स्वस्थो भवति तदा सोऽध्यवसायम-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हाह्रदस्थचारित्रधर्मसैन्यं तत्स्वभावतया बृंहयति महामोहादिबलं तु कर्शयति । अत एव महामोहादयस्तं स्वोपकारार्थं कलुषयन्ति चारित्रधर्मादयस्त्वात्मोपकारार्थमेव तं प्रसादयन्ति । भवता तु तस्याध्यवसायमहाह्रदस्य प्रसादनार्थं नास्त्रतस्तोऽपि महादेव्यो नियोज्याः । यतो निपुणास्तास्तस्य नितराममलताकरणे । ततः प्रसन्नीभूते तत्रादिमहाह्रदे पुष्टीभूतेषु चारित्रधर्मादिषु स्वाङ्गिकभूपेषु कर्शितेषु महामोहादितस्करेषु पुनरग्रतो गन्तव्यं । ततो भविष्यति तस्मादेव महाह्रदात् प्रवृत्ता धारणा नाम महानदी । सा च स्थिरसुखयानासनोपविष्टेनोच्छ्वासरहितमतिवेगेन गच्छता परित्यज्य निःशेषमिन्द्रियव्याक्षेपं भवता प्राप्तव्या । तस्यां च जनयिष्यन्ति ते महामोहादिशत्रवो विविधविकल्पकल्पकल्लोलकान् । ते भवतात्यन्तावहितेन भञ्जनीयाः । ततो द्रक्ष्यसि त्वं धर्मध्याननामानमतिप्रगुणं दण्डोलकं । तेन च गन्तव्यं । स च गत्वा पतिष्यति सबीजयोगाभिधाने महति मार्गे । तेन च गच्छतस्ते प्रतिक्षणं प्रलयीभविष्यन्ति सर्वेऽपि महामोहादिशत्रवः । समुच्चलिष्यन्ति तेषां सम्बन्धीनि समस्तस्थानानि । प्रबलीभविष्यन्ति चारित्रधर्मादयः । धवलतां धारयिष्यति समस्तापि राज्यभूमिः । न भविष्यति च रजस्तमसोर्नामापि । ततो लप्स्यसे त्वं शुक्लध्यानाभिधानं दण्डोलकं । तेन च गच्छतो भविष्यति ते विमलकेवलालोकः । ततः स दण्डोलको गत्वा मिलिष्यति निर्बीजयोगाख्ये महति मार्गे । तत्र च स्थितेन त्वया विषमरिपुसमीकरणाय विधातव्यः केवलिसमुद्घाताख्यः प्रयत्नो निहन्तव्यास्त्र

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

योगाख्यास्त्रयो दुष्टवेतालाः । ततः परं भविष्यति शैलेशी नाम वर्तनी । तथा गन्तव्यं । सैव तस्यां निर्वृतिनगर्यां भवन्तं प्रापयिष्यति । सा यतोऽनारतस्तिष्ठतीति । एते च सर्वे तमौदासीन्यनामकं महाराजमार्गममुञ्चत एव भवतः संपत्स्यन्ते व्यतिकराः । अन्यच्च । तत्र गच्छता भवता ग्रहीतव्या समता नाम योगनलिका । तस्यां च पातनीया निजा दृष्टिः । ततस्तस्यां समतायां पतितदृष्टेस्तव भविष्यति यथावस्थितपदार्थदर्शनं । ततः स्वयमेव विज्ञाय प्रतिक्षणं यथोचितं करिष्यसि । किं बहुनोपदिष्टेनेति ।

तस्यां च निर्वृतौ वत्स प्राप्तस्त्वं सततोत्सवः ।
तस्यान्तरङ्गराज्यस्य फलं भोक्ता भविष्यसि ॥
निर्बाधो नष्टनिःशेषशत्रुसङ्घातनिर्भयः ।
स्थास्यसि त्वं महाभाग सततानन्दपूरितः ॥
ये तेऽन्तरङ्गास्ते भूपास्तेऽपि भूतिसमन्विताः ।
मोदिष्यन्ते त्वया सार्धं सर्वे तन्मयतां गताः ॥

अन्यच्च ।

कृत्वाग्रे रिपुहन्तारं भटं वैराग्यनामकम् ।
विधायात्यन्तनिपुणमभ्यासं मार्गदेशकम् ॥
राज्यप्रवेशादारभ्य गच्छतस्ते पदे पदे ।
वर्धमाना महाभाग भविष्यन्ति विभूतयः ॥

किं बहुना ।

न मोक्तव्यस्त्वया मार्गो निहन्तव्याश्च शत्रवः ।
नानुषङ्गो विधातव्यो बहिरङ्गविभूतिषु ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पाल्यास्त्वारित्रधर्माद्याः स्मर्तव्यं मामकं वचः ।
एवं ते कुर्वतो वत्स सर्वं चारु भविष्यति ॥
तद्गच्छ वत्स सिद्धिस्ते कुरु राज्यं सुनिर्मलम् ।
त्वया राज्यफले प्राप्ते सफलो मे परिश्रमः ॥

उत्तमेनोक्तं । यदाज्ञापयति नाथः ।

ततो यथोपदिष्टं तत्सिद्धान्तेन महात्मना ।
तथैव विहितं सर्वमुत्तमेन सुमेधसा ॥
ततः प्रविष्टोऽसौ तत्र राज्ये तेनैव वर्त्मना ।
विहिताशेषकर्तव्यो देवोत्तममहीपतिः ॥
अथ सा योगिनी दृष्टिर्महामोहादिशत्रुभिः ।
तस्यापि योजिता देव वशीकरणकामुकैः ॥
यावता न गतस्तस्याः स दृष्टेर्वशवर्तिताम् ।
किं तु निर्जित्य तां तेन तेऽपि सर्वेऽपि निर्जिताः ॥
ततो निर्दलिताशेषशत्रुवर्गो विकण्टकम् ।
उद्भूतभूतिकं स्फीतं राज्यमासाद्य सुन्दरम् ॥
पालयन्निजसैन्यानि सर्वास्वाह्लादयन् प्रजाः ।
अमुञ्चन्निर्वृतेर्मार्गं स लोके श्लाघ्यतां गतः ॥

कथं ।

धन्योऽयं कृतकृत्योऽयं महात्मा नरसत्तमः ।
येनेदृशं महाराज्यं पालितं पुण्यकर्मणा ॥

ततश्च ।

देवदानवमानुष्यशक्रचक्रधरैः स्तुतः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स गच्छन्निर्वृतेर्मार्गे संप्राप्तः परपूजनम् ॥
तद्देवं भुवनख्यातं सुखसन्दोहपूरितम् ।
तद्राज्यमन्तरङ्गं भोः परिपाल्य मनोहरम् ॥
तेनौदासीन्यमार्गेण गच्छन्निःशेषचेष्टितम् ।
सिद्धान्तोक्तं प्रकुर्वाणः पूर्वोक्तं दृढसंस्मृतिः ॥
स तस्यामुत्तमो राजा निर्वृतौ सततोत्सवः ।
संप्राप्तः क्रमशो देव भुङ्क्ते राज्यस्य सत्फलम् ॥

अन्यच्च । देव समाकर्णितं । यथा तस्यां निर्वृतौ नगर्यां

न मृत्युर्न जरा नार्तिर्न शोको नारतिर्न भीः ।
न बुभुक्षा पिपासा च न च केचिदुपद्रवाः ॥

किं तर्हि ।

स्वाभाविकं निराबाधं स्वाधीनमुपमातिगम् ।
अनन्तं योगिगम्यं च सुखमेव हि केवलम् ॥

ततश्च ।

एवं तत्पालितं तेन राज्यमुत्तमभूभुजा ।
येन तस्यां स संप्राप्तो जातश्चिन्ताविवर्जितः ॥

अन्यच्च ।

यो राज्यदाता प्रागासीत्पिता चोत्तमभूपतेः ।
स कर्मपरिणामाख्यस्तेन जित्वा निराकृतः ॥
यद्भुक्तः सा ह्यतिक्रान्ता पुरी यामुत्तमो गतः ।

ततश्च ।

न कर्मपरिणामाय ढौकमप्येष यच्छति ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

किं तर्हि ।

अनन्तानन्दसद्वीर्यज्ञानदर्शनपूरितः ।
सततं मोदते धन्यस्तस्यां निःशेषितक्रियः ॥
चित्तवृत्तिमहाराज्ये फलमेतत्सुपालिते ।
यदनन्तं भवेत्कालमवस्थानं हि निर्वृतौ ॥
तदेवं देव तद्राज्यं परिपाल्य विधानतः ।
संप्राप्तो निर्वृतौ पुर्यामुत्तमः स महीपतिः ॥
अथ षष्ठे पुनर्वर्षे तत्र राज्ये नियोजितः ।
वरिष्ठो नाम राजेन्द्रः स्वपुत्रस्तेन भूभुजा ॥
विहितं घोषणं देशे डिण्डिमेन यथाक्रमम् ।
पर्यालोचादयो भावाः प्रवृत्तास्ते महीभुजाम् ॥
अथ निश्चित्य तद्रूपं महामोहादितस्कराः ।
निरानन्दा निराटोपाः संजाता मृतकल्पकाः ॥
हृष्टाश्चारित्रधर्माद्या मुदितं साधुमण्डलम् ।
संजातं च स्वदेशेषु महावर्धनकं परम् ॥
यस्योत्तमस्य संपन्नो वृत्तान्तो राज्यसाधने ।
स एव च वरिष्ठस्य विशेषस्तु निगद्यते ॥
आसीत्परिचयस्तस्य सिद्धान्तेन पुरा भृशः ।
विहितं तद्वचस्तेन वरिष्ठेन सुमेधसा ॥
केवलं लिङ्गमासाद्य राज्यं तेन महात्मना ।
न पृष्टः किंचिदप्येष सिद्धान्तो राज्यसाधनम् ॥

यतः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्वत एव विजानीते सर्वां राज्यस्थितिं किल ।
स वरिष्ठो महाभागो नान्यस्तस्योपदेशकः ॥

अन्यच्च ।

सौराज्ये निजवीर्येण विहिते तेन भूभुजा ।
बहिरङ्गा महात्मानो जातास्तस्य पदातयः ॥
बहिरङ्गपदातीनां धारयन्ति यतो गणम् ।
ततस्ते विश्रुता लोके नाम्नेति गणधारिणः ॥
ततस्तेन वरिष्ठेन तैरात्मगणधारिभिः ।
उपकारीति विज्ञाय स सिद्धान्तो निरूपितः ॥
अथोपलभ्य सिद्धान्तं राजादेशेन सादरम् ।
समारयन्ति ते तस्य शरीरमतिसुन्दरम् ॥
ततश्चाङ्गान्युपाङ्गानि संस्कृत्य कृतनिश्चयाः ।
संस्थापयन्ति ते तस्य सज्जानि गणधारिणः ॥

एवं च स्थिते ।

सोऽजरामररूपोऽपि सिद्धान्तः परमार्थतः ।
लोके प्रसिद्धिमायातो वरिष्ठेनैष कारितः ॥
नोपदेष्टा वरिष्ठस्य तेनासौ राज्यसाधने ।
निजज्ञानबलेनैव तद्राज्यं तेन साधितम् ॥
निरपेक्षो महाभागः स वरिष्ठो नरेश्वरः ।
तदा परोपदेशानां संजातो निजवीर्यतः ॥

किं च ।

स कर्मपरिणामेन यादृशो जनितो नृपः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्ते निवेदयिष्येऽहं विज्ञातं लोकवार्तया ॥

स हि देव भगवान् वरिष्ठो नरेन्द्रः सकलकालं परार्थव्यसनी उपसर्जनीकृतस्वार्थं उचितक्रियावान् देवगुरुबहुमानी दैन्यहीनहृदयः सफलारम्भी कृतज्ञाता परमेश्वरो दृढानुशयो विकलोऽत्यन्तधीरगम्भीराशयः। अवज्ञास्य परीषहेषु न भयमुपसर्गेषु न चिन्तापीन्द्रियवर्गे न गणनापि महामोहादिशत्रुवर्गे सात्मीभावश्चारित्रधर्मराजादिके निजबले ऽभिरतिर्भुवनोपकारकरणे। अन्यच्च।

प्रविष्टस्य महाराज्ये तत्र तस्य महीपतेः।
संजाते च जनानन्दे हृतेषु चरटादिषु ॥
राज्यं परिणतं दिव्यं भुञ्जतः सततोत्सवम्।
बहिरङ्गा समुद्भूता भूतिर्या तां निबोध मे ॥
लसत्किरीटकेयूरहारकुण्डलभूषिताः।
द्योतिताशेषदिक्चक्राः शक्रास्तस्य पदातयः ॥
इदं त्रिभुवनं देव सदेवमनुजासुरम्।
तदा वरिष्ठराजस्य सर्वं किङ्करतां गतम् ॥
यात्र त्रिभुवने देव विभूतिः सा महात्मनः।
तस्य सर्वापि संपन्ना किं तु तस्यां स निःस्पृहः ॥
नगर्यां निर्वृतौ येन मार्गेण स नरेश्वरः।
प्रस्थितस्तं समस्तेभ्यो जन्तुभ्यो देशयत्यलम् ॥
तं च देशयतस्तस्य तैर्भक्तिभरनिर्भरैः।
सुरासुरनरैर्देव यत्कृतं तन्निवेदये ॥
राजतस्तपनीयाद्यस्त्रिचरत्नैश्च निर्मितः।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एते त्रयः प्रभोर्भान्ति प्राकारास्तस्य निर्मलाः ॥
भ्रमद्भ्रमरविस्तारतारझङ्कारबन्धुरः ।
अशोकपादपो भाति मनोनन्दनपल्लवः ॥
रणद्विरेफसंकीर्णा सुरासुरकरेरिता ।
पुष्पवृष्टिः पतत्युच्चैर्गन्धामोदितदिक्पथा ॥

तथा ।

प्राकारत्रयमध्यस्थे कुर्वाणे मार्गदेशनाम् ।
वरिष्ठे सततानन्दिनिर्घोषः श्रूयते किल ॥
मृणालनालसन्तन्तुसन्तानाकारधारिताम् ।
आचरन्ति विराजन्ते चामराणि जगत्प्रभोः ॥
विचित्ररत्नविच्छित्तिनिर्मितानि महान्ति च ।
सिंहासनानि शोभन्ते चत्वारि चतुराकृतेः ॥
प्रकाशितनभोभागं भास्कराकारधारकम् ।
राजते तत्तनूत्थापि प्रभामण्डलमुत्तमम् ॥
उल्लासितजनाह्लादः सुरकिङ्करताडितः ।
ध्वनते दुन्दुभिर्दिव्यो जगतां कर्णपेशलः ॥
आतपत्रत्रयं भाति भुवनत्रयनायकः ।
अयं वरिष्ठ इत्येवं ख्यापनार्थमिव प्रभोः ॥
इत्येवमादिभिर्दिव्यै देवदानवनिर्मितैः ।
प्रातिहार्यैर्महाभागः स वरिष्ठो विराजते ॥

अन्यच्च ।

सुगन्धिर्विमलो देहः प्रस्वेदामयवर्जितः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गोक्षीरहारसङ्काशं रक्तं मांसं च भूपतेः ॥
निर्हाराहारचेष्टा च न दृश्या मांसचक्षुषाम्।
निश्वासः सुरभिस्तस्य जन्माद्येयं गुणावली ॥
कोटीकोट्योऽपि मान्त्युच्चैः क्षेत्रे योजनमात्रके।
एकापि भारती भाति सर्वेषां निजभाषया ॥
पूर्वोत्पन्नाः प्रशाम्यन्ति वैरमारीरुगीतयः।
प्रादुर्भावं न यास्यन्ति भाविन्यस्तस्य तेजसा ॥
योजनानां शते नास्ति दुर्भिक्षं तत्प्रभावतः।
अवृष्टिरतिवृष्टिश्च न स्तः स्वेनादितश्च भीः ॥
इत्येते सद्गुणास्तस्य महामोहादिवैरिणाम्।
समुद्दलनतो देव संजाता वरभूपतेः ॥
चक्रं छत्रं ध्वजो रत्नैश्चर्चितश्चारुविभ्रमः।
भाति राजीवराजिश्च क्रामतः क्रमवर्तिनी ॥
अधोमुखाश्च तिष्ठन्ति कण्टकास्तत्प्रभावतः।
अवस्थितं तदा तस्य नखरोमादिकं प्रभोः ॥
शब्दरूपरसस्पर्शगन्धा हृदयहारिणः।
ऋतवश्च भवन्त्युच्चैः प्रभावेण जगत्प्रभोः ॥
भूमिर्गन्धोदकासिक्ता पुष्पप्रकरराजिता।
आजानूत्सेधिभिः पुष्पैः पञ्चवर्णैः सुगन्धिभिः ॥
पक्षिणोऽपि जगन्नाथं तं कुर्वन्ति प्रदक्षिणम्।
वाति तस्य सदाकालमनुकूलः समीरणः ॥
नमन्ति पादपास्तस्य सम्मुखं भक्तिनिर्भराः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कोटिर्न याति देवानां पादमूलात्कदाचन ॥
इत्येतेऽतिशयास्तस्य देवभक्तिविनिर्मिताः ।
प्रादुर्भूता निजं राज्यं भुञ्जतो वरभूपतेः ॥
एवं सकलकल्याणसन्दोहोद्दामलासिनी ।
भूतिर्वरिष्ठराजस्य देव वाग्गोचरातिगा ॥
इत्थं त्रिभुवनानन्दकारकः स नरेश्वरः ।
नगर्यां निर्वृतौ लोकान् प्रापयेन्मार्गदेशकः ॥
ततस्तत्तादृशं राज्यं कुर्वाणस्तेन वर्त्मना ।
असावपि गतो देव निर्वृतौ चारु भूमिपः ॥
यस्योत्तमस्य निर्दिष्टो वृत्तान्तोऽरिदधादिकः ।
स एवास्यापि विज्ञेयो वरिष्ठस्य न संशयः ॥

अन्यच्च ।

विहिता लोचनस्यापि दृष्टिः परमयोगिनी ।
तेनाकिंचित्करी देव वरिष्ठेन महीभुजा ॥
निजबन्धुवियुक्ता सा सर्वशक्तिविवर्जिता ।
ततो दृष्टिर्विलच्चेव सर्वथा प्रलयं गता ॥
तदेवं कृतकृत्यत्वान्निर्वृतौ स नरेश्वरः ।
आस्ते शान्तो निराबाधः सततानन्दपूरितः ॥

एवं च स्थिते ।

तद्भवद्भिर्यदादिष्टं राज्यषट्कनिरीक्षणम् ।
तदेवं देव कृत्वाहमागतस्तव सन्निधौ ॥
ततश्चेदं वितर्कस्य भाषितं स महीपतिः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अप्रबुद्धः समाकर्ण्य चेतसा पर्यचिन्तयत् ॥

अये ।

यथैव दिष्टं पूर्वं मे सिद्धान्तेन महात्मना ।
तथैव सकलं जातं नान्यथा तस्य भाषितम् ॥

तथाहीदं तेन सिद्धान्तेन भाषितं पूर्वमासीत् । तद्यथा ।

किलैकमपि तद्राज्यं कारणं सुखदुःखयोः ।
भवेत्पालनमाश्रित्य नृणां पात्रविशेषतः ॥
तच्चेदं मे वितर्केण तथैवात्र निवेदितम् ।
संभवेदन्यथाभावः कुतः सिद्धान्तभाषिते ॥

तथाहि ।

निकृष्टाधमयोर्जातं तद्दुःखस्यैव कारणम् ।
दुष्पालितं कृतं ताभ्यां तद्राज्यं सर्वथा यतः ॥
विमध्यमस्य संपन्नं तत्स्वल्पसुखकारणम् ।

यतः ।

बहिर्भूतेन तेनेदं विहितं मन्दपालितम् ॥
मध्यमस्य पुनर्जातं तद्दीर्घसुखकारणम् ।
यतः प्रविश्य तेनेदं पालितं किंचिदादरात् ॥
निःशेषसुखसम्भारकारणं राज्यमुच्चकैः ।
विशिष्टपालनाज्जातं तदुत्तमवरिष्ठयोः ॥

किं च ।

एतद्वार्षिकराज्यानां षट्कं कलयता मया ।
सर्वमेव हि विज्ञातं यतः प्रोक्तं मनीषिभिः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

येन संवत्सरो दृष्टः सकल्कामस्य सेवितः ।
तेन सर्वमिदं दृष्टं पुनरावर्तकं जगत् ॥
तत्सिद्धान्तप्रसादेन विज्ञाय सुखदुःखयोः ।
हेतुं जातः प्रबुद्धोऽहं विनष्टैवाप्रबुद्धता ॥
एवं च परितुष्टात्मा स प्रबुद्धो नराधिपः ।
तद्राज्यषट्कं निश्चित्य ज्ञानाज्जातो निरातुरः ॥
इदं प्रसङ्गतः सर्वं तुभ्यं हरिनरेश्वर ।
निवेदितं मया योऽर्थः प्रस्तुतस्तं निबोध मे ॥
यथा दोषाय संजाता महामोहादिसंचवः ।
सा च दृष्टिर्विशेषेण निकृष्टाधमयोस्तथा ॥
तथान्येऽप्यन्तरङ्गा भो लोका दोषाय देहिनाम् ।
दृष्टा विज्ञानशून्यानां जायन्ते नात्र संशयः ॥
यतो यद्भवता दृष्टमाकर्ण्य धनशेखरम् ।
भ्रमन्तमन्तरङ्गाभ्यां मित्राभ्यां परिपीडितम् ॥
यथान्यस्यापि दोषेण किं दोषी जायते नरः ।
येनासौ मित्रदोषेण पीड्यते धनशेखरः ॥
तदेवं भो महाराज युज्यते धनशेखरे ।
तादृक्षमित्रदोषेण तादृग्भूतं विचेष्टितम् ॥

हरिनरेन्द्रेणोक्तं ।

एवमेतन्महाभाग नष्टो मे संशयोऽधुना !
किं त्वन्योऽस्ति ममाद्यापि सन्देहः सोऽपनीयताम् ॥
ये कर्मपरिणामस्य षडमी परिकीर्तिताः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पुत्रास्तेषु गतेष्वेवं परतः किमजायत ॥
किं षडेव हि जातानि तानि राज्यानि नापरम् ।
किं वा भवन्ति तादृंशि राज्यान्यत्र पुनः पुनः ॥
सूरिराह महाराज य एते भुवनोदरे ।
विद्यन्ते देहिनः केचिन्नानाकाराश्चराचराः ॥
ते कर्मपरिणामस्य सर्वेऽपि परमार्थतः ।
विज्ञेयाः षड्विधाकाराः पुत्रा नास्त्यत्र संशयः ॥
ततस्तेषु गतेष्वेवं तद्राज्यमपरे सुताः ।
तादृशा एव भुञ्जन्ति दत्तं तेन महीभुजा ॥
तेषामपि भवत्येव तत्सुखासुखकारणम् ।
निकृष्टाद्याभिधानं च तद्गुणैः संप्रवर्तते ॥

किं च ।

तिष्ठन्ति दूरगास्तावदपरे तस्य सूनवः ।
मामेव हि महाराज तस्य पुत्रं विलोकय ॥
यः कर्मपरिणामेन दत्तराज्यस्ततः परम् ।
सिद्धान्तादिष्टसन्मार्गो वैराग्याभ्यासंयुतः ॥
कृतपूर्वक्रियो राज्ये प्रविष्टस्तत्र सुन्दरे ।
हतारिवर्गश्चारित्रधर्मसैन्यस्य पोषकः ॥
सोऽहमेभिः समायुक्तः सहायैरेव साधुभिः ।
राज्यं भुञ्जन्निहायात उत्तमो नाम तत्सुतः ॥
ये गुणा यत्सुखं या च विभूतिर्यच्च चेष्टितम् ।
मया निवेदितं पूर्वं तस्य पद्मभूपतेः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ते गुणास्तत्सुखं सा च विभूतिस्तच्च चेष्टितम् ।
ममापीह महाराज संपन्नं नास्ति संशयः ॥
इदं हि राज्यं कुर्वाणो भक्तिप्रह्वैः सुरादिभिः ।
अहं गुणगणोपेत इति धन्यतया स्तुतः ॥

तथा ।

स्वसंवेदनसंसिद्धं यदत्र परमं सुखम् ।
राज्ये मे तिष्ठतो भूप तत्तु वक्तुं न पार्यते ॥

तथा ।

कोटयो रत्नराशीनामसंख्यातं च मे बलम् ।
चतुरङ्गं महाराज विभूतिरियमीदृशी ॥

तथा ।

यत्सिद्धान्तोदितं कृत्यं कृतं तेन महात्मना ।
उत्तमेन तु देवाहं करोमीति विचेष्टितम् ॥
तत्कर्मपरिणामस्य यथाहमधुनोत्तमः ।
जातः सुतस्तथान्येऽपि निःशेषाख्या न संशयः ॥
अविच्छिन्नप्रवाहेण तद्राज्यमपरे ऽपरे ।
एकरूपमनेकेऽपि युगपद्भुञ्जन्ति पार्थिवाः ॥

ततो गृहीतभगवद्वचनभावार्थेनाभिहितं हरिनरेन्द्रेण । भदन्त यद्येते भुवनोदरविवरचारिणः सर्वेऽपि देहिनस्तस्य कर्मपरिणाममहाराजस्य सूनवः परमार्थेन यदि च तदन्तरङ्गं चित्तवृत्तिमहाभूमिराज्यं तेभ्यः सर्वेभ्यस्तेन कर्मपरिणामेन दीयते तच्च दत्तं सदेकरूपमपि पात्रविशेषादनेकरूपतया परिणमति नानारूपाणां

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

च तेषां देहिनां विविधसुखदुःखहेतुत्वं प्रतिपद्यते तदेवं स्थिते वयमपि तस्य कर्मपरिणाममहाराजस्य सुता वर्तामहे । ततश्चास्माकमपि तद्राज्यमाभवत्येव । उत्तमसूरिणाभिहितं । महाराज सम्यग् निश्चितं बाढमाभवत्येव तद्राज्यं भवतः । पालयसि च त्वं विमध्यमराज्यं । केवलं न लक्षयसि । यतः साधयसि त्वं विभज्य रात्रिंदिवं धर्मार्थकामलक्षणं परस्परमबाधया त्रिवर्गं । एतदेव च विमध्यमराज्यलक्षणं प्राग्व्याख्यातं । तत्किं नावधारितं भवता । हरिराजेनोक्तं । अलं ममानेन विमध्यमराज्येन । भदन्त दाप्यतां मह्यमपीदमात्मीयमुत्तमराज्यं । सूरिराह । महाराज सुन्दरमिदं । केवलं ।

यथैतैः साधुभिर्लब्धमिदं राज्यं नरोत्तम ।
तथैव लभ्यते नूनं नापरं लाभकारणम् ॥
एतेऽप्यस्मिन् मयाख्याते स्वराज्येऽतिमनोहरे ।
अत्यन्तसस्पृहा जातास्तल्लाभार्थं यथा भवान् ॥
ततो मयोदिता भूप पूर्वमेते सुसाधवः ।
यथा भागवतीं दीक्षां विना नैतदवाप्यते ॥
ततोऽमीभिः प्रपन्ना सा दीक्षा कल्मषनाशनी ।
प्राप्तं च तन्महाराज्यं सुखसम्भारकारणम् ॥
अतस्तवापि यद्यस्ति तत्र वाञ्छा नरेश्वर ।
राज्ये तद्गृह्यतामेषा दीक्षा भागवती त्वया ॥

हरिराजेनोक्तं ।

एतावन्मात्रतो नाथ सुखसन्दोहदायकम् ।
यद्याप्यते महाराज्यं तत्ततः किं विलम्ब्यते ॥

तद्दीयतां प्रसादेन मह्यमेषा लघु त्वया ।
नाथ भागवती दीक्षा मा विलम्बो विधीयताम् ॥
ततः सूरिस्तदाकर्ण्य हर्षविस्फारितेक्षणः ।
हरिं प्रत्याह चारूक्तं चारु चारु नरेश्वर ॥

तथाहि ।

इदं विज्ञाय सद्राज्यं दीक्षालभ्यं सुखप्रदम् ।
कस्तां सकर्णो नादाय स्तोकेन वङ्क हारयेत् ॥
योग्यस्त्वमसि दीक्षाया भागवत्या न संशयः ।
अपात्रे न वयं कुर्मो यत्नं तद् गृह्यतामियम् ॥
ततस्तथेति भावेन प्रतिपद्य गुरोर्वचः ।
सविवेकैः समालोच्य समं मन्त्रिमहत्तमैः ॥
निजराज्ये च संस्थाप्य पुत्रं शार्दूलनामकम् ।
दिनान्यष्ट जिनेन्द्राणां प्रविधाय महोत्सवम् ॥
पूरयित्वार्थिसङ्घातं मानयित्वा गुरूनलम् ।
विधाय नगरानन्दं कृत्वा सर्वं यथोचितम् ॥
समं मयूरमञ्जर्या प्रधानैश्च नरेश्वरैः ।
तस्योत्तमगुरोः पार्श्वे निष्क्रान्तो विधिपूर्वकम् ॥
ततः संप्राप्य तद्राज्यं सततानन्दसुन्दरम् ।
मोदमानो महाभागो विजहार महीतले ॥

इतश्च ।

भद्रेऽगृहीतसङ्केते मैथुनेन समेयुषा ।
तेन सागरमित्रेण नाटितोऽहमनेकधा ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नानारूपेषु देशेषु ततोऽहं धनलोलुपः ।
क्लेशराशिनिमग्नात्मा पर्यटामि पुनः पुनः ॥
अथान्यदा महारण्ये पतितोऽहं सुभीषणे ।
उपविष्टः श्रमोपेतो बिल्वपादपसन्निधौ ॥

ततश्च ।

तच्छाखानिर्गतं दृष्ट्वा प्रारोहं भूमिगामिनम् ।
सचर्णैर्लचितं भद्रे मया तच निधानकम् ॥
ततः स सागरो भद्रे जातो मे प्रेरकस्तदा ।
उत्खनेदं यथा शीघ्रं निधानं धनशेखर ॥
ततः खाता मया भूमिर्दृष्टः सद्रत्नपूरितः ।
महाकुम्भः प्रभाजालैः प्रकाशितदिगन्तरः ॥
ततः प्रमुदितश्चित्ते तदाहं वरलोचने ।
प्रवृत्तो ग्रहणे तस्य सागरस्याज्ञया द्रुतम् ॥
यावद्भीषणनादेन स्फोटयन्निव दिक्पथम् ।
उद्भूतस्तत्र वेतालः कालाकारः सुदारुणः ॥
नयनोल्लासितज्वालः फेत्काराराव भासुरः ।
दीर्घदंष्ट्राकरालेन वदनेन यमाधिकः ॥
तेनाहमारटन्नुच्चैः क्षिप्ता वदनकोटरे ।
विपाटितो बलाद्भद्रे गाढं कटकटायता ॥
अत्रान्तरे जरां प्राप्ता गुडिका मे चिरन्तनी ।
भूयो दत्तापरा तूर्णं भवितव्यतया तया ॥
ततस्तदीयमाहात्म्यात्संप्राप्तोऽहं यथा पुरा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तस्यां पापिष्ठवासायां पुर्यां सप्तमपाटके ॥
तत्रानुभूय दुःखानि भूयो भूयो वरानने ।
भ्रान्तोऽनन्तं पुनः कालं सर्वस्थानेषु सर्वथा ॥
न तद्दुःखं जगत्यस्ति यन्न प्राप्तं मयानघे ।
अन्यदा कृतसत्कर्मा प्रोक्तोऽहं भार्यया तया ॥

यथा ।

अस्त्यार्यपुत्र विख्यातं साह्लादं नाम पत्तनम् ।
बहिरङ्गं त्वया तत्र गत्वा स्थेयं यथा पुरा ॥

मयोक्तं । यदाज्ञापयति देवी । ततः कृतस्तया मम पुण्योदयः सहचरः । वितीर्णा गुडिका । विहितं मया प्रस्थानमिति ।

यदिदमसुलभं भो लब्धमेभिर्मनुष्यै-
र्बहुविधभवचारात्यन्तरीणैर्नरत्वम् ।
तदपि नयनलोला मैथुनेच्छापरीता
लघु धनबललुब्धा नाशयन्त्येव मूढाः ॥

ततश्च ।

विगलितास्त इमे नरभावतः प्रबलकर्ममहाभरपूरिताः ।
सततदुःखमटन्ति पुनः पुनः सकलकालमनन्तभवाटवीम् ॥
तदिदमत्र निवेदितमञ्जसा जिनवचो ननु भव्यजना मया ।
इदमवेत्य निराकुरुत द्रुतं नयनसागरमैथुनलोलताम् ॥

इत्युपमितिभवप्रपञ्चायां कथायां लोभमैथुनचक्षु-रिन्द्रियविपाकवर्णनः षष्ठः प्रस्तावः समाप्तः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ सप्तमः प्रस्तावः ।

अथास्ति जगदाह्लादं साह्लादं नाम तत्पुरम् ।
निःशेषभुवनाश्चर्यकारणं दुःखवारणम् ॥
यत्र रूपेण वीर्येण मिथःस्नेहेन लीलया ।
मिथुनानि प्रकुर्वन्ति रतिमन्मथविभ्रमम् ॥
तत्र निर्दलिताशेषशत्रुपूगो महारथः ।
तेजःप्रणतसामन्तो जीमूतो नाम पार्थिवः ॥
तस्यास्ति रतिसङ्काशा रतिसन्दोहदायिका ।
लीला नाम महादेवी सर्वान्तःपुरनायिका ॥
अथागृहीतसङ्केते भवितव्यतया तया ।
तदाहं गुडिकादानात्तस्याः कुक्षौ प्रवेशितः ॥
ततोऽहं नरकाकारे मासान्नव समर्गलान् ।
तत्र स्थित्वा विनिष्क्रान्तो योनियन्त्रनिपीडितः ॥
अथ मां वीक्ष्य सा लीला स्निग्धलोलविलोचना ।
जातो मे पुत्रकस्यादरिति तोषमुपागता ॥
जात एवं मया सार्धं सोऽपि पुण्योदयस्तथा ।
केवलं नान्तरङ्गत्वात्स दृष्टो बत लीलया ॥
अथ जीमूतराजाय प्रियङ्कर्या निवेदितः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दत्तं तस्मै महादानं तेन संतुष्टचेतसा ॥
प्रवर्तितो महानन्दः कृतं बन्धनमोचनम् ।
प्रहृष्टं निखिलं राज्यं वादितानन्दमर्दलम् ॥
गानपानमहादानखादनप्रवणे जने ।
अथ निर्वर्तितप्राये तत्र जन्ममहोत्सवे ॥
ज्योतिःशास्त्रे कृतोद्योगः सिद्धार्थो नाम विश्रुतः ।
पृष्टो जीमूतराजेन महासांवत्सरस्तदा ॥

यथा । निवेद्यतामार्यः कुमारजन्मनक्षत्रस्य कीदृशी ग्रहावलोकनेति । सिद्धार्थेनोक्तं । यदाज्ञापयति देवः । समाकर्णयत तावत् । अयमानन्दः संवत्सरः । ऋतुः शरत्कालः । मासः कार्त्तिकः । तिथिर्द्वितीयेऽति भद्रा । वारो बृहस्पतिः । नक्षत्रं कृत्तिका । राशिर्वृषः । योगो धृतिः । सौम्यग्रहनिरीक्षितं लग्नं । उच्चस्थानस्थिताः सर्वे ग्रहाः । ऊर्ध्वमुखा होरा । एकादशस्थानस्थिताः शुभतराः पापग्रहा इति । अपि च ।

जातोऽयमीदृशे राशौ कुमारो देव सुन्दरे ।
येनास्य संपदस्तुङ्गा भविष्यन्ति न संशयः ॥

राज्ञाभिहितं । आर्य क एते राशयः के वामीषां गुणा इति श्रोतुमिच्छामि । सिद्धार्थेनोक्तं । देव समाकर्णय । राशयस्तावदेते मेषो वृषो मिथुनः कर्कः सिंहः कन्या तुला वृश्चिको धनुर्मकरः कुम्भो मीन इति । एतेषाममी गुणाः । तद्यथा ।

चक्षुर्लोलः सदारोगी धर्मार्थे कृतनिश्चयः ।
पृथुजङ्घः कृतज्ञश्च विक्रान्तो राजपूजितः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Title	Rs	As.
Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa (Text) Vol. I, Fasc. 2-6 Vol. II, Fasc. 1-3 @ /6/ each ... ... Rs	3	0
Padumawati, Fasc. 1-4 @ 2/	8	0
Pariçiṣta Parvan, (Text) Fasc. -5 @ /6/ each	0	6
Prākṛta-Paingalam, Fasc. 1-7 @ /6/ each	2	10
Prithvirāj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1-5 @ /6/ each	1	14
Ditto (English) Part II, Fasc. 1	0	12
Prākṛta Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1	1	8
Parāçara Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8 Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /6/ each	7	8
Parāçara, Institutes of (English)	0	12
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	2	4
***Sāma Vēda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-6; V, 1-8, @ /6/ each Fasc. ... ...**	12	6
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	1	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	2	4
Srāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6	2	4
Suçruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	0	12
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4	1	8
Ṣaddarśana-Samuccaya, Fasc. 1, ...	0	6
***Taittirīya Saṁhitā, (Text) Fasc. 22-45 @ /6/ ... ...**	9	0
Tāṇḍya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each ...	7	2
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-6 @ /12/	4	8
***Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 2-10, Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V., Fasc. 1-5, Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /6/ each ... ...**	14	4
Tattvārthādhigama Sutram, Fasc. 1-3	1	2
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/	1	2
Tul'si Satsai (Text) Fasc. 1-5 @ /6/	1	14
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each ...	3	6
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/	4	8
Vallāla Carita, Fasc. 1	0	6
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /6/	2	4
***Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /6/ each**	4	8
Vidhāna Pārijata, Fasc. 1-8	3	0
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	2	10
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6	2	4
Tibetan Series.		
*** Pag-Sam Thi S'iñ, Fasc. 1-4 @ 1/ each ... ...**	4	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each	14	0
Rtogs *brjod dpag hkhri* S'iñ (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II. Fasc. 1-5 @ 1/ each	10	0
Arabic and Persian Series.		
'Ālamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ each... ...	4	14
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/	2	4
Āīn-i-Akbarī, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each	22	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 1/12/ each	29	12
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each	37	0
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-3 @ 1/ each *	11	0
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	0	6
Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	7	2
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2	2	0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each	3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @ 1/ each	21	0
Farhang-i-Rashīdī, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each	14	
Fihrist-i-Ṭūsī, or, Ṭūsy's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	3	0
Futūḥ-ush-Shām of Wāqidī, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	3	6
Ditto of Āzādī, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	1	8
Haft Āsmān, History of the Persian Masnawi, (Text) Fasc. 1 ...	0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each	4	8
Iqbālnāmah-i-Jahāngīrī, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	1	2
Iṣābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	38	4
Maāṣir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ /6/ each	13	2
Maghāzī of Wāqidī, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1	14

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Muntakhabu-t-Tawārīkh, (Text) Fasc. 1-15 @ /6 each ... Rs. 5 1

Muntakhabu-t-Tawārīkh, (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ /12/ each 12

Muntakhabu-l-Lubāb, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each 7

Ma'āṣir-i-'Ālamgīrī, (Text), Fasc. 1-6 @ /6/ each 2

Nukhbatu-l-Fikr, (Text) Fasc. 1 0

Niẓāmī's Khiradnāmah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each 1

Riyāẓu-s-Salāṭīn, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each 1 1

Ditto Ditto (English) Fasc. 1-5 ... ... 3 1

Tabaqāt-i-Nāṣirī (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each 10

Ditto Index 1

Tārīkh-i-Fīrūz Shāhi of Ẓiyāu-d-dīn Barni (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each ... 2 1

Tārīkh-i-Fīrūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each ... 2

Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each 3

Wis o Rāmīn, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each 1 1

Ẓafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /6/ each .. 6

Tuzuk-i-Jahāngīrī (Eng.) Fasc. 1 ... ... 0 1

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. Asiatic Researches. Vols. XIX and XX @ 10/ each 20
2. Proceedings of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.
3. Journal of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8) 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882, (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/per No. to Non-Members.

N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.

4. Journal and Proceedings, N S., Vol. I, Nos. 1-10, 1905, @ 1-8 per No. to members and Rs. 2 per No. to non-members. ... ...
5. Memoirs Vol. I, No. 1, 4, 5, @ 1/8 to non-members and to members ... 1
   Ditto No. 2 @ 1/ Ditto Ditto ... 0
   Ditto No. 3 @ 2/ Ditto Ditto ... 1
6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 ... 3
   A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., *J.A.S.B.*, 1878) 4
   Theobald's Catalogue of Reptiles in th Museum of the Asiatic Society (Extra No., *J.A.S.B.*, 1868) 2
   Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., *J.A.S.B.*, 1875) 4
7. Anis-ul-Musharrahin 3
8. Catalogue of Fossil Vertebrata 3
9. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal 3
10. Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each ... 32
11. Jawāmlu-l-'ilm ir-riyāẓī, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ... 2
12. Khiẓānatu-l-'ilm 4
13. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each 40
14. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each 18
15. Sharaya-ool-Islām 4
16. Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös 10
17. Ditto Grammar „ „ 8
18. Kaçmīraçabdāmṛta, Parts I and II @ 1/8/ 3
19. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. R. Wilson... 1
20. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kaśmir, by M. A. Stein, Ph.D., Jl. Extra No. 2 of 1899 4
21. Persian Translation of Haji Baba of Ispahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. C. Phillott. 10

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-33 @ 1/ each 33

Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

12-10-06.

Books are supplied by V. P. P.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

BIBLIOTHECA INDICA:

A

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1154.

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा ।

सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPAÑCĀ KATHĀ

OF

SIDDHARṢI.

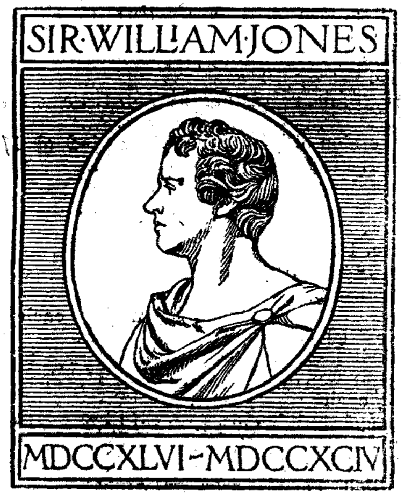

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.

FASCICULUS XI.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1907.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MR. BERNARD QUARITCH, 15, PICCADILLY, LONDON, W., AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Rs.	
*Advaita Brahma Siddhi, Fasc. 2, 4 @ /10/ each ...	1	4
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1	14
*Agni Purāṇa, Fasc. 3-14 @ /10/ each	7	8
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	14	6
*Anu Bhashya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	2	8
Aphorisms of Sāṇḍilya, (English) Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	3	12
*Atharvana Upanishad, Fasc. 2-5 @ /10/ each	2	8
Açvavaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3	2
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II. Fasc. 1-5 @ 1/ each	11	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-2 @ 1/- each ...	2	0
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1	4
Baudhāyana Srauta Sūtra, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1	14
*Bhamati, Fasc. 4-8 @ /10/ each	3	2
Bhātta Dipikā Vol. I, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3	2
Brahma Sutra, Fasc. 1 @ /10/ each	0	10
Brhaddēvatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2	8
Bṛhaddharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	3	12
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2	8
Çatadūṣaṇī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each ...	8	0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-7 @ /10/ each	11	14
Çatasāhasrikā-prajnāpāramitā, Part I, Fasc. 1-12 @ /10/ each ...	7	8
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vols. II, Fasc. 1-25; Vol. III. Part I, Fasc. 1-18. Part II, Fasc. 1-10, Vol IV, Fasc. 1-5 @ /10/ each ...	36	4
Çlokavartika, (English) Fasc. 1-5 @ 1/4/ each	6	4
*Çrauta Sūtra of Āpastamba, Fasc. 6-17 @ /10/ each	7	8
Ditto Çānkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4 @ /10/ each; Vol 4, Fasc. 1	10	0
Çri Bhāshyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1	14
Dān Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1	4
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each ...	4	6
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1	4
Gobhiliya Grihya Sutra, Fasc. 1-12 @ /10/ each	7	8
Kala Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	4	6
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	17	8
Kūrma Purāṇa, Fasc. 1-9 @ /10/ each	5	10
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	3	0
*Lalitavistara, Fasc. 3-6 @ /10/ each	2	8
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	6	14
Mahā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12 Vol. III, Fasc. 1-4 @ /10/ each.	15	10
Manuṭikā Saṃgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	1	14
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	9	0
*Markandeya Purana, Fasc. 4-7 @ /10/ each	2	8
*Mimāṃsā Darçana, Fasc. 3-19 @ /10/ each	10	10
Nyāyavārtika, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	3	[illegible]

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कामिनीहृदयानन्ददायको जलभीरुकः ।
चण्डकर्मा मृदुश्चान्ते मेषे जातो भवेन्नरः ॥
अपमृत्युर्भवेत्तस्य किलाष्टादशवत्सरे ।
पञ्चविंशतिपर्यन्तवर्षे वापि कथंचन ॥
भ्रष्टस्ताभ्यां पुनर्जीवेच्छतमेकं म्रियेत वा ।
कृत्तिकास्वर्धरात्रेऽसौ चतुर्दश्यां च मङ्गले ॥
भोगी दाता शुचिर्दक्षः स्थूलगण्डो महागलः ।
तेजस्वी रागवत्सलः कण्ठरोगी सुपुत्रकः ॥
सविलासगतिः सत्यो लाञ्छनी स्कन्धगण्डयोः ।
एवं गुणगणोपेतो वृषे जातो भवेन्नरः ॥
स समानां शतं जीवेत्पञ्चविंशतिको यदि ।
भ्रश्येच्चतुष्पदात्तस्य मरणं रोहिणीबुधे ॥
पुष्टाङ्गो दृष्टिलोलश्च मैथुनासक्तमानसः ।
धनाढ्यः करुणोपेतः कण्ठरोगी जनप्रियः ॥
गान्धर्वनाट्यकुशलः कीर्तिभागी गुणोत्कटः ।
गौरो दीर्घः पटुर्वाचि मिथुनोद्भूतमानवः ॥
जले तस्यापमृत्युः स्याद्वत्सरे किल षोडशे ।
अशीतिको म्रियेतासौ पौषमासे जलानले ॥
कार्यसारो धनी शूरो धर्मिष्ठो गुरुवत्सलः ।
शिरोरोगी महाबुद्धिः कृशाङ्गः कृतवेदकः ॥
प्रवासशीलः कोपान्धो बाल्ये दुःखी सुमित्रकः ।
भृतभृत्यो मनाग्वक्रः कर्कटोद्भूतमानवः ॥

121

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पतनेन म्रियेतासौ वर्षाणां विंशतौ नरः ।
अशीतौ वा पुनः पौषे मृगशीर्षे सिते निशि ॥
क्षमी मानी क्रियायुक्तो वत्सलो मद्यमांसयोः ।
देशभ्रमणशीलश्च विनीतः शीतभीरुकः ॥
क्षिप्रकोपी सुपुत्रश्च जननीजनकप्रियः ।
व्यसनी प्रकटो लोके सिंहे जातो मनुष्यकः ॥
पश्चाशत्को म्रियेतासौ यदि वा शतिको मधौ ।
मघासु जीवितं मुञ्चेत्पुण्यक्षेत्रे शनैश्चरे ॥
विलासिनीजनाह्लाददायको धनपूरितः ।
दाता दक्षः कविर्वृद्धभावे धर्मपरायणः ॥
सर्वलोकप्रियो नाट्यगान्धर्वव्यसने रतः ।
प्रवासशीलः स्त्रीदुःखी कन्याजातो भवेन्नरः ॥
त्रिंशत्को म्रियते शस्त्राज्जलाद्वा यदि वा पुनः ।
अशीतौ मूलनक्षत्रे वैशाखे बुधवासरे ॥
अस्थानरोषणो दुःखी स्फुटभाषी क्षमान्वितः ।
चलाचञ्चललक्ष्मीको गृहे दर्शितविक्रमः ॥
वाणिज्यदक्षो देवानां पूजको मित्रवत्सलः ।
प्रवासी सुहृदामिष्टस्तुलाजातो भवेन्नरः ॥
म्रियेत विंशतौ कुड्यपातादिभ्योऽथवा पुनः ।
अशीतावनुराधासु ज्येष्ठे मङ्गलवासरे ॥
बाल्यप्रवासी क्रूरात्मा शूरः पिङ्गललोचनः ।
परदाररतो मानी निष्ठुरः स्वजने जने ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

साहसावाप्तलक्ष्मीको जनन्यामपि दुष्टधीः ।
धूर्तश्चौरोऽफलारम्भी वृश्चिकोद्भूतमानवः ॥
स चेच्चौराग्निशस्त्राभ्यो म्रियेताष्टादशाब्दकः ।
पञ्चविंशतिको वापि ततो जीवति सप्ततिम् ॥
शूरः सत्यो धिया युक्तः सात्त्विको जननन्दनः ।
शिल्पविज्ञानसंयुक्तो धनाढ्यो वरभार्यकः ॥
मानी चारित्रसंपन्नो ललिताक्षरभाषकः ।
तेजस्वी स्थूलदेहश्च कुलघ्नो धनुजातकः ॥
स चोत्पत्तिदिनाच्चो चेन्म्रियेताष्टादशे दिने ।
ततो जीवति वर्षाणां किलासौ सप्तसप्ततिम् ॥
कुजनेष्टो वशः स्त्रीणां पण्डितः पारदारिकः ।
गीतज्ञो लाञ्छनी गुह्ये पुत्राढ्यो मातृवत्सलः ॥
धनी त्यागी सुरूपश्च शीतालुर्भूरिबान्धवः ।
परिचिन्तितसौख्यश्च संजातो मकरे नरः ॥
म्रियते विंशतौ नोचेत्ततः शूलेन सप्ततौ ।
शनैश्चरे भाद्रपदे जीवितं स विमुञ्चति ॥
दातालसः कृतघ्नश्च गजेन्द्रतुरगस्वनः ।
शालूरकुक्षिर्निर्भीको धनभागी सशक्तिकः ॥
लब्धदृष्टिस्तनो ह्रस्वे मानविद्याकृतोद्यमः ।
पुण्याढ्यः स्नेहहीनश्च कुम्भे जातो भवेन्नरः ॥
स चेदष्टादशे वर्षे व्याघ्रेण न हतस्ततः ।
जीवेदशीतिं वर्षाणां चतुर्भिरधिकां नरः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गम्भीरचेष्टितः शूरः पटुवाक्यो नरोत्तमः ।
कोपप्रसारणश्रेष्ठो न त्यागी बन्धुवत्सलः ॥
गान्धर्ववेदको नित्यं सेवकश्चेतरे जने ।
गच्छति त्वरया मार्गे मीने जातो मनुष्यकः ॥
तदेवं देव ये प्रोक्ता मेषादीनां गुणा मया
एते पूर्वं स्वभिष्येभ्यः सर्वज्ञेन निवेदिताः ॥

तथाहि ।

ज्योतिर्ज्ञानं निमित्तं च यच्चान्यदपि तादृशम् ।
अतीन्द्रियार्थं तच्छास्त्रं सर्वं सर्वज्ञपूर्वकम् ॥
ततोऽत्र व्यभिचारः स्यात् केवलं नरदोषतः ।
विभागं हि न जानीते शास्त्रस्याल्पश्रुतो नरः ॥

एवं च स्थिते ।

क्रूरग्रहैर्न दृष्टाश्चेद्बलवन्तश्च राशयः ।
ततोऽमीषां गुणाः सत्या नान्यथेत्यवधारय ॥

ततो जीमूतराजेनोक्तं । एवमेतन्नास्त्यत्र सन्देहः । सम्यगावेदितमार्येण । ततः परिपूज्य दानसन्मानादिना प्रहितः सिद्धार्थः । प्रतिष्ठितं च महानन्दपुरःसरं समुचितसमये मम घनवाहन इति नाम । इतश्चास्ति तस्य जीमूतनृपतेः कनिष्ठो भ्राता नीरदो नाम । तस्य पद्मा नाम महादेवी । सापि तस्मिन्नेवावसरे दारकं प्रसूता । प्रतिष्ठितं तस्याकलङ्क इत्यभिधानं ।

ततोऽहं लालितोऽत्यन्तं स च नीरदनन्दनः ।
क्रमेण सुखसन्दोहैस्तत्र वृद्धिमुपागतौ ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्रीडितं च समं तेन बाल्ये धूल्यादिना मया ।
पितृव्यपुत्रभावेन न जातो विरहः क्वचित् ॥

ततश्च ।

कौमारे वर्तमानस्य भवितव्यतया तथा ।
सार्धं तेनाकलङ्केन मम मैत्री नियोजिता ॥
जातः परस्परं स्नेहो निर्मिथ्यं गाढमावयोः ।
एकोपाध्यायहस्ताच्च गृहीताः सकलाः कलाः ॥
तथा च ललमानोऽहमकलङ्कश्च सुन्दरि ।
प्राप्तौ क्रमेण तारुण्यं मकरध्वजमन्दिरम् ॥
स चाकलङ्को बाल्येऽपि कौमारे यौवनेऽपि च ।
लघुकर्मतया धन्यो न स्पृष्टो दुष्टचेष्टितैः ॥

किं तर्हि

प्रशान्तमूर्तिः पुण्यात्मा विनीतो देवपूजकः ।
प्रियवादी स्थिरोऽत्यन्तं निर्मलीमसमानसः ॥
लोकरागः प्रकृत्यैव विकाररहितः सदा ।
अज्ञातपरमार्थोऽपि तत्त्ववेदीव भासते ॥
ततः सुसाधुसम्पर्काद्भद्रकस्तन्निषेवकः ।
व्याख्यानश्रवणाज्जातः कुशलोऽसौ जिनागमे ॥
तथापि स्नेहभावेन मया सार्धं दिने दिने ।
सोऽकलङ्कस्तदा भद्रे विलसत्येव लीलया ॥
अथान्यदा मया नीतः प्रभाते स विचक्षणः ।
मनोहारिणि लीलार्थमुद्याने बुधनन्दने ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो ममोपरोधेन क्रीडित्वा प्रहरद्वयम्।
अथ मध्याह्नकालेऽसौ प्रस्थितो गृहसंमुखम्॥
मयोक्तमत्र विश्रम्य मन्दिरे काननान्तरे।
ततो गेहे गमिष्यावः स्थीयतां क्षणमात्रकम्॥
ततोऽकलङ्कस्तत्कृत्वा मामकं वचनं तदा।
उद्यानमध्यभागस्थे प्रविष्टो जिनमन्दिरे॥
तत्राभिष्टूय सद्भक्त्या भगवन्तं जिनेश्वरम्।
निर्गतेन मया सार्धं दृष्टास्तेन सुसाधवः॥
ते च तत्राष्टमीं मत्वा स्वकीयवसतेस्तदा।
आगता लोकनाथस्य वन्दनार्थमुपोषिताः॥
ततस्ते विधिवत्सर्वे वन्दित्वा भुवनेश्वरम्।
बहिः सिद्धान्तसूत्राणि गुणयन्ति पृथक् पृथक्॥
परस्परं स्थिता दूरे स्थिरा निर्मलकान्तयः।
बहिर्द्वीपसमुद्रेषु चन्द्रा इव महाधियः॥
अत्यन्तसुन्दराकारा यथेष्टफलदायिनः।
तदानीं ते विराजन्ते कल्पपादपसन्निभाः॥

ततोऽभिहितमकलङ्केन। कुमार घनवाहन पश्य पश्येमे मुनयो भगवन्तो मकरकेतना इव रूपेण दिनकरा इव तेजस्वितया सुरशिखरिण इव स्थिरतया सागरा इव गम्भीरतया महर्द्धिसुरकुमारा इव लावण्यसमुदयेन दृश्यन्ते। तत् किं पुनर्भगवताममीषामेवंविधगुणयोगेन भुवनराज्योचितानामपीदृशामत्यन्तदुश्चरकष्टचर्याग्रहणे कारणमभूदिति सकौतुकं नश्चेतः। तदेहि

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तावत् पृच्छामोऽमून्मुनिपुङ्गवान् भगवतः प्रत्येकं यथा किं कस्य वैराग्यकारणमिति । मयोक्तं । एवं भवतु ॥

ततो गतावेकस्य मुनेः समीपं । वन्दित्वाकलङ्केन पृष्टोऽसौ मुनिः । भदन्त किं ते वैराग्यकारणमिति । मुनिराह । भद्राकर्णय । लोकोदरे ग्रामे वास्तव्यः कुटुम्बिकोऽहं । तत्र च ग्रामे रात्रौ समन्तात्सग्नं प्रदीपनकं । प्रसर्पितं धूमवितानं । प्रवृद्धो ज्वालाकलापः । समुल्लसितो वंशस्फोटरवः । समुत्थिता लोकाः । संजातः कोलाहलः । रुदन्ति डिम्भरूपाणि । धावन्ति महेलाः । आरारट्यन्तेऽन्धाः । क्रोशन्ति पङ्गवः । किलिकिलायन्ते षिङ्गाः । मुष्णन्ति तस्कराः । दह्यन्ते सर्वस्वानि । परिदेवन्ते कृपणाः । सर्वथा संजातसमातापुत्रीयमिति । ततस्तादृशे समस्ते ग्रामजनदाहिनि प्रदीपनके विबुद्धः कश्चिदेको मन्त्रवादी । स चोत्थाय स्थितो ग्राममध्यवर्तिनि गोचन्द्रके । कृतमनेनात्मकवचं । विहितं रेखया विशालं मण्डलं । आहूता महता शब्देन ते ग्रामेयकलोकाः । यथागच्छत यूयमत्र मदीयमण्डले प्रविशत येन न दन्दह्यन्ते भवतां सर्वस्वानि शरीराणि च । ततस्तथा पूत्कुर्वतस्तस्य वचनमाकर्ण्य केचित्स्वल्पतमा लोकास्तत्र तदीयमन्त्रमण्डले प्रविष्टाः । शेषाः पुनरुन्मत्ता इव मत्ता इव हतहृदया इवात्मवैरिका इव ग्रहगृहीता इव तस्मिन्नेव तथाविधे प्रदीपनके दह्यमानेषु तथा सर्वस्वेषु प्रक्षिपन्ति तृणकाष्ठभारान् विध्यापयन्ति घृतभृतघटकैः । ततस्तैस्तैर्मण्डलस्थैः प्रोक्ताः । भो भो भद्रा नायमस्य प्रदीपनकस्य प्रशमोपायः । किं तर्हि यूयमिदं जलेन वा विध्यापयत अत्र

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वानेन महात्मना विरचिते मन्त्रमण्डले प्रविशत येनेदं प्रशाम्यति भवतां यथासमङ्गृहेषु प्रशान्तं । ते तु लोकास्तत्तेषां वचनं केचिन्ना-कर्णयन्ति केचिदवधीरयन्ति केचिदुपहसन्ति केचिदुल्लुण्ठयन्ति केचिद्विबध्नन्ति केचित्प्रतिकूलयन्ति केचित्तान्प्रति रुष्यन्ति केचित्प्रहरन्ति । ततस्ते मण्डलस्था लोकाः स्थितास्तान्प्रति मौनेन । केचित्तु पुण्यभाजस्तेषां वचनं कुर्वन्ति । ततो ममापि तथाभव्यतया प्रतिभातं तत्तेषां मण्डलस्थानां लोकानां सम्बन्धि वचनं । प्रहृष्टो ऽहमुत्प्लुत्य तत्र मण्डले । दृष्टास्ते मया ग्रामीणलोकाः प्रबलपवन-प्रेरणादतिभरीभूतेन तेन प्रदीपनकेन बलादारटन्तो दह्यमानाः । ते तु मण्डलस्था लोकाः कियन्तोऽपि प्रव्रजिताः । ततोऽहमपि तेषां मध्ये प्रव्रजित । तदिदं भद्र मम वैराग्यकारणमिति ॥

ततो हृष्टोऽकलङ्कस्तेतसा चलितो द्वितीयमुनेरभिमुखं । न बुद्धो मया कथानकभावार्थः । ततः पृष्टो मयाकलङ्कः । यथा कुमार

किमनेन तवाख्यातमीदृग् वैराग्यकारणम् ।
इदं चाकर्ण्य सहसा किं वा हृष्टोऽसि चेतसा ॥

अकलङ्केनोक्तं । आकर्णय ।

योऽयं लोकोदरो ग्रामो मुनिना भो निवेदितः ।
यत्र वास्तव्यको ह्येष स संसारः प्रतीयताम् ॥
रात्रिरेव सदा तत्र महामोहतमोमयी ।
रागद्वेषाग्निना तस्यां नित्यलग्नं प्रदीपनम् ॥
धूमोऽत्र तामसो भावः स च तत्र प्रसर्पति ।
ज्वालाकलापसंकाशो राजसो भाव उच्यते ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अन्यच्च। तत्र संसारप्रदीपनके

समुल्लसन्ति कलहा वंशस्फोटरवैः समाः।
रागद्वेषाग्निनोत्तप्ताः समुत्तिष्ठन्ति जन्तवः॥
ते च कोलाहलं तत्र कुर्वन्त्येव सुदारुणम्।
क्रन्दन्ति डिम्भरूपाभाः कषायाश्चित्ततापिनः॥
अशुद्धलेश्यासंज्ञाश्च धावन्त्येता महेलिकाः।
अन्धा इव रटन्त्यत्र मूर्खा रागाग्नितापिताः॥
जानन्तोऽपि क्रियाहीना नराः क्रोशन्ति पङ्गवः।
सदा किलिकिलायन्ते नास्तिकाः पिङ्गसन्निभाः॥
मुष्णन्ति धर्मसर्वस्वं नृणामिन्द्रियतस्कराः।
तथात्मगेहसाराणि दह्यन्ते रागवह्निना॥
केचित्तु परिदेवन्ते तद्दृष्ट्वा कृपणा इव।
किं कुर्मः शक्यते नेदं विध्यापयितुमीदृशम्॥
तदेवमीदृशं भद्र सदा गाढविसंस्थुलम्।
भवप्रदीपनं रौद्रं साधुना तेन वर्णितम्॥
परस्परं हि लोकानां तत्र त्राता न विद्यते
अमातापुत्रकं तेन कारणेन निवेदितम्॥
मन्त्रवादी पुनस्तत्र विबुद्धः परमेश्वरः।
सर्वज्ञस्तेन चोत्थाय विहितं तीर्थमण्डलम्॥
तच्च गोचन्द्रकाकारे मध्यलोके प्रकाशितम्।
कृतात्मकवचेनैव सूत्रमन्त्रस्य रेखया॥
आह्वानं जीवलोकानां धर्मदेशनया कृतम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उत्थापितास्तु ते तेन तीर्थकृन्मन्त्रवादिना ॥
ततः केचिन्महासत्त्वा भव्याः कल्याणभागिनः ।
श्रुत्वा भगवतो वाक्यं स्थितास्तत्तीर्थमण्डले ॥
ते केवलमतिस्तोका यतस्ते भवचारिणाम् ।
अनन्तभागे वर्तन्ते ते च मुक्ताः प्रदीपनात् ॥
अन्ये पुनर्महामूढा रागद्वेषाग्निदीपितम् ।
विध्यापयन्ति विषयैस्तत्संसारप्रदीपनम् ॥
बद्धाः पुत्रकलत्रादौ कुर्वन्ति धनसञ्चयम् ।
तदिदं तृणकाष्ठानां भारैर्गाढं विवर्धनम् ॥

तथा ।

मायालोभमदक्रोधान् कुर्वन्ति सततं जनाः ।
स एष घृतकुम्भानां प्रक्षेपस्तस्य वर्धकः ॥
तीर्थमण्डलमध्यस्थैर्न तिष्ठन्ति निवारिताः ।
नापि प्रशमतोयेन तत्ते विध्यापयन्त्यघो ॥
प्रवेशं च न कुर्वन्ति तत्र सत्तीर्थमण्डले ।
नाकर्णयन्ति तद्वाक्यमुपहासादि कुर्वते ॥
केचिदेव प्रबुध्यन्ते यथायं मुनिसत्तमः ।
प्रबुद्धो वचनात्तेषां प्रविष्टस्तीर्थमण्डले ॥
दृष्टान्तेनेन ते लोकाः संसारोदरचारिणः ।
रागद्वेषाग्निनात्यन्तं दह्यमानाः सुविक्लवाः ॥
अशुद्धाध्यवसायाख्यः पवनः प्रेरयत्यलम् ।
तत्र लोकोदरग्रामे तं रागद्वेषपावकम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततः सोऽतिभरीभूतो जीवान् ग्रामेयकानिव ।

दृष्ट्वारटतोऽमीषां मुनीनां पश्यतामपि ॥

यत्पुनरनेन मुनिनाभिहितं यथा ते तु मण्डलस्था लोकाः कियन्तोऽपि प्रव्रजितास्ततोऽहमपि तेषां मध्ये प्रव्रजितः तद्भद्र घनवाहन वक्रोक्तिगर्भमवगन्तव्यं। मयोक्तं। कुमार कथमीदृशी पुनरत्र वक्रोक्तिः। अकलङ्केनोक्तं।

सत्तीर्थमण्डले तत्र यतो लोकाश्चतुर्विधाः ।

साधवः श्रावकाः साध्यः श्राविकाश्च व्यवस्थिताः ॥

ततः प्रव्रजितास्तत्र कियन्तोऽपि न शेषकाः ।

एषोऽपि च मुनिस्तेषां मध्ये प्रव्रजितः स्फुटम् ॥

तदेवमीदृशं भद्र वक्रोक्त्या तेन साधुना ।

प्रदीपनकमुद्दिष्टं चारु वैराग्यकारणम् ॥

इदं च सकलं बुद्धं यच्चमत्कारकारणम् ।

मया कथयतोऽस्यैव हृष्टोऽहं तेन चेतसा ॥

चिन्तितं च मया भद्र सत्यमेतन्मुनेर्वचः ।

सतां सदा प्रदीप्तो हि भवो वैराग्यकारणम् ॥

तथाहि ।

प्रदीपनकदाहेन दाह्यन्तीह मानवाः ।

आत्मानं ये जडास्तस्मान्निस्सरन्ति महाधियः ॥

अन्यच्च ।

आवयोः प्रतिबोधार्थमिदमेतेन साधुना ।

प्रदीपनकमुद्दिष्टमात्मवैराग्यकारणम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथाहि किल ।

प्रदीपनकसङ्काशे संसारे दह्यमानयोः ।
युवयोरपि युक्तं हि प्रवेष्टुं तीर्थमण्डले ॥
भावतोऽत्र प्रविष्टानां धन्यानां तीर्थमण्डले ।
रागद्वेषाग्निना दाहो न समस्ति कदाचन ॥
एतच्च रोचते मह्यं मुनेराकूतमुत्तमम् ।
तुभ्यं किं रोचते नेति न जाने घनवाहन ॥
ततो मयाकलङ्कस्य तच्छ्रुत्वा वचनं तदा ।
मौनमालम्बितं भद्रे पापपूरितचेतसा ॥

अत्रान्तरे द्वितीयस्य मुनेर्मूलं मया सह ।
सोऽकलङ्कस्तदा प्राप्तो विहितं तस्य वन्दनम् ॥
पृष्टश्चावसरे साधुः किं ते वैराग्यकारणम ।
मुनिराह यथा सौम्य समाकर्णय साम्प्रतम् ॥
आपानकं मया दृष्टं मद्यपानपरायणम् ।
तदेव मम संजातं भद्र वैराग्यकारणम् ॥
मदाघूर्णितसर्वाङ्गस्तत्राहं मत्तपालकः ।
आसं ततः कृपोपेतैर्ब्राह्मणैः प्रतिबोधितः ॥

अकलङ्केनोक्तं ।

यादृगापानकं तत्रो भवांस्तत्र यथा स्थितः ।
ये च ते ब्राह्मणाः सर्वमेतदाख्यातुमर्हसि ॥

मुनिनोक्तं ।

अनेकवृत्तवृत्तान्तमनन्तजनसङ्कुलम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यथास्थितं तदापानं को हि वर्णयितुं क्षमः ॥
तथापि लेशतः किंचित्तत्स्वरूपं नरोत्तम ।
पुरस्ते वर्णयिष्यामि तत्सम्यगवधारय ॥

तद्यथा ।

बहुभेदवरासवतुष्टजनं वरभाजनराजि विचित्रसुरम् ।
शितिनीरजरञ्जितसच्चषकं जनमोदनकारणसत्सरकम् ॥
मदिरामदघूर्णितसर्वजनं बहुलासविलासविकासकरम् ।
लसदुद्भटबोलविगानपरं हततालमकारवरासशतम् ॥

अन्यच्च ।

प्रौढमनोरमकान्तजनाढ्यं गाढमदोद्धुरयोषिदुपेतम् ।
आदिनिवेशविहीनमनन्तं लोकनभोभिधभूमिनिविष्टम् ॥
वादितमर्दलकोटिसकांस्यं वैणिकनादविवर्धिततोषम् ॥
वंशविरावसमुद्भुतवोद्रं वोद्रविघोषितगोत्रसहस्रम् ॥

एवं च ।

नर्तनगानविलासनपानैः खादनदानविभूषणमानैः ।
संततभावरसैः समुपेतं लोकचमत्कृतिकारणमेतत् ॥
तदेवं सर्वसामग्रीयुक्तं दर्शितविभ्रमम् ।
आपानकं मया भद्र तत्र नित्यं निषेवितम् ॥
लोके नास्ति तदाश्चर्यं नापि तत्संविधानकम् ।
यत्तत्रापानके सौम्य न मया प्रविलोकितम् ॥
अनन्तास्तत्र विद्यन्ते ये लोका मदघूर्णिताः ।
न चेष्टन्ते न भाषन्ते चिन्तयन्ति न किंचन ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न च संव्यवहारं ते कंचित्कुर्वन्ति लौकिकम् ।
मृतमूर्छितरूपेण सदा तिष्ठन्ति केवलम् ॥
अनन्ताश्चापरे लोकाः सद्रूपाकारधारकाः ।
किं तु ते लोककार्याणि विदधत्यन्तरान्तरा ॥
तथान्ये तादृशा एव मदिरामदघूर्णिताः ।
असंख्यास्तत्र विद्यन्ते नरा भोः पार्थिवादयः ॥
अन्ये पुनरसंख्याता निर्भरं मद्यपायिनः ।
न जिघ्रन्ति न पश्यन्ति नापि शृण्वन्ति किंचन ॥
लुठन्तः केवलं भूमावाराटीर्मुञ्चमानकाः ।
लिहन्ति जिह्वया किंचिन्मदेन हृतमानसाः ॥
तथापरे पुनस्तत्र लोका जिघ्रन्ति किंचन ।
न शृण्वन्ति न पश्यन्ति तेऽप्यसंख्याः प्रकीर्तिताः ॥
अन्ये तु लोचनोन्मेषात्पश्यन्तोऽपि पुरःस्थितम् ।
नाकर्णयन्त्यसंख्याता मदाघूर्णितचेतनाः ॥
संख्यातीताः पुनर्भद्र लोकास्तत्रापरे मया ।
मदिरामददोषेण लक्षिताः शून्यमानसाः ॥
अन्ये पुनरसंख्याता दृष्टाः प्रस्पष्टचेतनाः ।
केवलं तेषु दुर्मद्यं सदाकालमवस्थितम् ॥
ततश्चैते
छिद्यन्ते भद्र भिद्यन्ते पाट्यन्ते रुष्टवैरिकैः ।
परस्परमदाघ्राताः कुर्वन्ते तीव्रवेदनाः ॥
असंख्याः पुनरन्येऽपि लोकास्तत्र विलोकिताः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आपानके मया सौम्य मदिरोद्भ्रान्तचेतसः ॥
नास्ति तेषामकर्तव्यं बिभ्रतां पशुरूपताम् ।
आराटीस्तेऽपि मुञ्चन्ति गच्छन्ति जननीमपि ॥
धर्माधर्मं न जानन्ति सर्वकार्याणि कुर्वते ।
अव्यक्तघोषास्तिष्ठन्ति लोलमाना महीतले ॥
केचिदुत्प्लुत्य गच्छन्ति मदिरान्धा विहायसा ।
केचिज्जले निमज्जन्ति नितरां मदनिर्भराः ॥

अन्यच्च ।

तेऽपि कुर्वन्ति दुर्मद्यं युध्यन्ते च परस्परम् ।
सहन्ते तीव्रदुःखानि मद्यं सर्वापदां पदम् ॥
तथान्ये तत्र विद्यन्ते संख्यातीता मनुष्यकाः ।
ते पुनर्द्विविधा ज्ञेया गाढमत्तास्तथेतरे ॥
अत्र ये गाढमत्तास्ते लोलमाना भुवस्तले ।
वान्तं पित्तं शकृन्मूत्रं भक्षयन्ति वराककाः ॥
इतरे भद्र संख्येयास्ते पुनर्मदिरातुराः ।
युध्यन्ते बहु वल्गन्ते नृत्यन्त्युच्चैर्हसन्ति च ॥
गायन्ति बहु भाषन्ते पर्यटन्ति निरर्थकम् ।
लुठन्ति भूयो धावन्ति विलासोल्लासतत्पराः ॥
मलाविलानि जाम्बालश्लेष्मपूर्णानि योषिताम् ।
चुम्बन्ति वक्त्रनेत्राणि आचरन्त्यसमञ्जसम् ॥
अनेकविब्बोकपरा मातापित्रादिमारणम् ।
अनार्यकार्यचौर्यादि सर्वं ते कुर्वते नराः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गृह्यन्ते राजपुरुषैः सहन्ते तीव्रवेदनाः ।
मद्यान्नैव विरज्यन्ते मार्यमाणा अपि स्फुटम् ॥
अन्ये पुनरसंख्याताश्चतुर्वृन्दव्यवस्थिताः ।
लोकाः सन्ति मदाध्माताः सदा कलकलप्रियाः ॥
वेणुवीणाकलं गीतं नाटकप्रेक्षणानि च ।
विलासास्तूर्यनिर्घोषा नोपशाम्यन्ति तत्पुरः ॥
तेऽपि नृत्यन्ति वल्गन्ते हसन्त्युच्चै रुदन्ति च ।
सार्धं तेऽप्यात्मयोषाभिः कुर्वन्त्यात्मविडम्बनम् ॥

किं च ।

मदिरामददोषेण शोकेर्ष्यागर्वविह्वलाः ।
चतुष्टयेऽपि ते लोकाः सदुःखाः सुखमानिनः ॥
संख्याताः पुनरन्येऽत्र सन्त्यापानकवर्तिनः ।
ये नो पिबन्ति तन्मद्यं मध्यस्थाः परमासते ॥
ततस्ते तेन लोकेन सततं मद्यपायिना ।
अपिबन्तोऽभिधीयन्ते ब्राह्मणा इत्यसूयया ॥

तथा ।

तस्मादापानकादन्ये बहिर्भूता महाधियः ।
अनन्ता भद्र विद्यन्ते लोकास्ते मदवर्जिताः ॥
आपानकं हि पश्यन्तस्तादृशं ते विसंस्थुलम् ।
तस्मान्मुक्ताः प्रमोदन्ते निर्बाधाः सततोत्सवाः ॥

इतश्च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आद्येषु भद्र लोकेषु स्थिलाहं मदघूर्णितः ।
लुठंश्चितस्ततः प्राप्तो द्वितीयेषु कथंचन ॥
ततस्तेषु पुनः स्थित्वा तथैव मदघूर्णितः ।
गतस्तृतीयलोकेषु लुठन्नुद्दामलीलया ॥
स्थित्वा तेष्वपि भूयांसं कालं मद्येन विक्लवः ।
गतश्चतुर्थलोकेषु ततोऽहं मदिरातुरः ॥
एवं च ये मया पूर्वं कथितास्ते चयोदश ।
लोकभेदाः समासेन स्वरूपेण च वर्णिताः ॥
तेषामाद्यश्च यो भेदो यौ च पर्यन्तवर्तिनौ ।
एतत्त्रयं विमुच्याहं शेषभेदेषु हिण्डितः ॥
दशापि ते मया भेदा भद्रापानकवर्तिनः ।
अनन्तवाराः पापेन भूयो भूयो निषेविताः ॥

ततश्च ।

वान्तपित्ताशुचिश्लेष्ममूत्रजाम्बालपिच्छिले ।
अतिवीभत्सदुर्गन्धे तत्रापानकभूतले ॥
क्वचिल्लुठन् क्वचिद्रिङ्खन् क्वचित्सर्पंश्चितस्ततः ।
उत्तिष्ठन्निपतन्नुच्चैरारटन्मद्यवेगतः ॥
हसन्नृत्यन् रुदन् धावन् युध्यमानो जनैः सह ।
आस्फोट्यमानो बलिभिः कुट्यमानः क्षणे क्षणे ॥
प्रहारजर्जरो देहे दुःखलक्षैः प्रपीडितः ।
एवं विचरितस्तत्र भद्राहं बहुशस्तदा ॥

अन्यदा दृष्टोऽहं तैरापानकमध्यस्थैर्ब्राह्मणैः । संजाता तेषां

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भगवतां ममोपरि करुणा । चिन्तितमेतैः । यथा । अयं मद्यदोषेण भूरि दुःखमनुभवति वराकः । ततः कथंचित्कारयामोऽमुं मद्यविरतिं येन यथा वयं सुखिनः संपन्नास्तथायमपि सुखितो भवति । ततो विहितस्तैर्मम प्रतिबोधनार्थं यत्नः । अहं तु मदिरामदाघूर्णितः पूत्कुर्वतामपि तेषां न किंचिच्चेतयामि अलब्धचेतनश्च पुनः पुनः पर्यटामि तेषु सर्वेषु लोकभेदेषु । बहुशो वदतां पुनः कचित्तेषां ब्राह्मणानां दत्तो मया हुंकारः । ततस्तावत्तैर्यतितं यावदपगतो मे मदिराघस्मरकः । समासादिता चेतना । दत्तं प्रतिवचनं । ततः कथितास्तैर्मम मद्यदोषाः । प्रत्यायितोऽहं । कारितो मद्यविरतिं । संजातोऽहमपि तादृशो ब्राह्मणः । ते तु ब्राह्मणाः सर्वेऽपि प्रव्रजिताः । ततोऽहमपि तेषां मध्ये प्रव्रजितः । केवलं न जीर्यति ममाद्यापि निःशेषं मद्याजीर्णं । तदपि प्रव्रज्यया जरयिष्यामि । तदिदं भद्र मम वैराग्यकारणमिति । तदेवं भद्रेऽगृहीतसङ्केते यावदिदमावेदयति स साधुस्तावदकलङ्कस्य किमनेन निवेदितमिति प्रवृत्तो विमर्शः । ततो विचारयतः संजातं जातिस्मरणं । स्मृतं पूर्वभवाभ्यस्तं श्रुतं । ततो लक्षितो मुनिवचनस्य भावार्थः । प्रमुदितो मनसा । वन्दितो मुनिवरः । प्रवृत्तस्तृतीयमुनेरभिमुखं ।

पूर्ववत्पुनः पृष्टो मया यथा किमनेनाख्यातमिति । ततोऽभिहितमकलङ्केन । भद्र घनवाहन अयमपि संसार एवापानकरूपतयानेन मुनिनात्मनो वैराग्यकारणमित्याख्यातः । तथाहि । सत्यमापानकरूप एवायं हन्त संसारो वर्तते । यतोऽत्र वृत्ता वर्तन्ते वर्त्स्यन्ति चानन्ता वृत्तान्ताः । मत्तपालकायन्तेऽचानन्ता जीवाः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विविधमद्यायतेऽष्टविधं कर्मप्रकृतिजालं। विशेषतः पुनरासवायन्ते कषायाः। सरकायन्ते नोकषायाः। सुरायन्ते घातिकर्माणि। विचित्रभाजनायन्ते आयूंषि। तदाधारतया चषकायन्ते जन्तुशरीराणि। कर्ममद्योपयोगहेतुतया नीलनीरजायन्ते तेषु हृषीकाणि तद्विभूषकतया। लौल्यहेतुतया च घूर्णन्ते कर्ममद्यमत्ताः सर्वेऽमी जन्तवः। कुर्वन्ति रासविलासलासविकासहासविब्बोकादिकलकलं। मर्द्दलायन्तेऽत्र कलहाः। कंसालकायन्ते सगसगायन्तः खलजनाः। वीणायन्ते दुःखितजनपरिदेवनानि। वंशरवायन्ते सशोकलोककरुणकूजितानि। मुगुन्दशब्दायन्त आपद्गतजनतिमितिमायितानि। कंसिकायन्ते प्रियविप्रयोगादौ जनदैन्यरणितानि। वोद्रवृन्दायन्ते गाढमज्ञतया मूर्खलोकाः। कमनीयनरायन्ते विबुधाः। प्रौढललनायन्ते तदाप्सरसः। अनादिनिधनं चेदं संसारापानकं सदा निविष्टं लोकाकाशभूमौ युक्तं नर्तनगानविलसनखादनपानदानमानविभूषणादिभिः समस्तभावैर्लौल्याभिवृद्धिकारणं जडानां विरागताहेतुर्विवेकिनां। ये चानेन मुनिना तत्रापानके त्रयोदशभेदा लोकाः कथितास्तेऽत्र जीवा द्रष्टव्याः। तथाहि। प्रथमं प्रतिपादितस्तावदसांव्यवहारिको जीवराशिः। तदनन्तरं निवेदिताः सांव्यवहारिका वनस्पतयः। ततः कथिताः पृथिव्यप्तेजोवायवः। ततो दर्शिता द्वीन्द्रियाः। ततो निर्दिष्टास्त्रीन्द्रियाः। ततो वर्णिताश्चतुरिन्द्रियाः। ततः प्रख्यापिता असंज्ञिपञ्चेन्द्रियाः। ततः प्रकीर्तिता नारकाः। ततः संगीताः पञ्चेन्द्रियतिर्यञ्चः। तदनन्तरमुद्दिष्टाः संमूर्छनजगर्भजभेदेन द्विविधा मनुष्याः। ततः प्रकाशितास्तुर्नि-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कायवर्तिनो देवाः । ततः प्रकाशिता ब्राह्मणा इति वाचोयुक्त्या संयतमनुष्याः । ततः संशब्दिताः संसारापानकाद्बहिर्भूता भगवन्तो मुक्तात्मानः । उद्योतितं सर्वेषां सम्बन्धि संख्याप्रमाणं । निगदितं लेशोद्देशतो लक्षणं । सूचितानि तेषां सम्बन्धीनि विविधसंविधानकानि । अभिहितश्च स तदा तन्मध्ये कर्ममद्यपानेन मुनिनात्मा । आख्यातमसांव्यवहारिकजीवराशिमध्ये प्रथममात्मनोऽवस्थानं । प्रकटितमनन्तकालात्कथंचित्ततो निर्गमनं । तदनन्तरमाविर्भावितः सांव्यवहारिकवनस्पतिष्वात्मनो निवासः । ततो व्याहृतं दशस्वपि स्थानेषु भूयो भूयः पर्यटनं । निषिद्धमसांव्यवहारिकसंयतमनुष्यमुक्तात्मसु गमनं । विस्फारितास्तेषु दशसु स्थानेष्वात्मनः संभविन्यस्तीव्रदुःखविडम्बनाः ।

तदेवं भद्र संसारो महापानकसन्निभः ।
आत्मनो दुःखहेतुश्च मुनिना तेन दीपितः ॥
यत्तु तैर्ब्राह्मणैः पश्चाद्दृष्टोऽहं प्रतिबोधितः ।
यत्नेनेत्यादि तत्सर्वं युज्यमानमुदाहृतम् ॥

तथाहि ।

अनादिभवभावस्य तत्स्वभावत्वयोगतः ।
उत्कृष्टाद्यास्वतीतासु तथा कर्मस्थितिष्वलम् ॥
भूयो भूयः सुसाधूनां सम्पर्केऽपि नरादिषु ।
प्राप्ते द्रव्यश्रुते भूरिवाराघर्षणघूर्णनात् ॥
यन्नावाप्नोति सम्यक्त्वं न ज्ञानं नापि सत्क्रियाम् ।
जीवः सुसाधुमध्येऽपि कर्ममद्येन घूर्णितः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सोऽयं घस्मरको भद्र घोरो भूरिभवावहः।
येन विभ्रान्तचित्तोऽयं बम्भ्रमीति पुनः पुनः॥
समस्तेष्वनुकूलेषु ततः कालादिहेतुषु।
राधावेधोपमं भद्र जीवोऽयमतिदुर्लभम्॥
सद्दर्शनमवाप्नोति कर्मग्रन्थिं सुदारुणम्।
निर्भिद्य शुभभावेन कदाचित्कश्चिदेव हि॥
सुसाधुब्राह्मणानां भो जीवं पूत्कुर्वतामलम्।
धर्मदेशनया बोधः सोऽयं ऊंकार उच्यते॥
दर्शनं मुक्तिबीजं च सम्यक्त्वं तत्त्ववेदनम्।
दुःखान्तकृत्सुखारम्भः पर्यायास्तस्य कीर्तिताः॥
सति चास्मिन्नसौ धन्यः सम्यग्दर्शनसंयुतः।
तत्त्वश्रद्धानपूतात्मा रमते न भवोदधौ॥
स पश्यत्यस्य यद्रूपं भावतो बुद्धिचक्षुषा।
सम्यक् शास्त्रानुसारेण रूपं नष्टाक्षिरोगवत्॥
तद्दृष्ट्वा चिन्तयत्येवं प्रशान्तेनान्तरात्मना।
भावगर्भं यथाभावं परं संवेगमाश्रितः॥

यदुत

जन्ममृत्युजराव्याधिरोगशोकाद्युपद्रुतः।
क्लेशाय केवलं पुंसामहो भीमो भवोदधिः॥
सुखाय तु परं मोक्षो जन्मादिक्लेशवर्जितः।
भयशक्त्या विनिर्मुक्तो व्याबाधावर्जितः सदा॥
हेतुर्भवस्य हिंसादिर्दुःखाद्यन्वयदर्शनात्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मुक्तः पुनरहिंसादिर्व्याबाधाविनिवृत्तितः॥
बुद्ध्वैवं भवनैर्गुण्यं मुक्तेश्च गुणरूपताम्।
तदर्थं चेष्टते नित्यं विशुद्धात्मा यथागमम्॥
दुष्करं क्षुद्रसत्त्वानामनुष्ठानं करोत्यसौ।
मुक्तौ दृढानुरागत्वात्कामीव वनितान्तरे॥
उपादेयविशेषस्य न च सम्यक्प्रसाधनम्।
दुनोति चेतोऽनुष्ठानं तद्भावप्रतिबन्धतः॥
ततश्च दुष्करं तन्न सम्यगालोच्यते यदा।
अतोऽन्यद्दुष्करं न्यायाद्धेयवस्तुप्रसाधनम्॥
व्याधिग्रस्तो यथारोग्यलेशमासादयन् बुधः।
कष्टेऽप्युपक्रमे धीरः सम्यक्प्रीत्या प्रवर्तते॥
संसारव्याधिना ग्रस्तस्तद्विज्ञेयो नरोत्तमः।
शमारोग्यलवं प्राप्य भावतस्तदुपक्रमे॥
प्रवर्तमान एवं च यथाशक्ति स्थिराशयः।
शुद्धं चारित्रमासाद्य केवलं लभते क्रमात्॥
ततः स सर्वविद्भूत्वा भवोपग्राहिकर्मणः।
ज्ञानयोगात्क्षयं कृत्वा मोक्षमाप्नोति शाश्वतम्॥
सत्साधुगुरुसंपाद्या सेयं कल्याणमालिका।
प्रायेण चास्य जीवस्य यतः प्रोक्तं मनीषिभिः॥

किं तत्।

साधुसेवा सदा भक्त्या मैत्री सत्त्वेषु भावतः।
आत्मीयग्रहमोक्षश्च धर्महेतुप्रसाधनम्॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उपदेशः शुभो नित्यं दर्शनं धर्मचारिणाम् ।
स्थाने विनय इत्येतत् साधुसेवाफलं महत् ॥

तथा ।

मैत्रीं भावयतो नित्यं शुभो भावः प्रजायते ।
ततो भावोदकाज्जन्तोर्द्वेषाग्निरुपशाम्यति ॥

तथा ।

अशेषदोषजननी निःशेषगुणघातिनी ।
आत्मीयग्रहमोचेण तृष्णा हि विनिवर्तते ॥
एवं गुणगणोपेतो वि शुद्धात्मा स्थिराशयः ।
तत्त्वविद्भिः समाख्यातः सम्यग्धर्मस्य साधकः ॥
ततोऽनेनापि मुनिना ब्राह्मणाकारधारकैः ।
अहं बोधित इत्युक्तं साधुभिः करुणापरैः ॥
ततोऽमुनानुसारेण यदनेन कथानके ।
प्रागुक्तं तत्त्वयं योज्यं स्पष्टत्वान्नाभिधीयते ॥

अपि च ।

कर्ममद्यरताः सर्वे भद्राविरतजन्तवः ।
भवापानकमध्येऽपि साधवस्तत्पराङ्मुखाः ॥
तैरेव यत्नतः साधुः कर्ममद्यान्निवारितः ।
ततः प्रव्रजितो जात इदं वैराग्यकारणम् ॥
प्रव्रज्यया च तत्कर्म मद्याजीर्णमयं मुनिः ।
जरयित्वा भवापानाद्बहिर्भूतो भविष्यति ॥

किं च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न युक्तमीदृशे स्थातुमावयोरपि पिच्छिले।
संसारापानके भद्र दुःखदे घनवाहन॥
ततोऽगृहीतसङ्केते भद्रे तत्तादृशं वचः।
आकलङ्कं न मेऽद्यापि बोधकारणतां गतम्॥
स्थितोऽहं मौनमालम्ब्य शून्यारण्ये मुनिर्यथा।
अथाकलङ्कः संप्राप्तो मुनेर्मूलं मया सह॥
तदंघ्रियुगलं नत्वा भक्तिपूरितचेतसा।
ततः पृष्टोऽकलङ्केन सोऽपि वैराग्यकारणम्॥
तेनोक्तमरघट्टो मे जातो वैराग्यकारणम्।
तदाकर्ण्याकलङ्केन चेतसा परिचिन्तितम्॥
अये।
यादृशं मुनिना पूर्वं प्रदीपनकमीरितम्।
आपानकं च तन्नूनमरघट्टोऽपि तादृशः॥
अथोक्तमकलङ्केन तदानीं स्मितबन्धुरम्।
निवेदय महाभाग तं मम प्रकटाक्षरैः॥
मुनिनोक्तं मया दृष्टः सोऽरघट्टो नरोत्तम।
नित्यं युक्तो वहन्नुच्चैः संपूर्णो भवनामकः॥
रागद्वेषमनोभावमिथ्यादर्शननामकाः।
चत्वारः कर्षकास्तत्र ते च सारथयो मताः॥
महामोहः पुनस्तत्र सर्वसीरपतिः स्मृतः।
सोऽरघट्टो वहत्यस्य प्रतापेन महात्मनः॥
विनापि चारीपानीयं वेगवन्तो बलोद्धताः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कषायसंज्ञकास्तत्र बलीवर्दास्तु षोडश ॥
हास्यशोकभयाद्यास्तु निपुणाः कर्मकारकाः ।
जुगुप्सारत्यरत्याद्यास्तेषां च परिचारिकाः ॥
दुष्टयोगप्रमादाख्यं तत्र तुम्बद्वयं महत् ।
विलासोल्लासविब्बोकरूपास्तत्रारकाः स्मृताः ॥
पापाविरतिपानीयपूर्णोऽदृष्टतलः सदा ।
तत्रासंयतजीवाख्यः कूपो दृष्टो भयङ्करः ॥
पापाविरतितोयौघसम्यपूरितरेचितम् ।
सुदीर्घं जीवलोकाख्यं घटीयन्त्रमुदाहृतम् ॥
मरणाख्यैः पुनर्नित्यं वहन्नेष विभाव्यते ।
पट्टिकाघट्टखाङ्कारैर्दूरादपि विवेकिभिः ॥
अज्ञानमलिनात्माख्यो ज्ञेयस्तत्र प्रतीच्छकः ।
दृढं मिथ्याभिमानाख्यं तस्य दार्पटिकं मतम् ॥
संक्लिष्टचित्तता नाम तत्र निर्वहणी मता ।
भोगलोलुपता नाम कुल्या तत्रातिदीर्घिका ॥
जन्मसन्तानसंज्ञं तु तत्र यावमुदाहृतम् ।
अपरापरजन्माख्यास्तत्र केदारका मताः ॥
कर्मप्रकृतिजालाख्यं तत्र बीजमुदाहृतम् ।
तज्जीवपरिणामाख्यो वापकस्तस्य कीर्तितः ॥

ततश्च ।

उप्तं तेनारघट्टेन सिक्तं निष्पत्तिमागतम् ।
सुखदुःखादिसस्यौघजनकं तदुदाहृतम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सेचनार्थं पुनस्तस्य सदोत्साहपरायणः ।
पापान्तिकोऽस्त्यसद्बोधो महामोहनिरूपितः ॥
तदेवं सर्वसामग्रीसंयुक्ते सततभ्रमे ।
भवारघट्टे तत्राहं प्रसुप्तः सुचिरं स्थितः ॥

इतश्च ।

योऽयं मुनिवरो भद्र दृश्यते ध्यानतत्परः ।
दूरवर्ती महाभागो गुरुरेष ममाधुना ॥
अनेन तत्र सुप्तोऽहं गाढसंमूढचेतनः ।
कृपापरीतचित्तेन यत्नतः प्रतिबोधितः ॥
ततः संदर्शितोऽनेन समस्तोऽपि यथास्थितः ।
भवारघट्टो मे भद्र ततश्चेदं निवेदितम् ॥

यदुत

स्वामी त्वमस्य सर्वस्य फलभोक्ता न संशयः ।
जन्तो भवारघट्टस्य किं न जानासि मूढक ॥

केवलं

अनन्तदुःखसन्तानहेतुस्ते नात्र संशयः ।
जन्तो भवारघट्टोऽयं ततस्त्वमं परित्यज ॥

मयोक्तं ।

यथा त्यक्तो भवत्येष साधो तन्मे निवेदय ।
मुनिनोक्तं महासत्त्व प्रव्रज्या गृह्यतामियम् ॥
एनां भागवतीं दीक्षां ये गृह्णन्ति नरोत्तमाः ।
भावतस्तैः प्रक्षीणोऽयमरघट्टो भवत्यलम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततस्तथेति भावेन प्रतिपद्य मुनेर्वचः ।
कृतं मयेदं मे भद्र जातं वैराग्यकारणम् ॥
ततोऽकलङ्कस्तच्छ्रुत्वा तं मुनिं प्रत्यभाषत ।
भदन्त चारु संपन्नं तव वैराग्यकारणम् ॥
कस्य वा न भवत्येष सकर्णस्य विरक्तये ।
भवारघट्टो जीवस्य दृष्टिगोचरतां गतः ॥
ततोऽभिनन्द्य तं साधुं वन्दित्वा भक्तिनिर्भरः ।
सोऽकलङ्को मया सार्धं तुर्यसाध्वन्तिके गतः ॥
अथ वन्दनकं कृत्वा मम बोधविधित्सया ।
पृष्टस्तेन महाभागः सोऽपि वैराग्यकारणम् ॥
मुनिराह वयं चट्टा नानारूपाः क्वचिन्मठे ।
तिष्ठामस्तत्र चायातमस्मद्भक्तं कुटुम्बकम् ॥
अनेकमानुषैर्युक्तं पञ्चमानुषतन्वितम् ।
अस्माभिः प्रतिपन्नं तत्किलेदं चित्तवत्सलम् ॥
प्रत्युरूपं च तद्भद्र वर्तते परमार्थतः ।
ततस्तेन कृतं चित्रं सादरं छात्रभोजनम् ॥
अथाविज्ञातसद्भावाश्चित्रभोजनलोलुपाः ।
ते छात्रा भक्षणाज्जाता नितरां पूरितोदराः ॥
तच्च तैर्मानुषैस्तादृङ्मन्त्रयोगैर्विनिर्मितम् ।
भोजनं येन तज्जातं सन्निपातस्य कारणम् ॥
तथोन्मादकरं भद्र जीर्यमाणं भवत्यलम् ।
केषांचित्तत्र चट्टानां तदन्नमतिदारुणम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो निरुद्धगलका जिह्वासंजातकण्टकाः।
कण्ठे घरघरायन्तो नष्टसंज्ञाः सुविह्वलाः॥
कचित्तापार्तिदग्धाङ्गाः कचिच्छीतार्तिबाधिताः।
कचिदुद्भ्रान्तचित्तत्वाल्लोलमाना भुवस्तले॥
सन्निपातवशादन्ये वृथैवार्दवितर्दकम्।
कचिज्जगज्जगायन्ते ते छात्राः शोच्यतां गताः॥
ये तून्मत्ताः समापन्नास्तत्रा भोजनभक्षणात्।
ते देवमुनिसङ्घानां निन्दां कुर्वन्ति पापिनः॥
लपन्ति विपरीतानि कुर्वते दुष्टचेष्टितम्।
मदोपप्लुतचित्तानां किं स्यात्तेषां हि सुन्दरम्॥
अन्यत्सर्वेऽपि ते छात्राः पशुवन्नष्टधर्मकाः।
विषघारितवन्मूढा जाता भोजनदोषतः॥

ततश्च।

योऽयं स्वाध्यायपूतात्मा दृश्यते मुनिपुङ्गवः।
महावैद्यकशास्तस्य विद्यतेऽतिशयो महान्॥
ततोऽहं भद्र छात्राणां तेषां मध्ये कथंचन।
सन्निपातातिमूढात्मा दृष्टोऽनेन महात्मना॥
ततः करुणयानेन सन्निपातो निजौषधैः।
ममापनीतो जातोऽहं मनाग् विस्पष्टचेतनः॥
ततो मे छात्रसंसर्गादुन्मादोऽप्यभवत्तदा।
सोऽप्यनेन महायत्नादपनीतो महात्मना॥
ततश्चायं महाभागो दृष्ट्वा मां खिद्यमानसम्।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उन्मत्तं सन्निपातार्थं चट्टवृन्दमदर्शयत् ॥
दृष्टाश्च ते मया छात्राः कूजन्तो घूर्णमानकाः ।
प्रलापिनः सुदुःखार्ता गाढं जातं च मे भयम् ॥

मुनिनोक्तं ।

भद्र भोजनदोषेण त्वमप्येवंविधोऽभवः ।
विद्यते किंचिदद्यापि तवाजीर्णं शरीरके ॥
ततो मदुपदिष्टं चेत्त्वं क्रियां न करिष्यसि ।
भूयोऽप्येवंविधो भद्र दुःखग्रस्तो भविष्यसि ॥
ततः प्रत्ययसम्पत्तेर्भयाच्च मुनिनोदिता ।
गृहीतेयं मया दीक्षा भोजनाजीर्णशोधनी ॥

अधुना तु ।

यां यामुपदिशत्येष क्रियां मे मुनिपुङ्गवः ।
तां तामहं करोम्युच्चैरिदं वैराग्यकारणम् ॥
ततोऽकलङ्कस्तच्छ्रुत्वा प्रीतिविस्फारितेक्षणः ।
वन्दित्वा तं मुनिं भूयः प्रवृत्तोऽन्यं मुनिं प्रति ॥

मयोक्तं ।

न विज्ञातं मयाद्यापि वयस्य मुनिभाषितम् ।
सम्यगेतदतो व्यक्तं मह्यमाख्यातुमर्हसि ॥

अकलङ्केनोक्तं ।

अनेनापि मुनीन्द्रेण संसारो घनवाहन ।
दृष्टश्चट्टमठाकारः स चेत्थं मे निवेदितः ॥
अयःशलाकासङ्काशा नानारूपाश्च जन्तवः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

परस्परमसंबद्धास्तद्वप्रायाः प्रकीर्तिताः ॥

तथाहि।

नामीषां विद्यते माता न पिता न च बान्धवाः।
न धनं परमार्थेन च्छिन्नच्छोरा हि जन्तवः ॥
तेषां च जीवचट्टानां संसारमठवर्तिनाम्।
आगच्छत्येव तद्भक्तं बन्धहेतुकुटुम्बकम् ॥
विचित्रास्तच विद्यन्ते भूयांसो बन्धहेतवः।
तेषां संपच्छकाः पञ्च तत्तु मानुषपञ्चकम् ॥

यतः।

प्रमादो योगमिथ्यात्वे कषायाविरती तथा।
एत एव हि जन्तूनां पञ्च बन्धस्य हेतवः ॥
अनादिमोहसामर्थ्याज्जातीदं हितवत्सलम्।
सदैव जीवचट्टानां बन्धहेतुकुटुम्बकम् ॥
अरातिरूपमेतच्च वर्तते भद्र देहिनाम्।
तथाप्यस्य न जानन्ति स्वरूपं मन्दबुद्धयः ॥
निवर्तयति तत्कर्म च्छात्रभोजनसन्निभम्।
विचित्रं सरसं जीवचट्टलौल्यविधायकम् ॥
तन्महामोहमन्त्राढ्यं ज्ञानावरणयौगिकम्।
बन्धहेतुकुटुम्बेन ढौकितं कर्मभोजनम् ॥
जीवच्छात्राः समासाद्य मोहादत्यन्तलोलुपाः।
आत्मानं पूरयन्त्युच्चैस्ते न जानन्ति चायतिम् ॥
ततश्च तद्विपाकेन यदज्ञानं सुदारुणम्।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनभिग्रहमिथ्यात्वसन्निपातः स कीर्तितः ॥

ततोऽमी जन्तवस्तेन मिथ्याज्ञानमयेन महातमोरूपेण भावसन्निपातेन सन्निपन्नाः सन्तः काष्ठवन्नष्टचेतना भवन्त्येकेन्द्रियावस्थायां । अव्यक्तघोषतया घरघरायन्ते द्वीन्द्रियदशायां । इतश्चेतश्च लोठन्ते चौन्द्रियत्वावसरे । झणझणायन्ते च चतुरिन्द्रियरूपतया । अर्द्दवितर्द्दकं चेष्टन्ते असंज्ञिपञ्चेन्द्रियाकारेण । आलजालं झगझगायन्ते गर्भजपञ्चेन्द्रियाकारधारितया । निरुद्धगलका इव वर्तन्ते अपर्याप्तकावस्थासु । आविर्भूतजिह्वाकण्टका इव विसंस्थुला दृश्यन्ते विविधदुःखविधुरतया । बाध्यन्ते तीव्रतापेन नरकेषु । पीड्यन्ते तेष्वेव शीतार्तिवेदनतया । न चेतयन्ति किंचिद् भूतपशुभावमापन्नाः । मुहुर्मुहुर्मुह्यन्ति लब्धमनुष्यभावाः । अवष्टभ्यन्ते महामोहनिद्रया देवावस्थायां । नष्टधर्मसंज्ञा जायन्ते सर्वावस्थासु ।

तदेवं भद्र जीवानां कर्मभोजननिर्मितः ।

मिथ्याज्ञानतमोरूपः सन्निपातः सुदारुणः ॥

येषां पुनर्जन्तूनां नारकतिर्यङ्नरामरभवेषु विवर्तमानानामकल्याणभाजनतया संजातो मनसि सर्वज्ञशासनविपरीतोऽभिनिवेशः तद्वशेन यैर्गृहीतो रागद्वेषमोहकलुषितः परमात्मा प्रतिपन्न एकान्तनित्यः क्षणिको वा सर्वगतो वा पञ्चभूतात्मको वा श्यामाकतण्डुलादिरूपो वा आत्मा अङ्गीकृताः सृष्टिवादादयः कृतः शेषतत्त्वानामपि विपर्यासः तेषां जन्तूनां तदभिगृहीतमिथ्यादर्शनकर्मभोजनसामर्थ्यजनितमुन्माद इत्युच्यते । यतस्तेनोपप्लुतचित्तास्ते प्रलपन्तीव सन्मार्गदूषणेन हसन्तीव तपोनिह्नवेन नृत्यन्तीव यथेष्ट-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चेष्टाचारितोपदेशेन वल्गन्तीव नास्त्यात्मा नास्ति परलोको नास्ति पुण्यं नास्ति पापमित्यादि भाषमाणाः रुदन्तीव सर्वज्ञमतज्ञैर्निराक्रियमाणा गायन्ति च निजतर्कदण्डोल्लकान् घोषयन्तः। एवं च स्थिते।

इति नर्तनवल्गनगानपरा रुसनप्रविलापसरोदनकाः।
ननु भद्र भवन्ति जिनेन्द्रमताद्विपरीतदृशो बहुरूपधराः॥

अन्यच्च।

सर्वेऽमी जन्तवः कर्मविषवेगेन घारिताः।
विनष्टधर्मसंज्ञाश्च वर्तन्ते नात्र संशयः॥
यच्चोक्तं मुनिनानेन यथार्थं मुनिपुङ्गवः।
मद्गुरुर्वैद्यके शास्त्रे कृतगाढपरिश्रमः॥
कृपापरीतचित्तेन सन्निपातात्सुदारुणात्।
मोचितोऽहं ततोऽनेन मुनिना निजभेषजैः॥
घटमानमिदं भद्र यतोऽमी मुनिपुङ्गवाः।
सिद्धान्त वैद्यकाकारे भवन्त्येव कृतश्रमाः॥
ततः समस्तजन्तूनां संसारोदरचारिणाम्।
प्रत्येकं लक्षयन्त्येते स्वरूपं मुनिसत्तमाः॥

ततश्च।

कर्मभोजनजन्येन सन्निपातेन पीडितम्।
तं जीवलोकमालोक्य भवन्ति करुणापराः॥
चिन्तयन्ति च ते धन्याः कथमेते वराककाः।
संसारक्लेशनिर्मुक्ता भविष्यन्त्यत्र देहिनः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एत एव सुसाधूनां निन्दाक्रोशनताडनम् ।
आचरन्तोऽपि न क्रोधकारणं भवजन्तवः ॥

तथाहि ।

ये कर्मसन्निपातेन वराका गाढपीडिताः ।
मिथ्यात्वोन्मादसंतप्ताः स्वपापविषघूर्णिताः ॥
सदा दुःखभराक्रान्ता नष्टसद्धर्मचेतनाः ।
परायत्ताः प्रकुर्वन्ति निन्दाक्रोशनताडनम् ॥
तेषामुपरि कः कोपं विदधीत विचक्षणः ।
क्षते हि क्षारनिक्षेपं कुर्वन्ति न कृपापराः ॥

किं च ।

न केवलं कृपास्थानं कर्मवेष्टितजन्तवः ।
विवेकिनां भवोद्वेगकारणं च भवन्ति ते ॥

तथाहि ।

एतानेवंविधान् दृष्ट्वा जीवान् संसारचारिणः ।
उन्मत्तमत्तसङ्काशान् भावतः सन्निपातकान् ॥
लब्धे मनुष्यभावेऽपि जिनेन्द्रमतवेदकः ।
सकर्णकोऽत्र को नाम रज्येत भवचारके ॥
ततोऽयं गुरुणा भद्र करुणार्द्रतचेतसा ।
स्वकर्मसन्निपातार्तो बोधितो मुनिपुङ्गवः ॥
स एव हि महावैद्यो येनायं क्वाथसन्निभः ।
साधुः स्वस्थीकृतो भद्र वचनामृतभेषजैः ॥

यच्चोक्तं ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो मे काचसंसर्गादुन्मादोऽप्यभवत्तदा ।
सोऽप्यनेन महायत्नादपनीतो महात्मना ॥

तदेवं बोद्धव्यं । यदुत

आभिग्रहिकमिथ्यात्वे विधायाबुधबोधनम् ।
महाघस्मरकाकारे नाशिते गुरुणास्य भोः ॥
ततस्तीर्थिकसम्पर्कोज्जातमुन्मादसन्निभम् ।
आभिग्रहिकमिथ्यात्वं गुरुणा तदपि हतम् ॥
ततश्चट्टमठाकारः सम्यग्भावस्थितस्य भोः ।
सर्वः संसारविस्तारो गुरुणास्य प्रकाशितः ॥
दृष्टास्ततोऽमुना जीवाश्चट्टा इव पुरोदिताः ।
उन्मत्ताः सन्निपातार्ताः कर्मभोजनदोषतः ॥
गाढं दुःखभराक्रान्तान् कूजतो घूर्णमानकान् ।
प्रलापिनश्च तान् दृष्ट्वा जातमस्य महाभयम् ॥

ततोऽभिहितो निजगुरुरनेन मुनिना । यदुत

चतुर्गतिकसंसारे त्वयामी दर्शिताः स्फुटम् ।
ममोद्वेगकरा नाथ दुःखिताः सर्वजन्तवः ॥

गुरुणोक्तं ।

यादृशा दुःखसन्दोहग्रस्तास्त्राणविवर्जिताः ।
दृश्यन्तेऽमी तथा पूर्वमभूद्भद्र भवानपि ॥
विद्यते च तवाद्यापि कर्माजीर्णं शरीरके ।
विधेहि त्वमतस्तस्य जरणार्थं मम क्रियाम् ॥
अथ त्वं मामिकामेनां सत्क्रियां न करिष्यसि

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो भूयोऽपि संसारे दुःखग्रस्तो भविष्यसि ॥
ततः श्रुत्वा गुरोर्वाक्यं प्रव्रज्या पारमेश्वरी।
गृहीतानेन मुनिना सत्क्रिया च प्रसेविता ॥
तत्कर्मभोजनाजीर्णं जरयन्नेष तिष्ठति।
मुनिनेदं समाख्यातं भद्र वैराग्यकारणम् ॥

किं च।

न केवलमयं साधुरन्नाजीर्णेन बाधितः।
वयं च बाधितास्तेन संसारे घनवाहन ॥
ततः संप्राप्य मानुष्यमावयोरपि बुध्यते।
दीक्षाविधानतः कर्तुं कर्मान्नाजीर्णशोधनम् ॥
अहं तु पापभारेण भूरिणाच्छादितस्तदा।
आकलङ्कं वचो मोहादवाजीगणमीदृशम् ॥
अथैवं भाषमाणोऽसौ मया सार्धमुदारधीः।
अकलङ्को गतः साधोः पञ्चमस्यांह्रिसन्निधौ ॥
ततः प्रणम्य तं साधुं श्रुत्वा तद्धर्मदेशनाम्।
प्रस्तावे प्रश्नितः सोऽपि तेन वैराग्यकारणम् ॥
मुनिराह समाख्यातं सूरिणैकं कथानकम्।
तदेव मम संजातं भद्र वैराग्यकारणम् ॥

अकलङ्केनोक्तं।

यत्तत्ते नाथ संपन्नं तदा वैराग्यकारणम्।
तदेवानुग्रहं कृत्वा कथ्यतां मे कथानकम् ॥

मुनिनोक्तं। आकर्णय।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वसन्तपुरवास्तव्याश्चत्वारः प्रीतिनिर्भराः ।
सार्थवाहसुताः केचित्परस्परवयस्यकाः ॥
अनेकावर्तसत्त्वौघभयकोटिसमाकुलम् ।
लङ्घयित्वा समुद्रं ते रत्नद्वीपे परागताः ॥
चारुर्योग्यो हितज्ञश्च मूढश्चेति यथाक्रमम् ।
तेषां नामानि जानीहि यथार्थानि नरोत्तम ॥

इतश्च ।

सर्वेषां रत्नराशीनामाकरस्तदुदाहृतम् ।
रत्नद्वीपं विना पुण्यैर्दुष्प्रापमतिसुन्दरम् ॥

किं तु ।

तत्रापि न विनोपायं प्राप्यन्ते रत्नराशयः ।
को हि हस्तं विना भुङ्क्ते पुरोवर्त्यपि भोजनम् ॥

एवं च स्थिते ।

स चारुस्तत्र तद्द्वीपे शेषाकांक्षाविवर्जितः ।
रत्नग्रहणवाणिज्यं कुरुते शुद्धमानसः ॥
आवर्जयति तल्लोकान्नानोपायैर्विचक्षणः ।
विधत्ते रत्नराशीनां सञ्चयं च दिने दिने ॥
तथा च वर्तमानस्य तस्य निश्चितचेतसः ।
अकालहीनं बोहित्थं रत्नपूगेन पूरितम् ॥
जानाति च स रत्नानां गुणदोषपरीक्षणम् ।
विधातुं न च तस्यास्ति काननादौ कुतूहलम् ॥
ततः स चारुर्ज्ञानेन सदाचारपरायणः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्र द्वीपे गतो भद्र संजातः स्वार्थसाधकः ॥
योग्योऽपि कुरुते किंचिद्वाणिज्यं रत्नकाम्यया ।
केवलं विद्यते तस्य कौतुकं काननादिषु ॥
जानीते सोऽपि रत्नानां गुणदोषविचारणम् ।
कर्तुं कुतूहलेनोच्चैः केवलं ह्रियते बलात् ॥

ततश्च ।

आरामकाननोद्यानसरोवरदिदृक्षया ।
भ्रमतोऽहर्निशं तस्य वृथा गच्छन्ति वासराः ॥
कचिदेव भयाच्चारोराजवेष्टिसमानकम् ।
अनादरेण कुरुते स रत्नानामुपार्जनम् ॥
तथापि मिलितान्यस्य भद्र कालेन भूयसा ।
तथाविधानि योग्यस्य माणिक्यानि कियन्त्यपि ॥

केवलं ।

विशिष्टरत्नसम्भारं नादत्तेऽसौ कुतूहली ।
रत्नद्वीपेऽपि संप्राप्तः स्तोकेन बहु हारयेत् ॥
हितज्ञस्तु न जानीते स्वयं रत्नपरीक्षणम् ।
कर्तुं परोपदेशात्तु केवलं लक्षयत्यसौ ॥
विहारारामचित्रादिदर्शने च महत्तमम् ।
कुतूहलं हितज्ञस्य रत्नवाणिज्यबाधकम् ॥
ततोऽसौ रत्नवाणिज्यं न करोति प्रमादतः ।
कुर्वन्नपि च मूर्खत्वाद्धूर्तलोकेन वञ्च्यते ॥
यतश्चिकिचिकायन्ते शङ्खकाचकपर्दकाः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततस्तद्ग्रहणोद्युक्तो धूर्तलोकेन वञ्चितः ॥
रत्नद्वीपेऽपि संप्राप्तः संजायेताकृतार्थकः ॥
मूढस्तु न विजानीते स्वयं रत्नपरीक्षणम् ।
कर्तुं नापि परेणोक्तं मोहाद्देष प्रपद्यते ॥
पद्मखण्डवनोद्यानचित्रदेवकुलादिषु ।
तथास्य भद्र मूढस्य विद्यतेऽत्यन्तकौतुकम् ॥

ततश्च ।

स वेष्टि सत्यरत्नानि हिण्डते काननादिषु ।
गृह्णाति धूर्तहस्ताच्च शङ्खकाचकपर्दकान् ॥
अथ संभृतबोहित्थः स्वस्थानगमनेच्छया ।
किं वर्तते मदीयानां मित्राणामिति चिन्तया ॥
स चारुस्तस्य योग्यस्य तदा मूलमुपागतः ।
उक्तं चाहं गमिष्यामि मित्र किं वर्तते तव ॥
योग्यः प्राह न मेऽद्यापि बोहित्थं बत पूर्यते ।
स्तोकान्येवार्जितानीह मया रत्नानि कानिचित् ॥
चारुणाभिहितं मित्र किं पुनर्मेहदन्तरम् ।
ततो योग्येन कथितं सर्वमात्मीयचेष्टितम् ॥
चारुणोक्तं न युक्तं ते काननादिकुतूहलात् ।
अनादानेन रत्नानामात्मवञ्चनमीदृशम् ॥
जानीषे तात रत्नानां त्वमेषां सुखहेतुताम् ।
तथाप्यनादरं कुर्वन्नात्मनो वैरिकायसे ॥
चिरादपि न सन्तोषो भद्र ते काननादिषु ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तद्वरं विहितः स्वार्थः स्वार्थभ्रंशो हि मूर्खता ॥
प्राप्तोऽसि रत्नद्वीपे त्वं रत्नोपार्जनकाम्यया ।
अकुर्वन्नर्जनं तेषामात्मनः किं न लज्जसे ॥
अतो मद्वचनान्मुञ्च काननादिकुतूहलम् ।
कुरु भद्र सुरत्नानां सततं समुपार्जनम् ॥
अन्यथाहं गमिष्यामि संपन्नं मे प्रयोजनम् ।
एवं विचेष्टमानस्त्वं स्वार्थभ्रष्टो भविष्यसि ॥
ततश्चेदं वचस्तारोः श्रुत्वा योग्यः स्वमानसे ।
अत्यन्तलज्जितः स्वेन चेष्टितेन प्रभाषितः ॥
न गन्तव्यं त्वया तावन्महाभाग करोम्यहम् ।
यदादिशसि तत्सर्वं किं कर्तव्यं ममापरम् ॥
ततो विमुच्य तत्सर्वं काननादिकुतूहलम् ।
स रत्नोपार्जने लग्नो योग्यो वाक्येन धीमतः ॥
अथ चारुर्गतो मूलं हितज्ञस्य ततः परम् ।
सोऽप्युक्तोऽहं गमिष्यामि मित्र किं वर्तते तव ॥
ततश्चारोर्हितज्ञेन दर्शितं यदुपार्जितम् ।
ससंभ्रमेण सहसा तत्काचशकलादिकम् ॥
अत्यन्तस्नेहसारेण कथितं चात्मचेष्टितम् ।
ततश्चारुः कृपोपेतो हितज्ञं प्रत्यभाषत ॥
वयस्य वञ्चितोऽसि त्वं धूर्तलोकेन पापिना ।
मुग्धस्त्वं हि न जानीषे कर्तुं रत्नपरीक्षणम् ॥
अन्यच्च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रत्नोपार्जनवेषेण रत्नद्वीपमुपेयुषः ।
न युज्यते च ते कर्तुं काननादिकुतूहलम् ॥
तदाकर्ण्य वचस्तारोर्हितज्ञेन विचिन्तितम् ।
अहो वत्सलता चारोरहो वचनकौशलम् ॥
जानात्ययं महाभागः सर्वं यन्मे हिताहितम् ।
तदेनमेव पृच्छामि यत्कर्तव्यं मयाधुना ॥
ततः प्रोक्तो हितज्ञेन स चारुर्मित्रवत्सलः ।
नाधुनाहं करिष्यामि काननादिकुतूहलम् ॥
रत्नानां गुणदोषास्तु निवेद्यन्तां त्वयाधुना ।
काचादिपरिहारेण येन तान्यहमाददे ॥
ततस्त्वदुपदेशेन भृत्वा बोहित्थमञ्जसा ।
त्वया सार्धं गमिष्यामि प्रतीक्षस्व नरोत्तम ॥
चारुणा चिन्तितं योग्यो यथा जातो यथार्थकः ।
हितज्ञोऽपि तथा नूनं गुणनिष्पन्ननामकः ॥
ततो निवेदितास्तेन सर्वे रत्नगुणागुणाः ।
ग्राहितश्च प्रयत्नेन हितज्ञस्तदुपार्जनम् ॥
ततश्चारूपदेशेन हित्वा सर्वं कुतूहलम् ।
काचादिपरिहारेण कुर्वन् सद्रत्नसङ्ग्रहम् ॥
ततः प्रभृति संजातो हितज्ञोऽपि विचक्षणः ।
स्वयं परीक्षकस्तेषां रत्नानामर्जने रतः ॥
अथ चारुर्गतः पार्श्वे तस्य मूढस्य सादरम् ।
सोऽप्युक्तोऽहं व्रजिष्यामि मित्र किं वर्तते तव ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मूढः प्राह वयस्य त्वं किं गतेन करिष्यसि ।
रमणीयमिदं द्वीपं किं न पश्यसि सर्वतः ॥
पद्मखण्डगृहोद्यानसरोवरविभूषितम् ।
विहारारामपुष्पाढ्यं वनराजिविराजितम् ॥
तदत्र सुचिरं तावन्मानयित्वा परं सुखम् ।
पश्चात्स्वस्थानगमनं करिष्यामो यथेच्छया ॥
भृतं मयापि बोहित्थं रत्नानां मित्र वर्तते ।
ततस्तद्दर्शितं तेन चारोर्बोहित्थमञ्जसा ॥
अथाचशङ्खकोन्मिश्रकाचखण्डादिपूरितम् ।
तद्दृष्ट्वा चिन्तयत्येवं स चारुश्चारुचेतनः ॥
अहो वराको मूढोऽयं मूढ एव न संशयः ।
यस्तः कुतूहलेनोच्चैर्धूर्तलोकेन वञ्चितः ॥
तथापि शिक्षयामीमं यद्येष विनिवर्तते ।
एवं विचिन्त्य तेनोक्तं चारुणा बुद्धिचारुणा ॥
न युक्तं कौतुकं कर्तुमत्र मित्र वनादिषु ।
आत्मवञ्चनमेतद्धि रत्नवाणिज्यबाधकम् ॥
वञ्चितश्च दृढं मित्र धूर्तलोकेन पापिना ।
अरत्नानि गृहीतानि रत्नबुद्ध्या यतस्त्वया ॥
इदं कचवरं सर्वं तच्छीघ्रं संपरित्यज ।
सुरत्नानि गृहाण त्वं तेषामेतच्च लक्षणम् ॥
ततो यावत्किलाचष्टे स चारू रत्नलक्षणम् ।
तावदुत्तेजितो मूढस्तं प्रतीदमभाषत ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नाहं यास्यामि गच्छ त्वं प्रवृत्तो यत्र कुत्रचित् ।
वयस्य एवमेव त्वं यस्त्वमेवं प्रभाषसे ॥
निराकरोषि त्वं तावदेकमुत्कलचारिताम् ।
द्वितीयं मामकं रत्नषड्‌वयं दूषयस्यलम् ॥
प्रभास्वराणि यद्येवं रत्नानि न भवन्ति ते ।
पर्याप्तमपरैस्तात तावकैर्मम रत्नकैः ॥
ततश्चारुः पुनर्यावद्भाषणे स्फुरिताधरः ।
प्रवृत्तस्तावदितरस्तं प्रतीदमवोचत ॥
कृतं कृतं ममानेन तावकीनेन मित्रक ।
शिक्षणेन निजस्थानं गच्छ शीघ्रं निराकुलः ॥
तदाकर्ण्य निजे चित्ते चारुणा परिचिन्तितम् ।
नैवास्य शिक्षणं कर्तुं मूढस्य वत पार्यते ॥

इतश्च ।

उपदेशं सदा तस्य चारोः कुर्वाणयोर्मुदा ।
ते भृते रत्नबोहित्थे तयोर्योग्यहितज्ञयोः ॥
ततश्चारुः परित्यज्य तं मूढं कृतनिश्चयः ।
सार्धं योग्यहितज्ञाभ्यां गतः स्वस्थानमुच्चकैः ॥
रत्नानां विनियोगं च कुर्वाणास्तत्र ते त्रयः ।
अनन्तानन्दसन्दोहपूरिताः सुखमासते ॥
मूढस्तु दुःखदारिद्र्यभाजनं समजायत ।
निष्कासितस्ततो द्वीपात् केनचित्क्रुद्धभूभुजा ॥
प्रक्षिप्तः सागरे घोरे यादोभिः परिपूरिते ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अदृष्टतलपर्यन्ते दुरन्तावर्तभीषणे ॥
तदिदं ते मयाख्यातं सूरिप्रोक्तं कथानकम् ।
यत्तदा मम संजातं भद्र वैराग्यकारणम् ॥
ततो गृहीतभावार्थः प्रोत्फुल्लमुखपङ्कजः ।
सोऽकलङ्को मुनिं नत्वा प्रवृत्तोऽन्यमुनिं प्रति ॥

मयोक्तं ।

आख्याहि मित्र भावार्थं पृष्टे वैराग्यकारणम् ।
असंबद्धं किमाख्यातं मुनिनेदं कथानकम् ॥

अकलङ्केनोक्तं। भद्र घनवाहन नेदमसंबद्धमुदाहरणं। आकर्णय त्वमस्य भावार्थं । मयोक्तं । एष दत्तावधानोऽस्मि । अकलङ्केनोक्तं। वसन्तपुरस्थानीयोऽत्रासांव्यवहारिको जीवराशिः। वाणिजकाः पुनर्यथार्थनामानस्ततो निर्गताश्चतुर्विधा जीवाः। समुद्रः पुनरत्र जन्मजरामरणसलिलो मिथ्यादर्शनाविरतिगम्भीरो महाभीषणकषायपातालः सुदुर्लंघ्यमहामोहावर्तरौद्रो विचित्रदुःखौघदुष्टजलचरपूरितो रागद्वेषजवनपवनविक्षोभितः संयोगवियोगवीचीनिचयचटुलः प्रबलमनोरथवेलाकुलोऽनवलोकितपरापरपारः संसारविस्तारो विज्ञेयः। रत्नद्वीपस्थानीयोऽयं मनुष्यभवो मन्तव्यः। काननादिकुतूहलं तु विषयाभिलाषो द्रष्टव्यः। अत्रशङ्खकपर्दककाचशकलादिकल्पाः सर्वज्ञप्रणीतधर्मविपरीताः कुधर्मा बोद्धव्याः। धूर्तलोकः कुतीर्थिकवर्गो ज्ञातव्यः। बोहित्थस्थानीयानि पुनरत्र जीवस्वरूपाणि वर्तन्ते। स्वस्थानगमनं मोक्षावाप्तिर्मन्तव्या आत्मलाभरूपलाभस्याः। यस्तु मूढस्योपरि क्रुद्धो नरेन्द्रः स स्वकर्मपरिणामो विज्ञेयः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समुद्रमध्यप्रक्षेपस्तु मूढस्यानन्तभवभ्रमणं द्रष्टव्यमिति । एवं च स्थिते भो भो घनवाहन

सर्वःकथानकस्यास्य भावार्थः सुपरिस्फुटः ।
तथापि ते प्रबोधाय विशेषेणाभिधीयते ॥

तत्र यथा तेन चारुणा निर्गत्य वसन्तपुराल्लङ्घयित्वा समुद्रं समासाद्य रत्नद्वीपं विज्ञातः कृत्रिमाकृत्रिमरत्नविशेषः न कृतं काननादिषु कौतुकं लक्षिता धूर्तलोकाः न गृहीतानि कृत्रिमरत्नानि कृतं विशिष्टरत्नग्रहणवाणिज्यं उपात्तः सुन्दररत्ननिचयः आवर्जिता विशिष्टलोकाः पूरितं बोहित्थं संजातः स्वार्थसाधक इति तथा भद्र भव्यतया सुन्दरतमा जीवा निष्क्रम्यासांव्यवहारिकजीवराशेरतीत्यानन्तं संसारविस्तारं संप्राप्य मनुष्यभावं लघुकर्मतया विजानन्ति हेयोपादेयविभागं। चिन्तयन्ति च ते। यथातिदुर्लभमिदं मानुष्यमाकरो भावरत्नानां कारणं निर्वाणसुखस्य संप्राप्तमिदमधुनास्माभिः समारूढा वयं महत्तरां कोटिं तत्र युक्तोऽस्माकमधुना विषादपि विषमतरविपाकेषु विषयधनादिषु प्रतिबन्धः । समासादयन्ति च ते सर्वज्ञोपज्ञं धर्ममार्गं । ततो न विप्रलभ्यन्ते कुतीर्थिकैः। न प्रवर्तन्ते कुधर्मग्रहणे। कुर्वन्ति साधुधर्माङ्गीकरणलक्षणं वाणिज्यं। गृह्णन्ति क्षान्तिमार्दवार्जवमुक्तितपःसंयमसत्यशौचाकिञ्चन्यब्रह्मचर्यसन्तोषप्रशमादिकं प्रतिक्षणं गुणरत्ननिचयं। आवर्जयन्ति सद्गुरुसाधुसाधर्मिकजनं । पूरयन्ति सद्गुणानामात्मानं। संजायन्ते स्वकार्यनिष्पादका इति ।

यथा च योग्येन तत्र रत्नद्वीपे विज्ञातं गुणदोषविचारणं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कृतं किंचित्तद्ग्रहणार्थं वाणिज्यं केवलं संजातमस्य काननादिदर्शन-व्यसनं तत्परायत्तेन गमितोऽनर्थको बहुः कालो मीलितानि कालेन भूयसा कियन्त्यपि रत्नकानि न विहितो विशिष्टरत्नसंचय इति तथा भद्र घनवाहन भव्यतया सुन्दरतरा जीवाः संप्राप्य मनुष्य-जन्म लघुकर्मतया जानन्ति गुणागुणपरीक्षणं कुर्वन्ति सर्वज्ञदर्शन-मवाप्य श्रावकोचितं कियदपि सद्गुणग्रहणवाणिज्यं केवलं दुर्जय-त्वेन लोभस्य चटुलतयेन्द्रियग्रामस्य संजायते तेषां धनविषयादिषु ममत्वव्यसनं तत्परायत्तास्च ते गमयन्ति निरर्थकं भूयांसं कालं तथापि मीलयन्ति ते भूयसा कालेन श्रावकधर्मोचितानि कियन्त्यपि गुणरत्नकानि न विदधति साधुधर्मसाध्यं विशिष्टगुण-रत्नसञ्चयमिति।

यथा च तेन हितज्ञेन प्राप्तेनापि रत्नद्वीपे विज्ञातं स्वयं रत्नपरीक्षणं धारिता परोपदेशयोग्यता कृतं विहारारामादिषु महत्तरं कौतुकं न विहितं सुरत्नग्रहणं न लक्षितास्ते वञ्चका धूर्तलोकाः गृहीतानि चिकिचिकायमानानि काचशकलादीनि जनिता तेषु सुन्दराणीति बुद्धिः वञ्चितश्चाहुपदेशात्पूर्वमात्मेति तथा भद्र घनवाहन भव्यतया सुन्दरा जीवाः समासाद्य मनुष्यभावं मनागगुरुकर्मतया न विजानन्ति स्वयं कर्तुं धर्मगुणदोषपरीक्षणं धारयन्ति परोपदेशयोग्यतां कुर्वन्ति विषयधनादिषु महत्तरं प्रतिबन्धं न विदधति सर्वज्ञप्रणीतसद्धर्मोपार्जनं न लक्षयन्ति कुतीर्थिकवञ्चकतां गृह्णन्ति प्रशमदयादमादिसाररहितानि दम्भ-प्रधानतया बहिश्चिकिचिकायमानकृत्रिमरत्नतुल्यानि कुधर्मानुष्ठा-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नानि जनयन्ति तेषु सुन्दराणीति बुद्धिं वञ्चयन्ति च सद्गुरूपदेशात्पूर्वमात्मानमिति ।

यथा च तेन मूढेन रत्नद्वीपगतेनापि न विहितं स्वयं रत्नगुणदोषपरीक्षणं नापि प्रतिपन्नं परोपदेशेन अनुशीलितं वनदेवकुलादिगोचरमत्यन्तकौतुकं विद्विष्टानि सत्यरत्नानि गृहीतानि काचशकलादीनि कृतस्तेषु सद्रत्नाभिनिवेशः मोषितो धूर्तलोकेन वञ्चितो नितान्तमात्मेति तथा भद्र घनवाहन लब्ध्वापि मनुष्यभवमभव्यतया दूरभव्यतया वातिक्लिष्टतमा जीवाः गुरुतरकर्मभराक्रान्ततया न विन्दत्येव स्वयं कर्तुं धर्मगुणदोषपरीक्षणं नापि प्रतिपद्यन्ते परोपदेशेन अनुशीलयन्ति विषयधनादिषु गाढलौल्यं विद्विषन्ति प्रशमदयादीनि सद्भूतानुष्ठानानि गृह्णन्ति धर्मबुद्ध्या स्नानहोमयागादीनि जीवघातोपमर्दकारीणि कदनुष्ठानानि कुर्वन्ति तेषु तत्त्वाभिनिवेशं मोषयन्ति कुतीर्थिकैः तदेवं वञ्चयन्ति ते नितान्तमात्मानमिति ।

यथा च स चारुः पूरयित्वा बोहित्थं कृतकृत्यः स्वयं गन्तुकामः स्वस्थाने योग्यं प्रत्याह यथाहं गमिष्यामि मित्र किं वर्तते तवेति योग्येनोक्तं न पूर्यते ममाद्यापि बोहित्थं स्तोकान्येव मयोपार्जितानि रत्नानि चारुणोक्तं किं पुनरत्र कारणं ततो योग्येन कथितं तदुपार्जनविघ्नभूतमात्मनः काननादिकुतूहलं तथा भद्र घनवाहन चारुतुल्या भगवन्तो मुनयो भूत्वात्मानं तपःसंयमप्रशमसन्तोषज्ञानदर्शनादीनां भावरत्नानां निष्ठितार्थाः स्वयं जिगमिषवो मोक्षलक्षणे स्वस्थाने योग्यरूपाणां देशविरतानां मोक्षगमनार्थमामन्त्रण-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मिव कुर्वाणाः कुर्वन्ति धर्मदेशनां ते तु निवेदयन्त्यात्मनः स्तोकगुणत्वं ततः साधवो ब्रुवते भो भद्रा मनुष्यभावे स्वाधीनं सर्वेषां सद्गुणार्जनं तत्किं न संपूर्णगुणा जाता यूयं यथा वयं ततः कथयन्ति देशविरताः संपूर्णगुणोपार्जनविघ्नभूतमात्मनो धनविषयादिषु ममत्वव्यसनं ततो यथा चारुणा योग्यं प्रत्युक्तं यथा भद्र न युक्तं ते प्राप्तस्य रत्नद्वीपे काननादिकुतूहलं कर्तुं वञ्चनमिदमात्मनो महाविघ्नः सुरत्नग्रहणस्य जानासि च त्वं सुरत्नानां सुखहेतुतां तथाप्यनादरमेवं तेषु कुर्वाणः किमात्मनो वैरिकायसे न च चिरेणापि ते कौतुकपरिपूर्तिस्तदरं स्वार्थे यतितमितरथा निरर्थकं रत्नद्वीपागमनं ततो भद्र मुञ्च वनादिकौतुकं कुरु मयि सन्निहिते सुरत्नोपार्जनमन्यथा स्वार्थभ्रष्टो भविष्यसि ततोऽत्यन्तलज्जितो योग्यः प्रतिपन्नं चारुवचनमनुष्ठितं विधानेन संजातः सुरत्नानां बोहित्थभरणेन स्वार्थसाधक इति तथा भद्र घनवाहन मुनयोऽपि देशविरतानेवमाचक्षते। यथा भो भद्रा न युक्तं युष्मादृशामवाप्ते मनुष्यभावे जानतां जिनवचनामृतरसं लक्षयतां भवनैर्गुण्यमाकलयतां कायकलिलमलाविलतां वेदयतां यौवनस्य सन्ध्याभ्ररागभङ्गुरतां पश्यतां जीवितस्य घर्मोपतप्तशकुनिगलचञ्चलतां भावयतां स्वजनवर्गस्नेहादेरचिरद्युतिविलसितदृष्टनष्टतां कर्तुमीदृशं धनविषयादिममत्वव्यसनं वञ्चनमिदमात्मनो महान्तरायो ज्ञानादिसाधनस्य। जानन्ति च भद्राः। यथा परिणामदारुणा विषयाः कारणं चित्तविप्लवानां तरलहृदया योषितोऽभूमिः सद्भावसुखानां हेतुभूतमार्तरौद्रध्यानानां सुगतिमार्गप्रदीपो ज्ञानं जनकं मानसाह्लादानां

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कुयोनिगर्तानिपातहस्तावलम्बो दर्शनं सम्पादनमनन्तमनःप्रमोदानां सुक्षेमाक्षेपमोक्षनिक्षेपणं चारित्रं समर्पकं निरन्तरचित्तोत्सवानां अनादिजीववस्त्रमलक्षालनसलिलं तपो दायकं निःसङ्गादिसन्दोहानामनागतकर्मकचवरनिवारकः संयमो भावको भवभ्रमणभयाभावितभूरिभावहर्षाणां । तदेवमपि जानतां भवतां भो भद्राः केयमविद्या कोऽयं मोहः केयमात्मवञ्चनता केयमात्मवैरिकता येन यूयं गृध्यथ विषयेषु मुह्यथ कलत्रेषु लुभ्यथ धनेषु स्निह्यथ स्वजनेषु हृष्यथ यौवनेषु तुष्यथ निजरूपेषु पुष्यथ प्रियसङ्गतेषु कुप्यथ हितोपदेशेषु दुष्यथ गुणेषु नश्यथ सन्मार्गात्सत्त्वयस्मादृशेषु सहायेषु प्रीयथ सांसारिकसुखेषु न पुनर्यूयमभ्यस्यथ ज्ञानं नानुशीलयथ दर्शनं नानुतिष्ठथ चारित्रं नाचरथ तपः न कुरुथ संयमं न संपादयथ सद्भूतगुणसम्भारभाजनमात्मानमिति । एवं च तिष्ठतां भवतां भो भद्रा निरर्थकोऽयं मनुष्यभवो निष्फलमस्मादृशसन्निधानं निष्प्रयोजनो भवतां परिज्ञानाभिमानोऽकिंचित्करमिव भगवद्दर्शनासादनं। एवं हि स्वार्थभ्रंशः परमविशिष्यते। स च भवतामज्ञत्वमालक्षयति । न पुनश्चिरादपि विषयादिषु सन्तोषः । तन्न युक्तमेवमासितुं भवादृशां । अतो मुञ्चत विषयप्रतिबन्धं परिहरत स्वजनस्नेहादिकं विरहयत धनभवनममत्वव्यसनं परित्यजत निःशेषं सांसारिकमलजाम्बालं गृह्णीत भागवतीं भावदीक्षां विधत्त संज्ञानादिगुणगणसञ्चयं पूरयत तेनात्मानं भवत स्वार्थसाधका यावत्सन्निहिता भवतां वयं । अन्यथास्मदुपदेशाभावे सद्बुद्धिविकला यूयं स्वार्थभ्रष्टा एव सर्वथा भविष्यथेति । तदिदं भगवतां सन्मु-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नीमासुपदेशवचनामृतमुपालम्भगर्भमुपलभ्यते। योग्यकल्पा देशवि-रता नितरां लज्जन्ते खचरितेन न ददति वष्टोत्तराणि न कुर्वन्ति मनोदुष्प्रणिधानं किं तर्हि प्रतिपद्यन्ते हितमिति तत्साधुवचनं आचरन्ति यथोक्तविधानेन स्वीकुर्वन्ति पारमेश्वरं महाव्रतं तिष्ठन्ति पूरयन्तो गुणरत्नैरात्मयानपात्रमिति।

यथा च स चारुर्गतो हितज्ञाभ्यर्णं विहितं खस्थानगमनार्थं तदामन्त्रणं ततो दर्शितं तस्मै हितज्ञेन खयमुपार्जितं तत्काचश-कलादिकं निवेदितं काननादिकौतुकसारमात्मचेष्टितं तथा भद्र घनवाहन भद्रकेभ्यो भव्यमिथ्यादृष्टिभ्यः संपूर्णगुणाः सुसाधवो यदत्र सद्धर्मकथनायाभिमुखीभवन्ति तच्चारुणा हितज्ञसमीपगमन-मभिधीयते। ततः कुर्वन्ति ते साधवस्तेषां भद्रकभव्यमिथ्या-दृष्टीनां धर्मदेशनया मोक्षगमनं प्रत्यामन्त्रणं। तेऽपि च तेभ्यो दर्शयन्ति यथा वयमपि कुर्म एव धर्मं यतोऽनुतिष्ठामो नित्यस्नानं जुहुमोऽग्निहोत्रं दद्मास्तिलसमिधः प्रयच्छामो गोभूमिहिरण्या-दीनि कारयामो वापीकूपतडागप्रभृतीनि परिणयामः कन्यका इत्यादिकं काचशकलादिदर्शनं। अन्यच्च। ते सुसाधुभ्यो निवे-दयन्ति यथा भो भट्टारकाः सुखेन वयमास्महे यतो भक्षयामो मांसं पिबामो मद्यं आस्वादयामो विचित्रं सुरसं भोजनं रमयामो वरस्त्रियः परिदध्मः सुकुमारोज्ज्वलवसनानि मानयामः पञ्चसुगन्धि-कोन्मिश्रं ताम्बूलं विलसामो विविधमाल्यविलेपनैः मीलयामो धननिचयं विचरामो यथेष्टचेष्टया न सहामो रिपुगन्धं उल्लास-यामो निजकीर्तिं दर्शयामः खस्य देवरूपतां अनुभवामो मनुष्य-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भवसारमित्यादि । तदिदं काननादिकौतुकसारमात्मचेष्टितकथनं । ततो यथा तेन चारुणा कृपापरिगतहृदयेन हितज्ञं प्रत्यभिहितं यदुत वयस्य वञ्चितोऽसि त्वं पापिना धूर्तलोकेन मुग्धतया न जानीषे विधातुं रत्नगुणदोषपरीक्षां अन्यच्च न युक्तं तव कर्तुं रत्नद्वीपमागतस्य काननादिकुतूहलं विप्रलम्भस्तवैष परमार्थेन ततो हितज्ञेन निश्चित्य तदीयवत्सलतां लक्षितः परिज्ञानातिरेकः ततो निवर्तितं काननादिकौतुकं पृष्टश्च स चारू रत्नलक्षणं दर्शितः शिष्यभावः चारुरपि रञ्जितस्तद्गुणैः निवेदितं रत्नलक्षणं शासित- स्तदुपार्जनोपायं हितज्ञश्चारुणा संजातो विचक्षणः परीक्षको रत्नानां ततः परिहृत्य कृत्रिमरत्नानि संपन्नः सत्यरत्नग्रहणोद्यत इति तथा भद्र घनवाहन सन्मुनयोऽपि करुणापरिगतमानसास्तानेवं वदन्तो भद्रकभव्यमिथ्यादृष्टीन्नित्यमाचक्षते । यदुत भो भद्राः सत्यं धर्म- शीला यूयं कुरुथ धर्ममात्मबुद्ध्या केवलं मुग्धतया न जानीथ तद्विशेषं । वञ्चिता यूयं कुधर्मशास्त्रकारैः । न खलु हिंस्रकर्माणि धर्मसाधनानि भवन्ति । सर्वभूतदयाप्रधानो हि भगवान् विशुद्ध- धर्मः । तद्विरोधीनि च यागहोमादीनि । तन्न युक्तं धर्मबुद्ध्या भवतामधर्मासेवनं । यत्पुनर्ब्रूथ यूयं यथा सुखेन वयं तिष्ठामो यतो भक्षयामो मांसमित्यादि तदपि मुग्धताविजृम्भितमेव भवतां हास्य- प्रायं विवेकिनां । यतः सन्निहिताशेषापाये काये वल्गत्सु विविध- रोगेषु त्वरागामिन्यां जरायां मनःशरीरसन्तापकारिषु राजाद्युप- द्रवेषु याथावरे यौवने सर्वव्यसनकारिणीषु सम्पत्सु मनोदाहिनीष्ट- वियोगे चित्तवैधुर्यकारिणि विप्रियसम्प्रयोगे सततमागामुके मरणे

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सर्वथाशुचिनिधाने शरीरे पुद्गलपरिणाममात्रनिःसारेषु विषयेषु असंख्यदुःखलक्षपरिपूरिते जगति वर्तमानानामसुमतां कीदृशं नाम सुखं। परमार्थतो दुःखेऽपि सुखविपर्यास एष भवतां। कर्मजनितः खल्वेष विभ्रमः कारणमनन्तभवभ्रमणस्य। ततो भो भद्राः कृच्छ्रेण प्राप्ते मनुष्यभवे सन्निहितायां धर्मसामग्र्यां सत्यसदुपदेशे स्वाधीने गुणाधाने प्रकटे ज्ञानादिमोक्षमार्गे अनन्तानन्दरूपे जीवे तस्य स्वरूपलाभलक्षणे मोक्षे ज्ञानश्रद्धानुष्ठानमात्रायत्ते तल्लाभे न युक्तं भवतामीदृशमात्मवञ्चनं कर्तुं। तदिदं सन्मुनिवचनमाकर्ण्य ते हितज्ञतुल्या भद्रकभव्यमिथ्यादृष्टयो जीवा निश्चिन्वन्ति तेषां भगवतां सन्मुनीनां वत्सलतां लक्षयन्ति परिज्ञानातिरेकं। ततो निवर्तयन्ति तदुपदेशेनावाप्तशुभवासनाविशेषाः सन्तो धनविषयगृद्धिप्रतिबन्धं पृच्छन्ति च विशेषतो मुनिजनं ते धर्ममार्गं दर्शयन्ति शिष्यभावं रञ्जयति गुरूनपि विनयादिगुणैः। ततः प्रसन्नहृदया गुरवस्तेभ्यो गृहस्थावस्थोचितं साधुदशायोग्यं च प्रतिपादयन्ति धर्ममार्गं ग्राहयन्ति तदुपार्जनोपायं महायत्नेन। यदुत भो भद्राः सद्धर्मसाधनयोग्यत्वमात्मनोऽभिलषद्भिर्भवद्भिस्तावदिदमादौ कर्तव्यं भवति यदुत सेवनीया दयालुता न विधेयः परपरिभवः मोक्तव्या कोपनता वर्जनीयो दुर्जनसंसर्गः विरहितव्यालीकवादिता अभ्यसनीयो गुणानुरागः न कार्या चौर्यबुद्धिः त्यजनीयो मिथ्याभिमानः वारणीयः परदाराभिलाषः परिहर्तव्यो धनादिगर्वः विधेया दुःखितदुःखत्राणेच्छा पूजनीया गुरवः वन्दनीया देवसङ्घाः सन्माननीयः परिजनः पूरणीयः प्रणयिलोकः अनुवर्तनीयो मित्रवर्गः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न भाषणीयः परावर्णवादो ग्रहीतव्याः परगुणाः लज्जनीयं निजगुणविकत्थनेन स्मर्तव्यमणीयोऽपि सुकृतं यतितव्यं परार्थे संभाषणीयः प्रथमं विशिष्टलोकः अनुमोदनीयो धार्मिकजनः न विधेयं परमर्मोद्घट्टनं भवितव्यं सुवेषाचारैः ततो भविष्यति भवतां सर्वज्ञोपज्ञसद्धर्मानुष्ठानयोग्यता । तत्र च गृहस्थैः सद्भिः परिहर्तव्योऽकल्याणमित्रयोगः सेवितव्यानि कल्याणमित्राणि न लङ्घनीयोचितस्थितिः अपेक्षितव्यो लोकमार्गः माननीया गुरुसंहतिः भवितव्यमेतत्तन्त्रैः प्रवर्तितव्यं दानादौ कर्तव्योदारपूजा भगवतां निरूपणीयः साधुविशेषः श्रोतव्यं विधिना धर्मशास्त्रं भावनीयं महायत्नेन अनुष्ठेयस्तदर्थो विधानेन अवलम्बनीयं धैर्यं पर्यालोचनीयायतिः अवलोकनीयो मृत्युः भवितव्यं परलोकप्रधानैः सेवितव्यो गुरुजनः कर्तव्यं योगपट्टदर्शनं स्थापनीयं तद्रूपादि मानसे निरूपयितव्या धारणा परिहर्तव्यो विक्षेपमार्गः प्रयतितव्यं योगशुद्धौ कारयितव्यं भगवद्भुवनबिम्बादिकं लेखनीयं भुवनेशवचनं कर्तव्यो मङ्गलजपः प्रतिपत्तव्यं चतुःशरणं गर्हितव्यानि दुष्कृतानि अनुमोदयितव्यं कुशलं पूजनीया मन्त्रदेवताः श्रोतव्यानि सच्चेष्टितानि भावनीयमौदार्यं वर्तितव्यमुत्तमज्ञानेन ततो भविष्यति भवतां साधुधर्मानुष्ठानभाजनता । ततः कृतबहिरन्तरङ्गसङ्गत्यागैः परदत्तभोजिभिर्भावमुनिभिः सद्भिर्भवद्भिरासेवनीया ग्रहणशिक्षा विधेया वस्तुतत्त्वजिज्ञासा मृगणीयः स्वपरतन्त्रवेदिना परहितनिरतेन पराशयवेदिना यथार्थाभिमानेन गुरुणा सम्यक् सम्बन्धः प्रयोक्तव्यो गुरुविनयः अनुष्ठेया विधिपरता कर्तव्यो मण्डलिनिषद्याचादौ

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यत्नः अनुपालनीयो ज्येष्ठक्रमो भजनीयोचिताशनक्रिया हेयो विकथादिविक्षेपः शीलनीया भावसारमुपयोगप्रधानता शिक्षणीयोऽयं श्रवणविधिः आचरणीया बोधपरिणतिः यतितव्यं सम्यग्ज्ञानस्थिरतायां कार्यं मनःस्थैर्यं न विधेयो ज्ञानदुर्लेकः नोपहसनीयास्तदज्ञाः परित्याज्यो विवादः परिहार्यमबुद्धबुद्धिभेदकरणं न विधेयः कुपात्रे शास्त्रनियोगः ततो भविष्यति भवतां पात्रता बहुमता गुणज्ञानां विग्रहवती शमश्रीः स्वाश्रयो भावसम्पदां । ततः संजनिष्यन्ते भवतामुपरि सप्रसादा गुरवः संप्रदापयिष्यन्ति सिद्धान्तसाराणि प्रवर्धिष्यन्ते भवतां शुश्रूषाश्रवणग्रहणधारणोहापोहतत्त्वाभिनिवेशाः प्रज्ञागुणा इति । तथानुशीलनीया भवद्भिरासेवनाशिक्षा समाचरणीयाः प्रत्युपेक्षणा भजनीया प्रमार्जना सात्मीभावमानेतव्या भिक्षाचर्या प्रतिक्रमणीयेर्यापथिका दातव्यालोचना शिक्षणीया निर्दोषा भोजनता विधेया भाजनपरिकर्मणा अनुष्ठेयागमिकी विचारचर्या निरीक्षणीयाः स्थण्डिलभूमयः कर्तव्यं समस्तोपाधिशुद्धमावश्यकं प्रवर्तितव्यं यथागमं कालग्रहणे आम्नातव्यः पञ्चविधः स्वाध्यायः तदेवमभ्यसनीया प्रतिदिनक्रिया पालनीयः पञ्चविधोऽप्याचारः आसेवनीये चरणकरणे अङ्गाङ्गीभावमानेयोऽप्रमादः स्थातव्यमत्युग्रविहारितया ततो भविष्यति भवतां मोक्षगमनप्रवणो गुणसन्दोहः । तदेवं ते भगवन्तः सन्मुनयो दर्शयन्ति तेभ्यः सद्गुणार्जनोपायं । ततस्ते तदुपदेशेन भद्रकभव्यमिथ्यादृष्टयः संजायन्ते विचक्षणाः भवन्ति परीक्षका भावरत्नानां विरहयन्ति कुधर्मासेवनं रमन्ते सद्गुणोपादाने वदन्ति च । यथा भो भो भट्टारकाः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अपायहेतुभिर्भोगैर्धूर्ताकारैश्च तीर्थिकैः।
एतावन्तं वयं कालं वञ्चिता मोहदोषतः॥
अधुना बोधिता धन्यैर्भवद्भिरतिवत्सलैः।
यथादिष्टं करिष्यामो नाथाः सर्वं पुरोदितम्॥
अथोपबृंहिता वाक्यैः साधुभिस्ते मनोहरैः।
यथोपदिष्टं कुर्वाणा जायन्ते स्वार्थसाधकाः॥

यथा च स चारुर्गतो मूढसमीपं कृतं गमनार्थमामन्त्रणं मूढनोक्तं वयस्य किं गतेन करिष्यसि रमणीयतममिदं द्वीपं तथाहि पश्य पश्य भूषितमिदं पद्मखण्डैर्विराजितं गृहोद्यानैर्मण्डितं सरोवरैः कमनीयं विहारारामैः स्पृहणीयं सुगन्धिपुष्पभरबन्धुराभिर्वनराजिभिरभिलषणीयं सुन्दरलोकयोगेन तदत्र मानयित्वा सुचिरं सुखं पश्चात्स्वस्थानगमनं करिष्यामो न च मे गमनं रोचते भृतं च मयापि बोहित्थं वर्तते ततो दर्शितं तत्काचशकलादिपूरितं चारोरनेन संजाता चारोः करुणा दत्तस्तस्योपदेशो यथा न युक्तं ते काननादिकौतुकं कुरत्नानि च त्वया गृहीतानि रत्नबुद्ध्या तत्परित्यज सित्वामूनि गृहाण सुरत्नानि तेषां चेदं लक्षणं ततः प्रद्विष्टो मूढः प्राह च नाहं यास्यामि गच्छ त्वं यत्र प्रवृत्तोऽसि मित्रमेव न भवसि त्वं मे यस्त्वं मामकीनानि भास्वररत्नानि दूषयसि अलं मे तावकरत्नैः पुनः कृपयोपदेशदानोद्यतो निराकृतश्चारुरनेन संजातस्चारोरप्रज्ञापनीयोऽयमिति निश्चयः तथा भद्र घनवाहन चारुकल्पा भगवन्तो मुनयो मूढस्थानीयेभ्यो दूरभव्येभ्योऽभव्येभ्यो वा यदा धर्मोपदेशार्थमभिमुखीभवन्ति तदा तेषां

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्तत्समीपगमनमभिधीयते। ततः कुर्वन्ति ते सद्धर्मदेशनया मोक्ष-गमनं प्रति तदामन्त्रणं । ततस्ते मूढकल्पा जन्तवः खल्वेवमाचक्षीरन्। यदुत भो भोः श्रमणकाः किं तेन यौष्माकीनेन मोक्षेण नः प्रयोजनं भवतामप्यलमेव तत्र गमनेन । तथाहि

न तत्र खाद्यं नो पेयं न विलासा न भूतयः ।
न दिव्यः प्रियसंयोगो न कान्ताः कमलेक्षणाः ॥
न भाषणं सविश्रम्भं न गीतं नापि नर्तनम् ।
न हास्यं हन्त यौष्माकः स मोक्षो ननु बन्धनम् ॥
अत्यन्तरमणीयोऽयमस्माकं प्रतिभासते ।
सदा संसारविस्तारश्चित्ताह्लादविधायकः ॥
यतोऽत्र सन्ति संसारे खाद्यं पेयं विभूतयः ।
विलासा भूषणं नार्यः कामदाः पद्मलोचनाः ॥
यथेष्टचेष्टाचारित्वं गीतं नृत्यं विलेपनम् ।
विद्यते सर्वमेवात्र संपूर्णं सुखसाधनम् ॥
अतो विमुच्य संसारं सुखसम्भारपूरितम् ।
भो भोः श्रमणका यूयं न मोक्षं गन्तुमर्हथ ॥
तदलं मोक्षवादेन संसारे सुन्दरा स्थितिः ।
मानयित्वा सुखं दिव्यं पश्चान्मोक्षं गमिष्यथ ॥
यश्च सद्धर्मवादोऽयं भवतां मनसि स्थितः ।
अस्माकमपि सोऽस्त्येव किं यूयं धर्मगर्विताः ॥

तथाहि ।

भूरिभिर्महिषैश्छागैः शूकरैश्च निपातितैः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कुर्महे चण्डिकादीनां वयं रुधिरतर्पणम् ॥
गोमेधमश्वमेधं च नरमेधं तथाजकैः।
कुर्मो यागं चतुर्भेदं भूतसङ्घातमर्दनम् ॥
कुयोनिवर्तिनः सत्त्वान् निःशेषान् दुःखपीडितान्।
हत्वा हत्वा वयं दुःखान्मोचयामः कृपापराः ॥
पापर्द्ध्यां जीवसङ्घातं मारयित्वा दिने दिने।
मांसावारितसत्रं च प्रयच्छामो यथेच्छया ॥
इत्येवमादिभिर्धर्मैः कृतकृत्यतया वयम्।
भावत्कस्यास्य धर्मस्य न तृप्तिं बत कुर्महे ॥
तदिदं मूढकल्पानामभव्यानां प्रभाषितम्।
आकर्ण्य मुनयो धीरा जायन्ते करुणापराः ॥
ततस्ते तत्प्रबोधार्थमित्थमाचक्षते तदा।
भो भद्रा नैव युक्तोऽयं भवतां भवविभ्रमः ॥
एते हि भोगा नागानां भोगा इव सुदारुणाः।
पर्यन्तकटुकाः पापास्तीव्रसंक्लेशवर्धनाः ॥
नार्योऽनार्याः कृताकार्याः सर्वमायाकरण्डिकाः।
विलासनृत्तसङ्गीतबिब्बोकाद्या विडम्बनाः ॥
मोक्षस्तु भद्राः सततमनन्तानन्दसुन्दरः।
जीवस्यात्मव्यवस्थानं निःशेषक्लेशवर्जितः ॥
मनुष्यभवमासाद्य तन्न युक्तं भवादृशाम्।
खाद्यपेयविलासादिकौतुकेनात्मवञ्चनम् ॥
एतेषु सक्ता भोगेषु कतिचिद्दिनभाविषु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मा मोक्षमार्गमुत्सृज्य गच्छतानन्तके भवे ॥
धर्मानुष्ठानबुद्ध्या च यदिदं मारणादिकम्।
यूयं कुरुथ तत्पापं सर्वं संसारवर्धनम् ॥
कुशास्त्रकारमोहेन मा कुरुध्वमथेदृशम्।
अहिंसाद्यात्मकं धर्मं कुरुध्वं दोषसूदनम् ॥
अथेदृशं मुनीनां ते वाक्यमाकर्ण्य पेशलम्।
मूढकल्पा जनास्तूर्णं प्रद्वेषं यान्ति पापिनः ॥
वदन्ति च ततो रुष्टा भो भोः श्रमणका वयम्।
शिक्षणीया न युष्माभिर्यात यात यथागताः ॥
भोगान्निन्दथ पापिष्ठा धर्मं चास्मन्निषेवितम्।
ततो नो वैरिका यूयं नेष्यामोऽन्तकमन्दिरम् ॥
ईदृशोऽपीह सद्धर्मो यद्ययं वो न रोचते।
ततोऽलं युष्मदीयेन धर्मेण पुरुषाधमाः ॥
निवेदयत सद्धर्मं निजेभ्यः श्रमणाधमाः।
आत्मीयजनकेभ्यो भो न त्वस्माकं प्रयोजनम् ॥
तदिदं मूढजन्तूनां वाक्यमाकर्ण्य साधवः।
ब्रूयुः करुणया यावद्भूयो धर्मस्य लक्षणम् ॥
तावत्ते नितरां क्रुद्धा दष्टौष्ठा रक्तलोचनाः।
गाढप्रहारदानादौ प्रवर्तन्ते न संशयः ॥
ततस्तत्तादृशं वीक्ष्य मुनयो मूढचेष्टितम्।
निश्चिन्वन्ति निजे चित्ते नैते साध्याः कथंचन ॥
ततस्ते साधवस्तेषामुपेक्षां कुर्वते यतः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

न भवेद्दोहने चित्तं बन्ध्याभावे विनिश्चिते ॥

ततो यथा चारूपदेशं कुर्वतोस्तयोर्योग्यहितज्ञयोर्भृते रत्नानां बोहित्थे ते तौ च गृहीत्वा गतश्चारुः स्वस्थाने जातास्तयो रत्नविनियोगेन सततमनन्तानन्दभाजनं मूढस्तु दुश्चरितकुद्धेन नरपतिना निष्कासितस्ततो द्वीपात् प्रक्षिप्तः समुद्रे संजातोऽनन्तदुःखभरभाजनमिति तथा भद्र घनवाहन मुनीनामुपदेशं पूर्वोक्तं कुर्वतां तेषां देशविरतानां भद्रकभव्यमिथ्यादृष्टीनां च क्रमेण कृते पारमेश्वरे व्रतग्रहणे वर्तन्ते ज्ञानादयो गुणाः भ्रियन्ते तेषामात्मानः ततः सर्वेऽपि गच्छन्ति परमपदे जायन्ते सततमनन्तानन्दसन्दोहभाजो ज्ञानदर्शनचारित्रविनियोगेन मूढजन्तवस्तु कुर्वन्ति पापभरपूरणं ततः क्रुद्धेनैव स्वकर्मपरिणामभूभुजा निर्वास्यन्ते मनुष्यभवरत्नद्वीपात् पात्यन्ते संसारसागरे भवन्ति निरन्तरदुःखसम्भारभाजनमिति।

ततश्च।

एवं कथानकस्यास्य ज्ञात्वा भावार्थमीदृशम्।
अयं प्रव्रजितो जातः साधुर्भो घनवाहन ॥
एवंविधविवेकस्य कारणे कर्मदारणे।
को वा कथानके ह्यत्र श्रुते नो मुनितां भजेत् ॥
रत्नद्वीपसमे प्राप्ते मानुष्ये भद्र भाविकैः।
रत्नैर्भृत्वात्मबोहित्थं को न गच्छेच्छिवालयम् ॥

ततो भद्रेऽगृहीतसङ्केते तदिदमीदृशमकलङ्कवचनमाकर्णयतो मे त्रुटिता बह्वी कर्मस्थितिः संजातो भद्रकभावः सुखायितं मनागाकलङ्कं वचनं। तथापि स्थितोऽहं मौनेनैव। प्राप्तोऽकलङ्कः

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चलितो मया षष्ठमुनिसमीपं । वन्दितो मुनिवरः । धर्मलाभितोऽनेन । कृता प्रस्तावना । पृष्टः सोऽपि वैराग्यकारणं । मुनिनोक्तं ।

नगरी संसृतिर्नाम अस्त्यनादिरनन्तिका ।
तदीयो हट्टमार्गो मे जातो वैराग्यकारणम् ॥

अकलङ्केन चिन्तितं ।

अरघट्टः पुरा यादृग् मुनिना मे निवेदितः ।
नूनं भो हट्टमार्गोऽपि तादृशोऽयं भविष्यति ॥

ततः प्रोक्तमकलङ्केन ।

निवेदय महाभाग मह्यमेनं स्फुटाक्षरैः ।
हट्टमार्गः स संजातो यस्ते वैराग्यकारणम् ॥
मुनिराह महाभागो योऽयं ध्यानस्थितो मुनिः ।
अनेन जन्मसन्तानः स हट्टो मम दर्शितः ॥
विराजितः सुदीर्घाभिर्भवावपनपंक्तिभिः ।
भूरिभिः सुखदुःखाख्यैः स पण्यैः परिपूरितः ॥
आकुलैः सञ्चयोद्युक्तैः क्रयविक्रयतत्परैः ।
जीववाणिजकैर्नित्यं स्वार्थनिष्ठैर्निषेवितः ॥
पुण्यापुण्याभिधानैश्च लोकोत्कृष्टविमध्यमैः ।
मूल्यैः पण्यानि लभ्यन्ते स्वानुरूपाणि तत्र भोः ॥
नित्यं व्यवहरत्येष सदैवोद्घाटितापणः ।
अपुण्यजीवरोरैश्च भूरिभिः परिपूरितः ॥
महामोहाभिधानोऽत्र बलाधिकृत उच्यते ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कामकोपादयस्तस्य पुरुषाः परिचारकाः ॥
घोरैर्जीवाधमर्णानां कर्माख्यैर्धनिकैः सदा ।
क्रियते धरणकं तत्र दुर्मोचमतिदारुणम् ॥
सदा कलकलायन्ते लोकोद्वेगविधायिनः ।
मत्ताः कषायनामानस्तत्र दुर्दान्तडिम्भकाः ॥
अनेकाश्चर्यभूयिष्ठो विचित्रः सतताकुलः ।
नान्यो जगति तादृशो हट्टमार्गो नरोत्तम ॥
केवलं ते मया लोका यावत्सम्यङ् निरीक्षिताः ।
हट्टे सर्वेऽपि विज्ञातास्तावदत्यन्तदुःखिताः ॥
अथानेन महाभाग मुनिना मम लोचने ।
अञ्जिते कृपया भद्र ज्ञानाञ्जनशलाकया ॥
ततो विमलदृष्टित्वाद्दृष्टो दूरे व्यवस्थितः ।
मया हट्टात्समुत्तीर्णो मठो नाम शिवालयः ॥
तत्रानन्ता मया दृष्टाः सततानन्दसुन्दराः ।
सद्बुद्धिदृष्ट्या भो लोका मुक्ताख्या बाधवर्जिताः ॥
ततो मे तत्र संपन्नो हट्टमार्गे स्पृहत्तमः ।
वसतो भद्र निर्वेदो मठोन्मायक एव च ॥
ततश्चायं महाभागो मुनिः प्रोक्तस्तदा मया ।
हट्टमेनं परित्यज्य मठे यामः शिवालये ॥

यतः ।

नास्ति मे क्षणमप्यत्र रतिर्नाथ सुदारुणे ।
हट्टमार्गे व्रजामोऽतस्त्वया सार्धं शिवालये ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मुनिनोक्तं यदीच्छा ते मठे गन्तुं नरोत्तम ।
गृहाण मामिकां दीक्षां ततोऽस्य प्रापिकामरम् ॥
मयोक्तं दीयतां नाथ मा विलम्बो विधीयताम् ।
ततो दत्ता ममानेन दीक्षेयं पारमेश्वरी ॥
उपदिष्टं च कर्तव्यं मठप्रापणकारणम् ।
अहं तदेव कुर्वाणो भद्र तिष्ठामि साम्प्रतम् ॥

अकलङ्केनोक्तं ।

कीदृशं नाथ कर्तव्यं गुरुणा ते निवेदितम् ।
यद्बलेन मठे तत्र भगवन्गन्तुमिच्छसि ॥

मुनिनोक्तं। आकर्णय। अभिहितोऽहं भगवता तदानेन गुरुणा। यथा सौम्य अस्ति तावद्भवतः परिग्रहे कायाभिधानः पञ्चाक्षनामगवाक्षो निवासार्थमपवरकः। तत्र च कार्मणशरीरनामकमपवरकगवाक्षाभिमुखक्षयोपशमाभिधानरन्ध्रं गर्भगृहकं। तत्र च चित्ताभिधानमतितरलं वानरलीवरूपं। मयोक्तं। बाढं समस्तमस्ति। गुरुणोक्तं। यद्येवं ततो गृहीतेनैव तेन सर्वेण तावद्भवता प्रव्रजितव्यं। यतो न शक्यते तदकाण्ड एव विरहयितुं। मयोक्तं। यदाज्ञापयति नाथः। ततः प्रव्रजितोऽहं। गुरुणोक्तं। भद्र त्वयेदं वानरलीवरूपं सुरक्षितं कर्तव्यं। मयोक्तं। यदादिशति नाथः। केवलं कुतो भयमिति कथयन्तु भगवन्तः। ततोऽभिहितमनेन मुनिना। यथा सौम्य विद्यन्ते तत्र गर्भगृहके वसतोऽस्य भूयांसः खलूपद्रवकारिणो यतो भक्ष्यते वराकमिदं कषायनामकैश्चटुलमूषकैः तरलतरीक्रियते नोकषायाख्यैर्वधपटुभिर्दुष्टवृश्चिकैः खाद्यते संज्ञाख्याभिः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्रूरमार्जारीभिः विलुप्यते रागद्वेषनामकाभ्यां भीषणकोलोन्दुराभ्यां ग्रस्यते महामोहसंज्ञेनातिरौद्रमार्जारेण उपताप्यते परीषहोपसर्गाङ्कैः सततं चोटयद्भिर्दंशमशकैः विक्लवीक्रियते दुष्टाभिसन्धिवितर्काख्यैर्वज्रतुण्डैर्भक्षयद्भिर्मत्कुणैः उपद्रूयतेऽलीकचिन्तासंज्ञाभिर्गृहकोकिलिकाभिः अभिभूयते दारुणाकारैः प्रमादकृकलासैः तुद्यतेऽनवरतमविरतिजाम्बालनामकेन षट्पदिकाजालेन अन्धीक्रियते मिथ्यादर्शनसंज्ञेनातिघोरेण तमसा। तदेवमेते भद्र तत्र गर्भगृहके सततस्थायिनोऽस्य वराकस्योपद्रवविशेषाः। तदिदमेवमादिभिरुपद्रवैरुपद्रुतं चित्ताभिधानं वानरलीवरूपं वेदनाभरनिःसहतया निपतति रौद्रध्यानाभिधाने सुज्वलितखादिराङ्गारकुण्डे क्वचित्पुनः प्रविशत्यनेककुविकल्पाख्यलूतातन्तुजालावनद्धमुखे भीषणे गाढमार्तध्यानाभिधाने महाबिले। तदिदमप्रमत्तेन भवता सततं रक्षणीयं। मयोक्तं। भदन्त कः पुनरस्य रक्षणोपायः। गुरुराह। भद्र ये ते विद्यन्ते तत्रापवरके पञ्च गवाक्षास्तेषां द्वारेषु विषयनामानः पञ्चैव विषवृक्षा विद्यन्ते। ते चातिदारुणाः स्वरूपेण यतस्ते नाम्नापीदं वानरलीवरूपं विक्लवयन्ति गन्धेनापि घूर्णयन्ति दर्शनेनापि तरलयन्ति स्मरणेनापि मारयन्ति स्पर्शनेनास्वादनेन च पुनर्यदिदं निपातयन्ति तत्र किमाश्चर्यं। ते चास्यामीभिरुपद्रवैरुपद्रुतस्य विक्लवतया सहकारास्रका इति प्रतिभासन्ते। ततो निर्गच्छति तदभिमुखं तैर्गवाक्षैर्गाढाभिलाषेण रज्यते सुन्दराणीति बुद्ध्या केषु चित्तत्फलेषु विद्वेष्टि न सुन्दराणीति बुद्ध्या कानिचित्तत्फलानि बंभ्रमीति लौल्यातिरेकेणानवरतं तच्छाखान्तरेषु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लुठति नितरामर्थनिचयसंज्ञे तदधोवर्तिनि पत्रफलकुसुमरजःकचवरे। ततस्तेषु परिभ्रमदिदमुद्गुण्ड्य कर्मपरमाणुनिचयसंज्ञेन तदीयफलकुसुमरेणुना आर्द्रीक्रियते भोगस्नेहनामकेन मकरन्दबिन्दुनिस्यन्दसन्दोहवर्षेण॥ ततो मया गृहीतवचनभावार्थेन चिन्तितं। अये वृक्षास्तावेदते सामान्यरूपाः शब्दरूपरसगन्धस्पर्शा भविष्यन्ति कुसुमानि पुनरपरिस्फुटास्तद्विशेषाः फलानि तु परिस्फुटास्तद्विशेषा एव शाखान्तराणि पुनस्तदाधारवस्तुस्थानानि तेषु च सञ्चरणं चित्तवानरलीवरूपस्य लोकोपचारेणाभिहितं यदाङ्गलौकिकाः अमुत्र गतं मे चित्तमिति। एवं च स्थिते बुद्धं मयेदं तावत्समस्तं मुनिना भाषितं भोत्स्यते चेति विचिन्त्य मयाभिहितं। भदन्त ततस्ततः। गुरुराह। ततो भद्र भोगस्नेहार्द्रीभूते कर्मपरमाणुप्रचयरजोगुण्डिते तत्र चित्तवानरलीवरूपशरीरे विकलतया स्थैर्यस्य भेदकतया विषरूपत्वात्तस्य रजसः संजायन्ते व्रतानि संपद्यते जर्जरीभावः व्याप्यते समन्तान्मध्यदेशः दह्यते विषरूपेण तेन रजसा। ततो भजते कृष्णरूपतां तच्छरीरं क्वचित्संपद्यते रक्तीभावः। ततस्तत्र गर्भगृहके वर्तमानं तत्तेषां सर्वेषां पूर्वोक्तानामुपद्रवविशेषाणां गम्यं भवति। ततो बाध्यते नानाविधं तैरिति। तदेष भद्र तस्य चित्तवानरलीवरूपस्य संरक्षणोपायो यदुत गृहीत्वा स्ववीर्यसंज्ञेनात्महस्तेन दृढमप्रमादनामकं वज्रदण्डं तच्चित्तवानरलीवरूपं तैरक्षनामकैर्गवाक्षैर्विषयवृक्षफलभक्षणस्पृहया निर्गच्छदास्फोट्य निवारणीयं। तथापि चटुलतया निस्सरत्पुनः पुनराक्रोडनीयं। ततो निषिद्धबहिर्गमनस्य निवृत्तसहकाराम्रकाभिलाषस्य

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तस्य शोषमुपयास्यत्यसौ भोगस्नेहसंपादितः शरीरार्द्रीभावः। ततः शुष्कशरीरात्परिशटिष्यति प्रतिक्षणं तद्रजो रोत्स्यन्ति क्षतानि अपयास्यति जर्जरता न भविष्यति कृष्णता विनंक्ष्यति रक्षीभावः आविर्भविष्यति धवलता संपत्स्यते शरीरस्थैर्यं संजनिष्यते दर्श- नीयता। ततो न प्रभविष्यन्ति ते प्रागुपवर्णितास्तत्रापि गर्भगृहके वर्तमानस्य तस्योपद्रवविशेषाः। किं च तेऽपि मार्जारमूषक- कोलोन्दुरादयस्तस्य वानरलीवरूपस्योपद्रवकारिणः समस्तास्तेनैवा- प्रमादनामकेन वज्रदण्डेन भवता चूर्णनीयाः। ततस्तेषु संचूर्णितेषु तद्गर्भगृहकमार्गसञ्चरिष्णु वानरलीवरूपं निर्बाधं भविष्यति। तदयं भद्र तस्य संरक्षणोपायः। मयोक्तं। भदन्त तत्किं पुनस्तेनेत्थं संरक्षितेन मम सेत्स्यति प्रयोजनं। भगवताभिहितं। ननु भद्र यद्भवतोऽभिप्रेतं शिवालयमठगमनं तस्यैतदेव चित्तवानरलीवरूपं सुसंरक्षितमुपायभूतं वर्तते॥

एतद्धि रक्षितं सम्यक् संभवत्येव कारणम्।
निर्बाधं गमनस्योच्चैः पुरुषस्य शिवालये॥
ततस्त्वेत्तत्र ते भद्र विद्यते गमने मतिः।
अस्य संरक्षणेऽप्येवं ततो यत्नं समाचर॥

किं च।

चक्रकं बहुकालीनं वर्तते भद्र दुस्तरम्।
अस्य वानरलीवस्य यदिदं ते मयोदितम्॥

तथाहि।

तत्तैरुपद्रवैर्गाढं पीडितं मूषकादिभिः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वेदनाविक्लवं मोहादाम्रकेषु प्रवर्तते ॥

ततश्च।

गृह्यते रजसा भूयो भिद्यते स्यन्दबिन्दुभिः।
ततः क्षतानि जायन्ते बाध्यते मूषिकादिभिः ॥
ततस्तद्भक्षणासक्ता वर्धन्ते मूषिकादयः।
भूयश्च बाध्यमानं तैराम्रकेष्वेव धावति ॥
पुनर्गुण्डनमेवास्य स्वेदेन पुनरार्द्रता।
पुनश्च क्षतसम्पत्तिः पुनः सर्वेऽप्युपद्रवाः ॥
तदेवं चक्रके भद्र गतमेतदनिष्ठिते।
न मुक्ता तावकीं रक्षां निर्बाधं हन्त जायते ॥
ततो योऽयं मया प्रोक्तो हेतुः संरक्षणे वरः।
स एव भवता नित्यमनुष्ठेयो नरोत्तम ॥
ततो गृहीतभावार्थस्तदाहं पर्यचिन्तयम्।
इदं मह्यं भदन्तेन प्रपञ्चेन निवेदितम् ॥

यदुत।

रागाद्युपद्रुतं चित्तं विषयेषु प्रवर्तते।
तेषु चास्य प्रवृत्तस्य वर्धते कर्मसञ्चयः ॥
अङ्गाङ्गीभावमाधत्ते सा भोगस्नेहवासना।
ततः संसारसंस्काराः संजायन्ते क्षतोपमाः ॥
ततोऽत्र प्रभवन्त्येव सर्वे रागाद्युपद्रवाः।
मूषकादिसमास्ते च विवर्धन्ते प्रतिक्षणम् ॥
भूयश्च प्रेर्यमाणं तैर्विषयेष्वेव धावति।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पुनः कर्म पुनः स्नेहः पुनः सर्वेऽप्युपद्रवाः ॥
अदृष्टतलपर्यन्ते तदेवंविधचक्रके ।
निमग्नं दुःखकोटीभिश्चित्तमेतन्न मुच्यते ॥
वज्रदण्डः समाख्यातो गुरुणानेन रक्षकः ।
गृहीतो वीर्यहस्तेन सोऽप्रमादोऽस्य सत्तमः ॥
ततश्चैवं करिष्यामि सततं सुसमाहितः ।
गुरूद्दिष्टाप्रमादस्य तस्याहमनुशीलनम् ॥

यदुत ।

स्वप्नोऽयमिन्द्रजालं वा हरिश्चन्द्रपुरं तथा ।
शरीरं भूतयो भोगा यच्चान्यत्स्वजनादिकम् ॥
एवं निश्चित्य सद्बुद्ध्या भावयिष्यामि तत्त्वतः ।
ततः संसारजालान्मे चित्तबन्धो निवर्त्स्यति ॥
अनाद्यभ्याससंयोगेन निश्चरच्च पुनः पुनः ।
आत्मन्येवाहितं चित्तं धारयिष्यामि यत्नतः ॥
तथेदं शिक्षयिष्यामि चित्तं किं निर्गतेन ते ।
बहिः स्वरूपे तिष्ठ त्वं येनानन्दे निलीयसे ॥
संसारस्ते बहिश्चारः स च दुःखभराकरः ।
मोक्षः स्वरूपेऽवस्थानं स चानन्दभराकरः ॥
ततो बहिर्न युक्तं ते निर्गन्तुं सुखलिप्सया ।
युक्तमात्मन्यवस्थानं चित्त हित्वा बहिर्भ्रमम् ॥
आत्मन्यवस्थितस्येह जन्मन्येव सुखं तव ।
बहिर्निःसरतोऽत्रैव दुःखं तद्यदि बुध्यसे ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथाहि ।

सर्वं दुःखं परायत्तं सर्वमात्मवशं सुखम् ॥
बहिश्च ते पराधीनं स्वाधीनं सुखमात्मनि ॥

अन्यच्च ।

यदात्मनो बहिर्भूतं वस्तुजातं तव प्रियम् ।
तत्सर्वं नश्वरं दुःखं निःस्वभावं मलाविलम् ॥
अतस्तदर्थं हे चित्त किं वृथा परितप्यसि ।
किं वात्मानं विमुच्येत्थं बंभ्रमीषि पुनः पुनः ॥
यदि स्यात्सुन्दरं किंचिद्बहिस्तस्य निवारणम् ।
संभवेत्तव दुःखाय तच्च चित्त न विद्यते ॥
दह्यमानं पुनर्घोरैर्भोगाङ्गारैर्निवारितम् ।
आत्मन्यानन्दरूपे त्वं मुधा ताम्यसि धारितम् ॥
अनन्तदर्शनज्ञानवीर्यानन्दप्रपूरिते ।
चित्त कृत्वात्मनि स्थानं भव शीघ्रं निराकुलम् ॥
अत्र ते तिष्ठतो नित्यं भोगस्नेहस्य शोषणे ।
संजाते जायतेऽवश्यं रजःपातो न संशयः ॥

ततश्च ।

संक्लिष्टवासनाजन्या व्रणा रोहन्ति दारुणाः ।
ततस्तद्बाधनिर्मुक्तं न त्वं भोगेषु रज्यसे ॥
पिण्डीप्राया बुधैः प्रोक्ता भोगाश्चित्तच्चतेषु ते ।
अत एव मुहूर्तं ते भासन्ते स्वास्थ्यकारिणः ॥
मुहूर्तसुखमाधाय ते भुक्ताः चतवर्धनम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संक्लिष्टवासनाध्यानाज्जनयन्ति सुदारुणम् ॥

इतरथा।

संक्लिष्टवासनोन्मुक्ते रूढे तव शरीरके।
निर्बाधे सततानन्दे तदिच्छैव न जायते ॥
तदेवं संस्थिते चित्त हित्वा सर्वं बहिर्भ्रमम्।
स्वरूपे सततं तिष्ठ लीनं हन्त निरातुरम् ॥
एवं च शिक्षयित्वेदं चित्तं सम्यग्विधानतः।
अस्यैव रक्षणोद्युक्तो भविष्यामि समाहितः ॥
तथानुशिष्टमप्येतच्चलत्येव दुरात्मकम्।
यत्नान्निराकरिष्यामि बहिर्धावत्पुनःपुनः ॥
कषायनोकषायाद्या ये चोपद्रवकारिणः।
अस्य तानपि निःशेषान् हनिष्याम्यप्रमादतः ॥
विद्योदयेन ध्यानेन प्रतिपक्षनिषेवया।
यास्यन्ति प्रलयं सर्वे तूर्णं रागाद्युपद्रवाः ॥
ततस्तेषु प्रलीनेषु भविष्यन्ति न बाधकाः।
परीषहोपसर्गाद्या बहिःस्थास्तदुपद्रवाः ॥
आत्मारामं ततो भूत्वा सच्चित्तमबहिश्चरम्।
रागाद्युपद्रवैर्मुक्तं मोक्षायैव घटिष्यते ॥
एवं परिकलय्याहं हृदये सुविनिश्चितः।
तदेव कुर्वन्ननिशमेष तिष्ठामि साम्प्रतम् ॥

अकलङ्केनोक्तं। साधु भदन्त साधु सम्यग् बुद्धं भदन्तेन गुरु-वचनं। सम्यक् चारब्धं तदाचरणं। ममापीदं चक्रकं भगवन्निवे-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दितमाकर्ण्यान्यदपि चक्रकमभ्यूहितं । तद्युक्तमयुक्तं वाकर्णयतु भगवान् । मुनिनोक्तं । निवेदयतु भद्रः । अकलङ्केनोक्तं ।

चित्तमेवं द्विधा तावद्द्रव्यतो भावतस्तथा ।
आद्यं पर्याप्तियुक्तात्मा गृहीतं पुद्गलात्मकम् ॥
तत्र प्रयुक्तो जीवस्तु भावचित्तं निगद्यते ।
तत्कार्मणशरीरस्थं तेन भिन्नं निवेद्यते ॥
तच्चित्तं नियमाज्जीवो जीवश्चित्तं न वा भवेत् ।
यतः केवलिनो जीवा भावचित्तविवर्जिताः ॥

एवं च स्थिते ।

मिथ्याज्ञानविपर्यासाज्जीवो रागादिसंततः ।
सततं दुःखरूपेषु सुखबुद्ध्या प्रवर्तते ॥
ततः कर्माणुसङ्घातमादत्ते स्नेहतन्तुभिः ।
ततो जन्मान्तरारम्भं विधत्ते तद्वशादयम् ॥
पुनस्तत्र विपर्यासः पुना रागादिसन्ततिः ।
पुनश्च विषयाकांक्षा पुनस्ते स्नेहतन्तवः ॥
पुनश्च कर्मग्रहणं पुनर्जन्मसमुद्भवः ।
पुनस्तत्र विपर्यासः पुना रागादिकः क्रमः ॥
एवं यावदविच्छिन्नं विपर्यासादिचक्रकम् ।
जीवस्य वर्तते तावदनिष्टा भवपद्धतिः ॥
इदमभ्यूहितं नाथ मया चक्रकमञ्जसा ।
युक्तमेतदयुक्तं वा यूयं विज्ञातुमर्हथ ॥
मुनिनोक्तं महाभाग युक्तमेतन्न संशयः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कथं वायुक्तवेत्तारो भवन्तीह भवादृशाः ॥
मयापीदं ततो ज्ञातं गुरुभिश्च समर्थितम् ।
अनिष्ठितभवे हेतुर्विपर्यासादिचक्रकम् ॥
अत एव परित्याज्यो विपर्यासो विवेकिना ।
तदुच्छेदे प्रक्षीयन्ते निर्मूलत्वेन शेषकाः ॥
अयमेव विवेकोऽत्र तत्त्वज्ञानमिदं मतम् ।
अयं निरास्रवो धर्मो यद्विपर्यासवर्जनम् ॥
अविपर्यस्तविज्ञातुः पुरुषस्याप्रमादिनः ।
मनोविकारजालं हि स्वस्माद्भिन्नं प्रकाश्यते ॥
ततो विविक्तमात्मानं सदानन्दं प्रपश्यतः ।
नास्य संजायते द्वेषो दुःखे नापि सुखे स्पृहा ॥
निरभिष्वङ्गचित्तोऽसौ ततः कर्माणुसञ्चयम् ।
विषयस्नेहमुक्तत्वान्न विधत्ते कदाचन ॥
ततोऽसौ बीजविरहान्निःस्पृहत्वाद्भवान्तरम् ।
मुक्तवान्नारभेतातश्चक्रकं विनिवर्तते ॥

एवं च स्थिते ।

यत्कर्मबन्धनं प्रोक्तं यच्चेदं भवचक्रकम् ।
अनयोर्यो विजानाति प्रवर्तननिवर्तने ॥
स किं शरीरे भोगेषु धने वा भवभाविनि ।
अन्यत्र वा पदार्थे भो रागं कुर्यात्कदाचन ॥
यस्तु सांसारिके कुर्यात्पदार्थे चित्तनिर्वृतिम् ।
नाद्यापि तत्त्वतो ज्ञातं तेनेदं चक्रकद्वयम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यतः ।

फलं ज्ञानक्रियायोगे सर्वमेवोपपद्यते ।
तयोरपि च तद्भावः परमार्थेन नान्यथा ॥
साध्यमर्थं परिज्ञाय यदि सम्यक्प्रवर्तते ।
ततस्तत्साधयत्येव तथा चाह महामतिः ॥
सम्यक्प्रवृत्तिः साध्यस्य प्राप्युपायोऽभिधीयते ।
तदप्राप्तावुपायत्वं न तस्याच प्रपद्यते ॥
असाध्यारम्भिणस्तेन सम्यग्ज्ञानं न जातुचित् ।
साध्यानारम्भिणश्चेति द्वयमन्योन्यसंश्रयम् ॥
अत एवागमज्ञस्य या क्रिया सा क्रियोच्यते ।
आगमज्ञोऽपि यस्तस्यां यथाशक्त्या प्रवर्तते ॥
चिन्तामणिस्वरूपज्ञो दौर्गत्योपहतो न हि ।
तत्प्राप्युपायवैचित्र्ये सत्यन्यत्र प्रवर्तते ॥
न चासौ तत्स्वरूपज्ञो योऽन्यत्रापि प्रवर्तते ।
मालतीगन्धगुणविद्भृङ्गे न रमते क्वचित् ॥
तदेवं स भवाभावान्मुक्तिमाप्नोति सन्नरः ।
अलमत्र प्रसङ्गेन सम्यगभ्यूहितं त्वया ॥
तदिदं गुरुभिर्भद्र कर्तव्यं मे निवेदितम् ।
तस्य वानरजीवस्य सततं परिरक्षणम् ॥

अकलङ्केनोक्तं ।

केनोपायेन तन्नाथ वानरं नयनक्षमम् ।
शिवालयमठे तत्र गुरुणा प्रतिपादितम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मुनिनोक्तं। आकर्णयतु भद्रः। प्रोक्तोऽहं तदानेन भगवता गुरुणा। यथा सौम्य तत्र गर्भगृहके लेश्या इति गोत्रेण प्रसिद्धाः कृष्णनीलकपोततैजसीपद्मशुक्लनामानः षडङ्गनाः परिपालिका विद्यन्ते। ताश्च तत्रैव गर्भगृहके समुत्पन्नस्यैव सम्बद्धा संवर्धितास्तस्यैव चोपचयकारिण्यो वर्तन्ते। तासां च मध्ये प्रथमास्तिस्रो नार्यो यथाक्रमं क्रूरतमक्रूरतरक्रूराः स्वरूपेण कारणमनर्थपरंपराणां शत्रुभूतास्तस्य वानरजीवरूपस्याशुभवृद्धिहेतुभूतास्तस्य गर्भगृहकस्य धारिकास्तवाप्यत्रैव दुःखसङ्कुले हट्टमार्गे निवारिकाः मठगमनस्य। उपरितनाः पुनर्भद्र तिस्रो नार्यो यथाक्रमं शुद्धशुद्धतरशुद्धतमाः स्वरूपेण कारणमाह्लादपरंपराणां बन्धुभूतास्तस्य वानरजीवरूपस्य शुद्धवृद्धिहेतुभूतास्तस्य गर्भगृहकस्य निःसारिकास्तवाप्यस्मादसातसन्ततिपूरिताद्धट्टमार्गादनुकूलकारिका मठगमनस्य। ताभिश्च षड्भिरपि नारीभिर्विरचितस्तत्र गर्भगृहके स्वसामर्थ्यादुपर्युपर्यारोहणार्थं परिणामो नाम दर्दरः। तत्र च ताभिरेव नारीभिर्यथानुपूर्वं उपर्युपरि विरचिताः प्रत्येकमसंख्येयाः समस्ता अप्यसंख्येया विद्यन्ते व्यवसायस्थानाभिधानाः पदिकाः। तया प्रथमया विरचितास्तावदसंख्येयाः प्रथमाः कृष्णावर्णाः एवं द्वितीयया द्वितीया नीलावभासाः तृतीयया तृतीयाः कपोताभाः चतुर्थ्या च चतुर्थ्यास्तेजोभास्वराः पञ्चम्या पञ्चम्यो धवलपद्मच्छायाः षष्ठ्या षष्ठ्यो विशुद्धस्फटिकनिर्मलास्ताः पदिका इति। तत्राद्ययोषित्त्रितयनिर्मितासु पदिकासु वर्तमानं तद्वानरजीवरूपमुत्प्लुत्योत्प्लुत्य बलात् धावति गवाक्षकैस्तेष्वाश्रकेषु लुठति तत्र रजःकचवरे।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गुण्ड्यते तेन रजसा। भिद्यते तैः स्नेहनिष्यन्दबिन्दुभिः। ततस्तथा क्षतशतैर्जर्जरीभूतं तेषां मूषकमार्जारकोलोन्दुरादीनां सर्वेषामुपद्रवविशेषाणामभिभवनीयं भवति। ततः क्वचिन्नष्टमिव लक्ष्यते क्वचिद्घूर्णितमवतिष्ठते क्वचित्क्रूरतां धारयति सर्वथा सततसंतप्तं तदास्त इति। तत्रापि चानन्तदुःखपरंपराकारणं संपद्यते। तस्माद्भवता तद्वानरलीवं ताभ्यः पद्दिकाभ्यो निःसारणीयमुपर्यारोहणीयं। ततश्चतुर्थयोषिन्निर्मितासु तासु पद्दिकासु प्रतिक्षणमारोहतस्तस्य वानरलीवरूपस्य स्तोकीभविष्यति सन्तापः प्रतनुतां यास्यन्ति बाधाकारिणस्ते मूषकादयः क्षुद्रोपद्रवाः मनाक् स्वल्पीभविष्यत्याश्रकाभिलाषः। ततः शोषमीषदुपयास्यति सा मकरन्दनिष्यन्दार्द्रता परिशटिष्यति किंचिद्रजः। ततो लप्स्यते मनाक् सुखासिकां [×××] भविष्यति संतापः प्रतनुतरा भविष्यन्त्युपद्रवाः स्वल्पतरः संपत्स्यते ऽपथ्याश्रकाभिलाषः शुष्कतरं भविष्यति शरीरकं निपतिष्यति तस्माद् बहुतरो रेणुनिचयः। ततो मनागस्य रोक्ष्यन्ति क्षतविशेषाः आस्कन्दिष्यतीदमाह्लादं धारयिष्यति धवलतां वर्धिष्यति शरीरेण भविष्यति विशालतरं। ततः षष्ठललनाविरचितपद्दिकासु भवता तदारोहणीयं। तासु चारोहतस्तस्य स्तोकतमीभविष्यति दुःखासिका प्रलयं यास्यन्त्युपद्रवविशेषाः अत्यन्तं स्वल्पतमीभविष्यत्याश्रकाभिलाषः त्रुटिष्यति रजःकचवरलोठनेच्छा सर्वथा शोषमुपयास्यति मकरन्दरसार्द्रता। ततः शुष्कतरशरीरादिश्लेषमनुभविष्यति भूयिष्ठो रेणुनिचयः संजनिष्यते तत्सततह्लादं भविष्यति शुभ्रस्फटिकनिर्मलता।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अन्यच्च । तत्र योषित्त्रितयसंपादितपद्दिकामार्गेऽनुचणमारोहत-स्तस्य लगिष्यति मन्दः सुखकारितया शीतः सन्तापहारितया सुरभिः सद्भूतगुणगणकमलवनमकरन्दरेणुधारितया धर्मध्यानाभिधानः पवनः । ततस्तस्मै भविष्यति तत्सततं प्रमुदितं । इतश्च भीतमिव तेभ्योऽधस्तनेभ्यो मूषकमार्जारकोलेन्दुरवृश्चिककृकलास-गृहकोकिलिकादिभ्यो नानाविधोपद्रवेभ्यः समुद्विग्नमिव तेन विततेन बहलान्धकारेण आद्यनारीत्रयविरचितं पद्दिकामार्गमपहाय तत्र पश्चिमयोषित्त्रयविनिर्मिते भयविरहिते सततप्रकाशे पद्दिकामार्गे निलीनमास्ते तस्य वानरलीवरूपस्य सम्बन्धि वानरयूथं । ततस्तत्रा-रोहतस्तस्य तदशेषमधिष्ठितं प्रशमदमसन्तोषसंयमसद्बोधादि-नामकवानरपरिवारेण विशुद्धधर्ममहावानरेण समन्वितं धृति-श्रद्धासुखासिकाविविदिषाविज्ञप्तिस्मृतिबुद्धिधारणामेधाचान्तिनिः-स्पृहतादिसंज्ञाभिर्वरवानरीभिः सङ्कुलं धैर्यवीर्यौदार्यगाम्भीर्य-शौण्डीर्यज्ञानदर्शनतपःसत्यवैराग्याकिञ्चन्यमार्दवार्जवब्रह्मशौचादि-नामकैर्वरवानरलीवरूपैराविर्भविष्यति किंचित्कदाचित्कस्यांचित्प-द्दिकायां । तच्च तस्य भवदीयवानरलीवरूपस्य शरीरं जीवितं सर्वस्वं सहजमतिहितकरणशीलं वर्तते । किं च । तद्वानरयूथमपि स्थिरं स्वरूपेण दिनकरभास्वरं वर्णनाह्लादहेतुर्जगतो निरभिलाषुकं तेषु गवाचद्वारस्थितेषु सहकारासरूपतया कल्पितेषु विषयवृचेषु विगत-स्पृहं तत्रार्थनिचयसम्पत्फलकुसुमरजःकचवरलोठने । ततस्तेनात्मीय-वानरयूथेन सह मीलितं तत्तावकं चित्तवानरलीवमत्यन्तप्रमुदितं शीघ्रं यास्यत्युपर्युपरिपद्दिकासु यावत्पर्यन्तनारीविरचितपद्दिकामार्गं।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्र च करिष्यति तच्च तद्वानरयूथं शुक्लध्यानाभिधानेन गोशीर्षचन्दनरसेन सेचनं । ततोऽतिक्रान्तेऽर्धमार्गमात्रे गाढानन्दनिर्भरं भविष्यति तन्निःसत्त्वं । ततो नारोक्ष्यत्युपरितनपद्दिकासु । तस्मिंश्चारूढे भद्र त्वमप्यारूढो भविष्यसि यतस्ते जीवितमन्तर्धनमात्मभूतं च तद्वानरकं । ततो निःसत्त्वीभूतं तद्विमुच्य भवतोपरितनपद्दिकासु स्वयमेवारोहणीयं । ततः पर्यन्ते पद्दिकामार्गमपि परित्यज्य स्वसामर्थ्येन स्थित्वा पञ्चह्रस्वाक्षरोद्गिरणमात्रकालं निरालम्बनतया गगने ततो विमुच्यापवरकमवरुज्य गर्भगृहकं परित्यज्य वानरकं विधायोत्प्लवनं लङ्घयित्वा हट्टमार्गं गन्तव्यमेकक्रमेणोड्डीय तत्र मठे स्थातव्यमनन्तकालं पूर्वगतलोकमध्येऽनुभाव्योऽनन्तानन्द इति । मयोक्तं । यदाज्ञापयति नाथः । तदेवमनेनोपायेन भद्र तद्वानरकं तत्र मठे नयनक्षमं गुरुभिर्मे निवेदितमिति ।

अथ निश्चित्य मौनीन्द्रं सभावार्थमिदं वचः ।
ततोऽकलङ्कस्तं नत्वा मुनिमित्यमवोचत ॥
चारु चारूपदिष्टं ते गुरुणा मुनिसत्तम ।
सुन्दरं भवतारम्भि युक्तमेतद्भवादृशाम् ॥
ततोऽगृहीतसङ्केते सम्यग्बोधविधित्सया ।
सोऽकलङ्को महाभागो मां प्रतीदमभाषत ॥
एवं स्फुटाक्षरैः सर्वं यदनेन निवेदितम् ।
तत्त्वया विदितं भद्र किं वा नो घनवाहन ॥
अनेन हि समाख्यातं क्लेशनिर्मुक्तमञ्जसा ।
चित्तमेवात्मनो मुख्यं संसारोत्तारकारणम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तल्लेश्यापरिणामेन क्लेशनिर्मोचनक्षमम्।
विशुद्धाध्यवसायेषु गच्छद्देवोपपद्यते॥

किं च।

न केवलं शिवस्योच्चैश्चित्तमेवेह कारणम्।
भवस्यापि तदेवेति मुनयः संप्रचक्षते॥
यतोऽपवरको योऽयं सचेदं गर्भगेहकम्।
यच्च वानरकं भद्र तत्सर्वं प्राणिनां समम्॥

ततश्च।

यास्ता भो वर्णिताः पूर्वं पद्रिकास्तत्र दर्दरे।
तद्वानरं तदारूढं विचित्रभवकारणम्॥
यस्यां यस्यां तदारुह्य करोत्युत्प्लवनं किल।
शीघ्रं तत्पद्रिकास्थेषु हट्टे नयति देहिनः॥

मयोक्तं। वयस्य कोऽस्य भाषितस्यार्थः। अकलङ्केनोक्तं। आकर्णय।

यल्लेश्याध्यवसायेषु म्रियन्ते किल देहिनः।
आरूढचित्तास्तादृक्षु जायन्ते ते भवान्तरे॥
असङ्ख्याध्यवसायेषु तच्चित्तं वर्तमानकम्।
विचित्रयोनिरूपस्य भवस्यास्य विधायकम्॥
सदोषं भवहेतुस्ते समान्येषां च देहिनाम्।
निर्दोषं मोक्षहेतुस्ते चित्तं भो घनवाहन॥
एवेदं चित्तमद्रत्नं तस्मादन्तर्धनं परम्।
धर्मोऽधर्मः सुखं दुःखं यत्र सर्वं प्रतिष्ठितम्॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जीवाच्च भावचित्ताच्च नास्ति भेदः परस्परम् ।
आत्मातो रचितस्तेन चित्तं येनेह रचितम् ॥
अथार्थं भोगलौल्येन यावद्धावति सर्वतः ।
चित्तं कुतस्त्यस्ते तावत्सुखगन्धोऽपि विद्यते ॥
यदेदं निःस्पृहं भूत्वा परित्यज्य बहिर्भ्रमम् ।
स्थिरं संपत्स्यते चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
भक्ते स्तोतरि कोपान्धे निन्दाकर्तरि चोत्थिते ।
यदा समं भवेच्चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
स्वजने स्नेहसम्बद्धे रिपुवर्गेऽपकारिणि ।
स्यात्तुल्यं ते यदा चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
शब्दादिविषयग्रामे सुन्दरेऽसुन्दरेऽपि च ।
एकाकारं यदा चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
गोशीर्षचन्दनालेपिवासीच्छेदकयोर्यदा ।
अभिन्नचित्तवृत्तिः स्यात्तदा ते परमं सुखम् ॥
सांसारिकपदार्थेषु जलकल्पेषु ते यदा ।
अश्लिष्टं चित्तपद्मं स्यात्तदा ते परमं सुखम् ॥
दृष्टेषूद्दामलावण्यबन्धुराङ्गेषु योषिताम् ।
निर्विकारं यदा चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
यदा सत्त्वैकसारत्वादर्थकामपराङ्मुखम् ।
धर्मे रतं भवेच्चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥
रजस्तमोविनिर्मुक्तं स्तिमितोदधिसन्निभम् ।
निष्कल्लोलं यदा चित्तं तदा ते परमं सुखम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मैत्रीकारुण्यमाध्यस्थ्यप्रमोदोद्दामभावनम् ।
यदा मोक्षैकतानं तत्तदा ते परमं सुखम् ॥
इति चित्तं विधायान्यो नास्ति भो घनवाहन ।
नरस्य सुखसन्दोहे सिद्धौ हेतुर्जगत्त्रये ॥
ततोऽहमकलङ्कस्य तादृशैर्वचनामृतैः ।
सिक्तोऽगृहीतसङ्केते मनाक् प्रह्लादमागतः ॥

यतः ।

निविडापीह तादृचैर्मम दृष्टान्तमुद्गरैः ।
विदारिताकलङ्केन भूयसी कर्मपद्धतिः ॥
कर्मस्थितिमतीत्याहं भूयिष्ठां पूर्ववर्तिनीम् ।
अभ्यर्णः संस्थितो भद्रे कर्मग्रन्थेः सुदुर्भिदः ॥

इतश्च ।

यद्वामदेवप्रस्तावे मया पूर्वं निवेदितम् ।
स्मरसि त्वं विशालाक्षि बुधसूरिवचस्तदा ॥
ततोऽगृहीतसङ्केता तं प्रतीदमभाषत ।
न स्मरामि विशेषेण स्मारयातस्त्वमेव मे ॥
ततः संसारिजीवेन सा प्रोक्ता तारलोचना ।
इदं निवेदितं भद्रे स्ववृत्तं बुधसूरिणा ॥
यथा मत्पुत्रकः पूर्वं देशकालिकया गतः ।
आगतश्च वहोः कालाद्विचारो नाम दारकः ॥
मार्गानुसारितायुक्तो भवचक्रं निरीक्ष्य सः ।
समागतो रहस्यस्थो मह्यमेतन्न्यवेदयत् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यदुत ।

चारित्रधर्मराजेन महामोहनरेश्वरः ।
सबलो बलयुक्तेन युध्यमानो मयेक्षितः ॥
ततश्चारित्रधर्मीयं सैन्यं निर्जित्य दर्पितः ।
वेष्टयित्वा स्थितस्तात महामोहनराधिपः ॥
अथ तत्तादृशं वीक्ष्य निरुद्धं तेन दर्पिणा ।
बलं चारित्रधर्मीयमागतोऽहं तवान्तिके ॥

अगृहीतसङ्केतयोक्तं ।

सुतं सुतं मया तात सर्वमेतन्निवेदितम् ।
पूर्वमेव त्वया घ्राणदोषदर्शनकाम्यया ॥
अतः परं पुनर्यच्च तात किंचिद्विवक्षितम् ।
तन्मह्यं सुतपूर्वाये सर्वमाख्यातुमर्हसि ॥
ततः संसारिजीवेन सा प्रोक्ता मृगवीक्षणा ।
एषोऽहं कथयिष्यामि समाकर्णय साम्प्रतम् ॥
चित्तवृत्तिमहाटव्यां तन्निरुद्धं समन्ततः ।
स्थितं चारित्रधर्मस्य सैन्यं कालमनन्तकम् ॥
ततस्तदाकलङ्कस्य समीपे मम तिष्ठतः ।
सैन्ये यस्तत्र वृत्तान्तः संपन्नस्तं निबोध मे ॥
सर्वं विषण्णमालोक्य तद्बलं रिपुपीडितम् ।
चारित्रधर्ममुद्दिश्य सद्बोधः समभाषत ॥
न कर्तव्यो विषादोऽत्र देवास्माभिर्यतोऽधुना ।
मन्मनोरथवृक्षस्य दृश्यते कुसुमोद्गमः ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथाहि ।

यावत्संसारिजीवोऽस्मान् न जानीते महाप्रभुः ।
विपदस्तावदेवैता देवास्माकं रिपूद्भवाः ॥
यदा तु स विजानीयादस्माकं रूपमञ्जसा ।
तदा संपोषितास्तेन भवामो रिपुघातकाः ॥
इयं च दृश्यते देव चित्तवृत्तिमहाटवी ।
यथाधुना मनाक् शुभ्रा गाढतामसवर्जिता ॥
तथाहं तर्कयामीदं देवोऽसौ सर्वनायकः ।
अस्मद्विशेषविज्ञानसमीपे ननु वर्तते ॥
वयं हि तामसे मग्ना न दृष्टास्तेन जातुचित् ।
अधुना दर्शनस्यास्ति वैमल्यं तस्य कारणम् ॥

एवं च स्थिते ।

तं कर्मपरिणामाख्यं पृष्ट्वा राजानमुत्तमम् ।
पार्श्वे संसारिजीवस्य प्रेष्यतां कोऽपि मानवः ॥
ततोऽनुकूलितस्तेन देव कालेन भूयसा ।
भविष्यत्येव निर्मिथ्यं सोऽस्मद्दर्शनलालसः ॥
ततश्चारित्रधर्मेण सद्बोधं प्रति भाषितम् ।
साधु भो गदितं साधु ब्रूहि कः प्रेषणोचितः ॥
ततश्चारित्रधर्माय सद्बोधेन निवेदितम् ।
अयं सदागमस्तत्र देव प्रस्थापनोचितः ॥
बहुशः परिचयस्तस्य यदानेन भविष्यति ।
तदास्मद्दर्शनाकांक्षा तस्य संपत्स्यते ध्रुवम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स कर्मपरिणामाख्यस्ततोऽस्माञ्ज्ञापयिष्यति ।
तस्मै वयं भविष्यामस्ततः प्रचुविघातुकाः ॥
ततश्चारित्रधर्मेण प्रपन्नं मन्त्रिभाषितम् ।
प्रवर्तितो यथादिष्टं मां प्रत्येष सदागमः ॥
उक्तश्च राज्ञा सद्बोधः किमेषोऽपि प्रहीयताम् ।
सम्यग्दर्शनसन्नामा तस्य पार्श्वे महत्तमः ॥
सद्बोधेनोदितं देव चारुरेष महत्तमः ।
तस्य संसारिजीवस्य गतः पार्श्वे न संशयः ॥

किं च ।

सदागमोऽपि सफलो युक्तोऽनेनोपपद्यते ।
अनेन सहितः सोऽस्मान् सर्वानप्यवभोत्स्यते ॥
किं तु नावसरोऽद्यापि तेन नैष प्रहीयते ।
प्रस्तावरहितं कार्यं न कुर्वन्ति विचक्षणाः ॥

नृपतिनोक्तं ।

कदा पुनरहो मन्त्रिन् प्रस्तावोऽस्य भविष्यति ।
सद्बोधेनोदितं देव समाकर्णय कथ्यते ॥
यदा सदागमेनोच्चै रञ्जितोऽसौ भविष्यति ।
पार्श्वे तस्य तदा देव प्रेषणीयो महत्तमः ॥
भूयो भूयो युतोऽनेन वीर्यमासादयेद्यदा ।
संसारिजीवः प्रस्तावस्तदास्याप्युपपत्स्यते ॥
ततोऽभ्युपगते वाक्ये मन्त्रिणस्तेन भूभुजा ।
समागतः क्रमेणायं मत्समीपे सदागमः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इतश्च ।

प्रयुक्तः पूर्वमेवासीन्महामोहादिभिर्बली ।
ज्ञानसंवरणो नाम मत्समीपे नराधिपः ॥
स हि चारित्रधर्मीयं तिरोधत्ते सदा बलम् ।
महामोहमहानीकं सर्वदा पोषयत्यलम् ॥

एवं च स्थिते ।

तद्बलेनैव निश्चिन्ता निर्नष्टभयकारणाः ।
स्थिता रिपून्निराकृत्य महामोहादयः सदा ॥
ततः सदागमं वीक्ष्य प्रत्यासन्नं समागतम् ।
ज्ञानसंवरणः शीघ्रं लीनलीनो व्यवस्थितः ॥
अथाकलङ्कः संप्राप्तो ध्यानारूढस्य सन्निधौ ।
गुरोस्तस्य मया सार्धं विहितं पादवन्दनम् ॥
समाप्तध्यानयोगेन धर्मलाभपुरःसरम् ।
सूरिणा कोविदाख्येन तेन सम्भाषणं कृतम् ॥
अथाकलङ्कपृष्टस्य कुर्वतो धर्मदेशनाम् ।
तस्य पार्श्वे महात्मैष मया दृष्टः सदागमः ॥
ज्ञापितश्चाकलङ्केन यथा भो घनवाहन ।
आराधनीयः साधूनामेषामेष सदागमः ॥
एते ह्यस्य सदादेशं कुर्वन्ति नतमस्तकाः ।
एषोऽस्य सूरिर्जानीते गुणसम्भारगौरवम् ॥
तदेष ते हितो भद्र धर्माधर्मविवेचकः ।
अतः सदुपदेशार्थमेव विज्ञातुमर्हसि ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ममामीषां च साधूनां सूरेश्चास्य परिस्फुटम् ।
यज्ज्ञानं भद्र तज्जातमस्मादेव सदागमात् ॥
अतोऽयं कोविदाचार्यः सम्बन्धं ते करिष्यति ।
सार्धं सदागमेनोच्चैरमुना हितकारिणा ॥
ततस्त्वमस्य सम्बन्धात्सर्वमात्महिताहितम् ।
क्रमेण ज्ञास्यसे तात तदेनं शीघ्रमाश्रय ॥
ततस्तदुपरोधेन मया भद्रे सदागमः ।
प्रतिपन्नस्तदा किंचित्तुष्टेनैवान्तरात्मना ॥
ज्ञापिताश्च गुणाः केचित्तेन कोविदसूरिणा ।
दर्शितं चास्य विज्ञानं श्रद्धानं मम नाभवत् ॥

केवलं ।

अकलङ्कोपरोधेन विदधे चैत्यवन्दनम् ।
ददामि दानं साधुभ्यो भावशून्यमहं तदा ॥
एवं च भद्रकः किंचिदकलङ्कानुरोधतः ।
संजातोऽहं तदा भद्रे नमस्कारादिपाठकः ॥
अकलङ्कस्तु संभाव्य मातापित्रादिकं जनम् ।
प्रतिपन्नस्तदा दीक्षां कोविदाचार्यसन्निधौ ॥

ततश्च ।

सुसाधुपरिवारेण तेन कोविदसूरिणा ।
सार्धं गतो विहाराय सोऽन्यत्र मुनिचर्यया ॥

इतश्च ।

यावत्सदागमस्तत्र मत्समीपमुपागतः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

महामोहबले तावज्जातं यत्तन्निबोध मे ॥
ज्ञानसंवरणं ज्ञात्वा सदागमभयातुरम् ।
ततः प्रोक्तो महामोहो रागकेसरिमन्त्रिणा ॥
एतावन्तं वयं कालं निश्चिन्ता देव संस्थिताः ।
यद्बले न स विश्वस्तो ज्ञानसंवरणो नृपः ॥

यतः ।

वृष्टः सदागमस्तत्र गत्वाभ्यर्णे व्यवस्थितः ।
देव संसारिजीवस्य विरुद्धः स च भूपतेः ॥
नोपेक्षणीयं देवेन तस्मादेतत्प्रयोजनम् ।
कुठारच्छेद्यतां कुर्यान्नखच्छेद्यं न पण्डितः ॥
अथामात्यवचः श्रुत्वा माहामोही महासभा ।
सा सदागमरोषेण सर्वा क्षोभमुपागता ॥
कृतभ्रुकुटिहुङ्कारा दृष्टोष्ठा भूमिताडिनः ।
एककालं महायोधाः सर्वे भाषितुमुद्यताः ॥

कथं ।

मया स देव हन्तव्यो गत्वा पापः सदागमः ।
इत्येकैको महायोधो महामोहमभाषत ॥
तेनापि गदितं वत्साः कुर्वन्तीदं भवादृशाः ।
किं तु स्वयं स हन्तव्यो मया गत्वा दुरात्मकः ॥
येनाभिभूतः पापेन ज्ञानसंवरणो नृपः ।
मत्प्रयुक्तः स्वहस्तेन स मे वर्हणमर्हति ॥

अन्यच्च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समुदायात्मको वत्सा वर्तेऽहं भो भवादृशाम् ।
अतो मया हतः सर्वैर्युष्माभिर्हत एव सः ॥

तथा ।

गते मयि गताः सर्वे यूयं घातार्थमर्थतः ।
अतो गच्छाम्यहं वत्सा यूयमत्रैव तिष्ठत ॥

किं तु ।

प्रतिजागरणीयोऽहं गतस्तत्रान्तरान्तरा ।
सर्वैरेव यथायोगं भवद्भिः स्वामिवत्सलैः ॥

अन्यच्च ।

योऽयं परिग्रहो वत्सा वल्लभो मे विशेषतः ।
रागकेसरिपुत्रस्य सागरस्य वयस्यकः ॥
नाहमेनं परित्यज्य तत्र गन्तुं समुत्सहे ।
अयमेव महावीर्यः सहायो मम सुन्दरः ॥

ततश्च ।

अहमेकं गृहीत्वैनं तत्सहायं परिग्रहम् ।
गच्छामि त्वरितं तत्र सदागमजिघांसया ॥
ततो विज्ञाय निर्बन्धं सर्वैः प्रणतमस्तकैः ।
एवं विधीयतां देव तद्वचः परिपूरितम् ॥
ततः समागतौ भद्रे महामोहपरिग्रहौ ।
मत्समीपं कृतोत्साहौ मया चेमौ विलोकितौ ॥
ततो मे स्नेहसम्बन्धस्ताभ्यां सार्धं सुनिर्भरः ।
अनाद्यभ्यासयोगेन संजातस्तारलोचने ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इतश्चोपरतस्तातः स जीमूतो नरेश्वरः ।
अहं च स्थापितो राज्ये बन्धुमन्त्रिमहत्तमैः ॥
प्रणताः सर्वसामन्ता रिपवो भृत्यतां गताः ।
ततः परिणतं राज्यं भूरिभूतिमनोहरम् ॥
स च पुण्योदयस्तस्य मम राज्यस्य कारणम् ।
महामोहयुतेनासौ किं तु नो लक्षितो मया ॥

इतश्च ।

शरीरं विषया राज्यं विविधाश्च विभूतयः ।
यच्च पौद्गलिकं किंचिच्चित्ताबन्धविधायकम् ॥
सदागमस्तदाचष्टे यथेदं क्षणभङ्गुरम् ।
दुःखात्मकं मलक्लिन्नं निःस्वभावं बहिश्चरम् ॥
तदत्र मूर्छां मा कार्षीर्मा कार्षीर्घनवाहन ।
आत्मा ते ज्ञानसद्वीर्यदर्शनानन्दपूरितः ॥
ततस्तत्रैव युक्तस्ते चित्ताबन्धो नरोत्तम ।
येन त्वं निर्वृतिं यासि सतताह्लादसुन्दराम् ॥
महामोहस्तु मे सर्वं तद्राज्यं ताश्च सम्पदः ।
गात्रं शब्दादिभोगांश्च यच्चान्यदपि तादृशम् ॥
स्थिरं सुखात्मकं चारु निर्मलं हितमुत्तमम् ।
इत्येवं कथयत्युच्चैरुपदेशं च यच्छति ॥

यदुत ।

नास्ति जीवो न वा देवो न मोक्षो न पुनर्भवः ।
न पुण्यपापे सद्भूते भूतमात्रमिदं जगत् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अतो यावदयं देहो विद्यते घनवाहन।
यथेष्टचेष्टया तावत्पिब खाद दिवानिशम्॥
सद्भोगैः प्रीणयात्मानं मानयामललोचनाः।
सुखं भुंक्ष्व यथाकामं मा मूढवचनं कृथाः॥
परिग्रहस्तु मां ब्रूते यथा भो घनवाहन।
हिरण्यधान्यरत्नादिसम्भारं कुरु यत्नतः॥
यः प्राप्तं पालयत्यर्थमप्राप्तं ढौकयत्यलम्।
न च सन्तोषमादत्ते तस्य सौख्यमनारतम्॥
अहं तु चिंतयस्यापि वाक्यमाकर्ण्य तादृशम्।
ईषद्दोलायितश्चित्ते यावज्जातः सुलोचने॥
महामोहबलेनासौ ज्ञानसंवरणो नृपः।
तावद्धयं परित्यज्य मम पार्श्वे व्यवस्थितः॥
ततः सदागमेनोक्तं यत्तद्वाक्यं मनोहरम्।
तस्यार्थो न मया ज्ञातस्तेन चित्तं न रञ्जितम्॥
यदाहतुः पुनर्भद्रे महामोहपरिग्रहौ।
तल्लग्नं मामके चित्ते यथा रङ्गः सुपाषिते॥
ततोऽहं तत्परित्यज्य देववन्दनपूजनम्।
नमस्कारादिपाठं च संजातो भोगमूर्छितः॥
दानं च साधुवर्गादेर्विनिवार्य ततः परम्।
धनसङ्ग्रहणे रक्तः पीडयामि करैर्जनम्॥
सर्वसांसारिकार्थेषु मूर्छा गाढं विवर्धते।
स महामोहवीर्येण रोचते न सदागमः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथा ।

परिग्रहस्य वीर्येण सर्वथा न्यूनचेतसः ।
न ममेच्छा तदा पूर्णा प्राप्तैः सर्वधनैरपि ॥
ततो मां तादृशं मत्वा दूरीभूतः सदागमः ।
लब्धात्मलाभौ संतुष्टौ महामोहपरिग्रहौ ॥
अथान्यदा समायातः सोऽकलङ्कयुतः पुनः ।
सुसाधुभिः समाकीर्णः सूरिः कोविदनामकः ॥
ततोऽकलङ्कदाक्षिण्याद्गतोऽहं तस्य वन्दकः ।
तदाकलङ्कसूरिश्च वन्दितो मुनिभिर्युतः ॥

इतश्च ।

ज्ञानालोकेन विज्ञातं तेन कोविदसूरिणा ।
मदीयं चरितं लोकादकलङ्केन चाखिलम् ॥
ततः प्रोक्तोऽकलङ्केन सूरिर्नाथ निवेद्यताम् ।
सदागमस्य माहात्म्यं घनवाहनभूभुजे ॥
तथा दुर्जनसङ्गे च ये दोषाः सन्ति देहिनाम् ।
निवेदनीयास्तेऽप्यस्मै विशेषं येन बुध्यते ॥
ततः सदागमे भक्तो दुष्टसम्पर्कवर्जितः ।
इहामुत्र च येनायं सुखसन्दोहमाप्नुते ॥

कोविदसूरिणाभिहितं । एवं क्रियते । समाकर्णयतु महाराजः । ततोऽकलङ्कोपरोधेन अवणाय स्थितोऽहं सूरेः प्रकतरः । सूरिणाभिहितं ।

अस्ति क्षमातलं नाम नगरं । तत्र स्वमलनिचयो नाम राजा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तस्य तदनुभूतिर्नाम महादेवी। तयोश्च कोविदबालिशाभिधानौ द्वौ तनयौ। इतश्च जन्मान्तरे तस्य कोविदस्यासीदनेन सदागमेन सह परिचयः। ततो यावत्पुनर्दृष्टोऽयं तावदीहापोहमार्गणगवेषणं कुर्वतः संजातं तस्य जातिस्मरणं प्रवृद्धश्चित्तानन्दः। गृहीतोऽयं हितगुरुबुद्ध्या। निवेदितं बालिशाय यदस्य स्वरूपं। न प्रतिपन्नं तेन पापात्मना। इतश्च कर्मपरिणाममहाराजेन प्रहिता तयोः कोविदबालिशयोः स्वयंवरा श्रुतिर्नाम कन्यका। तस्याश्च प्रहितोऽग्रगामी वृद्धोऽतिचतुरः सम्बन्धघटनापटुः सङ्गो नाम दासदारकः। आगत्य च वृतौ द्वावपि तौ तया भ्रातरौ। परिणीता सा ताभ्यां। अस्ति च तयोः कोविदबालिशयोः परिग्रहे निजदेहो नाम पर्वतः। तस्यास्ति मूर्धाभिधानमुपरि महाकूटं। तस्योभयपार्श्वयोर्विद्येते सपरिक्षेपे श्रवणनामिके द्वे अपवरिके। दृष्टे ते तया। अभिरुचितस्तस्यास्तयोर्निवासः। ततः स्थिता तयोरेव सा भर्त्रनुज्ञाता सती। तत्र च कृतनिवासा सा श्रुतिस्ताभ्यां कोविदबालिशाभ्यां सार्धं विचरतीति।

इतश्च तां समासाद्य परितुष्टः स बालिशः।
ततश्च चिन्तयत्येवं महाहर्षवशं गतः॥
धन्योऽहं कृतकृत्योऽहं यस्येयं मम सुन्दरी।
मनोहरा श्रुतिर्भार्या संपन्ना पुण्यकर्मणः॥
ततस्तं तादृशं मत्वा श्रुतौ स्नेहपरायणम्।
बालिशं मधुरैर्वाक्यैः स सङ्गः समभाषत॥
अत्यन्तसुन्दरी देव देवेन हितकारिणा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

देवेन सार्धं स्वामिन्याः संयोगो घटितो ह्ययम् ॥

तथाहि ।

रूपं वयः कुलं शीलं लावण्यं च परस्परम् ।
दम्पत्योः प्रेमसहितमनुरूपं सुदुर्लभम् ॥
एतच्च युवयोः सर्वं संपन्नं पुण्यकर्मणा ।
केवलं वर्धनीयोऽयं प्रेमाबन्धो मनोहरः ॥
ततः स बालिशेनोक्तः शठात्मा दासदारकः ।
यथा कथं स वर्धेत स प्राह प्रियसेवनात् ॥
बालिशः प्राह किं तस्याः प्रियं सङ्ग निवेद्यताम् ।
सङ्गेनोक्तं यथा देव प्रियोऽस्या मधुरो ध्वनिः ॥
बालिशः प्राह यद्येवं ततस्तस्य निषेवणम् ।
अश्रान्तः कारयाम्येनां साधु साधु निवेदितम् ॥
महाप्रसाद इत्येवं ब्रुवाणः स च दारकः ।
स्नेहान्निवेशितस्तेन हृदये बालिशेन भोः ॥
ततश्च काकलीगीतवेणुवीणाकलस्वनम् ।
तां श्रुतिं श्रावयन्नेष बालिशो हृदि मोदते

चिन्तयति च ।

अहो सुखमहो स्वर्गस्तथाहो मम धन्यता ।
यस्येदृशी श्रुतिर्भार्या सततानन्ददायिका ॥

ततश्च ।

हृदये दारकं कृत्वा तं सङ्गं स्नेहनिर्भरः ।
श्रुतेः स लालनं कुर्वन्नास्ते नित्यं कलस्वनैः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्यक्तं तेनान्यकर्तव्यं धर्माद्दूरेण संस्थितः ।
धिङ्मप्रायतया जातो हास्यस्थानं विवेकिनाम् ॥
इतश्च कोविदेनापि प्रश्नितोऽयं सदागमः ।
मह्यमेषा हिता भार्या किं वा नेति निवेद्यताम् ॥
ततः सदागमेनोक्तं न हिता ते नरोत्तम ।
समक्षेयं श्रुतिर्भार्या तत्राकर्णय कारणम् ॥
इयं हि प्रहिता पूर्वं रागकेसरिमन्त्रिणा ।
इदं जगद्वशीकर्तुं पञ्चमानुषमध्यगा ॥

इतश्च ।

स कर्मपरिणामस्य भ्राहव्यो रागकेसरी ।
प्रसिद्धश्चरटो लोके तस्यामात्यो विशेषतः ॥
स कर्मपरिणामाख्यः सार्वभौमो नराधिपः ।
शुभाशुभकरत्वेन लोके विश्वास्यतां गतः ॥

एवं च स्थिते ।

इयं चरटकन्येति मत्वा नाङ्गीकरिष्यति ।
अयं जनस्ततस्तेन रागकेसरिमन्त्रिणा ॥
दासं दत्त्वागतः स्वीयं सङ्गं सम्बन्धकारिणम् ।
महाराजसुतात्वेन ख्यापितेयं श्रुतिः पुरा ॥
तत्कर्मपरिणामोऽस्या जनकस्तेन गीयते ।
सुतेयं परमार्थेन रागकेसरिमन्त्रिणः ॥
जगतो वञ्चकत्वेन या च तेन दुरात्मना ।
प्रयुक्तेयं कुतस्तस्या हितत्वं हन्त विद्यते ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततश्च ।

यद्यपीयं हता भार्या भवता भर्तृवञ्चिका ।
मा कार्षीर्भद्र विश्वासं तथाप्यस्यां कदाचन ॥
न चेयं शक्यतेऽद्यापि विहातुं निजपत्निका ।
केवलं वर्जनीयोऽयं सर्वथा दासदारकः ॥
अनेन रञ्जितात्यन्तं श्रुतिः सङ्गेन पापिना ।
इयं न विद्यमानापि भद्र ते दोषकारिणी ॥

यतः ।

अनिष्टशब्दविद्दिष्टा मधुरध्वनिलोलुपा ।
अस्मात्संजायते सङ्गाच्छ्रुतिरेषा न तु स्वयम् ॥
यावच्च प्रेरयत्येषा रागद्वेषपरायणा ।
त्वां सङ्गसहिता तात तावत्ते दुःखमालिका ॥
अतोऽस्मिन् वर्जिते सङ्गे शब्दश्रवणतत्परा ।
भवत्यपीयं मध्यस्था न ते तात विबाधिका ॥
तदेष वध्यो दुष्टात्मा सर्वथा दासदारकः ।
दुःखकारणभूतस्ते सङ्गस्त्यजनमर्हति ॥
ततः प्रपद्य नम्रेण तत्सदागमभाषितम् ।
कोविदेन परित्यक्तः स सङ्गः श्रुतिदारकः ॥
ततः श्रुत्या युतोऽप्येष शब्दौत्सुक्यविवर्जितः ।
आवयन्नपि ताञ्शब्दाँल्लोके ख्यातोऽभवत्सुखी ॥
एवं च लभमानौ तौ श्रुत्या कोविदबालिशौ ।
सङ्गत्यागपरिग्राहाज्जातौ सुखदुःखप्रपूरितौ ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथास्ति तुङ्गशिखरो बहिरङ्गो महागिरिः ।
तत्रान्यदा समारूढौ भूप कोविद्बालिशौ ॥
तत्रास्ति शिखरे रम्भं विशालं देवनिर्मितम् ।
अदृष्टमूलं मानुष्यैर्गत्वा भूमौ प्रतिष्ठितम् ॥

इतश्च ।

एकं गान्धर्वमिथुनं किन्नरं च तथापरम् ।
गेये परस्परस्पर्द्धा तदा जातानयोर्द्वयोः ॥
ततः परीक्षकैर्युक्ते ते रम्भे तत्र दैविके ।
एकान्तमिति विज्ञाय परीक्षार्थमुपागते ॥
अथ ताभ्यां समारब्धं मधुरं कर्णपेशलम् ।
परस्परेर्ष्यया गीतं परिपाट्या मनोरमम् ॥
ततस्तौ शिखरारूढौ भूप कोविद्बालिशौ ।
रम्भस्थमिथुनोद्गीतं श्रुत्वा गाढं प्रबोधितौ ॥

ततश्च ।

हृदयस्थितसङ्गेन बालिशेन दुरात्मना ।
सा श्रुतिः स्थापिता द्वारे तस्याकर्णनतत्परा ॥
तस्यामर्पितसद्भावः सोऽपि तादात्म्यमागतः ।
रसेन निर्भरीभूतो न वेदयति किंचन ॥
ततः स तेन सङ्गेन स्वचौर्येण तथा कृतः ।
गण्डशैलसमो रम्भे द्राट्कृत्य पतितो यथा ॥
बृहदास्फोटपातेन तेन गान्धर्वकिन्नराः ।
गात्रपातादवष्टब्धा बालिशे रोषमागताः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततोऽभिहितमेतैः परस्परं अरे रे ।
कस्कोऽयं लात लातेति ततो बद्धश्च बालिशः ।
चूर्णितः समकं सर्वैर्दुःखभारेण मारितः ॥
इतश्च ।
सदागमोपदेशेन त्यक्तसङ्गः स कोविदः ।
तत्र गीते तदा मूर्छां श्रुत्वा युक्तोऽपि नो गतः ॥
ततस्तं पतितं दृष्ट्वा बालिशं हन्यमानकम् ।
तस्मात्तूर्णमपक्रान्तो गिरेः शृङ्गात्स कोविदः ॥
सद्धर्मघोषनामानं सूरिमासाद्य सुन्दरम् ।
जातो बालिशवृत्तान्तं दृष्ट्वा साधुः प्रबुद्धधीः ॥
क्रमाच्च गुरुणा तेन निजस्थाने निवेशितः ।
स एषोऽहं महाराज विज्ञेयः कोविदस्त्वया ॥
तदेवं शत्रुमित्रेण तेन सङ्गेन नाशितः ।
महादुःखभराक्रान्तो भ्राता मे भूप बालिशः ॥
अहं तु मोचितोऽनेन सर्वथा हितकारिणा ।
सदागमेन निःशेषात्तादृशाद्दुःखजालकात् ॥
जातश्च सतताह्लादः साम्प्रतं लब्धसंयमः ।
अत एवास्य निर्देशमधुनापि करोम्यहम् ॥
तदेषोऽखिलभूतानां हितकारी सदागमः ।
दुष्टान्तरङ्गलोकेन मैत्री पर्यन्तदारुणा ॥
एवं स्थिते महाराज पुरुषेण हितैषिणा ।
त्यक्तव्यो दुष्टसम्पर्को न च त्याज्यः सदागमः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततश्चेदं गुरोर्वाक्यमाकर्ण्यात्यन्तपेशलम् ।
भद्रे ऽगृहीतसङ्केते तदा मे हृदि संस्थितम् ॥
अये मां त्याजयत्येष महामोहपरिग्रहौ ।
तथैष कारयत्युच्चैरादरं च सदागमे ॥

एवं च स्थिते ।

अहं किं करवाणीति यावच्चिन्तामुपागतः ।
तावन्ममाशयज्ञानादकलङ्केन जल्पितम् ॥

यदुत ।

बुद्धं भगवतो वाक्यं किं वा नो घनवाहन ।
मयोक्तं सुष्ठु भो बुद्धं स प्राह क्रियतामिदम् ॥

ततो गाढरूढतयाकलङ्केन सार्धं प्रणयस्याचिन्त्यप्रभावतया भगवत्कोविदसूरिसन्निधानस्य प्रत्यासन्नवर्तितया कर्मग्रन्थिस्थानस्य प्रत्युत्तरदानसामर्थ्यविकलतया च प्रतिपन्नं तदाकलङ्कवचनं अभ्यर्णीभूतो भूयः सदागमः अनुशीलितं चैत्यवन्दनादिकं अनुगुणितं पूर्वपठितादिकं प्रवर्तितं पुनर्दानादिकं ईषद्दूरीभूतौ महामोहपरिग्रहौ द्रव्यतोऽकलङ्कलज्जया न पुनर्भावसारतया। ततोऽहं विगतमूर्छ इव सांसारिकपदार्थेषु संतुष्टचित्त इव विभवनिचयेषु तदाकलितोऽकलङ्केन। ततो गतः सोऽन्यत्र विहाराय सह सूरिणा ।

ततस्तं दूरगं मत्वा महामोहपरिग्रहौ ।
भूयोऽप्युल्लसितौ भद्रे दूरीभूतः सदागमः ॥
ततः शिथिलितं कृत्यं विस्मृता धर्मदेशना ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संजातोऽहं पशोस्तुल्यस्तद्दीर्घास्ते पलाशकाः ॥
ततो विषयमूर्च्छान्धो धनसञ्चयतत्परः ।
भूरिकन्याहिरण्यार्थं पीडयामि महीजनम् ॥
अन्तःपुरसहस्राणि भूरिभोगपिपासया ।
हिरण्यभृतकूपानां मीलितानि शतानि च ॥
अहिरण्यीकृता पृथ्वी महामोहवशेन च ।
तत्पापं न जगत्यस्ति यत्तदा न कृतं मया ॥
स च पुण्योदयोऽभीष्टं सर्वं ढौकयते मम ।
मया तु तन्न विज्ञातं ततोऽसौ कुपितो मनाक् ॥
ततश्च मे महादेवी नाम्ना मदनसुन्दरी ।
अत्यन्तवल्लभाभूत्सा मृता शूलेन विक्लवा ॥
अत्रान्तरे समायातः स्वामिमूलं विनीतकः ।
प्रतिजागरको भद्रे शोकनामा मनुष्यकः ॥
स प्रणम्य महामोहं स्वामिनं विहितादरः ।
ततश्चावसरं ज्ञात्वा मामालिङ्गति मायया ॥
ततोऽहं कृतपूत्कारो दैन्याक्रन्दनरोदनम् ।
स्मृत्वा स्मृत्वा करोम्युच्चैर्देवीं मदनसुन्दरीम् ॥
त्यक्तः शरीरसत्कारो राज्यकार्यं प्रमादितम् ।
जातो ग्रहगृहीताभस्ततोऽहं दुःखपूरितः ॥
अथ मामकवृत्तान्तं कथंचिज्जनवार्तया ।
श्रुत्वाकलङ्कः कृपया मत्समीपमुपागतः ॥
ततः स मां महाभागो दृष्ट्वा शोकवशीकृतम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Nityācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each

Nityācārapradīpa, Fasc. 1-7 @ /10/ each 4 6
Nyāyabindutīkā, Fasc. 1 @ /10/ each 0 10
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa Vol. I, Fasc. 2-6 Vol. II, Fasc. 1-8 @ /10/ each 5 0
Padumawati, Fasc. 1-4 @ 2/ 8 0
Pariçiṣṭa Parvan, Fasc. 1-5 @ /10/ each 3 2
Prākrita-Paingalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each 4 6
Prithvirāj Rāsa, Part II, Fasc. 1-5 @ /10/ each 3 2
Ditto (English) Part II, Fasc. 1 @ 1/- each 1 0
Prākṛta Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ 1/8/ each 1 8
Parāçara Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8 Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each 12 8
Parāçara, Institutes of (English) @ 1/- each 1 0
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each 3 12
Ṣaddarçana-Samuccaya, Fasc. 1, @ /10/ each 0 10
*Sāma Vēda Saṁhitā, Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7; IV 1-6; V, 1-8, @ /10/ each 20 10
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each 2 8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each 3 0
*Sankara Vejaya, Fasc. 2-3 @ /10/ each 1 4
Srāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each 3 12
Srauta Sutra Latyayan, Fasc. 1-9 @ /10/ each 5 10
" " Asbalayana, Fasc. 1-11 @ /10/ each 6 14
Suçruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each 1 0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each 2 8
*Taittreya Brahmana, Fasc. 3-25 @ /10/ each 14 6
" Pratiśākhya, Fasc. 1-3 @ /10/ each 1 14
*Taittirīya Saṁhitā, Fasc. 22-45 @ /10/ each 15 0
Tāṇḍya Brāhmaṇa, Fasc. 1-19 @ /10/ each 11 14
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-6 @ 1/4/ 7 8
*Tattva Cintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 2-10, Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1 Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. II, Fasc, 1-12 @ /10/ each 23 12
Tattvārthādhigama Sutram, Fasc. 1-3 @ /10/ 1 14
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/ 1 14
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ /10/ 3 2
Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-9 @ /10/ each 5 10
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/- 6 0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/ 0 10
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ 3 12
*Vāyu Purāṇa, Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /10/ each ... 7 8
Vidhāna Pārijata, Fasc. 1-8 @ /10/ 5 0
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each 4 6
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ 3 12
*Yoga Aphorisms of Patanjali, Fasc. 2-5 @ /10/ each 2 8

Tibetan Series.

Pag-Sam Thi S'iñ, Fasc. 1-4 @ 1/ each 4 0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each 14 0
Rtogs brjod dpag hkhri S'iñ (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each 11 0

Arabic and Persian Series.

*'Alamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /10/ each ... 8 2
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ 1/- 3 0
Āīn-i-Akbarī, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each 33 0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 2/- each 34 0
Akbarnāmah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each 55 8
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc 1-3 @ 1/4/ each 13 12
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger @ /10/ 0 10
*Bādshāhnāmah, with Index, Fasc. 1-19 @ /10/ each ... 11 14
Conquest of Syria, Fasc. 1-9 @ /10/ each 5 10
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts 1-2 @ 1/- each ... 2 0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each 3 0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @ 1/8/ each 31 8
Farhang-i-Rashīdī, Fasc. 1-14 @ 1/8/ each 21 0
Fihrist-i-Tūsī, or, Tūsy's list of Shy'ah Books, Fasc. 1-4 @ 1/- each ... 4 0
Futūḥ-ush-Shām of Wāqidī, Fasc. 1-9 @ /10/ each 5 10
Ditto of Azādī, Fasc. 1-4 @ /10/ each 2 8

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

History of the Caliphs, (English) Fasc. 1–6 @ 1/4/ each 7 8
Iqbālnāmah-i-Jahāngīrī, Fasc. 1–3 @ /10/ each 1 14
Iṣābah, with Supplement, 51 Fasc. @ 1/- each 51 0
Maāṣir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1–9, Vol. II, Fasc. 1–9; Vol. III, 1–10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10–12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ /1/ each 35 0
Maghāzī of Wāqidī, Fasc. 1–5 @ /10/ each ... ... Rs 3 2
Muntakhabu-t-Tawārīkh, Fasc. 1–15 @ 10/ each ... Rs. 9 6
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ 1/ each 15 0
Muntakhabu-l-Lubāb, Fasc. 1–19 @ /10/ each 11 14
Ma'āsir-i-'Ālamgīrī, Fasc. 1–6 @ /10/ each 3 12
Nukhbatu-l-Fikr, Fasc. 1 @ /10/ 0 10
Niẓāmī's Khiradnāmah-i-Iskandari, Fasc. 1-2 @ /12/ each ... 1 8
Riyāẓu-s-Salātīn, Fasc. 1–5 @ /10/ each 3 2
Ditto (English) Fasc. 1–5 @ 1/ 5 0
Tubaquat Nasiri, Fasc. 1-5 @ /10/ each 3 2
Ditto (English) Fasc. 1–14 @ 1/ each 14 0
Ditto Index 1 0
Tārīkh-i-Fīrūz Shāhi of Ẓiyāu-d-dīn Barni, Fasc. 1–7 @ /10/ each ... 4 6
Tārīkh-i-Fīrūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, Fasc. 1-6 @ /10/ each ... 3 12
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each 3 0
Wis o Rāmīn, Fasc. 1–5 @ /10/ each 3 2
Ẓafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1–8 @ /10/ each .. 10 10
Tuzuk-i-Jahāngīrī (Eng.) Fasc. 1 @ 1/ 1 0

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. Asiatic Researches. Vols. XIX and XX @ 10/ each 20 0
2. Proceedings of the Asiatic Society from 1870 to 1904 @ /8/ per No.
3. Journal of the Asiatic Society for 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882, (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), 1904 (16) @ 1/8 per No. to Members and @ 2/per No. to Non-Members.

N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.

4. Journal and Proceedings, N.S., 1905, to date, @ 1-8 per No. to Members and Rs. 2 per No. to Non-Members. ... ...
5. Memoirs, 1905, to date. Price varies from number to number. Discount of 25°/o to Members.
6. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784–1883 ... 3 0
   A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., *J.A.S.B.*, 1878) 4 0
   Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., *J.A.S.B.*, 1875) 4 0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, 1884. ... 3 8
8. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each 40 0
9. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidopters, Parts I–III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each 18 0
10. Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös 10 0
11. Ditto Grammar " " 8 0
12. Kaçmiraçabdāmṛta, Parts I and II @ 1/8/ 3 0
13. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. R. Wilson... ... ... 1 0
14. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kaśmir, by M. A. Stein, Ph.D., Jl. Extra No. 2 of 1899 ... ... 4 0
15. Persian Translation of Haji Baba of Ispahan, by Haji Shaikh Ahmad-i-Kirmasi, and edited with notes by Major D. C. Phillott. 10 0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1–33 @ 1/ each 33 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0

N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

1-1-07.

Books are supplied by V.P.P.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

BIBLIOTHECA INDICA:

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1171.

उपमितिभवप्रपञ्चा कथा ।

सिद्धर्षिप्रणीता ।

THE UPAMITIBHAVAPRAPAÑCĀ KATHĀ

OF

SIDDHARṢI.

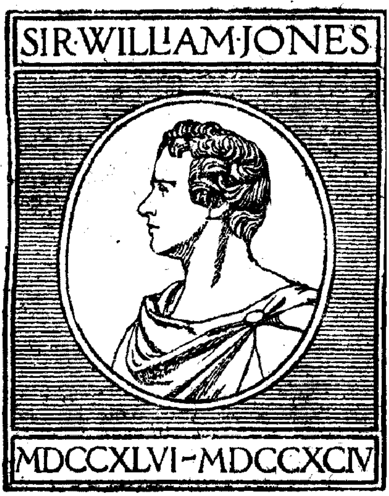

ORIGINALLY EDITED BY
THE LATE PETER PETERSON, M.A.,
AND CONTINUED BY
PROFESSOR DR. HERMANN JACOBI,
of the University of Bonn.

FASCICULUS XII.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.
1908.

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, *Grafton Street, New Bond Street, London, W.*,
AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, *Leipzig, Germany.*

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

*Advaita Brahma Siddhi, Fasc. 2,4 @ /10/ each ...	Rs. 1	4
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1–3 @ /10/ each	1	14
*Agni Purāṇa, Fasc. 3–14 @ /10/ each	7	8
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1–5; Vol. II, Fasc. 1–5; Vol. III, Fasc. 1–5, Vol. IV, Fasc. 1–8 @ /10/ each	14	6
Aitareyalocana	2	0
*Anu Bhāshya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	2	8
Aphorisms of Sāndilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1	0
Aṣtasāhasrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	3	12
*Atharvana Upanishad, Fasc. 3-5 @ /10/ each	1	14
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	0	10
Açvavaidyaka, Fasc. 1–5 @ /10/ each	3	2
Avadāna Kalpalatā, (Sans. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1–6; Vol. II, Fasc. 1–5 @ 1/ each	11	0
A Lower Ladakhi version of Kesarsaga, Fasc. 1-3 @ 1/- each ...	3	0
Bālam Bhaṭṭī, Vol. I, Fasc. 1–2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each ...	1	14
Baudhāyana Srauta Sūtra, Fasc. 1–3; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/ each ...	2	8
*Bhāmati, Fasc. 4-8 @ /10/ each	3	2
Bhāṭṭa Dīpikā, Vol. I, Fasc. 1-5 @ /10/ each	3	2
Brahma Sūtra, Fasc. 1 @ /10/ each	0	10
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	2	8
Bṛhaddharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	3	12
Bodhicaryāvatāra of Çāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each ...	3	2
Çatadūṣaṇī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	1	4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each ...	8	0
Çatapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–5; Vol. III, Fasc. 1–7; Vol. V, Fasc. 1–4 @ /10/ each	14	6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1–2 @ 1/4/ each	2	8
Çatasāhasrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1–12 @ /10/ each ...	7	8
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1–25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1–10; Vol. IV, Fasc. 1–6 @ /10/ each ...	36	14
Ditto Vol. IV, Fasc. 7, @ 1/4/ each	1	4
Çlokavartika, (English), Fasc. 1–7 @ 1/4/ each	8	12
*Çrauta Sūtra of Āpastamba, Fasc. 9-17 @ /10/ each	5	10
Ditto Çānkhāyana, Vol I, Fasc. 1–7; Vol. II, Fasc. 1–4; Vol. III, Fasc. 1–4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each	10	0
Çrī Bhāshyam, Fasc. 1–3 @ /10/ each	1	14
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1–2 @ /10/ each	1	4
Gadādhara Paddhati Kālasāra, Vol. 1, Fasc. 1–7 @ /10/ each ...	4	6
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1–3 @ /10/ each ...	1	14
*Gobhilīya Gṛhya Sūtra, Fasc. 4-12 @ /10/ each	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 1–2 @ 1/4 /each ...	2	8
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	4	6
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	4	8
Kathā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each ...	17	8
Kūrma Purāṇa, Fasc. 3-9 @ /10/ each	4	6
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each	3	0
*Lalitavistara, Fasc. 3-6 @ /10/ each	2	8
Madana Pārijāta, Fasc 1-11 @ /10/ each	6	14
Mahā-bhāsya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1–8 @ /10/ each	18	2

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विमुक्ताशेषसत्त्वं इयेदमभाषत ॥
किमिदं भोः समारब्धं भवता घनवाहन ।
किं मे विस्मारितं वाक्यं किं वा त्यक्तः सदागमः ॥
किमेष दुष्टलोकेन भवानेवं खलीकृतः ।
कृतं च ज्ञाततत्त्वेन किमिदं बालचेष्टितम् ॥
यां च ते स्मरतो नित्यं देवीं मदनसुन्दरीम् ।
शोकोऽयं बाधते चित्तं तत्कार्यं किं न बुध्यसे ॥

तथाहि ।

सर्वेऽमी जन्तवो नित्यं कृतान्तमुखकोटरे ।
वर्तन्ते ऽतः क्षणं भूप यज्जीवन्ति तदद्भुतम् ॥
स हि नापेक्षतेऽवस्थां प्रेमाबन्धनसुन्दराम् ।
दलयत्येव भूतानि मत्तवद्गन्धवारणः ॥
यद्यत्सज्जनसत्पद्मं जननेत्रमनोहरम् ।
तत्तन्निपातयत्येष कृतान्तहिमशीकरः ॥
न मन्त्रा न धनं भूरि न वैद्या न च भेषजम् ।
न बान्धवा न देवेन्द्रा मृत्यो रक्षन्ति देहिनम् ॥
इत्यदृष्टप्रतीकारे जाते मरणविड्वरे ।
सिद्धोऽयं मार्ग इत्येवं ज्ञात्वा को विक्लवो भवेत् ॥
तदेवं कुरुते नित्यमश्रान्तो धर्मदेशनाम् ।
सोऽकलङ्को महाभागो मत्तः शोकगमेच्छया ॥
अहं पुनर्महामोहवशगस्तां न लक्षये ।
नष्टबुद्धिः प्रलापेन तं शोकमनुवर्तयन् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कथं।

हा बाले हा प्रिये मुग्धे हा चार्वङ्गि वरानने।
हा पद्मनेत्रे हा सुभ्रु हा कान्ते वल्गुभाषिणि॥
हा भर्तृवत्सले देवि हा हा मदनसुन्दरि।
क्व गतासि विहायेमं रुदन्तं घनवाहनम्॥
दीयतां दर्शनं तूर्णं संभाषो मे विधीयताम्।
नीयतां मामके देहे वैक्लव्यमपनीयताम्॥
इत्येवं प्रलपन्नुच्चैरकलङ्कस्य धीमतः।
भद्रे तत्तादृशं वाक्यं न जानामि विचेतनः॥
दयापरीतचित्तोऽसौ ततो मां वीक्ष्य तादृशम्।
अकलङ्कस्तदा भद्रे पुनः प्राह महामतिः॥

यथा भो भो महाराज घनवाहन न युक्तमीदृशं भवादृशां विधातुं बालचरितं। तत्परित्यज क्लीबतां। उररीकुरु धीरतां। स्वस्थतां नयान्तःकरणं। स्मरात्मानं। विरहयेममेकान्तेनाहितं महामोहं। मुञ्च शोकं। शिथिलय परिग्रहं। अनुवर्तय सदागमं। समाचर तदुपदेशं। जनय मम चित्तप्रमोदं। किं विस्मृतं भवतोऽधुनैव तत्साधुनिवेदितं भवप्रदीपनकं। किं न स्मरसि तत्संसारापानकं। किं न चिन्तयसि तं भवारघट्टं। किं न ध्यायसि तं सकर्मकजीवचट्टमठवृत्तान्तं। किं न पर्यालोचयसि तां मनुष्यजन्मरत्नदीपदुर्लभतां। किं न निर्विद्यसे वसंस्तत्र जन्मसन्तानहट्टमार्गे। किं विस्मारयसि तां चित्तवानरजीवरूपतरलतां। किं नानुशीलयसि तस्यैव सततं रक्षणं। किं बंभ्रमीषि तेषु विषयविषवृक्षेषु।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

किं लुठसि तस्मिन्नर्थनिचयसंज्ञे पत्रकुसुमफलरजःकचवरे । किं निपातयसि जानन्नपि मोक्षमार्गमात्मानं घोरेषु महानरकेषु । किं नाशयसि तेनोपायेनात्मानं तत्र सततानन्दे शिवालयमठे । संसारे हि निवसतां महाराज देहिनां करतलस्थानि व्यसनानि सुलभाः प्रियजनविप्रयोगाः अदूरगा महाव्याधयः प्रत्यासन्नानि दुःखानि अवश्यंभावीनि मरणानि । ततः पुरुषस्य विमलविवेक एवात्र त्राणं नापरमिति । ततोऽहं भद्रे ऽगृहीतसङ्केते गाढप्रसुप्त इव प्रतिबोधकध्वनिपरंपरया विषघूर्णित इव सस्फुरमन्त्रापमार्जनया मदिरामत्त इव शोभभयदर्शनतया मूर्छित इव सलिलशीकरव्यजनक्रियया उन्मत्तक इव सुवैद्यप्रयुक्तभेषजमालिकया तयाकलङ्कवचनपद्धत्या संजातः प्रत्यागतचेतनः ॥ ततः शोकेन प्रणम्याभिहितो महामोहः । यथा देव ब्रजाम्यहं । नायमकलङ्को मह्यमिहासितुं ददाति । महामोहः प्राह । वत्स विषमोऽयमकलङ्कः प्रतारयति लग्नोऽमुं घनवाहनं । आवयोरपि यत्किमप्यत्र भविष्यति तस्याद्यापि जानीमः । तद्गच्छ तावत्त्वं । केवलं पुनः प्रतिजागरणं विधेयं केनापि भवतामावयोरिति । शोकेनोक्तं । यदाज्ञापयति देवः । ततो गतः शोकः । प्रतिपन्नं मयाकलङ्कवचनं बहुभीकृतः सदागमः अवधीरितौ मनाङ् महामोहपरिग्रहौ उज्ज्वलितं पूर्वपठितं विहितोऽपूर्वश्रुतग्रहणादरः कारितानि जिनभवनबिम्बादीनि प्रवर्तितानि यात्रास्नात्रपात्रदानप्रभृतीनि । ततः हृतो मया तावदेष गुणभाजनमिति संतुष्टोऽकलङ्कः । अत्रान्तरे प्रियमित्रपरिग्रहोन्मायकेन विधुरितहृदयः प्रवृत्तो मत्समीपागमनाय

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

महामोहप्रतिजागरकः सागरः । पृष्टोऽनेन रागकेसरी । कृता तेनानुज्ञा । बकुलिकयोक्तं । तात यत्र सागरो गच्छति तत्र मयापि यातव्यं । यतो विदितमेवेदं तातस्य न खल्वेष सागरः चणमपि मया विना वर्तते । रागकेसरिणोक्तं । वत्से यद्येवं ततो गच्छतु भवती । किं चेयमपि कृपणता सागरस्य शरीरभूता जीवितभूता च वर्तते । तदेषापि गच्छतु येनास्य धृतिः संपद्यते । सागरेणोक्तं । तात महाप्रसादः । ततः समागतानि तानि मदभ्यर्णे । दृष्टौ तद्दर्शनेन महामोहपरिग्रहौ । समालिङ्गितोऽहं कृपणतया । ततः प्रवृत्ता ममेच्छा । यदुत किमनेन ममादृष्टपरलोकसाधनेच्छया दृष्टसुखहेतुना धनेन व्ययितेन प्रयोजनं । अयं चाकलङ्कः प्रतिदिनं मामुत्साहयति । यथा यदि भावस्तवकरणेनाद्यापि तवोत्साहः ततो महाराज घनवाहन द्रव्यस्तवकरणे तावदादरं कुरुष्वेति । व्ययितं च तद्द्वारेण बहुतमं धनं वर्तते । तदत्र किं करवाणीति चिन्तयतो मे विहितं बकुलिकयालिङ्गनं । ततः प्रादुर्भूता मे कुबुद्धिः । यथा प्रेषयामीतः केनचिद्वचनविन्यासेन तावदेनमकलङ्कं । ततो न भविष्यति ममायं धनव्ययः । ततोऽभिहितो मयाकलङ्कः । यथा भदन्त मदुपकारार्थमिहागता यूयं । अतः संपादितो ममोपकारः । संपूर्णो भवतां मासकल्पः । ततस्ते युष्मदर्थमुन्मनीभविष्यन्ति भगवन्तः कोविदाचार्यः । संजनिष्यतेऽस्माकमुपालम्भः । ततो विहरत यूयं । वयं च करिष्यामो युष्मदादेशं । न भगवद्भिश्चिन्ता कार्येति । तदाकर्ण्य विहृतोऽकलङ्कः । प्राप्तो गुरुसमीपं ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो भूयोऽपि धर्मार्थं विनिवार्य धनव्ययम् ।
संजातः सागरादेशाद्दहं रक्तः परिग्रहे ॥
ततः परिग्रहेणोक्तः सागरो मित्रवत्सल ।
नीयमानः स्वयं आचादहं भो रचितस्त्वया ॥
त्वत्तोऽपि मे विशेषेण संपन्ना भ्रातृवत्सला ।
एषा कृपणता मित्र मम जीवितदायिका ॥
गाढं बहुलिकाप्येषा ज्ञेया मदुपकारिणी ।
सोऽकलङ्को महाशत्रुर्गाढं निर्वासितो यया ॥
तस्मात् विहितं साहृ यदागत्य नरोत्तम ।
संदर्शितार्थके भक्तिः पालितोऽयं त्वया जनः ॥
एवं च भाषमाणं तं महामोहः परिग्रहम् ।
प्रत्युवाच यथा वत्स साधु साधूदितं त्वया ॥
अयं हि सागरो वत्स सर्वस्वं मम जीवितम् ।
मदीयवीर्यं निःशेषं भावतोऽत्र प्रतिष्ठितम् ॥
अयं निर्मिथ्यभक्तो मे सागरो मामके बले ।
मत्पुत्रो राज्ययोग्योऽयमयं ते रक्षणक्षमः ॥
एवं चोल्लासितस्तेन महामोहेन सागरः ।
संजातो मां वशीकृत्य स सदागमबाधकः ॥
ततो विवर्धिताकांक्षो दूरीकृतसदागमः ।
संजातस्त्यक्तकृत्योऽहं यथा पूर्वं तथा पुनः ॥
ततो मदीयवृत्तान्तं समाकर्ण्य कृपापरः ।
भूयः प्रचलितो भद्रे सोऽकलङ्को मदन्तिकम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततः कृतप्रणामेन तेन कोविदसूरयः ।
विज्ञापिता व्रजामीति दीपयित्वा प्रयोजनम् ॥
अथ निश्चित्य सद्भावं प्राह्नः कोविदसूरयः ।
निरर्थकोऽयं ते क्लेशस्ततो मा गास्तदन्तिकम् ॥

तथाहि ।

यावत्तस्य समीपस्थौ महामोहपरिग्रहौ ।
तावन्नाद्यापि कर्मण्यः स तात घनवाहनः ॥

यतः ।

आगच्छन्ति तयोः पार्श्वे नियमात्सागरादयः ।
तेषामाश्रयभूतौ तौ सर्वेषां मूलनायकौ ॥
वशे च वर्तमानस्य तस्य तेषां दुरात्मनाम् ।
कोपदेशाः क्व वा धर्मः क्व सदागममीलकः ॥
बधिरे कर्णजापोऽयमन्धे नृत्तप्रदर्शनम् ।
ऊषरे बीजनिक्षेपस्तस्य या धर्मदेशना ॥

यतः ।

अत्यल्पस्तस्य संस्कारस्तावकीनेन जायते ।
वचनेन यतिर्गुर्वी स्वाध्यायस्य भवादृशाम् ॥

अन्यच्च ।

बोधितो बोधितो भूयः स शेते भावनिद्रया ।
यावदेतौ समीपस्थौ महामोहपरिग्रहौ ॥
तदलं ते गतेनार्य घनवाहनसन्निधौ ।
स्वकार्यहानिदे ह्यर्थे न वर्तन्ते विचक्षणाः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अकलङ्केनोक्तं।

भदन्तानर्थहेतुभ्यां ताभ्यां सार्धं तपस्विनः।
कदा पुनर्वियोगः स्याद्घनवाहनभूभुजः॥
गुरुणोक्तं विजानन्ति तं प्रायेण भवादृशाः।
चारित्रधर्मराजस्य प्रसिद्धो यो महत्तमः॥
चारित्रधर्मयुक्तेन स्ववीर्येण विनिर्मिता।
तेनास्ति मानसी कन्या विद्या नाम मनोहरा॥
सा सुरूपा विशालाक्षी जगदाह्लादकारिणी।
विज्ञातविश्वभावार्था सर्वावयवसुन्दरी॥
विलसन्ती च सा कन्या सततोद्दामलीलया।
संसारातीतलावण्या मुनीनामपि वल्लभा॥
सा सर्वसम्पदां मूलं सा सर्वक्लेशनाशनी।
निरन्तानन्दसन्दोहदायिका सा निगद्यते॥
अतस्तां कन्यकां विद्यां यदासौ घनवाहनः।
लप्स्यते भोस्तदामुष्मान्महामोहो वियोक्ष्यते॥

यतः।

सा कन्या निजवीर्येण विरुद्धानेन पापिना।
न विद्यते सहावस्था अनयोस्तेन हेतुना॥

किं च।

तथा निरीहता नाम कन्यान्या विद्यतेऽनघा।
चारित्रधर्मराजस्य दुहिता सा मनोरमा॥
विरतेः कुक्षिसंभूता भ्राचोरस्यन्तपूजिता।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चारित्रधर्मराजीये राज्ये सा सर्वसारिका ॥
सहत्तमस्य साभीष्टा सद्बोधस्यातिवल्लभा ।
सन्तोषतन्त्रपालेन स्वामिभक्तेन वर्धिता ॥
स्वभावसुन्दरा बाला संपूर्णेच्छा न वाञ्छति ।
वस्त्रालङ्कारमाल्यादिसंपाद्यं सा विभूषणम् ॥
स्वर्णेन विविधैर्भोगैर्विचित्रै रत्नराशिभिः ।
न शक्या लोभमानेतुं कन्यका सा निरीहता ॥
सा निःशेषजगद्वन्द्या सा मुनीनां मनोहरा ।
सा दुःखोच्छेदिका धन्या सा चित्तानन्ददायिका ॥
तां कन्यां चारुलावण्यां यदासौ घनवाहनः ।
लप्स्यते विलक्षं यायात्तदा नूनं परिग्रहः ॥
विरोधोऽस्ति तया सार्धं यतस्तस्य दुरात्मनः ।
अतस्तां वीक्ष्य पापोऽसौ गाढभीतो विलीयते ॥

अकलङ्केनोक्तं ।

कदा पुनरसौ धन्ये ते कन्ये परिणेष्यति ।
तयोर्दर्शनकारिण्यौ भदन्त घनवाहनः ॥

कोविदसूरिणोक्तं ।

भूयसाद्यापि कालेन तयोर्लाभो नरोत्तम ।
लप्स्यथोस्य भवेन्नूनं स तयोः परिणायकः ॥
अथाकलङ्कः प्रत्याह युष्माकं यदि रोचते ।
ततोऽहं लम्भयामीति ते कन्ये घनवाहनम् ॥
गुरुराह महाभाग नाधिकारो भवादृशाम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कन्ययोः प्रापणेऽत्रापि तयोरेतेन हेतुना ॥
स कर्मपरिणामाख्यस्ते कन्ये दापयिष्यति ।
घनवाहनराजाय नोऽपरो दापकस्तयोः ॥
दाप्यमाने पुनस्तेन ते स्यातां कन्यके यदा ।
हेतुभावं भजन्त्येव तदा युष्मादृशा अपि ॥

एवं च स्थिते ।

स एव योग्यतां मत्वा कश्चित्ते दापयिष्यति ।
कन्ये सुखप्रदे धन्ये घनवाहनभूभुजे ॥
अतो विहाय तच्चिन्तां स्वाध्यायध्यानतत्परः ।
विमुक्तावस्तुनिर्बन्धस्तिष्ठार्य त्वं निराकुलः ॥
ततस्तथेति भावेन प्रतिपद्य गुरोर्वचः ।
स्थितोऽकलङ्को निश्चिन्तस्तदा भद्रे निरातुरः ॥
अहं तु तौ समाश्रित्य महामोहपरिग्रहौ ।
आगत्यागत्य तद्भृत्यैरेकैकेन कदर्थितः ॥

तथाहि ।

एके गच्छन्ति तद्भृत्याः प्रत्यागच्छन्ति चापरे ।
अन्ये तिष्ठन्ति मत्पार्श्वे किंचिदासाद्य कारणम् ।
किं चात्र बहुनोक्तेन समासात्ते निवेद्यते ॥
भूरिभाषितया त्वं मां वाचालं मावजीगणः ।
चित्तवृत्तिमहाटव्यां या नदी सा प्रमत्तता ॥
तत्तद्विलसितं नाम यत्तस्याः पुलिनं पुरा ।
वर्णितं तत्र चोद्दिष्टश्चित्तविक्षेपमण्डपः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तृष्णा च वेदिका तस्यां विपर्यासाख्यविष्टरम् ।
तन्निषण्णो महामोहस्तस्याविद्या वपुर्लता ॥
विमर्शेन प्रकर्षाय या सा पूर्वं निवेदिता ।
स्मरसि त्वं विशालाक्षि चित्ते सर्वमिदं न वा ।
ततोऽगृहीतसङ्केता प्राह बाढं स्मरामि भोः ॥
संसारिजीवस्तां प्राह यद्येवं चारुलोचने ।
ततस्ते ये विमर्शेन प्रकर्षाय विवर्णिताः ॥
मिथ्यादर्शनसंज्ञाद्या भूयांसो वेदिकास्थिताः ।
अन्ये सेवापरास्तत्र स्थिता मुत्कलमण्डपे ॥
ते सर्वे भूभुजो भद्रे सकलत्राः सबान्धवाः ।
सभृत्यपरिवाराश्च प्रत्येकं समुपागताः ॥
महामोहे समीपस्थे तदा मे सर्वनायके ।
न सोऽस्ति कश्चित्तत्सैन्ये येनाहं न निषेवितः ॥

ततश्च ।

गृद्धो विमूर्छितस्तेषु भावेषु भवभाविषु ।
जातोऽहं नष्टसन्मार्गो महामूढतया तदा ॥
सदागमं परित्यज्य विधाय मतिविभ्रमम् ।
मिथ्यादर्शनसंज्ञेन भूयोऽहं बाधितस्तदा ॥
पापानि धर्मबुद्ध्याहं दारुणानि पुनस्तदा ।
भूरिशः कारितो भद्रे कुदृष्ट्या तन्महेलया ॥
शब्दादिविषयग्रामे निःसारे साधुनिन्दिते ।
विधापितो मनःप्रीतिं रागकेसरिणा पुनः ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तस्य भार्या पुनर्या सा मूढता नाम विश्रुता ।
तद्दशेन मया नैव विज्ञाता भवदुष्टता ॥
तथा द्वेषगजेन्द्रोऽपि सनिमित्तानिमित्तकम् ।
कुर्वन्नप्रीतिसन्तापं नितरां मे विजृम्भितः ॥

तथा ।

तस्याविवेकिता भार्या कार्याकार्यविचारणम् ।
कुर्वन्तं वारयत्युच्चैस्तदा मां वशवर्तिनम् ॥

तथा ।

शब्दे रूपे रसे गन्धे स्पर्शे चात्यन्तलोलुपः ।
वशीकृतोऽहं संपन्नो रागकेसरिमन्त्रिणा ॥
प्राप्तेषु गाढमूर्च्छान्धो ऽप्राप्ताकांक्षाविडम्बितः ।
कृतो भोगेषु तस्यैव भार्यया भोगतृष्णया ॥

तथा ।

निर्वादितमुखो हा हा हासितोऽहं निरर्थकम् ।
हासेन वक्रशो भद्रे सद्गाम्भीर्यविरोधिना ॥
मूत्रान्त्रक्लेदजाम्बालमलपूर्णेषु योषिताम् ।
गात्रेषु रमितो भद्रे रत्याहं वकृशस्तदा ॥
अरत्यापि महोद्वेगसन्तापाक्रान्तमानसः ।
कृतोऽहं भूरिशो भद्रे कारणैरपरापरैः ॥
मरिष्यामीति विश्रान्तो राज्यं वा मे हरिष्यते ।
इत्यादि कारणं प्राप्य भयेनाहं विनाटितः ॥
मरणं स्निग्धबन्धूनामर्थनाशादिकं तथा ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हेतुं संप्राप्य शोकेन भूयो भूयो विडम्बितः ॥
तत्त्वमार्गवियुक्तात्मा मिथ्याबुद्ध्या तिरोहितः।
विवेकिहास्यतां नीतस्तदाहं हि जुगुप्सया ॥

तथा।

रागकेसरिणः पुत्रा येऽष्टौ पूर्वं विवर्णिताः।
सुता द्वेषगजेन्द्रस्य ये चाष्टौ परिकीर्तिताः ॥
तैस्तदा मे कषायाख्यैर्महामोहपितामहे।
समीपस्थे कृतं यत्तु तदाख्यातुं न पार्यते ॥
ज्ञानप्रकाशलेशेन रहितो भावतस्तदा।
ज्ञानसंवरणेनाहं प्रबलेन कृतः पुनः ॥

तथा।

कुर्वन् घुरघुरारावं काष्ठवन्नष्टचेतनः।
दर्शनावरणेनाहं स्थापितो गतदर्शनः ॥

तथा।

कचिदाह्लादितोऽत्यन्तं कचित्सन्तापविक्लवः।
कृतोऽहं तेन चार्वङ्गि वेदनीयेन भूभुजा ॥

तथा।

आयुष्कनामकेनापि नरेन्द्रेण सुलोचने।
घनवाहनरूपेण तदाहं धारितश्चिरम् ॥

तथा।

तेन नामाभिधानेन भूभुजा वरवीक्षणे।
शरीरे मामके चित्रं निजवीर्यं निदर्शितम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथा गोचान्तराख्याभ्यां स्वमाख्याभ्यं वरानने ।
कृतमेव ममात्यर्थं चरितार्थं तदा पुनः ॥

तथा ।

रौद्रार्तध्यानसंयुक्तः पापात्मा पापचेष्टितः ।
विष्टितोऽहं विशालाक्षि तेन दुष्टाभिसन्धिना ॥
तथान्यैरपि तत्काले महामोहे समीपगे ।
ममाविर्भावितं भद्रे स्वं स्वं वीर्यं महाभटैः ॥
अकलङ्केन मुक्तत्वादनाथ इव निर्भयैः ।
इत्थं खलीकृतोऽत्यन्तं तैरहं भावशत्रुभिः ॥
अथान्यदा समायातो मत्कदर्थनकाम्यया ।
महामोहनरेन्द्रस्य समीपे मकरध्वजः ॥
स च स्वीयां रतिं भार्यां रागकेसरिमन्त्रिणम् ।
पञ्चमानुषसंयुक्तं तच्च तस्य कुटुम्बकम् ॥
एतां सर्वां समासाद्य सामग्रीं कार्यसिद्धये ।
संनद्धबद्धकवचस्तदा प्राप्तो मृगेक्षणे ॥
ततस्तुष्टो महामोहो मकरध्वजमीक्षणात् ।
सोऽप्यासाद्य महामोहं परं हर्षमुपागतः ॥
ततस्तेन युतः साक्षात्संनद्धो गन्धवारणः ।
संपन्नोऽसौ महामोहो जातो मेऽत्यन्तबाधकः ॥
शब्दरूपरसस्पर्शगन्धलुब्धोऽन्धसन्निभः ।
गाढं निर्नष्टसद्बोधः संजातोऽहं ततस्तदा ॥
गर्ताशूकरसङ्काशो विषयाशुचिकर्दमे ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रात्रिंदिवं निमग्नात्मा स्थितोऽहं विगतत्रपः॥
सुभूयसापि कालेन न भोगैस्तृप्तिमागतः।
घृतपानेन किं जातः पीनगण्डोऽत्र वानरः॥
भुञ्जानस्य च मे भोगान् वर्धते भोगतृष्णिका।
सुतरामुल्लसत्येव जलेन वडवानलः॥
अकलङ्कोपदेशास्ते शशाङ्ककरनिर्मलाः।
तदा मे विस्मृताः सर्वे महामोहघनावृताः॥
ततो मां तादृशं दृष्ट्वा भावशत्रुविचेष्टितम्।
न मेऽवसर इत्येवं गतो दूरं सदागमः॥
यथाभिमतकामांश्च संपादयति मे तदा।
असौ पुण्योदयोऽहं तु विमूढस्तं न लक्षये॥
ततो विमुक्तनिःशेषराज्यकार्यो दिवानिशम्।
अन्तःपुरगतः स्त्रैणं भुञ्जानोऽहमवस्थितः॥

तथा।

यां यां नारीं प्रपश्यामि नगरे चारुविग्रहाम्।
कुलजामकुलजां वा यां वा कश्चिन्निवेदयेत्॥
तां तां सर्वां समाकृष्य जनेभ्यो बलवत्तया।
अन्तःपुरे प्रवेश्याहं करोमि निजपत्निकाम्॥
न जानामि महापापं नापेक्षे कुललाञ्छनम्।
गणयामि न चाधन्यो वारकं मन्त्रिमण्डलम्॥
ततो विरक्ताः सामन्ताः पुरं चोद्वेगमागतम्।
तादृशाधमशीलेन लज्जिता मम बान्धवाः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पदातयोऽपि संपन्ना मम निन्दाविधायकाः ।
गुणाः सर्वत्र पूज्यन्ते सम्बन्धो नात्र कारणम् ॥
अहं तु तादृशीं लोकाज्जानानोऽप्यात्मगर्हणाम् ।
महामोहवशीभूतो निन्द्यकर्मरतः स्थितः ॥
या नीचकुलसंजाता याश्चागम्याः स्त्रियो नृणाम् ।
सर्वाः स्वेऽन्तःपुरे क्षिप्तास्ता मया पापकर्मणा ॥
अथासीच्च कनिष्ठो मे भ्राता नीरदवाहनः ।
लज्जापरो विनीतात्मा प्रख्यातः सारपौरुषः ॥

ततश्च ।

मत्तो विरक्तैः सामन्तैः पौरमन्त्रिमहत्तमैः ।
एकवाक्यतया सर्व्वैः स प्रोक्तो रहसि स्थितः ॥

यदुत ।

अगम्यगमनासक्तो निर्मर्यादो विमूढधीः ।
नष्टधर्मा पशोस्तुल्यो य एवं कुलदूषणः ॥
सोऽयं सिंहासनस्थेव सारमेयो नराधमः ।
अस्य योग्यो न राज्यस्य कुमार घनवाहनः ॥
अनेन हारितं राज्यं वंशानां लाघवं कृतम् ।
न युज्यते ततोऽस्माकं विनाशोऽयमुपेक्षितुम् ॥
अतोऽयं प्रतिराज्येषु वृत्तान्तो नावगम्यते ।
यावत्तावत्कुमारोऽत्र राजा भवितुमर्हति ॥
अन्यथा नैष ते भ्राता न राज्यं न च भूतयः ।
न वयं न यशो नैव नगरं भो भविष्यति ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवं चोक्तः स तैर्युक्तियुक्तं नीरदवाहनः ।
तथैव दृष्टतच्चेष्टः पर्यालोचमुपागतः ॥
इतश्च मामको भद्रे वयस्यो दुष्टचेष्टितैः ।
गाढमुद्वेजितश्चित्ते नष्टः पुण्योदयस्तदा ॥
पापं चात्यर्गलीभूतं प्रवृद्धा भावशत्रवः ।
द्राघीयसी च संजाता भूयः सा कर्मणः स्थितिः ॥
ततश्च वचनं तस्य यत्तोकैर्मन्त्रितं पुरः ।
तच्चित्ते युक्तियुक्तत्वाल्लग्नं मे भ्रातुरुच्चकैः ॥

ततश्च ।

एवं भवतु तेनोक्तैस्तैर्लोकवैरिकैरिव ।
आगत्याहं दृढं बद्धो मदिरामदविक्लवः ॥
तावतः परिवर्गस्य मध्ये जातो न कश्चन ।
मत्पक्षे सजनो भद्रे येन मा मेति जल्पितम् ॥
ततो नरकपालाभैस्तैर्बद्धा नरकोपमे ।
क्षिप्तोऽहं चारके सुभ्रु ख्यातिमन्त्रिमहत्तमैः ॥
स च संस्थापितो राज्ये राजा नीरदवाहनः ।
महाकलकलेनोच्चैर्नृत्यद्भिस्तोषनिर्भरैः ॥
दृष्टाः कुस्वामिनाशेन तुष्टाः सुस्वामिनो गुणैः ।
ते पौरसैनिका लोकास्ततः किं किं न कुर्वते ॥
अहं तु चारके तत्र पुरीषमलपिच्छिले ।
मूत्रान्त्रक्लेदजाम्बालदुर्गन्धे गर्भसन्निभे ॥
क्षुधाक्षामोदरो बद्धः परिभूतो विगर्हितः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्मृतदुश्चेष्टितैः क्रुद्धैर्बालकैरपि ताडितः ॥
अनेकयातनास्थाने स्ववर्गेणावधीरितः ।
प्राप्तः शारीरसंतापं नरकेष्विव नारकः ॥
महामोहवशीभूते राज्यभ्रष्टे तथा मयि ।
यः संजातो मनस्तापः स त्वाख्यातुं न पार्यते ॥

तथाहि ।

ममेदं विपुलं राज्यं मामकीना विभूतयः ।
अधुनान्ये प्रभोक्तार इति शोकेन पीडितः ॥
सुखलालितदेहोऽहमधुना कीदृशी गतिः ।
सर्वस्य परिभूतोऽहमित्यरत्या कदर्थितः ॥
लुम्पन्ति मामकमिदं रत्नस्वर्णादिकं जनाः ।
एते हा हा हतोऽस्मीति बाधितो धनमूर्छया ॥
तदेवं नरकाकारे चारके दुःखपूरितः ।
तत्राहं संस्थितो भद्रे सुचिरं पापकर्मणा ॥
परिवारसमेतस्य महामोहस्य दोषतः ।
तथाप्यहं न निर्विण्णः संसाराच्चारकोपमे ॥
क्रोधान्धस्तेषु लोकेषु चित्तकल्लोलदूषितः ।
रौद्रध्यानानुगो नित्यं भूरिकालमवस्थितः ॥
अथ जीर्णा क्रमेणैव गुटिका मे चिरन्तनी ।
ततो वितीर्णा सा मह्यं भवितव्यतयापरा ॥
गतः पापिष्ठवासायां पुरि सप्तमपाटके ।
अहं तस्याः प्रभावेण जातः पापिष्ठरूपकः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गृहे तत्राप्रतिष्ठाने निर्भिन्नो वज्रकण्टकैः ।
सागराणां त्रयस्त्रिंशद्भ्रमन् कन्दुकलीलया ॥
तदन्ते गुडिकादानाद्भवितव्यतया तया ।
पश्चाच्चपशुसंस्थानमानीय शफरीकृतः ॥
पुनर्नीतोऽप्रतिष्ठाने समानीतस्ततोऽप्यहम् ।
कृतश्च गुडिकादानाच्छार्दूलाकारधारकः ॥
भूयः पापिष्ठवासायां नीतोऽहं तुर्यपाटके ।
ततोऽप्यानीय विहितो मार्जाराकारधारकः ॥
तदेवंविधरूपाणि जनयन्त्या मुहुर्मुहुः ।
दुःखसागरविस्तारं दर्शयन्त्या क्षणे क्षणे ॥
तदसंव्यवहाराख्यं विहाय नगरं परम् ।
प्रायः समस्तस्थानेषु भ्रमितोऽहं महेलया ॥
युक्तः सपरिवारेण महामोहेन सुन्दरि ।
कुर्वाणो निजभार्याज्ञां क क्काहं न विनाटितः ॥
तथा परिग्रहेणाहं संज्ञया निजभार्यया ।
युक्तेन बहुशो भद्रे योनौ योनौ विडम्बितः ॥

यतः ।

गृहकोकिलिकासर्पमूषिकाकारधारकः ।
हृष्टो निधानमासाद्य तन्नाशे विक्लवो मृतः ॥
एवं चानन्तकालं मे भ्रमतो गजगामिनी ।
घर्षणाघूर्णनन्यायात्प्रसन्ना भवितव्यता ॥

अन्यच्च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रान्ता इव मया सार्धं भ्रमतोऽनन्तवर्त्मनि ।
किंचित्ते दुर्बलीभूता महामोहादयस्तदा ॥
पापं च प्रतनूभूतमीषत्कर्मस्थितिस्तथा ।
पुनर्ग्रन्थिः समीपस्था संजाता मे वरानने ॥
ततो मनुजगत्यन्तः पाटके भरताभिधे।
साकेतेऽहं पुरे नीतो भवितव्यतया तया ॥
वणिजस्तस्य नन्दस्य भार्यास्ति धनसुन्दरी ।
जनितस्तत्सुतत्वेन गुडिकादानयोगतः ॥
प्रतिष्ठितं च मे नाम यथायममृतोदरः ।
अथ क्रमेण संप्राप्तो यौवनं काममन्दिरम् ॥
दृष्टः सुदर्शनो नाम सुसाधुः कानने मया ।
कृपापरीतचित्तेन कृता मे तेन देशना ॥
ततो भूयो मया भद्रे महात्मायं सदागमः ।
विलोकितः समीपस्थस्तस्य साधोर्महात्मनः ॥
किंचिद्भद्रकभावत्वान्नमस्कारादिपाठकः ।
जातोऽहं श्रावकाकारधारको द्रव्यतस्तदा ॥
ततस्तदनुभावेन पुरेऽहं विबुधालये ।
भवचक्रस्थिते नीतो गुडिकायाः प्रभावतः ॥

तत्र च ।

भावना व्यन्तरा ज्योतिश्चारिणः कल्पवासिनः ।
पाटकेषु वसन्त्येते विबुधाः कुलपुत्रकाः ॥
दशाष्टपञ्चभेदास्ते त्रयः पूर्वं यथाक्रमम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कल्पस्थास्तदतीताश्च द्विभेदास्तुर्यपाटके ॥
कल्पस्था द्वादशावाससंस्थिताः समुदाहृताः ।
नवपञ्चनिवासस्थास्तदतीताः प्रकीर्तिताः ॥
तत्राद्ये पाटके भद्रे जातोऽहं भावनस्तदा ।
आद्यभेदस्थितेष्वेव विबुधः कुलपुत्रक ॥

ततश्च ।

गतस्य तत्र पश्चाच्चि विस्मृतो मे सदागमः ।
स्थितोऽयमपि मां हित्वा कुर्वाणः कालयापनाम् ॥
ततो महर्द्धिसंपन्नः सार्धं पल्योपमं मुदा ।
सुखं यथेष्टं भुञ्जानः स्थितोऽहं चारुलीलया ॥
तदन्ते गुडिकां दत्त्वा भार्यया तुष्टचित्तया ।
पुरेऽहं मानवावासे समानीतः पुनस्तया ॥
तत्रास्ति बन्धुदत्तस्य वणिजः प्रियदर्शना ।
भार्या तस्याः सुतत्वेन जातोऽहं बन्धुनामकः ॥
संप्राप्तयुवभावेन सुन्दराख्यो मुनीश्वरः ।
दृष्टो मया समीपस्थस्तस्य चायं सदागमः ॥
शिक्षितं पुनरप्यस्य सम्बन्धि ज्ञानमल्पकम् ।
जातश्चाहं तदा भद्रे श्रमणो भाववर्जितः ॥
गतस्तदनुभावेन भूयोऽहं विबुधालये ।
महर्द्धिविबुधस्तत्र जातो व्यन्तरपाटके ॥
न नीतो विस्मृतत्वेन मया तत्र सदागमः ।
गतेन मानवावासे पुनश्च प्रविलोकितः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एवं विचरतानन्ते भवचक्रे पुनः पुनः ।
तथानन्तेन कालेन मया भार्यानियोगतः ॥
अयं सदागमो भद्रे महात्मा प्रविलोकितः ।
अनन्तवारा दृष्टोऽपि विस्मृतश्च पुनः पुनः ॥
विस्मृते च पुनर्भ्रान्तं भवचक्रं निरन्तकम् ।
आसादितः कथंचिच्च पुनरेष सदागमः ॥

यतः ।

अनन्तवाराः संपन्नः श्रावकोऽहं सुलोचने ।
द्रव्यतो यतिरूपश्च तत्र दृष्टः सदागमः ॥
विमुच्येमं महाभागं भूयो भूयोऽन्तरान्तरा ।
भ्रान्तः समस्तस्थानेषु कृता नानाविडम्बनाः ॥
कुतीर्थिकयतिश्चाहं सदागमविदूषकः ।
अनन्तवाराः संपन्नो भवचक्रे निरन्तके ॥
अन्यच्च भ्रमतस्तत्र भवचक्रे ममाखिले ।
क्वचिद्दीर्घा क्वचिद्ध्रस्वा संजाता कर्मणः स्थितिः ॥
क्वचिच्च प्रबला जाता महामोहादिशत्रवः ।
क्वचित्सदागमो जातः प्रबलस्तन्निवारकः ॥
ततश्चानन्तवाराभिर्यावदभ्यासमागतः ।
अयं सदागमस्तावज्जातं यत्तन्निबोध मे ॥
सा किंचिन्निर्मलीभूता चित्तवृत्तिर्महाटवी ।
ततश्चावसरं ज्ञात्वा प्रस्थितः स महत्तमः ॥
उक्तश्चानेन सद्बोधो मत्समीपागमेच्छया ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ विज्ञाप्यतां देवः साम्प्रतं गम्यतां मया ॥
यस्त्वया पूर्वनिर्दिष्टो देवस्याग्रे नरोत्तम ।
सोऽधुना वर्तते लग्नः प्रस्तावो हन्त मादृशाम् ॥

सद्बोधेनोक्तं ।

चारु चारूदितं तात सम्यक् संलक्षितोऽवधिः ।
ततो विज्ञापितस्तेन सद्बोधेन नरेश्वरः ॥

ततश्च।

चारित्रधर्मराजेन वचनात्तस्य मन्त्रिणः ।
प्रहितो मत्समीपेऽसौ सम्यग्दर्शननामकः ॥

तेन चोक्तं ।

विद्येयं नीयतां देव प्राभृतं कन्यकानघा ।
तस्य संसारिजीवस्य येन तोषोऽस्य जायते ॥
सद्बोधः प्राह नाद्यापि प्रस्तावोऽस्या महत्तम ।
नयने हन्त विद्यायास्तत्राकर्णय कारणम् ॥
स हि संसारिजीवस्तां मुग्धबुद्धिर्न भोत्स्यते ।
विशेषतस्ततस्तावत्सामान्येन प्रपत्स्यते ॥

एवं च स्थिते ।

यावन्न तात्त्विकं रूपं तवानेनावधारितम् ।
तावन्न युज्यते दातुमेषा तस्मै सुकन्यका ॥
अज्ञातकुलशीलो हि कुर्यादस्याः पराभवम् ।
ततः स्याच्चित्तसंतापो मादृशां तन्निमित्तकः ॥
ततो गच्छ विना विद्यां त्वं तावत्तस्य सन्निधौ ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कालेन भूयसा रूपं भोत्स्यते हि स तावकम् ॥

ततश्च ।

यदा स्यात्तेन विज्ञातं रूपं तव परिस्फुटम् ।
तदाहमागमिष्यामि विद्यामादाय तेऽन्तिके ॥
मदागमस्य सानाथ्यं महामोहादितानवम् ।
तथा संसारिजीवस्य सुखस्वादादिवेदनम् ॥
देवे चाभिमुखीभावस्तस्य दर्शनकाम्यया ।
विद्यया रहितस्यापि गच्छतस्तत्र ते गुणाः ॥
ततो यदादिशत्यार्यो यथाज्ञापयति प्रभुः ।
इत्युक्त्वा प्रस्थितस्तूर्णं मत्समीपं महत्तमः ॥
इतश्चाहं तदा भद्रे नगरे जनमन्दिरे ।
सूनुरानन्दनन्दिन्योर्जातो नाम्ना विरोचनः ॥
ततः संप्राप्ततारुण्यः कानने चित्तनन्दने ।
गतस्तत्र मया दृष्टो धर्मघोषो मुनीश्वरः ॥
इतश्च मे तदा कृत्स्ना वर्तते कर्मपद्धतिः ।
महामोहादयो जातास्तनवो भावशत्रवः ॥

ततश्च ।

प्रणम्य तं महाभागं निषण्णः शुद्धभूतले ।
ज्ञातोऽहं भद्रकस्तेन ज्ञानालोकेन धीमता ॥

किं च ।

कुर्वता मानसानन्दममृतक्षरणोपमम् ।
ततो मे कर्तुमारब्धा मुनिना धर्मदेशना ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कथम् ।

मनुजजन्मजगत्यतिदुर्लभं जिनमतं पुनरत्र विशेषतः ।
तदिदमाप्य नरेण सुमेधसा विठपनीयमतोऽपि परं पदम् ॥
इतरथा पुनरेव निरन्तके निपतितस्य सुभीमभवाध्वके ।
कुशलशम्बलमुत्कलमोदनं ननु विनातुलदुःखपरंपरा ॥
इदमवेत्य जनेन विजानता कुशलकर्म भवोदधितारकम् ।
इह विधेयमहो विफलं मुधा न करणीयमिदं नरजन्मकम् ॥

अत्रान्तरे प्रत्यक्षीभूतो मे तस्य मुनेः समीपे भूयोऽपि भगवानयं सदागमः। ततो बुद्धं मया तस्य मुनेर्वचनं। अभिहितं च। यन्मया कर्तव्यं तदादिशन्तु भगवन्तः। मुनिनोक्तं। भद्राकर्णय। अवधीरणीयो भवता भवप्रपञ्चः। आराधनीयो विलीनरागद्वेषमोहोऽनन्तज्ञानदर्शनवीर्यानन्दपरिपूर्णः परमात्मा। वन्दनीयास्तदुपदिष्टमार्गवर्तिनो भगवन्तः साधवः। प्रतिपत्तव्यानि जीवाजीवपुण्यपापास्रवसंवरनिर्जराबन्धमोक्षलक्षणानि नव तत्त्वानि सर्वथा। पेयं जिनवचनामृतं। नेयं तदङ्गाङ्गीभावेन। अनुष्ठेयमात्महितं। उपचेयं कुशलानुबन्धिकुशलं। विधेयं निष्कलङ्कमन्तःकरणं। छेद्यं कुविकल्पजल्पजालं। अवसेयं भगवद्वचनसारं। विज्ञेयं रागादिदोषवृन्दं। लेयं सुगुरुसदुपदेशभेषजं। देयं सततं सदाचरणे मानसं। अवगेयं दुर्जनप्रणीतकुमतवचनं। विमेयं महापुरुषवर्गमध्ये स्वरूपं। स्थेयं निष्प्रकम्पचित्तेनेति। एवं चोपदिशति मधुरभाषिणि भगवति धर्मघोषतपस्विनि संप्राप्तोऽसौ सम्यग्दर्शननामा महत्तमः। विलोकितो दुर्भेदकर्मग्रन्थिभेदद्वारेणासौ मया। ततः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संजातं मे तत्र मुनिवचने स्वरुच्या श्रद्धानं। प्रतिपन्नोऽसौ हितबन्धुबुद्ध्या मयूत्तमः। अभिहितो मुनिवरः। यदाज्ञापयति नाथस्तदेवाहं करिष्ये। ततोऽभिवन्द्य तं मुनिवरं गतोऽहं स्वभवने।

ततः प्रभृति जातोऽहं सम्यग्दर्शनसंयुतः।
तत्त्वश्रद्धानपूतात्मा विशिष्टज्ञानवर्जितः॥
तदेव सत्यं निःशङ्कं यज्जिनेन्द्रैः प्रवेदितम्।
एतावन्मात्रतुष्टोऽहं तदा जातो वरानने॥
सदागमो हि विज्ञानं स्वमावेदयते तदा।
केवलं सूक्ष्मभावेषु न मे बोधः प्रवर्तते॥
न संजातास्तदा सूक्ष्मविविक्तज्ञानहेतवः।
गुरवः पटुवाचोऽपि विना मे निजयोग्यताम्॥

यतः।

स्वयोग्यतैव चार्वङ्गि श्रद्धानज्ञानकारणम्।
गुरवः केवलं तस्यां भवन्ति सहकारिणः॥

तथाहि।

अकलङ्के तथा लग्ने बोधार्थं मे सकोविदे।
न श्रद्धानं ममोत्पन्नं तदा यत्नशतैरपि॥
ततः परं पुनर्जातोऽनन्तवारा वरानने।
सदागमेन सम्बन्धः श्रद्धाशून्यस्तथाप्यभूत्॥
अतो यदा यदा पुंसो यावती योग्यता भवेत्।
तदा तदा भवत्यस्य तावानेव गुणोद्भवः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अतः श्रद्धानमात्रं मे सूक्ष्मज्ञानविवर्जितम् ।
धर्मघोषोपदेशैस्तैः संजातं योग्यतानुगम् ॥

अन्यच्च ।

पल्योपमपृथक्त्वे तु क्षीणे कर्मस्थितेस्तदा ।
गृहिधर्मो मया दृष्टः सामान्याच्च विशेषतः ॥
पालितानि तदादेशाद्व्रतानि नियमास्तथा ।
केचित्तदा मया भद्रे श्रद्धासंशुद्धबुद्धिना ॥
ततस्तदनुभावेन सत्पुरे विबुधालये ।
कल्पवासिषु नीतोऽहं गुडिकादानपूर्वकम् ॥
अथ सौधर्मकल्पेऽहं भास्वराकारधारकः ।
समुत्थितः क्षणार्धेन शयनात्तच्च कीदृशम् ॥
दिव्यपल्यङ्कसत्तूलीरचितं स्पर्शपेशलम् ।
कोमलामलसच्चेलच्छादितं चित्तनन्दनम् ॥
सुमनोगन्धसद्धूपलसदामोदसुन्दरम् ।
दिव्यांशुकवरोल्लोचदृष्टिगोचरबन्धुरम् ॥
तच्च चोद्वेल्लमानेन बाहुयुग्मेन विस्मितः ।
किरीटकटकेयूरहारकुण्डलभूषितः ॥
भूषाङ्गरागताम्बूलवनमालाविराजितः ।
उपविष्टः क्षणाज्जातो द्योतिताखिलदिक्पथः ॥
ततोऽलं जय नन्देति जय भद्रेति भाषिणः ।
सलेखा ललना लोका लोललोचनचारवः ॥
स्तुवन्तो मां मनोहारिवचनैः कर्णपेशलैः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

देवोऽपि स्वामिकोऽस्माकमिति किङ्करतां गताः ॥
ततोऽहं विस्मयोत्फुल्ललोचनः पर्यचिन्तयम् ।
तां समृद्धिं विलोक्येदं किं मया सुकृतं कृतम् ॥
ततः प्रादुरभूज्ज्ञानं विमलं विमलेचणे ।
मया विरोचनावस्थानेन सर्वावधारिता ॥
अत्रान्तरे समायातौ मद्वत्तमसदागमौ ।
तौ च दृष्ट्वा मया ज्ञातं माहात्म्यमनयोरिदम् ॥
ततस्तौ पूर्ववद्भद्रे प्रतिपन्नौ स्वबान्धवौ ।
कृतं चोत्थाय निःशेषं कर्तव्यं विबुधोचितम् ॥

तथाहि ।

विविधरत्नमुदीधितिरञ्जिते विकचनीरजखण्डसुमण्डिते ।
गुरुनितम्बपयोधरचारुभिः सह वधूभिरमज्जि सरोवरे ॥
तदनु निर्मलहाटकनिर्मितं विशदरत्नविराजितकुट्टिमम् ।
लघु सलीलमवाप्य जिनालयं सुदृढभक्ति कृतं जिनवन्दनम् ॥
अथ सुनिर्मलपत्रकसञ्चयं मणिमयं जिनभाषितबन्धुरम् ।
पुलककारि रसेन तु वाचितं लघु विधाय मनोरमपुस्तकम् ॥

ततो यथेष्टशब्दादिसंभोगमुदिताशयः ।
सागरद्वितयं तत्र किंचिदूनं व्यवस्थितः ॥
तदन्ते मानवावासमानीय विहितस्तया ।
आभीरोऽहं कलन्दाख्यः सूनुर्मदनरेणयोः ॥

इतश्च ।

तत्रायातस्य चार्वङ्गि मम तौ चारुबान्धवौ ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मागतौ विस्मृतत्वेन मद्वत्तमसदागमौ ॥
सुतरां विस्मृतौ भद्रे न दृष्टश्च तदा मया ।
गृहिधर्मो यतस्ताभ्यां स विमुक्तो न दृश्यते ॥
प्राचीनवासनाबन्धात् केवलं पापभीरुकः ।
स्थितो भद्रकभावेन तत्राहं हंसगामिनि ॥
पुनस्तदनुभावेन सत्पुरे विबुधालये ।
ज्योतिश्चारिषु नीतोऽहं गुडिकादानपूर्वकम् ॥
स्थितस्तत्रापि सद्भोगसम्पत्तिप्रीणितेन्द्रियः ।
सुचिरं किं तु तौ दृष्टौ महामोहपरिग्रहौ ॥
संजातश्च तयोर्भूयः पक्षपातो दृढत्तरः ।
नितरां विस्मृतावेतौ मद्वत्तमसदागमौ ॥
ततो जीर्णविमाने तां वितीर्य गुडिकां पुनः ।
पञ्चाक्षपशुसंस्थाने नीतोऽहं दृष्टया तया ॥
विहितो दर्दुराकारधारकः केलिशीलया ।
ततः परं पुनर्भूरि भ्रमितोऽर्दवितर्दकम् ॥
नानाविधेषु स्थानेषु भ्रमयित्वा स्वभार्यया ।
आनीय मानवावासं पुरे काम्पिल्यनामके ॥
धराया वसुबन्धोश्च सूनुर्वासवनामकः ।
कृतोऽहं कृतसत्कर्मा राजपुत्रो मनोरमः ॥
तत्र चासाद्य शाम्याख्यं सूरिं सद्धर्मदेशकम् ।
दृष्टाविमौ पुनर्भद्रे मद्वत्तमसदागमौ ॥
ततः परिचयाद्राभ्यां तनूभूताः पुनर्मम ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अत्रैव: सुहृदाभासा महामोहादयस्तदा ॥
अथाहमनयोः प्राप्य माहात्म्यं चारुभाषिणि ।
द्वितीयकल्पे संप्राप्तः सत्पुरे विबुधालये ॥
तत्रस्थस्यापि संपन्नौ ममेमौ स्मृतिगोचरौ ।
भुक्तं च सुचिरं दिव्यं सुखं तत्र मयातुलम् ॥
ततो मनुजगत्यन्तः पाटके काञ्चने पुरे ।
आगतस्य महामोहदोषतो विस्मृताविमौ ॥
इत्थं संख्याधिका वारा दृष्टो दृष्टः पुनः पुनः ।
सदागमयुतो भद्रे नष्टोऽसौ मे महत्तमः ॥

यतः ।

विना विरतिभावेन संख्यातीतेषु धामसु ।
श्रद्धानमात्रसंतुष्टो जातोऽहं श्रावकः पुरा ॥

तथा ।

स्वजुलादुपरोधाद्वा क्वचिच्छ्रद्धानसंयुतः ।
जातः श्रमणवेषोऽहं विरत्या रहितो हृदि ॥

अन्यच्च ।

संख्यातीता मया वारा यत्र यत्र विलोकितः ।
महत्तमः पुनर्दृष्टस्तत्र तत्र सदागमः ॥
गृहिधर्मोऽपि तन्मूले दृष्टः सामान्यरूपतः ।
क्वचित्क्वचिच्च दृष्टोऽपि स महत्तमपार्श्वगः ॥
सम्यग्दर्शनयुक्तौ च गृहिधर्मसदागमौ ।
सामान्यरूपौ तौ भद्रेऽसंख्यवारा विलोकितौ ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तद्देते बहुशो दृष्टास्तयोऽपि वरबान्धवाः ।
जाताश्च सुखदास्तत्र विमुक्ताश्चान्तरान्तरा ॥

अन्यच्च ।

दृष्टश्च केवलोऽप्येषोऽनन्तवाराः सदागमः ।
न त्वनेन विना दृष्टः स सम्यग्दर्शनः क्वचित् ॥

अन्यच्च ।

यत्र यत्र समीपस्थः संजातो मे महत्तमः ।
तत्र तत्र वयस्यो मे जातः पुण्योदयः पुरा ॥
तेन चोत्पादिताः सर्वा यथेष्टा भोगसम्पदः ।
वसतो मानवावासे पुरे च विबुधालये ॥

तथा ।

स्थिता कर्मस्थितिर्लघ्वी भीतभीताश्च शत्रवः ।
अन्तर्लीनाः स्थिता भद्रे महामोहादयस्तथा ॥
यत्र यत्र पुनर्जाताः प्रबला भावशत्रवः ।
मत्तः पुण्योदयो नष्टस्तत्र तत्र वरानने ॥
नष्टे च तत्र जाता मे सर्वा दुःखपरंपरा ।
भ्रमितोऽनन्तकालं च भवितव्यतया तया ॥

तथा ।

स्थितिर्द्राघीयसी जाता कर्मणः क्लिष्टतां गतम् ।
मानसं च पुनर्जातं तत्त्वश्रद्धानवर्जितम् ॥
अत एवोत्कटा जाता यत्र यत्र महारयः ।
ते मत्तस्तत्र तत्रैतौ दूरीभूतौ सुबान्धवौ ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विशेषः पुनरेषोऽत्र कथ्यते ते निराकृतः ।
स मिथ्यादर्शनाख्येन सम्यग्दर्शननामकः ॥
ज्ञानसंवरणेनापि दूरं नीतः सदागमः ।
क्वचित्तावपि निर्जित्य ताभ्यामपि निराकृतौ ॥
एवं चानन्तकालं ते जयभङ्गपरायणाः ।
देशकालबलं प्राप्य जाता भद्रे परस्परम् ॥

अन्यच्च ।

मामकः पक्षपातोऽभूद्ययोरेव विशेषतः ।
तयोरेव तदा जातो जयो भङ्गस्तदन्ययोः ॥
अन्यदा मानवावासमध्यवर्तिनि सुन्दरे ।
पुरे सोपारके पत्न्या नीतोऽहं नीरजेक्षणे ॥
वणिजः शालिभद्रस्य भार्यास्ति कनकप्रभा ।
जातस्तस्याः सुतोऽस्मीति तत्र नाम्ना विभूषणः ॥
अथ सूरिं सुधाभूतमासाद्य शुभकानने ।
पुनर्दृष्टौ मया भद्रे महत्तमसदागमौ ॥

ततश्च ।

तत्त्वश्रद्धानसंपन्नो भावतो विरतिं विना ।
जातो गुरूपरोधेन श्रमणोऽहं तदानघे ॥
ततो गृहीतलिङ्गस्य साधुमध्येऽपि तिष्ठतः ।
जातं मे कर्मदोषेण वैभाष्यनिरतं मनः ॥
ततः प्रबलतां प्राप्ता महामोहादयः पुनः ।
जातौ च भावतो दूरे महत्तमसदागमौ ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततो निमित्तमासाद्य निमित्तविरहेण वा ।
स्वभावादेव सम्पन्नस्तदाहं परनिन्दकः ॥
तपस्विनां सुशीलानां सदनुष्ठानचारिणाम् ।
अन्येषामपि कुर्वाणो निन्दां नो शङ्कितस्तदा ॥

किं बहुना ।

तीर्थेश्वराणां सङ्घस्य श्रुतस्य गणधारिणाम् ।
आशातनां दधानेन मया पृष्ठं न वीचितम् ॥

एवं च ।

गृहीतयतिवेषोऽपि पापात्मा गुणदूषकः ।
महामोहवशाज्जातो मिथ्यादृष्टिः सुदारुणः ॥
ततोऽतिघोरदुर्भेदकर्मसङ्घातपूरितः ।
संजातोऽहं पुनर्भद्रे तादृश्या पापचेष्टया ॥
ततोऽनन्तं पुनः कालं दुःखसागरमध्यगः ।
प्रायः समस्तस्थानेषु भ्रमितोऽहं स्वभार्यया ॥
समस्तद्रव्यराशिश्च भुवनोदरचारिणः ।
तदा स्पृष्टं मयोपाधिं भ्रमता वर्गणेच्छया ॥
न सा विपन्न तद्दुःखं न सा गाढविडम्बना ।
लोकेऽस्ति पद्मपत्राक्षि या न सोढा तदा मया ॥

एवं वदति संसारिजीवे विस्मितमानसा ।
जातागृहीतसङ्केता किंचिद्भावार्थकोविदा ॥
तथा प्रज्ञाविशालापि श्रुत्वा तत्तादृशं वचः ।
अत्यन्तजातसंवेगा चिन्तयामास मानसे ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यदुत।

अहो संसारिजीवस्य महामोहपरिग्रहौ।
मन्येऽहं सर्वपापेभ्यः सकाशादतिदारुणौ॥

तथा।

क्रोधादिभ्यो यदा जातमस्यानर्थकदम्बकम्।
तदा नानेन कथितः सम्यग्दर्शनमीलकः॥
ततस्तैर्निर्गुणस्यास्य यत्तादृक्तं विजृम्भितम्।
आलोच्यमानं तन्मेऽद्य नाश्चर्यं प्रतिभासते॥
आभ्यां पुनरिदं सर्वं सम्यग्दर्शनमीलके।
संजातेऽपि कृतं दीर्घसंसारपतनादिकम्॥
तदेतौ सगुणस्यापि यावनर्थविधायकौ।
तावेव दारुणौ नूनं महामोहपरिग्रहौ॥

अथवा।

यत्रेमौ तत्र ते सर्वे सन्ति क्रोधादयः स्फुटम्।
समुदायात्मकस्तेषां महामोहो हि वर्णितः॥
परिग्रहोऽपि सर्वेषां तेषामाधारतां गतः।
स हि लोभसखो लाभो महामोहबलेऽधिकः॥
तदेतौ गुणघाताय सर्वेषां मूलनायकौ।
जातौ संसारिजीवस्य यत्तन्नाश्चर्यमीदृशम्॥

किं च।

सद्भूतगुणघाताय सन्ति क्रोधादयोऽप्यलम्।
अनयोस्तु विशेषार्थमनेनेत्थमुदाहृतम्॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अन्यच्च।

तेऽप्याभ्यां हन्त निर्मुक्ता न सन्त्येव कदाचन।
किं तु प्रवर्तकावेतौ ते तु ज्ञेयाः पदातयः॥
अस्यैव च विशेषस्य सिद्ध्यर्थममुना कृता।
दोषसन्दर्शिकामीषां क्रमेणेत्यमुदाहृतिः॥
समस्तानर्थसार्थस्य तदित्थं जनकाविमौ।
अस्य संसारिजीवस्य महामोहपरिग्रहौ॥
तथापि लोकः पापात्मा गुरुवाक्यशतैरपि।
नाचरत्यनयोस्त्यागं तत्र किं बत कुर्महे॥
एषापि दृष्टा व्याख्याता श्रुतिः कोविदसूरिणा।
तथापि रज्यतेऽत्यर्थमस्यामेष जडो जनः॥
अथ प्रज्ञाविशालां तां गाढं संवीक्ष्य भाविताम्।
स भव्यपुरुषोऽवादीदम्ब किं चिन्तितं त्वया॥
तयोक्तं पुत्र ते सर्वं कथयिष्ये निराकुला।
दत्तावधानस्त्वं तावदस्य वाक्यं निशामय॥

किं च।

वत्स मोत्तालतां कार्षीः किलेदं न समाप्यते।
कथितप्रायमेतेन सर्वमात्मविचेष्टितम्॥
ततस्तूष्णीं स्थिते तत्र राजपुत्रे ससादरम्।
संसारिजीवः प्रोवाच शेषामात्मकथानिकाम्॥

उक्तं च तेन।

अन्यदा भार्यया भद्रे नीतोऽहं भद्रिले पुरे।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सुतः स्फटिकराजस्य जातोऽहं विप्रदस्तदा ॥
विमलानन्दनस्याहस्तारुण्ये वर्तमानकः ।
सुप्रबुद्धमुनिं दृष्ट्वा प्रबुद्धो जिनशासने ॥
अतो भूयो मया दृष्टौ मह्त्तमसदागमौ ।
गृहिधर्मयुतौ भद्रे पालिताश्च व्रतादयः ॥
तत्त्वश्रद्धानशुद्धात्मा स्थितश्चाहं चिरं तदा ।
किं तु सूक्ष्मपदार्थेषु विविक्तज्ञानवर्जितः ॥
ततस्तदनुभावेन जातः पुण्योदयोऽनघः ।
नीतस्तृतीयकल्पेऽहं सत्पुरे विबुधालये ॥
तथाभिमतशब्दादिभोगसम्मर्दसुन्दरे ।
धारयित्वा सुखेनोच्चैस्तत्र सागरसप्तकम् ॥
ततोऽपि मानवावासे ततश्च त्रिबुधालये ।
इत्थं च कारितो भद्रे भूरिवारा गमागमम् ॥

किं बहुना ।

बान्धवत्रययुक्तेन द्वादशापि विलोकिताः ।
प्रत्येकं ते मया कल्पाः कश्चिन्मुक्तश्च बान्धवैः ॥

एवं च स्थिते ।

ततो द्वादशकल्पस्थो मानवावाससम्मुखम् ।
प्रस्थानं कारितो भद्रे भवितव्यतया तथा ॥ इति

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विमलमपि गुरूणां भाषितं भूरि भव्याः
प्रबलकलिलहेतुर्यो महामोहराजः ।
स्थगयति गुरुवीर्योऽनन्तसंसारकारी
मनुजभवमवाप्तास्तस्य मा भूत वश्याः ॥
सकलदोषभवार्णवकारणं त्यजत लोभसखं च परिग्रहम् ।
इह परत्र च दुःखभराकरे सजत मा बत कर्णसुखे ध्वनौ ॥
एतन्निवेदितमशेषवचोभिरत्र प्रस्तावने तदिदमात्मधिया विचिन्त्य ।
सत्यं हितं च यदि वो रुचितं कथंचित्तूर्णं तदस्य करणे घटनां कुरुध्वम् ॥

इत्युपमितिभवप्रपञ्चकथायां महामोहपरिग्रह-
श्रवणेन्द्रियविपाकवर्णनो नाम सप्तमः
प्रस्तावः समाप्तः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ अष्टमः प्रस्तावः ।

अथास्ति मानवावासे सत्पुरं सततोत्सवम् ।
सप्रमोदमिति ख्यातमचिन्त्यगुणभूषितम् ॥
दानवारिकृताह्लादो महेभगतिविभ्रमः ।
पुरंदरसमो यत्र नरवर्गो विराजते ॥
रूपलावण्यनेपथ्यनिर्विशेषोऽमरीजनैः ।
विलासिनीजनो यत्र नेत्रोन्मेषैर्विशिष्यते ॥
तत्रारिकरिसङ्घातविपाटितकटस्थलः ।
निर्व्याजपौरुषख्यातो राजास्ति मधुवारणः ॥
सर्वसाधारणं कृत्वा वितीर्णं येन नो धनम् ।
रूपरचितदारेण सौविदल्ला न धारिताः ॥
तस्यास्ति पद्मपत्राक्षी रूपलावण्यशालिनी ।
प्रधानवंशसंभूता महादेवी सुमालिनी ॥
या हृदि न्यस्तराजापि राज्ञो हृदयवर्तिनी ।
इत्थं दर्शितचित्रापि विचित्रगुणयोगिनी ॥
अथ पुण्योदयेनाहं संयुक्तो निजभार्यया ।
भद्रेऽगृहीतसङ्केते तस्याः कुक्षौ प्रवेशितः ॥
निष्क्रान्तः कालपर्यायात्सर्वावयवसुन्दरः ।
कृत्स्नः सोऽपि मया सार्धं जातः पुण्योदयोऽनघे ॥
जाते च मयि संजातमानन्दरसनिर्भरम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

उद्दामनृत्तसंगीतं मधुवारणमन्दिरम् ॥

तथा ।

विहितं च नरेश्वरतोषकरं वररासमलासविलासधरम् ।
बहुवादनखादनगानपरं मदिरामदघूर्णितचारुनरम् ॥
विलयाजननर्तितवामनकं कृतकुब्जककञ्चुकिहासनकम् ।
विहितार्थिमनोरथपूरणकं कृतलोकचमत्कृति वर्धनकम् ॥

ततः समुचिते काले महानन्दपुरःसरम् ।
जनकेनैव मे नाम स्थापितं गुणधारणः ॥
पञ्चाभिस्ताद्धधात्रीभिर्लालितोऽमरवद्दिवि ।
ततोऽहं वृद्धिमायातः सुखसागरमध्यगः ॥

इतश्च ।

सगोत्रो मत्पितुर्मित्रं जीवितादपि वल्लभः ।
नरेन्द्रोऽस्ति विशालाचस्तस्य सूनुः कुलंधरः ॥
स सप्रमोदे तत्रैव तातस्नेहेन संस्थितः ।
ततो ममापि संपन्नः स वयस्यः कुलंधरः ॥
स च स्वच्छाशयो धन्यः सुरूपः सुभगः कृती ।
समस्तगुणसंपन्नः सत्य एव कुलंधरः ॥
ततः संवर्धमानोऽहं तेन सार्धं सुमेधसा ।
संजातोऽर्पितसद्भावः स्नेहनिर्भरमानसः ॥

ततश्च ।

समं कृतकलाभ्यासौ क्रीडारसपरायणौ ।
संप्राप्तौ चारुतारुण्यमावां मदनमन्दिरम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इतश्च नन्दनाकारं पुरदूरे मनोरमम्।
आह्लादमन्दिरं नाम तत्रास्ति वरकाननम्॥
तच्च चित्तचमत्कारि लोचनाह्लाददायकम्।
अत्यन्तमावयोर्जातं सेवितं च दिने दिने॥
अन्यदा गतयोस्तत्र दूरवर्ति परिस्फुटम्।
योषितोर्द्वितयं किंचिद्दृष्टिगोचरमागतम्॥
तत्रैका रूपलावण्यविलासैः कामगेहिनीम्।
हसतीव विशालाक्षी द्वितीया न तु तादृशी॥
अथ सा सुन्दरी दूराच्चक्षुर्गोचरचारिणम्।
मां भ्रूलताधनुर्मुक्तैर्दृष्टिबाणैरताडयत्॥
तथा।
चूतशाखां समालम्ब्य लीलयोल्लासितस्तनी।
अजिहीर्षद्विलासेन चार्वङ्गी मामकं मनः॥
तथा।
चकितं विस्मितं स्निग्धं साकूतमतिलज्जितम्।
बहिर्लिङ्गैः क्षणाच्चित्तं तत्स्वरूपं मयेक्षितम्॥
ततस्तां तादृशीं वीक्ष्य मनोनयननन्दनीम्।
निर्मिथ्यार्पितसद्भावां रञ्जितं मम मानसम्॥
ततो मया चिन्तितं।
किमियं सा रतिः साक्षात्किं पुरंदरकामिनी।
किं वा लक्ष्मीरमुत्रेत्थं वर्तते तनुधारिणी॥
एवं च चिन्तयन्नीषद्दशरीरशरैरितः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यावद्विकारलेशेन युक्तो जातः शुभानने ॥
तावन्निरीक्षितस्तेन साकूतं ज्ञातचेतसा।
वयस्येन मयाप्युच्चैराकारवरणं कृतम् ॥
चिन्तितं च मया हन्त लज्जाकारि विवेकिनाम्।
इदं सकामया दृष्ट्या यत्परस्त्रीनिरीक्षणम् ॥
तदस्यां दृष्टिपातं मे दृष्ट्वा निर्मलचेतसा।
अहो कुलंधरेणाद्य न जाने किं विचिन्तितम् ॥
ततो लज्जाभरेणाहं मुखं तस्य पुनः पुनः।
अपश्यतः परीक्षार्थं तदात्यर्थं निभालये ॥
अथ विज्ञातसद्भावः कलाकौशलकोविदः।
निगूढं काकलीं कृत्वा मामाह स कुलंधरः ॥
कुमार किं स्थितेनाद्य गम्यतामधुना गृहे।
क्रीडितं बृहतीं वेलामपराह्णो हि वर्तते ॥
मयोक्तं रोचते यत्ते तदेव क्रियतामिति।
ततो गृहे गतावावां कृतं च दिवसोचितम् ॥
अथ रात्रौ विविक्तायां शय्यायां मम तिष्ठतः।
सा चेतसि कुरङ्गाक्षी खाटकृत्य पुनरागता ॥
नाभविष्यच्च नेदिष्ठो यदि पुण्योदयोऽनघः।
तथा मे वर्तमानस्य तदा भद्रे सहायकः ॥

ततः ॥

सा शल्यभूता मे चित्ते विलगन्ती मुहुर्मुहुः।
अकरिष्यदवस्थां यां साख्यातुं नैव पार्यते ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

केवलं निकटस्थायी यतः पुण्योदयोऽनघः ।
ममाभूत्तेन सा जाता नात्यर्थं बत बाधिका ॥
अनघः स करोत्येव यतः पुण्योदयो नृणाम् ।
सांसारिकपदार्थेषु निराबन्धमिदं मनः ॥
तथापि तामनुस्मृत्य मनाक् चिन्तामहं गतः ।
यथा कस्य पुनः सा स्यान्नीलनीरजलोचना ॥
चिन्तयित्वा गतो निद्रां विभाता च विभावरी ।
प्रभाते च समायातो मत्समीपं कुलंधरः ॥
ईषद्दर्शनलोभेन तस्याः सोऽभिहितो मया ।
वयस्य किं व्रजावोऽद्य पुनराह्लादमन्दिरे ॥
ततः कुलंधरेणोक्तं स्मितबन्धुरया गिरा ।
किमिदं गम्यते किं ते विस्मृता तत्र कुञ्चिका ॥
अये ज्ञातो ममानेन भाव इत्यवधार्य च ।
मया सोऽभिहितो मित्र परिहासो विमुच्यताम् ॥
गम्यतां पुनरुद्याने का कस्येति च वीक्ष्यताम् ।
उचिता कन्यका चेति नेति वा सा परीक्ष्यताम् ॥

अन्यच्च ।

परभार्यां ग्रहीष्येऽहं विकल्पमिति मा कृथाः ।
कन्यका चेन्न मुञ्चामि तामिन्द्रस्यापि धावतः ॥
ततः कुलंधरः प्राह मित्र मोत्तालतां गमः ।
गच्छावः क्रियते सर्वं यद्वयस्याय रोचते ॥
ततो गतौ पुनस्तत्र कानने तन्निरूपितम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्थानं यत्र पुरा दृष्टं योषितोर्द्वितयं परम् ॥
अथादृष्ट्वा पुनस्तत्र तां कुरङ्गवीक्षणाम् ।
अहं तल्लिप्सया किंचिच्चित्तोद्वेगेन पीडितः ॥

ततश्च ।

वने पर्यट्य तं नूनं वीक्षमाणो मुहुर्मुहुः ।
कुलंधरयुतो यावन्निषणस्तस्य भूतले ॥
तावत्तूर्णपदन्यासैः पत्रमर्मरनिस्वनम् ।
आकर्ण्य कस्यचित्पृष्ठे वलिता मम कन्धरा ॥
अथैका मध्यमावस्था दृष्टा नारी सुविग्रहा ।
द्वितीया सा समायाता यासीत्तस्या द्वितीयिका ॥

ततः सकुलंधरेण मया कृतमभ्युत्थानं नामितमुत्तमाङ्गं । ततः सविशेषं विलोकितोऽहं तया प्रौढनार्या कृतमानन्दोदकबिन्दुपरिप्लुतनयनयुगलं । अभिहितं च । वत्स चिरं जीव मदीयजीवितेनापि । कुलंधरोऽप्युक्तः । पुत्र दीर्घायुर्भव त्वं । अस्ति भवद्भ्यां सह किंचिद्वक्तव्यं । अतो राजपुत्रमुपवेशयितुमर्हति वत्सः । कुलंधरेणोक्तं । यदादिशत्यम्बा । ततः प्रमृष्टमनेन भूतलं । उपविष्टानि वयं । ततो मामुद्दिश्य तयाभिहितं । वत्साकर्णय ।

अस्ति विद्याधरालयो वैताढ्यो नाम महागिरिः । तत्र गन्धसमृद्धं नाम नगरं । तदधिपतिर्विद्याधरचक्रवर्ती कनकोदरो नाम राजा । तस्याहं कामलता नाम महादेवी । न चाभूत्तस्यापत्यं । गतो भूरिकालः । विषण्णोऽसौ निरपत्यतयाहं च । ततोऽपत्यार्थं प्रयुक्तानि भेषजानि विहिता ग्रहशान्तयः दत्तान्युपयाचितशतानि

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पृष्टा नैमित्तिकाः उपचरिता मन्त्रवादिनः विन्यासितानि तन्त्राणि पीतानि मूलजालानि कृतानि कौतुकानि निःसारिता अवश्रुतयः शोधितानि जातकानि अवतारिताः प्रश्नाः प्रार्थिताः प्रशस्तस्वप्नाः अभ्यर्थिता योगिन्यः कृतं सर्वं यदुक्तं किंचित्केनापीति। ततो मध्यमे वयसि प्रादुर्भूतो मे गर्भः। प्रहृष्टो राजा। क्रमेण च प्रसूताहं। जाता देहप्रभया दिक्चक्रवालमुद्भासयन्ती दारिका। निवेदिता राज्ञे। परितुष्टोऽसौ। कारितं महावर्धनकं। प्रतिष्ठितं प्रशस्तदिने नाम मदनमञ्जरीति। वर्धिता सा सुखमन्दोहेन। संजातेयमत्यन्तमभीष्टा जनकप्रियपदातिनरसेनवल्लरिकादुहिता तस्याः प्रियसखी लवलिका। ग्राहिता सार्धमनया सा सकलाः कलाः। प्राप्ता यौवनं। ततः कलासौष्ठवेन रूपातिशयेन च न ममोचितः पुरुषोऽस्तीति बुद्ध्या संजाता पुरुषद्वेषिणी सा वत्सा मदनमञ्जरी। तच्च लवलिकावचनेन विज्ञाय तदाकूतं विषसाहं। निवेदितं महाराजाय। संजातोऽसौ सचिन्तः कथमियं करिष्यत इति। ततः समुत्पन्नास्य बुद्धिः। कारितोऽनेन स्वयंवरामण्डपः। समाहूताः सर्वे विद्याधरनरेन्द्राः। समागता वेगेन। कृतास्तत्प्रतिपत्तयः। विरचिता मञ्चाः। स्थिताः सर्वे यथास्थानं। उपविष्टः स्वयंवरामण्डपमध्ये सपरिकरो राजा। प्रविष्टाहं विरचितवरनेपथ्यालङ्काराङ्गरागमाल्यादिविच्छित्तिचर्चनां गृहीत्वा वत्सां मदनमञ्जरीं सह लवलिकया। तां चापहसितामरसुन्दरीलावण्यां कन्यामुपलभ्य प्रबलचित्तकल्लोलैरलमुल्लसमाना अपि तस्यां विनिविष्टदृष्टिचेष्टाः स्थिताश्चित्रन्यस्ता इव निश्चलाः सर्वे ऽम्बरचराः।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वर्णिता मया नामतो गोत्रतो विभवतो निवासतो रूपतो गुण-तश्चिह्नतश्च प्रत्येकमेते । तद्यथा । वत्से मदनमञ्जरि ।

एषोऽमितप्रभो नाम विद्युद्दत्तस्य नन्दनः ।
अतुलर्द्धिश्च वास्तव्यः पुरे गगनवल्लभे ॥
सुराकारधरोऽशेषकलाकौशलकोविदः ।
केतौ चारुमयूरेण लक्षताङ्कं विराजते ॥

तथा ।

एष भानुप्रभो नाम नागकेसरिनन्दनः ।
महर्द्धिको महावीर्यो गान्धर्वपुरनायकः ॥
कमनीयाकृतिर्वत्से भूरिविद्याविशारदः ।
आकरो गुणरत्नानां प्रसिद्धो गरुडध्वजः ॥

तथा ।

अयमपि च रतिविलासो रतिमित्रसुतो महर्द्धिसंपन्नः ।
तदधिपतिरेष निवसति रथनूपुरचक्रवालपुरे ॥
कनकावदातवपुरेष निखिलविज्ञानगुणगणोपेतः ।
ननु पश्य मदनमञ्जरि वरवानरकेतुयष्टियुतः ॥

तदेवं यावदेकैकं वर्णयामि नरेश्वरम् ।
तावद्विषादमापन्ना वत्सा मदनमञ्जरी ॥

तथाहि ।

दृष्टा सा तदा मया दुर्भगनारीव सपत्नीगुणेषु विपन्नतसुभट इव प्रचुवीर्येषु समत्सरवादीव प्रतिवादिसौष्ठवेषु सेर्ष्यवैद्य इव प्रतिवैद्यकौशलेषु सोत्सेकविज्ञानिक इव प्रतिविज्ञानिकनैपुणेषु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

केनचित्सादरमुपवर्ण्यमानेषु तेषु विद्याधरनरेश्वरेषु मया तथा श्लाघ्यमानेषु दृष्टी अपातयन्ती संजाता गाढं विद्राणवदना वत्सा मदनमञ्जरी। ततो हा किमेतदिति विचिन्त्य मयाभिहिता सा। यथा वत्से मदनमञ्जरि किमभिरुचितः कश्चिदेतेषां मध्ये वत्सायै विद्याधरनरेन्द्रः। तयोक्तं। अम्ब तूर्णमपक्रमामो वयमितः स्थानात्। अलमेतेषां दर्शनेन। शिरो दुष्यति ममानेन युष्मदुपवर्णितालीकतद्गुणश्रवणेन। तदाकर्ण्य विषण्णाहं। निवेदितं राज्ञे। गतोऽसौ चिन्तां। अभिहितमनेन। नीयतां भवने वत्सा मा भूच्चित्तदुःखाधिक्यादस्याः शरीरापाटवमिति। ततस्तां गृहीत्वा निर्गताहं स्वयंवरामण्डपात्। प्राप्ता स्वभवनं। विषण्णेयं लवलिका। अभिहितमनया। यथाम्ब कः पुनर्भर्तृदारिकायाः परिणयनोपायो भविष्यति। मयोक्तं। वत्से लवलिके वयमपि न जानीमः। अतिदुष्कररोचिकेयं तव प्रियसखी। प्रष्टव्येयमेव भवत्या यदत्र करणीयं। समाप्तोऽस्माकमिदानीं मन्दभाग्यानां पर्यालोचगोचर इति वदन्ती स्थूलमुक्ताफलकलापकल्पैर्नयनसलिलबिन्दुसन्दोहै रोदितुं प्रवृत्ताहं। लवलिकयोक्तं। स्वामिनि मुञ्च विषादं। प्रश्नयिष्याम्यहं भर्तृदारिकां। न खल्वेषा विनयसर्वस्वं स्वजननीजनकयोः सन्तापकारिणी भविष्यति। कथयिष्यति यदत्र करणीयं। ततश्चैवं स्वस्थीकृताहमनया लवलिकया॥

इतश्च ते विद्याधराः स्वयंवरमण्डपादवृतवरामेव निर्गच्छन्तीमवलोक्य तां वत्सां मदनमञ्जरीं हृतसर्वस्वा इव नष्टरत्ननिधाना इव मुद्गरताडिता इव विगलितविद्या इव सर्वथा भ्रष्टच्छाया

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विलक्षीभूताः सकोपाः सन्तः कनकोदरनरेन्द्रमसंभाष्य निर्गताः स्वयंवरमण्डपाद्गता गृहीत्वैकां दिशं। ततो राजा प्राप्तः शोकातिरेकं। लङ्घितं वर्षमिव तद्दिनं। समागता रजनी। न दत्तं च प्रादोषिकमास्थानं। सुप्तके वल्लभया गमितप्राया चिन्तया विनिद्रेणैव राज्ञा विभावरी। ततोऽतिभरेण लब्धोऽनेन निद्रालवः। जातं तत्र स्वप्नदर्शनं। दृष्टानि जाग्रतेव चत्वारि मानुषाणि द्वौ पुरुषौ द्वे ललने। तैरभिहितं। महाराज कनकोदर किं सुप्तस्त्वं उत जागर्षि। नृपतिराह जागर्मि। तैरुक्तं। यद्येवं ततो मुञ्च विषादं। निरूपितोऽस्माभिः पूर्वमेव वरो मदनमञ्जर्याः स एव भविष्यति। अलं भवतामन्यवरान्वेषणेन। अस्माभिरेव च दुष्टाः संपादिताः खल्वस्यास्ते विद्याधरनरेन्द्राः। यतो न प्रयच्छामो वयमेनामन्यस्मै वरायेति ब्रुवाणानि तानि गतान्यदर्शनं॥

अत्रान्तरे संजातः प्राभातिकतूर्यनिर्घोषः। प्रबुद्धो राजा। स्मृतः स्वप्नार्थः प्रहृष्टचेतसा। पठितं कालनिवेदकेन।

उद्गच्छन्नेष भो लोका भास्करः कथयत्यलम्।
मा कुरुध्वं चित्तसन्तापं मा हर्षं मा च विक्लवम्॥
यथैवानादिसिद्धोऽयमस्माकं भो दिने दिने।
उदयादिक्रमः सर्वस्तथा वोऽपि भवे भवे॥

एतच्चाकर्ण्य चिन्तितं नरपतिना। अये युक्तमुक्तमनेन। समर्थितः स्वप्नार्थः। तथाहि। यथा देवरूपैः पूर्वनिरूपित एवास्माभिर्मदनमञ्जरीवर इत्युक्तं तथानेनापि पठता भास्करस्य प्रतिदिनमुदयप्रतापास्तमयादर्शनपुनरुदयादिवद्देहिनां जन्मनि जन्मनि सुख-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

दुःखलाभादिकं सर्वं चिरनिरूपितमेवोपनमते तदलं तत्र विषादादिनेत्यावेदितमिति। अतः सुतन्त्रितमेवेदं सर्वमास्ते। किं नश्चिन्तयेत्याकलय्य निराकुलीभूतो राजा॥

इतश्च किमधुना कर्तव्यमिति पृष्टा लवलिकया मदनमञ्जरी। तयोक्तं। यदि तातोऽम्बा च मामुत्संकलयति ततोऽहं स्वयमेव पर्यट्य वसुन्धरामात्माभिरुचितं वरं वृणोमीति। ततः कथितं मे लवलिकया तद्वचनं। निवेदितं मया राज्ञे। चिन्तितमनेन। सुन्दरमेवेदं मन्त्रितं वत्सया। अयमेव तस्य देवनिर्दिष्टस्य वरस्य लाभोपाय इति विचिन्त्यानुज्ञाता वत्सा मदनमञ्जरी। ततो गृहीत्वेमामात्मसहचरीं लवलिकां निर्गता सा वरार्थं सकलभूतलावलोकनाय। गतानि कतिचिद्दिनानि। स्थितो राजाहं च वत्सास्नेहेन सोन्माथकौ दिशो निभालयन्तौ। अन्यदा समागतेयं सविषादा लवलिका। दृष्ट्वा चेमां द्राङ्कृत्य पतितमावयोर्हृदयं हा किमितीयमेकाकिनी सविषादा चोपलभ्यत इति भावनया। कृतोऽनया प्रणामः। मयोक्तं। अपि भद्रे लवलिके कुशलं वत्सायाः। अनयोक्तं। अम्ब कुशलं। मयोक्तं। क्व पुनरिदानीं वर्तते वत्सा। अनयोक्तं। आकर्णयत्वम्बा। अस्ति तावदितो निर्गत्य विलोकितमावाभ्यामनेकग्रामनगरादिविभूषितं विविधवृत्तान्तभूरिभूमण्डलं। प्राप्ते सप्रमोदपुरं। दृष्टं ततो बहिराह्लादमन्दिरमुद्यानं। संजातमावयोस्तद्विलोकनकुतूहलं। स्थिते तस्योपरिष्टात्। दृष्टौ सुरवरकुमाराकारधारकौ तत्र द्वौ राजपुरुषौ। तयोश्चैकमवलोकयन्ती प्राप्तात्यन्तमशरीरशरप्रहारगोचरं प्रियसखी। ततस्तद्वेदना-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भरमिःसद्देवावतीर्णा मया सार्धं भूतले। स्थिता तयोर्दृष्टिगोचरे मनागदूरवर्तिनि चूतवने तत्रैव राजकुमारमनिमिषिताक्षी निरीक्षमाणा। ततः पातिता तेनापि तदभिमुखं दृष्टिः।

ततः साम्रतसिक्तेव क्षिप्तेव सुखसागरे।
तस्मिन्नवसरे दृष्टा मया यान्ती रसान्तरम्॥
प्रावृट्काले यथाकर्ण्य मेघशब्दं मयूरिका।
विजृम्भते तथा बाला तं दृष्ट्वाम्ब विजृम्भिता॥
विलासबन्धुरं वक्त्रं सरसं च शरीरकम्।
क्वचित्कदम्बपुष्पाभं धारयन्ती मयेक्षिता॥
नृत्यतीव रसाक्षेपाल्लज्जतीव मुहुर्मुहुः।
हसतीव विशालाक्षी दृष्टिं ददति वल्लभे॥
ततस्तां तादृशीं वीक्ष्य तत्र निक्षिप्तमानसाम्।
कर्तुं प्रवृत्ता सङ्कल्पमहं हर्षमुपागता॥

यदुत।

अहो विदग्धा निर्मिथ्यमहो दुष्कररोचिका।
तथापि तोषितानेन सूनुना भर्तृदारिका॥
अहो अस्य सुरूपत्वमहो लावण्यपूर्णता।
अहो युक्तोऽनयोर्योगो रतिमन्मथयोरिव॥
अहो घटितमेवेदं मिथुनं ननु वेधसा।
सद्भावमीलनादेव संपन्नं नः समीहितम्॥
अथ क्षणात्स केनापि कारणेन ससम्भ्रमः।
सार्धं तेन वयस्येन ततः स्थानाद्गतो युवा॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गते च तत्र सा बाला शून्या तरलतारिका ।
संजाता विह्वलात्यन्तं यथा नष्टनिधानिका ॥

ततो मयोक्तं । भर्तृदारिके यद्यभिरुचितस्तुभ्यमेष तरुणस्ततो गम्यतां तातास्वासमीपे । निश्चितमेषोऽस्यैव सप्रमोदपुराधिपतेर्मधुवारणराजस्य सूनुर्भविष्यति । कस्यान्यस्येदृशो रूपातिशयः । ततो दाप्यतामस्मै तातेनात्मा । किमधुना विलम्बितेनेति । तयोक्तं । सखि लवलिके रुचितोऽयं मे जनः । केवलं साशङ्कं मम हृदयं । न रुचिता प्रायेणाहमस्मै । कथमन्यथा तूर्णमपक्रमणं । मयोक्तं । स्वामिनि मा मैवं वोचः ।

तथाहि ।

किं न ते प्रहिता दृष्टिः किं न जातः सतोषकः ।
स राजपुत्रस्त्वां दृष्ट्वा येनेत्थमभिधीयते ॥
अत्यर्थं रुचितासि त्वं शङ्कां मुञ्च वरानने ।
मधौ मधुकरायेव सरसा चूतमञ्जरी ॥
वैदग्ध्यादेव तेनेदं हन्तापक्रमणं कृतम् ।
ततोऽनुष्ठीयतामेतत्स्वामिन्या मम भाषितम् ॥

ततः स्वस्थीभूता किंचिद्राजदुहिता । तथ्युक्तमनया । सखि लवलिके नाहं गन्तुं पारयामि। अस्वस्थं मे शरीरं। न च मोक्तव्यं मयेदमुद्यानं। ततो गच्छतु तूर्णं भवती संपादयितुं तातास्वयोर्वार्तामिति। ततो लचयित्वानिवर्तकं तस्या निर्बन्धं स्थापयित्वा तां गुप्ततरुगहनमध्ये रचयित्वा शिशिरपल्लवशयनीयं कारयित्वा न चलितव्यमितः स्थानान्न विधेयमन्यदपि किंचिदसमञ्जसमित्यत्रार्थे

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

शपथशतानि समागताहं चणान्निर्धूताशिष्यामस्त्वं गगनमुत्पतन्ती वेगेन। इत्येतदाकर्ण्य देवोऽम्बा च प्रमाणं। ततो राज्ञोक्तं। देवि तावत् त्वं त्वरया गच्छ तत्समीपं। संधीरय वत्सां मदनमञ्जरीं। अहं तु सामग्रीं विधायागमिष्यामि। यतः साशङ्कं मे मनः सकोपा निर्गतास्ते विद्याधराः प्रयुक्तश्च तद्वृत्तान्तोपलम्भाय मया चटुलः ततः कृतसामग्रीकस्यैव मे तत्र गन्तुं युक्तं। नेतव्यं च तत्र गच्छद्भिः किंचित्प्राभृतं। अतस्तद्गुणतो भविष्यति मे कालविलम्बः। तत्तूर्णं गच्छतु देवी। मयोक्तं। यदाज्ञापयत्यार्यपुत्रः। ततः पुरस्कृत्येमां लवलिकां गृहीत्वा चात्मवल्लभां दासदारिकां धवलिकां समागताहं वेगेन। दृष्टा तत्रैव शिशिरपल्लवशयनीये निषण्णा परमयोगिनीव निरालम्बनं किंचिद्ध्यायन्ती वत्सा मदनमञ्जरी। तया तु न लक्षितमस्मदागमनं। उपविष्टा वयं निकटे। लवलिकयोक्तं। भर्तृदारिके समागतेयमम्बा। किमेवं तिष्ठसि। ततो लब्धा वत्सया चेतना मोटितमनया शरीरकं व्यापारिते लोचने विलोकिताहं। ततः ससम्भ्रममुत्थाय निपतिता सा मच्चरणयोः। मयोक्तं। वत्से मदीयजीवितेनापि चिरं जीव तूर्णमाप्नुहि हृदयवल्लभं अविधवा भव सुभगा संपद्यस्वेति। ततश्चोत्थाप्य समालिङ्गिता समाघ्राता मूर्धदेशे स्थापिता निजोत्सङ्गे चुम्बिता वदनकमलेऽभिहिता च। वत्से मदनमञ्जरि धीरा भव मुञ्च विषादं सिद्धमेव पश्य समीहितं। अयमागत एव वर्तते ते जनकः। घटिकाः खल्वत्र प्रयोजने जल्पन्तीति। ततः कुतो ममेयन्ति भागधेयानीति शनैर्वदन्ती स्थिताधोमुखी वत्सा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अत्रान्तरे गतोऽस्तं दिनकरः समुल्लसितं तिमिरं विस्फुरित-तारकानिकरः वियुक्तावक्रवाकाः मुकुलितं कमलवनं निलीनाः शकुनयः प्रसारिताः कौशिकाः प्रहृष्टा भूतवेतालाः समुद्गतः शशधरः विलसिता चन्द्रिका। ततश्चित्तप्रमोदकारिणीभिः कथाभिर्विनोदयन्तीभिस्तां वत्सां मदनमञ्जरीमतिवाहितास्माभिः कथंचिद्रजनी। समुद्गतो दिनकरः। मयोक्तं। हले लवलिके स्थिता गगनमार्गे निरूपय निजस्वामिवर्तनीं किमसौ चिरयति। ततो यदाज्ञापयति स्वामिनीति वदन्ती स्थितेव नभस्तले लवलिका। स्थित्वा च क्षणमात्रं समवतीर्णा सहर्षा। मयोक्तं। हले किं सहर्षासि किं समागतस्ते स्वामी। अनयोक्तं। अम्ब नाद्यापि समागतः स्वामी। किं तु समागतौ तौ राजकुमारौ। निरीक्षितं च ताभ्यां भर्तृदारिकादर्शनार्थं समस्तमुद्यानं। केवलमतिगहनतयास्य प्रदेशस्य न दृष्टा भर्तृदारिका। ततोऽसौ भर्तृदारिकाहृदयदयितः सविषादः सन्नुक्तस्तेन द्वितीयेन। यथा कुमार गुणधारण शोधयतां तावत्तत्रैव चूतवने तस्यैव च चूतस्याधो यत्र दृष्टासीद्भवता सा चटुलपवनचलितकुवलयदललोललोचना हृदयतस्करी। किमन्यत्र पर्यटितेन। कदाचिद्दैवयोगात्पुनस्तत्रैवोपलभ्यत इति। तेनोक्तं। एवं भवतु। ततो गतौ तौ तदभिमुखं। इदमम्ब मे हर्षकारणं। वत्सयोक्तं। भवतु मातः किमेवं मां प्रतारयसि। ततोऽनया तत्प्रत्यायनार्थं शतानि शपथशतानि। तथापि न प्रत्यायिता वत्सा मदनमञ्जरी। मयोक्तं। हले लवलिके किमनेन बहुना। दर्शय तावन्मे कुमारं येन तं स्वयमेवेहानीय वत्सामाह्लादयामि।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनयोक्तं। एषा सज्जास्मि प्रवर्ततामम्बा। ततो विमुच्य वत्सासमीपे तां धवलिकां प्रवृत्ताहं। ततश्च नीताहमेवमनया लवलिकया भवतः समीपं। तदेषोऽत्र कुमार परमार्थः।

वत्सां कण्ठगतप्राणां तां मे दुष्कररोचिकाम्।
उत्थाप्यानुग्रहं कृत्वा कुमारो द्रष्टुमर्हति॥

ततो विलोकितं मया कुलंधरवदनं। तेनोक्तं। कुमार गम्यतां कोऽत्र विरोधः। ततः कृतमस्माभिस्तत्र गमनं। दृष्टा यथानिर्दिष्टा मदनमञ्जरी। ततोऽहं निमग्न इव सुखामृतमये महाह्रदे अवतीर्ण इव रतिरसमये महासमुद्रे वर्तमान इव सर्वानन्दसन्दोहे परिपूर्ण इव सर्वमनोरथभरेण प्रीणिताशेषेन्द्रियग्राम इव सर्वोत्सव-समुदये संजातस्तद्दर्शने सतीति। तया सापि मामवलोक्य प्राप्तः स एवायमिति हृष्टा चिरादृष्ट इत्युत्कण्ठिता कुतस्तस्यागमनमिति सवितर्का स्वप्नोऽयं भवेदिति सविषादा स्थिरः प्रत्यय इति जातनिर्णया चिरेऽपि जीवितेति सलज्जा कथं मामेष प्रतिपद्यत इति सोद्वेगा निरीक्षते मामयमिति सप्रमोदेति संपन्ना संकीर्ण-रसनिर्भरहृदया। अत एव चालंकृता पुलकजालकेन विभूषिता स्वेदबिन्दुमौक्तिकनिकरेण बन्धुरा समुत्तालश्वसितपवनेन हृदय-हारिणी सुललितलतेव कम्पमाना सर्वथा।

अनाख्येयं रसं कंचिदत्यन्तप्रीतिनिर्भरा।
मया सा स्निग्धलोलाक्षी भजन्ती प्रविलोकिता॥

ततोऽभिहिता कामलतया। वत्से किं जातस्तेऽधुना लवलिका-वचने संप्रत्ययः। ततः स्मितेन रञ्जयन्ती मम हृदयमिव

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सुधाधवलेनापि विमलकपोली स्थिता साधोमुखी। जातः सर्वेषां प्रमोदः। अत्रान्तरे

लसद्भूषणरत्नौघप्रभाजालैः समन्ततः।
प्रकाशितनभोभागैर्दैवाकारानुकारिभिः॥
भूरिविद्याधरैः सार्धं शक्रवच्चारुलीलया।
रत्नैर्भृत्वा विमानौघमागतः कनकोदरः॥
सप्रमोदपुरं वीक्ष्य सोऽवतीर्णः सखेचरः।
आह्लादमन्दिरं प्राप्तो दृष्टोऽस्माभिः सविस्मयम्॥

ततः कृतमस्माभिरभ्युत्थानं। नामितमुत्तमाङ्गं। विहिता प्रतिपत्तिः। उपविष्टाः सर्वे यथास्थानं। विलोकितोऽहं स्निग्धदृष्ट्या सुचिरं कनकोदरेण। नूनं स एवायमिति निश्चित्य तुष्टचेतसा पृष्टा कामलता। कथितोऽनया वृत्तान्तः। कनकोदरेणोक्तं। देवि निर्वर्टितमेव वत्साया दुष्कररोचिकालमीदृशपुरुषरत्ने ययानया कृतो मनोनिबन्धः। न खलु शची पुरंदरादन्यत्र स्वचित्तं निवेशयते। कामलतयोक्तं। एवमेतन्नास्त्यत्र सन्देहः॥ अत्रान्तरे समागतो वेगेन चटुलः। तेन च निवेदितं किमपि कनकोदराय कर्णाभ्यर्णे। ततोऽलमत्र कालविलम्बेनेति कामलतां प्रति वदता समालोच्य सह कुलंधरेण तत्रैव स्थाने संक्षेपतः कारितोऽहं पाणिग्रहणं मदनमञ्जर्याः। कनकोदरेण निर्वर्तितो विवाहानन्दः प्रकटितानि तानि वज्रवैडूर्यैन्द्रनीलमहानीलकर्केतनपद्मरागमरकतचूडामणिपुष्पराग-चन्द्रकान्तरुचकमेचकाद्यनर्घ्यरत्नराशिपरिपूरितानि विमानानि। ततोऽभिहितः कुलंधरः कनकोदरेण। भद्र राजपुत्र कोशार्थमे-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तेषामिहानयनं। ततो यथास्माकं हर्षवृद्धये स्वीकृता मदनमञ्जरी वत्सा तथैतान्यपि स्वीकर्तुमर्हति राजपुत्रः। कुलंधरेणोक्तं। यूयमेव प्रमाणं। किमत्र राजपुत्रस्य। न खलु गुरवो यथेष्टं कारयन्तो राजपुत्राभ्यर्थनां कर्तुमर्हन्ति। ततः परितुष्टः कनकोदरः कृतकृत्योऽहमिदानीं। निश्चिन्तीभूता वत्सा मदनमञ्जरीति भावनया गता परमपरितोषं कामलता। हृष्टो लवलिकादिः परिजनः। तथाहि।

कन्या शोककरी जाता चिन्ताकृद्वर्धमानिका।
वितर्ककारिणी दाने दौर्गत्ये गाढदुःखदा॥
सानुरूपाय रूपाय धार्मिकाय धनैर्युता।
किल निश्चिन्तताहेतुः सद्भर्त्रे प्रतिपादिता॥
अतस्तां रत्नपूगाढ्यां दत्त्वा मदनमञ्जरीम्।
मह्यं स हृष्टः संपन्नः सबन्धुः कनकोदरः॥

अत्रान्तरे

सप्रमोदपुरस्याग्रे मेघजालमिवातुलम्।
विद्याधरबलं दूराद्दृश्यते स्म नभस्तले॥
तच्च चक्रासितूणीरकुन्तनाराचभीषणम्।
शक्तिप्रासधनुर्दण्डगदाशूलभयानकम्॥
प्रेङ्खद्धेतिप्रभाजालकरालं दर्पनिर्भरम्।
असंख्यबलादुद्दामखेचराधिपसङ्कुलम्॥
सिंहनादमहोत्कृष्टिनिध्वानभृतदिक्पथम्।
संनद्धबद्धकवचक्रोधान्धभटदारुणम्॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ सङ्ग्रामशौण्डीरस्पर्धमानं तदुच्चकैः।
क्षणादागतमभ्यर्णे दृष्टमस्माभिरुन्मुखैः॥

ततः कनकोदरेणोक्तं।

भो भो विद्याधरास्तूर्णं सज्जीभवत सम्मुखाः।
सोऽयं षटुलवृत्तान्तः साम्प्रतं स्फुटतां गतः॥

तथाहि।

सकोपा ये गताः पूर्वं मामसंभाष्य मण्डपात्।
स्थितास्ते मौनकेनैव मत्सराध्मातचेतसः॥
त एते खेचराः सर्वे पर्यालोच्य परस्परम्।
समागतास्त्वरैर्ज्ञात्वा दत्तां मदनमञ्जरीम्॥
एतेषामिदमाकूतं किलायं गुणधारणः।
हीनो भूगोचरोऽस्मत्तो वयं विद्याधरोत्तमाः॥
तदेते निपतन्त्यत्र यावदाह्लादमन्दिरे।
प्रेरयामः क्षणात्तावद्गरुडा इव वायसान्॥
अपसारयत वेगेन भूमिगोचरभृत्यकाः।
सन्तो यूयममीषां हि मिथ्यामानं खगोचरम्॥
अथ तत्स्वामिनो वाक्यमाकर्ण्य रणशालिनः।
समुत्पतितुमारब्धास्ते भूमिष्ठा नभश्चराः॥

अत्रान्तरे मया चिन्तितं।

अहो न सुन्दरं जातमिदमेतेन हेतुना।
यतो मत्कारणेऽमीषां प्रलयोऽत्र भविष्यति॥
अथोत्पतितुकामेषु तेषु तत्सम्मुखं तदा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नभःस्थिते परानीके यज्जातं तन्निबोध मे ॥
निर्व्यापारं गताटोपं निःशब्दं स्थिरलोचनम्
केनचिल्लेप्यतां नीतं स्तम्भित्वा तद्बलद्वयम् ॥
ततो निष्पन्दमन्दाख्यं तत्सैन्यद्वितयं तदा ।
भूम्याकाशस्थमन्योन्यं चित्रन्यस्तमिवेचते ॥
अथ तेषां नभःस्थानां गतोऽहं दृष्टिगोचरम् ।
समं मदनमञ्जर्या निविष्टो वरविष्टरे ॥
ततोऽस्मद्दर्शनात्तेषां सर्वेषां मनसि स्थितम् ।
अहो रूपमहो मूर्तिरहो कान्तिरहो गुणाः ॥
अहो धैर्यमहो स्थैर्यं नरस्यास्य महात्मनः ।
अहो मदनमञ्जर्याः पर्यालोचितकारिता ॥
यथायमीदृशो भर्ता गृहीतः स्वपरीचया ।
अमुनैव वयं नूनं स्तम्भिता निजतेजसा ॥

तथाहि ।

समं मदनमञ्जर्या दृश्यते मुत्कलः स्वयम् ।
अयं सह वयस्येन राजपुत्रो न शेषकाः ॥
तद्दुष्टं कृतमस्माभिर्नररत्नं यदीदृशम् ।
जिघांसितं महापापैः प्राप्तमेतद्धि तत्फलम् ॥
तदेष स्वामिकोऽस्माकं वयमस्य पदातयः ।
एवं चिन्तयतां तेषां प्रशान्तो मत्सरानलः ॥
ततस्ते तत्क्षणादेव केनचिन्मुत्कलीकृताः ।
आगत्य पादयोस्तूर्णं पतिता मे नभश्चराः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथाभिधातुमारब्धा ललाटे कृतकुड्मलाः ।
क्षन्तव्यं दुष्कृतं नाथ भृत्यास्ते ह्यधुना वयम् ॥
ततस्तच्चेष्टितं दृष्ट्वा संपन्नो गतमत्सरः ।
जातश्च मुत्कलो भद्रे ससैन्यः कनकोदरः ॥
ततो नभश्चराः सर्वे क्षमयन्तः परस्परम् ।
आनन्दोदकपूर्णाक्षाः संजाता बान्धवाधिकाः ॥
तं च वृत्तान्तमाकर्ण्य स राजा मधुवारणः ।
जनको मे समायातस्तत्रैवाह्लादमन्दिरे ॥

ततश्च ।

मयाम्बरचरैः सर्वैः कृत्वाभ्युत्थानमादरात् ।
समं मदनमञ्जर्या नतं तातांह्रिपङ्कजम् ॥
ततोऽस्मान्तःपुरैः सार्धं शेषलोकाश्च ते मया ।
खेचरैश्च प्रणामादिविधिना बहुमानिताः ॥

तदनन्तरं च ।

आनन्दपुलकोद्भेदसुन्दरं दधता वपुः ।
हर्षनीरप्लुताक्षेण तातेनालिङ्गनं कृतम् ॥
ततः कुलंधरेणास्मै वृत्तान्तो निखिलस्तदा ।
स्फुटो विनयनम्रेण यथावृत्तो निवेदितः ॥
अथ ते खेचराः सर्वे तातस्याग्रे प्रभाषिताः ।
देवोऽयं स्वामिकोऽस्माकं त्वत्पुत्रो जीवदायकः ॥
अयं धन्यः कृतार्थोऽयं भूषितानेन मेदिनी ।
अचिन्त्यवरवीर्योऽयं नास्ति लोकेऽप्यमूदृशः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततोऽम्बरचरैरेवं स्तूयमानं विलोक्य माम् ।
तातः प्रह्लादमापन्नो जननी च सुमालिनी ॥

तथाहि ।

अन्तःपुरं पुरं सैन्यं बालवृद्धैः समाकुलम् ।
मद्भूतिं तादृशीं दृष्ट्वा संजातं हर्षनिर्भरम् ॥
ततः सर्वे प्रमोदेन सप्रमोदे तदा पुरे ।
प्रवेष्टुकामास्तोषेण जनाः किं किं न कुर्वते ॥

तथाहि ।

गगनचारिगणे वियति स्थिते मयि च तातयुते जयकुञ्जरे ।
करिवरान्तरवर्तिकुलंधरे करिणिकानिहिते दयिताजने ॥
विविधलासविलासपरायणे प्रमदनिर्भरगायनबन्धुरे ।
वरविभूषणमाल्यमनोहरे विबुधवृन्दसमे निखिले जने ॥
ननु परिस्फुटमेव तदा नरैः प्रमुदिताशयसौख्यभरोद्धुरैः ।
अमरलोकसमानमिदं वनं पुरवरं च मुदेति विनिश्चितम् ॥
पृथुनितम्बपयोधरचारुभिः प्रमदनृत्तपरैः प्रमदाजनैः ।
इति विलासशतैरवलोचने प्रविशति स्म स सर्वजनः पुरे ॥

ततो विद्याधरैः सार्धं सबन्धुः कनकोदरः ॥
तातेनाह्लादितोऽत्यर्थं दानसन्मानपूजनैः ॥

किं बहुना ।

सर्वरत्नमयं किं वा किं वामृतविनिर्मितम् ॥
किं वा सुखरसापूर्णं किं वा वाग्गोचरातिगम् ॥
गाढाह्लादकरं चित्ते पूर्णसर्वमनोरथम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

भद्रेऽगृहीतसङ्केते लक्षितं मम तद्दिनम् ॥

तथाहि ।

संप्राप्तं कामसर्वस्वं लब्धा मदनमञ्जरी ।
लाभाच्च रत्नराशीनां संपूर्णोऽर्थमनोरथः ॥

तथा ।

ताताम्बाचित्ततोषेण बन्धुपौरसुखेन च ।
रिपूणां प्रतिघातेन जातश्चित्तोत्सवो महान् ॥
ततश्चाह्लादसन्दोहपरिपूरितमानसः ।
स्थित्वा प्रदोषे तातादिसहितोऽहं यथेच्छया ॥
ततः सकलसामग्रीसनाथे देववद्दिवि ।
सार्धं मदनमञ्जर्या स्थितः संवाससद्मनि ॥
तत्रावगाहितो दिव्यः सुरतामृतसागरः ।
केवलं लौल्यमुक्तत्वान्नासक्तिं नितरां मया ॥
लब्धनिद्रासुखोऽत्यन्तं प्रबुद्धः सह कान्तया ।
कृतं प्रभातकर्तव्यं ताताम्बावन्दनादिकम् ॥
अथायातः प्रभातेऽसौ मत्समीपं कुलंधरः ।
स मां प्रत्याह दृष्टोऽद्य मया स्वप्नः स कीदृशः ।
मानुषाणि मया पञ्च भो दृष्टानि परिस्फुटम् ।
त्रयः पुमांसो द्वे नार्यौ तैश्चेदं तव भाषितम् ॥

यदुत ।

य एष सुखसन्दोहसागरो गुणधारणे ।
संजातोऽयं कृतोऽस्माभिः स सर्वो नात्र संशयः ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथान्यदपि यत्किंचिदस्य पूर्वं परत्र च ।
संपद्येत तदस्माभिश्चिन्तितं भो कुलंधर ॥
एवं तानि ब्रुवाणानि मानुषाणि ममाग्रतः ।
गतान्यदर्शनं बुद्धस्ततोऽहं गुणधारण ॥
न जाने कानि तान्यत्र मानुषाणि विशेषतः ।
तन्वयन्ति सदा यानि कार्याणि तव भावतः ।
मयोक्तं कथ्यतामेष तातादिभ्यस्त्वयाधुना ।
स्वप्नो विज्ञायते येन भावार्थोऽस्य परिस्फुटः ॥
ततो निवेदितस्तेन विदत्स्वज्ञातपूरिते ।
तातास्थाने निजस्वप्नो मद्वयस्येन धीमता ॥
ततस्तातादिभिः सर्वैरेकवाक्यतया तदा ।
निजबुद्ध्या विनिश्चित्य स्वप्नार्थोऽयं प्रभाषितः ॥
अनुकूलानि वर्तन्ते देवरूपाणि कानिचित् ।
यैरीदृशी कुमारस्य कृता कल्याणमालिका ॥
तैरेव प्रियमित्राय कुमारस्य निवेदितम् ।
तोषात्स्वप्नान्तरे सर्वं यथास्माभिरिदं कृतम् ॥
एतच्चाकर्ण्य मे चित्ते पूर्वापरविरोधतः ।
स्मृत्वा कामलतावाक्यं सन्देहः समजायत ॥

यतो मया चिन्तितं ।

कनकोदरराजेन किं चत्वारि पुरा तथा ।
किं वा कुलंधरेणाद्य पञ्च दृष्टानि तानि वै ॥
कानि वा देवरूपाणि ममैवं कार्यचिन्तनम् ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनुकूलानि कुर्वन्ति किं वोरीकृत्य कारणम् ॥
सर्वथा सर्वमेवेदं गहनं प्रतिभासते ।
ममाद्यापि न जानेऽहं किमत्र बत कारणम् ॥

एवं च स्थिते ।

यद्यतीन्द्रियवेत्तारं कंचित्पश्यामि सन्मुनिम् ।
ततः पृष्ट्वात्मसन्देहमेनं कुर्यां विनिर्णयम् ॥
तदेवंविधसङ्कल्पात्सन्देहकलितोऽप्यहम् ।
तदा तातादिनिर्दिष्टं स्वप्नार्थं तं न दूषये ॥
अथ ते खेचराः सर्वे दिनानि कतिचित्तदा ।
कनकोदरसंयुक्ताः संस्थिता मम मन्दिरे ॥
अथाह्लादामृतचोदप्रीणितास्ते यथेच्छया ।
स्वस्थानमन्यदा प्राप्ता भृत्यभावं प्रपद्य मे ॥
ततो मदनमञ्जर्या सार्धं मे रतिसागरे ।
निमग्नस्यामरस्येव लीलया यान्ति वासराः ॥
वर्धते च तया सार्धमाह्लादोऽमृतदायकः ।
सद्भावमौक्तिकासारः प्रेमाब्धो मनोहरः ॥
तातचिन्तितकार्यस्य प्रणताखिलभूभुजः ।
न मे तदा विशालाक्षि चिन्तागन्धोऽपि विद्यते ॥

किं च ।

विद्याधरोपनीतैश्च माल्यभूषादिभिर्मम ।
संपूर्णसर्वकामत्वाज्जाता तृप्तिसुखासिका ॥
तदेवं लौल्यहीनात्मा प्रविष्टः सुखसागरे ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्थितोऽहं तत्र चार्वङ्गि सभार्यः सकुलंधरः ॥
अन्यदा मित्रयुक्तेन गतेनाह्लादमन्दिरे।
सभार्येण मया दृष्टः कन्दनामा मुनीश्वरः ॥
ततो विनयनम्रोऽहं प्रणिपत्य यतीश्वरम्।
तस्याग्रे भूतले शुद्धे निषण्णो धर्मकाम्यया ॥
अथ प्रह्लादजननी चेतसः कर्णपेशला।
विहिता मे यतीन्द्रेण तेन सद्धर्मदेशना ॥
तं चाकर्णयता भद्रे विशुद्धेनान्तरात्मना।
आविर्भूतौ मया दृष्टौ पुनस्तौ वरबान्धवौ ॥
ततश्च प्रत्यभिज्ञातौ यथायं स सदागमः।
अयं चासौ महाभागः सम्यग्दर्शननामकः ॥
अथ प्रपन्नौ भावेन तौ मया वरलोचने।
गुरुवाक्यप्रबुद्धेन भद्रे हिततया नरौ ॥

इतश्च।

वेदनीयनरेन्द्रस्य पदातिः परिकीर्तितः।
यः सातनामा राजेन्द्रः सत्पुरे विबुधालये ॥
सोऽत्यन्तं मयि रक्तात्मा मित्रभावविधित्सया।
पूर्वमेव मया सार्धं सप्रमोदेऽप्युपागतः ॥
प्राक् केवलं तिरोभूतः सोऽकार्षीन्मे सुखासिकाम्।
आविर्भूतस्तदा जातो यदा जातौ सुबान्धवौ ॥

ततश्च।

या सत्कलत्ररत्नौघभोगजन्या सुखासिका।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदानीं गुरुमूले मे सानन्तगुणतां गता ॥

अन्यच्च ।

तदा कुलंधरेणापि महत्तमसदागमौ ।
तथा मदनमञ्जर्या तौ प्रपन्नौ यथा मया ॥
ततोऽधिकतरं तुष्टस्तदाहं स च मे मुनिः ।
विशेषतः करोत्येव भूयः सद्धर्मदेशनाम् ॥

अत्रान्तरे ।

चित्तवृत्तिमहाटव्यां लीनलीनाः प्रकम्पिताः ।
भयेन रोधकं हित्वा महामोहादयः स्थिताः ॥

ततश्च ।

चारित्रधर्मराजेन मन्त्री सद्बोधनामकः ।
इदमुक्तस्तदा भद्रे मनाक् संतुष्टचेतसा ॥

यदुत ।

सुन्दरोऽवसरो गन्तुं विद्यामादाय तेऽधुना ।
आर्य संसारिजीवस्य पार्श्वे गाढं फलप्रदः ॥

तथाहि ।

शुभ्रीभूताधुना किंचिच्चित्तवृत्तिमहाटवी ।
निवृत्तो रोधकोऽस्माकमीषद्दूरे च शत्रवः ॥
तं कर्मपरिणामाख्यं ततः पृष्ट्वा नरेश्वरम् ।
गच्छ त्वं शीघ्रमादाय विद्यामेनां सुकन्यकाम् ॥
कन्दसाधुसमीपस्थः साम्प्रतं स वरैर्मया ।
विज्ञातस्तेन चावश्यं भवन्तं प्रतिपत्स्यते ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सद्बोधेनोदितं देव युक्तमेतन्न संशयः ।
किं तु कालविलम्बोऽत्र युक्तोऽद्यापि प्रयोजने ॥
स हि पुण्योदयस्तस्य स च सातो वयस्यकः ।
कियन्तमपि तत्कालमेतौ भोगफलप्रदौ ॥
अतोऽद्यापि बलादेतौ गृहे तं गुणधारणम् ।
शब्दादिसुखसंपूर्णं वात्सल्याद्धारयिष्यतः ॥

एवं च स्थिते ।

अथास्ते स गृहे यावदनुवर्तनया तयोः ।
शब्दादिविषयग्रामं सुखहेतुं च मन्यते ॥
तावन्न युज्यते देव मम गन्तुं तदन्तिके ।
नयनं न च विद्याया जाघटीति कथंचन ॥
केवलं प्रेष्यतामेष देवेन निजदारकः ।
तदन्तिकेऽधुना तूर्णं गृहिधर्मः सभार्यकः ॥
प्रस्तावोऽस्याधुना देव तत्समीपेऽतिसुन्दरः ।
गन्तुं सपरिवारस्य वर्तते कार्यसाधकः ॥
गतमात्रमिमं देव स भावेन प्रपत्स्यते ।
भविष्यतीष्टा तस्यास्य भार्या सद्गुणरक्तता ॥

किं च ।

यदा सदागमस्तावत्तस्य पार्श्वे गतः पुरा ।
तदायं द्रव्यतस्तेन भूरिवारा विलोकितः ॥
यदा तु तत्पार्श्वगतः सम्यग्दर्शननामकः ।
महत्तमोऽतिवात्सल्यान्नीतस्तेनाप्ययं तदा

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पल्योपमपृथक्त्वे च लङ्घिते तेन भावतः ।
प्रपन्नो गृहिधर्मोऽयं पूर्वमासीत्ततः परम् ॥
यदा यदा पुनर्दृष्टौ महत्तमसदागमौ ।
असंख्या भावतो वाराः प्रपन्नोऽयं तदा तदा ॥
अधुना केवलं देव यतोऽभ्यर्णं गतो मम ।
तेनैष हन्त तत्पार्श्वे विशेषेण प्रहीयते ॥
तत्तूर्णं यातु तत्पार्श्वे रञ्जयत्वेष मद्गुणैः ।
प्रस्तावो मादृशां तत्र ततो याने भविष्यति ॥

अन्यच्च ।

महामोहादिसन्तामश्चित्तवृत्तेर्विशुद्धता ।
गृहिधर्मेऽपि तत्रस्थे भवेद्देव विशेषतः ॥

तथा ।

स स्यादभिमुखोऽस्माकमक्षेपेण दिदृक्षया ।
अनेन गृहिधर्मेण पार्श्वस्थेन प्रचोदितः ॥
चेतःसुखासिका गुर्वी सन्तुष्टिः कर्मतानवम् ।
भवभीतेरभावश्च गृहिधर्मेण ते गुणाः ॥
तस्मात्प्रस्थाप्यतामेष गृहिधर्मस्तदन्तिके ।
यास्यामोऽवसरं ज्ञात्वा पश्चात्सर्वे वयं पुनः ॥
तदिदं मन्त्रिणो वाक्यं श्रुत्वा सन्नीतिनिर्मलम् ।
चारित्रधर्मराजेन प्रहितो निजदारकः ॥
स कर्मपरिणामस्य गत्वा मूलं तदाज्ञया ।
समागतो समाभ्यर्णं तत्रैवाह्लादमन्दिरे ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथ कन्दमुनेस्तावीँ शृखतो धर्मदेशनाम् ।
आविर्भूतो ममाग्रेऽसौ मुनिना च प्रकाशितः ॥
गुणरक्तया युक्तस्तथा द्वादशमानुषैः ।
मयातः प्रतिपन्नोऽसौ बन्धुबुद्ध्या नरोत्तमः ॥
तथा कुलंधरेणापि कान्तया च सबान्धवः ।
प्रपन्नो गृहिधर्माख्यो जातात्यन्तं सुखासिका ॥
अथ कन्दमुनिः पृष्टः सन्देहं पूर्वचिन्तितम् ।
तं मया स्वप्नसंबद्धं सद्भावार्थबुभुत्सया ॥
ततः कन्दमुनिः प्राह स्वप्नार्थस्य विनिर्णयः ।
अस्यातीन्द्रियवेत्तारं विना नैवोपलभ्यते ॥
सन्ति मे केवलालोकभास्करा वरसूरयः ।
गुरवो निर्मला नाम दूरदेशविहारिणः ॥

एवं च ।

तत्पादमूलं यास्यामि वन्दनार्थमहं यदा ।
तदा तान्प्रश्नयिष्यामि भद्र तावकसंशयम् ॥

यतः ।

योऽयं स्वप्नदयाज्जातः सन्देहस्ते मनोगतः ॥
विविक्तं तस्य भावार्थं विज्ञास्यन्ति महाधियः ॥

मयोक्तं ।

भदन्त यदि तेऽद्दैव गुरवस्ते कथंचन ।
आगच्छेयुस्ततस्तस्मात्सुन्दरादपि सुन्दरम् ॥
मुनिराह महाभाग गतोऽहं वचनेन ते ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गुरून् विज्ञाप्य ते नूनं पूरयिष्ये मनोरथम् ॥
अथवा केवलालोकालोकिताखिलचेतसः ।
विज्ञाय भवतश्चित्तमागमिष्यन्ति ते स्वयम् ॥
केवलं गृहिधर्मेऽत्र सम्यग्दर्शनसंयुते ।
मदागमे च कर्तव्यो भवता तावदादरः ॥

ततश्च ।

इदं कन्दमुनेर्वाक्यमाकर्ण्य श्रुतिपेशलम् ।
महाप्रसाद इत्येवं ब्रुवाणोऽहं सभार्यकः ॥
समित्रश्च तदा भद्रे विनयानम्रमस्तकः ।
प्रणम्य तं महाभागं काननान्नवने गतः ॥
ततः सोऽपि महाभागो मुनिर्मुनिवरैर्युतः ।
गतो निर्मलसूरीणां गुरूणां पादवन्दकः ॥
अथ कालक्रमाद्भद्रे स राजा मधुवारणः ।
तदा लोकान्तरीभूतः पिता मे लब्धधर्मकः ॥
ततो राज्येऽभिषिक्तोऽहं बन्धुमन्त्रिमहत्तमैः ।
महानन्दविमर्देन हर्षनिर्भरमानसैः ॥
ततः परिणतं राज्यं रक्तं मे राजमण्डलम् ।
प्रश्रवः किङ्करीभूता वशीभूताश्च खेचराः ॥

किं बहुना ।

महतोऽपि ममाज्ञायां वर्तन्ते नतमस्तकाः ।
वर्धते कोशदण्डौ च जायन्ते सर्वसम्पदः ॥

किं च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नाकुञ्चितं क्वचिच्चापं न कृता कोपदारुणा।
दृष्टिस्तथापि मे जातं राज्यं कण्टकवर्जितम्॥
तथाप्येवंविधे ऽनल्पसुखसन्दोहकारणे।
विद्यमानेऽपि नो जातं मम लौल्याकुलं मनः॥

किं तर्हि।

सदागमे सदोद्योगी सम्यग्दर्शनतत्परः।
पुण्योदयेन संयुक्तो गृहिधर्मे कृतादरः॥
सातेनाह्लादितो नित्यं स्थितोऽहं सकुलंधरः।
समं मदनमञ्जर्या देववद्दिवि लीलया॥
एवं च तिष्ठतस्तत्र मग्नस्यानन्दसागरे।
साम्राज्ये मम चार्वङ्गि भूरिकालोऽतिलङ्घितः॥
अथान्यदा ममास्थाने प्रविश्य प्रियदारकः।
कल्याणो नाम मामेवं प्रणिपत्य व्यजिज्ञपत्॥

यदुत।

आह्लादमन्दिरे देव देवदानवपूजिताः।
समागता महाभागा निर्मला नाम सूरयः॥
तच्छ्रुत्वाहं तदा भद्रे कल्याणवचनं मुदा।
न मामि देहे नो गेहे न पुरे न जगत्त्रये॥
ततोऽङ्गलग्नसंयुक्तं तस्मै सन्तुष्टचेतसा।
दीनाराणां मया लक्षं दापितं प्रियभाषिणे॥
ततः सर्वादरेणाहं सवयस्यः सभार्यकः।
निर्गतो नगराद्भद्रे सूरीणां पादवन्दकः॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अथामरकृते दिव्ये सत्कार्तस्वरभास्वरे।
ते सूरयो मया दृष्टाः कमले स्थितमूर्तयः॥
वेष्टिता मुनिवृन्देन देवदानवखेचरैः।
तेभ्यो नतोत्तमाङ्गेन कुर्वाणा धर्मदेशनाम्॥

ततश्च।

वृहदानन्दरोमाञ्चभूषितः सह राजकैः।
अहं भक्त्या विहायेदं नारेन्द्रं चिह्नपञ्चकम्॥

तद्यथा।

छत्रं खड्गं किरीटं च वाहनं च सचामरम्।
ततः कृतोत्तरासङ्गः प्रविष्टः सूर्यवग्रहे॥
ततो भगवतः सम्यग् द्वादशावर्त्तवन्दनम्।
दत्त्वा यथाक्रमं शेषान्प्रणम्य मुनिपुङ्गवान्॥
लब्धाशीर्वादतुष्टात्मा भूयो नत्वा मुनीश्वरम्।
प्रीतः सपरिवारोऽहं निषण्णः शुद्धभूतले॥
अथ कर्मविषोत्तारकारिणी भव्यदेहिनाम्।
अमृतच्चारिवाक्येन गुरुणारम्भि देशना॥

कथं।

भो भव्याः शरणं धर्मो नास्त्यन्यस्ततभ्रमे।
लसदुद्दामदुःखौघसङ्कुले भवचक्रके॥
मरणाय भवे जन्म कायो रोगनिबन्धनम्।
तारुण्यं जरसो हेतुर्वियोगाय समागमः॥
निमित्तं विपदां लोके देहिनां सर्वसम्पदः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तन्नास्ति यन्न दुःखाय वस्तु सांसारिकं जनाः ॥

एवं च स्थिते ।

अमूर्ताः सर्वभावज्ञास्त्रैलोक्योपरिवर्तिनः ॥
क्षीणसङ्गा महात्मानः केवलं सुखमासते ॥
सर्वद्वन्द्वविनिर्मुक्ताः सर्वाबाधाविवर्जिताः ।
सर्वसंसिद्धसत्कार्याः सुखं तेषां किमुच्यताम् ॥

किं च ।

जन्माभावे जरामृत्योरभावो हेत्वभावतः ।
तदभावे च निःशेषदुःखाभावः सदैव हि ॥
परमानन्दभावश्च तदभावे हि शाश्वतः ।
व्याबाधाभावसंसिद्धं सिद्धानां सुखमिष्यते ॥

अथवा ।

त्यक्तबाह्येतरग्रन्था निःस्पृहा भावचारके ।
संतुष्टा ध्यानयोगेन प्रशमामृतपायिनः ॥
निःसङ्गा निरहङ्कारा निर्मलीभूतचेतसः ।
सुखिनः केवलं लोके देहिनोऽपि सुसाधवः ॥
सुखमेव च वाञ्छन्ति सर्वे जगति जन्तवः ।
तच्च नास्त्येव संसारे विहायैकां सुसाधुताम् ॥
तदिदं भो महासत्त्वा विनिश्चित्य विधीयताम् ।
विमुच्यासारसंसारं भवद्भिः सा सुसाधुता ॥
ततो भद्रे तदा मह्यं प्रलघूभूतकर्मणः ।
इदं भगवतो वाक्यं चित्ते ऽत्यन्तं सुखायितम्

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चिन्तितं च मया ।

करोमीदं यदादिष्टं भदन्तैः सुखकारणम् ।
ततः कृतं मया भद्रे प्रव्रज्याभिमुखं मनः ॥

अत्रान्तरे विरतवचसि भगवति वचनसुधासेकवर्षिणि निर्मल-सूरिकेवलिनि कन्दमुनिना बद्धकरकमलमुकुलं विधाय ललाट-पट्टेऽभिहितमनेन । भगवन्निह जगति कस्य दुःशकः कालविलम्बः कर्तुं । भगवतोक्तं । जिज्ञासोर्गुरुमूले ससन्देहस्य । कन्दमुनिराह । यद्येवं ततो गुणधारणराजस्यदानीं संशयमपनेतुमर्हन्ति भगवन्तः । भगवतोक्तं । एवं क्रियते । मयोक्तं । महाप्रसादः । तथा कन्दमुनिं प्रत्यभिहितं । भदन्तानुगृहीतोऽहं भगवता भगवन्तं प्रश्नयिता सुतरामनेन वचनविन्यासेन । कन्दमुनिनोक्तं । महाराजानुग्रहार्हा एव यूयं । साम्प्रतं भगवद्वचनमाकर्ण्यतां । स्थितोऽहं प्रह्वतरो नतोत्तमाङ्गः । ततो भगवतोक्तं । महाराज गुणधारणायं ते सन्देहः । यथा यानि कनकोदरराजेन स्वप्ने दृष्टानि चत्वारि मानुषाणि यानि कुलंधरेण पञ्चोपलब्धानि कतमानि तानि कथं वा मदीयकार्यपरंपरानिर्वर्तकानि किमु वैकेन चत्वारि अपरेण पञ्च तानि तथा किंदेवरूपाणि तानि किं वार्थशून्यं स्वप्नमात्रं तद्द्वयमपीति न संशयः । मयोक्तं । भगवन्नेवमिदं यदादिष्टं भगवता । भगवानाह । महाराज यद्येवं ततो महतीयं कथा कथं निवेद्यतां कथं वा श्रूयते । मयोक्तं । तथापि ममानुग्रहेण कथयन्तु भगवन्तः । ततः कथिता भगवतासंव्यवहारनगरादारभ्य सर्वा सर्वसंविधानकोपेता संक्षेपेण मदीयवक्तव्यता । अभिहितं च ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदेवमस्ति ते महाराज त्वच्चित्तवृत्तौ विविधनगराकराद्याकुल-मन्तरङ्गमहाराज्यं । केवलमभिभूय तान् युष्मद्धितकरणशीलांश्चारित्र-धर्मराजादीन् बहिष्कृत्य च भवन्तं महामोहादिभिस्तदियन्तं कालमुद्दालितमासीत् । असावपि कर्मपरिणामो भवतः प्रति-कूलतया तदेव महामोहादिबलं पुष्णाति स्म । साम्प्रतं पुनरसौ भवतोऽनुकूलो वर्तते । तेनैव च भवन्तं प्रति प्रगुणीकृतात्मीय-महादेवी कालपरिणतिः प्रसादिता ते भार्या भवितव्यता प्रक्टीकृतो निजमहत्तमस्तेऽङ्गभूतः स्वभावः प्रोत्साहितस्तव सहचरः पुण्योदयः । तथावधीरिताः किंचिन्महामोहादयः आश्वासिता-श्चारित्रधर्मराजादयः दर्शिता ते पूर्वमत्यन्तसुखमालिका । यतःप्रभृति पुनस्ते वल्लभीभूतः सदागमोऽभीष्टीभूतः सम्यग्दर्शनाख्यो महत्तमः तत आरभ्यानुकूलतरोऽसौ कर्मपरिणामो वर्तते । ततो जनिता सपरिवारेण तेन विबुधालये निवसतस्ते विशिष्टतरा सुखपद्धतिः। अधुना मधुवारणराजमन्दिरमवाप्तस्य ते सुखसन्दोह-सिद्धये सुतरां प्रोत्साहितोऽसौ तव वयस्यः पुण्योदयः । ततस्तेन संपादितेयं तव बहिरङ्गभार्या मदनमञ्जरी । तेनैव च महापुरुष-तया किलाहं कोऽत्र कार्यसम्पादनस्य नूनमेतान्येव सकलकार्याणि घटयन्तीति मन्यमानेन कामरूपितया दर्शितानि स्वप्ने कनको दरराजस्य तान्येव कर्मपरिणामकालपरिणतिस्वभावभवितव्यता-लक्षणानि निरूपितोऽस्माभिरेव वरो मदनमञ्जर्याः ततोऽलं भवतामन्यवरान्वेषणेनेति ब्रुवाणान्येव चत्वार्यपि मानुषरूपतया । तेषु च विद्याधरेषु वैमुख्यमस्या मदनमञ्जर्यास्तेनैव तव वयस्येन

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पुण्योदयेन जनितं । किं तु महानुभावतया तदपि कर्मपरिणामादिभिर्विहितमिति स्वप्ने तन्मुखेनैवानेन प्रकाशितं । ततोऽभिहितः कर्मपरिणामेन पुण्योदयः । यदुतार्य न सुन्दरमाचरितं भवता यदेवं कृत्वा स्वयमेव प्रयोजनं तथापि त्वयात्मा प्रच्छादितो वयं पुनरेवं तत्कर्तृतया प्रकाशितानि । पुण्योदयः प्राह । देव मा मैवमाज्ञापयत यूयं । आदेशकारी खल्वेष किङ्करजनो यूयमेवात्र परमार्थतः कर्तॄणि । तान्येव च मया कनकोदरराजाय प्रकटितानि । ततः किमत्रानुचितं । कर्मपरिणामेनोक्तं । आर्य सत्यमेवमिदं । तथापि त्वमेवात्र परमो हेतुः यतो न सुखसाधनानि सुन्दरकार्याणि भवद्विरहे वयमपि कर्तुं पारयामः । ततः प्रकाशनीयः स्वात्मापि भवता । नान्यथा मे चित्तनिर्वृतिरिति । पुण्योदयेनोक्तं । यदाज्ञापयति देवः । ततः कुलंधराय स्वप्ने प्रकाशितानि पुनरात्मपञ्चमानि तान्येव पुण्योदयेन स्थापिता च सकलकार्यसाधकता । तदेवमेतानि महाराज मानुषाणि तथैव तेषां चतुर्णां पञ्चानां च दर्शने कारणमेतान्येव वा ते सम्बन्धीनि निःशेषप्रयोजनानि तन्वयन्ति । मा कार्षीः सन्देहमिति । मयोक्तं । भगवन्निदानीं योऽयं मदनमञ्जरीलाभादरात्संपन्नो मम निरुपमः सुखामृतसागरावगाहः किमेषोऽपि तेनैव कर्मपरिणामादिभिरुत्साहितेन पुण्योदयेन जनितः । भगवानाह । बाढमपि च महाराज न केवलमेष एव जनितस्तवानेन किं तर्हि पूर्वमप्यमुना पुण्योदयेन विहितानि भवतो भूयांसि सुन्दरप्रयोजनानि । तथाहि । नन्दिवर्धनावस्थायां जनितस्तवानेन कनकमञ्जरीसम्बन्धः रिपुदारणकाले

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विहितो नरसुन्दरीमीलको वामदेवदशायां घटिता सद्गुणनिर्मलेन निर्मिथ्यवत्सलेन विमलेन सह मैत्री धनशेखरावसरे संपादिता नानाविचित्रा रत्नराशयो घनवाहनभावे समुत्पादितो निर्व्याजविमुक्तकलङ्कस्य तवोपर्यकलङ्कस्य तादृशः स्नेहभावः । आविर्भावितं तत्तादृशं महाराज्यं । तथा विरचिताः सर्वस्थानेषु सुखपद्धतयः । केवलं न विज्ञातं वयस्यपुण्योदयस्य तदा भवता माहात्म्यं । भवतारोपितो हिंसावैश्वानरमृषावादशैलराजस्तेयबहुलिकामैथुनसागरपरिग्रहमहामोहादिषु निःशेषदोषपुञ्जेष्वपि गुणसन्दोहः । मयोक्तं । भदन्त यदि ममायं सुखपरंपराहेतुः पुण्योदयो वयस्यः प्रागप्यासीत् ततः किमिति मे तावन्ति दुःखकदम्बकानि संजातानि किमिति वानन्तकालमित्थमदर्वितर्दकं परिभ्रमणं मे संपन्नमिति । भगवानाह । महाराज यद्येवं ततः समूलमेतत्ते कथयिष्ये येन समस्तस्ते सन्देहो विदलतीति । मयोक्तं । भगवन्ननुग्रहो मे । भगवतोक्तं । महाराज कथितं तावत्तुभ्यमिदं । यथा । असंव्यवहारनगरे संसारिजीवाभिधानो वास्तव्यः कुटुम्बिकस्त्वमसि । तत्र चेदमनादिरूढमन्तरङ्गं चित्तवृत्तौ महाराज्यमिदं च चारित्रधर्मराजादिकं महामोहनरेन्द्रादिकं च तत्र सैन्यद्वयं परस्परविरुद्धमपि सकलकालमवस्थितमेवाभूत् । स तु कर्मपरिणामो राजा तावकीनं वीर्यमुपलक्षयन्नेव निजवर्गतया महामोहादिवत्सलोऽपि भवतोऽत्र बलद्वये साधारणमात्मानं दर्शयति । ज्वलदितापकः खल्वेष स्वरूपेण यदा यदेव तयोर्बलवत्सैन्यमुपलभते तदा तदेवोपबृंहयति । तस्य च कर्मपरिणामस्य द्वौ सेनापती

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

एकः पापोदयो द्वितीयोऽयमेव पुण्योदय इति। स च पापोदयस्ते गाढं प्रतिकूलः स्वरूपेण। अत एव कर्मपरिणामस्य सम्बन्धि यत्तव वैरिभूतमेकान्तेनासुन्दरं सैन्यं तदेवासावधिकुरुते। पुण्योदयस्तु तवानुकूलः। अत एव कर्मपरिणामस्य सत्कं यत्ते बन्धुभूतं सुन्दरमनीकं तदेवायमधिकुरुते। स च पापोदयस्तवानादिरूढोऽसंव्यवहारनगरादारभ्याभिव्यक्तरूपः सखाभूदेव। ततः सुप्रसिद्धत्वाच्च दर्शितस्ते क्वचिदप्यसौ विशेषतो भवितव्यतया। ततस्त्वयेदं महाराज गुणाधारेण समस्तं माहात्म्यं यत्ते संपन्नमनन्तकालमेवं परिभ्रमणं संभृता भूरिदुःखसन्ततयः परिकल्पितं हिंसादिषु हितत्वं न लक्षितोऽयं हितकरणशीलः पुण्योदयः। अन्यच्च। तेनैव पापोदयेन बहिष्कृतस्त्वं तस्माच्चित्तवृत्तिवर्तिनः स्वकीयादन्तरङ्गमहाराज्यात्। तेनैव चाभिभूय प्रच्छादितं तव स्वाङ्गिकमेकान्तहितं चारित्रधर्मराजादिकमन्तरङ्गबलं। तेनैव चानवरतं पारितोषिकमेकान्ताहितमपि बन्धुभूतं च दर्शितं महामोहादिसैन्यं वष्टतया च प्रकटितस्ते पुरतो वत्सलमित्ररूपतयात्मा। तथायमपि पुण्योदयस्तदा। तेन पापोदयेनानुबद्धो यद्यपि ते सुखकारणमभूत् तथापि न कल्याणपरंपराहेतुतां प्रतिपन्न इति। तन्नास्य वराकस्य दोषः किं तर्हि तस्यैव दुरात्मनः सर्वोऽप्ययं दोष इति। मयोक्तं। भगवन्निदानीं किमित्यसौ पापोदयस्तूष्णीमास्ते। भगवतोक्तं। महाराज न स्वतन्त्रः खल्वसौ किं तर्हि सोऽप्यमीषां कर्मपरिणामकालपरिणतिस्वभावभवितव्यतादीनामायत्तो वर्तते। ततोऽमीभिरेव साम्प्रतं भवतः सकाशाद्दूरीकृतोऽसौ दुरात्मा।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथाहि । यतः प्रभृति भवत्समीपममीभिरनुज्ञातः समागतः सदागमस्तत एवारभ्य निर्वर्तिता तस्यामीभिः प्रबलता । ततः ।

ईषद्दूरस्थितस्तेऽसौ न जातो दुःखकारणम् ।
पापोदयोऽवकाशस्तु लब्धः पुण्योदयेन च ॥
ततः सदागमे प्रीतिः संजाता तेऽन्तरान्तरा ।
संपन्नं च सुखं भूप तन्माहात्म्येन किंचन ॥
क्वचित्पापोदयो भूयस्तैरेव निकटीकृतः ।
ततस्त्वं दुःखितो जातः परित्यक्तः सदागमः ॥

एवं च ।

आलोच्यालोच्य यत्सत्यमेकवाक्यतया पुरा ।
अमीभिर्भूप निःशेषभवत्कार्यविचिन्तकैः ॥
अनन्तवाराः संसारे पुण्योदयसमन्वितः ।
पापोदयं तिरोधाय मीलितस्ते सदागमः ॥
यदा तु गृहिधर्मेण सम्यग्दर्शननामकः ।
युक्तः पार्श्वे तवानीतोऽमीभिरेव स्वतेजसा ॥
तदा पुनरसौ न्यस्तोऽमीभिर्दूरतरीकृतः ।
पापोदयः ससैन्यस्तव चोत्पादितं सुखम् ॥
यतः पुण्योदयोपेतो नीतस्त्वं विबुधालये ।
आनीतो मानवावासे कृता कल्याणमालिका ॥
पुनश्च सर्वैः संभूय तैरेव निकटीकृतः ।
पापोदयः ससैन्यस्ते त्याजिताश्च सुबान्धवाः ॥
एवं चासंख्यवारास्ते कृतौ विरहमीलकौ ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अमीभिर्यावदानीतस्त्वमत्र नृपमन्दिरे ॥
ततोऽधुनास्ति दूरस्थो गाढं पापोदयस्तव ।
ससैन्यो वर्तते तेन तूष्णीमास्ते नरोत्तम ॥
तैः कर्मपरिणामाद्यैरेते तु निकटीकृताः ।
साम्प्रतं ते महाभागाः सातपुण्योदयादयः ॥

किं च ।

न विद्यतेऽनुबन्धोऽस्य तेन पापोदयेन भोः ।
तेनायं तेऽधुना भूप जातः पुण्योदयोऽनघः ॥
अनेन तेऽधुना ग्रस्या सौख्यनिर्मुक्तमानसा ।
ईदृशीयं महाराज जनिता सुखमालिका ॥

किं बहुना ।

चेष्टन्ते सर्वकार्येषु सुन्दरासुन्दरेषु ते ।
तान्येव स्वप्नदृष्टानि मानुषाणि न संशयः ॥
यदा हि प्रतिकूलानि वर्तन्ते तानि ते तदा ।
पापोदयं पुरस्कृत्य दुःखमुत्पादयन्त्यलम् ॥
अनुकूलानि तान्येव कारणैरपरापरैः ।
पुण्योदयेन ते तात कारयन्ति सुखासिकाम् ॥
यत्प्राप्तं प्राप्स्यते यच्च भवताच शुभाशुभम् ।
नित्यं तत्रोपयुक्तानि तान्येव ननु कारणम् ॥
मयोक्तं भगवन्नत्र विधातव्ये शुभाशुभे ।
किमकिंचित्करो वर्ते सर्वथाहं बतात्मना ॥
सूरिराह महाराज मैवं मंस्थाः कदाचन ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

परिवारस्तवामूनि भवानेवात्र नायकः ॥

तथाहि।

भवतो योग्यतापेक्षं चेष्टन्ते सर्वकर्मसु।
ते कर्मपरिणामाद्यास्तच्छुभाशुभहेतवः ॥
ततस्ते निजयोग्यत्वं प्रधानं भूप कारणम्।
सुन्दरेतरवस्तूनां ते पुनः सहकारिणः ॥
राजन्ननादिरूढा सा विद्यते तव योग्यता।
यया संपादितः सर्वः प्रपञ्चोऽयममूदृशः ॥
तया विना पुनः सर्वे सुन्दरेतरवस्तुषु।
ते कर्मपरिणामाद्याः किं कुर्वन्तु वराककाः ॥
ततस्त्वमत्र प्राधान्यात्कारणत्वेन गीयसे।
सुन्दरेतरकार्याणां सर्वेषामात्मभाविनाम् ॥
मयोक्तं नाथ यद्येवं मम कार्यप्रसाधनम्।
ततः किमियदेवात्र कारणानां कदम्बकम् ॥
किंचान्यदपि विद्येत मम कार्यप्रसाधकम्।
सूरिराह महाराज समाकर्णय साम्प्रतम् ॥
यास्त्यसौ निर्वृतिर्नाम नगरी सुमनोहरा।
निरन्तानन्दसन्दोहपरिपूर्णा निरामया ॥
तस्यामनन्तवीर्याढ्यः सर्वज्ञः सर्वदर्शनः।
अनन्तानन्दसंपूर्णः सुस्थितः परमेश्वरः ॥
यो विद्यते महाराज सर्वस्य जगतः प्रभुः।
सुन्दरेतरकार्याणां स ते परमकारणम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अनेकोऽप्येकरूपोऽसौ गीयते वरसूरिभिः।
अचिन्त्यवीर्ययुक्तात्मा परमात्मा स गद्यते॥
स बुद्धः स विरिञ्चाख्यः स विष्णुः स महेश्वरः॥
निष्कलः स जिनः प्रोक्तो दृष्टतत्त्वैर्महात्मभिः॥
न चेच्छया करोत्येष तव कार्यपरंपराम्।
वीतरागो गतद्वेषो निरिच्छोऽयं यतो मतः॥
यथा तु कुरुते तात तवार्थं सुन्दरेतरम्।
कार्यजातं तथा वच्मि साम्प्रतं विशदाक्षरैः॥
सिद्धा भगवतस्तस्य निस्तुला सुप्रतिष्ठिता।
अस्त्याज्ञा सर्वलोकानामाकालं करणोचिता॥

यदुत।

निरन्धकारा कर्तव्या चित्तवृत्तिः प्रभास्वरा।
गोक्षीरहारनीहारकुन्देन्दुविशदा सदा॥
गृहीत्वा रिपुबुद्ध्या च महामोहादिकं बलम्।
अनुक्षणं निहन्तव्यं घोरसंसारकारणम्॥
बन्धुबुद्ध्यावधार्येदं पोषणीयं च सर्वदा।
चारित्रधर्मराजाद्यं सैन्यं कल्याणकारणम्॥
इयमेतावती तस्य सर्वलोकसमाश्रया।
वर्तते नृपतेराज्ञा विधातुर्हितकारिणी॥
संपूजनेन ध्यानेन स्तवेन व्रतचर्यया।
इयमेव विधातव्या तदाज्ञा तस्य सेवकैः॥
निषिद्धाचरणैः सर्वैरियमेव विराध्यते।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तदुक्तवादग्राह्यार्थः सर्वोऽप्यस्यां व्यवस्थितः ॥
तां च यो यावतीं लोके विदधाति नरः सदा ।
अजानन्नपि तद्रूपं तस्य तावद्भवेत्सुखम् ॥

केवलं ।

यस्तु तां लङ्घयन्नाज्ञां विपरीतं विचेष्टते ।
जानन्नपि च तद्रूपं स भवेद्दुःखभाजनम् ॥
यो यावत्कुरुते मोहात्तदाज्ञालङ्घनं जनः ।
तस्य तावद्भवेद्दुःखं यथा तत्करणे सुखम् ॥

एवं च स्थिते ।

तदाज्ञालङ्घनाद्दुःखं तदाज्ञाकरणात्सुखम् ।
यतः संपद्यते सर्वं सर्वेषामपि देहिनाम् ॥
अणुमात्रमपि तन्नास्ति भुवनेऽत्र शुभाशुभम् ।
तदाज्ञानिरपेक्षं हि यज्जायेत कदाचन ॥
तेनेच्छारागविद्वेषरहितोऽपि स भूपतिः ।
निर्वृतिस्थोऽपि कार्याणां ज्ञेयः परमकारणम् ॥
स एव परमो हेतुरतस्ते गुणधारण ।
सुन्दरेतरकार्याणां सर्वेषां नात्र संशयः ॥
तदाज्ञालङ्घनात्पूर्वं जाता ते दुःखमालिका ।
अधुना तत्करत्वेन सुखलेशोऽयमीदृशः ॥
यदा तु तस्य संपूर्णामाज्ञप्तिं तां करिष्यसि ।
तदा यः सुखसन्दोहस्तस्य विज्ञास्यसे रसम् ॥
तदेवं परमार्थेन सर्वेऽमी तव हेतवः ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रधानगुणभावेन विज्ञेयाः सर्वकर्मसु ॥
एकेनापि विना भूप कार्यसिद्धिर्न विद्यते।
अमीषां प्रोक्तहेतूनां समाजः कार्यकारकः ॥
मयोक्तं कारणग्रामः किं पूर्णोऽयं निवेदितः।
एतावानेव किं वास्ति नाथान्यदपि कारणम् ॥
सूरिराह महाराज प्रायशः प्रतिपादितः।
एतावानेव हेतूनां मीलकः कार्यसाधकः ॥
अत्रैव शेषहेतूनामन्तर्भावो हि विद्यते।
यथा यदृच्छानियती प्रविष्टे भवितव्यताम् ॥
ततो निर्नष्टसन्देहस्तदाहं वरलोचने।
प्रतिपद्य गुरोर्वाक्यं तत्तथेति कृताञ्जलिः ॥
पृष्टवानपरं सूरिं सन्देहं मानसे स्थितम्।
गाढमद्भुतहेतुत्वात्पूर्वकाले वितर्कितम् ॥

यदुत भगवन्

एकं भूमौ तथाकाशे वर्तमानं द्वितीयकम्।
तदाम्बरचरं सैन्यं स्तम्भितं केन हेतुना ॥
सूरिराह महाराज तत्रापि परकारणम्।
सैव पुण्योदयो ज्ञेयः शेषकारणचोदितः ॥
केवलं तस्य वीर्येण प्रसन्ना वनदेवता।
तवोपरि तया सर्वं स्तम्भितं तद्बलद्वयम् ॥
रचितं मरणं तेषां खेचराणां तवेच्छया।
विमुक्तास्त्वदभिप्रेता जनिता बान्धवोपमाः ॥

143

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथापि च कृतं कार्यं कृतं तेनाभिधीयते ।
यतः प्रचोदकस्तस्याः सैव पुण्योदयोऽनघः ॥
अयं हि कार्यं कुर्वाणः सुन्दरं ते नरोत्तम ।
संप्रेर्य कारयत्यन्यैर्हेतुभिर्न पुनः स्वयम् ॥
पापोदयोऽपि कुर्वाणस्तव कार्यमसुन्दरम् ।
प्रचोद्य कारयत्यन्यैर्हेतुभिर्न पुनः स्वयम् ॥
तदन्ये हेतवो भूप सुन्दरेतरवस्तुषु ।
अप्रधानास्त्वया ज्ञेयास्तावेव परमौ यतः ॥

तथाहि ।

पूर्वं पापोदयेनैव कारणैरपरापरैः ।
कारितानि विचित्राणि दुःखानि बहुशस्तव ॥
इदानीं कारयत्येष स्वसामर्थ्येन ते सुखम् ।
निमित्तमात्रं बाह्यानि वस्तूनि गुणधारण ॥

मयोक्तं । भगवन्नष्टो मेऽधुना समस्तसन्देहः । अवधारितमिदं मया भगवद्वचनेन । यदुत । यदाहमज्ञानात्तिष्ठामि निर्वृतिनगरीपरमेश्वरमहाराजसुस्थिताज्ञालङ्घने करोमि भावान्धकारमलिनां चित्तवृत्तिं पोषयामि महामोहादिबलं तदा तत्तादृशं मदीयस्वरूपमालोक्य प्रतिकूलतां गतानि कर्मपरिणामकालपरिणतिस्वभावभवितव्यतादीनि तेन कर्मपरिणामसेनापतिना पापोदयेन मत्प्रतिकूलात्मीयानीकसहितेन मम विविधदुःखपरंपरां तत्सम्पादकपरापरबाह्याभ्यन्तरवस्तुप्रेरणद्वारेण जनयन्ति । यदा पुनरहं स्वयोग्यतामपेक्ष्य तस्यैव भगवतः सुस्थितमहानृपतेः प्रसादेनावाप्त-

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

संज्ञानो भवामि ततस्तदाज्ञायां वर्त्तें विदधामि भावतमःचालनेन निर्मलां चित्तवृत्तिं प्रीणयामि चारित्रधर्मराजादिकं सैन्यं तदा तत्तादृशं मदीयचरितमाकलय्यानुकूलतां गतानि कर्मपरिणाम-कालपरिणतिस्वभावभवितव्यतादीनि अनेन द्वितीयेन कर्मपरि-णामसेनापतिना पुण्योदयेन मदनुकूलात्मीयसैन्यसहितेन मम सुखपरंपरां तज्जनकान्यबाह्याध्यात्मिकवस्तुप्रचोदनमुखेनैव संपाद-यन्ति । तदेषां सामग्री जनिका न पुनरेकं किंचित्कस्यचि-ज्जनकमस्तीति । केवलं यदादिष्टं भगवद्भिर्यथायं तवामुना पुण्योदयेनेदानीमीदृशः सुखलेशः संपादित इत्यनेन वाक्येन जनितो मे कुतूहलातिरेकः। यतश्चिन्तितं मया। अये यस्मिन्नहनि मया लब्धा मदनमञ्जरी तथावाप्ता अनर्घेया भूरिरत्नराशयः प्रशमितं चिन्तितमात्रेण खेचराणां रणविड्वरं समुत्पन्नस्तेषां परस्परं बन्धुभावः गताः सर्वेऽपि मम भृत्यतां जनितस्ताताम्बादिपरितोषः प्रादुर्भूतो महोत्सवः समुत्पादितो नागरकानन्दः प्राप्ता मद्भवने ऽम्बरचराः विहितं तातेन तत्सन्मानादिकं श्लाघितोऽहं सर्वैः उल्लासितो यशःपटहः तदहर्मम सुखनिर्भरतया ऽमृतमयमिव प्रतिभासितमासीत् । तथा वर्धमाने मदनमञ्जर्या सह प्रेमाबन्धे जाते कन्दमुनिदर्शने मित्रतामुपगतेषु सातसदागमसम्यग्दर्शनगृहि-धर्मेषु परिणते महाराज्ये विलसतो यथेच्छया सुखसन्दोहपरि-पूर्णतया संजाता मम देवलोकसुखेऽप्यवज्ञा । तथाधुना दृष्टे भगवति वन्दिते सविनयं नष्टे सन्देहे पश्यतो भगवद्वदनकमल-माकर्णयतो वचनामृतं मम सुखातिरेको वाग्गोचरातीतो वर्तते ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तत्कथं भगवद्भिरादिष्टं यथाधुना संपादितस्तवानेन पुण्योदयेनायं सुखलेश इति। तथाहि यद्ययमपि सुखलवस्तर्हि कीदृशं पुनस्तत्संपूर्णं सुखं स्यादिति संजातो मे मनसि वितर्कः। ततः कथयन्तु भगवन्तः कीदृशं पुनः शरीरिणस्तत्संपूर्णं सुखमिति। निर्मलसूरिणोक्तं। महाराज गुणधारण स्वानुभवेनैव विज्ञास्यसि त्वं तत्स्वरूपं किं तस्य कथनेन। मयोक्तं। भदन्त कथं। भगवानाह। महाराज परिणेष्यसि त्वं दश कन्यकाः। भविष्यति ताभिः सह सद्भावसारस्ते प्रेमाबन्धः। ततस्तदोद्दामलीलया विलसतस्ते तन्मध्ये यत्सुखं संजनिष्यते तदपेक्षया सुखलव एवायमधुनातनो वर्तते। मयोक्तं। भगवन्नवधारितमिदानीं मया यथाहमेनामपि मदनमञ्जरीं परित्यज्य भगवत्पादमूले प्रव्रजितको भविष्यामि तत्कथमहं कन्यकादशकं परिणेष्ये। भगवतोक्तं। अवश्यं त्वया परिणेतव्यास्ताः कन्यकाः। किं च युक्तमेव ताभिः प्रव्राजयिष्यामो भवन्तं। न विरुध्यते ताभिः सार्धं प्रव्रज्या। किं वा तद्रहितस्य ते प्रव्रजितेन। न वलते हि प्रव्रजितो विरहितस्तादृशकुटुम्बिनीभिः। ततस्ताः परिणीय नियमाद्भवता प्रव्रजितव्यमिति। एतच्चाकर्ण्य किमेवं भगवान् भाषत इति विमर्शेन स्थितोऽहं विस्मितः। कन्दमुनिनोक्तं। भदन्त कतमास्ताः कन्यकाः याः परिणेतव्या महाराजेन। भगवानाह। यास्ताः पूर्वं निवेदिता मयास्यैव चिरन्तनवृत्तान्तं कथयता ता एव ताः कन्यका नान्याः। कन्दमुनिराह। भदन्त विस्मृतास्ता मेऽधुना। अतो ममानुग्रहेण यत्र ता वर्तन्ते यस्य वा सम्बन्धिन्यो यन्नामिका वा सर्वमिदं निवेदयितुमर्हन्ति भगवन्तः। भगवतोक्तं। आकर्णय।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अस्ति चित्तसौन्दर्यं नाम नगरं। तत्र शुभपरिणामो राजा। तस्य निष्प्रकम्पताचारुते द्वे भार्ये। तयोर्यथाक्रमं चान्तिदये कन्यके विद्येते। तथापरमस्ति शुभ्रमानसं नाम नगरं। तत्र शुभाभिसन्धिर्नरेन्द्रः। तस्य वरतावर्यते देव्यौ। तयोर्मृदुतासत्यते कन्यके संजाते इति। तथान्यदस्ति विशदमानसं नगरं। तत्र शुद्धाभिसन्धिर्नरेश्वरः। तस्य शुद्धतापापभीरुते गृहिण्यौ। तयोश्च ऋजुताचोरते नाम द्वे कन्यके संभूते इति। तथा शुभ्रचित्तपुरेऽस्ति सदाशयो नरपतिः। तस्य वरेण्यता देवी। तस्या द्वे कन्यके। तद्यथा। ब्रह्मरतिर्मुक्तता चेति। तथान्यास्ति तेनैव सम्यग्दर्शनेन स्ववीर्येण निर्वर्तिता मानसीविद्या नाम कन्यका। तथापरा चारित्रधर्मराजस्य विरतेर्महादेव्याः कुक्षिसंभूतास्ति निरीहता नाम कन्येति। तदेतानि तान्यार्य कन्दमुने तासां दशानामपि कन्यकानां वासाभिजननामानि ते निवेदितानि। कन्दमुनिनोक्तं। नाथ महाप्रसादः। केवलं कथं पुनरेताः कन्यकाः प्राप्तव्या महाराजेन। भगवतोक्तं। आलोच्य सह कालपरिणत्यादिभिर्गृहीत्वा तदनुमतिं कृत्वा पुरतः पुण्योदयं गत्वा तेषु पुरेषु अनुकूल्य तज्जननीजनकान् स एव कर्मपरिणामो दापयिष्यति समस्ता अपि ताः कन्यका महाराजायेति। केवलमनेनाप्यभ्यसनीयाः सद्गुणाः करणीयात्मयोग्यता येनानुकूलतरो भवत्येनं प्रति स कर्मपरिणामः तद्दानाभिमुखा जायन्ते स्वयमेव तासां पितरः ताश्च स्वत एवानुरज्यन्तेऽस्य। ततो भवति निष्कृत्रिमः प्रेमाबन्धः। न खलु राजाज्ञान्त्या प्रेमाबन्धो घटितः सुघटितो भवति न च

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

घटयितुं शक्यत इति । कन्दमुनिराह । भदन्त किमत्र वक्तव्यमधुनैवायं भगवद्वचनकरणेन यथार्थो भविष्यति गुणधारणः । तत्करोत्येवैष यदाज्ञापयन्ति भगवन्तः । केवलमादिशन्तु विशेषेण नाथाः के पुनरनेन तासां कन्यकानां लाभाय सद्गुणाः सततमनुशीलनीयाः । भगवतोक्तं ।

क्षान्तिमभिवाञ्छता तावदनेन भावनीया समस्तजन्तुषु मैत्री सहनीयः परविहितः परिभवः अनुमोदनीयस्तद्द्वारेण परप्रीतियोगः चिन्तनीयस्तत्सम्पादनेनात्मानुग्रहः निन्दनीयः परिभावकदुर्गतिहेतुतयात्मा श्लाघनीयाः परकोपकारणभावरहिता धन्यतया भगवन्तो मुक्तात्मानः ग्रहीतव्याः कर्मनिर्जरणहेतुतया न्यक्कारकर्तारो हितबुद्ध्या प्रतिपत्तव्याः संसारासारत्वदर्शितया त एव गुरुभावेन सर्वथा विधेयं निष्प्रकम्पमन्तःकरणमिति ।

दयां पुनः परिणिनीषतानेन सर्वथा वर्जनीयः स्तोकोऽपि परोपतापः दर्शनीयः सर्वदेहिनां बन्धुभावः प्रवर्तितव्यं परोपकारकरणे नोदासितव्यं परव्यसनेषु सर्वथा भवितव्यं समस्तजगदाह्लादकरामृताशयधारिणेति ॥

मृदुतां पुनरार्थ विवाहयिषता महाराजेन मोक्तव्यो जातिवादः परित्याज्यः कुलाभिमानः वर्जनीयो बलोद्रेकः रहयितव्यः रूपोत्सेकः परिहर्तव्यस्तपोवष्टम्भः निराकरणीयो धनगर्वः निर्वासनीयः श्रुताहङ्कारः अपचेतव्यो लाभमदः शिथिलयितव्यो वाल्लभ्यकानुशयः सेवनीया नम्रता अभ्यसनीयो विनयः सर्वथा कर्तव्यं नवनीतपिण्डोपमं हृदयमिति ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथा परिहरतः परेषां मर्मोद्घट्टनं वर्जयतः पैशुन्यं विमुञ्चतो ऽवर्णवादं शिथिलयतो वाक्पारुष्यं गर्हयतो वक्रोक्तिं अनाचरतः परिहासं अवदतोऽलीकवचनं त्यजतो वाचाटतां विदधतो भूतार्थोद्भावनं प्रगुणीभविष्यति गुणानुरक्ता महाराजस्य स्वयमेव सा सत्यतेति ।

तथा निर्भर्त्सयता कौटिल्यं दूषयता सर्वत्र सरलभावं परित्यजता परवञ्चनं विमर्शयता मानसं समनुशीलयता प्रकटाचारतां अनुवर्तयता सद्भावप्रधानतां सर्वथा कुर्वता प्रगुणदण्डोपममात्मान्तःकरणं महाराजेन सा ऋजुता वशीकर्तव्येति ।

तथा धारयति परपीडाभीरुतां निराकुर्वति परद्रोहबुद्धिं वर्जयति परधनहरणं लक्षयति तदपायहेतुतां गच्छति दुर्गतिभयं महाराजे संजातानुरागागमिष्यति स्वयंवरा सा नूनमचोरतेति ।

मुक्ततां पुनरभिलषतार्य महाराजेन सात्मीभावमानेतव्यो विवेकः द्रष्टव्यो बाह्याभ्यन्तरग्रन्थाङ्गिनः खल्वात्मा शमनीया ग्रन्थपिपासा धारणीयं भावतो बहिरन्तश्चालग्नमन्तःकरणं सर्वथा पङ्कजलाभ्यामिवार्थकामाभ्यामश्लिष्टः पद्मवज्जनयितव्यो निजभाव इति ।

ब्रह्मरतिं पुनः पाणौ जिघृक्षता मुने महाराजेन प्रतिपत्तव्याः समस्ता अपि मातर इव सुरनरतिरश्चां नार्यः न वस्तव्यं तदसतौ न कार्या तत्कथा न भजनीया तन्निषद्या न विलोकनीयानि तदिन्द्रियाणि न स्थातव्यं रतिस्थमिथुनकुड्याभ्यर्णे न स्मरणीयं पूर्वललितं नाहरणीयः प्रणीताहारः रक्षणीया तद्दतिमात्रा न करणीया शरीरराढा सर्वथोद्दलनीया रताभिलाषितेति ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तथा सर्वपुद्गलद्रव्याणां देहधनविषयादीनां भावयते सततमनित्यतां चिन्तयते गाढमशुचिरूपतां ध्यायते दुःखात्मकतां लक्षयते चात्मभिन्नस्वभावतां विरहयते सकलं कुवितर्कजालं विमृशते समस्तवस्तुतत्त्वमस्मै महाराजाय गुणधारणाय स सद्बोधः समानीय दास्यति तां सम्यग्दर्शनात्मजां विद्याकन्यकामिति ।

तथा चित्तसन्तापायेच्छा मनोदुःखाय भोगाभिलाषो मरणाय जन्म वियोगाय प्रियसङ्गमः कोशकारकीटस्येव तन्तुसन्तानरचना निबिडात्मबन्धनाय जीवस्य सङ्गहपरता क्लेशायासाय सकलं सङ्गजालं प्रवृत्तिर्दुःखं निवृत्तिः सुखमित्येवमनवरतं भावयतो महाराजस्य भविष्यति गाढमनुरक्ता सा निरीहतेति ।

तदेते सद्गुणास्तासां दशानामपि कन्यकानामवाप्तये महाराजेनाभ्यसनीयाः । अन्यच्चैवं कुर्वतोऽस्यानुकूलतयैवावसरं विज्ञाय दर्शयिष्यति समस्तं चारित्रधर्मराजादिकं निजबलं स कर्मपरिणामः । ततः प्रत्येकमनुरूपगुणाभ्यासेनैवात्मन्यनुरागमानेतव्यास्ते महाराजेन सुभटाः । ततः स्वाम्यनुरक्तास्ते निराकरिष्यन्ति तन्महामोहादिसैन्यं । ततोऽयमवाप्तभावराज्यः स्वबलकलितो विनिर्जितभावशत्रुस्ताभिः प्रियकामिनीभिः सार्धं ललमानोऽत्यन्तसुखितो भविष्यति महाराजः । तदिदमेवानेन तावदनुष्ठेयमिति । कन्दमुनिराह । भदन्त कियता पुनः कालेन महाराजस्येदं सेत्स्यति प्रयोजनं । भगवतोक्तं । आर्य षण्मासमात्रेण । ततो मयोक्तं । नाथ त्वरयति मामतीव प्रव्रज्याग्रहणायान्तःकरणं । भूयांश्चैष कालविलम्बः । तत्कथमिदं । भगवानाह । राजकुलमत्र त्वरया । इयमेव

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हि परमार्थतः प्रव्रज्या यदस्य मदुपदिष्टस्यानुष्ठानं । द्रव्यलिङ्गं हि भवता गृहीतं पूर्वमप्यनन्तवाराः । न चैतद्व्यतिकरव्यतिरेकेण भवतस्तेन द्रव्यलिङ्गेन कश्चिद्विशिष्टतरः सम्पादितो गुणः। तदलं तावत्ते तदर्थमुत्तरितेनेदमेव मदुपदिष्टं कुर्वाणस्तिष्ठेति । कन्दमुनिनोक्तं । भदन्त केन पुनः क्रमेण महाराजेन ताः कन्यकाः परिणेतव्याः । भगवतोक्तं । आर्य मदुपदेशमनुतिष्ठतोऽस्य समीपमागमिष्यत्यसौ विद्यामादाय सद्बोधो मन्त्री विवाहयिष्यत्यनेन तां कन्यकां स्थास्यत्यस्य समीपस्थः । ततः किमनेन बहुना । यदसौ किमपि ब्रूते तदेवानेनानुष्ठेयं । जानात्येवासौ प्राप्तकालं सर्वं कारयितुं । तस्यागमने हि समाप्स्यतेऽस्मादृशामुपदेशावकाशः । तस्मात्स एव सद्बोधः सर्वत्र महाराजेन प्रमाणीकर्तव्य इति । मयोक्तं ! नाथ महाप्रसाद इच्छामोऽनुशास्तिं । ततोऽभिवन्द्य सपरिवारः सपरिकरं भगवन्तं प्रविष्टोऽहं नगरे । प्रारब्धोऽनुष्ठातुं भगवदुपदेशं । गच्छन्ति दिनानि भगवत्पर्युपासनया ॥ अन्यदा भावयतो भगवदुपदिष्टा भावना रात्रौ समागता मे निद्रा । प्रबुद्धस्तयैव वासनया । ततः प्रवृद्धा गाढतरं भावनाः । ततो रात्रिशेषे संजातो मे प्रमोदातिरेकः । ततः किमेतदिति विस्मितोऽहं यावत्समागतो मत्समीपं सद्बोधो मन्त्री । विलोकितोऽसौ मया । तदभ्यर्णे च

आनन्ददायिका दृष्टेः सर्वावयवसुन्दरा ।
आस्तिक्यचारुवदना धवलामललोचना ॥
तत्त्वावगमसंवेगनामकं स्तनमण्डलम् ।
धारयन्ती नितम्बं च प्रशमाख्यं मनोहरम् ॥

144

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सर्वथा

स्पृहणीयगुणोपेता चित्तनिर्वाणकारिका ।
सा चिरं स्तिमिताचेण मया विद्यावलोकिता ॥

ततश्च ।

सा सद्बोधेन मे दत्ता परिणीता मयानघा ।
जातः सदागमादीनामानन्दो लङ्घिता निशा ॥
प्रभाते तु समुत्थाय परिवारविवेष्टितः ।
गतोऽहं भगवन्मूलं वन्दिताः सर्वसाधवः ॥
ततो विनयनम्रेण विहिताञ्जलिना मया ।
समस्तं रात्रिवृत्तान्तं पृष्टा निर्मलसूरयः ॥

यदुत

सा किं मे तादृशी नाथ प्रवृत्ता वरभावना ।
किं वा तादृक्समुद्भूतो हर्षोल्लासोऽतिसुन्दरः ॥
सूरिराह महाराज समाकर्णय कथ्यते ।
स कर्मपरिणामाख्यस्तुष्टस्ते साधुकर्मणा ॥
ततस्तेन स्वयं गत्वा सद्बोधोऽयं सविद्यकः ।
प्रोत्साहितो यथा गच्छ भजस्व गुणधारणम् ॥
अथ चारित्रधर्मेण सार्धमालोच्य पण्डितः ।
ततः प्रचलितोऽयं ते समीपगमनेच्छया ॥
विज्ञायामुं च वृत्तान्तं महामोहादिभूभुजः
पापोदयं पुरस्कृत्य पर्यालोचमुपागताः ॥

विषयाभिलाषेणोक्तं ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विनष्टाः साम्प्रतं यूयं सद्बोधो हतको यदि।
तस्य संसारिजीवस्य पार्श्वे यायात्सुवष्टकः॥
तत्साम्प्रतं यथाशक्त्या कुरुध्वं यत्नमुत्तमम्।
मार्गे तिष्ठत सर्वेऽपि तस्य स्खलनतत्पराः॥
ततः पापोदयेनोक्तमार्य किं क्रियतेऽधुना।
यदा देवोऽपि नः स्वामी तेषां पक्षे व्यवस्थितः॥

तथाहि।

स कर्मपरिणामाख्यो देवोऽस्मत्पक्षपूरकः।
यदासीत्तैः पुराभूम बलवन्तस्तदा वयम्॥
उदासीनोऽपि यद्येष स्याद्देवोऽत्र बलद्वये।
तथापि युज्यतेऽस्माकं योद्धुं तैः सार्धमञ्जसा॥
इदानीं देवनिर्दिष्टो यः पुनर्याति सत्वरम्।
सोऽयं सद्बोधसचिवो नैव स्खलनमर्हति॥
न चाधुना ममादेशो देवकीयोऽत्र विद्यते।
योद्धव्ये सर्वथा यस्मात्तेन दूरीकृता वयम्॥
तदेवं संस्थिता एवं प्रस्तावं लब्धुमर्हथ।
यातु यावदयं तस्य पार्श्वे सद्बोधनामकः॥
एतच्चाकर्ण्य वचनं रोषेण स्फुरिताधरः।
रणाय चलितः शीघ्रं ज्ञानसंवरणो नृपः॥

उक्तं च तेन।

यद्ययं प्रतिपक्षो मे तत्पार्श्वे याति लीलया।
मया किं जीवितेनेह जननीक्लेशकारिणा॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यूयं हि यात मा यात भयेन ह्ययसन्वयः।
मया यातव्यमेवास्य प्रतिस्खलनकाम्यया॥
चलिते चाभिधायेत्थं ज्ञानसंवरणे नृपे।
लज्जया चलितास्तेऽपि सर्वे पापोदयादयः॥
रुद्धस्त्वागत्य तैर्मार्गस्तदा सद्बोधमन्त्रिणः।
साशङ्काः केवलं सर्वे भोः किमत्र भविष्यति॥

इतश्च।

चारित्रधर्मराजीयं सैन्यं सद्बोधमन्त्रिणः।
तदानुव्रजनं कुर्वदागतं तावतीं भुवम्॥
ततः परस्पराघ्रातचण्डनिर्घोषभीषणम्।
आयोधनं दृढस्पर्धमालग्नं बलयोस्तयोः॥

अपि च।

विशदशङ्खसमप्रभमेकतो मधुकरच्छविसन्निभमन्यतः।
त्रिपथगायमुनाजलवत्तदा मिलदलं प्रविभाति बलद्वयम्॥
रथविलग्नसयोधमहारथं गजघटापतितापरवारणम्।
हयनिरुद्धलसद्धरिसाधनं वरपदातिनिपातितपत्तिकम्॥
अथ विपाटितयोधशतोत्कटं प्रकटविस्मयकार्यपि योगिनाम्।
अभवदुद्भटपौरुषशालिनोस्तदिति सङ्कुलयुद्धमनीकयोः॥
ततस्तं तादृशं वीक्ष्य संशयारूढमुच्चकैः।
स कर्मपरिणामाख्योऽचिन्तयत्तत्प्रयोजनम्॥

अये।

मया तावन्न कर्तव्यश्चित्तभेदविधायकः।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्रकटः पक्षपातोऽत्र सर्वसाधारणो ह्ययम् ॥

यतः ।

क्षते मत्तो विरज्यन्ते पक्षपाते स्वबान्धवाः ।
महामोहादयोऽतो मे युक्तं नाकाण्डविड्वरम् ॥

तथाहि ।

अद्य चारित्रधर्मीयं वल्लभं मे महाबलम् ।
गुणाः संसारिजीवस्य सुन्दरं प्रतिभासते ॥
अथ दोषेषु वर्तेत भूयोऽप्येष यथा पुरा ।
ततश्चिरन्तनस्थित्या गतिर्मे निजबान्धवाः ॥
तस्मात्प्रच्छन्नरूपेण तस्येदं हितकारकम् ।
बलं चारित्रधर्मीयमहं पुष्णामि साम्प्रतम् ॥
येनेदं जीयतेऽनेन बलं पापोदयादिकम् ।
न च मत्तो विरज्यन्ते महामोहादिबान्धवाः ॥
ततः सम्यग्विनिश्चित्य तेनोपायं महात्मना ।
तथा मदुपदिष्टास्ते वर्धिता वरभावनाः ॥
यावत्तु भावनारूढः स्थितस्त्वं गुणधारण ।
तावत्तत्प्रबलीभूतं सद्बोधसहितं बलम् ॥

यतः ।

मणिमन्त्रौषधादीनां भावनानां विशेषतः ।
अचिन्त्यमिह विज्ञेयं वीर्यमाश्चर्यकारकम् ॥
ततो यथा यथा भूप प्रवृद्धास्तव भावनाः ।
तथा तथा रणे क्षीणा महामोहादयः स्वयम् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ततः प्रबलतां प्राप्य क्षणादेव विनिर्जितम् ।
तेन सद्बोधसैन्येन बलं पापोदयादिकम् ॥
सर्वे प्रहारिताः प्रायो महामोहादिशत्रवः ।
चर्णितः स विशेषेण ज्ञानसंवरणो नृपः ॥
स्थिता निष्यन्दमन्दास्ते सर्वे पापोदयादयः ।
निर्वाहितः स्वसैन्येन सद्बोधः सह विद्यया ॥
गते चाभ्यर्णतां भूप तव सद्बोधमन्त्रिणि ।
स तादृशस्तदा जातो हर्षोल्लासोऽतिसुन्दरः ॥
सद्बोधसचिवो दृष्टः परिणीता च कन्यका ।
राजन्पुनस्त्वया सर्वं ज्ञातमेव ततः परम् ॥
तदिदं कारणं भूप भावनानां विवृद्धये ।
हर्षोल्लासाय चापन्नं रात्रौ ते नात्र संशयः ॥

मयोक्तं ।

अधुना किं प्रकुर्वन्ति ते ममान्तरशत्रवः ।
सूरिराह महाराज कुर्वते कालयापनाम् ॥

किं च ।

उदीर्णास्ते गता नाशमुपशान्तास्तथापरे ।
सर्वेऽपि चित्तवृत्तौ ते लीनलीनतया स्थिताः ॥
पुनः प्रस्तावमासाद्य कृत्वा ते सर्वमीलनम् ।
सङ्ग्रामाय लगिष्यन्ति मत्सराध्मातचेतसः ॥
ततस्त्वया महाराज सद्बोधवचनात्तदा ।
चारित्रधर्मसुभटैर्वारणीयाः पृथक् पृथक् ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मयोक्तं । यदाज्ञापयति नाथः ।

इतश्च संपूर्णो मासकल्पः। ततो गतास्तेऽन्यत्र भगवन्तो निर्मलसूरयः। विशेषतोऽनुष्ठिता मया तदुपदेशाः प्रसादितमन्तःकरणं परिकर्मितं शरीरं विहितश्चित्तवृत्तौ मे सद्बोधेन प्रवेशः। दर्शितौ सामान्यतः समाधिनामानौ द्वौ पुरुषौ धवलौ वर्णेन चारू दर्शनेन सुखदौ स्वरूपेण। ततोऽभिहितं सद्बोधेन। देव विशेषतो धर्मशुक्लाभिधानाविमौ पुरुषौ प्रवेशकौ भवतोऽन्तरङ्गराज्ये। तदनयोर्महानादरो विधेयः। मयोक्तं। यदादिशत्यार्यः। ततो दर्शिताः सद्बोधेन विद्युत्पद्मस्फटिकवर्णाः सुन्दराकारधारिण्यः सुखस्वरूपा लेश्या इति गोत्रेण पीतपद्मशुक्ला इति नाम्ना प्रसिद्धास्तिस्रो नार्यः। अभिहितं च तेन। यदा देव

प्रथमस्य नरस्येमास्तिस्रोऽपि परिचारिकाः।
शुक्लैवैका द्वितीयस्य जायते परिपोषिका ॥

तदेतासु सम्यग्वर्तितव्यं देवेन। न वर्तेते खल्वासामभावे तव परमोपकारिणाविमौ पुरुषौ। अनयोश्च बलेन भवता तद्राज्यमासादनीयं। ततः सम्यक् पोषणीया देवेनेमा नार्य इति। मयोक्तं। एवं करिष्ये। ततः प्रवृत्तोऽहं तदुपदेशकरणे प्रविशामि पुनः पुनश्चित्तवृत्तौ विलसामि सह विद्यया मन्त्रयामि मुहुर्मुहुः सद्बोधेन सार्धं सन्मानयामि सदागमसम्यग्दर्शनगृहिधर्मान्। एवं च कुर्वतो मे गते भगवति लङ्घितं किंचिन्न्यूनं पञ्चमासमात्रं। संजातो मद्गुणैः समावर्जितहृदयः कर्मपरिणामः। ततो गतस्तथैव तेषु नगरेषु गमितास्ते राजानः। कृताः सर्वे मे निजनिज-

For Private and Personal Use Only

कन्यकादानाभिमुखाः । ततः समागतो मन्मूलं । प्रवेशितोऽहं तेन पुरस्कृतपुण्योदयेन कालपरिणत्यादिपरिवारोपेतेन कर्मपरिणामेण तासां कन्यकानां विवाहार्थं सपरिकरश्चित्तवृत्तौ । ततस्तस्मिन् सात्त्विकमानसवर्तिविवेकगिरिशिखरनिविष्टे जैनसत्पुरे समाहूतास्ते समस्ताः शुभपरिणामादयः समागताः सपरिवाराः । कृतस्तेषां समुचितोपचारः । गणितं विवाहदिनं ।

अत्रान्तरे संजातो महामोहादिबले सर्वसमाजः । प्रवृत्तः पर्यालोचः । अभिहितं विषयाभिलाषेण । देव यद्यनेन संसारिजीवेनेमाः चान्त्यादिकाः कन्यकाः परिणीताः स्युस्ततः प्रक्षीणा एव वयमिति मन्तव्यं । अतो नास्माभिरुपेक्षात्र विधेया कर्तव्यः सर्वथा यत्नोऽवलम्बनीयं साहसं मोक्तव्यो विषादः ।

भयं हि तावत्कर्तव्यं यावदन्तो न दृश्यते ।
प्रयोजनस्य तत्प्राप्तौ प्रहर्तव्यं सुनिर्भयैः ॥

ततोऽनुमतं तन्मन्त्रिणो वचनं महामोहेन । समर्थितं शेषसुभटैः । विहिता सामग्री । संनद्धं बलं । समागतास्ते संभूय रणोत्साहेन केवलं दृष्टभयतया कर्मपरिणामप्रतिकूलताभीरुतया च पर्याकुलाश्चित्तेन । ततः पृष्टामीभिः सविनयं भवितव्यता । यथा भगवति किमस्माकमधुना प्राप्तकालमिति । तयोक्तं । भद्रा न युक्तस्तावद्भवतां रणारम्भः । यतः समादृतोऽयमधुनार्यपुत्रः कर्मपरिणामेन मिलिता विशेषतः शुभपरिणामादयः संजातमार्यपुत्रस्याधुना विशेषतो निजबलदर्शनौत्सुक्यं दर्शयिष्यति तदपि कर्मपरिणामस्य करिष्यत्यार्यपुत्रस्य पोषणं। ततोऽधुना रणेन लगतां

*Mārkaṇḍeya Purāṇa, Fasc. 5-7 @ /10/ each ...	Rs. 1	14
*Mimāṁsā Darçana, Fasc. 6-19 @ /10/ each ...	8	12
Nyāyavārtika, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	3	12
*Nirukta, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each ...	5	0
*Nitisāra, Fasc. 2-5 @ /10/ each ...	2	8
Nityācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ /10/ each ...	4	6
Nityācārapradipa, Fasc. 1-8 @ /10/ each ...	5	0
Nyāyabinduṭikā, Fasc. 1 @ /10/ each ...	0	10
*Nyāya Kusumāñjali Prakaraṇa, Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-3 @ /10/ each ...	5	0
Padumāvati, Fasc. 1-5 @ 2/ ...	10	0
*Pariçiṣṭa Parvan, Fasc. 3-5 @ /10/ each ...	1	14
Prākrita-Paingalam, Fasc. 1-7 @ /10/ each ...	4	6
Prithvirāj Rāsa, Part II, Fasc. 1-5 @ /10/ each ...	3	2
Ditto (English) Part II, Fasc. I @ 1/- each ...	1	0
Prākṛta Lakṣaṇam, Fasc. 1 @ 1/8 each ...	1	8
Parāçara Smṛti, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	12	8
Parāçara, Institutes of (English) @ 1/- each ...	1	0
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ 1/4/ each ...	3	12
Saddarçana-Samuccaya, Fasc. 1-2 @ /10/ each ...	1	4
*Sāma Vēda Saṁhitā, Vols. I, Fasc. 7-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-6; V, 1-8 @ /10/ each ...	19	6
Samarāicca Kahā, Fasc. 1, @ /10/ ...	0	10
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ /10/ each ...	2	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ 1/- each ...	3	0
*Saṅkara Vijaya, Fasc. 2-3 @ /10/ each ...	1	4
Srāddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /10/ each ...	3	12
Srauta Sutra Latyayana, Fasc. 1-9 @ /10/ each ...	5	10
*Ditto Asbalayana, Fasc. 4-11 @ /10/ each ...	5	0
Sucruta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ 1/- each ..	1	0
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /10/ each ...	2	8
*Taittreya Brahmana, Fasc. 6-25 @ /10/ each ...	12	8
Ditto Pratisakhya, Fasc. 1-3 @ /10/ each ...	1	14
*Taittiriya Saṁhitā, Fasc. 27-45 @ /10/ each ...	11	14
*Tāṇḍya Brāhmaṇa, Fasc. 7-19 @ /10/ each ...	8	2
Tantra Vārtika (English) Fasc. 1-6 @ /1/4 ...	7	8
*Tattva Çintāmaṇi, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 2-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /10/ each ...	23	12
Tattvārthādhigama Sutram, Fasc. 1-3 @ /10/ ...	1	14
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, Fasc. 1-3 @ /10/ ...	1	14
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ /10/ ...	3	2
Upamita-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-11 @ /10/ each ...	6	14
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ 1/- ...	6	0
Vallāla Carita, Fasc. 1 @ /10/ ...	0	10
Varṣa Kriyā Kaumudī, Fasc 1-6 @ /10/ ...	3	12
*Vāyu Purāṇa, Vol. I, Fasc. 3-6; Vol. II, Fasc. 1-7; @ /10/ each ...	6	14
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1 @ /10/ ...	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2, @ 1/4 ...	1	4
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ /10/ each ...	4	6
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ ...	3	12
*Yoga Aphorisms of Patanjali, Fasc. 3-5 @ /10/ each ...	1	14
Yogaśāstra, Fasc. I ...	1	4

Tibetan Series.

Pag-Sam S'hi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each ...	4	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-6 @ 1/ each ...	14	0
Rtogs brjod dpag hkhri S'iṅ (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/- each ...	11	0

Arabic and Persian Series.

'Alamgirnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /10/ each ...	8	2
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ 1/- ...	3	0
Āin-i-Akbari, Fasc. 1-22 @ 1/8/ each ...	33	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 2/- each ...	34	0
Akbarnāmah, with Index, Fasc. 1-37 @ 1/8/ each ...	55	8
Ditto English Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-4 @ 1/4/ each	15	0
Arabic Bibliography, by Dr. A Sprenger @ /10/ ...	0	10
*Bādshāhnāmah, with Index, Fasc. 1-19 @ /10/ each ...	11	14

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

Serving JinShasan
026683
gyanmandir@kobatirth.org

For Private and Personal Use Only